Carte universitară

GHEORGHE DURAC

DREPT PROCESUAL CIVIL

Principii și instituții fundamentale. Procedura contencioasă

II 198.470
BCU 1951

Editura Hamangiu
2014

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITY LIBRARY

II 198.470
BCU IASI

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

398 1

Drept procesual civil

Principii şi instituţii fundamentale
Procedura contencioasă

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Copyright © 2014 Editura Hamangiu SRL
Editură acreditată CNCS – Consiliul Național al Cercetării Științifice
Toate drepturile rezervate **Editurii Hamangiu.** Nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Hamangiu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DURAC, GHEORGHE
Drept procesual civil : principii și instituții fundamentale : procedura contencioasă / Gheorghe Durac. - București : Editura Hamangiu, 2014
Bibliogr.
ISBN 978-606-27-0017-1

347(498)

Editura Hamangiu: București, Str. Col. Popeia nr. 36, sector 5, O.P. 5, C.P. 91
Tel./Fax: 021.336.04.43; 031.805.80.21; **Vânzări:** 021.336.01.25; 031.425.42.24; 0741.244.032; **E-mail:** redactie@hamangiu.ro; distributie@hamangiu.ro; contact.biblioteca@hamangiu.ro

www.hamangiu.ro
www.bibliotecahamangiu.ro

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Prof. univ. dr. **Gheorghe Durac**

Facultatea de Drept a Universității „Alexandru Ioan Cuza" din Iași

694209

Drept procesual civil

Principii și instituții fundamentale
Procedura contencioasă

0 000010 65889 BCU IAȘI

ALE

Editura Hamangiu
2014

05 SEP. 2017

GHEORGHE DURAC

Studii. A absolvit Facultatea de Drept a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi în anul 1990. Doctor în drept al universităţii ieşene din anul 1999, cu teza *Actele de dispoziţie ale părţilor în procesul civil,* elaborată sub coordonarea ştiinţifică a prof. univ. dr. Dumitru Radu şi susţinută sub îndrumarea prof. univ. emerit dr. Mihail Vasile Jakotă.

Activitate profesională. Îmbrăţişând cariera didactică, parcurge toate etapele activităţii profesionale. În prezent este *profesor universitar* la Facultatea de Drept a Universităţii „Alexandru Ioan Cuza" din Iaşi şi avocat în cadrul Baroului Iaşi. Este vicepreşedinte al Senatului Universităţii şi membru în asociaţiile ştiinţifice şi profesionale: IUCN Academy of Environmental Law; The Society of Romanian Authors and Editors of Scientific Works (PERGAM); International Society of Intercommunication of New Ideas (ISINI); Asociaţia Română de Studii Semiotice (AROSS).

Publicaţii. Autor şi coautor al mai multor volume, printre care: *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină, jurisprudenţă, vol. II,* Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012 (capitolele *Faptul juridic licit şi Răspunderea civilă*); *Drept procesual civil. Teoria generală. Judecata în primă instanţă. Căile legale de atac,* Ed. Fundaţiei Academice AXIS, Iaşi, 2010; *Judecata în primă instanţă în procesul civil. Practică judiciară,* Ed. Hamangiu, 2006; *Dreptul mediului. Răspunderea juridică pentru daune ecologice,* Ed. Junimea, Iaşi, 2004; *Drept civil. Teoria generală a patrimoniului şi a drepturilor reale,* Ed. Dimitrie Cantemir, Târgu-Mureş, 2000; *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor,* Ed. Dimitrie Cantemir, Târgu Mureş, 2000; *Drept procesual civil. Actele de dispoziţie ale părţilor în procesul civil,* Ed. Polirom, Iaşi, 1999. A publicat în ţară şi străinătate peste 60 de articole şi studii, din care 11 articole publicate în reviste cotate ISI/ Thompson şi 8 studii publicate în volumele unor manifestări ştiinţifice internaţionale. A participat la peste 50 de sesiuni de comunicări ştiinţifice (din care 16 la Congrese şi Conferinţe internaţionale) organizate de diverse foruri academice din ţară şi străinătate.

05 SEP. 2017

Abrevieri

alin.	alineat(ul)
art.	articol(ul)
B.J.	Buletinul Jurisprudenței
C. civ.	Codul civil
C. proc. civ.	Codul de procedură civilă
C.A.	Curtea de Apel
C.D.	Culegere de decizii
C.E.D.O.	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
coord.	coordonator
dec.	decizia
Dreptul	revista Dreptul
ed.	ediția
Ed.	Editura
I.C.C.J.	Înalta Curte de Casație şi Justiție
Jud.	Judecătoria
L.P.	revista Legalitatea populară
M. Of.	Monitorul Oficial
n.n.	nota noastră
op. cit.	opera citată
p.	pagina
P.R.	revista Pandectele române
R.D.C.	Revista de drept civil
R.R.D.	Revista română de drept
R.R.D.P.	Revista română de drept privat

EDUCATIONAL CENTRE UNIVERSITY LIBRARY

R.R.J.	Revista română de jurisprudență
s. civ.	secția civilă
s. civ. şi de propr. int.	secția civilă şi de proprietate intelectuală
s. cont. adm. şi fisc.	secția de contencios administrativ şi fiscal
S.C.J.	revista Studii şi cercetări juridice
Trib. mun. Bucureşti	Tribunalul municipiului Bucureşti
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
Trib.	Tribunalul

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Cuprins

PARTEA I. PRINCIPII ŞI INSTITUŢII FUNDAMENTALE 1

Capitolul I. Categorii şi principii fundamentale 3

Secţiunea 1. Consideraţii generale referitoare la procesul civil şi la dreptul procesual civil 3

§1. Noţiunea şi importanţa procesului civil 3

§2. Rolul şi locul dreptului procesual civil în sistemul dreptului românesc 6

§3. Protecţia drepturilor civile subiective pe calea acţiunii în justiţie 9

§4. Activitatea jurisdicţională în materie civilă 18

Secţiunea a 2-a. Izvoarele dreptului procesual civil 21

§1. Noţiunea de izvor de drept 21

§2. Constituţia 21

§3. Legile 22

§4. Actele normative subordonate legii 23

§5. Jurisprudenţa 23

§6. Documentele internaţionale 24

Secţiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale dreptului procesual civil 25

§1. Noţiunea şi sistematizarea principiilor dreptului procesual civil 25

§2. Principiile organizării şi funcţionării instanţelor judecătoreşti 26

2.1. Principiul accesului liber la justiţie 26

2.2. Principiul independenţei judecătorilor 29

§3. Principiile activităţii procesuale 30

3.1. Principiul legalităţii 30

3.2. Principiul aflării adevărului 31

3.3. Principiul dreptului la apărare 33

3.3.1. Noţiune şi reglementare 33

3.3.2. Asistenţa judiciară (ajutorul public judiciar) 35

3.4. Principiul rolului activ al judecătorului 36

3.5. Principiul contradictorialităţii 39

3.5.1. Noţiune 39

BCU CLUJ LIBRARY

3.5.2. Principalele aspecte ale contradictorialității 39
3.5.3. Asigurarea realizării contradictorialității în procesul civil 40
3.6. Principiul egalității și principiul folosirii limbii materne 41
3.6.1. Principiul egalității 41
3.6.2. Principiul folosirii limbii materne 42
3.7. Principiul publicității și principiul oralității dezbaterilor 43
3.7.1. Principiul publicității 43
3.7.2. Principiul oralității 44
3.7.3. Problema activităților procedurale care au loc în camera de consiliu 45
3.8. Principiul nemijlocirii și principiul continuității procesului 46
3.8.1. Principiul nemijlocirii 46
3.8.2. Principiul continuității 47
§4. Principiile activității judiciare în materie civilă 47
4.1. Principiul disponibilității 47
4.1.1. Noțiune 47
4.1.2. Conținutul principiului disponibilității 51
4.2. Principiul soluționării amiabile a litigiului 56

Capitolul al II-lea. Acțiunea civilă 60
Secțiunea 1. Aspecte introductive 60
§1. Definirea și rolul acțiunii civile 60
1.1. Noțiune 60
1.2. Conținutul acțiunii civile 61
1.3. Rolul acțiunii civile 61
1.4. Acțiunea civilă și cererea de chemare în judecată 61
§2. Corelația dintre acțiune și dreptul subiectiv litigios 62
2.1. Preliminarii 62
2.2. Concepția care identifică acțiunea civilă cu dreptul subiectiv 62
2.3. Concepția autonomiei dintre acțiunea civilă și dreptul subiectiv litigios 63
2.4. Analiză comparativă a dreptului subiectiv litigios și acțiunea civilă 63
2.5. Legătura dintre dreptul subiectiv litigios și acțiunea civilă 65
§3. Exercitarea dreptului la acțiune 65
3.1. Definirea dreptului la acțiune 65
3.2. Nașterea și stingerea dreptului la acțiune 67

3.2.1. Naşterea dreptului la acţiune 67
3.2.2. Stingerea dreptului la acţiune 68
3.2.3. Analiza prescriptibilităţii drepturilor la acţiune 69
3.2.4. Efectele prescripţiei extinctive 69
Secţiunea a 2-a. Elementele acţiunii civile *70*
§1. Aspecte generale 70
1.1. Preliminarii 70
1.2. Importanţa cunoaşterii elementelor acţiunii civile 70
§2. Subiectele acţiunii civile 71
2.1. Determinarea subiectelor acţiunii 71
2.2. Fundamentul calităţii de parte în procesului civil 72
§3. Cauza acţiunii 72
3.1. Noţiunea de cauză 72
3.2. Corelarea dintre cauza conflictuală şi cauza juridică a acţiunii 73
§4. Obiectul acţiunii 75
4.1. Precizări prealabile 75
4.2. Necesitatea teoretică şi practică de a distinge între obiectul dreptului şi obiectul acţiunii 76
4.3. Condiţiile de validitate a obiectului acţiunii 77
Secţiunea a 3-a. Clasificarea acţiunilor civile *77*
§1. Justificarea clasificării 77
§2. Clasificarea acţiunilor civile după scopul urmărit 78
2.1. Preliminarii 78
2.2. Acţiunile în realizarea dreptului 78
2.3. Acţiunile în constatare 79
2.4. Acţiunile constitutive sau transformatoare de drepturi 81
§3. Clasificarea acţiunilor civile după natura dreptului a cărui valorificare judiciară se urmăreşte 82
3.1. Enunţare 82
3.2. Acţiunile personale 83
3.3. Acţiunile reale 83
3.4. Principalele deosebiri dintre acţiunile reale şi acţiunile personale 84
3.5. Acţiunile mixte 85
3.6. Acţiuni petitorii şi acţiuni posesorii 86
Secţiunea a 4-a. Asigurarea acţiunii *86*
§1. Precizări introductive 86
1.1. Noţiunea şi justificarea măsurilor de asigurare a acţiunii 86

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

1.2. Reglementarea şi enumerarea măsurilor asigurătorii ale acțiunii civile 87
§2. Sechestrul asigurător 87
2.1. Noțiune şi reglementare 87
2.2. Procedura aplicării sechestrului asigurător 88
2.3. Ridicarea sechestrului asigurător 89
2.4. Efectele sechestrului asigurător 90
§3. Sechestrul judiciar 90
3.1. Noțiune şi reglementare 90
3.2. Procedura aplicării sechestrului judiciar 91
3.3. Efectele sechestrului judiciar 92
§4. Poprirea asigurătorie 93
4.1. Noțiune şi reglementare 93
4.2. Procedura înființării popririi asigurătorii 94
4.3. Efectele popririi asigurătorii 94

Capitolul al III-lea. Participanții la procesul civil 96
Secțiunea 1. Instanța de judecată 96
§1. Preliminarii 96
§2. Structura instanțelor 97
§3. Statutul judecătorilor şi procurorilor 100
§4. Compunerea şi constituirea instanței 104
§5. Incidente procesuale privind compunerea sau constituirea instanței 107
5.1. Incompatibilitatea 107
5.2. Abținerea şi recuzarea 110
5.2.1. Definirea noțiunilor 110
5.2.2. Cazurile de abținere şi recuzare 110
5.2.3. Caracterul normelor privitoare la abținerea şi recuzarea judecătorilor 112
5.2.4. Procedura abținerii şi recuzării 113
5.2.5. Efectele soluționării cererilor de abținere şi recuzare 114
Secțiunea a 2-a. Părțile în procesul civil 115
§1. Noțiune 115
§2 Coparticiparea procesuală 116
2.1. Noțiune şi reglementare 116
2.2. Felurile coparticipării procesuale 117
2.3. Efectele coparticipării 118
§3. Drepturile şi obligațiile procesuale ale părților 120
3.1. Noțiune 120

3.2. Cadrul general al exercitării drepturilor procesuale civile. Abuzul de drept în procesul civil 120
§4. Condițiile legale pentru a putea fi parte în procesul civil 122
4.1. Preliminarii 122
4.2. Capacitatea juridică procesuală 123
4.3. Calitatea juridică procesuală a părților 127
4.3.1. Noțiune 127
4.3.2. Transmiterea calității juridice procesuale. Noțiune și feluri 130
4.3.3. Sancțiunea lipsei calității juridice procesuale 133
4.4. Afirmarea unui drept subiectiv legal și actual 134
4.4.1. Preliminarii 134
4.4.2. Legalitatea drepturilor civile subiective 135
4.4.3. Actualitatea drepturilor civile subiective 136
4.5. Interesul de a pune în mișcare și întreține activitatea judiciară 138
Secțiunea a 3-a. Terțele persoane în procesul civil *140*
§1. Considerații generale 140
1.1. Noțiunea de terțe persoane în procesul civil 140
1.2. Condițiile speciale de participare a terților persoane în procesul civil 140
§2. Intervenția voluntară și formele ei 141
2.1. Noțiunea și formele intervenției voluntare 141
2.2. Intervenția principală. Noțiune și trăsături caracteristice 142
2.3. Aplicații ale intervenției principale 143
2.4. Procedura intervenției principale 143
2.4.1. Forma intervenției principale 143
2.4.2. Termenul în care intervenția principală poate fi formulată 144
2.4.3. Discutarea și admiterea în principiu a intervenției principale 144
2.5. Efectele și judecarea intervenției principale 144
2.6. Intervenția accesorie. Noțiune și trăsături caracteristice 145
2.7. Aplicații ale intervenției accesorii în practica judiciară 146
2.8. Procedura intervenției accesorii 146
2.8.1. Forma intervenției accesorii 147
2.8.2. Termenul în care intervenția accesorie poate fi formulată 147

2.8.3. Discutarea şi admiterea în principiu a intervenţiei accesorii 147
2.9. Efectele şi soluţionarea intervenţiei accesorii 147
§3. Chemarea în judecată a altei persoane 149
3.1. Noţiune şi trăsături caracteristice 149
3.2. Ipoteze şi cazuri din practica judiciară 149
3.3. Procedura chemării în judecată a altor persoane 150
3.3.1. Forma cererii şi momentele până la care poate fi depusă 150
3.3.2. Discutarea şi admiterea în principiu a cererii 151
3.4. Soluţionarea cererii de chemare în judecată a altei persoane 151
§4. Chemarea în garanţie 152
4.1. Noţiune şi scop 152
4.2. Aplicaţii practice 153
4.3. Procedura chemării în garanţie 153
4.3.1. Dreptul de a cere chemarea în garanţie 153
4.3.2. Cererea de chemare în garanţie şi termenele în care trebuie depusă 153
4.3.3. Discutarea şi admiterea în principiu a cererii de chemare în garanţie 154
4.4. Efectele şi soluţionarea cererii de chemare în garanţie 154
§5. Arătarea titularului dreptului 155
5.1. Noţiune şi trăsături caracteristice 155
5.2. Procedura arătării titularului dreptului 155
§6. Introducerea forţată în cauză, din oficiu, a altor persoane 157
Secţiunea a 4-a. Reprezentarea în procesul civil *158*
§1. Consideraţii generale 158
§2. Reprezentarea procesuală legală 159
§3. Reprezentarea procesuală convenţională 160
§4. Reprezentarea procesuală judiciară 163
Secţiunea a 5-a. Participarea Ministerului Public în procesul civil *164*
§1. Noţiuni introductive 164
§2. Calitatea procesuală a procurorului 165
Capitolul al IV-lea. Competenţa instanţelor judecătoreşti 168
Secţiunea 1. Formele competenţei instanţelor judecătoreşti *168*
§1. Competenţa absolută şi competenţa relativă 168

§2. Competența materială a instanțelor judecătorești 170
2.1. Noțiune 170
2.2. Competența materială funcțională *(ratione oficii)* 170
2.3. Competența materială procesual civilă *(ratione materiae)* 171
2.3.1. Competența materială a judecătoriilor 172
2.3.2. Competența materială a tribunalelor 175
2.3.3. Competența materială a curților de apel 178
2.3.4. Competența materială procesual-civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție 179
§3. Determinarea competenței după valoarea obiectului cererii introductive de instanță 182
§4. Competența teritorială a instanțelor judecătorești 186
4.1. Preliminarii 186
4.2. Noțiunea de competență teritorială *(ratione personae vel loci)* 187
4.3. Felurile competenței teritoriale. Regula generală și excepțiile 187
4.4. Competența teritorială generală 187
4.5. Competența teritorială alternativă 190
4.6. Competența teritorială exclusivă (excepțională) 193
4.7. Competența facultativă 196
4.8. Reguli speciale privind stabilirea competenței 197
Secțiunea a 2-a. Întinderea competenței instanței sesizate *198*
§1. Considerații generale 198
§2. Competența instanței sesizate în privința apărărilor directe 198
§3. Chestiunile prejudiciale 201
3.1. Noțiune 201
3.2. Ipoteza unei posibile clasificări a chestiunilor prejudiciale sub raportul posibilității lor de soluționare 201
3.3. Soluționarea chestiunilor prejudiciale de către instanța competentă 202
§4. Incidentele de procedură 203
4.1 Noțiune 203
4.2. Incidentele simple. Competența instanței sesizate de a le soluționa 203
4.3. Cererile incidente: noțiunea și gruparea lor 204
4.4. Problemele determinării instanței competente de a soluționa cererile incidente 205

4.5. Determinarea competenței în cazul cererilor adiționale 205
4.6. Determinarea competenței în cazul cererilor reconvenționale 206
4.7. Competența în cazul cererilor de intervenție 207
§5. Prorogarea de competență 207
5.1. Noțiunea și felurile prorogării de competență 207
5.2. Regulile generale ce trebuie respectate când se pune problema unei prorogări de competență 208
5.3. Prorogarea legală de competență 209
5.4. Prorogarea judiciară de competență 211
5.5. Prorogarea convențională de competență 211
Secțiunea a 3-a. Excepțiile și conflictele de competență 213
§1. Considerații generale 213
§2. Excepția de necompetență 214
2.1. Noțiune 214
2.2. Excepția de necompetență și excepția de inadmisibilitate 214
2.3. Dreptul de a invoca excepția de necompetență și exercitarea lui 215
2.4. Prioritatea soluționării excepției de necompetență 217
2.5. Soluțiile ce pot fi pronunțate asupra excepției de necompetență 217
2.6. Hotărârea declinatorie de competență și efectele ei 218
§3. Excepția de litispendență 219
3.1. Noțiune 219
3.2. Condițiile ce se cer a fi îndeplinite pentru invocarea excepției de litispendență 219
3.3. Aspectele procesuale ale excepției de litispendență 220
§4. Excepția de conexitate 221
4.1. Noțiune 221
4.2. Condițiile ce se cer a fi îndeplinite pentru invocarea excepției de conexitate 221
4.3. Scopul și oportunitatea procesuală a invocării excepției de conexitate 222
4.4. Principalele aspecte procesuale ale invocării și soluționării excepției de conexitate 222
4.5. Efectele conexării 224
4.6. Disjungerea cauzelor conexate 224
§5. Conflictele de competență 225

5.1. Noțiune și feluri 225
5.2. Condițiile cerute pentru naşterea unui conflict de competență 226
§6. Soluționarea conflictelor de competență 227
6.1. Precizări prealabile 227
6.2. Procedura de rezolvare a conflictelor de competență 228
Secțiunea a 4-a. Strămutarea proceselor și delegarea instanței *229*
§1. Preliminarii 229
§2. Strămutarea proceselor 230
2.1. Noțiunea de strămutare a pricinilor 230
2.2. Procedura strămutării pricinilor civile 230
§3. Delegarea instanței 232

Capitolul al V-lea. Actele de procedură 233
Secțiunea 1. Considerații introductive *233*
§1. Noțiune 233
§2. Elementele și forma actelor de procedură 233
§3. Clasificarea actelor de procedură 235
Secțiunea a 2-a. Principalele acte de procedură *236*
§1. Cererea de chemare în judecată 236
1.1. Elementele cererii de chemare în judecată 236
1.2. Sancțiunile neîndeplinirii cerințelor prevăzute de art. 194 C. proc. civ. 240
§2. Întâmpinarea 243
§3. Cererea reconvențională 244
§4. Citația 247
§5. Citarea (comunicarea citației) 249
Secțiunea a 3-a. Nulitatea actelor de procedură *258*
§1. Preliminarii 258
§2. Noțiunea de nulitate și clasificarea actelor procedurale 258
§3. Invocarea, constatarea și efectele nulității 261
Secțiunea a 4-a. Termenele procedurale *263*
§1. Considerații generale 263
1.1. Noțiunea și importanța termenelor procedurale 263
1.2. Clasificarea termenelor procedurale 263
1.3. Caracterele termenelor procedurale 265
§2. Calculul termenelor procedurale 266
§3. Sancțiunea nerespectării termenelor procedurale 268

PARTEA A II-A. PROCEDURA CONTENCIOASĂ 271

Capitolul I. Procedura în fața primei instanțe 273

Secțiunea 1. Etapa scrisă *273*

§1. Considerații preliminare 273

§2. Sesizarea instanței de judecată 274

§3. Pregătirea judecății 281

Secțiunea a 2-a. Cercetarea şi dezbaterea în fond a procesului *283*

§1. Şedința de judecată 283

1.1. Noțiune 283

1.2. Desfăşurarea dezbaterilor 284

1.3. Încercarea de împăcare a părților 285

1.4. Ordinea în care se dă cuvântul părților 285

1.5. Judecata în lipsă 286

1.6. Primul termen la care părțile sunt legal citate 287

1.7. Încheierea de şedință 289

1.7.1. Clasificarea încheierilor 290

§2. Cercetarea procesului 291

§3. Excepțiile procesuale 295

3.1. Preliminarii 295

3.2. Clasificarea excepțiilor 297

3.3. Principalele excepții de procedură 298

3.4. Procedura invocării şi rezolvării excepțiilor procesuale 301

3.4.1. Invocarea excepțiilor 301

3.4.2. Soluționarea excepțiilor 302

§4. Probele 303

4.1. Aspecte de ordin procedural 303

4.1.1. Noțiunea, importanța şi clasificarea probelor 303

4.1.2. Obiectul, subiectul şi sarcina probei 306

4.1.3. Condițiile generale de admisibilitate a probelor 309

4.1.4. Reguli generale privind propunerea, încuviințarea, administrarea şi aprecierea probelor 311

4.1.5. Convenția asupra probelor 317

4.1.6. Asigurarea dovezilor 318

4.1.7. Administrarea probelor de către avocați sau consilieri juridici 320

4.2. Mijloacele de dovadă 325

4.2.1. Proba prin înscrisuri 325

4.2.1.1. Noțiune şi clasificare 325

4.2.1.2. Înscrisurile autentice 326
4.2.1.3. Înscrisurile sub semnătură privată 327
4.2.1.4. Înscrisurile în formă electronică 330
4.2.1.5. Administrarea probei cu înscrisuri 331
4.2.1.6. Verificarea înscrisurilor 333
4.2.2. Proba cu martori 335
4.2.2.1. Noțiune și admisibilitate 335
4.2.2.2. Administrarea probei cu martori 336
4.2.3. Prezumțiile 339
4.2.4. Expertiza 341
4.2.5. Mijloacele materiale de probă 343
4.2.6. Cercetarea la fața locului 344
4.2.7. Mărturisirea 345
§5. Dezbaterea în fond a procesului 348

Capitolul al II-lea. Incidente în desfășurarea procesului 350
Secțiunea 1. Suspendarea și perimarea 350
§1. Preliminarii 350
§2. Suspendarea 350
2.1. Suspendarea voluntară 351
2.2. Suspendarea de drept 352
2.3. Suspendarea facultativă (judecătorească) 354
2.4. Constatarea suspendării 355
2.5. Efectele suspendării 356
2.6. Încetarea suspendării 356
2.7. Procedura redeschiderii 357
§3. Perimarea cererii 357
3.1. Noțiune 357
3.2. Obiectul perimării 358
3.3. Domeniile de aplicare a perimării 358
3.4. Condițiile în care operează perimarea 359
3.5. Procedura și efectele perimării 361
Secțiunea a 2-a. Actele procesuale de dispoziție 362
§1. Noțiunea de acte procesuale de dispoziție 362
§2. Rolul instanței de judecată în constatarea și confirmarea actelor procesuale de dispoziție 370
§3. Natura juridică a actelor de dispoziție făcute de părți în cursul procesului civil 371
§4. Desistarea 375
§5. Achiesarea 381
§6. Tranzacția judiciară 386

Secțiunea a 3-a. Contractele judiciare 392
§1. Definiția și caracterele contractelor judiciare 392
1.1. Definirea noțiunii de contract judiciar 392
1.2. Trăsăturile și condițiile contractelor judiciare 393
§2. Clasificarea contractelor judiciare 395
2.1. Contractele judiciare legale 396
2.2. Contractele judiciare de executare 398
2.3. Contractele judiciare propriu-zise 398

Capitolul al III-lea. Hotărârile judecătorești 400
Secțiunea 1. Noțiuni generale 400
Secțiunea a 2-a. Deliberarea și pronunțarea hotărârii 400
Secțiunea a 3-a. Redactarea și comunicarea hotărârii 404
Secțiunea a 4-a. Clasificarea hotărârilor judecătorești 408
Secțiunea a 5-a. Efectele hotărârilor judecătorești 410
Secțiunea a 6-a. Îndreptarea, lămurirea și completarea hotărârilor 412
Secțiunea a 7-a. Executarea provizorie a hotărârilor judecătorești de primă instanță 414
§1. Executarea provizorie legală 415
§2. Executarea provizorie judecătorească 415
§3. Suspendarea executării provizorii 416

Capitolul al IV-lea. Căile legale de atac 418
Secțiunea 1. Fazele și etapele judecății 418
Secțiunea a 2-a. Noțiunea și rolul căilor de atac 419
§1. Noțiune 419
§2. Rolul căilor de atac 420
Secțiunea a 3-a. Clasificarea căilor de atac și regulile comune în folosirea lor 420
§1. Preliminarii 420
§2. Căi de atac ordinare și căi de atac extraordinare 421
§3. Căile de atac de reformare și de retractare 421
§4. Reguli comune în exercitarea căilor de atac 422

Capitolul al V-lea. Apelul 424
Secțiunea 1. Noțiuni generale 424
§1. Definiție 424
§2. Caractere juridice 424
2.1. Caracterul devolutiv 425
2.2. Caracterul suspensiv 426
2.3. Caracterul restrictiv 426

Secțiunea a 2-a. Felurile apelului 426
Secțiunea a 3-a. Subiectele apelului 428
Secțiunea a 4-a. Obiectul apelului 430
Secțiunea a 5-a. Aspecte generale ale exercitării apelului 433
§1. Termenul de apel 433
1.1. Preliminarii 433
1.2. Termenul de drept comun 433
1.3. Termenele speciale 434
1.4. Întreruperea termenului de apel şi repunerea în termen 434
§2. Cererea de apel 436
§3. Judecarea apelului şi soluțiile pe care le poate pronunța instanța de apel 440
3.1. Procedura prealabilă în cadrul instanței de apel 440
3.2. Judecarea apelului 440
3.3. Soluțiile pe care le poate pronunța instanța de apel 443

Capitolul al VI-lea. Recursul 447
Secțiunea 1. Noțiuni introductive 447
Secțiunea a 2-a. Elementele recursului 448
§1. Obiectul şi felurile recursului 448
§2. Subiectele recursului 451
§3. Cauza recursului (motivele de casare) 452
Secțiunea a 3-a. Sesizarea instanței de recurs 456
§1. Instanța competentă 456
§2. Termenul de recurs 456
§3. Cererea de recurs şi depunerea recursului 457
Secțiunea a 4-a. Judecarea recursului 460
§1. Procedura de filtrare a recursurilor la Înalta Curte de Casație şi Justiție 460
§2. Judecarea pe fond a recursului 461
§3. Soluțiile instanței de recurs 463
§4. Efectele pe care le produc hotărârile pronunțate de instanța de recurs 464

Capitolul al VII-lea. Contestația în anulare 467
Secțiunea 1. Preliminarii 467
Secțiunea a 2-a. Contestația în anulare generală (obişnuită) 468
§1. Noțiunea şi motivele contestației în anulare generală (obişnuită) 468

§2. Condițiile de admisibilitate a contestației în anulare obișnuită 469
§3. Obiectul contestației în anulare obișnuită 470
§4. Subiectele contestației în anulare generală (obișnuită) 472
Secțiunea a 3-a. Contestația în anulare specială 473
§1. Noțiunea și motivele contestației în anulare specială 473
§2. Obiectul contestației în anulare specială 476
§3. Condițiile de admisibilitate a contestației în anulare specială 477
Secțiunea a 4-a. Procedura de judecată a contestației în anulare 478

Capitolul al VIII-lea. Revizuirea 480
Secțiunea 1. Noțiune și caracterizare 480
§1. Definiție 480
§2. Caracteristicile revizuirii 480
Secțiunea a 2-a. Elementele revizuirii 481
§1. Obiectul revizuirii 481
§2. Subiectele și motivele revizuirii 483
2.1. Subiectele revizuirii 483
2.2. Motivele de revizuire 484
Secțiunea a 3-a. Procedura de judecată 490

Capitolul al IX-lea. Asigurarea unei practici judiciare unitare 494
Secțiunea 1. Recursul în interesul legii 494
§1. Definire și caracterizare 494
§2. Subiectele și obiectul recursului în interesul legii 495
§3. Judecarea și soluționarea recursului în interesul legii 496
Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept 499
§1. Obiectul și condițiile sesizării instanței supreme 499
§2. Procedura de judecată 500

Capitolul al X-lea. Contestația privind tergiversarea procesului 502
§1. Noțiune 502
§2. Subiectele și obiectul contestației 503
§3. Procedura de soluționare a contestației 504

Bibliografie selectivă 507

PARTEA I

PRINCIPII ŞI INSTITUŢII FUNDAMENTALE

BCUJ-CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

§2. Condiția de admisibilitate a contestației în anulare obligatorie ... 469
§3. Obiectul nelegalității în anulare obligatorie ... 470
§4. Subiectele contestației în anulare generală (obligatorie) ... 472
Secțiunea a 3-a. Contestația în anulare specială ... 473
§1. Noțiunea și natura contestației în anulare specială ... 473
§2. Obiectul contestației în anulare specială ... 476
§3. Condiția de admisibilitate a contestației în anulare specială ... 477
Secțiunea a 4-a. Procedura de soluționare a contestației în anulare ... 478

PARTEA I
PRINCIPII ȘI INSTITUȚII FUNDAMENTALE

Capitolul I. Noțiuni și caracterizare ... 480
§1. Definiție ... 480
§2. Obiectul de reglementare ... 480
Secțiunea a 2-a. Elementele raportului ... 481
§1. Obiectul raportului ... 481
§2. Subiectele și mijloacele procesului ... 483
2.1. Subiectele raportului ... 483
2.2. Mijloacele de raport ... 484
Secțiunea a 3-a. Procedura de judecată ... 490
Capitolul al IX-lea. Asigurarea unei practici judiciare unitare ... 494
Secțiunea 1. Recursul în interesul legii ... 494
§1. Definire și caracterizare ... 494
§2. Subiectele și obiectul recursului în interesul legii ... 495
§3. Judecarea și soluționarea recursului în interesul legii ... 496
Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept ... 498
§1. Obiectul și condițiile sesizării instanței supreme ... 499
§2. Soluționarea de judecată ... 500
Capitolul al X-lea. Contestația privind tergiversarea procesului ... 502
§1. Noțiune ... 502
§2. Subiectele și obiectul contestației ... 503
§3. Procedura de soluționare a contestației ... 504
Bibliografie selectivă ... 507

BCUIAȘI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul I. Categorii și principii fundamentale

Secțiunea 1. Considerații generale referitoare la procesul civil și la dreptul procesual civil

§1. Noțiunea și importanța procesului civil

Procesul civil reprezintă, în esența sa, *activitatea tuturor persoanelor și organelor care participă la dezbaterile ce au loc în vederea apărării și realizării drepturilor și intereselor civile încălcate sau nerecunoscute și deduse judecății*[1].

Desfășurarea oricărui proces civil între cele două momente extreme ale sale – momentul depunerii cererii de chemare în judecată și, respectiv, momentul pronunțării hotărârii judecătorești – presupune, în mod normal, efectuarea diferitelor acte procesuale corespunzătoare fiecărei faze a activității de judecată.

În cadrul acestei activități părțile au libertatea de a dispune atât de obiectul procesului cât și de mijloacele procesuale pe care legea le prevede în scopul apărării drepturilor și intereselor lor. Din acest punct de vedere se poate spune că procesul civil este un contract între părți, pe care îl încheie judecătorul prin pronunțarea unei hotărâri[2].

Într-o formulare de amănunt noțiunea de proces civil reprezintă „activitatea desfășurată în baza legii de către instanța de judecată sau alte organe de jurisdicție, părțile interesate, organele de executare silită, alte organe și persoane ce participă la această activitate, precum și raporturile ce se stabilesc între aceștia, în vederea realizării sau stabilirii drepturilor și intereselor civile supuse judecății și executării hotărârilor pronunțate"[3].

---

[1] A se vedea V. Negru, D. Radu, *Drept procesual civil*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 5.

[2] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Ed. All Beck, București, 2005, p. 15-16, (citat în continuare *Tratat, 2005, vol. I)*.

[3] A se vedea D. Radu, în *Dicționar de drept procesual civil*, M.N. Costin, I. Leș, M. Minea, D. Radu, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 401. Pentru alte definiții ale procesului civil, a se vedea: I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 199 (citat în continuare *Tratat, 2013, vol. I)*;

Orice proces civil presupune – în linii mari, în cadrul procedurii de judecată în primă instanță – existența mai multor etape, și anume: sesizarea instanței, cercetarea procesului, dezbaterea în fond, deliberarea și pronunțarea hotărârii judecătorești. A fost exprimată și opinia[1] potrivit căreia judecata în primă instanță cunoaște două etape – cercetarea procesului și dezbaterea procesului în fond. Suntem de părere că aceste două etape sunt parcurse în cadrul judecății, dar avem în vedere noțiunea de judecată propriu-zisă, în sens restrâns.

Desfășurarea procesului civil scoate în evidență o serie de particularități, dintre care le menționăm pe cele mai semnificative[2].

În primul rând, trebuie menționat caracterul complex al procesului civil, acesta fiind o activitate ce presupune îndeplinirea unei multitudini de acte de procedură, menite să contribuie la soluționarea corectă a litigiului dintre părți.

În al doilea rând, subliniem că activitatea judiciară se poate realiza numai cu participarea părților interesate care, împreună cu instanța de judecată, concură la realizarea finalității urmărite într-o cauză, și anume, înfăptuirea actului de justiție[3].

De asemenea, semnalăm faptul că procesul civil – ca orice proces, de altfel – se desfășoară în baza unor reguli care stabilesc cadrul legal ce trebuie respectat cu strictețe pe tot parcursul activității judiciare, chiar dacă, în conformitate cu principiul disponibilității, părțile pot, însă în anumite limite, să influențeze soluția finală.

În fine, ca o particularitate care decurge din specificul normelor juridice procesuale, menționăm că activitatea judiciară vizează aplicarea legii la cauzele civile concrete.

Procesul civil parcurge mai multe faze care reprezintă etapele sale distincte de la începutul și până la terminarea sa. Astfel, acesta parcurge în mod obișnuit – nu însă și în mod necesar – două faze mari: a) faza judecății propriu-zise (*cognitio*), în fața instanțelor de judecată, de fond, în mod obligatoriu și de control judiciar, în mod facultativ, care se finalizează prin pronunțarea unei hotărâri definitive; b) faza executării silite (*executio*),

V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. I, Ed. Național, București, 1996, p. 148-149 (citat în continuare *Tratat, 1996, vol. I*); I. Leș, *Principii și instituții de drept procesual civil*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 17.

[1] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, vol. I, Teoria generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 33.

[2] A se vedea I. Leș, *Tratat de drept procesual civil*, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 10 (citat în continuare *Tratat, 2010*).

[3] Proceduriștii evului mediu defineau procesul civil ca fiind *„actus trium personarium: judicis, actoris atque rei"*.

în cadrul căreia hotărârea definitivă este adusă la îndeplinire de organele de executare, din ordinul şi sub controlul instanței de judecată.

Este de menționat că prima fază – în funcție de obiectivul urmărit – este împărțită în subfaze. Astfel, procesul civil începe cu o procedură scrisă în cadrul căreia părțile îşi comunică reciproc pretențiile şi apărările; urmează cercetarea procesului, etapă în care se vor soluționa excepțiile, se vor examina cererile şi pretențiile părților, se vor dispune, dacă este cazul, măsuri asigurătorii, se vor încuviința şi administra probele etc.; se continuă apoi cu dezbaterea în fond a procesului, de regulă în şedință publică, unde se pun în discuție cererile şi excepțiile procesuale şi apărările care nu au fost soluționate în cursul cercetării procesului, precum şi cele care, potrivit legii, pot fi invocate în orice stare a procesului, se completează ori se refac, dacă este cazul, probe şi se susțin cererile şi apărările formulate; în sfârşit, finalizarea procesului prin deliberarea şi pronunțarea hotărârii.

Este, de asemenea, de precizat că faza controlului judiciar – ordinar şi extraordinar –, dacă este declanşată, urmează, în linii mari, însă cu alte obiective, aceleaşi subfaze: procedura scrisă pregătitoare, cercetarea, dezbaterile în şedința de judecată, urmate de deliberarea şi pronunțarea hotărârii.

Cât priveşte faza executării silite, se pot distinge şi aici unele subfaze, cum ar fi: efectuarea formalităților prealabile executării (încuviințarea executării silite, somația de plată); aplicarea măsurilor privind indisponibilizarea bunurilor ce formează obiectul executării (inventarierea şi sechestrarea bunurilor); predarea sau vânzarea bunurilor urmărite (publicitatea de vânzare, ținerea licitației, distribuirea sumelor când sunt mai mulți creditori ş.a.).

Unele proceduri execuționale sunt puse în evidență prin caracterul lor jurisdicțional. Aşa este, de exemplu, cazul poririi, care cuprinde două faze cu caracter jurisdicțional-contencios: înființarea poririi şi validarea ei. Menționăm, în aceeaşi ordine de idei, că în faza executării silite este posibilă intervenirea şi purtarea unei noi faze jurisdicționale în cadrul căreia, prin intermediul contestației la executare, să se ceară verificarea legalității şi temeinicia actelor de executare[1].

Precizăm că nu este obligatoriu ca procesul civil să parcurgă toate etapele menționate şi nici ambele faze. Astfel, de pildă, reclamantul re-

---

[1] A se vedea I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. III, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013, p. 341-408 (citat în continuare *Tratat, 2013, vol. III*); I. Leş, *Tratat, 2010*, p. 1159-1175; D.C. Tudurache, *Contestația la executare*, ed. a 3-a revizuită, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011; A. Lesviodax, *Contestația la executare în materie civilă*, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1967.

nunțând la judecată, nu mai are loc etapa dezbaterilor. Sau, debitorul executând de bunăvoie hotărârea, nu mai are loc faza executării silite.

Putem spune că rolul oricărui proces civil este, printre altele, de a apăra, de a valorifica drepturile şi libertățile fundamentale ale cetățenilor, interesele legitime încălcate sau nerecunoscute şi deduse judecății[1]. În acest sens, statul are obligația de a organiza şi de a garanta realizarea justiției, ca putere separată în stat, rezervându-şi, cu unele excepții, dreptul de a rezolva prin organele sale, anume alcătuite în acest scop, conflictele de interese care se ivesc în desfăşurarea raporturilor sociale.

§2. Rolul şi locul dreptului procesual civil în sistemul dreptului românesc

Dreptul procesual civil, ca ramură de drept, reprezintă *totalitatea normelor juridice care reglementează modul în care trebuie să se desfăşoare activitatea de soluționare a pricinilor civile şi executarea silită a hotărârilor judecătoreşti – sau a altor titluri executorii – pronunțate în aceste pricini.*

Datorită faptului că dreptul procesual civil, întocmai ca şi celelalte ramuri de drept, are un obiect propriu de reglementare – raporturile care se nasc în cadrul activității de distribuire a justiției în pricinile civile – el constituie o ramură de drept de sine stătătoare[2].

Din definiția dată dreptului procesual civil se poate desprinde şi importanța sa. Astfel, în linii mari, importanța dreptului procesual civil poate fi pusă în evidență sub trei aspecte[3]: a) asigură titularilor de drepturi civile subiective posibilitatea valorificării acestora, pe calea judiciară, în cazul încălcării sau contestării lor; b) prin condiții şi forme prestabilite, instituie cadrul organizatoric şi procedural adecvat dezbaterilor contradictorii pentru ca, în orice cauză civilă, părțile să fie puse în situația de a-şi susține pretențiile şi apărările; c) trasează pentru judecători o linie autoritară de conduită, obligându-i să asigure respectarea dispozițiilor legii şi să sancționeze, dacă este cazul, prin mijloace reglementate în acest sens, orice încălcare sau tendință de eludare a legii.

---

[1] A se vedea V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 4-6.

[2] În literatura de specialitate a fost susținută şi părerea potrivit căreia dreptul procesual civil – alături de dreptul procesual penal şi organizarea judiciară – s-ar încadra în „ramura dreptului judiciar, care cuprinde ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile sociale care se nasc în cursul realizării justiției" (I. STOENESCU, A. HILSENRAD, *Procesul civil în R.P.R.*, Ed. Științifică, Bucureşti, 1957, p. 14).

[3] În acest sens, a se vedea P. ROUARD, *Traité elementaire de droit privé, Introduction générale*, Bruxelles, Ed. Bruylant, 1979, p. 22-23.

Determinarea obiectului dreptului procesual civil, ca ramură de sine stătătoare în cadrul sistemului nostru de drept, se face prin luarea în considerare a raporturilor juridice pe care le reglementează şi a direcţiilor de studiu, care îi revin ca ştiinţă a dreptului.

Activitatea judiciară de soluţionare a cauzelor civile, în structura şi conţinutul ei, se materializează prin stabilirea unor raporturi sociale cu o factură şi cu o natură juridică deosebită. Acestea, fiind reglementate de normele dreptului procesual civil sau de alte norme juridice, care îşi găsesc aplicarea – direct sau indirect – în cadrul activităţii judiciare, devin raporturi juridice procesual civile.

Prin urmare, *obiectul* reglementării dreptului procesual civil este format din *complexul de raporturi juridice procesual civile, care se stabilesc – obligatoriu sau ocazional – între diferiţii participanţi la activitatea judiciară de soluţionare a cauzelor civile*[1].

Raporturile juridice procesual civile sunt multiple şi variate. Dintre acestea, în primul rând, se cuvine a menţiona raporturile care se stabilesc între instanţa de judecată şi părţile din proces. Deducerea în faţa instanţei competente a unui raport de drept material o obligă pe aceasta să stabilească raporturi juridice procesual civile cu părţile în cauză, reclamantul şi pârâtul. Ca urmare, părţile dobândesc dreptul de a pretinde instanţei de judecată îndeplinirea unor acte procesuale (fixarea termenului de judecată, citarea, să judece şi să pronunţe hotărârea prin care să pună capăt conflictului ivit ş.a.), iar instanţa are obligaţia de a le săvârşi.

Totodată, instanţa de judecată dobândeşte dreptul de a lua măsuri pentru pregătirea judecăţii, de a pune în dezbaterea contradictorie a părţilor orice împrejurări de fapt şi de drept care duc la dezlegarea pricinii, de a sancţiona părţile în cazul în care acestea nu respectă condiţiile şi formele procedurale pe care le prevede legea.

Alte raporturi juridice procesual civile se stabilesc între instanţa de judecată şi ceilalţi participanţi la activitatea procesuală. Astfel de raporturi există, spre exemplu, între instanţă şi martori sau experţi, între instanţă şi organele de executare silită ş.a. Este de menţionat că raporturile juridice procesual civile, în care instanţa participă ca subiect, sunt raporturi juridice de putere, de autoritate; în consecinţă, pentru a asigura desfăşurarea normală a activităţii judiciare, instanţa de judecată, dacă este cazul, poate aplica sancţiuni procesuale fiecărui participant[2].

---

[1] A se vedea D. RADU, *Raport juridic procesual civil*, în *Dicţionar, op. cit.*, p. 409-410; V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 8-9.

[2] A se vedea D. RADU, *Sancţiuni procesuale*, în *Dicţionar, op. cit.*, p. 429.

În sfârşit, în cadrul activităţii procesuale de judecată în materie civilă mai pot lua fiinţă şi alte categorii de raporturi – cu o natură juridică complexă –, dintre care putem menţiona: raporturile dintre părţi şi apărătorii lor, experţii numiţi şi martorii propuşi, dintre părţi şi organele de executare silită; dintre părţi şi unele organe de stat.

În cursul desfăşurării activităţii procesuale de judecată şi de executare silită iau naştere, se modifică şi se sting raporturi juridice procesual civile dintre cele mai diferite. În consecinţă, deşi în mod teoretic este posibilă separarea lor, în practică ele nu pot fi privite în mod separat unele de altele; aceasta, deoarece – prin funcţionalitatea lor – ele se succed şi se combină între ele.

Administrarea justiţiei în pricinile civile trebuie să se facă în condiţiile şi formele stabilite prin lege. Sub această motivare generică se poate spune că *dreptului procesual civil – ca ştiinţă – îi revine sarcina de a studia, sub toate aspectele, conţinutul normelor juridice procesual civile şi de a realiza analiza detaliată şi interpretarea acestora.*

Drept urmare, ştiinţei dreptului procesual civil român îi revine sarcina de a-i pregăti pe viitorii şi actualii practicieni ai dreptului cu teoria cunoaşterii legislaţiei noastre în acest domeniu şi cu deprinderea de a o interpreta şi aplica în mod corect în cauzele civile.

Ştiinţa dreptului procesual civil este chemată să studieze practica judiciară în materie şi să facă analize şi sistematizări, precum şi să dea, acolo unde este cazul, motivaţii logice şi de conţinut asupra modului în care urmează a fi înţelese anumite probleme controversate, precum şi să sesizeze anumite lacune ale legii şi să facă propuneri pentru complinirea lor.

Înţelegerea a ceea ce este esenţial în domeniul dreptului procesual civil impune, înainte de toate, şi sistematizarea materiei. Astfel, ca sistem de cunoştinţe juridice, care se ocupă cu modul de organizare şi desfăşurare a procesului civil, dreptul procesual civil poate fi împărţit în cel puţin patru părţi.

Partea întâi, denumită „Noţiuni şi instituţii generale", în cadrul căreia este tratată problematica principiilor şi a instituţiilor procesuale comune tuturor fazelor procesului civil.

Partea a doua, intitulată „Procedura contencioasă", în care sunt tratate aspectele concrete privind desfăşurarea fiecărei faze procesuale de judecată (în primă instanţă şi în căile de atac).

Partea a treia, denumită „Executarea silită", în care sunt analizate instituţiile şi formele procesuale prin care se aduc la îndeplinire, în caz de nevoie, dispoziţiile ce decurg din diverse titluri executorii.

Partea a patra, intitulată „Proceduri speciale", în care sunt reglementate şi analizate aspectele particulare privind desfăşurarea fiecărei faze procesuale de judecată în cauzele care derogă de la procedura de drept comun şi formează categoria procedurilor speciale.

În mod firesc, la acesta trebuie adăugate şi alte instituţii, care pot alcătui, la rândul lor, capitole (părţi) de sine stătătoare ale dreptului procesual civil: procedura necontencioasă, arbitrajul, procesul civil internaţional.

§3. Protecţia drepturilor civile subiective pe calea acţiunii în justiţie

Legislaţia română în vigoare, deşi defineşte unele drepturi subiective civile, nu oferă însă o definiţie generală a dreptului subiectiv civil. Aşa că definirea acestei noţiuni a fost făcută de numeroşi autori în literatura de specialitate.

Lecturând multiplele definiţii formulate în literatura de specialitate, reţinem *că dreptul subiectiv este puterea (posibilitatea) sau prerogativa recunoscută de dreptul obiectiv persoanelor fizice sau persoanelor juridice de a săvârşi anumite acţiuni, precum şi puterea de a pretinde subiectelor pasive să săvârşească sau să se abţină de la săvârşirea unei acţiuni, apelând, la nevoie, la forţa de constrângere a statului*[1].

În privinţa recunoaşterii drepturilor civile subiective, trebuie să facem distincţie între recunoaşterea lor globală, generală şi cea specială.

Recunoaşterea drepturilor civile subiective, în general, este consfinţită şi se realizează pentru persoana fizică şi pentru persoana juridică în baza art. 26 C. civ. Drepturile civile pe care le au persoanele fizice şi persoanele juridice sunt recunoscute pentru a satisface interesele de ordin material şi spiritual, atât pe plan personal, cât şi în concordanţă cu interesul general, în conformitate cu legea şi cu regulile de convieţuire socială[2].

Recunoaşterea specială a drepturilor civile subiective este făcută de diverse izvoare de drept civil, pe categorii sau specii de asemenea drepturi. De exemplu, Constituţia României consacră o serie de drepturi fundamen-

---

[1] A se vedea Ş. Răuschi, Gh. Popa, Ş. Răuschi, *Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Junimea, Iaşi, 2000, p. 48. Pentru alte definiţii, facem trimitere la: C. Hamangiu, I.R. Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. I, Ed. All, Bucureşti, 1996, p. 1; Gh. Beleiu, *Drept civil român*, Casa de editură şi Presă Şansa, Bucureşti, 1993, p. 74; T. Pop, *Drept civil român*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1993, p. 69; I. Deleanu, *Drepturile subiective şi abuzul de drept*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1988, p. 49; E. Poenaru, *Drept civil*, vol. I, Ed. Europa-Nova, Bucureşti, 1994, p. 45.

[2] Pentru amănunte, a se vedea Ş. Răuschi, Gh. Popa, Ş. Răuschi, *op. cit.*, p. 60-62.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

tale ale cetățeanului român, printre care, firește, există și drepturi subiective civile[1].

Codul civil recunoaște majoritatea drepturilor patrimoniale (reale și de creanță), prin însuși faptul că le reglementează sub aspectele nașterii, existenței, exercitării și valorificării lor. El reglementează atributele de identificare a persoanei fizice (numele și domiciliul) și a persoanei juridice (denumirea și sediul), precum și drepturile personale nepatrimoniale: dreptul la onoare, la reputație, dreptul de autor, starea civilă etc.

În aceeași ordine de idei, Pactul Internațional privind drepturile civile și politice ale omului și Convenția Internațională privind drepturile copilului recunosc, de asemenea, o serie de drepturi subiective civile pentru persoana fizică[2].

În mod firesc, nu putem vorbi de recunoașterea unor drepturi subiective civile fără a pune în discuție în primul rând capacitatea civilă, care este recunoscută tuturor persoanelor fără nicio discriminare, așa cum statuează Codul civil[3].

În domeniul ocrotirii drepturilor civile subiective, potrivit legislației române în vigoare, putem afirma că este consacrat un adevărat principiu fundamental al dreptului civil român. Acest principiu este enunțat în art. 26 C. civ. astfel: „Drepturile și libertățile civile ale persoanelor fizice, precum și drepturile și libertățile civile ale persoanelor juridice sunt ocrotite și garantate de lege".

În același sens, art. 26 din Pactul Internațional privind drepturile civile și politice ale omului dispune: „Toate persoanele sunt egale în fața legii și au, fără discriminare, dreptul la o ocrotire egală din partea legii"[4].

În situația în care un drept civil subiectiv este încălcat sau nerecunoscut, titularul său poate chema în judecată persoana vinovată de lezarea dreptului, care astfel poate fi trasă la răspundere și, în consecință, dreptul atins va putea fi readus în stare de exercitare normală. În urma sesizării, instanța competentă, învestită cu soluționarea cauzei civile respective, se va pronunța printr-o hotărâre judecătorească, aceasta, în urma rămânerii definitive, putând fi pusă în executare silită, ajungându-se astfel la restabilirea dreptului subiectiv civil încălcat.

---

[1] A se vedea I. MURARU, *Drept constituțional și instituții publice*, vol. II, Ed. Actami, București, 1995, p. 225 și urm.

[2] A se vedea, în acest sens, GH. BELEIU, *Drepturile civile ale omului în România*, în R.R.D. nr. 10/1985, p. 3-12.

[3] A se vedea, pe larg, Ș. RĂUSCHI, *Dreptul civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică*, Ed. Fundației „Chemarea", Iași, 1992, p. 55-61.

[4] Dispoziții asemănătoare există și în art. 2 pct. 1 din Convenția internațională privind drepturile copilului.

Aşadar, *mijlocul juridic de ocrotire a drepturilor civile subiective îl constituie procesul civil*, care, în principiu, se desfăşoară după regulile de procedură consfinţite în legea cadru în acest domeniu, Codul de procedură civilă.

Pentru ocrotirea drepturilor civile subiective trebuie să avem în vedere şi alte acte normative care completează cadrul legal în această materie, ca de exemplu, Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ şi Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

Ocrotirea drepturilor personale nepatrimoniale se realizează în baza unei proceduri specifice, prevăzută în Codul civil (art. 1391), prin care se urmăreşte restabilirea, pe cât posibil, a dreptului încălcat sau nerecunoscut[1].

În scopul ocrotirii unui drept personal nepatrimonial, persoana lezată, titulară a dreptului respectiv încălcat, poate cere instanţei competente să-l oblige, prin hotărârea pe care o va pronunţa, pe autorul faptei ilicite să înceteze săvârşirea faptei prin care se aduce atingere prerogativelor titularului şi totodată să îndeplinească orice acţiuni apreciate ca fiind necesare pentru restabilirea sau valorificarea dreptului atins. De asemenea, dacă autorul faptei ilicite nu îndeplineşte, în termenul stabilit de către instanţă, măsurile care să ducă la restabilirea dreptului încălcat, va fi obligat la plata unei amenzi, pe fiecare zi de întârziere[2].

Dreptul civil subiectiv, care este o posibilitate juridică, nu trebuie confundat cu *exercitarea* lui, care înseamnă posibilitatea materializată. În dreptul nostru civil operează un principiu potrivit căruia exercitarea unui drept subiectiv nu este obligatorie, această prerogativă fiind lăsată la latitudinea titularului.

Dreptul civil subiectiv înseamnă nu numai posibilitatea adoptării/impunerii unei conduite, ci şi „măsura" acelei conduite, „măsură" care ne determină să precizăm şi principiile care trebuie observate şi respectate de către titularul unui drept subiectiv cu prilejul exercitării prerogativelor conferite de acesta. Drept urmare, dreptul subiectiv civil trebuie exercitat

---

[1] A se vedea P. Cosmovici şi colab., *Tratat de drept civil. Partea generală*, vol. I, Ed. Academiei, Bucureşti, 1989, p. 76.

[2] În legătură cu posibilitatea ca daunele morale să fie reparate pe cale patrimonială, a se vedea: C. Stătescu, C. Bîrsan, *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor*, Ed. All, Bucureşti, 1997, p. 141-146; L. Pop, *Drept civil. Teoria generală a obligaţiilor*, Ed. Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1994, p. 202-205; I. Urs, *Criterii de apreciere a prejudiciilor morale şi a despăgubirilor băneşti pentru repararea daunelor morale*, în Dreptul nr. 4/1998, p. 24-33. În acest sens invocăm şi câteva speţe din practica judiciară: C.S.J., s. civ., dec. nr. 1995/1992, în Dreptul nr. 10-11/1993, p. 123; C.S.J., s. civ., dec. nr. 2073/1992, în Dreptul nr. 7/1993, p. 95-96; C.S.J., s. civ., dec. nr. 1211/1992, în Dreptul nr. 7/1993, p. 96; C.S.J., s. civ., dec. nr. 1888/1991, în Dreptul nr. 7/1992.

numai potrivit cu scopul lui economic şi social, cu respectarea legii şi moralei şi în limitele sale. La acestea trebuie să mai adăugam şi principiul conform căruia drepturile civile trebuie exercitate cu bună-credinţă (art. 12 C. proc. civ.)[1].

Atâta vreme cât un drept subiectiv este exercitat respectându-se aceste principii, deci cât timp exerciţiul unui drept al unei persoane nu se face prin lezarea dreptului altui titular, relaţiile sociale se desfăşoară normal, fără să se nască un conflict care să facă necesară intervenţia unei autorităţi, a unei instanţe competente.

Dacă prerogativele conferite unei persoane de un drept subiectiv sunt exercitate cu încălcarea principiilor ce trebuie observate şi respectate, pe care le-am enunţat mai sus, atunci suntem în prezenţa unui *abuz de drept*. Altfel spus, abuzul de drept apare atunci când exercitarea dreptului subiectiv civil se face prin nesocotirea scopului economic şi social pentru care a fost recunoscut, cu rea-credinţă şi cu depăşirea limitelor sale.

Prin nerespectarea acestor principii în exercitarea unui drept subiectiv este lezat titularul unui alt drept, mai exact se aduce atingere dreptului aparţinând altei persoane. De fapt, abuzul de drept este un conflict apărut între două drepturi aparţinând unor titulari diferiţi. Practic, prin abuzul de drept nu se înţelege o depăşire în modul de exercitare a dreptului propriu, ci o încălcare, o lezare adusă prin aceasta dreptului aparţinând altei persoane[2].

De regulă, ca modalitate de sancţionare a abuzului de drept, apare refuzul, lipsirea de posibilitatea de a se apela la forţa de constrângere a statului. Deci, organul de jurisdicţie, constatând că este în prezenţa exercitării abuzive a unui drept subiectiv civil, nu va admite cererea reclamantului, aşa cum a fost formulată, iar dacă exerciţiul abuziv provine de la pârât, prin apărarea pe care acesta şi-o face, va înlătura o astfel de apărare.

Evident, când abuzul de drept se concretizează într-o faptă ilicită, şi de regulă se întâmplă aşa, cauzându-se un prejudiciu, va interveni răspunderea faţă de cel vătămat într-un drept al său[3].

---

[1] A se vedea Ş. RĂUSCHI, GH. POPA, Ş. RĂUSCHI, *op. cit.*, p. 60. De altfel, se poate vorbi chiar de un principiu fundamental al dreptului civil legat de exercitarea drepturilor civile formulat principiul „liberei exercitări a drepturilor subiective civile" (E. LUPAN, *Reevaluarea principiilor dreptului civil român*, în Dreptul nr. 5-6/1994, p. 83-94).

[2] A se vedea, în acest sens, P.C. VLACHIDE, *Repetiţia principiilor de drept civil*, vol. I, Ed. Europa Nova, Bucureşti, 1994, p. 17-18.

[3] Există două concepţii privind noţiunea de abuz de drept: una subiectivă, restrictivă, potrivit căreia, nu constituie abuz de drept decât exercitarea unui drept cu scopul de a păgubi astfel o altă persoană sau actul de exerciţiu contrar moralei sau bunei-credinţe şi alta obiectivă (consacrată de legislaţia noastră, care se bazează pe ideea ocrotirii prin

Deci, reprimarea abuzului de drept în domeniul dreptului civil se realizează fie pe calea pasivă, a refuzului ocrotirii unui drept exercitat abuziv, peste limitele normale, permise de lege, fie pe calea ofensivă, a unei acţiuni în răspundere civilă, formulată de persoana vătămată, reclamând o faptă ce constituie exercitarea abuzivă a unui drept de către o altă persoană.

În planul dreptului procesual civil s-au semnalat cazuri de folosire abuzivă a drepturilor procesuale în ceea ce priveşte efectuarea de către părţi a unor acte de dispoziţie, precum şi în privinţa exercitării căilor de atac.

Aşa cum s-a statuat şi în practica judiciară, dreptul nostru procesual civil recunoaşte, ca un principiu fundamental, *dreptul de dispoziţie al părţilor*, care se poate exercita atât cu privire la drepturile materiale deduse judecăţii, cât şi în legătură cu exerciţiul prerogativelor procesuale pe care legea le pune la îndemâna părţilor. Însă, folosirea acestor drepturi nu se poate face în mod abuziv, în scopul eludării legii, pentru a obţine foloase nelegitime sau pentru a prejudicia interesele unor terţe persoane.

Instanţele judecătoreşti române au aplicat sancţiuni diferite, de la caz la caz, în situaţiile în care au fost depăşite limitele de exercitare normală a drepturilor civile şi procesual civile.

Astfel, a intervenit sancţiunea lipsirii de ocrotire a dreptului invocat, când acest drept a fost folosit în alt scop decât cel pentru care a fost recunoscut. Sau, poate opera sancţiunea interzicerii unui anumit mod de exercitare a dreptului; poate fi respins un anumit mijloc de apărare; titularul dreptului poate fi obligat la încetarea săvârşirii faptelor în care se încadrează exerciţiul abuziv sau poate fi solicitată repararea pagubei materiale cauzate ş.a.m.d.

În mod normal, drepturile subiective civile se exercită, potrivit legii, de către titularii lor şi sunt respectate de celelalte persoane, care au obligaţia de a nu face nimic de natură a stânjeni exerciţiul normal al acestora. Există însă şi situaţii în care drepturile civile subiective sunt încălcate ori nerecunoscute şi, de aceea, este necesar ca legea să organizeze modul de apărare şi valorificare a acestor drepturi, în folosul titularilor lor, care au sesizat despre aceasta organele abilitate.

Dreptul material civil ar fi ineficace dacă, pe calea procesului civil, nu s-ar asigura realizarea lui şi, tot astfel, procesul civil ar fi de neconceput fără existenţa unui drept material, pe care să-l apere şi să-l valorifice.

Analizând definiţia noţiunii de drept civil subiectiv, observăm că unul dintre elementele acestuia îl constituie posibilitatea de a recurge, în caz de nevoie, la forţa de constrângere a statului.

---

lege a tuturor drepturilor subiective civile care sunt exercitate în conformitate cu destinaţia lor economică şi socială (Ş. RĂUSCHI, GH. POPA, Ş. RĂUSCHI, *op. cit.*, p. 60).

Aşadar, în situaţia în care un drept civil subiectiv este încălcat sau nerecunoscut, titularul acestuia are facultatea de a recurge la forţa coercitivă a statului, respectiv la activitatea special reglementată, pe care o desfăşoară organele de stat competente – organele de jurisdicţie – în vederea realizării scopului pentru care dreptul respectiv a fost recunoscut titularului său[1].

Tragem concluzia că dreptul civil subiectiv încălcat sau nerecunoscut nu-şi găseşte protecţia în caz de conflict, în cadrul sau prin intermediul dreptului material, ci este necesar a se recurge la normele dreptului procesual civil, mijlocul practic fiind acţiunea civilă.

Titularii drepturilor civile nesocotite au prerogativa de a se adresa, în calitate de reclamanţi, instanţelor de judecată competente. Acestea cercetează acţiunea reclamantului, pe baza dovezilor administrate la propunerea părţilor şi a probelor ordonate de către instanţă prin exercitarea rolului său activ, spre a constata dacă pretenţiile formulate prin cererea de chemare în judecată corespund adevărului obiectiv sau nu.

După administrarea dovezilor şi dezbaterea procesului sub toate aspectele sale, instanţa de judecată se pronunţă printr-o hotărâre de admitere, în totalitate sau în parte, ori de respingere a acţiunii formulate de reclamant. Dacă membrii completului de judecată ajung la convingerea intimă că acţiunea este întemeiată şi corespunde adevărului obiectiv, instanţa recunoaşte, prin hotărârea pe care o pronunţă, dreptul reclamantului şi îl obligă pe pârât să-şi îndeplinească prestaţiile corespunzătoare prerogativelor încălcate.

În activitatea instanţelor de judecată şi a celorlalţi participanţi la proces se nasc anumite raporturi procesuale civile, care se stabilesc în cazul ivirii necesităţii de a apăra sau realiza, pe cale judiciară, un drept sau un interes civil aflat în stare de conflict.

În relaţia dintre raportul juridic de fond şi raportul juridic procesual, baza o constituie întotdeauna raportul juridic de drept material.

Raporturile procesuale civile nu pot preexista raporturilor civile de drept material, ele se nasc pe baza acestora şi au drept scop realizarea, consolidarea sau desfiinţarea lor. Pentru a se ajunge la aceasta însă, art. 30 alin. (1) C. proc. civ. prevede că „oricine are o pretenţie împotriva unei alte persoane ori urmăreşte soluţionarea în justiţie a unei situaţii juridice are dreptul să facă o cerere înaintea instanţei competente". Deducem de aici că cererea de chemare în judecată constituie un act de procedură care obligă, învesteşte instanţa, creând raporturi procesuale între părţi.

Aşa cum am menţionat deja, mijlocul practic pus la îndemâna titularului unui drept subiectiv pentru realizarea sau valorificarea acestuia este acţiu-

[1] A se vedea D. RADU, *Acţiunea în procesul civil*, Ed. Junimea, Iaşi, 1974, p. 20.

nea, aceasta reprezentând sancțiunea dreptului pentru că, în măsura în care legea recunoaşte persoanelor drepturi subiective, ea trebuie să le pună la îndemână şi mijlocul legal pentru apărarea lor.

Dreptului reclamantului de a introduce şi susține acțiunea îi corespunde dreptul pârâtului de a răspunde la acțiune, de a se apăra, pentru că un drept poate fi realizat fie pe calea ofensivă a acțiunii, fie pe cale defensivă, calea invocării excepției.

Deci, în cazul în care dreptul subiectiv este nesocotit, contestat sau încălcat, titularul său are posibilitatea de a recurge la forța de constrângere a statului – *jus persequendi in judicio quod sibi debetur,* adică la activitatea special reglementată, desfăşurată de organele de jurisdicție competente, în vederea realizării scopului pentru care drepturile încălcate sau nesocotite au fost recunoscute titularilor lor[1] sau, mai concret, de a declanşa procesul civil, care facilitează valorificarea dreptului subiectiv lezat[2].

Fiind o cale de apărare a drepturilor subiective civile, acțiunea civilă poate fi definită ca fiind *dreptul oricărei persoane de a reclama sau apăra în fața organelor de jurisdicție drepturi sau interese aflate în stare de conflict ori alte situații subiective care, pentru calificarea lor juridică, necesită intervenția justiției pentru ca, prin aplicarea legii, să se dispună asupra realizării sau exercitării lor în condițiile sau formele ce vor fi stabilite prin actul final de jurisdicție*[3].

Dorim să facem precizarea că pe calea acțiunii în justiție pot fi invocate şi încălcările aduse unor simple interese care nu se afirmă în cadrul unor raporturi juridice civile recunoscute şi garantate ca atare de lege. Concret, este vorba de acele situații de fapt avantajoase, existente pentru anumite persoane într-un moment dat şi curmate, vătămate prin săvârşirea de fapte ilicite de către alte persoane. De exemplu, s-a recunoscut dreptul unui copil minor aflat în întreținerea unei rude, fără să fi fost adoptat de către aceasta, de a obține despăgubiri de la autorul faptei ilicite în cazul în care ruda respectivă a fost victima unui accident. Au fost acordate, de asemenea, despăgubiri concubinei şi copilului acesteia, care fuseseră întreținuți de victima unui accident[4].

Fie că acțiunea civilă este privită în sens obiectiv, ca mijloc de apărare a dreptului subiectiv civil, fie în sens subiectiv, ca drept subiectiv procesual al titularului dreptului subiectiv material de a urmări în justiție realizarea

---

[1] A se vedea D. Radu, *op. cit.*, p. 24.

[2] A se vedea I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 22.

[3] A se vedea D. Radu, *op. cit.*, p. 47.

[4] A se vedea G. Durac, *Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999, p. 23.

acestuia din urmă, în literatura de specialitate se fac unele sublinieri ce se impun a fi reținute.

Astfel, acțiunea civilă nu poate fi concepută decât în legătură cu drepturile procesuale organizate de legea de procedură pentru protecția dreptului subiectiv sau a altor interese, care nu se pot realiza decât pe calea justiției. Avem în vedere în principal dreptul de a te adresa instanței competente cu cerere de chemare în judecată, dreptul de a propune administrarea de probe, de a folosi mijloacele legale de apărare, de a solicita luarea de măsuri asigurătorii, de a recurge la căile de atac, de a cere executarea silită etc.

În momentul în care titularul dreptului subiectiv civil sau cel ce își valorifică un interes ori alte persoane sau organe de stat cărora legea le recunoaște legitimitate procesuală activă apelează la acțiune, ea se individualizează, devine *proces civil*. Deși se află într-o strânsă legătură, dreptul subiectiv și acțiunea civilă sunt noțiuni independente, aparținând unor ramuri de drept distincte: dreptul civil, respectiv dreptul procesual civil[1].

Între dreptul subiectiv civil și acțiunea civilă există o serie de deosebiri, pe mai multe planuri: sub aspectul condițiilor de existență, privitor la condițiile de exercitare și, de asemenea, referitor la obiectul lor[2].

Astfel, în privința *condițiilor de existență*, cele două noțiuni pot să se deosebească sub mai multe aspecte: există anumite drepturi – de pildă, cazul obligațiilor naturale – care nu sunt apărate pe cale de acțiune; există drepturi care, nefiind actuale, supuse fiind unui termen sau unei condiții suspensive, nu pot fi sancționate de o acțiune în realizare; titularul unui drept subiectiv ce nu a fost exercitat înăuntrul termenului de prescripție nu și-l poate apăra pe cale de acțiune, ci numai pe cale de excepție.

Cu privire la *condițiile de exercitare*, lipsa capacității de exercițiu și neîndeplinirea cerințelor privitoare la reprezentarea legală determină ca acțiunea să fie anulată, fără ca totuși titularul să piardă facultatea de a-și exercita dreptul său.

Referitor la *obiect*, oricare ar fi obiectul dreptului subiectiv – o prestație, o abstențiune –, acțiunea are întotdeauna ca obiect protecția acestui drept,

---

[1] În legătură cu această problemă în literatura de specialitate (străină și românească) au fost exprimate două opinii contrare. Într-o opinie acțiunea civilă este identificată cu dreptul subiectiv material (E. GARÇONNET, CÉSAR BRU, *Traité théorique et pratique de procédure civile et commerciale*, vol. I, Paris, 1921, p. 520). Potrivit celeilalte opinii, cele două noțiuni sunt considerate distincte, acțiunea civilă fiind un drept nou, respectiv dreptul de a obține protecția judiciară a dreptului subiectiv contestat sau încălcat (E. GLASSON, E. TISSIER, *Traité théorique et pratique d'organisation judiciaire et compétence et procédure civile*, vol. I, Paris, 1926, p. 441-443).

[2] A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 234-236.

care se poate înfăţişa sub forme variate: executarea obligaţiei sau obţinerea unei despăgubiri, recunoaşterea dreptului litigios, măsuri asigurătorii etc.

Deşi există şi puncte de vedere diferite, se poate spune că puntea de legătură dintre dreptul subiectiv civil şi acţiunea civilă este *dreptul la acţiune.*

Unul dintre elementele dreptului subiectiv civil îl constituie posibilitatea de a recurge, la nevoie, la forţa de constrângere a statului. Constrângerea, în ipoteza care ne interesează, este reglementată prin legea procesuală sub forma acţiunii civile.

Deci, unul dintre elementele dreptului subiectiv civil este dreptul la acţiune, mai exact dreptul de a recurge la acţiune. Dreptul civil subiectiv cuprinde dreptul subiectului activ de a avea o anumită conduită în limitele determinate de lege, dreptul de a pretinde subiectului pasiv să aibă o conduită corespunzătoare şi respectiv posibilitatea de a recurge la acţiune. La rândul său, dreptul la acţiune cuprinde o serie de prerogative – posibilitatea de a sesiza instanţa competentă, de a solicita administrarea de probe, de a obţine condamnarea pârâtului, de a exercita căile legale de atac, de a obţine executarea silită a hotărârii pronunţate de către judecător – pe care titularul le exercită parţial sau în totalitate, după cum recurge la toate sau numai la o parte din mijloacele procesuale din care este alcătuită acţiunea şi în funcţie de faptul dacă exercită dreptul la acţiune în limitele impuse de lege.

Apărarea drepturilor subiective prin intentarea acţiunii în justiţie prezintă unele caractere specifice, în sensul că s-a lărgit sfera persoanelor îndrituite a porni acţiunea şi la alte persoane decât titularii drepturilor.

Astfel, *procurorul,* în conformitate cu dispoziţiile art. 92 alin. (1) C. proc. civ., „poate porni orice acţiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege"; serviciul de stare civilă, cu prilejul înregistrării morţii unei persoane, notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesorale, instanţele judecătoreşti, organele administraţiei publice locale, instituţiile de ocrotire, precum şi orice altă persoană au obligaţia de a înştiinţa instanţa de tutelă în vederea instituirii tutelei unui minor lipsit de îngrijire părintească; aceleaşi categorii de persoane şi organe ale statului pot cere punerea sub interdicţie – în baza art. 111 şi art. 165 C. civ.

Persoanele ale căror drepturi civile subiective au fost lezate pot, pentru apărarea sau valorificarea lor, să-şi îndrepte pretenţiile nu numai împotriva persoanelor fizice care le încalcă sau nu le recunosc, ci şi împotriva persoanelor juridice. Astfel, potrivit prevederilor Legii nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, există posibilitatea ca persoanele care au fost vătămate în drepturile lor prin acte administrative să le poată ataca, adresându-se instanţei

judecătoreşti competente, care se poate pronunța şi asupra legalității acestor acte[1].

Putem spune că apărarea drepturilor subiective civile se prezintă sub două aspecte: un aspect este reprezentat de garanțiile pe care le oferă prevederile din Constituția României şi din alte legi, iar alt aspect vizează obligațiile impuse în acest sens prin dispozițiile legale organului statului cu atribuții în acest domeniu. De altfel, întreaga legislație este pusă în slujba persoanei şi prin apărarea drepturilor subiective ale acesteia, care constituie un adevărat principiu[2].

§4. Activitatea jurisdicțională în materie civilă

Activitatea de jurisdicție, desfăşurată de către organele judiciare în vederea rezolvării cauzelor civile cu care au fost învestite, materializează prerogativa de a judeca şi de a aplica legea prin darea unei hotărâri, care poate fi dusă la îndeplinire, eventual, pe cale de constrângere[3]. Dreptul de a judeca nu este un atribut exclusiv al instanțelor judecătoreşti, pe lângă acestea existând şi alte organe ale statului care au, în virtutea legii, atribuții jurisdicționale.

Actele jurisdicționale, indiferent de organul de la care emană, sunt *manifestări de voință, prin care un organ cu independență funcțională soluționează, cu putere de lucru judecat şi pe baza unei proceduri bazate pe principiul contradictorialității, litigii juridice, creând, modificând sau desființând drepturi şi obligații pentru părți, precum şi pentru organele de punere în executare*[4].

Instanțele judecătoreşti, ca principale organe care desfăşoară în exclusivitate activitate de jurisdicție, ocupă în cadrul organelor statului un loc aparte. Aceasta face ca activitatea lor să se deosebească de activitatea celorlalte organe ale statului şi, în primul rând, de activitatea organelor admi-

---

[1] Art. 1 alin. (1) din Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 (publicată în M. Of. nr. 1154 din 7 decembrie 2004) are următorul cuprins: „*Orice persoană care se consideră vătămată într-un drept al său ori într-un interes legitim, de către o autoritate publică, printr-un act administrativ sau prin nesoluționarea în termenul legal a unei cereri, se poate adresa instanței de contencios administrativ competente, pentru anularea actului, recunoaşterea dreptului pretins sau a interesului legitim şi repararea pagubei ce i-a fost cauzată. Interesul legitim poate fi atât privat, cât şi public*".

[2] A se vedea Ş. RĂUSCHI, GH. POPA, Ş. RĂUSCHI, *op. cit.*, p. 62.

[3] A se vedea, referitor la conceptul de jurisdicție, I. LEŞ, *Tratat de drept procesual civil*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, p. 3-4 (citat în continuare *Tratat, 2005)*.

[4] A se vedea T. DRĂGANU, *Formele de activitate ale organelor statului*, Ed. Ştiințifică, Bucureşti, 1965, p. 351.

nistrative. Ca urmare, actele de jurisdicție – chiar în ipoteza în care emană de la un organ administrativ – se deosebesc de actele administrative[1].

Astfel: a) orice act jurisdicțional presupune existența unui conflict real sau aparent între două persoane cu interese contrare şi implică, pe cale de consecință, răspunsuri motivate la pretențiile şi apărările formulate; b) activitatea de jurisdicție, de soluționare în fapt şi în drept a conflictului ivit, se desfăşoară cu respectarea riguroasă a formelor şi regulilor procedurale prestabilite de lege, între altele acestea având şi menirea de a asigura egalitatea de tratament a părților în fața instanței; c) pentru a asigura obiectivitatea în soluțiile ce urmează a fi pronunțate, judecătorii sunt independenți şi se supun numai legii; d) pentru a se asigura stabilitatea a ceea ce s-a hotărât, asupra actelor de jurisdicție nu se mai poate reveni, soluțiile fiind date cu putere de lucru judecat, adică cu acea trăsătură a puterii judecății care, fiind deja exercitată – prin hotărâre – într-o cauză, face imposibilă o altă judecată.

Față de actul jurisdicțional, actul administrativ se determină prin trăsături sau caractere opuse. Astfel: a) spre deosebire de actul jurisdicțional, care se dă întotdeauna în legătură cu soluționarea unui caz concret, actele administrative, de regulă, se referă la probleme generale şi foarte diverse: economice, sociale, culturale etc.; b) actele administrative se dau fără respectarea unor forme sau reguli prestabilite, în funcție de necesități, organele administrative alegându-şi singure formele şi mijloacele pe care le consideră a fi cele mai eficace; c) dispozițiile organelor administrative superioare, privind săvârşirea anumitor activități sau acte, sunt obligatorii pentru organele inferioare, iar în caz de nevoie li se pot chiar substitui; d) în sfârşit, subliniem şi faptul că organele administrative nu se desesizează prin emiterea actului; dacă necesitatea impune o atare cerință, aceste organe pot reveni, modifica sau chiar anula actele emise.

În legătură cu deosebirile dintre actele jurisdicționale şi actele administrative se impune a fi menționată şi mult controversata problemă a voinței în elaborarea acestor două categorii de acte[2].

Se susține, într-o opinie, că numai actele administrative sunt acte de voință, ceea ce nu este cazul şi pentru actele jurisdicționale, acestea din urmă fiind rezultatul unei operațiuni logice, independente de voința celor care o săvârşesc.

---

[1] Referitor la analiza mai amănunțită a criteriilor de deosebire, a se vedea I. Stoenescu, S. Zilberstein, *Drept procesual civil. Teoria generală*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 28-33.

[2] A se vedea E. Herovanu, *Principiile procedurii judiciare*, Bucureşti, 1932, vol. I, p. 312.

Considerăm, fără a intra prea mult în detaliile acestei probleme, că şi actului jurisdicțional trebuie să i se recunoască caracterul de act de voință[1]; aceasta pe motiv că a examina faptele, a le stabili şi încadra în anumite texte ale legii nu înseamnă a efectua simple operațiuni de tehnică judiciară bazate pe experiență şi îndemânare, ci acte de voință în numele statului, actul jurisdicțional reprezentând, în ultimă analiză, forma sub care se manifestă constrângerea exercitată de stat pentru apărarea ordinii de drept stabilite prin lege.

Jurisdicția, în esența şi finalitatea ei, este unică. Dacă ne referim însă la materia supusă judecății, jurisdicția poate fi împărțită în: civilă, penală şi administrativă.

Interesul de a distinge între jurisdicții nu este numai teoretic, ci şi practic. Astfel, a distinge între cele trei feluri de jurisdicții nu înseamnă a distinge numai între natura raporturilor juridice litigioase, ci şi între competența organelor în atribuția cărora conflictul ivit urmează a fi dat spre soluționare, între procedura după care urmează a se desfăşura judecata, cât şi între felul sancțiunilor sau măsurilor care pot fi aplicate.

În principiu, jurisdicțiile menționate sunt autonome. În consecință, fiecare jurisdicție îşi desfăşoară activitatea numai în materia sau natura sa specifică. Autonomia nu exclude însă nici cumulul, nici succesiunea a două jurisdicții diferite. Aşa, de pildă, dacă prin săvârşirea unei infracțiuni s-a cauzat şi o pagubă materială, jurisdicția penală, care are ca obiect tragerea la răspundere a persoanei care a săvârşit fapta penală, se combină cu cea civilă, care are ca obiect apărarea dreptului subiectiv încălcat prin repararea pagubei materiale cauzate prin infracțiune.

Jurisdicțiile sunt urmarea acțiunilor, împreună căpătând specificul şi natura juridică a raporturilor juridice litigioase, cât şi a normelor pe baza cărora aceste raporturi se consideră că au luat naştere.

Aşa fiind, între jurisdicție şi acțiune – privită ca dreptul de a urmări în justiție pretențiile datorate –, ambele luate în accepțiunea lor cea mai generală, există o strânsă şi continuă legătură, precum şi o condiționare reciprocă. Într-adevăr, aşa cum s-a precizat în literatura juridică: afectate aceloraşi scopuri, destinate deopotrivă protecției sociale (juridice) a drepturilor civile subiective şi ordinei în raporturile pe care le creează convieţuirea ramurilor în mediul social, acțiunea şi jurisdicțiunea sunt lucruri care nu se pot concepe decât împreună[2].

---

[1] A se vedea, în acelaşi sens, I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 29.

[2] A se vedea E. HEROVANU, *Principiile*, *op. cit.*, p. 307.

Secţiunea a 2-a. Izvoarele dreptului procesual civil

§1. Noţiunea de izvor de drept

Problema izvoarelor dreptului este strâns legată de necesităţile social-juridice care reclamă adoptarea de reglementări şi de formele concrete de exprimare a normelor juridice.

Noţiunea de izvor de drept are două accepţiuni: una materială şi alta formală[1].

În sens *material*, prin izvor de drept înţelegem condiţiile vieţii materiale, factorii sociali şi economici care, în ultimă instanţă, determină necesitatea elaborării şi conţinutul normelor juridice.

În sens *formal*, prin izvor de drept se desemnează formele specifice de exprimare a reglementărilor juridice privind diferitele raporturi sociale, reglementări care prin intermediul acestei forme capătă putere obligatorie.

Diversitatea organelor competente, atribuţiile şi modul de lucru duc, din punct de vedere formal, la exprimarea diferită a normelor de drept. Prin urmare, examinarea izvoarelor fiecărei ramuri de drept se face numai pe baza sensului formal al noţiunii.

În această accepţiune, izvoarele dreptului procesual civil sunt aceleaşi ca şi la alte ramuri de drept: Constituţia, legile, actele normative subordonate legii (decretele, ordonanţele şi hotărârile de Guvern, acte emise de administraţia publică centrală şi locală, dacă au caracter normativ), jurisprudenţa.

§2. Constituţia

Şi în materie procesual civilă, ca şi în celelalte ramuri de drept, Constituţia deţine primul loc în cadrul izvoarelor formale. Legea fundamentală consacră parte din principiile fundamentale ale dreptului procesual civil, cum ar fi: principiul egalităţii [art. 16 alin. (1) şi (2)], principiul neretroactivităţii legilor [art. 15 alin. (2)], accesul liber la justiţie (art. 21), dreptul la

---

[1] A se vedea, în acest sens, Gh. Boboş, *Teoria generală a statului şi dreptului*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983, p. 178; Gh. Lupu, Gh. Avornic, *Teoria generală a dreptului*, Ed. Lumina, Chişinău, 1997, p. 86-87; I. Dogaru, *Elemente de teorie generală a dreptului*, Ed. Oltenia, Craiova, 1994, p. 161; G. Vrabie, S. Popescu, *Teoria generală a dreptului*, Iaşi, 1995, p. 34; R.I. Motica, Gh. Mihai, *Introducere în studiul dreptului*, vol. I, Ed. Alma Mater, Timişoara, 1995, p. 130.

apărare (art. 24), dreptul de petiționare (art. 51), inamovibilitatea judecătorilor [art. 125 alin. (1)][1], necesitatea înființării și determinării competenței instanțelor judecătorești prin lege (art. 126), principiul publicității (art. 127), posibilitatea exercitării căilor de atac (art. 129).

Pe lângă principiile esențiale ale activității judiciare, Constituția consacră și principalele instituții ale dreptului procesual civil. De asemenea, în Legea fundamentală este reglementată activitatea instanțelor judecătorești, Ministerului Public și Consiliului Superior al Magistraturii.

§3. Legile

Un important izvor de drept procesual civil îl constituie și legile organice și ordinare care conțin dispoziții cu caracter procedural.

Legea de bază – de drept comun – în materia dreptului procesual civil este Codul de procedură civilă, care cuprinde regulile generale privind desfășurarea procesului civil în toate fazele sale (judecata și executarea silită). Legea nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă a intrat în vigoare la data de 15 februarie 2013, conform dispozițiilor Legii nr. 76/2012.

Vechiul Cod de procedură civilă a avut drept sursă „Codicele de procedură civilă" promulgat la 11 septembrie 1865 și intrat în vigoare la 1 decembrie același an. Ulterior, acest cod a fost supus unor modificări și transformări de structură, cum sunt cele din 1879, 1900, 1925, 1929, 1943, 1948[2]. Și în perioada comunistă Codul de procedură civilă a suferit numeroase modificări, dintre care menționăm pe cele din 1950, 1952, 1959, 1969, 1976, 1985[3].

În sfârșit, semnalăm modificările aduse fostului Cod de procedură civilă după decembrie 1989, cum ar fi: Legea nr. 59/1993, Legea nr. 195/2004, Legea nr. 219/2005 etc.

Normele de procedură civilă se găsesc și în alte legi cu statut de cod: Codul civil, Codul muncii.

O lege deosebit de importantă, care cuprinde dispoziții procedurale, este Legea nr. 304 din 28 iunie 2004 pentru organizarea judiciară. Aceasta reglementează compunerea și funcționarea instanțelor judecătorești, a

[1] Prin inamovibilitate se înțelege dreptul pe care îl au judecătorii de a fi protejați față de orice măsură arbitrară privind îndepărtarea lor din funcție, suspendarea, retrogradarea, transferarea și chiar promovarea fără consimțământul persoanei în cauză.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 164-166; I. Leș, *Principii și instituții*, vol. I, p. 34-35.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I., p. 165.

Ministerului Public, Corpului magistraților şi a Consiliului Superior al Magistraturii.

Alte legi care pot fi considerate izvoare de drept procesual civil sunt: Legea nr. 18/1991 privind fondul funciar, Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, Legea nr. 62/2011 a dialogului social, Legea nr. 36/1995 privind notarii publici şi activitatea notarială, Legea nr. 26/1990 privind Registrul comerțului, Legea nr. 51/1995 privind organizarea şi exercitarea profesiei de avocat, Legea nr. 7/1996 privind cadastrul şi publicitatea imobiliară, Legea nr. 273/2004 privind procedura adopției etc.

§4. Actele normative subordonate legii

În această grupă a izvoarelor dreptului procesual civil putem include mai multe categorii de acte normative. Dintre acestea, ordonanțele şi hotărârile Guvernului pot constitui izvor de drept procesual civil. De exemplu, H.G. nr. 1052/2003 privind aprobarea Strategiei de reformă a sistemului judiciar, O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar, O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru, O.U.G. nr. 4/2013 privind modificarea Legii nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum şi pentru modificarea şi completarea unor acte normative conexe. O.U.G. nr. 4/2013 stabileşte o perioadă de tranziție, respectiv o serie de termene ulterioare, de la care se vor aplica unele dispoziții din Codul de procedură civilă. Dintre acestea, cea mai importantă amânare pe care o semnalăm este aceea care se referă la faptul că până la 31 decembrie 2015 cercetarea procesului şi, după caz, dezbaterea fondului se vor desfăşura în şedință publică (nu în camera de consiliu), dacă legea nu prevede altfel[1].

§5. Jurisprudența

Deşi vreme îndelungată cei mai mulți autori au considerat că practica judiciară nu constituie izvor de drept, în prezent modificările aduse prin adoptarea unui nou Cod de procedură civilă au determinat şi susținerea altei opinii. Astfel, putem spune, ca şi alți autori[2], că îndeosebi deciziile Curții

[1] Art. XII din Legea nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătoreşti, precum şi pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă.

[2] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituții*, vol. I, p. 36-37; V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 166-167; F. Măgureanu, *op. cit.*, p. 15-16.

Constituționale şi ale Înaltei Curți de Casație şi Justiție pot fi considerate ca fiind izvoare de drept procesual civil.

Potrivit art. 147 alin. (4) din Constituție, deciziile Curții Constituționale „sunt obligatorii şi au putere numai pentru viitor". De asemenea, în conformitate cu art. 517 alin. (4) C. proc. civ., deciziile Înaltei Curți de Casație şi Justiție date cu privire la soluționarea recursurilor în interesul legii sunt obligatorii pentru instanțe în ceea ce priveşte dezlegarea dată problemelor de drept judecate. Se urmăreşte astfel interpretarea şi aplicarea unitară a legii pe întreg teritoriul țării, fără ca soluțiile instanței supreme să aibă efect asupra hotărârilor examinate sau asupra părților din procesele în care au fost pronunțate hotărârile care au făcut obiectul analizei.

De asemenea, art. 501 alin. (1) C. proc. civ. prevede că, în caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru judecătorii fondului[1]. Se urmăreşte, astfel, realizarea unei jurisprudențe unitare, însă nu putem spune cu convingere că hotărârile de casare date în recurs pot fi considerate veritabil izvor de drept procesual civil.

§6. Documentele internaționale

În categoria izvoarelor de drept procesual civil putem include şi tratatele şi convențiile internaționale care conțin reguli de procedură şi sunt ratificate de Parlamentul României. Astfel, în conformitate cu art. 11 alin. (2) din Constituție, tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern. În completare, în art. 20 alin. (1) şi (2) din Constituție se prevede că dispozițiile constituționale privind drepturile şi libertățile cetățenilor vor fi interpretate şi aplicate în concordanță cu Declarația universală a drepturilor omului, cu pactele şi cu celelalte tratate la care România este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele şi tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, şi legile interne, au prioritate reglementările internaționale. Sunt deci izvoare de drept procesual civil, de exemplu, Convenția privind procedura civilă din 1954, ratificată de România în 1971 sau Convenția europeană a drepturilor omului, ratificată în 1994.

De asemenea, având în vedere faptul că țara noastră este integrată în Uniunea Europeană, se impune să includem în categoria izvoarelor de drept procesual civil şi unele dintre documentele adoptate de Comisia Europeană

[1] A se vedea I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 6978/2008, în Dreptul nr. 9/2009, p. 256.

şi de Parlamentul European[1]. În acest sens, exemplificăm: Regulamentul (CE) nr. 1215/2012 privind competenţa judiciară, recunoaşterea şi executarea hotărârilor în materie civilă şi comercială; Directiva 52/2008 privind anumite aspecte ale medierii în materie civilă şi comercială; Regulamentul (CE) nr. 861/2007 de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă etc.

Secţiunea a 3-a. Principiile fundamentale ale dreptului procesual civil

§1. Noţiunea şi sistematizarea principiilor dreptului procesual civil

Principiile fundamentale ale dreptului procesual civil reprezintă, în sensul noţiunii generale de principiu, regulile care guvernează această ramură de drept şi în temeiul cărora este organizată desfăşurarea procesului civil. Cunoaşterea acestor principii contribuie la înţelegerea conţinutului dreptului procesual civil, atât în ansamblul său, cât şi al diferitelor sale instituţii în parte.

În conformitate cu sfera de aplicare în organizarea şi desfăşurarea activităţii judiciare, principiile fundamentale ale dreptului procesual civil pot fi reunite şi prezentate în cadrul următoarelor trei grupe: grupa principiilor care stau la baza organizării şi funcţionării instanţelor judecătoreşti; grupa principiilor care caracterizează întreaga activitate procesuală şi impun respectarea tuturor celorlalte principii; grupa principiilor care ilustrează modul concret de desfăşurare a activităţii judiciare în pricinile civile. Principiile fundamentale ale dreptului procesual civil sunt reglementate în acte normative diferite. Unele sunt consacrate în Constituţie, altele în Legea privind organizarea judiciară, iar altele în Codul de procedură civilă.

Înscrierea principiilor fundamentale ale dreptului procesual civil în legi diferite nu le conferă acestora şi valori deosebite. În procesul aplicării, ele se găsesc în raport de interdependenţă, se condiţionează reciproc şi concură deopotrivă la realizarea actului de justiţie.

Totuşi, se impune a fi făcută precizarea că sunt unele principii care nu guvernează întregul proces civil, ci numai unele faze ale acestuia, ca, de exemplu, oralitatea şi contradictorialitatea, specifice etapei dezbaterilor.

---

[1] A se vedea I. Leş, *Tratat de drept procesual civil, vol. I, Principii şi instituţii generale. Judecata în faţa primei instanţe*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014 (citat în continuare *Tratat, 2014, vol. I*), p. 33-34.

§2. Principiile organizării și funcționării instanțelor judecătorești

2.1. Principiul accesului liber la justiție

Acest principiu fundamental este consacrat în Constituția României, în Codul de procedură civilă, în Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor şi, nu în ultimul rând, în Declarația universală a drepturilor omului (art. 8), precum şi, la nivelul dreptului european, în Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale (art. 6).

Constituția României consacră principiul accesului liber la justiție în art. 21, dispunând: „(1) Orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților şi a intereselor sale legitime.

(2) Nicio lege nu poate îngrădi exercitarea acestui drept.

(3) Părțile au dreptul la un proces echitabil şi la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil.

(4) Jurisdicțiile speciale administrative sunt facultative şi gratuite".

Pornind de la dispozițiile legii fundamentale, Codul de procedură civilă dezvoltă acest principiu în două articole, 5 şi 6, în care sunt reglementate îndatoririle instanțelor judecătoreşti privind primirea şi soluționarea cererilor şi dreptul justițiabililor la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil.

Potrivit art. 5 C. proc. civ., judecătorii sunt obligați să primească şi să soluționeze orice cerere care, potrivit prevederilor legale, este de competența instanțelor judecătoreşti. Niciun judecător nu poate refuza să judece şi să soluționeze o cerere pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă. Denegarea de dreptate nu este admisă de legislația noastră, mai mult, ea fiind sancționabilă, putându-se aplica celor care se fac vinovați de aceasta pedepse disciplinare sau chiar penale[1].

Chiar în ipoteza în care o pricină nu poate fi soluționată nici în baza legii, nici a uzanțelor, iar în lipsa acestora din urmă, nici în baza dispozițiilor legale privitoare la situații asemănătoare, ea va trebui judecată în baza principiilor generale ale dreptului, având în vedere toate circumstanțele acesteia şi ținând seama de cerințele echității.

Într-o astfel de situație, se poate observa că legiuitorul impune soluționarea cererii, făcându-se apel, în lipsa unor dispoziții legale, fie la uzanțe, fie la principiile generale ale dreptului ori recomandă a se recurge la judecata prin metoda analogiei sau la judecata în echitate. Este criticabilă însă

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Art. 1-1133*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013, p. 7 (citat în continuare *Noul Cod de procedură civilă, 2013).*

ordinea în care sunt menționate opțiunile la care se poate recurge, uzanțele fiind plasate înaintea principiilor generale ale dreptului[1].

De asemenea, este interzis judecătorului să stabilească dispoziții general obligatorii prin hotărârile pe care le pronunță în cauzele ce îi sunt supuse judecății.

Tot pentru consacrarea principiului accesului liber la justiție, art. 6 C. proc. civ. reglementează dreptul persoanei la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil[2]. Aşadar, orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, în termen optim şi previzibil, de către o instanță independentă, imparțială şi stabilită de lege. În acest scop, instanța este datoare să dispună toate măsurile permise de lege şi să asigure desfăşurarea cu celeritate a judecății.

În acelaşi sens există prevederi şi în art. 91 alin. (1) din Legea nr. 303/2004, potrivit căruia „judecătorii şi procurorii sunt obligați să rezolve lucrările în termenele stabilite şi să soluționeze cauzele în termen rezonabil".

În legătură cu acest principiu se impune să precizăm că accesul la justiție nu presupune, în mod obligatoriu, acordarea posibilității de a parcurge dublul grad de jurisdicție, în acest sens pronunțându-se şi Curtea Constituțională[3]. În aceeaşi ordine de idei, nici Convenția europeană a drepturilor omului (art. 6) nu impune dreptul la un al doilea grad de jurisdicție[4]. Accesul liber la justiție presupune doar posibilitatea neîngrădită pentru orice persoană de a se adresa organelor jurisdicționale competente, prevăzute de lege, solicitând apărarea şi valorificarea drepturilor şi intereselor sale legitime. Accesul la justiție este o posibilitate pusă la îndemâna justițiabilului, dar nu este o obligație pentru acesta de a uzita această prerogativă. Totodată, legiuitorul poate sau nu să prevadă, pentru anumite cauze, parcurgerea a două grade de jurisdicție, fără ca prin aceasta să fie îngrădit accesul liber la justiție.

De asemenea, aplicarea principiilor constituționale privind accesul liber la justiție (ca şi folosirea căilor de atac) impune ca toate cererile greşit

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013*, p. 7.

[2] Există şi opinia potrivit căreia dreptul la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil este un principiu distinct în raport cu principiul accesului liber la justiție (M. Tăbârcă, *op. cit., vol. I*, p. 42-59; M. Tăbârcă, *Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil în lumina noului Cod de procedură civilă*, Dreptul nr. 12/2010, p. 42-56).

[3] Decizia Plenului Curții Constituționale nr. 1/1994, publicată în M. Of. nr. 69 din 16 martie 1994.

[4] A se vedea şi M. Tăbârcă, *Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil, în lumina noului Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 12/2010, p. 42-56; D. Bogdan, M. Selegean, *Drepturi şi libertăți fundamentale în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, p. 200.

îndreptate să fie transmise jurisdicției competente să le soluționeze, asigurându-se, totodată, și realizarea dreptului la apărare[1].

Accesul liber la justiție presupune și necesitatea ca procedura jurisdicțională să se deruleze în termen optim și previzibil, în concordanță cu art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, care consacră, la fel ca și Constituția României, termenul *rezonabil*. Ca o garanție a realizării accesului liber la justiție, derularea cu celeritate a procedurii judiciare, fireşte, în funcție de natura și complexitatea fiecărei cauze în parte, posibilitatea estimării duratei de soluționare a litigiului, obligația pentru instanță de a respecta întocmai durata optimă și previzibilă a procesului contribuie la apărarea, ocrotirea și valorificarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, Codul de procedură civilă prevăzând o serie de dispoziții menite să asigure respectarea duratei optime și previzibile a procesului[2].

Principiul accesului liber la justiție impune, de asemenea, și condiția ca înfăptuirea justiției să se realizeze numai de către organele abilitate în acest sens de lege, în special de către instanțele judecătorești.

Constituția României proclamă principiul separației puterilor în stat, recunoscând autonomia puterii judecătorești care se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege.

Din punct de vedere practic, principiul realizării justiției de către instanțele judecătorești este pus în evidență prin scopurile social-juridice urmărite în cadrul desfășurării activității de judecată.

În acest sens, se dispune în preambulul Legii nr. 304/2004 că „organizarea judiciară se instituie având ca finalitate asigurarea respectării drepturilor și a libertăților fundamentale ale persoanei".

În afară de instanțele judecătorești, prin lege, au fost înființate și alte organe de stat cu atribuții de jurisdicție. Având în vedere activitatea pe care o desfășoară, reținem că unele dintre acestea sunt organizate într-un sistem de jurisdicție propriu iar altele, cu atribuții limitate, numai pentru efectuarea primului grad de jurisdicție.

Corelarea dintre activitatea jurisdicțională a organelor administrative și activitatea jurisdicțională a instanțelor judecătorești este realizată prin reglementarea, în art. 94 pct. 3 C. proc. civ., a căilor de atac ce pot fi exercitate împotriva hotărârilor administrației publice cu activitate jurisdicțională și ale altor organe cu astfel de activitate, în cazurile prevăzute de lege. În general, specificul unei astfel de căi de atac se evidențiază prin caracterul

---

[1] I.C.C.J., s. cont. adm. și fisc., dec. nr. 925/2013, www.juridice.ro.

[2] A se vedea D.N. THEOHARI, M. EFTIMIE, în *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Art. 1-526*, coord. G. BOROI, Ed. Hamangiu, București, 2013, p. 33.

său devolutiv integral. Cu alte cuvinte, în urma exercitării ei, cauza este atribuită judecătoriei competente, în vederea unei reluări în fapt şi în drept a judecății.

2.2. Principiul independenței judecătorilor

Pentru a-şi putea realiza sarcinile ce le revin, judecătorii trebuie să fie situați, prin lege, în afara oricăror acțiuni menite a le diminua autoritatea în soluționarea pricinilor supuse judecății. Această condiție este asigurată prin art. 124 alin. (3) din Constituție, în care se prevede: „Judecătorii sunt independenți şi se supun numai legii", prin art. 1 alin. (3) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor, care dispune: „Judecătorii sunt independenți, se supun numai legii şi trebuie să fie imparțiali" şi prin art. 30 alin. (1) din Legea nr. 317/2004 privind Consiliul Superior al Magistraturii, potrivit căruia acest organism „are dreptul şi obligația de a se sesiza şi din oficiu pentru a apăra judecătorii şi procurorii împotriva oricărui act care le-ar putea afecta independența sau imparțialitatea ori ar crea suspiciuni cu privire la acestea. De asemenea, Consiliul Superior al Magistraturii apără reputația profesională a judecătorilor şi procurorilor".

Referitor la principiul independenței judecătorilor şi supunerii lor numai legii, se impune a fi făcute unele precizări.

Astfel, în primul rând, se cuvine a fi menționată subordonarea judecătorilor față de lege. În acest sens, pentru evitarea arbitrariului, orice măsură luată sau hotărâre dată, în mod obligatoriu, trebuie să fie în fapt şi în drept motivată.

În al doilea rând, se impune a fi reținut faptul că independența, exceptând activitatea de judecată propriu-zisă, nu exclude subordonarea față de organele de conducere judiciară[1] şi nici răspunderea pentru eventualele abateri săvârşite. Judecătorii sunt supuşi unui control privind activitatea lor profesională, deşi legea nu prevede expres ideea de control profesional al activității realizate de judecători. Considerăm că, deşi controlul amintit are caracter profesional, el nu are menirea de a influența pe judecători în operațiunea de soluționare a cauzelor civile[2].

În al treilea rând, se impune a fi scos în evidență şi rolul controlului judiciar – reglementat prin organizarea ierarhică a instanțelor – asupra hotărârilor pronunțate, pe care independența nu-l exclude ci, dimpotrivă, îl implică.

---

[1] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituții*, vol. I, p. 58.
[2] *Idem*, p. 59.

Prerogativa independenței judecătorilor în activitatea de judecată implică şi garantarea îndeplinirii ei fără reţineri şi teamă de eventuale consecinţe care s-ar răsfrânge în mod negativ asupra lor.

Drept urmare, prin lege au fost stabilite măsurile care, completând reglementarea generală, îndeplinesc funcția de garantare a independenței judecătorilor. Astfel, dintre aceste măsuri, menționăm:

– dispozițiile privitoare la secretul deliberării [art. 395 alin. (1) C. proc. civ.];

– reglementarea specială privind răspunderea şi sancțiunile disciplinare care se pot aplica judecătorilor (art. 94-101 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor);

– suspendarea şi eliberarea din funcție a judecătorilor numai în cazurile şi condițiile expres prevăzute de lege (art. 62-65[1] din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor);

– inamovibilitatea judecătorilor [art. 125 alin. (1) din Constituție şi art. 2 alin. (1) din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor].

§3. Principiile activității procesuale

3.1. Principiul legalității

Acest principiu stă la baza activității tuturor organelor statului, iar transpunerea sa în practică reprezintă cerința ordinei şi disciplinei în viață socială. Din principiul legalității – în sens larg – decurge şi principiul legalității activității judiciare, de înfăptuire a justiției în pricinile civile. Această particularizare se evidențiază, mai ales, prin sarcinile care revin instanțelor judecătoreşti.

Ceea ce este determinant pentru realizarea legalității în desfăşurarea procesului civil se poate exprima – în mod sintetic – prin următoarele cerințe:

a) activitatea judiciară – de judecată şi control – să se înfăptuiască numai de către organele jurisdicționale prevăzute de lege, în compunerea şi competența stabilită;

b) respectarea strictă a formelor şi condițiilor pe care legea le prevede şi impune cu privire la întocmirea sau aducerea la îndeplinire a actelor de procedură;

c) urmărirea consecventă a realizării scopului final în orice proces – descoperirea adevărului şi aplicarea corectă a legii – în condițiile unei depline garantări a exercitării drepturilor procesuale ale părților, fără a se îngădui însă folosirea acestora în chip abuziv, în scopul eludării legilor sau al dobândirii unor foloase nelegitime.

Principiul legalității în desfăşurarea procesului civil nu poate fi înțeles în afara garanțiilor juridice instituite prin lege în vederea asigurării respectării

lui. Acestea se evidenţiază şi pot fi folosite în special, de părţile interesate, prin una din următoarele forme:

– a excepţiilor de procedură, ridicate în faţa instanţei care judecă pricina, pentru a invoca încălcarea dispoziţiilor legale care reglementează desfăşurarea normală a activităţii judiciare, cum sunt, de exemplu, nulităţile (art. 174-179 C. proc. civ.)[1].

– a motivelor pentru exercitarea căilor de atac, invocându-se neregularităţi sau greşeli săvârşite în timpul judecăţii în fond, prin prisma cărora hotărârea atacată este considerată ca fiind nelegală, cum sunt, spre exemplu, motivele de recurs (art. 488 C. proc. civ.).

În rândul garanţiilor procesuale menite a asigura respectarea legalităţii în cadrul procesului civil reţinem şi rolul ce revine Ministerului Public. Astfel, este de observat că în baza art. 131 alin. (1) din Constituţie şi art. 4 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, procurorilor le revine sarcina de a reprezenta în activitatea judiciară interesele generale ale societăţii şi de a apăra ordinea de drept, precum şi drepturile şi libertăţile persoanei.

3.2. Principiul aflării adevărului

Consacrarea legală a stabilirii adevărului în procesul civil este înscrisă în art. 22 alin. (2) C. proc. civ., care prevede: „Judecătorul are îndatorirea să stăruie, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greşeală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor şi prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunţării unei hotărâri temeinice şi legale". Aşa fiind, orice instanţă judecătorească – şi în special cea care judecă în fond – pentru a putea hotărî în finalul judecăţii trebuie să stabilească, mai întâi, faptele care au generat conflictul dintre părţi.

Evident, la o atare situaţie se va putea ajunge numai în urma acţiunii de probaţiune judiciară. Drept urmare, din perspectiva unei priviri de ansamblu asupra noţiunii de adevăr în activitatea judiciară, vom reţine că aceasta înseamnă a se ajunge la o concluzie care să înfăţişeze faptele aşa cum s-au petrecut ele în realitate.

În privinţa conţinutului acestui principiu s-au emis două opinii[2]: prima, care consideră că în noţiunea de adevăr, pe lângă faptele pricinii, trebuie să fie inclusă şi calificarea lor juridică, iar a doua, care susţine că în noţiunea de adevăr nu se poate include şi calificarea juridică a faptelor, deoarece

---

[1] A se vedea şi D. Radu, *Nulităţile actelor de procedură*, în *Dicţionar, op. cit.*, p. 318.

[2] A se vedea Gr. Theodoru, *Principiul adevărului obiectiv în procesul penal*, în J.N. nr. 1/1962, p. 69.

acestea au un caracter obiectiv, existând în afara conştiinţei judecătorilor şi independent de ea.

Apreciem ca fiind întemeiată a doua opinie, deoarece calificarea juridică a faptelor şi aplicarea legii se face asupra unor fapte deja cunoscute şi stabilite ca atare. Prin urmare, activitatea de cunoaştere încheindu-se odată cu stabilirea faptelor, calificarea lor juridică nu mai poate fi inclusă în această activitate. Pe de altă parte, este posibil ca stabilirea faptelor să fie conformă cu adevărul, iar calificarea lor juridică şi respectiv aplicarea legii să fie greşită. În atare situaţii se înţelege că adevărul a fost bine stabilit, însă greşeala a survenit în cadrul celei de a doua operaţiuni, aceea de calificare şi aplicare a legii.

Necesitatea stabilirii adevărului în fiecare cauză civilă prezintă o deosebită importanţă. Astfel, este de reţinut că: a) stabilirea exactă, fără echivoc a adevărului duce la soluţionarea rapidă şi legală a cauzelor supuse judecăţii; b) stabilirea adevărului şi pronunţarea de hotărâri legale şi temeinice măreşte încrederea justiţiabililor în activitatea pe care o desfăşoară instanţele judecătoreşti şi îi educă în acelaşi timp în spiritul respectării legilor şi regulilor de convieţuire socială.

Nu este mai puţin adevărat că în procesul civil aflarea adevărului implică un oarecare grad de dificultate. Aceasta pentru că în cadrul activităţii judiciare care se desfăşoară în materie civilă, aplicându-se principiul disponibilităţii, părţile sunt în drept să limiteze câmpul cercetării judiciare, să recunoască faptele care au generat conflictul, să tranzacţioneze asupra lor etc. La acestea s-ar mai putea adăuga: folosirea prezumţiilor ca mijloace de probă care, dacă nu sunt răsturnate prin dovada contrară, impun anumite fapte ca fiind aprioric stabilite[1]; posibilitatea de a tranzacţiona asupra folosirii anumitor mijloace de probă[2] ş.a.

Însă, ceea ce trebuie să subliniem vizează condiţiile generale menite a înlătura – trecând chiar, dacă este cazul, peste voinţa părţilor – piedicile din calea stabilirii adevărului. În dezvoltarea acestei precizări avem în vedere următoarele: a) aprecierea liberă de către judecător a tuturor probelor administrate; b) rolul activ al judecătorului, care îi dă dreptul de a lămuri toate aspectele cauzei, putând ordona din oficiu administrarea probelor pe

[1] După cum se arată în literatura juridică, orice prezumţie „este o supoziţie, o presupunere, recunoaşterea unui fapt ca autentic până la proba contrară" (I. DELEANU, V. MARGINEANU, *Prezumţiile în drept*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p. 54).

[2] A se vedea, de exemplu, art. 309 alin. (4) pct. 4 C. proc. civ., care permite părţilor să convină asupra administrării probei cu martori, chiar în situaţiile în care această probă este declarată inadmisibilă. A se vedea şi Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2443/1983, în C.D. 1983, p. 153.

care le va găsi de cuviinţă, chiar dacă părţile se împotrivesc; c) existenţa, în general, a căilor de atac care au menirea de a desfiinţa orice hotărâre în care nu s-a stabilit adevărul şi nu s-a aplicat în mod just legea.

Plecând de la premisa că legea îi este cunoscută judecătorului, în încheiere, se impune a reţine că esenţial în orice proces civil este stabilirea stării de fapt – specifică oricărei cauze deduse judecăţii – şi că acestei finalităţi trebuie să-i fie consacrată cea mai mare parte a activităţii procesuale.

3.3. Principiul dreptului la apărare

3.3.1. Noţiune şi reglementare

În orice proces civil, în mod necesar şi logic, ideea de pretenţie o implică şi pe aceea de apărare. Faţă de o asemenea premisă, din punct de vedere procesual, apărarea se consideră a fi reacţia de răspuns a uneia din părţi faţă de pretenţia ridicată împotriva sa de către cealaltă parte.

În procesul civil, dată fiind poziţia de egalitate a părţilor, raportul dintre pretenţie şi apărare este reciproc: una o presupune şi activează pe cealaltă[1].

Drept urmare, noţiunea de apărare nu poate fi strict limitată – aşa cum s-ar putea crede la prima vedere – numai la poziţia procesuală a pârâtului. În această privinţă, într-adevăr, este de observat că faţă de pretenţiile reclamantului pârâtul poate adopta şi menţine – prin excepţii, contraprobe, concluzii orale etc. – în cadrul unei apărări simple, defensiva. Nu este însă mai puţin adevărat că pârâtul poate ridica, la rândul său, faţă de reclamant sau o terţă persoană, pretenţii proprii pe calea unei cereri reconvenţionale sau a unei chemări în garanţie, determinând astfel, din partea acestora, o atitudine opusă, de apărare.

Principiul dreptului la apărare este înscris în Constituţie printre drepturile fundamentale ale cetăţenilor [art. 24 alin. (1)], iar Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară precizează în art. 15: „Dreptul la apărare este garantat. În tot cursul procesului, părţile au dreptul să fie reprezentate sau, după caz, asistate de un apărător, ales sau numit din oficiu, potrivit legii".

Dezvoltând, Codul de procedură civilă, în art. 13 alin. (1)-(3), dispune:

„(1) Dreptul la apărare este garantat.

(2) Părţile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condiţiile legii. În recurs, cererile şi concluziile părţilor nu pot fi formulate şi susţinute decât prin avocat sau, după caz, consilier

---

[1] Nevoia unică de soluţionare reuneşte pretenţia şi apărarea în faţa aceluiaşi judecător. În acest sens, există formula tradiţională conform căreia: „judecătorul acţiunii este şi judecătorul excepţiunii".

juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept.

(3) Părților li se asigură posibilitatea de a participa la toate fazele de desfăşurare a procesului. Ele pot să ia cunoştință de cuprinsul dosarului, să propună probe, să îşi facă apărări, să îşi prezinte susținerile în scris şi oral şi să exercite căile legale de atac, cu respectarea condițiilor prevăzute de lege".

Realizarea acestui principiu este asigurată prin modul cum sunt organizate instanțele judecătoreşti şi prin dispozițiile procedurale care reglementează asistența judiciară. Din analiza textului citat mai sus – exceptând modul de organizare a instanțelor judecătoreşti – rezultă că principiul dreptului la apărare este pus în evidență sub două aspecte: a) organizarea şi punerea la dispoziția părților a numeroase şi eficiente garanții procesuale; b) posibilitatea de angajare a unui apărător.

Primul aspect, în concret, implică drepturile şi garanțiile procesuale instituite de lege, în favoarea părților, pentru a li se da posibilitatea reală şi eficientă de a-şi susține poziția procesuală pe care o ocupă în cadrul procesului civil pornit de ele sau împotriva lor[1]. În acest sens, se pot evidenția următoarele aspecte: părțile trebuie să fie citate (art. 183 C. proc. civ.); să li se comunice din oficiu toate actele de procedură (art. 154 C. proc. civ.); să ceară, dacă este cazul, recuzarea judecătorilor (art. 44 C. proc. civ.); să propună şi instanța să încuviințeze probele care pot să ducă la dezlegarea pricinii (art. 254 C. proc. civ.); să exercite căile de atac.

Al doilea aspect se referă la posibilitatea pe care o au părțile de a recurge la asistența juridică a unei persoane care este pregătită în acest sens: avocații pentru persoanele fizice şi jurisconsulții pentru persoanele juridice. Apărarea calificată a părților în cadrul procesului civil are menirea să pună mai bine în evidență şi să susțină, în fața instanței, interesele legitime ale acestora şi să contribuie, în acelaşi timp, la pronunțarea unor hotărâri legale şi temeinice.

În cadrul procesului civil, spre deosebire de procesul penal, recurgerea la asistența judiciară nu este întotdeauna obligatorie. Dacă în fața primei instanțe, precum şi în apel, persoanele fizice pot fi reprezentate de către avocat sau alt mandatar, la redactarea cererii şi a motivelor de recurs, precum şi în exercitarea şi susținerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate şi, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un

[1] A se vedea şi D. RIZEANU, *Considerații privind garantarea dreptului la apărare în procesul civil*, în R.R.D. nr. 8/1973, p. 46 şi urm.

avocat, în condiţiile legii, cu excepţia cazurilor prevăzute de art. 13 alin. (2) (art. 83 C. proc. civ.)[1].

3.3.2. Asistenţa judiciară (ajutorul public judiciar)[2]

Articolul 90 C. proc. civ. prevede că cel care nu este în stare să facă faţă cheltuielilor pe care le presupune declanşarea şi susţinerea unui proces civil, fără a primejdui propria sa întreţinere sau a familiei sale, poate beneficia de asistenţă judiciară, în condiţiile legii speciale privind ajutorul public judiciar.

Asistenţa judiciară cuprinde:

– acordarea de scutiri, reduceri, eşalonări sau amânări pentru plata taxelor judiciare prevăzute de lege;

– apărarea şi asistenţa gratuită printr-un avocat desemnat de barou;

– orice alte modalităţi prevăzute de lege.

Asistenţa judiciară poate fi acordată oricând în cursul procesului, în totalitate sau doar parţial.

Şi persoanele juridice pot beneficia de facilităţi sub formă de reduceri, eşalonări sau amânări pentru plata taxelor judiciare de timbru datorate pentru acţiuni şi cereri introduse la instanţele judecătoreşti, în condiţiile legii speciale.

Potrivit legii speciale la care face trimitere art. 90 C. proc. civ., respectiv art. 4 din O.U.G. nr. 51/2008, privind ajutorul public judiciar în materie civilă, orice persoană fizică, în situaţia în care nu poate face faţă cheltuielilor unui proces sau celor pe care le implică obţinerea unor consultaţii juridice în vederea apărării unui drept sau interes legitim în justiţie, fără a pune în pericol întreţinerea sa ori a familiei sale, poate solicita acordarea ajutorului public judiciar.

Ajutorul public judiciar se poate acorda în următoarele forme:

a) plata onorariului pentru asigurarea reprezentării, asistenţei juridice şi, după caz, a apărării, printr-un avocat numit sau ales, pentru realizarea sau ocrotirea unui drept ori interes legitim în justiţie sau pentru prevenirea unui litigiu;

b) plata expertului, traducătorului sau interpretului folosit în cursul procesului, cu încuviinţarea instanţei sau a autorităţii cu atribuţii jurisdicţionale, dacă această plată incumbă, potrivit legii, celui ce solicită ajutorul public judiciar;

---

[1] A se vedea pe larg A. Tabacu, A. Soare, *Consideraţii asupra dreptului la apărare în noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 3/2013, p. 65-85.

[2] A se vedea G.C. Frenţiu, *Probleme practice referitoare la acordarea ajutorului public judiciar în materie civilă*, în Dreptul nr. 3/2011, p. 140-158.

c) plata onorariului executorului judecătoresc;

d) scutiri, reduceri, eşalonări sau amânări de la plata taxelor judiciare prevăzute de lege, inclusiv a celor datorate în faza de executare silită.

Ajutorul public judiciar, pentru partea îndreptățită, se acordă la cerere, de către instanța de judecată competentă cu soluționarea cauzei în care se solicită ajutorul (art. 11 din O.U.G. nr. 51/2008).

În cazurile în care s-a acordat ajutor public judiciar unei părți, instanțele judecătoreşti vor obliga partea potrivnică, dacă aceasta a pierdut procesul, să plătească onorariul de avocat. Când asistența judiciară gratuită a fost acordată la cererea părții interesate şi plata onorariului nu poate fi pusă în sarcina părții potrivnice, aceasta rămâne în sarcina statului.

3.4. Principiul rolului activ al judecătorului

Pentru a-şi putea îndeplini sarcinile în domeniul înfăptuirii justiției, judecătorilor trebuie să li se recunoască o cât mai largă inițiativă şi autonomie în tot ceea ce priveşte activitatea judiciară. Este ceea ce se exprimă, cu alte cuvinte, prin recunoaşterea – cu valoare de principiu – a rolului activ al judecătorului.

Într-o formulare sintetică, principiul rolului activ al judecătorului ar putea fi redat ca fiind o regulă juridică generală care reflectă – ca drept recunoscut şi obligație impusă prin lege – inițiativa şi autonomia judecătorului în tot ceea ce priveşte desfăşurarea activității judiciare în pricinile civile.

Premisele avute în vedere, cât şi scopurile urmărite de legiuitor în reglementarea principiului rolului activ al judecătorului – care scot procesul nostru civil din cadrul unei simple afaceri private a părților – îşi găsesc consacrarea legală în două texte cu caracter de generalitate din Codul de procedură civilă.

Primul text este art. 22 alin. (2) teza a doua, în care se prevede că judecătorul este în drept să le ceară părților să prezinte explicații, oral sau în scris, să pună în dezbaterea acestora orice împrejurări de fapt sau de drept, chiar dacă nu sunt menționate în cerere sau în întâmpinare, să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare, precum şi alte măsuri prevăzute de lege, chiar dacă părțile se împotrivesc.

Totuşi, sunt încălcate alte principii (al contradictorialității, al dreptului la apărare) în cazul în care instanța se pronunță asupra fondului litigiului, deşi acesta nu a făcut obiectul dezbaterilor, părțile fiind private de posibilitatea de a-şi susține şi dovedi drepturile sau de a-şi exprima poziția față de

măsurile pe care instanța le poate dispune în exercitarea rolului său activ conferit de art. 22 C. proc. civ.[1]

Al doilea text, tot din Codul de procedură civilă, este art. 489 alin. (3), cu referire la instanțele de recurs, prin care se dispune că „dacă legea nu dispune altfel, motivele de casare care sunt de ordine publică pot fi ridicate din oficiu de către instanță, chiar după împlinirea termenului de motivare a recursului, fie în procedura de filtrare, fie în ședință publică".

Este de menționat, în această ordine de preocupări, că și alte dispoziții din cuprinsul Codului de procedură civilă fac aplicare – mai mult sau mai puțin expres – a principiului rolului activ al judecătorului. Acestea se integrează însă în finalitatea dispozițiilor cu caracter general și vom face referire asupra lor în cadrul aspectelor concrete care urmează.

În sfârșit, reținem că reglementările cu caracter de generalitate menționate – adăugând acolo unde este cazul și pe cele cu caracter de detaliu – se impun a fi luate în considerare și ca principale aspecte ale rolului activ al judecătorului în procesul nostru civil.

În virtutea rolului său activ instanța de judecată are dreptul și totodată obligația de a organiza desfășurarea legală a procesului și posibilitatea de a lămuri părțile în privința exercitării drepturilor și îndeplinirii obligațiilor lor legale. Ideea de organizare pe baze legale a procesului civil – chiar de la început – corespunde unei necesități social-juridice de maximă importanță. Se impune ca instanțele judecătorești să nu fie împovărate cu procese inutile sau ca judecata să fie tergiversată și astfel raporturile juridice, atunci când devin litigioase, să sufere prin întârzierea soluționării lor.

Față de această cerință, judecătorilor li se recunoaște dreptul de a organiza mersul procesului și de a pune părțile în situația de a se judeca. În consecință, specific pentru acest aspect apare necesitatea de a fi înlăturate toate acele situații care din nepricepere sau neglijență pot să prejudicieze prin consecințele lor drepturile și interesele legitime ale părților. În această privință, considerăm că sunt de menționat:

a) să îndrume părțile în vederea regularizării și completării lipsurilor existente în cererile lor [art. 200 alin. (1) și (2) C. proc. civ.];

b) să dispună ca părțile să completeze probele dacă cele propuse nu sunt îndestulătoare pentru lămurirea în întregime a procesului. De asemenea, judecătorul poate, din oficiu, să pună în discuția părților necesitatea administrării altor probe, pe care le poate ordona chiar dacă părțile se împotrivesc [art. 254 alin. (5) C. proc. civ.];

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. cont. adm și fisc., dec. nr. 1520/2009, în Dreptul nr. 1/2010, p. 213.

c) să rezolve excepțiile invocate sau puse din oficiu în discuția părților, deoarece, dacă sunt întemeiate și vor fi admise, fac inutilă, în tot sau în parte, administrarea de probe ori, după caz, cercetarea în fond a cauzei [art. 248 alin. (1) C. proc. civ.];

d) să estimeze, la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, după ascultarea părților, durata necesară pentru cercetarea procesului, ținând cont de împrejurările cauzei, astfel încât procesul să fie soluționat într-un termen optim și previzibil [art. 238 alin. (1) C. proc. civ.].

În aceeași ordine de idei, instanța de judecată are dreptul să procedeze la efectuarea din oficiu a unor verificări și acte de procedură menite a asigura cadrul legal al dezbaterilor. În general, acest aspect implică – la fel ca și primul – aceeași fundamentare: necesitatea ca judecătorii să imprime din oficiu procesului civil o dezvoltare normală și un curs firesc în realizarea finalității urmărite. Dintre situațiile care pot fi încadrate sub acest aspect se impune a fi reținute cu prioritate următoarele:

a) introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane, chiar dacă părțile se împotrivesc [art. 78 alin. (1) C. proc. civ.];

b) verificarea și complinirea lipsurilor privind calitatea procesuală a părților;

c) determinarea temeiului juridic al acțiunii, precum și calificarea juridică a actelor și faptelor deduse judecății [art. 22 alin. (4) C. proc. civ.];

d) controlul asupra actelor de dispoziție a părților pentru a preveni eludarea legii, prejudicierea terților persoane și abuzul de drept[1].

De asemenea, instanța are obligația de a pune în discuția părților orice împrejurare de fapt și de drept care duce la dezlegarea pricinii, peste susținerile și apărările părților. Ideea rezolvării fiecărei cauze civile sub multiplele ei aspecte de fapt și de drept – unele nesesizate de părțile interesate – se impune ca o necesitate a înfăptuirii justiției[2]. Sau, cu alte cuvinte, este necesar ca instanța să afle realitatea în toată complexitatea ei și să dea, în fiecare cauză civilă, o soluție corespunzătoare acesteia.

Așa fiind, există justificarea ca instanțele de fond, în special, să pună în discuția contradictorie a părților orice împrejurări de fapt și de drept care duc la dezlegarea pricinii, chiar dacă nu sunt cuprinse în cerere sau întâmpinare [art. 22 alin. (2) C. proc. civ.].

[1] A se vedea C.A. Tg. Mureș, dec. 79/R/1993, în Dreptul nr. 5-6/1994, p. 167-170, cu notă critică de L. Hadnagy; Trib. Suprem, dec. nr. 84/1981, în R.R.D. nr. 7/1981, p. 55.

[2] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 222/2013., www.juridice.ro.

3.5. Principiul contradictorialităţii

3.5.1. Noţiune

Contradictorialitatea, în esenţa sa, se relevă prin conflictul de interese ivit între subiectele raportului juridic devenit litigios şi dedus judecăţii[1]. Pe planul dreptului procesual civil contradictorialitatea se evidenţiază odată cu promovarea acţiunii în justiţie şi constă în pretenţia subiectului care o ridică (reclamantul) şi opunerea subiectului care urmează a se apăra (pârâtul). Strânsa legătură de dependenţă dintre aceste două laturi ale acţiunii – pretenţie şi apărare – obligă instanţa de a le cunoaşte şi statua – în finalul judecăţii – asupra lor. Aşadar, nici reclamantul nu poate obţine recunoaşterea pretenţiei sale fără să-şi dovedească afirmaţiile şi nici pârâtul să suporte consecinţele unei astfel de recunoaştere fără a i se da putinţa de a se apăra.

Regula care domină contradictorialitatea este următoarea: *audiatur et altera pars.* Ţinând seama de o asemenea condiţionare, contradictorialitatea se înscrie ca o cerinţă a dezbaterilor şi soluţionării conflictului dedus judecăţii. Cu alte cuvinte, totul trebuie să treacă prin controlul reciproc al părţilor şi al instanţei.

Cu aceste precizări, contradictorialitatea în procesul civil poate fi definită ca fiind posibilitatea recunoscută prin lege părţilor de a discuta şi de a combate reciproc, în faţa instanţei, toate elementele de fapt şi de drept ale cauzei şi care pot fi folosite ulterior la pronunţarea hotărârii.

Cât priveşte importanţa principiului contradictorialităţii, credem că poate fi evidenţiată prin folosirea ideii de dependenţă cauzală: fără contradictorialitate nu pot exista dezbateri, fără dezbateri nu poate fi stabilit adevărul şi fără stabilirea adevărului nu poate fi soluţionată corect pricina.

3.5.2. Principalele aspecte ale contradictorialităţii

Cu referire la principalele aspecte ale contradictorialităţii în procesul civil trebuie să observăm, înainte de toate, că ele se înfăţişează ca obligaţii ce revin părţilor. Acesta este de altfel şi sensul prevederilor legale prin care este fundamentată reglementarea lor: de a da curs şi de a întreţine – în cadrul oricărui proces civil aflat în curs de desfăşurare – contradictorialitatea dintre părţi.

---

[1] A se vedea Al. Velescu, *Contradictorialitatea, principiu fundamental al dreptului procesual civil*, în R.R.D. nr. 7/1970, p. 21-31.

Raportate la finalitatea menționată, se pot evidenția următoarele cerințe:

a) obligația părților de a determina de la început temeiurile de fapt și de drept ale pretențiilor și apărărilor și de a le comunica reciproc, prin intermediul instanței, în baza acestora urmând a se desfășura ulterior judecata[1];

b) sarcina ce le revine părților de a propune, discuta și administra probele și contraprobele, încuviințate de instanță, în dovedirea pretențiilor și apărărilor lor (art. 254 C. proc. civ.)[2];

c) susținerea constantă a stării conflictuale dedusă judecății, de către ambele părți, pe întreg parcursul desfășurării activității procesuale.

În înțelegerea deplină a aspectelor menționate, următoarea concluzie ne poate oferi sprijin și orientare: numai aspectele de fapt și drept ale pricinii înfățișate și puse, în ședința de judecată, în discuția contradictorie a părților vor putea fi folosite la darea hotărârii. Aspectele rămase necunoscute părților și nediscutate de către ele în ședința de judecată nu pot fi luate în considerare de către instanța de judecată, care nu se poate pronunța asupra lor[3].

3.5.3. Asigurarea realizării contradictorialității în procesul civil

Principiul contradictorialității este consacrat în mod expres în art. 14 C. proc. civ. El rezultă și din alte texte de lege, care îi asigură transpunerea în practică.

În legătură cu aceste premise, un deosebit interes prezintă următoarele două obligații ce revin instanțelor judecătorești.

Prima este obligația de a pune părțile în situația de a-și susține în cadrul ședinței de judecată pretențiile și apărările lor. În acest sens, prin art. 14 alin. (1) C. proc. civ. se dispune că: „Instanța nu poate hotărî asupra unei cereri decât după citarea sau înfățișarea părților, dacă legea nu prevede altfel". Această condiționare dă naștere la următoarea consecință: niciun act procedural nu poate fi opus uneia sau alteia dintre părți dacă nu i s-a dat posibilitatea de a lua parte la întocmirea lui.

A doua este obligația, pentru instanțele de fond, de a pune în discuție și de a rezolva toate capetele de cerere cu care au fost învestite, și pentru celelalte instanțele de a pune în discuție și de a se pronunța asupra tuturor

---

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 644/1978, în R.R.D. nr. 9/1978, p. 59-60.

[2] Instanța nu poate reveni asupra unei probe încuviințate decât motivat; a se vedea și Trib. Suprem, s. civ. dec. nr. 1337/1981, în C.D. 1981, p. 221.

[3] Descoperirea unor împrejurări de fapt sau de drept după închiderea dezbaterilor, cu ocazia deliberării, obligă instanța să repună cauza pe rol, pentru a da părților posibilitatea să le discute în contradictoriu: a se vedea și Trib. Jud. Galați, dec. civ. nr. 93/1972, în R.R.D. nr. 3/1973, p. 159.

motivelor invocate. La modul general, sub aspectul reglementării, acestor obligaţii li se dă expresie prin art. 394 alin. (1) C. proc. civ., potrivit căruia, „Când consideră că au fost lămurite toate împrejurările de fapt şi temeiurile de drept ale cauzei, preşedintele închide dezbaterile". Din economia acestui text decurge ideea că instanţa nu se va putea considera lămurită înainte de a pune în discuţia contradictorie a părţilor obiectul învestirii sale, în totalitate, sub toate aspectele.

3.6. Principiul egalităţii şi principiul folosirii limbii materne

3.6.1. Principiul egalităţii

Prin art. 16 alin. (1) din Constituţie, cetăţenilor României, fără nicio deosebire, li se garantează deplina egalitate în toate domeniile de activitate. În dezvoltarea dispoziţiei de ordin constituţional, pe plan judiciar, prin art. 7 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară se dispune: „Toate persoanele sunt egale în faţa legii, fără privilegii şi fără discriminări. Justiţia se realizează în mod egal pentru toţi, fără deosebire de rasă, naţionalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, orientare sexuală, opinie, apartenenţă politică, avere, origine ori condiţie socială sau de orice alte criterii discriminatorii".

Pornind de la această fundamentare de principiu, pentru evidenţierea egalităţii în faţa justiţiei, se pot enunţa câteva argumente.

În primul rând, în pofida unor aparenţe, nu există dispoziţii legale care să avantajeze, în mod nejustificat, pe una din părţi şi să o dezavantajeze pe cealaltă. Aşa, de pildă, scutirea de sarcina probei a părţii în favoarea căreia operează o prezumţie legală relativă are în vedere utilitatea practică a acelei prezumţii, fără să o dezavantajeze pe cealaltă parte, care este în drept să facă dovada contrară.

În al doilea rând, existenţa unor reglementări speciale – şi chiar proceduri speciale –, care derogă de la procedura de drept comun, nu contravine principiului egalităţii, deoarece ele se aplică, deopotrivă, pentru toate părţile. Astfel, introducerea unei acţiuni civile de către procuror (art. 92 C. proc. civ.) nu creează un dezavantaj pentru partea pârâtă, împotriva căreia acea acţiune a fost introdusă, în cadrul procesului procurorul având drepturi şi obligaţii procesuale ca orice alt reclamant.

În al treilea rând, instanţei de judecată îi revine obligaţia legală să dea, deopotrivă, părţilor ajutor pentru ocrotirea drepturilor şi intereselor lor legale, asigurând în felul acesta ideea de simetrie în ceea ce priveşte poziţia lor procesuală.

3.6.2. Principiul folosirii limbii materne

Prin dispoziții constituționale (art. 128) se face precizarea că procedura judiciară se desfășoară în limba română.

În același sens, se dispune și prin art. 14 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară:

„(1) Procedura judiciară se desfășoară în limba română.

(2) Cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă, în fața instanțelor de judecată, în condițiile prezentei legi.

(3) În cazul în care una sau mai multe părți solicită să se exprime în limba maternă, instanța de judecată trebuie să asigure, în mod gratuit, folosirea unui interpret sau traducător autorizat.

(4) În situația în care toate părțile solicită sau sunt de acord să se exprime în limba maternă, instanța de judecată trebuie să asigure exercitarea acestui drept, precum și buna administrare a justiției cu respectarea principiilor contradictorialității, oralității și publicității.

(5) Cererile si actele procedurale se întocmesc numai în limba română.

(6) Dezbaterile purtate de părți în limba maternă se înregistrează, consemnându-se în limba română. Obiecțiunile formulate de cei interesați cu privire la traduceri și consemnarea acestora se rezolvă de instanța de judecată până la încheierea dezbaterilor din acel dosar, consemnându-se în încheierea de ședință.

(7) Interpretul sau traducătorul va semna pe toate actele întocmite, pentru conformitate, atunci când acestea au fost redactate sau consemnarea s-a făcut în baza traducerii sale".

În același sens conține dispoziții și art. 18 C. proc. civ.

Înțelegerea și reglementarea necesității ca părțile care nu cunosc limba română să poată vorbi sau folosi în instanță limba lor maternă prezintă o deosebită importanță. Se asigură astfel și realizarea altor principii procesuale fundamentale, cum sunt principiile oralității, publicității, dreptului la apărare și contradictorialității.

Încălcarea principiului folosirii limbii materne atrage nulitatea hotărârii astfel pronunțată[1].

---

[1] Când dezbaterile au avut loc în limba română și părții care nu cunoștea suficient această limbă nu i s-a asigurat printr-un traducător să ia cunoștință de piesele dosarului, hotărârea este nulă (Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 137/1969, în C.D. 1969, p. 261-263). Nu este caz de nulitate când membrii completului de judecată s-au înțeles cu partea în limba sa maternă (Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1713/1980, în R.R.D. nr. 6/1981, p. 84).

3.7. Principiul publicităţii şi principiul oralităţii dezbaterilor

3.7.1. Principiul publicităţii

Publicitatea constă în aceea că judecata oricărui proces civil se desfăşoară public, în cadrul şedinţei de judecată, putând asista orice persoană care vrea să urmărească modul cum se desfăşoară activitatea judiciară.

Principiul publicităţii dezbaterilor judiciare este consacrat în art. 127 din Constituţie, art. 12 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară şi art. 17 C. proc. civ.

Principiul publicităţii dezbaterilor are un dublu scop:

a) de a asigura calitatea şi obiectivitatea hotărârilor pe care orice instanţă le pronunţă, în sensul că, sub controlul opiniei publice, judecătorii se vor strădui să pronunţe soluţii pe care conştiinţa publică să le considere juste şi să le primească cu un sentiment de satisfacţie;

b) să ridice prestigiul justiţiei şi să întărească încrederea celor interesaţi în utilitatea ei, precum şi să-i educe pe cetăţeni în spiritul respectării legilor şi regulilor de convieţuire socială.

Concret, publicitatea se manifestă pe două planuri: faţă de părţile din proces şi faţă de persoanele care vor să asiste la judecată. În actuala reglementare, comparativ cu reglementarea din vechiul Cod de procedură civilă, principiul publicităţii are o aplicabilitate mai restrânsă. În acest sens, menţionăm că, potrivit art. 213 alin. (1) C. proc. civ., în faţa primei instanţe (chiar şi în căile de atac) cercetarea procesului se desfăşoară în camera de consiliu, dacă legea nu prevede altfel.

De asemenea, ca o excepţie care vizează inaplicabilitatea publicităţii (în raport cu publicul), precizăm că, pentru motive temeinice, instanţa este în drept a declara ca dezbaterile să se desfăşoare în şedinţă secretă. Această posibilitate este reglementată de art. 213 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia „în cazurile în care dezbaterea fondului în şedinţă publică ar aduce atingere moralităţii, ordinii publice, intereselor minorilor, vieţii private a părţilor ori intereselor justiţiei, după caz, instanţa, la cerere sau din oficiu, poate dispune ca aceasta să se desfăşoare în întregime sau în parte fără prezenţa publicului". În baza acestor dispoziţii, în practica judiciară, de regulă, se declară ca dezbaterile să aibă loc în şedinţa secretă în procesele în care se dezbat intimităţi ale părţilor şi ale vieţii lor de familie care le pot pune – dacă ar fi date publicităţii – într-o lumină nefavorabilă şi le-ar compromite în viaţa socială.

În situaţiile prezentate anterior, au acces în camera de consiliu ori în sala de şedinţă părţile, reprezentanţii lor, cei care îi asistă pe minori, apărătorii

părților, martorii, experții, traducătorii, interpreții, precum și alte persoane cărora instanța, pentru motive temeinice, le admite să asiste la proces.

Este de menționat că legea nu exceptează ca măsura prin care s-a dispus ca dezbaterile într-o anumită cauză să fie secrete să fie motivată, precum și ca hotărârea finală să fie pronunțată în ședință publică (art. 402 C. proc. civ.)[1]. Însă, chiar și în cazul acestei operațiuni, dacă instanța nu ia hotărârea de îndată, iar pronunțarea acesteia a fost amânată pentru un termen de până la 15 zile, președintele, odată cu anunțarea termenului la care a fost amânată pronunțarea, poate stabili că pronunțarea hotărârii se va face prin punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței, deci fără a mai fi pronunțată în ședință publică.

De asemenea, publicitatea nu se manifestă față de persoanele străine de proces, uneori și față de părți, în toate acele situații în care se soluționează cereri în camera de consiliu. De exemplu, soluționarea conflictelor de competență [art. 135 alin. (4) C. proc. civ.], cererile de strămutare (art. 144 C. proc. civ.), cererea de sechestru asigurător [art. 953 alin. (2) C. proc. civ.].

O situație oarecum similară, cu caracter de excepție de la principiul publicității, este redată prin dispozițiile art. 223 alin. (3) și art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., care reglementează judecata în lipsă. Astfel, în ipoteza în care cel puțin una dintre părți a cerut ca judecata să aibă loc în lipsă, publicitatea este înlăturată față de ea[2].

3.7.2. Principiul oralității

Oralitatea este o consecință și o completare a publicității. Practic, se poate spune că fără oralitate nu poate exista publicitate. Ca atare, oralitatea se consideră a fi consecința firească a faptului ca părțile și publicul – care asistă – să aibă posibilitatea practică și nemijlocită de a urmări mersul dezbaterilor.

Precizările de mai sus se mai justifică, între altele, prin următoarele: fiind specifice fazei judecății și pentru efectuarea anumitor acte procesuale, susținerile orale creează posibilitatea de a oferi replica imediată asupra problemelor controversate, fapt care îl pune pe judecător nu numai în situația de a le reține în mod direct și nemijlocit, ci și de a le lămuri imediat ori de a lua măsuri pentru elucidarea lor în cadrul viitoarelor dezbateri.

---

[1] A se vedea și M. POPOVICI, *În legătură cu pronunțarea hotărârii în ședință publică*, în R.R.D. nr. 3/1972, p. 104.

[2] Facem precizarea că judecata în lipsă, în fața instanțelor de fond, nu poate fi cerută în procesele de divorț, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege. A se vedea, în acest sens, art. 920 alin. (1) C. proc. civ.

Principiului oralității este reglementat în art. 15 C. proc. civ., potrivit căruia „procesele se dezbat oral, cu excepția cazului în care legea dispune altfel sau când părțile solicită expres instanței ca judecata să se facă numai pe baza actelor depuse la dosar". Aşa fiind, în linii mari, oralitatea dezbaterilor cuprinde următoarele: discutarea regularității întocmirii sau aducerii la îndeplinire a actelor de procedură, propunerea şi administrarea probelor, formularea concluziilor orale şi, în fine, pronunțarea, tot în formă orală, a hotărârii judecătoreşti.

Oralitatea, cu toate avantajele pe care le prezintă, nu poate fi concepută în mod absolut. În consecință, elementele judecății, pentru a putea fi luate în considerare, trebuie să fie fixate în scris.

De aceea, în evidențierea complexă şi de durată a elementelor specifice fiecărei cauze nu se poate face abstracție de faptul că anumite acte procesuale trebuie să fie făcute în scris. Astfel, este cazul cererii de chemare în judecată (art. 192 şi art. 194 C. proc. civ.), al întâmpinării (art. 205 C. proc. civ.), al întocmirii minutei şi al redactării hotărârii (art. 401, art. 425 şi art. 426 C. proc. civ.) ş.a.

O importanță deosebită prezintă şi consemnarea actelor şi dezbaterilor care s-au efectuat în formă orală în cadrul şedințelor de judecată. Este cazul consemnării răspunsurilor la interogatoriu (art. 354 C. proc. civ.), al cererilor şi susținerilor părților, al depunerii mărturiilor (art. 323 C. proc. civ.) ş.a.

3.7.3. Problema activităților procedurale care au loc în camera de consiliu

Publicitatea şi contradictorialitatea – care implică şi oralitatea pentru părți – încetează de a mai constitui principii ce se impune a fi respectate în cazul activităților care, potrivit legii, au loc în camera de consiliu[1].

În camera de consiliu, ca loc şi procedură – fără publicitate şi discuții contradictorii – se rezolvă: a) conflictele de competență [art. 135 alin. (4) C. proc. civ.]; propunerile de recuzare asupra cărora instanța decide fără citirea părților şi ascultând de judecătorul recuzat numai dacă găseşte de cuviință (art. 51 C. proc. civ.); cererea pentru darea unei hotărâri care să consfințească învoiala părților, dacă ele se înfățişează într-o altă zi decât cea fixată pentru judecată [art. 438 alin. (3) C. proc. civ.]; cererile de ordonanță preşedințială în cazurile extrem de grabnice când ordonanța se poate da şi fără citarea părților [art. 998 alin. (2) C. proc. civ.] ş.a.

---

[1] A se vedea D. Radu, *Camera de consiliu*, în *Dicționar, op. cit.*, p. 106.

Restrângerile aduse principiului publicității și oralității, prin rezolvarea unor cereri în camera de consiliu, sunt făcute, în general, cu scopul de a asigura urgența – și nu secretul – în rezolvarea lor.

3.8. Principiul nemijlocirii și principiul continuității procesului

3.8.1. Principiul nemijlocirii[1]

O necesitate logică impune ca în orice proces civil, realitatea faptelor afirmate sau negate – prin intermediul probelor – să fie percepută de judecători în mod direct și nemijlocit. Cu alte cuvinte, activitatea de stabilire a faptelor trebuie să fie și să rămână o sarcină exclusivă și personală a judecătorilor cărora li s-a încredințat cauza spre soluționare.

Rezultă că principiul nemijlocirii trebuie înțeles, înainte de toate, în sensul de obligație ce revine instanțelor judecătorești de a cerceta direct și nemijlocit întreg materialul – și în special cel probator – care contribuie la lămurirea împrejurărilor cauzei și la justa ei soluționare.

Problema aplicării principiului nemijlocirii în procesul civil se pune, în mod cu totul special, cu privire la administrarea probelor. Sub acest aspect, se dispune prin art. 261 alin. (1) C. proc. civ.: „Administrarea probelor se face în fața instanței de judecată sesizate, în camera de consiliu, dacă legea nu dispune altfel"[2]. Cerința acestei dispoziții are în vedere ca orice afirmație, negație sau ipoteză, prin mijlocirea probelor administrate direct în fața instanței de judecată, să devină pentru aceasta cunoștințe certe, care vor determina, în cele din urmă, soluția în cauza respectivă.

Pentru anumite necesități – pierderi inutile de timp sau preîntâmpinarea eventualelor dificultăți în administrarea sau conservarea unor probe – prin lege au fost reglementate și anumite derogări de la principiul nemijlocirii.

Sunt de menționat, în această privință, următoarele două derogări:

a) administrarea probelor, dacă este cazul, prin comisie rogatorie – de exemplu, ascultarea unor martori sau efectuarea unei cercetări locale – de către o altă instanță, dintr-o altă localitate [art. 261 alin. (2) C. proc. civ.][3].

---

[1] A se vedea și Al. Velescu, *Semnificația și rolul principiului procedural al nemijlocirii în soluționarea cauzelor civile*, în R.R.D. nr. 10/1976, p. 37 și urm.

[2] A se vedea și practica judiciară: Trib. mun. București, dec. civ. nr. 162/1990, în Dreptul nr. 2/1992, p. 82; Trib. Sibiu, dec. civ. nr. 59/1989, în R.R.D. nr. 7/1989, p. 61-62, cu notă de V. Pătulea.

[3] A se vedea și O. Căpățână, D. Ianculescu, *Comisiile rogatorii internaționale în materie civilă*, în R.R.D. nr. 6/1982, p. 38 și urm.

b) administrarea unor probe prin procedura asigurării dovezilor, mai înainte de începerea procesului, dacă există primejdia ca ele să dispară sau să devină greu de administrat în viitor (art. 359 C. proc. civ.).

3.8.2. Principiul continuităţii

Principiul continuităţii se consideră a fi o consecinţă firească a principiului nemijlocirii, o continuare a necesităţii ca pretenţiile şi apărările părţilor să fie susţinute şi demonstrate – prin folosirea mijloacelor tehnico-procesuale pe care legea le reglementează în acest sens – în faţa aceloraşi judecători.

În acest sens, vorbim de principiul continuităţii ca despre acea cerinţă necesară şi obiectivă ca orice cauză civilă să fie judecată de la început şi până la sfârşit de acelaşi complet de judecată şi, pe cât posibil, într-o singură şedinţă, la sfârşitul căreia să aibă loc deliberarea şi pronunţarea hotărârii. Este de observat că realizarea integrală a principiului continuităţii, în procesul civil, reclamă întrunirea cumulativă a următoarelor două condiţii: a) unicitatea completului de judecată, adică acelaşi complet să judece cauza de la început şi până la sfârşit; b) continuitatea şedinţei de judecată; odată începută dezbaterea unei cauze, ea trebuie dusă până la sfârşit fără a se putea intra, între timp, în dezbaterea unei alte cauze[1].

Potrivit dispoziţiilor existente în legislaţia română, principiului continuităţii i se asigură o realizare parţială. Aceasta în sensul că singura condiţie impusă – prin art. 395 alin. (2) C. proc. civ. – este aceea a deliberării asupra soluţiei finale de către completul în faţa căruia a fost dezbătut fondul cauzei.

§4. Principiile activităţii judiciare în materie civilă

4.1. Principiul disponibilităţii

4.1.1. Noţiune

Aşa cum am mai spus, drepturile subiective civile pot fi exercitate în virtutea unei libertăţi de decizie, libertate care este însă condiţionată, în sistemul nostru legislativ, de necesitatea unei concordanţe cu interesul social. Dacă titularul unui drept civil poate hotărî după cum voieşte în legătură cu acesta, în mod firesc, tot astfel poate dispune şi cu privire la mijloacele de apărare a dreptului subiectiv. Aşadar, posibilitatea de a dispune de drep-

[1] Nu se încalcă principiul continuităţii dacă într-o cauză, pentru motivele prevăzute de lege, judecata se suspendă şi apoi este reluată (a se vedea art. 411 şi urm. C. proc. civ.).

tul material, care constituie obiectul procesului civil, determină principiul disponibilității.

Disponibilitatea oferă persoanelor o garanție în plus în vederea ocrotirii drepturilor şi intereselor lor legitime, încălcate sau nerecunoscute, prin aceea că se pot adresa (ori nu) organelor competente, iar după sesizarea instanței pot fie să stăruie în realizarea sau valorificarea lor pe cale procesuală, fie să renunțe la drepturile respective sau la mijloacele procesuale puse de lege la dispoziția lor[1].

Principiul disponibilității poate fi definit ca fiind o „regulă esențială, specifică procesului civil, legată de principiul contradictorialității şi care constă în facultatea părților de a dispune de obiectul procesului – întotdeauna concretizat într-un drept subiectiv, material –, precum şi de mijloacele procesuale de apărare a acestui drept"[2].

În virtutea principiului disponibilității părțile au posibilitatea de a hotărî nu doar existența procesului, prin declanşarea lui în urma depunerii cererii de chemare în judecată, ci şi de a pune capăt procesului aflat pe rol, chiar dacă nu au început sau nu s-au finalizat dezbaterile de fond. De asemenea, părțile au puterea de a determina şi conținutul procesului, stabilind cadrul în privința obiectului acestuia şi al limitelor sale, precum şi în ceea ce priveşte sfera participanților la proces.

Procesul civil este caracterizat de disponibilitate, comparativ cu procesul penal, căruia îi este specific principiul oficialității[3]. Dar şi în materie civilă există situații în care se manifestă oficialitatea. Astfel, legea prevede, cu titlu de excepție, că instanța poate şi totodată este obligată să se pronunțe din oficiu (chiar dacă părțile nu au pus în discuție), într-un proces de divorț, de pildă, cu privire la încredințarea copiilor minori şi stabilirea contribuției părinților la întreținerea acestora. Tot din oficiu, în virtutea rolului ei activ,

---

[1] A se vedea AL. VELESCU, *Disponibilitatea în dreptul procesual civil român*, în R.R.D. nr. 9/1971, p. 15-27.

[2] A se vedea M. COSTIN, în *Dicționar de drept procesual civil*, *op. cit.*, p. 358. Pentru alte definiții ale noțiunii, a se vedea şi V.M. CIOBANU, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 136; I. LEŞ, *Principii*, p. 77; I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 125; V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 33; G. BOROI, *Drept civil. Teoria generală*, Ed. All, Bucureşti, 1997, p. 150.

[3] Totuşi, în procesul penal, deşi caracteristica fundamentală o constituie oficialitatea, nu este exclusă în totalitate disponibilitatea părților. De pildă, în cazul unei infracțiuni – cu un grad mai redus de pericol social – legea prevede că punerea în mişcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, care poate de asemenea, să-şi retragă plângerea, făcând ca acțiunea penală să nu mai poată fi exercitată. Tot ca expresie a disponibilității în procesul penal, părțile pot renunța la căile legale de atac sau îşi pot retrage respectivele căi de atac. A se vedea I. NEAGU, *Drept procesual penal. Partea generală*, vol. I, Ed. Euro-Trading, Bucureşti, 1992, p. 54-57.

instanța poate recunoaşte legitimitatea procesuală activă unor persoane sau organe de stat care nu sunt titulare ale dreptului încălcat sau nerecunoscut, obiect al litigiului.

Aşa cum se poate observa, din definiția acestui principiu, disponibilitatea se poate manifesta atât pe plan material – când partea are prerogativa de a dispune de însuşi obiectul litigiului –, cât şi pe plan procesual – în situația în care partea uzitează de prerogativele procesuale pe care legea i le oferă în acest sens[1].

Principiul disponibilității nu are caracter absolut. Pe de o parte, aşa cum am arătat mai sus, în procesul civil operează, uneori, şi principiul oficialității. Pe de altă parte, disponibilitatea nu se manifestă în mod exclusiv, în sensul că părțile, deşi hotărăsc după cum doresc în legătură cu obiectul litigiului şi cu mijloacele procesuale de apărare, o fac sub supravegherea judecătorului care poate interveni, dacă este cazul, în orice moment[2].

Sub acest aspect, cel puțin la prima vedere, apare un conflict, o neconcordanță între principiul disponibilității şi principiul rolului activ al judecătorului. Există păreri care susțin că în procesul civil nu pot opera împreună cele două principii. Principiul rolului activ al judecătorului ar trebui eliminat. Potrivit acestor păreri disponibilitatea ar trebui să aibă un caracter absolut. Procesul civil ar trebui să fie o dezbatere, un dialog particular al părților în care statul – reprezentat prin judecător – nu trebuie să se amestece, el trebuie doar să asiste la duelul celor doi şi în final să hotărască în funcție de efectul „armelor" folosite de părți în timpul disputei.

De fapt, acesta este punctul de vedere al adepților procedurii acuzatoriale, conform căreia dezbaterile trebuie lăsate la latitudinea părților sau a reprezentanților acestora, judecătorul ascultând pasiv şi, în final, reținând susținerile şi argumentele uneia dintre părți, urmând a da soluția, fără a interveni în vreun fel în dezbateri[3].

Noi suntem de părere că cele două principii trebuie să opereze deopotrivă[4]. Pe de o parte, părțile trebuie să aibă posibilitatea de a dispune cum

---

[1] A se vedea Al. Velescu, *Disponibilitatea*, *op. cit.*, p. 15.

[2] A se vedea A. Tabacu, A. Drăghici, *Disponibilitatea părților şi rolul judecătorului în procesul civil potrivit noului Cod de procedură civilă*, în S.U.B.B. Iurisprudentia nr. 2/2010 (http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articolId=344).

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 130-131. Opusul procedurii acuzatoriale îl constituie procedura inchizitorială, care se caracterizează prin aceea că judecătorul are în proces un rol activ. A se vedea şi G. Couchez, *Procédure civile*, 7e éd., Sirey, Paris, 1992, p. 163-165.

[4] Despre corelația dintre principiul rolului activ al judecătorului şi principiul disponibilității, a se vedea I. Vincent, S. Guinchard, *Procédure civile*, 21e éd., Dalloz, Paris, 1987, p. 389-483; H. Solus, R. Perrot, *Droit judiciaire privé. Procédure de première*

vor de obiectul procesului şi de mijloacele de apărare – sub supravegherea judecătorului – iar, pe de altă parte, instanța de judecată trebuie să aibă dreptul de a interveni în proces, ordonând din oficiu efectuarea unor acte, administrarea unor probe etc., chiar dacă părțile se împotrivesc, astfel încât să se realizeze scopul procesului civil: descoperirea adevărului şi darea unei soluții corecte. De asemenea, tot în virtutea rolului său activ instanța de judecată are dreptul şi în acelaşi timp obligația de a verifica intenția cu care sunt făcute de către părți acte de dispoziție – ca şi faptul dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru efectuarea unor asemenea acte – şi, dacă se constată că părțile au urmărit un scop ilicit, se va proceda la respingerea solicitărilor şi judecarea cauzei mai departe.

Principiul rolului activ îi permite judecătorului să dea părților ajutor pentru ocrotirea drepturilor şi intereselor legale. Aceasta nu înseamnă că se creează o situație favorabilă uneia dintre părți în dezavantajul celeilalte, instanța dând ajutor deopotrivă ambelor părți, asigurând ideea de simetrie, în ceea ce priveşte poziția lor procesuală[1]. În literatura de specialitate a fost exprimată chiar opinia potrivit căreia instanța „va îndruma şi va sprijini partea mai slabă sub aspectul pregătirii juridice sau a posibilităților de câştig – restabilind astfel echilibrul procesual"[2].

În concluzie, cele două principii şi în special principiul disponibilității trebuie aplicate deopotrivă, asigurându-se un echilibru între voința şi dorința de a dispune a părților şi intervenția judecătorului, cu intensitate mai mare sau mai redusă în ambele sensuri, nuanțat şi chiar diversificat în funcție de calitatea părților din proces, de natura litigiului[3], de faza sau etapa în care se află procesul civil în derularea sa[4].

---

instance, tome 3, Sirey, Paris, 1991, p. 253-254. Pentru dreptul englez, a se vedea S. POILLOT-PERRUZZETTO, *Guide pratique de la procédure civile anglaise*, Ed. Litec, Paris, 1989, p. 94-96; J.A. JOLOWICZ, *Droit anglais*, 2e éd., Dalloz, Paris, 1992, p. 104 şi 121-122.

[1] Nu se creează dezavantaj unei părți nici când acțiunea civilă este intentată de către procuror (în baza art. 92 C. proc. civ.) deoarece în cadrul procesului civil respectiv procurorul are drepturi şi obligații procesuale ca însuşi reclamantul. Precizăm că rolul activ al judecătorului este limitat numai asupra celor ce formează obiectul pricinii supuse judecății, fără a avea vreo obligație în sensul de a îndruma partea spre a formula o anumită acțiune (în realizare) când, greşit, aceasta a formulat o cerere de altă natură (în constatare). A se vedea, în acest sens, C.S.J., s. com., dec. nr. 445/1997, în Dreptul nr. 9/1997, p. 117-118.

[2] A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 102.

[3] A se vedea I. LEŞ, *Exercitarea unor atribute ale disponibilității procesuale în litigiile de muncă*, în R.R.D. nr. 1/1986, p. 31-36.

[4] A se vedea M. CHELARU, *Considerații referitoare la aplicarea principiului disponibilității în materie civilă – la instanța de apel*, în Dreptul nr. 10-11/1994, p. 58-67.

Totodată, principiul disponibilității trebuie aplicat în strânsă concordanță şi cu alte principii fundamentale ale dreptului procesual civil, printre care: principiul legalității, al contradictorialității, al dreptului la apărare, al egalității părților ş.a.

4.1.2. Conținutul principiului disponibilității

După ce am făcut o caracterizare generală a acestei noțiuni, să analizăm în continuare mijloacele procesuale care constituie conținutul principiului pus în discuție şi asupra căruia se poate exercita disponibilitatea părților[1].

a) Dreptul persoanei interesate de a declanşa sau nu acțiunea civilă prin introducerea cererii de chemare în judecată

În materie civilă, ca regulă generală, activitatea de judecată se declanşează prin învestirea instanței ca urmare a sesizării de către persoana interesată prin intermediul cererii de chemare în judecată. De cele mai multe ori sesizarea instanței o face, dacă doreşte, titularul dreptului subiectiv încălcat sau nerecunoscut, dar nu în exclusivitate.

Astfel, în conformitate cu legislația în vigoare, disponibilitatea procesuală se poate extinde, din nevoia de ocrotire judiciară a unor interese ale părților, şi asupra altor persoane sau asupra unor organe de stat.

În acest sens menționăm, în primul rând, dreptul procurorului de a promova acțiunea civilă în locul titularului, în conformitate cu prevederile art. 92 alin. (1) C. proc. civ.[2]

În aceeaşi ordine de idei, precizăm că instanța de control are dreptul, conform art. 489 alin. (3) (în cazul recursului), de a invoca din oficiu motivele de ordine publică, putând, deci, depăşi motivele invocate de partea nemulțumită.

Punerea sub interdicție poate fi cerută, de asemenea, de o diversitate de persoane şi autorități publice: serviciul de stare civilă, notarul public, instituțiile de ocrotire, orice organ administrativ local sau orice altă persoană (art. 165 C. civ.).

Considerăm că extinderea disponibilității procesuale la alte persoane şi organe de stat nu reprezintă nici îngrădiri care să privească exercitarea de

---

[1] A se vedea, în acest sens, V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 136-139; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 125-130; Al. Velescu, *Disponibilitatea, op. cit.*, p. 17-26.

[2] Textul are următorul conținut: *„Procurorul poate porni orice acțiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție şi ale dispăruților, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege"*.

către părți a drepturilor lor, nici oficializarea la nivel de principiu a procesului civil.

b) Dreptul părților de a determina limitele acțiunii

În conformitate cu legislația în vigoare, instanța de judecată este ținută să cerceteze și să soluționeze cauzele civile numai în limitele stabilite de către părți, prin cererea de chemare în judecată (a reclamantului) și respectiv prin apărarea pe care și-o face pârâtul.

Prin cererea de chemare în judecată reclamantul fixează, printre altele, obiectul litigiului și limitele acestuia. Firește, ulterior reclamantul poate, până la primul termen la care acesta este legal citat, să modifice cererea sa, mărind pretențiile sale față de pârât[1]. Însă, instanța de judecată este ținută să se pronunțe numai asupra celor ce formează obiectul litigiului – fixat de reclamant – fără a putea depăși limitele acestuia[2]. Dar, judecătorul poate, în baza rolului său activ, în cazul în care există inexactități în formularea cererii, să ceară părții să facă precizările necesare în legătură cu obiectul litigiului[3].

Instanța de judecată, de asemenea, în virtutea rolului său activ, poate să schimbe calificarea juridică a acțiunii, nefiind obligată să rețină temeiul legal invocat de părți în cererile lor. Însă instanța nu are dreptul să schimbe felul, natura acțiunii civile[4].

Reclamantul, prin cererea de chemare în judecată, fixează cadrul procesual și în ceea ce privește persoanele care participă la judecată. Reclamantul poate chema în judecată persoana despre care el crede că i-a încălcat sau nu i-a recunoscut un drept al său, conferindu-i astfel calitatea procesuală de pârât.

Instanța de judecată, nici în această privință nu poate aduce modificări cadrului procesual stabilit de reclamant prin cererea sa, neputând introduce în proces, din inițiativă proprie, o altă persoană[5]. Judecătorul poate doar să

---

[1] Conform art. 204 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ., nu se consideră modificarea cererii, mărirea sau micșorarea cuantumului obiectului cererii.

[2] Tot astfel, instanța de judecată nu poate acorda părții dobânzi dacă aceasta nu le-a cerut, iar cheltuielile de judecată nu pot fi acordate decât la cerere [art. 453 alin. (1) C. proc. civ.].

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 955/1979, în C.D. 1979, p. 249-251; Trib. Brașov, dec. civ. nr. 1385/1982, în R.R.D. nr. 6/1983, p. 55.

[4] Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 320/1985, în R.R.D. nr. 10/ 1985, p. 67.

[5] I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 771/2008, în Dreptul nr. 4/2009, p. 282-283.

pună în discuţia contradictorie a părţilor necesitatea introducerii în proces şi a altor persoane, însă numai părţile hotărăsc sub acest aspect[1].

Însă, cadrul procesului iniţial – şi avem în vedere de această dată sfera persoanelor care participă sau pot participa la proces – poate fi modificat, ulterior introducerii cererii de chemare în judecată, atât de către reclamant, cât şi de către pârât, ori chiar la iniţiativa unei terţe persoane. În acest sens, legiuitorul român a reglementat în Codul de procedură civilă intervenţia (art. 61 şi urm.), chemarea în judecată a altor persoane (art. 68 şi urm.), chemarea în garanţie (art. 72 şi urm.) şi arătarea titularului dreptului (art. 75-77), acestea fiind formele de participare a terţelor persoane la procesul civil[2].

Pârâtul are, în exclusivitate, prerogativa de a determina limitele apărării, el fiind îndrituit să ridice excepţii – de fond sau de procedură –, să lărgească cercul persoanelor care participă la proces, să propună probe etc. De pildă, se consideră că s-a încălcat principiul disponibilităţii în procesul civil şi al contradictorialităţii, precum şi dispoziţiile imperative ale art. 69 C. proc. civ., atunci când s-a respins ca inadmisibilă cererea de chemare în judecată a unei alte persoane formulată de pârât, fără citarea celui chemat (introdus) în judecată[3].

Pârâtul poate chiar fi scos din proces şi înlocuit cu o terţă persoană. Este cazul terţului care, arătat a fi titularul dreptului (obiect al litigiului), recunoaşte susţinerile pârâtului şi, dacă reclamantul consimte, va lua, în procesul aflat pe rol, locul pârâtului. Sau, chemarea în judecată a altei persoane poate, şi ea, produce efectul scoaterii din cauză a pârâtului, care recunoaşte pretenţiile deduse judecăţii.

c) Dreptul părţilor de a face acte procesuale de dispoziţie (renunţarea, achiesarea şi tranzacţia)

Un proces, odată început, nu obligă părţile să-l ducă neapărat la sfârşit, legea oferind o serie de posibilităţi pentru curmarea cursului său.

Una dintre aceste posibilităţi o constituie desistarea (renunţarea). Reclamantul poate renunţa fie la judecată – potrivit art. 406 C. proc. civ. –, fie la însuşi dreptul subiectiv dedus judecăţii – conform art. 408 C. proc. civ.[4]

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 137, inclusiv decizia la care face trimitere: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1330/1982, în R.R.D. nr. 8/1983, p. 57.

[2] A se vedea, pe larg, I. Leş, *Participarea părţilor în procesul civil*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 85-181.

[3] I.C.C.J., s. cont. adm. şi fiscal, dec. nr. 1529/2009, www.juridice.ro.

[4] Renunţarea nu poate opera însă în mod absolut, fără limitări. Astfel, în cazul renunţării la judecată, intervenită la primul termen la care părţile sunt legal citate sau ulterior acestui moment, renunţarea nu se poate face decât cu acordul expres sau tacit al

La rândul său, pârâtul poate recunoaşte pretenţiile formulate de reclamant împotriva sa. Ambele părţi au posibilitatea ca prin concesii reciproce să hotărască stingerea acţiunii căzând la o învoială care urmează a fi consimţită de către instanţă într-o hotărâre de expedient, care poate fi atacată numai cu recurs (art. 438-441 C. proc. civ.).

Fiindcă vom reveni pe larg asupra acestei probleme, să mai spunem doar că legiuitorul recunoaşte părţilor dreptul de a face acte de dispoziţie în cursul procesului, dar numai în litigiile al cărui obiect este susceptibil de tranzacţie şi numai sub controlul atent al instanţei de judecată, pentru a nu se permite eludarea unor norme imperative[1].

d) Dreptul de a ataca sau nu hotărârea defavorabilă şi de a stărui sau nu în exercitarea căilor de atac promovate.

Acest drept reprezintă o altă formă de manifestare a principiului dispo-nibilităţii. Partea care a pierdut procesul are posibilitatea, în termenul şi condiţiile prevăzute de lege, să atace hotărârea judecătorească, exprimându-şi astfel nemulţumirea faţă de soluţia respectivă. Dar, în aceeaşi măsură, poate să fie de acord cu decizia luată de către instanţă, având libertatea de a renunţa la căile de atac pe care legea i le pune la dispoziţie, fie în mod expres, făcând o declaraţie în acest sens, fie tacit, trecând de bunăvoie la executarea hotărârii.

În legătură cu folosirea căilor de atac, mai exact cu neexercitarea căilor legale de atac, se pune întrebarea dacă nepromovarea unei căi de atac în termenul prevăzut de lege – fără a se trece imediat la executarea hotărârii – constituie achiesarea la hotărârea pronunţată sau o sancţiune, în speţă, decăderea[2], pentru neexercitarea dreptului în termen, fiindcă este greu de aflat dacă partea respectivă nu a promovat calea legală de atac la timp fiindcă a fost de acord cu soluţia în cauză ori, din neglijenţă sau din neştiinţă, nu s-a încadrat în termen.

Este dificil a da un răspuns general valabil la această chestiune, fiecare caz având particularităţile sale; factorul esenţial în această problemă considerăm că îl constituie atitudinea pe care o adoptă partea respectivă, ulterior, în legătură cu executarea – de bunăvoie ori silită – a hotărârii jude-

---

celeilalte părţi. De asemenea, în unele materii nu este permisă renunţarea; de exemplu, reprezentantul legal nu poate renunţa la dreptul minorului într-o acţiune pentru plata pensiei de întreţinere sau în cazul acţiunii în stabilirea paternităţii.

[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 552/1990, în Dreptul nr. 1/1991, p. 170; Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 621/1987, în R.R.D. nr. 7/1987, p. 73.

[2] A se vedea pe larg despre decădere, I. LEŞ, *Sancţiunile procedurale în materie civilă*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 141-183.

cătoreşti. Oricum, rezultatul este acelaşi şi într-un caz şi în altul: pierderea posibilităţii de a mai putea exercita respectiva cale de atac şi, în consecinţă, hotărârea instanţei, într-un fel sau altul, va trebui să fie executată.

Libertatea de a dispune în această formă este şi ea limitată în sensul că, în unele cazuri, calea de atac, potrivit legii, mai poate fi exercitată şi de altcineva decât părţile din litigiu[1]. De exemplu, procurorului, prin art. 92 alin. (4) C. proc. civ., i se acordă dreptul, fie că a participat sau nu la judecată, de a promova, în condiţiile legii, căile de atac. Sau, în baza art. 1560 C. civ., creditorii pot exercita şi ei, în numele debitorilor lor, căile de atac.

Tot ca o limitare a disponibilităţii în privinţa folosirii căilor de atac precizăm şi faptul că, uneori, părţile nu pot exercita o anumită cale de atac, această posibilitate fiind deschisă altor persoane, expres prevăzute de lege. De exemplu, o hotărâre judecătorească – definitivă – poate fi atacată cu recurs în interesul legii numai de către procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, din oficiu sau la cererea ministrului justiţiei, de Colegiul de conducere al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, de colegiile de conducere ale curţilor de apel, precum şi de Avocatul Poporului.

În fine, dreptul de a dispune prin folosirea căilor de atac se manifestă şi prin aceea că părţile, după ce au promovat o cale de atac, au libertatea de a retrage calea de atac folosită, fireşte dacă, în mod excepţional, legea nu interzice acest lucru.

e) Dreptul de a solicita sau nu executarea hotărârilor judecătoreşti

Părţile unui proces civil, aşa cum au libertatea de a se adresa ori nu justiţiei pentru apărarea sau valorificarea unui drept subiectiv, precum şi de a stărui sau nu în ducerea la sfârşit a judecăţii începute, au şi prerogativa de a solicita ori nu executarea hotărârii pronunţate în urma judecăţii. Deci, o persoană, deşi a obţinut o hotărâre judecătorească favorabilă, poate renunţa la executarea acesteia de către debitor, fie expres, fie în mod tacit, lăsând să se împlinească termenul de prescripţie prevăzut de lege pentru a cere executarea silită a unui titlu executoriu.

Considerăm că am putea spune că suntem în prezenţa unei forme de renunţare la dreptul subiectiv civil dedus judecăţii – după terminarea procesului –, aceasta fiind consecinţa faptului că partea care a invocat pretenţii şi a avut câştig de cauză renunţă la dreptul de a cere executarea silită a hotărârii de către partea adversă[2].

---

[1] A se vedea AL. VELESCU, *Disponibilitatea*, *op. cit.*, p. 25.

[2] În acelaşi context se poate face, de pildă, o remitere de datorie. A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 129.

Ca şi în alte situaţii şi în acest caz, partea poate renunţa la executare numai dacă dreptul care a făcut obiectul litigiului nu face parte din categoria acelora în legătură cu care nu se poate discuta.

De asemenea, menţionăm că procurorul, în baza art. 92 alin. (5) C. proc. civ., este abilitat să ceară punerea în executare a hotărârilor judecătoreşti pronunţate în favoarea minorilor, a persoanelor puse sub interdicţie şi a dispăruţilor.

4.2. Principiul soluţionării amiabile a litigiului

Acest principiu, reglementat în art. 21 C. proc. civ., vizează două aspecte, două obligaţii în sarcina instanţei de judecată, între care, în mod firesc, există concordanţă: încercarea de împăcare a părţilor (pe tot parcursul procesului) şi recomandarea ca părţile să soluţioneze amiabil litigiul dintre ele prin mediere[1].

În ceea ce priveşte încercarea de împăcare a părţilor, art. 227 alin. (1) C. proc. civ. prevede că „în tot cursul procesului, judecătorul va încerca împăcarea părţilor, dându-le îndrumările necesare, potrivit legii. În acest scop, el va solicita înfăţişarea personală a părţilor, chiar dacă acestea sunt reprezentate".

Prin urmare, cea dintâi datorie a judecătorului cauzei este de a încerca împăcarea părţilor. Sfaturile de împăcare vor fi date în aşa fel încât din conţinutul lor să nu reiasă care va fi soluţia finală a procesului, deoarece într-o asemenea situaţie judecătorul devine recuzabil [art. 42 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ.].

Dacă încercarea de împăcare a reuşit, înseamnă că a avut loc o conciliere, o tranzacţie judiciară, condiţiile împăcării urmând a fi consemnate într-o hotărâre de expedient (care consfinţeşte învoiala părţilor).

În privinţa celeilalte obligaţii pentru instanţă, de a recomanda părţilor să soluţioneze litigiul pe calea medierii, considerăm că se impune doar la începutul procesului[2] şi nu pe tot timpul desfăşurării acestuia, cum este în cazul încercării de împăcare a părţilor.

Trebuie să subliniem faptul că medierea nu este obligatorie, aşa cum prevede art. 227 alin. (2) teza finală. Însă, este obligatorie, pentru instanţă,

---

[1] A se vedea I. Leş, *Medierea şi împăcarea părţilor în concepţia Noului Cod de procedură civilă*, în C.J. nr. 12/2010, p. 683-688; I. Leş, *Medierea şi împăcarea părţilor în concepţia Noului Cod de procedură civilă*, în C.J. nr. 11/2011, p. 580-584.

[2] Există şi opinia contrară, potrivit căreia recomandarea instanţei în sensul soluţionării litigiului prin mediere poate fi făcută în orice fază a judecăţii (D.N. Theohari, M. Eftimie, în *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013*, coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 57).

recomandarea pentru părți de a încerca să soluționeze litigiul pe calea medierii, conform dispozițiilor din Legea nr. 192/2006.

Deşi părțile nu sunt obligate să recurgă la mediere, au în schimb obligația, în cazurile expres prevăzute de lege, de a participa la o şedință de informare privind avantajele acesteia. Dacă legea nu prevede altfel, părțile, persoane fizice sau persoane juridice, sunt obligate să participe la şedința de informare privind avantajele medierii, inclusiv, dacă este cazul, după declanşarea unui proces în fața instanțelor competente, în vederea soluționării pe această cale a conflictelor în *materie civilă*, de *familie*, în *materie penală*, precum şi în alte materii, în condițiile prevăzute de lege.

În litigiile care, potrivit legii, pot face obiectul procedurii de mediere, judecătorul poate invita părțile să participe la o şedință de informare cu privire la avantajele folosirii acestei proceduri. Când consideră necesar, ținând seama de circumstanțele cauzei, judecătorul va recomanda părților să recurgă la mediere, în vederea soluționării litigiului pe cale amiabilă, în orice fază a judecății.

În cazul în care judecătorul recomandă medierea, părțile se vor prezenta la mediator, în vederea informării lor cu privire la avantajele medierii. După informare, părțile decid dacă acceptă sau nu soluționarea litigiului prin mediere. Până la termenul fixat de instanță, care nu poate fi mai scurt de 15 zile, părțile depun procesul-verbal întocmit de mediator cu privire la rezultatul şedinței de informare.

Legea nr. 192/2006 prevede în mod expres (în art. 60[1]) categoriile de litigii în care este obligatorie participarea la şedința de informare cu privire la avantajele medierii[1]. Acestea sunt:

– litigii în domeniul protecției consumatorilor, când consumatorul invocă existența unui prejudiciu ca urmare a achiziționării unui produs sau unui serviciu defectuos, a nerespectării clauzelor contractuale ori garanțiilor acordate, a existenței unor clauze abuzive cuprinse în contractele încheiate între consumatori şi operatorii economici ori a încălcării altor drepturi prevăzute în legislația națională sau a Uniunii Europene în domeniul protecției consumatorilor;

– în materia dreptului familiei, în situațiile care vizează continuarea căsătoriei, partajul de bunuri comune, exercițiul drepturilor părinteşti, stabilirea domiciliului copiilor, contribuția părinților la întreținerea copiilor şi orice alte

[1] Există opinia potrivit căreia medierea ar trebui să fie la dispoziția părților, acestea având dreptul, şi nu obligația de a se informa despre mediere şi de a apela la ea (M. Bornea, F.A. Bornea, *Obligarea la informarea despre mediere, o inovație juridică neconstituțională*, în R.R.D.P. nr. 2/2013, p. 185-194).

neînțelegeri, care apar în raporturile dintre soți cu privire la drepturi de care ei pot dispune potrivit legii;

– în domeniul litigiilor privind posesia, grănițuirea, strămutarea de hotare, precum şi în orice alte litigii care privesc raporturile de vecinătate;

– în domeniul răspunderii profesionale în care poate fi angajată răspunderea profesională, respectiv cauzele de malpraxis, în măsura în care prin legi speciale nu este prevăzută o altă procedură;

– în litigiile de muncă izvorâte din încheierea, executarea şi încetarea contractelor individuale de muncă;

– în litigiile civile a căror valoare este sub 50.000 lei, cu excepția litigiilor în care s-a pronunțat o hotărâre executorie de deschidere a procedurii de insolvență, a acțiunilor referitoare la registrul comerțului şi a cazurilor în care părțile aleg să recurgă la procedura ordonanței de plată şi la procedura cu privire la cererile de valoare redusă;

– în cazul infracțiunilor pentru care retragerea plângerii prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală, după formularea plângerii, dacă făptuitorul este cunoscut sau a fost identificat, iar victima îşi exprimă consimțământul de a participa la şedința de informare împreună cu făptuitorul.

În aceste materii, pentru procesele începute după data de 1 august 2013, instanța va respinge cererea de chemare în judecată ca inadmisibilă în caz de neîndeplinire de către reclamant a obligației de a participa la şedința de informare privind medierea, anterior introducerii cererii de chemare în judecată, sau după declanşarea procesului până la termenul dat de instanță în acest scop [art. 2 alin. (1^2) din Legea nr. 192/2006][1]. Acest text de lege s-ar părea că intră în contradicție cu dispozițiile art. 187 alin. (1) pct. 1 lit. f) C. proc. civ., potrivit căruia refuzul părții de a se prezenta la şedința de informare cu privire la avantajele medierii, în situațiile în care a acceptat, potrivit legii, se sancționează cu amendă judiciară. În realitate, însă, această din urmă sancțiune se aplică pârâtului, care prin refuzul de a se prezenta la şedința de informare cu privire la avantajele medierii urmăreşte să paralizeze sau să tergiverseze acțiunea reclamantului. În schimb, sancțiunea inadmisibilității, în caz de neîndeplinire a obligației de a participa la şedința de informare privind medierea, îl vizează pe reclamant.

Nu pot face obiectul medierii drepturile strict personale, cum sunt cele privitoare la statutul persoanei, precum şi orice alte drepturi de care părțile,

---

[1] A se vedea Al. Suciu, *Unele considerații privind sancțiunea inadmisibilității cererii de chemare în judecată în caz de neîndeplinire de către reclamant a obligației de a participa la şedința de informare privind medierea*, în R.R.D.P. nr. 2/2013, p. 195-205.

potrivit legii, nu pot dispune prin convenție sau prin orice alt mod admis de lege [art. 2 alin. (4) din Legea nr. 192/2006].

În ipoteza în care părțile recurg la soluționarea amiabilă a litigiului, fie prin conciliere (împăcare) în fața judecătorului, fie prin mediere, instanța va lua act de tranzacția intervenită, urmând a da o hotărâre prin care se constată învoiala părților, în conformitate cu prevederile art. 438-441 C. proc. civ.

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul al II-lea. Acțiunea civilă

Secțiunea 1. Aspecte introductive

§1. Definirea și rolul acțiunii civile

1.1. Noțiune

Apărarea pe cale judiciară a drepturilor civile subiective se referă la activitatea pe care o desfăşoară organele jurisdicționale în scopul determinării persoanei obligate să săvârşească sau să se abțină de la săvârşirea actelor sau faptelor care împiedică exercitarea normală a acestor drepturi. Acțiunea civilă, în toate stadiile ei, are drept scop ca, prin intermediul organelor de jurisdicție, să stabilească dacă în cazurile supuse judecății există raporturi juridice civile, care este conținutul acestora, dacă pretenția dedusă judecății a fost sau nu dovedită şi care este modalitatea juridică – concretizată în soluția ce urmează a fi pronunțată – prin care starea conflictuală urmează să ia sfârşit.

În virtutea principiului potrivit căreia legea nu-i permite nimănui să-şi facă dreptate singur (*nemo esse judex sua causa potes*), se impune celor ale căror drepturi au fost încălcate sau nerecunoscute să recurgă la promovarea acțiunii civile în justiție. Drept urmare, acțiunea civilă exprimă facultatea pe care orice persoană o are de a se adresa justiției şi de a cere punerea în mişcare, în condițiile şi formele stabilite de lege, a activității judiciare în vederea realizării sau valorificării unor drepturi civile încălcate sau nerecunoscute.

Sintetizând precizările de mai sus putem spune că acțiunea civilă reprezintă mijlocul procesual, creat prin lege şi pus la îndemâna celor interesați, de a cere organelor de jurisdicție să apere drepturile sau interesele lor civile, obligând prin soluția care va pune capăt conflictului pe cei care le-au încălcat sau nesocotit să le respecte sau să le recunoască ori să-i absolve, dacă este cazul, de orice răspundere[1].

Şi Codul de procedură civilă, în art. 29, defineşte acțiunea civilă ca fiind „ansamblul mijloacelor procesuale prevăzute de lege pentru protecția

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial*, Ed. Național, București, 2013, p. 119; I. Leș, *Tratat, 2010*, p. 191; I. Deleanu, *Tratat, 2013*, vol. I, p. 251; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 46-47.

dreptului subiectiv pretins de către una dintre părţi sau a unei alte situaţii juridice, precum şi pentru asigurarea apărării părţilor în proces".

1.2. Conţinutul acţiunii civile

Având în vedere finalitatea urmărită prin exercitarea şi susţinerea ei, se poate spune acţiunea civilă cuprinde toate mijloacele de apărare judiciară: primirea cererilor părţilor, administrarea probelor, luarea măsurilor asigurătorii, exercitarea căilor de atac şi executarea silită. Mijloacele tehnico-juridice de protecţie judiciară pe care acţiunea civilă le încorporează în conţinutul ei se evidenţiază practic şi în măsura în care sunt incluse în modul de organizare şi de desfăşurare al acesteia. Aşa fiind, rezultă că procesul civil reprezintă organizarea practică a acţiunii, materializarea şi evoluţia ei, forma de realizare a scopurilor pe care le urmăreşte.

1.3. Rolul acţiunii civile

Orice acţiune civilă exercitată prezintă o importanţă deosebită sub aspectul determinării poziţiei contradictorii a părţilor. Ea este cauza care transformă subiectele raportului juridic civil devenit litigios, în părţi ale procesului, dându-le posibilitatea, în faţa instanţei învestite, să se folosească în toată deplinătatea de mijloacele legale în susţinerea poziţiei lor procesuale.

Aşa fiind, interesul de a acţiona în justiţie – determinând pe judecător să se pronunţe asupra cauzei dedusă judecăţii – nu reprezintă numai reflectarea nevoilor celor două părţi, ci şi nevoia întregii societăţi de a se pune capăt conflictului ivit şi restabilirea ordinii de drept încălcate. Altfel spus, soluţionarea oricărei cauze civile nu înseamnă doar o simplă satisfacere a pretenţiilor şi apărărilor părţilor între care s-a ivit conflictul, ci şi soluţionarea unei dezordini sociale care, pe lângă interesul părţilor, prezintă şi o adâncă semnificaţie social-politică.

1.4. Acţiunea civilă şi cererea de chemare în judecată

În practica judiciară – în special – noţiunea de acţiune civilă este folosită şi pentru desemnarea cererii de chemare în judecată. Deşi foarte uzitată, utilizarea acestei expresii trebuie totuşi evitată[1].

Cererea de chemare în judecată este actul de procedură prin care titularul acţiunii concretizează elementele esenţiale ale acesteia şi prin care instanţa de judecată este învestită cu judecarea cauzei. Prin urmare, în timp

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, vol. I, 1996,* p. 251.

ce acțiunea reprezintă o facultate legală – cu caracter general – cererea de chemare în judecată este actul prin care persoanele interesate se folosesc de această facultate, învestind instanța de judecată cu o cauză determinată. Distincția este pusă în evidență şi prin aceea că cererea de chemare în judecată produce, în urma sesizării instanței, efecte care îi sunt proprii: întrerupe prescripția, pune în întârziere pe pârât, dă naştere raportului juridic procesual între părți, obligă instanța să se pronunțe asupra cauzei etc.

§2. Corelația dintre acțiune şi dreptul subiectiv litigios

2.1. Preliminarii

Corelația dintre acțiunea civilă şi dreptul subiectiv litigios ridică chestiunea identității sau autonomiei lor. Astfel, ca urmare, se naşte întrebarea: acțiunea civilă ca mijloc de protecție judiciară a drepturilor civile subiective – încălcate sau nerecunoscute – este cuprinsă în însuşi conținutul acestor drepturi, sau este ceva distinct şi autonom?

În legătură cu această întrebare sunt de observat următoarele: mai întâi, răspunsurile care i s-au dat au evoluat în direcții opuse, respectiv către conturarea a două concepții diferite, iar în al doilea rând, în anumite privințe ea este încă de actualitate şi continuă să fie subiect de discuții.

2.2. Concepția care identifică acțiunea civilă cu dreptul subiectiv

În această concepție în prim plan este situat dreptul subiectiv. Drept urmare, acțiunea civilă este considerată ca o prelungire a dreptului subiectiv sau ca un moment dinamic în evoluția acestuia[1].

Această concepție nu poate fi însă acceptată, în special pentru lipsa ei de consecvență logică. Astfel, nu se poate justifica *ceva* care există prin *ceva* care nu există. Justificarea acestei susțineri se întemeiază pe cel puțin două argumente:

a) imposibilitatea de a se da vreo explicație în situația în care instanța, constatând lipsa dreptului subiectiv dedus judecății, respinge acțiunea civilă – care a existat şi s-a manifestat în toată plenitudinea ei – ca nefondată;

b) imposibilitatea afirmării existenței acțiunii civile ca pe o manifestare a dreptului subiectiv, din moment ce, de exemplu, prin acțiunea în constatare negativă se urmăreşte tocmai stabilirea inexistenței unui asemenea drept.

Este interesant de observat că această concepție poate fi combătută şi cu argumente din punct de vedere istoric. Astfel, în ceea ce priveşte

[1] A se vedea E. GARCONNET, CÉSAR-BRU, *op. cit.*, 1921, vol. I, p. 250.

formarea şi conturarea conţinutului acestor două noţiuni – în dreptul roman – cea de acţiune civilă a precedat-o pe cea de drept civil subiectiv[1].

2.3. Concepţia autonomiei dintre acţiunea civilă şi dreptul subiectiv litigios

În cadrul acestei concepţii, pe planul tehnicii judiciare, acţiunea civilă şi dreptul subiectiv litigios reprezintă expresia juridică a independenţei, a autonomiei lor. Se impune a se face, în această privinţă, o serie de precizări:

– acţiunea civilă este un drept aparte şi distinct de dreptul subiectiv;

– acţiunea civilă este un drept nou şi diferit de dreptul a cărui recunoaştere sau protecţie se urmăreşte;

– acţiunea civilă conferă posibilitatea de a obţine protecţia judiciară atunci când dreptul subiectiv este încălcat sau nerecunoscut[2].

Concepţia care înfăţişează acţiunea civilă ca pe o instituţie distinctă şi autonomă faţă de dreptul subiectiv litigios, a cărui protecţie se urmăreşte, este în literatura juridică de specialitate opinia majoritară[3].

2.4. Analiză comparativă a dreptului subiectiv litigios şi acţiunea civilă

Distincţia dintre dreptul subiectiv litigios şi acţiunea civilă se relevă, îndeosebi, din perspectiva condiţiilor de existenţă, a condiţiilor de exercitare şi a obiectului lor.

În ceea ce priveşte *condiţiile de existenţă*, este de observat că dreptul subiectiv şi acţiunea civilă iau naştere atât pe temeiuri diferite cât şi la intervale de timp diferite. Astfel, drepturile subiective se nasc din cele mai diverse fapte şi împrejurări care se produc dependent sau independent de voinţa oamenilor, cu sau fără intenţia de a produce raporturi juridice civile şi pot fi exercitate, atingându-şi finalitatea, fără a fi necesară o acţiune civilă, care să le apere.

În schimb, acţiunea civilă se naşte numai ca urmare a ivirii unui conflict de interese între titularul dreptului şi cel al obligaţiei şi, de regulă, numai după ce dreptul subiectiv se consideră că a luat fiinţă şi nu există nicio piedică legală – cum ar fi, spre exemplu, termenul sau condiţia suspensivă –,

---

[1] A se vedea, în acest sens, V. Hanga şi M. Jacotă, *Drept roman privat*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1964, p. 87 şi urm.

[2] A se vedea E. Herovanu, *Principiile*, p. 128.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, *Consideraţii privind acţiunea civilă şi dreptul la acţiune*, în S.C.J. nr. 4/1985, p. 330 şi urm.; I. Leş, *Principii şi instituţii*, vol. I, p. 225-233.

care să-l oprească pe titularul său de a-l exercita şi de a cere să-i fie apărat pe cale judiciară.

În privința *condițiilor de exercitare,* este de observat că ele decurg şi sunt impuse de necesitatea afirmării drepturilor subiective, pe de o parte, şi a acțiunii civile, pe de altă parte. Astfel, drepturile civile subiective se exercită şi îşi îndeplinesc scopul pentru care au fost recunoscute titularilor lor în cele mai diverse condiții de loc şi timp, capacitate şi forme etc. Se poate spune că subiectele raporturilor juridice civile pot să facă toate actele juridice pe care le doresc şi pot obține, prin intermediul lor, efectele dorite.

Dimpotrivă, exercitarea acțiunii civile în justiție este riguros condiționată de justificarea unor elemente precis determinate: afirmarea unui drept subiectiv legal şi actual, a interesului de a acționa, a justificării capacității şi calității juridice procesuale a părților. Pentru a desprinde semnificația specifică la care ne referim este util să mai adăugăm atât condiția cât şi formele de întocmire sau aducere la îndeplinire a actelor de procedură, a căror nerespectare atrage, după caz, o sancțiune procedurală corespunzătoare[1]. Se poate, astfel, conchide că acțiunii civile, spre deosebire de dreptul subiectiv, îi sunt impuse condiții de exercitare – de fond şi de procedură propriu-zisă – dintre cele mai diverse şi că titularii ei, împreună cu ceilalți participanți la activitatea judiciară, inclusiv instanța de judecată, o pot exercita sau pot concura la realizarea ei numai dacă respectă aceste cerințe.

În privința *obiectului,* apreciem că obiectul drepturilor civile subiective şi cel al obligațiilor lor corelative îl constituie conduita – acțiunea sau inacțiunea – la care sunt îndreptățiți sau obligați titularii lor.

Comparativ, obiectul acțiunii este reprezentat de pretenția formulată în legătură cu încălcarea sau nesocotirea unui drept subiectiv. Corespunzător, oricare ar fi obiectul dreptului subiectiv – o prestație sau o abstențiune, cu privire la bunuri materiale ori valori cu caracter nepatrimonial – acțiunea în justiție are ca obiect protecția judiciară a acelui drept. Aşa fiind, acțiunea civilă poate avea ca obiect obținerea de despăgubiri, recunoaşterea sau negarea unor drepturi (de exemplu, acțiunile privitoare la cercetarea şi tăgada paternității), o nouă modalitate de exercitare a unui drept (de pildă, acțiunile de ieşire din indiviziune sau cele care privesc încetarea unor abuzuri, când are loc o deturnare de la scopul său social şi economic etc.). În concluzie, oricât ar fi de apropiate şi legate între ele, obiectul dreptului nu se poate confunda cu obiectul acțiunii, în mod logic, firesc rămânând mereu distinct.

[1] A se vedea D. Radu, *Sancțiuni procedurale,* în *Dicționar,* p. 429.

2.5. Legătura dintre dreptul subiectiv litigios şi acţiunea civilă

Independenţa acţiunii faţă de dreptul subiectiv litigios nu poate fi însă exagerată. În consecinţă, sub pretextul sublinierii diferenţelor certe care există între dreptul subiectiv şi acţiunea civilă, nu putem aluneca în extrema negării oricărei legături dintre cele două noţiuni.

Mai multe indicii conduc către existenţa unor legături profunde, care unesc dreptul cu acţiunea, atât în ceea ce priveşte fundamentarea acţiunii, cât şi în ceea ce priveşte calificarea ei juridică. În mod practic, legătura dintre dreptul subiectiv şi acţiunea civilă se relevă prin aceea că acţiunea civilă „împrumută" de la dreptul subiectiv afirmat trăsăturile distinctive ale acestuia. Astfel, ea devine personală sau reală, mobiliară sau imobiliară, transmisibilă sau netransmisibilă, după cum dreptul însuşi întruneşte unele sau altele dintre aceste trăsături. Transferul acesta dezvăluie însă numai înlănţuirea normală dintre drept şi acţiune şi nu poate merge mai departe – prin omiterea premiselor distinctive – în sensul unei identificări totale sau doar parţială a dreptului subiectiv cu acţiunea civilă.

Determinarea caracteristicii potrivit căreia, acţiunea civilă împrumută întotdeauna natura dreptului subiectiv afirmat, apare pentru instanţa de judecată ca una dintre obligaţiile sale cele mai importante. Este primul lucru asupra căruia instanţa de judecată trebuie să se edifice pentru a putea orienta şi conduce corect dezbaterile asupra cauzei. Astfel, determinându-se natura dreptului, se determină şi natura acţiunii, a cauzei în general, cu toate consecinţele ce decurg din aceasta[1].

§3. Exercitarea dreptului la acţiune

3.1. Definirea dreptului la acţiune

În legislaţie, pe lângă noţiunea de acţiune civilă, se foloseşte şi noţiunea de drept la acţiune[2]. Astfel, sunt folosite ambele noţiuni pentru redarea aceleiaşi finalităţi, respectiv stingerea, prin efectul prescripţiei extinctive, a posibilităţii de a se mai obţine din partea organelor de jurisdicţie competente sprijin în vederea valorificării unor pretenţii, de la naşterea cărora s-a scurs intervalul de timp prevăzut de lege.

Considerăm că, pentru a face o interpretare corectă, trebuie analizate cele două stări în care se poate afla acţiunea civilă: *prima*, statică, respectiv

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 484/1978, în C.D. 1978, p. 253.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, *Consideraţii privind acţiunea civilă şi dreptul la acţiune*, în R.R.D.P. nr. 3/2010, p. 11-19.

ca prerogativă obiectivă, generală şi abstractă, cuprinsă în conținutul capacității de folosință a fiecărui subiect de drept şi determinată prin posibilitatea subiectivizării ei, în caz de nevoie, pentru apărarea drepturilor civile încălcate sau nerecunoscute; *a doua,* dinamică, transformată în drept subiectiv prin exercitarea sa, în vederea apărării unui drept civil subiectiv, care a fost încălcat sau nerecunoscut sau a unei alte situații juridice subiective, care, pentru clarificarea ei, necesită intervenția organelor de justiție.

Raportând întreaga chestiune la ceea ce ne interesează vom reține că relevantă juridiceşte este numai starea dinamică, fiindcă numai ea constituie ceea ce numim în mod obişnuit, dreptul de a acționa în justiție. Aşa fiind, explicația care se poate da este simplă şi are în vedere o exprimare corectă din punct de vedere gramatical. Astfel, majoritatea autorilor atunci când definesc acțiunea civilă evită în mod intenționat cuvântul *drept*, înlocuindu-l cu alți termeni ca facultate, posibilitate, mijloc legal etc., pentru ca acesta, în cuprinsul definiției, să nu apară de două ori cu funcții şi conținuturi diferite: o dată pentru a desemna acțiunea, iar a doua oară pentru a desemna dreptul subiectiv a cărui apărare sau realizare se urmăreşte[1].

Din punct de vedere al conținutului, dreptul la acțiune este un drept complex. El include, ca şi acțiunea căreia îi dă expresie, toate prerogativele garantate prin lege părților: dreptul de sesizare, dreptul la apărare, dreptul la probe şi contraprobe, dreptul de a pune concluzii, dreptul de a exercita căile de atac, dreptul de a cere executarea silită şi multe altele.

În literatura juridică de drept civil şi de drept procesual civil[2], dreptul la acțiune este considerat că poate fi analizat în două sensuri: unul procesual şi altul material.

Scindarea aceasta este explicată prin efectele prescripției extinctive, sensul material considerându-se a fi prescriptibil, iar sensul procesual imprescriptibil.

Principalul aspect deficitar şi critic, în acelaşi timp, al concepției care separă dreptul la acțiune în două sensuri constă în aceea că, după unii autori[3], aspectul material este identificat – în tot sau numai în parte – cu dreptul subiectiv dedus judecății. Aşadar, pornind de la premisa că aspectul material se identifică în tot sau numai în parte cu dreptul subiectiv, dreptului la acțiune i se atribuie în cele din urmă, o natură juridică dublă, una materială şi alta procesuală, negându-se în felul acesta autonomia lui.

---

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat, vol. I, 1996*, p. 253 şi urm.

[2] A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 230 şi urm.

[3] Pentru amănunte şi referințe bibliografice a se vedea D. RADU, *Natura juridică unitară şi conținutul acțiunii civile,* în R.R.D. nr. 10/1972, p. 72 şi urm.

Trebuie să observăm că în literatura de specialitate a fost promovată şi o altă opinie. Există şi autori[1] care, deşi acceptă să folosească aceste două sensuri, cu privire la sensul material, adoptă o maximă prudenţă, excluzând ideea identificării lui cu dreptul subiectiv încălcat sau nerecunoscut. Precizarea este esenţială. Astfel, am sublinia că: „în sens material, dreptul la acţiune înseamnă posibilitatea pe care o are reclamantul de a obţine recunoaşterea sau realizarea dreptului său contestat prin constrângerea judiciară a pârâtului", înseamnă a justifica acţiunea – separat de dreptul subiectiv încălcat sau contestat dedus judecăţii – numai prin finalitatea ei.

După aprecierea noastră, aşa după cum am mai avut prilejul să ne pronunţăm[2], considerăm că noţiunii de drept la acţiune trebuie să i se recunoască un singur sens, respectiv o singură natură juridică, aceea procesuală.

Subliniindu-i sensul unic, cât şi natura sa juridică procesuală, dreptul la acţiune poate fi considerat ca o entitate juridică autonomă şi distinctă faţă de dreptul subiectiv care urmează a fi apărat.

3.2. Naşterea şi stingerea dreptului la acţiune

3.2.1. Naşterea dreptului la acţiune

Se susţine, pe drept cuvânt, că naşterea dreptului la acţiune se produce, în momentul în care titularul dreptului nu primeşte satisfacţia la care este îndreptăţit, adică, cel mai adesea, în momentul în care dreptul subiectiv este încălcat, până atunci titularul neavând nevoie de mijlocul juridic de ocrotire, care este dreptul la acţiune.

Se poate însă preciza, în primul rând, că naşterea dreptului la acţiune răspunde nevoii de apărare a drepturilor civile subiective, care nu se mai pot exercita sau realiza pe calea înţelegerii dintre subiectele raporturilor juridice în cadrul cărora, împreună cu obligaţiile lor corelative, se afirmă ca atare. În al doilea rând, se poate sublinia că este necesară marcarea în timp a acestei împrejurări – a încălcării sau nerecunoaşterii drepturilor subiective – deoarece de ea depinde începerea curgerii termenelor în care apărarea poate şi trebuie să fie acordată celor interesaţi de către organele de jurisdicţie competente.

---

[1] A se vedea I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 231.

[2] A se vedea şi D. Radu, *Cu privire la natura juridică şi locul reglementării prescripţiei extinctive într-o viitoare legiferare*, în Analele Univ. Al. I. Cuza, Ştiinţe juridice, Iaşi, 1976, p. 19 şi urm.

3.2.2. Stingerea dreptului la acțiune

Dreptul la acțiune se stinge prin prescripție ca urmare a neexercitării lui în termenele stabilite de lege. Din perspectiva unei analize de ansamblu asupra efectelor prescripției extinctive vom reține doar ceea ce este esențial şi anume: a) ideea de limitare în timp a posibilității de apărare a drepturilor civile subiective încălcate sau nerecunoscute pe calea constrângerii; şi b) ideea de sancțiune ce urmează a fi aplicată, dacă este cazul, pentru atitudinea de pasivitate şi neglijență a celor în cauză pentru neexercitarea dreptului la acțiune în termenele stabilite prin lege.

Împlinirea termenelor de prescripție nu duce în mod automat la stingerea dreptului la acțiune. Ca şi în cazul tuturor celorlalte sancțiuni procesuale (nulitate, decădere, perimare etc.) prescripția trebuie să fie constatată şi aplicată de organul jurisdicțional competent să soluționeze cauza. Ținând seama de o asemenea condiționare se impune a fi făcută următoarea precizare: cei interesați îşi păstrează dreptul de a sesiza organele de jurisdicție competente – fără a fi nevoie să distingem între un sens procesual şi altul material al dreptului la acțiune – şi după împlinirea termenelor de prescripție.

Este normal să fie aşa deoarece principiul contradictorialității impune şi în această materie dezbateri contradictorii. Aşa fiind, cu prilejul excepției ridicate cu privire la stingerea prin prescripție a dreptului la acțiune, pot şi trebuie să fie rezolvate o serie de probleme discutabile cum sunt: stabilirea duratei în timp a termenului de prescripție, determinarea momentului de la care începe să curgă acest termen, dacă au existat sau nu eventuale cauze de suspendare sau întrerupere a cursului termenului de prescripție, stabilirea unor împrejurări care ar putea justifica o eventuală repunere în termen etc.

În urma clarificării unor asemenea probleme – care pot şi trebuie puse chiar din oficiu în discuția contradictorie a părților – dacă instanța de judecată ori un alt organ de jurisdicție va ajunge la concluzia că dreptul la acțiune s-a stins prin neexercitarea lui în termenul prevăzut de lege, va soluționa cauza, fără a intra în fondul ei litigios, prin respingerea acțiunii ca prescrisă.

Se impune a fi făcută şi o altă precizare: sub raportul exercitării lor în timp, există şi drepturi la acțiune imprescriptibile. Acesta este, de altfel, şi un alt motiv pentru care ne opunem scindării dreptului la acțiune în două sensuri diferite: cel procesual imprescriptibil şi cel material prescriptibil. Ca noțiune, un drept la acțiune este identic cu un alt drept la acțiune numai dacă au aceeaşi sferă, respectiv acelaşi conținut. Ori, în cazul drepturilor la acțiune imprescriptibile o atare scindare este inutilă şi fără justificare, infirmând astfel, în mod logic, necesitatea generalizării ei.

Considerăm că un alt mod de stingere a dreptului la acțiune este tocmai exercitarea acestuia. În condițiile în care, exercitând dreptul la acțiune, titularul a declanşat procesul civil, acesta derulându-se şi parcurgând toate fazele şi etapele prevăzute de lege, instanța pronunțând o hotărâre definitivă, care se va bucura de autoritate de lucru judecat, putem spune că dreptul la acțiune s-a stins (prin exercitarea acestuia) şi, chiar în ipoteza în care reclamantul nu a obținut câştig de cauză, nu se mai poate pune problema intentării unei noi acțiuni.

3.2.3. Analiza prescriptibilității drepturilor la acțiune

Punerea în discuție a unora dintre problemele prescripției extinctive apare necesară şi pe planul dreptului procesual civil. Conturarea unei atare necesități se relevă, chiar într-o formă rezumativă, prin delimitarea câmpului de aplicare a prescripției extinctive. Sau, altfel spus, care sunt drepturile la acțiune prescriptibile şi, respectiv, imprescriptibile.

În această privință, precizările care se impun a fi făcute sunt următoarele:

a) ca regulă generală, prescripția extinctivă se aplică numai drepturilor la acțiune care au un obiect patrimonial [art. 2501 alin. (1) C. civ.]; în ceea ce priveşte drepturile la acțiune fără obiect patrimonial regula generală, cu unele excepții, este aceea a imprescriptibilității lor [art. 2502 alin. (2) pct. 1 C. civ.];

b) odată cu stingerea dreptului la acțiune privind apărarea unui drept principal, se stinge şi dreptul la acțiune privind apărarea drepturilor accesorii (art. 2503 C. civ.);

c) dreptul la acțiune privind constatarea nulității unui act juridic este imprescriptibil când se invocă nulitatea absolută [art.1249 alin. (1) C. civ., coroborat cu art. 2502 alin. (2) pct. 3 C. civ.] şi prescriptibil când se invocă nulitatea relativă, în mod direct, nu şi pe cale de excepție [art. 1249 alin. (2) C. civ.];

d) dreptul la acțiune privind constatarea existenței sau inexistenței unui drept nu este supus prescripției extinctive şi poate fi exercitat oricând [art. 2502 alin. (2) pct. 2 C. civ. şi art. 35 C. proc. civ.].

Precizările sumare de mai sus nu epuizează, bineînțeles, problematica domeniului de aplicare a prescripției extinctive. Întregind imaginea despre dreptul la acțiune ele oferă doar câteva puncte de sprijin şi orientare.

3.2.4. Efectele prescripției extinctive

În legătură cu efectele prescripției extinctive se impune a fi subliniată următoarea idee: că ele scot în evidență raportul dintre dreptul la acțiune şi

dreptul subiectiv a cărui apărare se urmăreşte. Şi pentru ca acest raport să fie de la bun început lămurit este necesar a se reţine că prescripţia extinctivă stinge numai dreptul la acţiune şi lasă neatins dreptul subiectiv[1].

Astfel, fără a intra în detalii este de menţionat că, pierderea posibilităţii pentru titularul dreptului de a mai obţine, prin constrângere, executarea obligaţiei nu înseamnă şi pierderea posibilităţii de a obţine executarea acesteia în mod benevol, chiar dacă la data executării debitorul nu ştia că termenul de prescripţie era împlinit.

Secţiunea a 2-a. Elementele acţiunii civile

§1. Aspecte generale

1.1. Preliminarii

Orice acţiune civilă, prin exercitarea ei, se individualizează, dă naştere unui proces civil, în cadrul căruia, prin anumite elemente de structură, acţiunea civilă se afirmă şi evoluează progresiv în vederea realizării scopului ei final, soluţionarea conflictului dedus judecăţii.

Conceput – prin recurgerea la procedeul analogiei – ca un raport juridic[2], orice proces civil implică elementele structurale ale unui asemenea raport: *părţile* între care procesul se desfăşoară, a *cauzei* care le-a determinat să ajungă într-o atare situaţie şi a *obiectului,* care se identifică cu pretenţia dedusă judecăţii.

1.2. Importanţa cunoaşterii elementelor acţiunii civile

Necesitatea individualizării elementelor acţiunii civile este relevată de unele dispoziţii ale legii, prin acestea, în mod expres, fiind vizate acele situaţii în care se iveşte nevoia ca o acţiune să fie comparată cu o altă acţiune – aflată în curs de judecată sau asupra căreia s-a purtat deja o judecată – pentru a se stabili o eventuală identitate şi a se lua, în consecinţă, măsura cuvenită.

În acest sens, menţionăm prevederile art. 138 alin. (1) C. proc. civ. – privitoare la excepţia de litispendenţă – potrivit căruia: „nimeni nu poate fi chemat în judecată pentru aceeaşi cauză, acelaşi obiect şi de aceeaşi

[1] A se vedea şi Trib. Caraş-Severin, dec. civ. nr. 1015/1979, în R.R.D. nr. 1/1981, p. 54, cu notă de E. Zinveliu.

[2] Relaţiile dintre părţi, prin care se afirmă şi se desfăşoară acţiunea în justiţie fac din ea, fără nici un dubiu, un raport juridic (E. Herovanu, *Principiile procedurii civile,* p. 125).

parte, înaintea mai multor instanţe competente sau chiar înaintea aceleiaşi instanţe, prin cereri distincte".

De asemenea, avem în vedere excepţia puterii lucrului judecat, potrivit căreia este lucru judecat atunci când a doua cerere de chemare în judecată are acelaşi obiect, este întemeiată pe aceeaşi cauză şi este făcută între aceleaşi părţi în aceeaşi calitate.

Completăm cerinţele textelor menţionate cu concluzia că întreaga activitate procesuală a părţilor – inclusiv a instanţei de judecată şi a celorlalţi participanţi – reprezintă manifestarea şi concretizarea acestor elemente. Practic, ele formează conţinutul oricărui proces.

§2. Subiectele acţiunii civile

2.1. Determinarea subiectelor acţiunii

Subiectele acţiunii civile se identifică cu părţile procesului civil. Practic ele sunt aceleaşi persoane, care devin actorii principali ai procesului civil, alături de instanţa de judecată şi de ceilalţi participanţi la activitatea jurisdicţională. În codul de procedură civilă noţiunile de *parte* sau *părţi,* de *reclamant* sau *pârât* sunt în mod frecvent întrebuinţate; nu se precizează însă şi care este fundamentul lor juridic. Nici literatura juridică nu se preocupă îndeajuns de această problemă. Simpla precizare, că reclamantul este persoana care pretinde ceva, iar pârâtul persoana de la care se pretinde, nu este în măsură a ne oferi o imagine clară şi precisă asupra conţinutului noţiunii de părţi ale procesului civil şi, cu atât mai mult, asupra fundamentului ei juridic[1].

Se face precizarea că părţile în procesul civil sunt „două persoane cu interese contradictorii, între care este chemată să arbitreze instanţa"[2]. Interesele contradictorii, fie chiar şi numai ale părţilor[3], nu se pot afirma însă fără o bază legală de drept material, care să le fi dat naştere şi să le justifice pe plan procesual.

---

[1] Pentru unele amănunte: I. Leş, *Participarea părţilor,* p. 11-16.

[2] A se vedea I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 270.

[3] Unele litigii, pe planul general al efectelor, depăşesc sfera unor interese contradictorii ce urmează a fi circumscrise, în mod strict, numai la părţile între care se poartă judecata. Avem în vedere, de exemplu, cerinţa impusă de art. 92 C. proc. civ., potrivit căruia acţiunile civile promovate de procuror să vizeze atât protecţia unor interese legitime particulare cât şi generale: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 96/1982, în C.D. 1982, p. 184.

2.2. Fundamentul calității de parte în procesului civil

Pornind de la premisa că orice litigiu civil are ca fundament un raport de drept material, în mod necesar vom ajunge la concluzia că în orice proces civil, în calitate de părți, vor figura ca subiecte ale acelui raport juridic: titularul dreptului civil subiectiv şi cel al obligației corelative.

S-a arătat, astfel, că existența acțiunii în justiție presupune o persoană interesată de punerea ei în mișcare care „nu poate fi decât subiectul activ al dreptului" şi un adversar „un obligat, ... împotriva căruia reclamantul şi-a îndreptat pretențiunea"[1]. Este, aşadar, de reținut că, în orice proces civil, determinarea calității părților trebuie făcută, în ultimă analiză, prin corelarea cu calitatea lor de a fi, în acelaşi timp, şi subiecte ale raportului juridic litigios dedus judecății[2].

În altă ordine de idei, se impune a fi reținut şi faptul că, în anumite cazuri, legea conferă legitimare procesuală, activă sau pasivă, şi altor organe sau persoane, autorizându-le să pornească acțiunea – nu în calitate de reprezentant, ci în nume propriu – pentru titularul dreptului sau să răspundă – de asemenea, în nume propriu – pentru titularul obligației.

§3. Cauza acțiunii

3.1. Noțiunea de cauză

Pornindu-se de la faptul că orice acțiune civilă presupune o pretenție, că reprezintă un act de voință care produce efecte juridice, ideea de cauză a acțiunii, prin analogie cu noțiunea de cauză a actelor juridice civile, este extinsă şi considerată ca unul din elementele acesteia.

Considerarea cauzei drept una din condițiile de existență sau element al acțiunii civile, are în literatura de specialitate o consacrare unanim recunoscută[3].

Cauza oricărei acțiuni civile exercitate trebuie să fie evidențiată prin intermediul a două accepțiuni diferite: *causa petendi* şi *causa debendi*. Este

---

[1] A se vedea E. Herovanu, *Principiile*, p. 140 şi 142.

[2] Prin noțiunea de părți se înțelege: persoana care a acționat în justiție, aceea împotriva căreia s-a acționat, precum şi succesorii lor în drepturi (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 94/1978, în R.R.D. nr. 4/1979, p. 54); Prin parte, în înțelesul normelor de drept procesual civil, în general, se înțelege persoana care a sesizat instanța sau împotriva căreia s-a formulat o cerere în justiție (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1061/1978, în R.R.D. nr. 1/1979, p. 52).

[3] A se vedea I. Leş, *Tratat, 2010*, p. 212-214; G. Boroi, *op. cit.*, p. 115; V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 120.

de observat că aceste două accepţiuni corespund motivărilor obişnuite, în fapt şi drept, prin care orice acţiune civilă este justificată şi promovată ca atare.

Cauza *petendi* sau *conflictuală* se determină prin scopul care exprimă şi caracterizează voinţa reclamantului de a formula şi deduce pretenţia sa în justiţie şi al pârâtului de a se apăra, iar cauza *debendi* sau *juridică* se determină prin fundamentul legal al dreptului invocat de reclamant şi pe care urmăreşte să-l valorifice împotriva pârâtului. Redăm, în această privinţă, următorul exemplu: un copil născut în afara căsătoriei, ca urmare a refuzului de a fi recunoscut în mod voluntar de tatăl său (cauza *petendi*), cere, în baza dispoziţiilor legale, care reglementează modurile de stabilire a filiaţiei pe linie paternă (cauza *debendi*), ca raportul de filiaţie dintre el şi tatăl său să fie constatat şi impus faţă de acesta din urmă prin hotărâre judecătorească[1].

3.2. Corelarea dintre cauza conflictuală şi cauza juridică a acţiunii

Cele două accepţiuni – cauza conflictuală (*petendi*) şi cauza juridică (*debendi*) – ale oricărei acţiuni civile trebuie să se afle în raport de condiţionare reciprocă. Pe scurt, cel care reclamă şi cel care se apără în faţa instanţei în cadrul unui proces, justificând astfel cauza atitudinii sale, trebuie să răspundă concomitent – prin probele administrate – la următoarele întrebări: de ce reclamă sau se apără şi cum îşi justifică în drept atitudinea sa?

Lipsa de cauză – *petendi* sau *debendi* – nu poate fi anticipată. Ca urmare, până la sfârşitul procesului, cauza acţiunii – sub ambele aspecte – se prezumă că există ca unul dintre elementele necesare pentru exercitarea tuturor acţiunilor a căror existenţă şi desfăşurare este, cel puţin teoretic, admisibilă.

Distincţia dintre cauza conflictuală şi cauza juridică a acţiunii prezintă totuşi o deosebită importanţă practică. Astfel, se poate spune că două acţiuni au aceeaşi cauză, pentru a stabili o eventuală putere a lucrului judecat, numai când se introduce o nouă acţiune, – după ce a fost respinsă prima – fondată pe acelaşi temei de drept, cu alte cuvinte, cu aceeaşi cauză juridică (*debendi*). Identitatea de scop urmărit, care formează fundamentul şi justificarea voinţei de a acţiona în justiţie, respectiv cauza conflictuală (*petendi*) nu interesează; în consecinţă, ea poate rămâne, în două acţiuni consecutive, aceeaşi. Excepţia autorităţii lucrului judecat nu este fondată dacă a doua acţiune, deşi are acelaşi obiect, priveşte aceleaşi părţi în

[1] C. Crişu, *Principalele acţiuni civile în justiţie*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1984, p. 29 şi urm.

aceeaşi calitate, este întemeiată în drept pe dispoziţiile unui alt act normativ, care constituie o altă cauză juridică decât aceea invocată în prima acţiune[1].

Este de observat că, sub impulsul unor tendinţe de simplificare a lucrurilor, şi mai ales ale nevoilor practicii judiciare de a uni obiectul acţiunii cu fundamentarea lui legală, cauza acţiunii este folosită numai în sensul de cauză *debendi*; este redusă, cu alte cuvinte, numai la temeiul juridic al pretenţiei dedusă judecăţii.

Tendinţa aceasta nu ni se pare a fi justificată şi, în consecinţă, avem rezerve faţă de promovarea ei. Constituind expresia dreptului dedus judecăţii, fundamentul legal al acestuia, cauza juridică (*debendi*) poate lipsi, după cum poate lipsi şi dreptul subiectiv însuşi. Cauza acţiunii, identificată ca justificare, şi mai ales ca scop al exercitării acesteia, nu poate lipsi niciodată. Altfel, n-am putea explica nici existenţa şi nici exerciţiul liber al acţiunii, ca entitate juridică distinctă de dreptul subiectiv, pe care îl apără. Aşa cum s-a subliniat deja: „e greu de conceput ipoteza unei acţiuni complet lipsite de cauză" (de cauza *petendi*); în justiţie, „nimeni nu se adresează ... fără un scop, mai mult sau mai puţin vizibil"; orice pretenţie tinde la un rezultat voit, chiar dacă cel care reclamă se înşeală „fie în privinţa faptelor, fie în privinţa dreptului pe care-l invocă"[2].

Cauza acţiunii trebuie să îndeplinească anumite condiţii: să fie licită şi reală[3]. Prin trimitere la actele juridice, putem reţine: cauza este nelicită când este prohibită de legi, când este contrară bunelor moravuri şi ordinii publice, afirmaţie care poate fi extinsă – fără a fi nevoie de motivare specială – şi asupra exercitării şi susţinerii în justiţie a oricărei acţiuni civile.

În principiu, ilicitul sau imoralitatea cauzei acţiunii se pune numai în legătură cu fundamentul legal al pretenţiei pe care reclamantul o deduce judecăţii. Aceasta, evident, potrivit premisei că dreptul subiectiv a cărui apărare se urmăreşte – înlăturând ideea oricărei suprapuneri sau contopiri – îi transmite acţiunii propria sa cauză.

Cât priveşte scopul sau cauza finală a acţiunii, prezentată în maniera unei depline legalităţi a dreptului, se consideră a fi licită şi morală prin ea însăşi. Cu toate acestea, legătura de cauzalitate nu poate fi exclusă. Drept urmare, în ipoteza în care cauza dreptului se dovedeşte a fi ilicită sau imorală, aceeaşi calificare urmează să primească şi scopul sau cauza finală a acţiunii[4].

---

[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 3417/2003, în Dreptul nr. 10/2004, p. 250.

[2] A se vedea E. Herovanu, *Principiile*, p. 197.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996, vol. I*, p. 264; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 50.

[4] Pentru convenţiile care au la bază fapte penale, a se vedea: despăgubiri pentru nedenunţarea infracţiunii de viol (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 807/1980, în C.D.

Realitatea cauzei impune ca reclamantul şi pârâtul să-şi exprime voinţa de a pretinde şi apăra în faţa instanţei determinaţi de un anumit scop şi anume, scopul mărturisit de fiecare de a obţine în finalul judecăţii câştig de cauză.

Cauza acţiunii este falsă ori de câte ori realitatea scopului urmărit este prezentată sub forma unor aparenţe înşelătoare. Pot fi luate în discuţie, în această privinţă, două aspecte: a) cauza falsă a acţiunilor promovate de reclamant cu scopul vădit de a-l nemulţumi sau şicana pe pârât, acest aspect constituind expresia exerciţiului abuziv al dreptului de a acţiona în justiţie; b) cauza falsă a acţiunilor pornite în urma înţelegerii părţilor de a desfăşura un proces simulat; sub acest aspect, se are în vedere fie o recunoaştere din partea pârâtului, fie o posibilă tranzacţie judiciară, pentru a eluda în felul acesta legea sau a prejudicia interesele unor terţe persoane.

Cât priveşte obligaţia instanţei de a cerceta din oficiu şi de a valida cauza oricărei acţiuni civile exercitate se poate spune: condiţia de legalitate – sub toate aspectele ei – trebuie să primeze şi, pentru a-i asigura eficienţa, se va trece, dacă este cazul, chiar peste voinţa manifestă a părţilor.

§4. Obiectul acţiunii

4.1. Precizări prealabile

După cum am mai arătat, obiectul acţiunii nu se confundă cu obiectul dreptului subiectiv a cărui protecţie judiciară se urmăreşte. Obiectul acţiunii – *res in judicium deducta* – se consideră a fi numai ceea ce părţile înţeleg să deducă judecăţii, urmărind valorificarea dreptului subiectiv pretins a fi încălcat sau nerecunoscut. Cu alte cuvinte, ceea ce reclamantul pretinde ca instanţa să verifice sau să constate şi, în final, să dispună prin hotărârea pe care o va pronunţa.

Prin urmare, este de observat că diferenţa dintre obiectul dreptului şi obiectul acţiunii se relevă şi prin faptul că un drept subiectiv, în acelaşi timp ori succesiv, poate fi apărat prin posibilitatea formulării unor pretenţii diferite – numite şi capete de cerere – întrunite într-o singură acţiune.

1980, p. 66); restituirea sumei predată în schimbul efectuării unui trafic de influenţă (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1416/1981, în C.D. 1981, p. 74); pretenţia de restituire a preţului plătit de cumpărător pentru achiziţionarea unor bunuri furate (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 802/1972, în C.D. 1972, p. 108); Jud. Făgăraş, sent. civ. nr. 225/1972, în R.R.D. nr. 10/1973, p. 148. Pentru cauza imorală a actelor juridice încheiate în scopul determinării sau menţinerii relaţiilor de concubinaj, a se vedea D. Radu, *Examen teoretic al practicii judiciare privind efectele juridice ale concubinajului*, în R.R.D. nr. 9/1984, p. 47 şi urm.

Există, astfel, posibilitatea, ca de exemplu, în cazul raporturilor juridice de împrumut sau de locațiune să se pretindă restituirea obiectului sau a sumei de bani, dobânzi sau daune interese, iar în cazul în care obiectul a pierit, contravaloarea lui; sau, în materie de vânzare-cumpărare se poate pretinde predarea obiectului, anularea vânzării şi restituirea prețului, ori, dacă este cazul, vânzătorul să garanteze pentru evicțiune.

4.2. Necesitatea teoretică şi practică de a distinge între obiectul dreptului şi obiectul acțiunii

În literatura juridică, mult timp diferențierea dintre obiectul dreptului şi obiectul acțiunii a fost neglijată; aceasta pentru motivul că acțiunea a fost considerată ca fiind însuşi dreptul subiectiv în mişcare; şi, de aici concluzia: fiecărui drept îi corespunde o singură acțiune.

S-a ajuns astfel să se creadă că atât posibilitatea de a alege dintre mai multe acțiuni, cât şi cumulul acestora ar fi excluse. De asemenea, maxima *„electa una via..."*[1], aplicată în ipoteza exercițiului acțiunilor ar însemna, în cazul în care s-a exercitat o acțiune, o renunțare implicită la exercițiul unor alte acțiuni în legătură cu acelaşi drept şi derivând din acelaşi fapt juridic (cauză conflictuală)[2]. Totodată, în justiție s-ar putea acționa numai o singură dată, indiferent de faptul că, ulterior, printr-o altă acțiune s-ar pretinde altceva.

Fiind formulate critici serioase la fundamentarea ei, opinia potrivit căreia un drept poate fi apărat numai printr-o singură acțiune a fost abandonată[3]. Drept urmare, este de precizat, fără a intra în amănunte, că atunci când s-a decis că instanțele judecătoreşti nu au a se ocupa de două ori de acelaşi litigiu, sub raportul obiectului, s-au avut în vedere următoarele idei: a) dacă printr-o acțiune au fost epuizate toate pretențiile – indiferent de soluția admiterii sau respingerii lor – în legătură cu încălcarea sau nesocotirea unui drept subiectiv, nu se mai poate exercita o nouă acțiune prin care să se aducă în discuție aceleaşi pretenții; b) atâta timp cât dreptul subiectiv nu este complet valorificat, printr-o primă acțiune, se pot introduce noi acțiuni

---

[1] A se vedea şi D. RADU, *Electa una via non datur recursus ad alteram*, în *Dicționar*, p. 214.

[2] A se vedea V. CĂDERE, *Tratat de procedură civilă*, ed. a 2-a, Bucureşti, p. 167-168 (nr. 169).

[3] A se vedea, în acest sens, I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 233-234; I. LEŞ, *Principii şi instituții*, vol. I, p. 246-247.

care au ca obiect alte pretenţii, deosebite de acelea asupra cărora instanţa şi-a spus cuvântul[1].

4.3. Condiţiile de validitate a obiectului acţiunii

Este de precizat că obiectul acţiunii – concretizat prin pretenţia dedusă judecăţii – nu poate fi formulat decât în limitele condiţiilor sale de validitate, respectiv, obiectul să fie *licit* şi *posibil.*

Prin condiţia ca obiectul acţiunii să fie *licit* se înţelege cerinţa respectării dispoziţiilor legale şi, în primul rând, a celor care privesc ordinea politică, economică şi socială a ţării. Aşa de pildă., se consideră a fi ilicit obiectul acţiunii prin care s-ar pretinde valorificarea unor bunuri dobândite ilicit[2].

Condiţia ca obiectul acţiunii să fie *posibil* are în vedere realizarea practică – dacă instanţa va dispune admiterea acţiunii – a pretenţiei deduse judecăţii. Aceasta pe motiv că nimeni nu poate fi obligat la ceea ce este imposibil de a fi pus în executare (*ad impossibilium nulla obligatio).* De exemplu, reclamantul nu va putea cere predarea în natură a unui bun determinat care a pierit. Intr-o asemenea situaţie, reclamantul este în drept – chiar dacă află după ce a introdus acţiunea – să ceară contravaloarea lucrului pierdut sau pierit.

Secţiunea a 3-a. Clasificarea acţiunilor civile

§1. Justificarea clasificării

În viaţa social juridică, între subiectele raporturilor juridice civile, se ivesc numeroase situaţii conflictuale care reclamă necesitatea rezolvării lor pe cale de acţiune în justiţie. Ca urmare, formele sub care acţiunea civilă se poate înfăţişa în activitatea judiciară sunt şi ele foarte numeroase. Aşa fiind, apare necesitatea ca acţiunile civile, folosind anumite criterii distinctive sau de selecţie, să fie împărţite sau divizate în diferite grupe sau clase de acţiuni.

---

[1] A se vedea pentru invocarea culpei concurente a victimei, întinderii despăgubirilor – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 346/1979, în R.R.D. nr. nr. 7/1979, p. 57; pentru obligarea copărtaşilor de a asigura folosirea în comun a bunului indiviz ulterior respingerii unei acţiuni în efectuarea unui partaj de folosinţă ca inadmisibilă – Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2313/1980, în C.D. 1980, p. 178.

[2] Cumpărătorul unor bunuri provenite din contrabandă, care au fost confiscate, nu este în drept să ceară de la vânzător restituirea preţului plătit (Trib. Satu Mare, dec. civ. nr. 462/1976, în R.R.D. nr. 1/1978, p. 64).

Clasificarea acțiunilor civile prezintă, pe lângă importanță teoretică, şi o deosebită importanță practică. Astfel, prin clasificarea acțiunilor se indică, fără a mai fi nevoie şi de evocarea altor noțiuni, o serie de aspecte tehnico-practice privitoare la desfăşurarea activității procesuale de judecată, cum ar fi: determinarea competenței instanțelor de judecată (acțiuni reale imobiliare); caracterul subsidiar al unor acțiuni față de alte acțiuni (cele în constatare față de cele în realizare); finalizarea rezultatului obținut pe calea unei executări silite directe sau indirecte (cele reale şi cele de creanță) etc.

Posibilitatea de a da un nume generic unei întregi serii de acțiuni civile este determinată de însuşirile lor caracteristice comune. Această posibilitate se evidențiază însă prin intermediul comparației cu o altă serie de acțiuni civile, cu însuşiri diferite sau opuse.

Acțiunile civile pot fi clasificate pe baza unor criterii variate. Se impun a fi însă reținute – ca fiind mai importante – numai următoarele două: criteriul *scopului urmărit* şi cel al *naturii dreptului* a cărui apărare se urmăreşte.

§2. Clasificarea acțiunilor civile după scopul urmărit

2.1. Preliminarii

Scopul procesual urmărit exprimă atât cauza conflictuală a acțiunii, adică voința reclamantului de a-şi afirma pretenția sa în justiție, cât şi soluția propriu-zisă, pe care acesta o cere de la instanța de judecată.

Sub acest aspect, al naturii soluției pe care reclamantul o cere şi speră să o obțină în favoarea sa, aspect care reprezintă criteriul propriu-zis al clasificării de care ne ocupăm, acțiunile civile se împart în: a) acțiuni în realizarea dreptului; b) acțiuni în constatare; c) acțiuni constitutive sau transformatoare de drepturi.

2.2. Acțiunile în realizarea dreptului

Acțiunile în realizarea dreptului, denumite şi acțiuni în condamnare[1] sau de executare, sunt acțiunile prin care reclamantul urmăreşte ca instanța să-l oblige pe pârât să-i respecte dreptul şi să-şi îndeplinească, în consecință, prestația ce-i revine. Rezultă, aşadar, că scopul urmărit de reclamant în aceste acțiuni este de a obține condamnarea pârâtului la executarea unei prestații.

Categoria acțiunilor civile în realizarea dreptului – comparativ cu celelalte categorii – este cea mai numeroasă. Se includ, între altele, în această

[1] A se vedea E. HEROVANU, *Principiile*, p. 262.

categorie: acțiunea în revendicare prin care reclamantul, care se pretinde a fi titularul unui drept de proprietate, cere să-i fie restituit bunul care se află în posesia pârâtului neproprietar; acțiunile prin care se pretind daune-interese; acțiunile pentru repararea pagubei cauzate printr-un fapt ilicit; acțiunile prin care se cere executarea unor obligații contractuale ş.a.

Chiar şi acțiunea în constatarea nulității unui act juridic este o acțiune în realizare, iar nu în constatare, întrucât prin pronunțarea nulității actului se produce, în fapt, o modificare a raporturilor juridice dintre părți, şi nu o acțiune în constatarea existenței sau inexistenței unui drept, adică o acțiune în confirmare[1].

Pentru a putea încadra o acțiune civilă în categoria generică a acțiunilor în realizarea dreptului – având în vedere şi exemplificările de mai sus – este necesar a se ține seama de câteva cerințe şi anume[2]: a) să se afirme existența unui drept al cărui obiect îl constituie un bun sau un alt interes referitor la patrimoniul celui care reclamă; b) să se pretindă ca restabilirea sau valorificarea dreptului afirmat să se facă în mod direct, de exemplu, prin restituirea bunului sau executarea lucrării, iar în cazul în care acest mod va fi refuzat sau va deveni imposibil, executarea să aibă loc prin echivalent bănesc sau cu caracter de constrângere (daune cominatorii); c) solicitarea ca instanța de judecată, pe lângă constatarea judecătorească a existenței dreptului şi respectiv a încălcării sale, să dispună condamnarea pârâtului la executarea obligației ce-i revine – să dea, să facă, sau să nu facă ceva – condamnare care să fie susceptibilă de a fi adusă la îndeplinire pe cale de executare silită.

2.3. Acțiunile în constatare

Acțiunile în constatare, cunoscute şi sub denumirea de acțiuni în recunoaştere sau confirmare, sunt acțiunile prin care reclamantul urmăreşte să obțină prin hotărâre judecătorească, ce speră să fie pronunțată în favoarea sa, numai confirmarea existenței unui drept, care pretinde că îi aparține sau a inexistenței unui drept afirmat de către pârât.

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 281/2009, în Dreptul nr. 12/2009, p. 239.

[2] Dacă bunurile nu-i mai pot fi restituite în natură, creditorul poate urmări averea personală a debitorului sau veniturile lui bănești (Trib. Neamț, dec. civ. nr. 111/1983, în R.R.D. nr. 9/1983, p. 63). Daunele cominatorii au caracter provizoriu şi de constrângere (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 52/1970, în C.D. 1970, p. 161; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2090/1981, în C.D. 1981, p. 61). După executarea obligației, daunele cominatorii se transformă în daune compensatorii (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1559/1984, în C.D. 1984, p. 123).

Acțiunile în constatare – singurele de altfel – sunt prevăzute şi reglementate de art. 35 C. proc. civ. Textul citat prevede: „Cel care are interes poate să ceară constatarea existenței sau inexistenței unui drept. Cererea nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege". Reiese din textul citat că acțiunile în constatare se subdivid, la rândul lor, în două categorii: a) *pozitive*, care tind la recunoaşterea anumitor raporturi juridice cu un anumit conținut, respectiv dreptul reclamantului şi obligația pârâtului; b) *negative*, care tind la confirmarea judecătorească a inexistenței unor raporturi juridice afirmate de către cei interesați (care în proces urmează a avea calitatea procesuală de pârâți) şi, pe cale de consecință, a drepturilor şi obligațiilor ce formează conținutul acestor raporturi.

Acțiunile în constatare, spre deosebire de acțiunile în realizarea dreptului, au un scop mai limitat, acela de a obține printr-o hotărâre judecătorească numai confirmarea existenței unui drept, fără a se urmări şi executarea acesteia față de persoana obligată. Drept urmare, hotărârile pronunțate în urma judecării acțiunilor în constatare nu pot deveni titluri executorii pentru a fi puse în executare pe cale silită; aceasta pentru motivul că reclamantul îşi atinge scopul urmărit prin însăşi hotărârea care va fi pronunțată.

Este de observat că prin art. 35 C. proc. civ. este rezolvată şi problema raportului dintre acțiunea în constatare şi cea în realizarea dreptului: „cererea [acțiunea în constatare, n.n.] nu poate fi primită dacă partea poate cere realizarea dreptului pe orice altă cale prevăzută de lege". Prin urmare, acțiunilor în constatare, față de acțiunile în realizarea dreptului, li se consacră un caracter *subsidiar*[1].

Pentru a putea determina, pe deplin, caracterul subsidiar al acțiunii în constatare, ea trebuie raportată şi la situațiile – altele decât posibilitatea de a cere realizarea dreptului[2] – pentru rezolvarea cărora legea a reglementat căi procesuale speciale de constatare a ceea ce se reclamă de către cei interesați. Astfel, sub această motivare generică, în practica judiciară, spre exemplu, s-a decis: a) acțiunea în constatare nu poate fi primită când

---

[1] Trib. mun. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 685/1994, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 271-272; Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 2443/1996, *idem*, p. 273; C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1522/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, D. Lupaşcu ş.a., Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. 163-164.

[2] Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 160/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 275.

partea are deschisă calea contestaţiei la executare[1]; b) nu se poate face substituirea acţiunii în constatare procedurii asigurării dovezilor; c) pe calea acţiunii în constatare nu se poate cere şi obţine reconstituirea unor acte necesare stabilirii vechimii în muncă[2]; d) este inadmisibilă acţiunea având ca obiect constatarea inexistenţei unei obligaţii, prin care reclamantul urmăreşte obţinerea unei noi hotărâri judecătoreşti, care să ateste un fapt juridic, anume acela al achitării integrale a unui debit, reţinut ca fiind datorat drept prejudiciu în dosarul penal în care acesta a fost condamnat pentru săvârşirea infracţiunii de înşelăciune[3] ş.a.

În încheiere, o singură precizare se impune a mai fi făcută: dacă la prima vedere, prin prisma restricţiilor amintite, folosirea acţiunilor în constatare pare a avea un câmp redus de aplicare, în realitate, în practică, ea şi-a dovedit utilitatea în cele mai diverse situaţii[4].

2.4. Acţiunile constitutive sau transformatoare de drepturi

Acţiunile constitutive sau transformatoare de drepturi sunt acţiunile prin care se urmăreşte să se desfiinţeze unele raporturi juridice existente şi să se creeze, între sau pentru părţile litigante, raporturi sau situaţii juridice noi.

Acţiunile constitutive sau transformatoare de drepturi prezintă o deosebită importanţă. Aceasta se evidenţiază, în primul rând, prin finalitatea lor: sting raporturi sau situaţii juridice preexistente şi le înlocuiesc, la aceeaşi dată, cu raporturi sau situaţii juridice noi, acestea din urmă, aducându-le persoanelor interesate satisfacţii de ordin moral şi social-juridic deosebite de cele avute anterior, ceea ce le permite afirmarea pe alt plan a personalităţii şi intereselor lor legale.

În general, acţiunile constitutive sau transformatoare de drepturi se referă la starea şi capacitatea persoanelor. Aşa este, de exemplu, cazul acţiunii de divorţ, al acţiunilor în cercetarea paternităţii şi tăgada paternităţii, al acţiunilor de punere şi de scoatere de sub interdicţie ş.a.

---

[1] Cererea prin care se solicită constatarea prescripţiei dreptului de a cere executarea silită nu poate fi privită, totuşi, ca o contestaţie la executare, ci ca o acţiune în constatare (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1998/1975, în R.R.D. nr. 1/1977, cu notă de E. Ionescu).

[2] Trib. Timiş, dec. civ. nr. 327/1984, în R.R.D. nr. 7/1984, p. 57.

[3] I.C.C.J, s. a II-a civ., dec. nr. 1851/2012, www.juridice.ro.

[4] În situaţia în care reclamantul are posesia bunului imobil (obiect al litigiului) este admisibilă acţiunea în constatare şi nu cea în revendicare, aceasta din urmă presupunând existenţa unui proprietar neposesor şi a unui posesor neproprietar (Trib. mun. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 2140/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 270-271).

Acțiunile constitutive sau transformatoare de drepturi se caracterizează – în comparație cu celelalte categorii – prin următoarele trăsături: a) au caracter *strict personal* și ca atare nu pot fi exercitate, de regulă, decât de subiectele raporturilor juridice a căror desființare sau înființare se urmărește și nici nu pot fi transmise altor persoane[1]; b) asupra obiectului acestor acțiuni nu se poate tranzacționa, încetarea raporturilor juridice care se referă la starea și capacitatea persoanelor putându-se face, în principiu, numai prin intermediul unei judecăți[2]; c) hotărârile pronunțate în urma judecării acestor acțiuni, în cazul în care sunt admise, produc efecte constitutive de drepturi sau stări juridice noi – *ex nunc* – și nu permit renunțarea la beneficiul lor[3].

§3. Clasificarea acțiunilor civile după natura dreptului a cărui valorificare judiciară se urmărește

3.1. Enunțare

După natura dreptului a cărui valorificare judiciară se urmărește acțiunile se împart în *personale* și *reale*. Clasificarea aceasta se întemeiază pe împărțirea clasică a drepturilor civile subiective în drepturi personale sau de creanță și drepturi reale.

Distincția dintre acțiunile reale și cele personale își are originea în dreptul roman de unde a fost preluată și în dreptul modern, un timp în epoca modernă această clasificare fiind păstrată prin tradiție, iar apoi recunoscută și consacrată în mod oficial mai în toate reglementările[4].

---

[1] Acțiunea în tăgada paternității nu poate fi exercitată decât de tatăl prezumat al copilului (Trib. Tulcea, dec. civ. nr. 343/1976, în R.R.D. nr. 8/1977, p. 64); a se vedea în acest sens și I. Leș, notă în R.R.D. nr. 3/1976, p. 49-51.

[2] Recunoașterea soției pârâte că soțul reclamant nu este tatăl copilului nu este suficientă pentru admiterea acțiunii în tăgada paternității (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 548/1981, în R.R.D. nr. 12/1981, p. 102); copiii născuți în timpul căsătoriei au statutul stabilit prin prezumția de paternitate și ca atare nu pot fi recunoscuți în cadrul unei acțiuni în cercetarea paternității (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1045/1981, în C.D. 1981, p. 159).

[3] După divorț, dacă nu s-a hotărât altfel, soții își reiau numele pe care l-au purtat anterior (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1116/1979, în R.R.D. nr. 12/1979, p. 53; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1467/1980, în C.D. 1980, p. 115); dacă o căsătorie este anulată pentru bigamie, acțiunea de divorț urmează a fi respinsă ca lipsită de obiect (Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 427/1982, în R.R.D. nr. 4/1983, p. 71).

[4] A se vedea E. Herovanu, *Principiile*, p. 241.

3.2. Acţiunile personale

Acţiunile personale sunt acţiunile prin intermediul cărora pot fi valorificate în justiţie pretenţii întemeiate pe drepturi de creanţă. Concret, este vorba de acţiunile care, având ca obiect obligaţii personale – de a da, a face sau a nu face ceva –, oferă posibilitatea creditorului-reclamant să-l cheme în judecată pe debitorul-pârât şi, totodată, să-l constrângă pe cale judiciară să-şi îndeplinească prestaţiile ce-i revin.

Acţiunile personale sunt foarte numeroase. Practic, numărul lor se consideră a fi nelimitat. Aceasta pe motiv că şi numărul drepturilor personale – ca urmare a consacrării principiului libertăţii de voinţă în materia contractelor – este nelimitat. Astfel, acţiunile personale se pot naşte din toate raporturile juridice de obligaţii. Se pot cita ca având acest caracter: acţiunile ce decurg din raporturile locative ori obligaţia legală de întreţinere, acţiunea oblică, acţiunea pauliană ş.a.

3.3. Acţiunile reale

Acţiunile reale sunt acţiunile prin intermediul cărora pot fi valorificate în justiţie pretenţii întemeiate pe drepturi reale. Concret, este vorba de acţiunile prin care orice proprietar sau titular al unui alt drept real – uzufruct, abitaţie, servitute etc. – poate cere în justiţie apărarea dreptului sau împotriva oricărei persoane care deţine ori împiedică exercitarea prerogativelor legale asupra bunului ce formează obiectul dreptului dedus judecăţii.

Faţă de acţiunile personale, acţiunile reale sunt mai puţin numeroase. Astfel, se poate spune că numărul acţiunilor reale este limitat la numărul drepturilor reale. Această precizare se justifică prin aceea că, spre deosebire de drepturile de creanţă, care pot lua naştere, în mod nelimitat, prin convenţia părţilor, drepturile reale sunt limitate prin însăşi reglementarea lor legală.

Cu toate acestea, acţiunile reale cunosc o circumscriere exactă a obiectului lor, ceea ce a determinat ca, în cele din urmă, să li se atribuie denumiri precise. Astfel, sunt recunoscute ca având acest caracter: *acţiunea în revendicare* prin care se apără dreptul de proprietate[1]; *acţiunea confesorie* prin care se apără celelalte drepturi reale principale, sau, cu alte cuvinte, acţiunea prin care reclamantul cere să-i fie respectat – după caz – dreptul său de uzufruct, uz, abitaţie, superficie sau servitute asupra bunului imobil grevat cu una din aceste sarcini; *acţiunea negatorie*, pe care orice proprietar

---

[1] Deşi prezintă unele caractere proprii, acţiunea în grănituire trebuie considerată ca o varietate a acţiunii în revendicare. A se vedea şi C. Bîrsan, *Acţiunea de grănituire*, în R.R.D. nr. 8/1984, p. 33 (pct. 3).

o poate exercita împotriva celor care pretind a avea asupra bunului imobil – proprietatea sa – prerogativele unui drept real, ca de exemplu, uzufruct sau servitute.

3.4. Principalele deosebiri dintre acțiunile reale și acțiunile personale

Între acțiunile reale şi cele personale – în afară de natura dreptului, care constituie criteriul propriu-zis al clasificării – există şi alte deosebiri. Câteva aspecte în această privință se impun a fi reținute.

O primă deosebire priveşte persoana împotriva căreia poate fi îndreptată pretenția şi care va fi legitimată în proces în calitate de pârât. Astfel, sub acest aspect, putem deosebi: acțiunile reale se exercită, în principiu, numai împotriva persoanei care deține bunul în momentul exercitării; este de precizat că aceste persoane nu pot fi cunoscute înainte de naşterea dreptului la acțiune şi că, în orice moment, chiar pe parcursul judecății, ele se pot schimba[1]; acțiunile personale se îndreaptă împotriva unei anumite persoane care este determinată dinainte, prin actul juridic generator de obligații; această calitate nu se poate schimba, adică ea nu se deplasează juridiceşte, ca în cazul acțiunilor reale, odată cu înstrăinarea bunului, ci poate fi transmisă, spre exemplu, numai *mortis causa*[2].

A doua deosebire se poate desprinde din rezultatele la care se poate ajunge. Astfel, în cazul acțiunilor personale, creditorul-reclamant, după ce obține câştig de cauză, în eventualitatea unei pluralități de creditori urmăritori asupra aceluiaşi debitor, are a-şi disputa posibilitatea realizării creanței sale şi cu ceilalți creditori, în sensul că el va fi satisfăcut în ceea ce priveşte pretențiile sale potrivit unei anumite ordine de preferință prevăzută de lege. Dimpotrivă, în acțiunile reale, dacă i se dă câştig de cauză reclamantului – considerat a fi cu adevărat titular al dreptului în discuție – acesta obține o satisfacție completă, în sensul că nu are a-şi mai disputa cu nimeni întâietatea în satisfacerea pretențiilor sale[3].

A treia deosebire se poate stabili sub aspectul determinării instanțelor competente. Astfel, este de reținut că acțiunile personale se promovează, în principiu, la instanța domiciliului sau sediului pârâtului (art. 107 C. proc. civ.). În cazul acțiunilor reale imobiliare este reglementată o competență exclu-

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 861/1978, în C.D. 1978, p. 258.

[2] Despăgubirile privind valoarea îmbunătățirilor aduse unui imobil nu pot fi solicitate decât de la proprietar.

[3] A se vedea, în sensul acestei precizări, dispozițiile art. 887-901 C. proc. civ., privitoare la executarea silită directă asupra bunurilor (mobile şi imobile).

sivă (excepţională), în sensul că pot fi introduse numai la instanţa în circumscripţia căreia se află situate bunurile asupra cărora se poartă litigiul [art. 117 alin. (1) C. proc. civ.].

În sfârşit, a patra deosebire se poate stabili sub aspectul măsurilor asigurătorii. Astfel, pentru acţiunile reale mobiliare se poate lua măsura asigurătoare a sechestrului judiciar, iar pentru acţiunile de creanţă măsura asigurătoare a sechestrului asigurător.

3.5. Acţiunile mixte

În doctrina juridică se discută de foarte multă vreme asupra afirmării şi respectiv negării existenţei categoriei acţiunilor mixte. Într-o opinie, s-a susţinut că acţiunile mixte sunt acţiunile reale la care se adaugă pretenţii accesorii cu caracter personal, iar după o altă părere, acţiunile mixte ar reprezenta o suprapunere a două acţiuni, una reală şi alta personală, ambele având caracter principal.

Ca regulă generală, cu toată originea lor foarte veche[1] şi chiar cu aşazisa lor reglementare legală, existenţa acţiunilor mixte – reale şi personale – nu poate fi susţinută. Argumentarea este simplă: nu există drepturi civile subiective care să aibă o natură juridică mixtă, personală şi reală, în acelaşi timp.

Se admite totuşi, în ultimă instanţă, că acţiunile mixte reprezintă cumulul necesar a două acţiuni, una reală şi alta personală, prin expresia „cumulul necesar" fiind redată atât ideea legăturii, cât şi, mai ales, pe aceea a raportului de dependenţă dintre ele[2]. Întrunesc cerinţa cumulului necesar – şi sunt considerate acţiuni mixte – următoarele două categorii de acţiuni: a) acţiunile prin care se cere executarea unor contracte privitoare la transmiterea proprietăţii unor bunuri imobiliare, deoarece reclamantul acţionează într-o dublă calitate: de proprietar, cerând apărarea dreptului de proprietate şi de creditor, pretinzând executarea obligaţiei de predare a imobilului[3]; b) acţiunile prin care se cere anularea sau rezoluţiunea unui contract care a avut ca obiect transmiterea proprietăţii sau constituirea unui alt drept real – în cazul proprietăţii imobiliare – ipotecă în care, odată cu desfiinţarea contractului, se cere şi retrocedarea bunului[4].

---

[1] Acţiunile mixte sunt cunoscute încă din dreptul roman. Astfel, după definiţia dată în Institutele lui JUSTINIAN, *De actionibus*, tit. VI, § 20, acţiunile mixte erau: *„quoedam actione mixtam obtinere videntur, tam in rem quam in poersnam"*.

[2] A se vedea E. HEROVANU, *Principiile*, p. 246 şi urm.

[3] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 415/1980, în C.D. 1980, p. 64.

[4] În practica judiciară s-a decis, spre exemplu – avându-se în vedere cumulul necesar dintre acţiunea reală şi cea personală, dar şi individualitatea lor – că dreptul la acţiune

3.6. Acțiuni petitorii și acțiuni posesorii

Ceea ce este caracteristic pentru această clasificare este natura imobiliară a drepturilor reale care urmează a fi apărate prin intermediul acestor acțiuni. Drept urmare, acțiunile reale imobiliare pot fi clasificate, la rândul lor, în petitorii și posesorii.

Acțiunile petitorii sunt acelea prin care se tinde la apărarea dreptului de proprietate imobiliară sau a unui alt drept real imobiliar (uzufruct, servitute, folosință etc.). Intră în categoria acțiunilor petitorii toate acțiunile reale imobiliare menționate deja: acțiunile în revendicare, confesorie și negatorie.

Acțiunile posesorii sunt acelea prin care se urmărește apărarea posesiunii asupra bunurilor imobiliare.

Este de observat că prin intermediul acțiunilor posesorii poate fi apărat atât dreptul de proprietate imobiliară, cât și numai simplul fapt al posesiei – care conferă prin apărarea ei, în condiții stabilite de lege, toate elementele prerogativei de a poseda – asupra unui bun imobil.

Într-adevăr, ca element al proprietății imobiliare, posesia trebuie apărată – ca entitate distinctă față de dreptul de proprietate – în folosul proprietarului. Aceasta în sensul că proprietarului îi este mai ușor să se apere, în caz de tulburare sau deposedare, în posesoriu și nu în petitoriu, pe calea unei acțiuni în revendicare.

Pe de altă parte, chiar dacă ar fi vorba de o posesie bazată pe simpla stăpânire în fapt a unui bun imobil și tulburarea sau deposedarea ar veni de la adevăratul proprietar, posesia trebuie totuși apărată pe motivul că nimănui nu-i este îngăduit să-și facă singur dreptate[1].

Secțiunea a 4-a. Asigurarea acțiunii

§1. Precizări introductive

1.1. Noțiunea și justificarea măsurilor de asigurare a acțiunii

Acțiunea civilă include în conținutul ei și posibilitatea ca, atât timp cât procesul este în curs, instanța de judecată să ia, la cererea reclamantului, unele măsuri, care să-l împiedice pe pârât de a face în viitor imposibilă executarea. Prin urmare, odată cu introducerea unei acțiuni – reale sau

---

în constatarea nulității absolute a unui act juridic – care avea ca obiect un teren – este imprescriptibil, iar dreptul la restituirea sumei, plătită drept preț, prescriptibil.

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 239/1985, în R.R.D. nr. 12/1985, p. 65.

de creanță – reclamantul este în drept de a urmări nu numai obținerea unei hotărâri care să-i ofere câștig de cauză, ci și perspectiva favorabilă a aducerii acesteia la îndeplinire prin predarea bunului urmărit, plata unei sume de bani, executarea în natură a prestației etc.

Prin asigurarea acțiunii se înțelege luarea de către instanța de judecată a măsurilor prevăzute de lege – asupra patrimoniului pârâtului sau asupra bunurilor care formează obiectul litigiului, aflate în posesia sa – în scopul de a asigura executarea hotărârii care reclamantul speră că va fi pronunțată în favoarea sa[1].

1.2. Reglementarea și enumerarea măsurilor asigurătorii ale acțiunii civile

Baza legală și de principiu, privind luarea măsurilor asigurătorii, este înscrisă în art. 2324 C. civ. Astfel, avându-se în vedere că „cel care este obligat personal este ținut a îndeplini îndatoririle sale cu toate bunurile sale mobile și imobile, prezente și viitoare", prin lege au fost reglementate în favoarea creditorilor reclamanți anumite măsuri juridice destinate a servi – când există temerea justificată a insolvabilității ori a înstrăinării bunurilor aflate în litigiu – la conservarea patrimoniului debitorilor pârâți[2].

Concret, asigurarea acțiunii civile se poate realiza prin una din următoarele măsuri de asigurare: sechestrul asigurător (art. 951-958 C. proc. civ.); sechestrul judiciar (art. 971-976 C. proc. civ.) și poprirea asigurătorie (art. 969-970 C. proc. civ.)[3].

§2. Sechestrul asigurător

2.1. Noțiune și reglementare

Sechestrul asigurător constituie o măsură de asigurare a *acțiunilor de creanță* și constă în indisponibilizarea bunurilor mobile sau/și imobile ale pârâtului – aflate la el sau la un terț – până la terminarea procesului pentru ca reclamantul, dacă va obține câștig de cauză, să le poată urmări pentru satisfacerea creanței sale.

---

[1] A se vedea D. Radu, *Asigurarea acțiunii*, în *Dicționar*, p. 75.

[2] Codul de procedură civilă reglementează, în același scop, și alte proceduri noi, cum este sechestrul navelor civile, precum și alte măsuri cu caracter provizoriu în materia drepturilor de proprietate intelectuală (T.C. Briciu, *Aspecte de noutate în materia măsurilor asigurătorii și provizorii în noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 6/2012, p. 78-96).

[3] A se vedea și I. Leș, *Principii și instituții*, vol. I, p. 254.

Pentru înființarea unui sechestru asigurător trebuie să fie întrunite următoarele condiții: a) reclamantul dovedeşte că a promovat o acțiune de creanță împotriva pârâtului; b) respectiva creanță este constatată printr-un înscris; în lipsă de act scris, în ipoteza în care creditorul-reclamant solicită înființarea sechestrului asigurător, va fi obligat la depunerea unei cauțiuni egală cu jumătate din valoarea reclamată; c) creanța de care reclamantul se prevalează să fie ajunsă la scadență, iar în cazul în care nu este întrunită această cerință să se invoce una dintre situațiile următoare:

– debitorul a micşorat prin fapta sa asigurările date creditorului;

– debitorul nu a dat asigurările promise;

– când există pericolul ca debitorul să se sustragă de la urmărire sau să îşi ascundă ori să îşi risipească averea.

2.2. Procedura aplicării sechestrului asigurător

Cererea pentru aplicarea sechestrului asigurător este o cerere accesorie, cu un obiect diferit de cel al acțiunii de fond, iar introducerea ei este condiționată de dovada faptului că a fost intentată acțiune împotriva debitorului.

Cererea de sechestru asigurător se depune la instanța competentă să soluționeze litigiul în primă instanță [art. 953 alin. (1) C. proc. civ.]. Creditorul nu este obligat să individualizeze bunurile asupra cărora solicită să se înființeze sechestrul.

Măsura de indisponibilizare a bunurilor mobile sau/şi imobile ale pârâtului se va lua de urgență, în camera de consiliu, fără citarea părților, prin încheiere executorie, stabilindu-se suma până la care se încuviințează sechestrul, fixându-se totodată, dacă este cazul, cuantumul cauțiunii şi termenul înăuntrul căruia urmează să fie depusă aceasta. Nedepunerea cauțiunii în termenul fixat de instanță atrage desființarea de drept a sechestrului asigurător. Aceasta se constată prin încheiere definitivă, dată fără citarea părților (art. 955 C. proc. civ.).

Încheierea prin care se admite sau se respinge cererea pentru înființarea unui sechestru asigurător se comunică creditorului de îndată de către instanță, iar debitorului de către executorul judecătoresc, odată cu luarea măsurii. Încheierea este supusă numai apelului, în termen de 5 zile de la comunicare, la instanța ierarhic superioară. Apelul se judecă de urgență şi cu precădere, cu citarea în termen scurt a părților[1]. În ipoteza în care

[1] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, 2013, p. 1224.

competența de primă instanță aparține curții de apel, calea de atac este recursul (art. 958 C. proc. civ.).

Încheierea prin care s-a încuviințat aplicarea sechestrului asigurător va fi pusă în aplicare de către executorul judecătoresc, la cererea reclamantului-creditor, potrivit regulilor privitoare la executarea silită.[1] Cât privește executarea propriu-zisă, este de observat că bunurile urmăribile sechestrate – care nu pot depăși ca valoare creanța pretinsă de reclamant – vor fi lăsate în custodie debitorului pârât, iar dacă acesta nu inspiră încredere, vor fi date în custodie unei alte persoane[2].

Măsura sechestrului asigurător se aduce la îndeplinire de către executorul judecătoresc, potrivit regulilor din materia executării silite, care se aplică în mod corespunzător, fără a se mai impune vreo autorizare sau încuviințare în acest sens (art. 954 C. proc. civ.).

Dacă măsura de indisponibilizare vizează bunuri mobile, executorul se va deplasa, în cel mai scurt timp posibil, la locul unde se află acestea. Executorul judecătoresc va aplica sechestrul asupra bunurilor urmăribile numai proporțional cu cuantumul necesar realizării creanței. În toate cazurile, sechestrul asigurător se va aplica fără somație ori înștiințare prealabilă a debitorului.

Sechestrul asigurător înființat asupra unui bun supus unor formalități de publicitate se va înscrie de îndată în cartea funciară, registrul comerțului, Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare sau în alte registre publice, după caz. Înscrierea face opozabil sechestrul tuturor acelora care, după înscriere, vor dobândi vreun drept asupra imobilului respectiv.

Cel interesat va putea face contestație la executare împotriva modului de aducere la îndeplinire a măsurii sechestrului [art. 954 alin. (4) C. proc. civ.].

2.3. Ridicarea sechestrului asigurător

În orice situație, dacă debitorul va da o garanție îndestulătoare, instanța va putea ridica, la solicitarea debitorului, sechestrul asigurător. Cererea se soluționează în camera de consiliu, de urgență și cu citarea în termen scurt a părților, prin încheiere supusă numai apelului, în termen de 5 zile de la pronunțare, la instanța ierarhic superioară. Apelul se judecă de urgență și cu precădere.

---

[1] A se vedea și N. Cornea, Gr. Theodoru, *O propunere de lege ferenda privind sechestrul asigurător*, în R.R.D. nr. 10/1976, p. 42.

[2] Aplicarea sechestrului nu reprezintă o plată și ca atare riscul pieirii bunurilor rămâne în sarcina proprietarului (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1476/1974, în R.R.D. nr. 1/1975, p. 64).

De asemenea, în cazul în care cererea principală, în temeiul căreia a fost încuviințată măsura asigurătoare, a fost anulată, respinsă sau perimată prin hotărâre definitivă ori dacă cel care a făcut-o a renunțat la judecarea acesteia, debitorul poate cere ridicarea măsurii de către instanța care a încuviințat-o. Asupra cererii instanța se pronunță prin încheiere definitivă, dată fără citarea părților [art. 956 alin. (2) C. proc. civ.].

2.4. Efectele sechestrului asigurător

Măsura asigurătorie, odată aplicată, indisponibilizează bunurile sechestrate până la soluționarea definitivă a procesului. În consecință, sustragerea de sub sechestru este considerată infracțiune și pedepsită de legea penală, iar eventualele acte de înstrăinare a bunurilor vor fi lovite de nulitate.

Raportând situația sechestrului asigurător la finalul judecății este de observat că, în ipoteza în care reclamantul obține câștig de cauză, sechestrul asigurător se transformă în sechestru definitiv de executare.

§3. Sechestrul judiciar

3.1. Noțiune și reglementare

Sechestrul judiciar constituie o măsură de asigurare a *acțiunilor civile reale*, care constă în încredințarea bunului aflat în litigiu, din dispoziția instanței de judecată, în păstrarea și administrarea părții care îl deține sau unei terțe persoane pe timpul cât se desfășoară procesul.

Pentru înființarea unui sechestru judiciar se impun a fi întrunite următoarele condiții: a) existența unui litigiu cu privire la proprietatea sau alt drept real principal, la posesia unui bun mobil sau imobil ori la folosința sau administrarea unui bun proprietate comună și reclamantul să fi cerut luarea acestei măsuri[1]; b) instanța să considere că această măsură se impune a fi luată; c) reclamantul să depună o sumă de bani drept cauțiune – pentru despăgubirea pârâtului – dacă instanța va găsi de cuviință că o atare cerință este necesar a fi îndeplinită.

Sechestrul judiciar se va putea încuviința și în ipoteza în care nu există încă un proces pe rol, având ca obiect:

---

[1] Cererea pentru luarea sechestrului judiciar nu poate preceda judecata în fond (Trib. Cluj-Napoca, dec. civ. nr. 341/1973, în R.R.D. nr. 2/1974, p. 129-132, cu notă de Gh.I. Petrescu; Trib. Satu Mare, dec. civ. 491/1977, în R.R.D. nr. 12/1978, p. 58; Trib. Timiș, dec. civ. nr. 960/1976, în R.R.D. nr. 12/1976, p. 61; Trib. Brașov, dec. civ. nr. 731/1983, în R.R.D. nr. 5/1984).

– un bun pe care debitorul îl oferă pentru liberarea sa;

– un bun cu privire la care cel interesat are motive temeinice să se teamă că va fi sustras, distrus ori alterat de posesorul său actual;

– bunuri mobile care alcătuiesc garanţia creditorului, când acesta învederează insolvabilitatea debitorului său ori când are motive temeinice de bănuială că debitorul se va sustrage de la eventuala urmărire silită ori să se teamă de sustrageri sau deteriorări.

În această ipoteză, partea care a obţinut instituirea sechestrului judiciar este obligată să introducă acţiunea la instanţa competentă, să iniţieze demersurile pentru constituirea tribunalului arbitral sau să solicite punerea în executare a titlului executoriu, într-un termen de cel mult 20 de zile de la data încuviinţării măsurii asigurătorii. În caz contrar, intervine desfiinţarea de drept a sechestrului judiciar, care se constată prin încheiere definitivă dată fără citarea părţilor.

În situaţia admiterii cererii de sechestru judiciar, instanţa va putea să îl oblige pe reclamant la darea unei cauţiuni, iar în cazul bunurilor imobile se va proceda şi la înscrierea în cartea funciară.

Faţă de condiţiile impuse, pentru edificarea sa, instanţa de judecată este în drept de a examina sumar şi problema admisibilităţii acţiunii principale fără a se teme că prin aceasta ar prejudeca fondul cauzei. Într-adevăr, examinând sumar şi fără a prejudeca fondul cauzei, temeiurile de fapt şi de drept ale acţiunii, cât şi eventualele mijloace de apărare ale pârâtului – ca, de exemplu, prescripţia sau excepţia unei inadmisibilităţi – instanţa este în măsură să evite de a fi surprinsă şi să ia o măsură aşa de gravă în temeiul unei acţiuni temerare sau dubioase[1].

3.2. Procedura aplicării sechestrului judiciar

Cererea pentru aplicarea sechestrului judiciar, poate fi făcută de reclamant (de regulă) sau de orice altă parte interesată (de exemplu, în cazul unei acţiuni de partaj).

Cererea de sechestru judiciar, fiind o cerere accesorie – născută şi bazată pe existenţa unui litigiu – este de competenţa instanţei învestite cu judecarea acţiunii principale, în cazul în care există un proces asupra proprietăţii sau altui drept real principal, asupra posesiei unui bun mobil sau imobil ori asupra folosinţei sau administrării unui bun proprietate comună, [art. 123 alin. (1) C. proc. civ.], respectiv instanţei în circumscripţia căreia

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 727/1972, în R.R.D. nr. 11/1972, p. 162; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1453/1972, în R.R.D. nr. 11/1972, p. 171.

se află bunurile care fac obiectul sechestrului judiciar, în ipoteza în care nu există pe rol un proces (art. 973 teza a doua C. proc. civ.).

Cererea pentru aplicarea sechestrului judiciar se judecă potrivit dreptului comun, însă de urgență, cu citarea părților şi cu precădere față de acțiunea principală[1].

În legătură cu soluțiile care urmează a fi pronunțate sunt de reținut: admiterea sau respingerea cererii de sechestrare a bunului a cărui proprietate sau folosință se discută în cadrul acțiunii principale. În cazul admiterii, instanța va desemna şi persoana (administratorul-sechestru), care poate fi însuşi deținătorul sau un terț, indicat de părți sau, în ipoteza lipsei unui acord, desemnat de instanță, căruia i se încredințează bunul respectiv[2].

Administratorul-sechestru va putea face toate actele de conservare şi administrare, va încasa orice venituri şi sume datorate şi va putea plăti datorii cu caracter curent, precum şi pe cele constatate prin titlu executoriu. De asemenea, cu autorizarea prealabilă a instanței care l-a numit, administratorul-sechestru va putea să înstrăineze bunul în cazul în care acesta nu poate fi conservat sau dacă, dintr-un alt motiv, măsura înstrăinării este vădit necesară şi, dacă a fost în prealabil autorizat, el va putea sta în judecată în numele părților litigante cu privire la bunul pus sub sechestru.

În situația în care administrator-sechestru a fost numită o altă persoană decât deținătorul, instanța va fixa, pentru activitatea prestată, o sumă drept remunerație, stabilind totodată şi modalitățile de plată.

Hotărârea prin care instanța dispune asupra cererii de înființare a sechestrului judiciar este supusă numai apelului, în termen de 5 zile de la pronunțare, la instanța ierarhic superioară. În ipoteza în care competența de primă instanță aparține curții de apel, calea de atac este recursul.

3.3. Efectele sechestrului judiciar

Efectele sechestrului judiciar sunt puse în evidență prin indisponibilizarea bunului în litigiu. În consecință, persoana căreia i s-a încredințat bunul

---

[1] Sechestrul judiciar nu se poate obține pe cale de ordonanță preşedințială (C. Crişu, *Ordonanța preşedințială*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1976, p. 137).

[2] În cazul în care bunul în litigiu este încredințat unei alte persoane decât deținătorul bunului, aceasta nu trebuie să fie interesată în cauză (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1206/1971, în C.D. 1971, p. 198; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1602/1972, în R.R.D. nr. 4/1973, p. 175). În cazul încredințării bunurilor supuse confiscării unui custode, acesta nu poate fi obligat să le cumpere (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2608/1984, în C.D. 1984, p. 251).

devine un depozitar al acestuia şi urmează a răspunde, dacă este cazul, potrivit regulilor contractului de depozit.

Este de reţinut, totodată, că efectul indisponibilităţii bunului asupra căruia s-a aplicat sechestrul judiciar este asigurat pe următoarele două căi: a) acţiunea în anulare pentru toate actele care ar veni în contradicţie cu scopul practic al indisponibilizării; b) aplicarea de sancţiuni penale în cazul sustragerii de sub sechestru.

Sechestrul judiciar – fiind dependent de modul de soluţionare a acţiunii principale – va lua sfârşit odată cu rămânerea definitivă a hotărârii prin care se va dispune asupra fondului litigios al cauzei. Aceasta în sensul că prin această hotărâre se va decide şi asupra predării bunului indisponibilizat pe timpul judecăţii părţii care a obţinut câştig de cauză.

§4. Poprirea asigurătorie

4.1. Noţiune şi reglementare

Poprirea asigurătorie constituie măsura de asigurare a acţiunii, care constă în indisponibilizarea sumelor de bani pe care debitorul pârât le are de primit de la un terţ datornic al său, pentru ca în felul acesta, la sfârşitul procesului, să se găsească stocată în mâinile acelei persoane o sumă de bani în vederea acoperirii creanţei pe care o pretinde creditorul reclamant[1].

Pentru înfiinţarea unei popriri asigurătorii se impun a fi întrunite următoarele condiţii[2]: a) să existe un proces pe rol şi reclamantul să fi cerut înfiinţarea popririi asigurătorie asupra sumelor de bani datorate de o terţă persoană debitorului pârât[3]; b) creditorul reclamant să facă dovada existenţei obligaţiei pârâtului cu un act scris sau, în lipsă, să depună o cauţiune care să reprezinte jumătate din valoarea sumei pe care o pretinde; c) creanţa creditorului reclamant să fie ajunsă la scadenţă, iar în cazul în care nu este întrunită această cerinţă să se invoce una dintre situaţiile următoare:

– debitorul a micşorat prin fapta sa asigurările date creditorului;

– debitorul nu a dat asigurările promise;

---

[1] A se vedea I. Leş, *Tratat, 2010*, p. 224; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 261.

[2] A se vedea T.C. Briciu, *Măsurile asigurătorii în procesul civil*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 78-90.

[3] Poprirea poate fi înfiinţată chiar în mâinile creditorului reclamant atunci când acesta datorează, el însuşi suma de bani debitorului pârât (O. Gheorghiu, notă în R.R.D. nr. 7/1975, p. 48-53).

– când există pericolul ca debitorul să se sustragă de la urmărire sau să își ascundă ori să își risipească averea.

4.2. Procedura înființării popririi asigurătorii

Pentru înființarea unei popriri asigurătorii, făcându-se aplicarea prevederilor legale din materia sechestrului asigurător (art. 953-958 C. proc. civ.), este necesar ca reclamantul, odată cu introducerea acțiunii, să facă cerere în care să arate cauza, adică titlul pe baza căruia solicită poprirea, precum și valoarea creanței sale.

Cererea pentru înființarea popririi asigurătorii se introduce la instanța domiciliului debitorului pârât sau la aceea a domiciliului terțului poprit. Dacă cererea se face odată cu acțiunea principală – ca urmare a corelării dintre dispozițiile art. 107 și art. 123 alin. (1) C. proc. civ. – se impune sesizarea instanței domiciliului pârâtului, fără ca terțul poprit să fie în drept a invoca excepția de necompetență[1].

Cererea pentru înființarea unei popriri asigurătorii se rezolvă de instanță, în camera de consiliu și fără citarea părților. Dacă instanța consideră că cererea este întemeiată și corespunde condițiilor impuse de lege, o va încuviința printr-o încheiere de poprire. În caz contrar o va respinge.

Încheierea este supusă numai apelului, în termen de 5 zile de la comunicare, la instanța ierarhic superioară. Apelul se judecă de urgență și cu precădere, cu citarea în termen scurt a părților. În ipoteza în care competența de primă instanță aparține curții de apel, calea de atac este recursul (art. 958 C. proc. civ.).

Împotriva încheierii de înființare a popririi asigurătorii, orice parte interesată poate face cerere și instanța să dispună măsura suspendării, înainte de validare, adică mai înainte de terminarea procesului și de a se efectua transferul creanței poprite – pe baza hotărârii obținute – de la debitorul urmărit asupra creditorului urmăritor, pe motiv că, până la soluționarea în fond a procesului, *a priori,* creanța nu este certă, lichidă și exigibilă[2].

4.3. Efectele popririi asigurătorii

Ordonanța de înființare a popririi asigurătorie se comunică terțului poprit care, din momentul primirii, nu mai poate face nicio plată creditorului său – pârâtul din proces – și nici altor persoane în numele acestuia.

---

[1] A se vedea Trib. Timiș, dec. civ. nr. 1665/1979, în R.R.D. nr. 9/1980, p. 60.

[2] A se vedea I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă*, Vol. II, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 698.

Drept urmare, până la soluționarea definitivă a cauzei, terțul poprit va reține întreaga creanță pe care o datora creditorului său la înființarea popririi, cât și sumele devenite scadente ulterior înființării acesteia. Este de observat că indisponibilizarea sumelor datorate debitorului poprit, de către şi în mâinile terțului popritor, este totală. Considerăm, totuşi, că în cazul salariilor şi a altor venituri periodice (lunare) instanța nu poate dispune măsura popririi asigurătorie asupra întregii sume. În atare cazuri – având în vedere că asigurarea acțiunii nu poate fi mai severă ca executare – pe bază de analogie, trebuie aplicate dispozițiile art. 728 C. proc. civ., care determină cota-parte urmăribilă pe bază de titlu executoriu asupra salariilor sau a altor venituri periodice asimilate acestora.

Ce se întâmplă cu poprirea asigurătorie la sfârşitul procesului? Dacă procesul este câştigat de către creditorul reclamant, acesta, pe baza hotărârii obținute – dobândind astfel un titlu executor în contra debitorului său – va putea cere validarea popririi şi astfel terțul poprit va fi obligat să-i plătească creanța datorată debitorului urmărit, stocată în mâinile sale, în mod direct şi nemijlocit. Reținem deci, că din acest moment poprirea asigurătorie îşi va schimba caracterul devenind o măsură de urmărire şi executare.

În cazul în care procesul este câştigat de debitorul pârât ori poprirea asigurătorie este ridicată din alte motive, ca de pildă renunțarea reclamantului la judecată ori acoperirea creanței de către pârât din alte surse, terțul poprit va plăti creditorului său întreaga sumă indisponibilizată.

Capitolul al III-lea. Participanții la procesul civil

Activitatea judiciară în cauzele civile se realizează cu concursul mai multor persoane şi organe ale statului, care se numesc participanți sau subiecte ale procesului.

În cadrul procesului civil trebuie să participe, în primul rând, instanța de judecată şi părțile litigante (reclamantul şi pârâtul). La anumite procese pot participa şi terțe persoane, care în urma introducerii lor în proces devin şi ele părți. De asemenea, poate participa şi procurorul, fie ca parte, fie ca organ al statului. În fine, în măsura în care anumite necesități procesuale impun şi contribuția lor, la procesul civil pot participa şi alte persoane sau organe, instituții ale statului, cum ar fi: experți, martori, traducători, interpreți, executori judecătoreşti etc.

Secțiunea 1. Instanța de judecată

§1. Preliminarii

Consacrând principiul separației puterilor în stat, Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară prevede că puterea judecătorească are atribuții proprii, care sunt exercitate de instanțele judecătoreşti, în conformitate cu principiile din Constituție şi celelalte acte normative în vigoare.

Rolul instanței de judecată, desprins din reglementarea la care am făcut trimitere, este acela de a înfăptui justiția, ca ideal de echitate pentru părțile litigante şi nu numai. Astfel, spre deosebire de vechea reglementare, care consacra normele referitoare la organizarea judecătorească şi care menționa scopul reglementării în chiar textul legii, actuala reglementare prevede, în preambul, că scopul său este acela de a asigura respectarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale ale persoanei, aşa cum sunt ele menționate, în principal, în următoarele documente: Carta internațională a drepturilor omului, Convenția pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăților fundamentale, Convenția Organizației Națiunilor Unite asupra drepturilor copilului şi Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, precum şi pentru garantarea respectării Constituției şi a legilor țării[1].

---

[1] A. Tabacu, *Drept procesual civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 68.

Prin instanță de judecată se înțelege organul împuternicit de lege să soluționeze un anumit litigiu. Această noțiune poate fi înțeleasă în sens larg sau în sens restrâns, în funcție de cum se realizează o diferență între instanțele de judecată şi alte organe cu activitate jurisdicțională.

În înțelesul cel mai larg, noțiunea de instanță de judecată desemnează organul împuternicit de lege să soluționează un conflict între părți[1]. În acest sens, putem spune că sunt instanțe toate organele de jurisdicție înființate prin lege. În acest sens se exprimă legiuitorul, de pildă, în art. 95 pct. 1 C. proc. civ., care stabileşte că, în primă instanță, tribunalele judecă toate cererile, în afară de cele date prin lege în competența altor instanțe.

Într-un înțeles mai restrâns, noțiunea de instanță desemnează numai instanțele judecătoreşti. În condițiile art. 2 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, instanțele judecătoreşti sunt judecătoriile, instanțele militare, tribunalele specializate, tribunalele, curțile de apel şi Înalta Curte de Casație şi Justiție[2].

Într-un alt sens, şi mai restrâns, prin instanță se înțelege un anumit grad de jurisdicție. Astfel, se spune că un litigiu este în primă sau în ultimă instanță ori în apel ori în recurs, că instanța a fost corect sesizată, că instanța s-a declarat competentă sau necompetentă să judece litigiul[3].

În sfârşit, în înțelesul cel mai restrâns, noțiunea de instanță desemnează completul de judecată[4]. De exemplu, art. 134 C. proc. civ. are în vedere „instanța înaintea căreia s-a ivit conflictul de competență", art. 50 C. proc. civ. se referă la un alt complet al instanței respective, care soluționează abținerea sau recuzarea, art. 64 C. proc. civ. prevede că „instanța se va pronunța asupra admisibilității în principiu a intervenției ..." etc.

§2. Structura instanțelor

Dacă în perioadele de început justiția era predominant privată, a fost necesară o lungă evoluție istorică pentru a se ajunge la nivelul de organizare actual. La noi organizarea statală, inclusiv cea judecătorească, a fost puternic influențată de jurisdicția romană şi, mai apoi de cea bizantină[5]. O bună perioada de timp, domnitorul țării se implica în înfăptuirea justiției şi în realizarea reformelor în domeniu, cele mai semnificative având loc

[1] V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 137-138.
[2] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Vol. I*, 2013, p. 268.
[3] V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 138.
[4] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Vol. I, 2013*, p. 269.
[5] I. Leş, *Tratat*, 2010, p. 70.

în anii 1865, 1879, 1894, 1986 şi 1907[1]. După evenimentele din 1989 a fost adoptată o nouă lege de organizare judiciară, nr. 93/1992, care a fost abrogată de actualul act normativ, Legea nr. 304/2004.

Potrivit reglementărilor în vigoare, „organizarea judiciară are, ca obiectiv de bază, asigurarea respectării dreptului la un proces echitabil şi judecarea proceselor de către instanţe judecătoreşti în mod imparţial şi independent de orice influenţe extranee".

În România, justiţia se realizează prin următoarele instanţe judecătoreşti: judecătorii; tribunale specializate; tribunale; curţi de apel; Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

a) Judecătoriile, ca instanţe fără personalitate juridică, funcţionează (în număr de aproape 180) în localităţi de pe tot cuprinsul ţării, în fiecare judeţ şi în sectoarele municipiului Bucureşti. În funcţie de numărul şi natura cauzelor, în cadrul judecătoriilor se pot înfiinţa secţii sau complete specializate. De asemenea, în cadrul judecătoriilor se organizează complete specializate pentru minori şi familie.

b) Tribunalele, în număr de 42, funcţionează (câte unul) în fiecare reşedinţă de judeţ şi în municipiul Bucureşti. Acestea au personalitate juridică. Tribunalul municipiului Bucureşti funcţionează şi ca instanţă specializată pentru judecarea cauzelor privind proprietatea intelectuală[2].

În cadrul tribunalelor funcţionează secţii sau, după caz, complete specializate pentru cauze civile, indiferent de obiectul lor sau de calitatea părţilor, cauze penale, cauze cu minori şi de familie, cauze de contencios administrativ şi fiscal, cauze privind conflicte de muncă şi asigurări sociale, societăţi, registrul comerţului, insolvenţă, concurenţă neloială sau pentru alte materii, precum şi, în raport cu natura şi numărul cauzelor, complete specializate pentru cauze maritime şi fluviale [art. 36 alin. (3) Legea nr. 304/2004].

c) În domeniile menţionate se pot înfiinţa tribunale specializate. **Tribunalele specializate** sunt instanţe fără personalitate juridică şi pot funcţiona la nivelul judeţelor şi al municipiului Bucureşti şi au, de regulă, sediul în municipiul reşedinţă de judeţ. Tribunalele specializate preiau cauzele de competenţa tribunalului, în domeniile în care funcţionează (art. 37 din Legea nr. 304/2004).

Rolul instanţelor specializate este de a contribui la creşterea, sub aspect calitativ şi din punctul de vedere al operativităţii, a nivelului activităţii jurisdicţionale.

---

[1] I. Leş, *Tratat*, 2010, p. 71.
[2] *Ibidem*.

d) Curţile de apel sunt instanţe cu personalitate juridică, în circumscripţia cărora funcţionează mai multe tribunale şi tribunale specializate.

În cadrul curţilor de apel funcţionează secţii sau, după caz, complete specializate pentru cauze civile, indiferent de obiectul lor sau de calitatea părţilor, cauze penale, cauze cu minori şi de familie, cauze de contencios administrativ şi fiscal, cauze privind conflicte de muncă şi asigurări sociale, societăţi, registrul comerţului, insolvenţă, concurenţă neloială sau pentru alte materii, precum şi, în raport cu natura şi numărul cauzelor, complete specializate pentru cauze maritime şi fluviale (art. 35 din Legea nr. 304/2004). Curţile de apel funcţionează, la nivelul ţării, în număr de 15, fiecare având în circumscripţia sa de la 2 până la 6 tribunale.

Pentru asigurarea unui volum de activitate echilibrat între judecători şi ţinându-se seama de specializarea judecătorilor, de necesitatea valorificării experienţei profesionale a acestora, precum şi de respectarea principiului repartizării aleatorii, prin hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii, la propunerea colegiului de conducere al instanţei, în raport de numărul cauzelor, se pot înfiinţa, în cadrul secţiilor civile, complete specializate pentru soluţionarea anumitor categorii de litigii, în considerarea obiectului sau naturii acestora, precum: cererile în materie de insolvenţă, concordat preventiv şi mandat *ad hoc*; cererile în materia societăţilor reglementate de Legea nr. 31/1990 şi a altor societăţi cu sau fără personalitate juridică, precum şi în materia registrului comerţului; cererile care privesc restrângerea, împiedicarea ori denaturarea concurenţei; cererile privind titlurile de valoare şi alte instrumente financiare (art. 226 din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare a Codului civil).

e) Singura instanţă supremă din ţara noastră este **Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie**, organism cu personalitate juridică şi cu sediul în capitală. Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie asigură interpretarea şi aplicarea unitară a legii de către celelalte instanţe judecătoreşti, potrivit competenţei sale.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie are, ca organe de conducere, preşedinte, 2 vicepreşedinţi, 4 preşedinţi de secţii, iar în componenţa sa intră un număr de judecători şi magistraţi asistenţi.

Instanţa supremă este organizată în 4 secţii: Secţia I civilă, Secţia a II-a civilă, Secţia penală, Secţia de contencios administrativ şi fiscal şi Secţiile Unite, cu competenţă proprie.

În cadrul Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie funcţionează Completul pentru soluţionarea recursului în interesul legii, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, precum şi 4 complete de 5 judecători. La începutul fiecărui an, Colegiul de conducere al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, la propunerea preşedintelui sau a vicepreşedintelui acesteia, poate aproba

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

înființarea de complete specializate în cadrul secțiilor instanței supreme, în funcție de numărul și natura cauzelor, de volumul de activitate al fiecărei secții, precum și de specializarea judecătorilor și necesitatea valorificării experienței profesionale a acestora.

Înalta Curte de Casație și Justiție mai cuprinde în structura sa: Cancelaria, direcții, servicii și birouri, cu personalul stabilit prin statul de funcții.

§3. Statutul judecătorilor și procurorilor

În conformitate cu dispozițiile constituționale a fost înființat, ca garant al independenței justiției, **Consiliul Superior al Magistraturii**, cu importante atribuții privitoare la organizarea și activitatea instanțelor judecătorești, precum și cu privire la statutul magistraților. Are personalitate juridică și sediul său este în municipiul București.

Consiliul Superior al Magistraturii este independent și se supune în activitatea sa numai legii. Membrii Consiliului Superior al Magistraturii răspund în fața judecătorilor și procurorilor pentru activitatea desfășurată în exercitarea mandatului.

Din punct de vedere organizatoric, în conformitate cu dispozițiile constituționale [art. 133 alin. (2)], Consiliul Superior al Magistraturii este alcătuit din 19 membri, dintre care:

– 9 judecători și 5 procurori, aleși în adunările generale ale judecătorilor și procurorilor, care compun cele două secții ale Consiliului, una pentru judecători și una pentru procurori;

– 2 reprezentanți ai societății civile, specialiști în domeniul dreptului, care se bucură de înaltă reputație profesională și morală, aleși de Senat;

– președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, reprezentant al puterii judecătorești, ministrul justiției și procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care sunt membri de drept ai Consiliului.

Potrivit actualelor reglementări, Președintele României poate să participe la lucrările Consiliului Superior al Magistraturii, caz în care prezidează ședința.

Secția pentru judecători a Consiliului Superior al Magistraturii este alcătuită din: 2 judecători de la Înalta Curte de Casație și Justiție; 3 judecători de la curțile de apel; 2 judecători de la tribunale; 2 judecători de la judecătorii.

Secția pentru procurori a Consiliului Superior al Magistraturii este alcătuită din: 1 procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau de la Direcția Națională Anticorupție; 1 procuror de la parchetele

de pe lângă curțile de apel; 2 procurori de la parchetele de pe lângă tribunale; 1 procuror de la parchetele de pe lângă judecătorii.

Consiliul Superior al Magistraturii funcționează ca organ cu activitate permanentă. Hotărârile Consiliului Superior al Magistraturii se iau în plen sau în secții, potrivit atribuțiilor care revin acestora. Membrii Consiliului Superior al Magistraturii desfăşoară activitate permanentă.

Consiliul Superior al Magistraturii se întruneşte în plen şi în secții, la convocarea preşedintelui, a vicepreşedintelui sau a majorității membrilor plenului ori, după caz, ai secțiilor. Lucrările Plenului Consiliului Superior al Magistraturii se desfăşoară în prezența a cel puțin 15 membri, iar lucrările secțiilor se desfăşoară în prezența majorității membrilor acestora. Hotărârile Plenului Consiliului Superior al Magistraturii şi hotărârile secțiilor se iau cu votul majorității membrilor prezenți.

Consiliul Superior al Magistraturii are dreptul şi obligația de a se sesiza şi din oficiu pentru a apăra judecătorii şi procurorii împotriva oricărui act care le-ar putea afecta independența sau imparțialitatea ori ar crea suspiciuni cu privire la acestea. De asemenea, Consiliul Superior al Magistraturii apără reputația profesională a judecătorilor şi procurorilor.

Tot ca atribuții, de data aceasta ale Plenului Consiliului Superior al Magistraturii, menționăm pe cele referitoare la cariera judecătorilor şi procurorilor:

– propune Preşedintelui României numirea în funcție şi eliberarea din funcție a judecătorilor şi a procurorilor, cu excepția celor stagiari;

– numeşte judecătorii stagiari şi procurorii stagiari, pe baza rezultatelor obținute la examenul de absolvire a Institutului Național al Magistraturii;

– dispune promovarea judecătorilor şi a procurorilor;

– eliberează din funcție judecătorii stagiari şi procurorii stagiari;

– propune Preşedintelui României conferirea de distincții pentru judecători şi procurori, în condițiile legii.

De asemenea, Plenul Consiliului Superior al Magistraturii are atribuții referitoare la: admiterea în magistratură, evaluarea, formarea şi examenele judecătorilor şi procurorilor; organizarea şi funcționarea instanțelor şi a parchetelor. Totodată, adoptă Codul deontologic al judecătorilor şi procurorilor, Regulamentul de organizare şi funcționare a Consiliului Superior al Magistraturii, Regulamentul privind procedura alegerii membrilor Consiliului Superior al Magistraturii, Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătoreşti, precum şi alte regulamente şi hotărâri.

Magistratura este activitatea judiciară desfăşurată de judecători în scopul înfăptuirii justiției şi de procurori în scopul apărării intereselor generale

ale societății, a ordinii de drept, precum şi a drepturilor şi libertăților cetățenilor.

Judecătorii numiți de Președintele României sunt inamovibili. Judecătorii inamovibili pot fi mutați prin transfer, delegare, detaşare sau promovare, numai cu acordul lor, şi pot fi suspendați sau eliberați din funcție numai în condițiile expres prevăzute lege.

Judecătorii sunt independenți, se supun numai legii şi trebuie să fie imparțiali. Orice persoană, organizație, autoritate sau instituție este obligată să respecte necondiționat independența judecătorilor.

Judecătorii şi procurorii sunt obligați ca, prin întreaga lor activitate, să asigure supremația legii, să respecte drepturile şi libertățile persoanelor, precum şi egalitatea lor în fața legii şi să asigure un tratament juridic nediscriminatoriu tuturor participanților la procedurile judiciare, indiferent de calitatea acestora. De asemenea, trebuie să respecte Codul deontologic al judecătorilor şi procurorilor şi să participe la formarea profesională continuă.

Totodată, judecătorii nu pot refuza să judece pe motiv că legea nu prevede, este neclară sau incompletă, denegarea de dreptate nefiind permisă de legea română.

Recrutarea şi formarea profesională a judecătorilor şi procurorilor se face prin concurs, pe baza competenței profesionale, a aptitudinilor şi a bunei reputații. Admiterea în magistratură şi formarea profesională inițială în vederea ocupării funcției de judecător şi procuror se realizează prin Institutul Național al Magistraturii.

Legea nr. 303/2004 [art. 14 alin. (2)] enunță următoarele condiții pentru admiterea unei persoane la Institutul Național al Magistraturii:

– are cetățenia română, domiciliul în România şi capacitate deplină de exercițiu;

– este licențiată în drept;

– nu are antecedente penale sau cazier fiscal şi se bucură de o bună reputație;

– cunoaşte limba română;

– este aptă, din punct de vedere medical şi psihologic, pentru exercitarea funcției.

Cursanții Institutului Național al Magistraturii au calitatea de auditori de justiție. Formarea profesională inițială în cadrul Institutului Național al Magistraturii constă în pregătirea teoretică şi practică a auditorilor de justiție pentru a deveni judecători sau procurori. În perioada cursurilor, auditorii de justiție efectuează stagii de practică în cadrul instanțelor judecătoreşti şi al parchetelor, asistă la şedințele de judecată şi la activitatea de urmărire

penală, pentru a cunoaşte în mod direct activităţile pe care le desfăşoară judecătorii, procurorii şi personalul auxiliar de specialitate.

După încheierea cursurilor în cadrul Institutului Naţional al Magistraturii, auditorii de justiţie susţin un examen de absolvire, constând în probe teoretice şi practice, prin care se verifica însuşirea cunoştinţelor necesare exercitării funcţiei de judecător sau de procuror.

Auditorii de justiţie care au promovat examenul de absolvire vor fi numiţi, potrivit legii, de regulă, în funcţiile pentru care au optat după primul an de cursuri în cadrul Institutului Naţional al Magistraturii.

Judecătorii stagiari şi procurorii stagiari sunt numiţi în funcţie de către Consiliul Superior al Magistraturii, pe baza mediei generale, obţinută prin însumarea celor trei medii de la sfârşitul fiecărui an de studiu şi de la examenul de absolvire a Institutului Naţional al Magistraturii.

După încheierea perioadei de stagiu, judecătorii şi procurorii stagiari sunt obligaţi să se prezinte la examenul de capacitate. Judecătorii şi procurorii care au promovat examenul de capacitate sunt numiţi de Preşedintele României, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii.

În concordanţă cu prevederile constituţionale, Legea nr. 303/2004 reglementează o serie de interdicţii şi incompatibilităţi, care au menirea de a garanta independenţa şi imparţialitatea judecătorilor şi procurorilor.

În acest sens menţionăm că, potrivit art. 5 din Legea nr. 303/2004, funcţiile de judecător, procuror, magistrat-asistent şi asistent judiciar sunt incompatibile cu orice alte funcţii publice sau private, cu excepţia funcţiilor didactice din învăţământul superior, precum şi a celor de instruire din cadrul Institutului Naţional al Magistraturii şi al Şcolii Naţionale de Grefieri, în condiţiile legii.

Judecătorii şi procurorii sunt obligaţi să se abţină de la orice activitate legată de actul de justiţie în cazuri care presupun existenta unui conflict între interesele lor şi interesul public de înfăptuire a justiţiei sau de apărare a intereselor generale ale societăţii, cu excepţia cazurilor în care conflictul de interese a fost adus, în scris, la cunoştinţa colegiului de conducere al instanţei sau conducătorului parchetului şi s-a considerat că existenţa conflictului de interese nu afectează îndeplinirea imparţială a atribuţiilor de serviciu.

Tot în scopul de a se asigura independenţa şi imparţialitatea judecătorilor şi procurorilor, acestora le este interzis:

– să desfăşoare activităţi comerciale, direct sau prin persoane interpuse;

– să desfăşoare activităţi de arbitraj în litigii civile, între profesionişti sau de altă natură;

– să aibă calitatea de asociat sau de membru în organele de conducere, administrare sau control la societăţi civile, societăţi comerciale, inclusiv

bănci sau alte instituții de credit, societăți de asigurare ori financiare, companii naționale, societăți naționale sau regii autonome;

– să aibă calitatea de membru al unui grup de interes economic.

Tot ca o garanție a independenței judecătorilor și procurorilor, menționăm că aceștia pot fi eliberați din funcție numai în cazurile și condițiile expres prevăzute de lege (art. 65 din Legea nr. 303/2004).

§4. Compunerea și constituirea instanței

În cadrul activității jurisdicționale, prin instanță se înțelege o structură internă a organului judecătoresc, căreia i se atribuie prin dispoziții cu caracter administrativ, soluționarea unui anumit litigiu. Instanța se compune, astfel, cu un număr de judecători stabilit de lege. Ea este reprezentată de un anume judecător sau complet de judecată. Instanța, ca și complet de judecată, este alcătuită în totalitate din judecători (art. 395 și art. 398-399 C. proc. civ.). La activitatea instanței pot participa și alte organe sau persoane[1].

Prin **compunerea** instanței se înțelege alcătuirea instanței cu numărul de judecători prevăzuți de lege. Prin urmare, atunci când ne referim la compunerea completului avem în vedere numai participarea la judecată a numărului legal de judecători, nu și posibilitatea acestora de a face parte din complet (în caz de incompatibilitate, abținere, recuzare). Astfel, se poate spune că este avut în vedere aspectul cantitativ al compunerii completului, nu cel calitativ[2].

Dacă în vechea reglementare colegialitatea instanței constituia regula, în prezent, potrivit art. 54 alin. (1) din Legea nr. 304/2004, cauzele date, potrivit legii, în competența de primă instanță a judecătoriei, tribunalului și curții de apel se judecă în complet format dintr-un judecător, cu excepția cauzelor privind conflictele de muncă și de asigurări sociale. Ca excepție, completul pentru soluționarea în primă instanță a cauzelor privind conflictele de muncă și asigurări sociale se constituie dintr-un judecător și 2 asistenți judiciari. Asistenții judiciari participă la deliberări cu vot consultativ și semnează hotărârile pronunțate. Opinia acestora se consemnează în hotărâre, iar opinia separată se motivează.

Conform alin. (2) al art. 54 din Legea nr. 304/2004, apelurile se judecă în complet format din 2 judecători, iar recursurile, în complet format din 3 judecători, cu excepția cazurilor în care legea prevede altfel.

---

[1] I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2007, p. 282.

[2] M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013, Vol. I, op. cit.*, p. 269.

Tot ca excepție, există și cereri care au fost conferite spre soluționare prin lege (art. 23 din Legea nr. 303/2004) judecătorului stagiar:

– cererile privind pensiile de întreținere, cererile privind înregistrările și rectificările în registrele de stare civilă, cererile privind popririle, încuviințarea executării silite, învestirea cu formulă executorie și luarea unor măsuri asigurătorii;

– litigiile patrimoniale având ca obiect plata unei sume de bani sau predarea unui bun, în cazul în care valoarea obiectului litigiului nu depășește 10 mii lei RON;

– plângerile împotriva proceselor-verbale de constatare a contravențiilor și de aplicare a sancțiunilor contravenționale;

– somația de plată ș.a.

Colegiile de conducere stabilesc compunerea completelor de judecată la începutul anului, urmărind asigurarea continuității completului. Schimbarea membrilor completelor se face în mod excepțional, pe baza criteriilor obiective stabilite de Regulamentul de ordine interioară a instanțelor judecătorești. Completul de judecată este prezidat, prin rotație, de unul dintre membrii acestuia.

În cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție, în alte materii decât cea penală, completul este format din trei judecători, de regulă din aceeași secție.

La începutul fiecărui an se constituie patru complete de 5 judecători (două în materie penală și două în alte materii). În acest sens, Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție aprobă numărul și compunerea completelor de 5 judecători. Judecătorii care fac parte din aceste complete sunt desemnați, prin tragere la sorți, în ședință publică, de președintele sau, în lipsa acestuia, de vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție. Schimbarea membrilor completelor se face în mod excepțional, pe baza criteriilor obiective stabilite de Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

Pentru soluționarea recursului în interesul legii, potrivit art. 516 C. proc. civ., se formează un complet alcătuit din 25 de membri, după cum urmează: din președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție, președinții de secții din cadrul acesteia, precum și 20 de judecători, din care 14 judecători din secția/secțiile în a cărei/căror competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții.

De asemenea, în ipoteza sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, conform art. 520 alin. (6) C. proc. civ., se alcătuiește un complet de 13 judecători, format din președintele secției corespunzătoare a

Înaltei Curți de Casație și Justiție sau de un judecător desemnat de acesta și 12 judecători din cadrul secției respective.

Completul de 5 judecători este prezidat de președintele sau vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, atunci când acesta face parte din complet. De asemenea, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinți prezidează Secțiile Unite, Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, precum și Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept și orice complet în cadrul secțiilor, când participă la judecată[1].

În ceea ce privește **constituirea** instanței, aceasta semnifică alcătuirea ei complexă, cu toate organele și persoanele cerute de lege. Aceasta presupune participarea, alături de completul de judecată, a grefierului, respectiv a magistratului-asistent la Înalta Curte de Casație și Justiție, precum și a procurorului, în situațiile în care acesta trebuie să participe potrivit legii.

Potrivit dispozițiilor din Codul de procedură civilă, grefierul redactează și semnează încheierea de ședință (art. 232-233), semnează, alături de președinte, procesul-verbal de constatare a stării materiale a înscrisului defăimat (art. 305), scrie mărturia, după dictarea președintelui sau a judecătorului delegat (art. 323), semnează interogatoriul (art. 354), semnează hotărârea [art. 426 alin. (3)] etc.

De asemenea, conform art. 92 C. proc. civ., procurorul poate porni orice acțiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege. Totodată, poate să pună concluzii în orice proces civil, în oricare fază a acestuia, dacă apreciază că este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor și intereselor cetățenilor. În cazurile anume prevăzute de lege, participarea și punerea concluziilor de către procuror sunt obligatorii, sub sancțiunea nulității absolute a hotărârii.

Compunerea și constituirea instanței de judecată sunt reglementate de norme de organizare judecătorească, cu caracter imperativ, de ordine publică, a căror nerespectare atrage sancțiunea gravă a nulității hotărârii dată cu nerespectarea acestor dispoziții. Nu numai numărul judecătorilor și constituirea instanței cu procuror și grefier trebuie avute în vedere, ci și cerințele legale pentru ca cei care compun instanța să poată să-și exercite atribuțiile jurisdicționale potrivit prevederilor legii.

---

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, T.C. BRICIU, C.C. DINU, *op. cit.*, p. 149-150.

§5. Incidente procesuale privind compunerea sau constituirea instanței

5.1. Incompatibilitatea

Incompatibilitatea este acea situație în care unui judecător, în cazurile expres prevăzute de lege, nu îi este permis să ia parte la soluționarea unor cauze.

Normele privitoare la incompatibilitate sunt considerate norme imperative, din moment ce sunt edictate pentru a proteja interesul general, al bunei administrări a justiției şi, după cum se ştie, de esența nulității absolute este faptul că ea protejează interesele generale[1].

Articolele 41 şi 42 C. proc. civ. reglementează incompatibilitatea ca fiind un incident procedural care priveşte compunerea instanței (completului), textele de lege menționate aplicându-se numai judecătorilor.

Articolul 41 C. proc. civ. reglementează mai multe ipoteze. Astfel, primul alineat stabileşte că „judecătorul care a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre prin care s-a soluționat cauza nu poate judeca aceeaşi pricină în apel, recurs, contestație în anulare sau revizuire şi nici după trimiterea spre rejudecare", iar cel de-al doilea alineat al acestui articol prevede că „nu poate lua parte la judecată cel care a fost martor, expert, arbitru, procuror, avocat, asistent judiciar, magistrat-asistent sau mediator în aceeaşi cauză".

Primul caz de incompatibilitate surprinde ipoteza în care un judecător, după ce a pronunțat o încheiere interlocutorie sau o hotărâre, fiind avansat la instanța superioară, la care vine spre soluționare o cerere de exercitare a unei căi de atac declarată împotriva hotărârii respective, este firesc ca judecătorul să nu îşi poată verifica propria hotărâre, întrucât ar lipsi garanția că s-ar realiza un control judiciar obiectiv, fiind puțin probabil ca judecătorul să fie dispus să revină asupra soluției pe care a dat-o.

Cel de-al doilea caz de incompatibilitate se justifică prin intenția legiuitorului de a asigura obiectivitate deplină în ipoteza rejudecării fondului după casare, evitând situația în care judecătorul ce a dat hotărârea casată să pronunțe aceeaşi soluție şi după rejudecare, pentru a nu se dezice de soluția inițială.

Este necesar ca judecătorul, pentru a deveni incompatibil la rejudecarea cauzei, să fi soluționat fondul acelei pricini sau să fi rezolvat unele chestiuni

---

[1] A se vedea Gh. Piperea, *Considerații privind natura juridică a incompatibilității*, în Dreptul nr. 2/1996, p. 46-52.

incidente care să ducă la rezolvarea fondului ei[1]. Simpla participare la o şedinţă de judecată în care s-au făcut acte de administrare a unor probe ori s-au rezolvat excepţii de procedură menite să asigure cadrul legal al judecăţii, nu constituie caz de incompatibilitate[2].

Cazurile de incompatibilitate prevăzute de art. 41 alin. (1) C. proc. civ. sunt de strictă interpretare. Aşa fiind, trebuie să spunem că nicio aplicare în cazuri asemănătoare – printr-o interpretare extensivă – nu este posibilă. Astfel, s-a decis că judecătorii care au luat parte la judecata în recurs a unei cauze nu sunt incompatibili de a judeca aceeaşi cauză în fond după casare cu reţinere[3].

A treia ipoteză are în vedere prezumţia că cel care anterior a fost martor, expert, arbitru, procuror, avocat, asistent judiciar, magistrat-asistent sau mediator într-o cauză nu ar fi obiectiv, ar fi tentat să-şi menţină punctul de vedere pe care deja şi l-a format.

Alte cazuri de incompatibilitate, considerate în doctrină şi în practica judiciară cazuri de incompatibilitate relativă[4], sunt prevăzute de art. 42 C. proc. civ. Astfel, judecătorul este, de asemenea, incompatibil de a judeca în următoarele situaţii:

– când şi-a exprimat anterior părerea cu privire la soluţie în cauza pe care a fost desemnat să o judece. Punerea în discuţia părţilor, din oficiu, a unor chestiuni de fapt sau de drept, potrivit art. 14 alin. (4) şi (5), nu îl face pe judecător incompatibil;

– când există împrejurări care fac justificată temerea că el, soţul său, ascendenţii ori descendenţii lor sau afinii lor, după caz, au un interes în legătură cu pricina care se judecă;

– când este soţ, rudă sau afin până la gradul al patrulea inclusiv cu avocatul ori reprezentantul unei părţi sau dacă este căsătorit cu fratele ori cu sora soţului uneia dintre aceste persoane;

– când soţul sau fostul său soţ este rudă ori afin până la gradul al patrulea inclusiv cu vreuna dintre părţi;

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 595/1976, în C.D. 1976, p. 227. Trib. Timiş, dec. civ. nr. 1432/1978, în R.R.D. nr. 4/1979, p. 53; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 787/1987, în R.R.D. nr. 1/1988, p. 68; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1563/1987, în R.R.D. nr. 9/1988, p. 73.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 543/1980, în R.R.D. nr. 10/1980, p. 66; Trib. Botoşani, dec. civ. nr. 28/1981, în R.R.D. nr. 9/1981, p. 67.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 543/1980, în C.D. 1980, p. 167.

[4] A se vedea D.N. Theohari, în *Noul Cod de procedură civilă, 2013, vol. I*, coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 122; M. Dinu, *Incompatibilitatea în lumina dispoziţiilor Noului Cod de procedură civilă*, în C.J. nr. 5/2013, p. 271-276.

– dacă el, soţul sau rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv ori afinii lor, după caz, sunt părţi într-un proces care se judecă la instanţa la care una dintre părţi este judecător;

– dacă între el, soţul său ori rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv sau afinii lor, după caz, şi una dintre părţi a existat un proces penal cu cel mult 5 ani înainte de a fi desemnat să judece pricina. În cazul plângerilor penale formulate de părţi în cursul procesului, judecătorul devine incompatibil numai în situaţia punerii în mişcare a acţiunii penale împotriva sa;

– dacă este tutore sau curator al uneia dintre părţi;

– dacă el, soţul său, ascendenţii ori descendenţii lor au primit daruri sau promisiuni de daruri ori alte avantaje de la una dintre părţi;

– dacă el, soţul său ori una dintre rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv sau afinii lor, după caz, se află în relaţii de duşmănie cu una dintre părţi, soţul ori rudele acesteia până la gradul al patrulea inclusiv;

– dacă, atunci când este învestit cu soluţionarea unei căi de atac, soţul sau o rudă a sa până la gradul al patrulea inclusiv a participat, ca judecător sau procuror, la judecarea aceleiaşi pricini înaintea altei instanţe;

– dacă este soţ sau rudă până la gradul al patrulea inclusiv sau afin, după caz, cu un alt membru al completului de judecată;

– dacă soţul, o rudă ori un afin al său până la gradul al patrulea inclusiv a reprezentat sau asistat partea în aceeaşi pricină înaintea altei instanţe;

– atunci când există alte elemente care nasc în mod întemeiat îndoieli cu privire la imparţialitatea sa.

Trebuie să precizăm că dispoziţiile referitoare la soţ se aplică şi în cazul concubinilor.

La aceste cazuri de incompatibilitate se mai poate adăuga unul, reglementat de art. 51 alin. (3) din Legea nr. 317/2004, privind Consiliul Superior al Magistraturii[1].

Textul la care am făcut trimitere prevede că pentru soluţionarea recursului exercitat împotriva hotărârile secţiilor Consiliului Superior al Magistraturii prin care s-a soluţionat o acţiune disciplinară, competenţa aparţine Completului de 5 judecători al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie. Din Completul de 5 judecători nu pot face parte membrii cu drept de vot ai Consiliului Superior al Magistraturii sau judecătorul sancţionat disciplinar.

Excepţia incompatibilităţii este o excepţie de procedură pentru că priveşte încălcarea regulilor referitoare la compunerea instanţei. Pentru că tinde la amânarea judecăţii, ca efect al admiterii sale, excepţia este dilatorie. Normele care organizează incompatibilitatea sunt norme de organizare

[1] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013, Vol. I, op. cit.*, p. 284.

judiciară, imperative, întrucât nu se poate lăsa la latitudinea părților să decidă ca la judecată să participe un judecător incompatibil. Ca atare, excepția este absolută şi poate fi invocată de oricare dintre părți, de procuror sau de instanță din oficiu, în orice stare a pricinii. De vreme ce norma are caracter imperativ, sancțiunea care intervine pentru nerespectarea ei este nulitatea absolută[1].

5.2. Abținerea şi recuzarea

5.2.1. Definirea noțiunilor

Atât abținerea, cât şi recuzarea sunt două instituții procesuale strâns legate una de alta; mai precis, recuzarea nu poate avea loc decât în cazul în care nu s-a realizat abținerea[2].

Prin abținere se înțelege acea situație în care un judecător, ştiind că există un motiv de recuzare împotriva sa, într-o anumită pricină civilă, se retrage de la judecarea ei (art. 43 C. proc. civ.). Prin recuzare desemnăm posibilitatea dată de lege părților de a cere – pentru cazurile strict prevăzute de lege – îndepărtarea unuia sau a mai multor judecători de la judecarea unei anumite pricini civile în cazul în care nu s-au abținut – ei înşişi – de la judecarea ei (art. 44 C. proc. civ.).

Deosebirea dintre aceste două instituții procedurale – care se sprijină pe aceleaşi motive – constă în faptul că, în timp ce recuzarea emană de la părțile din proces, fiind un drept al lor, abținerea constituie o îndatorire a judecătorului. Altfel spus, abținerea reprezintă o autorecuzare.

5.2.2. Cazurile de abținere şi recuzare

Cazurile de abținere şi recuzare sunt identice şi sunt reglementate în art. 41 şi art. 42 C. proc. civ. Este de observat că toate aceste ipoteze au un fundament comun: suspiciunea obiectivității şi imparțialității judecătorilor.

Natura motivelor care au determinat reglementarea – în concret – a acestor cazuri este diferită. Gruparea lor este totuşi posibilă sub următoarele criterii: interesul, rudenia şi afinitatea, dușmănia şi exprimarea apriorică a opiniei.

---

[1] A se vedea M. Tăbârcă, Gh. Buta, *Codul de procedură civilă comentat şi adnotat*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2008, p. 140.

[2] A se vedea I. Leş, *Incompatibilitățile şi interdicțiile în funcție ale magistraților*, în R.R.D.P. nr. 1/2008, p. 83-99; I. Popa, *Discuții în legătură cu unele aspecte specifice privitoare la abținerea şi recuzarea judecătorilor*, în Dreptul nr. 3/2011, p. 159-169.

a) Interesul personal al judecătorului. Este posibil ca judecătorii – alături de părţile litigante – să fie şi ei interesaţi în soluţionarea anumitor cauze civile.

Pentru un judecător, interesul de a se da într-o cauză civilă o anumită soluţie poate fi: direct sau indirect. Sau, cu alte cuvinte, al său personal sau al rudelor sale.

Se consideră că un judecător este interesat în soluţionarea unor cauze civile în următoarele cazuri: când el, soţul său, ascendenţii ori descendenţii lor sau afinii lor, după caz, au un interes în legătură cu pricina care se judecă[1]; dacă el, soţul sau rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv ori afinii lor, după caz, sunt părţi într-un proces care se judecă la instanţa la care una dintre părţi este judecător[2]; dacă este tutore sau curator al uneia din părţi[3]; dacă el, soţul său, ascendenţii ori descendenţii lor au primit daruri sau promisiuni de daruri ori alte avantaje de la una dintre părţi.

b) Legătura de rudenie sau afinitate. Legătura de rudenie sau afinitate dintre un judecător şi persoanele interesate în soluţionarea unei cauze civile presupune afecţiune şi interes, ambele fiind prezumate a fi dăunătoare obiectivităţii judecătorului.

Legătura de rudenie sau afinitate este reglementată în următoarele cazuri: când este soţ, rudă sau afin până la gradul al patrulea inclusiv cu avocatul ori reprezentantul unei părţi sau dacă este căsătorit cu fratele ori cu sora soţului uneia dintre aceste persoane; când soţul sau fostul său soţ este rudă ori afin până la gradul al patrulea inclusiv cu vreuna dintre părţi; dacă, atunci când este învestit cu soluţionarea unei căi de atac, soţul sau o rudă a sa până la gradul al patrulea inclusiv a participat, ca judecător sau procuror, la judecarea aceleiaşi pricini înaintea altei instanţe; dacă este soţ sau rudă până la gradul al patrulea inclusiv sau afin, după caz, cu un alt membru al completului de judecată; dacă soţul, o rudă ori un afin al său până la gradul al patrulea inclusiv a reprezentat sau asistat partea în aceeaşi pricină înaintea altei instanţe.

c) Ura sau duşmănia judecătorului. Este posibil ca un judecător să aibă anumite resentimente faţă de una dintre părţile unei cauze civile. Asemenea resentimente sunt deduse – prin reglementarea lor – din stări de

---

[1] De exemplu, judecătorul, soţia sa ori celelalte persoane menţionate pot apărea în calitate de creditori, debitori sau garanţi ai uneia dintre părţile litigante.

[2] Cazul acesta prezumă eventualitatea ca doi judecători – de la aceeaşi instanţă – să fie puşi în situaţia de a-şi face concesii reciproce: unul judecând cauza în care este interesat celălalt şi invers.

[3] Raţiunea acestui caz este că aceeaşi persoană nu poate fi în acelaşi timp judecător şi parte în proces.

fapt existente sau din antecedente. Există reglementate în acest sens două cazuri: dacă între el, soțul său ori rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv sau afinii lor, după caz, şi una dintre părți a existat un proces penal cu cel mult 5 ani înainte de a fi desemnat să judece pricina; dacă el, soțul său ori una dintre rudele lor până la gradul al patrulea inclusiv sau afinii lor, după caz, se află în relații de dușmănie cu una dintre părți, soțul ori rudele acesteia până la gradul al patrulea inclusiv.

În cazul plângerilor penale formulate de părți în cursul procesului, judecătorul devine incompatibil numai în situația punerii în mișcare a acțiunii penale împotriva sa.

d) Exprimarea anterior a opiniei de către judecător. Se poate ca un judecător să se afle în situația de a-şi fi exprimat extrajudiciar părerea cu privire la soluționarea unei anumite pricini civile. Drept urmare, dacă aceasta se poate dovedi, acel judecător nu mai poate judeca acea cauză.

Reținem că în această privință există reglementat un singur caz: când şi-a exprimat anterior părerea cu privire la soluție în cauza pe care a fost desemnat să o judece. Punerea în discuția părților, din oficiu, a unor chestiuni de fapt sau de drept, nu îl face pe judecător incompatibil[1].

5.2.3. Caracterul normelor privitoare la abținerea şi recuzarea judecătorilor

Este de remarcat că în determinarea caracterului acestor norme urmează a fi avute în vedere, în mod distinct, pe de o parte abținerea, iar pe de altă parte recuzarea.

Astfel, în cazul abținerii, normele se consideră că au pentru judecător – ca persoană – caracter imperativ[2]. Pentru justificarea acestei concluzii pot fi invocate şi dispozițiile cuprinse în art. 43 alin. (2) C. proc. civ. Astfel, în acest text se arată că: „judecătorul care ştie că există un motiv de incompatibilitate în privința sa este obligat să se abțină de la judecarea pricinii".

În privința recuzării, normele se consideră că au caracter dispozitiv. Aceasta în sensul că recuzarea este lăsată la aprecierea părții interesate. Prin urmare, dacă una dintre părțile unei cauze civile cunoaşte existența unui motiv de recuzare față de unul din judecătorii care judecă pricina ea este pusă în situația de a aprecia, fie în sensul recuzării, fie în sensul acceptării

---

[1] Nu este recuzabil judecătorul care şi-a exprimat părerea asupra unor chestiuni controversate, chiar dacă pricina pe care o judecă este identică cu cea comentată, într-o revistă de specialitate.

[2] A se vedea, în acest sens, şi I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 225.

ca acel judecător să judece cauza, dacă are încredere în obiectivitatea şi imparţialitatea lui.

Sub acest aspect se evidenţiază şi dispoziţiile cuprinse în art. 44 alin. (1) C. proc. civ., care prevăd că cererea de recuzare trebuie făcută „înainte de începerea oricărei dezbateri". Rezultă că cererea de recuzare care n-a fost făcută cu respectarea acestei condiţii nu mai poate fi făcută ulterior, partea fiind decăzută din dreptul invocării ei.

Trebuie să menţionăm, în acest context, că dispoziţiile privitoare la recuzarea judecătorilor se aplică şi altor participanţi la procesul civil, cum ar fi: procurorilor, magistraţilor-asistenţi, asistenţilor judiciari şi grefierilor (art. 54 C. proc. civ.), experţilor (art. 332 C. proc. civ.), precum şi interpreţilor şi traducătorilor (art. 225 coroborat cu art. 332 C. proc. civ.).

5.2.4. Procedura abţinerii şi recuzării

Procedura abţinerii şi recuzării este reglementată de art. 50-53 C. proc. civ. şi are drept scop să împiedice orice pretexte nejustificate ale mai multor judecători de a nu lua parte la judecarea anumitor pricini, cât şi orice atitudine şicanatoare din partea părţilor litigante, care, urmărind tergiversarea judecăţii, ar putea să recuze pe majoritatea judecătorilor (astfel să se descompleteze instanţa) sau pe anumiţi specialişti, care ar putea să efectueze o expertiză, pe procurorul care a intervenit în proces etc.

Astfel, judecătorul care ştie că există un motiv de incompatibilitate în privinţa sa este obligat să se abţină de la judecarea pricinii. Declaraţia de abţinere se face în scris de îndată ce judecătorul a cunoscut existenţa cazului de incompatibilitate sau verbal în şedinţă, fiind consemnată în încheiere.

Cererea de recuzare se face de partea interesată, verbal sau în scris înainte de începerea dezbaterilor sau, dacă motivele de recuzare s-au cunoscut abia în cursul judecăţii, de îndată cele ele au fost cunoscute (art. 44 C. proc. civ.).

Dacă cererea de recuzare s-a făcut înaintea cererii de abţinere, judecătorul poate declara că se abţine (art. 48 C. proc. civ.). În acest caz, urmează a se soluţiona, mai întâi, abţinerea judecătorului şi numai în cazul în care instanţa a decis că judecătorul poate lua parte la judecata pricinii, va trebui să decidă şi asupra recuzării.

Cererea de abţinere sau recuzare se judecă de către instanţa în faţa căreia s-a făcut, în alcătuirea căreia nu poate intra judecătorul care s-a abţinut sau a fost recuzat (art. 50 C. proc. civ.).

În cazul în care s-au abținut sau au fost recuzați toți judecătorii unei instanțe, cererile de abținere sau de recuzare se vor judeca de către instanța imediat superioară [art. 50 alin. (2) C. proc. civ.].

În timpul judecării cererii de abținere sau recuzare judecata nu se suspendă, dar nu se mai întocmește niciun act de procedură (art. 49 C. proc. civ.).

Judecarea abținerii și recuzării se face în camera de consiliu fără prezența părților. Judecătorul care s-a abținut sau a fost recuzat va fi ascultat numai dacă instanța găsește de cuviință că aceasta este necesară, în aceleași condiții putând fi ascultate și părțile [art. 51 alin. (1) C. proc. civ.].

Dovada motivelor de abținere sau de recuzare va fi făcută de cei interesați – judecător sau parte – numai prin înscrisuri, începuturi de dovadă scrisă, completate prin proba cu martori și numai în lipsa unor asemenea dovezi, prin martori. Interogatoriul, ca mijloc de probă, în dovedirea motivelor abținerii sau recuzării, nu este admis [art. 51 alin. (3) C. proc. civ.].

Asupra cererilor de abținere sau recuzare instanța se pronunță printr-o încheiere, care se pronunță în ședință publică [art. 51 alin. (5) C. proc. civ.].

În cazul admiterii sau respingerii cererii de abținere, cât și în cazul admiterii cererii de recuzare, încheierea prin care s-a hotărât astfel nu este susceptibilă de nicio cale de atac. La fel se procedează și în ipoteza respingerii recuzării în cazul rămânerii acesteia fără obiect, deoarece fusese admisă (cu prioritate) cererea de abținere.

Cât privește încheierea prin care s-a respins cererea de recuzare se poate ataca, doar de către părți, numai odată cu hotărârea prin care s-a soluționat cauza[1]. Când această din urmă hotărâre este definitivă, încheierea va putea fi atacată cu recurs, la instanța ierarhic superioară, în termen de 5 zile de la comunicarea acestei hotărâri [art. 53 alin. (1) C. proc. civ.].

Dacă instanța de apel constată că recuzarea a fost în mod greșit respinsă, reface toate actele de procedură și, dacă apreciază că este necesar, dovezile administrate la prima instanță. Când instanța de recurs constată că recuzarea a fost greșit respinsă, ea va casa hotărârea, dispunând trimiterea cauzei spre rejudecare la instanța de apel sau, atunci când calea de atac a apelului este suprimată, la prima instanță.

5.2.5. Efectele soluționării cererilor de abținere și recuzare

Efectele soluționării cererilor de abținere sau recuzare se evidențiază în funcție de soluția dată. Astfel, în cazul în care cererea de abținere sau recuzare este admisă, judecătorul care s-a abținut sau a fost recuzat se va

[1] C.S.J., Completul de 9 judecători, Decizia nr. 5/2000, în B.J. 2000, p. 62.

retrage din completul de judecată, fiind înlocuit cu un alt judecător [art. 51 alin. (6) C. proc. civ.].

Este de menționat că în încheierea de admitere a cererii de abținere sau recuzare urmează a fi făcute şi precizările cu privire la actele făcute de judecătorul respectiv: dacă rămân valabile sau trebuie să fie refăcute.

În cazul în care cererea de recuzare a trebuit să fie soluționată de către instanța superioară – pe motivul recuzării întregii instanțe – şi dacă o găseşte întemeiată va dispune trimiterea cauzei, spre a fi judecată, la o instanță de acelaşi grad [art. 52 alin. (1) C. proc. civ.].

În cazul în care cererea de abținere sau recuzare este respinsă, judecata va fi continuată cu judecătorul care s-a abținut ori a fost recuzat. Dacă cererea de recuzare este respinsă de către instanța superioară, dosarul pricinii va fi înapoiat spre judecare instanței inferioare [art. 52 alin. (2) C. proc. civ.].

Secțiunea a 2-a. Părțile în procesul civil

§1. Noțiune

Părți ale procesului civil sunt, în primul rând, persoanele fizice sau persoanele juridice, subiecte ale raportului juridic de drept material: titularul dreptului şi cel al obligației sale corelative.

Totuşi, noțiunea de parte în procesul civil este mai largă decât aceea a subiectelor raportului juridic de drept material dedus judecății, în justiție, pentru titularul dreptului putând să acționeze şi alte organe sau persoane, după cum, pentru titularul obligației, pot fi chemate să răspundă autorități sau persoane cărora obligația nu le incumbă în mod direct. În procesul civil pot figura, deci, în calitate de părți, atât persoanele fizice sau persoanele juridice, subiecte ale raporturilor juridice litigioase, cât şi alte organe sau persoane care pot acționa sau urmează să răspundă pentru acestea. Cât priveşte denumirea lor specifică, în faza judecății de fond, este aceea de reclamant şi pârât.

Concretizând conținutul acestor două noțiuni reținem că: reclamantul este persoana fizică sau persoana juridică ce pretinde încălcarea sau nerecunoaşterea unui drept subiectiv şi solicită apărarea lui pe cale judiciară, iar pârâtul persoana fizică sau persoana juridică împotriva căreia este îndreptată pretenția şi care urmează să răspundă pentru pretinsa încălcare sau nerecunoaştere a acelui drept subiectiv[1].

[1] Pentru o analiză de drept comparat a noțiunii de parte în procesul civil, a se vedea: E.J. Cohn, *Civil Procédure, Partier, Chapter 5,* 1975, Tubingen, p. 3 şi urm.

Această concepție este reținută și de instanța supremă. Astfel, se precizează: „prin parte se înțelege persoana care a acționat în justiție și aceea împotriva căreia s-a acționat, precum și succesorii lor în drepturi"[1]; „prin parte... se înțelege persoana care a sesizat instanța sau împotriva căreia s-a formulat o cerere în justiție"[2].

Poziția procesuală a părților în procesul civil este în permanență contradictorie, ceea ce reprezintă esența procesului, rațiunea lui de a exista ca activitate și de a fi purtat – cu respectarea condițiilor și formelor prevăzute de lege – în toate fazele lui succesive.

Ca regulă, în cauzele civile, în determinarea poziției contradictorii a părților, trebuie pornit de la premisa că reclamantului îi revine sarcina de a-și susține pretențiile, iar pârâtului de a le combate. Așa fiind, reclamantul va ocupa o poziție ofensivă, iar pârâtul o poziție defensivă, de apărare.

În ipoteza în care pârâtul formulează, la rândul lui, pretenții împotriva reclamantului – de exemplu, pe calea unei cereri reconvenționale – se creează o situație de *judicium duplex*, adică de dublarea poziției lor contradictorii, fiecare apărând, în același timp și în cadrul aceluiași proces, în dublă calitate: de reclamant și pârât.

Este de observat că în cadrul căilor de atac poziția contradictorie a părților se evidențiază prin atitudinea adoptată față de hotărârea atacată: părții care exercită calea de atac – apelantul, recurentul, revizuientul sau contestatorul – revenindu-i sarcina să susțină, prin invocarea motivelor prevăzute de lege, nelegalitatea sau netemeinicia hotărârii atacate, iar părții căreia hotărârea îi este favorabilă – intimatul – să combată motivele invocate și să susțină legalitatea și temeinicia ei.

§2. Coparticiparea procesuală

2.1. Noțiune și reglementare

Prezența mai multor subiecte într-un raport juridic obligațional va fi regăsită și în cadrul procesului civil, în cazul în care un atare raport devine litigios și este dedus judecății.

Necesitatea ca în proces, în calitate de părți, să figureze toate subiectele unui asemenea raport juridic obligațional, este reglementată prin dispozițiile art. 59 C. proc. civ., potrivit căruia „mai multe persoane pot fi împreună re-

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 94/1978, în R.R.D. nr. 4/1979, p. 54.
[2] Trib. Suprem, s. civ., dec.nr. 1061/1978, în R.R.D. nr. 1/1979, p. 52.

clamante sau pârâte dacă obiectul procesului este un drept ori o obligaţie comună, dacă drepturile sau obligaţiile lor au aceeaşi cauză ori dacă între ele există o strânsă legătură".

Coparticiparea procesuală reprezintă deci, acea situaţie juridică procesuală în care, ca urmare a deducerii în judecată a unui raport juridic obligaţional cu pluralitate de subiecte, în calitate de părţi în acel proces urmează să figureze toate persoanele între care s-a stabilit acel raport.

2.2. Felurile coparticipării procesuale

Coparticiparea procesuală, având în vedere calitatea procesuală de bază a părţilor, poate fi: *activă,* în ipoteza în care la proces participă mai mulţi reclamanţi care acţionează în judecată, prin aceeaşi cerere, un singur pârât; *pasivă,* dacă un singur reclamant acţionează în judecată, prin aceeaşi cerere, pe mai mulţi pârâţi; *mixtă,* când în proces participă mai mulţi reclamanţi şi mai mulţi pârâţi.

Coparticiparea procesuală, fiind generată de un singur raport juridic obligaţional cu pluralitate de subiecte şi privită prin prisma intereselor identice sau diferite ale părţilor, este considerată a fi *subiectivă.* Aceasta, evident, în comparaţie cu posibilitatea unei eventuale conexări a două pricini, ca urmare a participării în proces a terţelor persoane, când coparticiparea – având la bază raporturi juridice diferite, care reclamă a fi soluţionate împreună – se consideră a fi *obiectivă*[1].

Felurile obligaţiilor cu pluralitate de subiecte pun în discuţie şi criteriul clasificării coparticipării procesuale, din punctul de vedere al necesităţii de a se recurge la folosirea ei, în: coparticipare *facultativă* şi coparticipare *obligatorie.*

Sunt necesare, în această privinţă, câteva precizări prealabile. Astfel, pentru a se putea vorbi – cel puţin în principiu – de o coparticipare procesuală obligatorie, este necesar ca raporturile obligaţionale a căror valorificare judiciară se urmăreşte să fie indivizibile sau solidare. Raporturile juridice obligaţionale conjuncte nu pot da naştere la o coparticipare procesuală obligatorie deoarece „... fiecare creditor nu are drept decât la partea sa şi fiecare debitor nu datorează şi nu poate fi urmărit decât pentru partea sa"[2]. În acest sens, s-a pronunţat şi instanţa supremă care a decis că în cazul în care între obligaţiile a căror valorificare se urmăreşte nu există nici indivizibilitate şi nici solidaritate, raporturile juridice fiind legate distinct

---

[1] Această clasificare, în mod corect, este prezentată şi sub aspectul momentului în care intervine: iniţială pentru cea subiectivă şi ulterioară pentru cea obiectivă.

[2] T.R. Popescu, P. Anca, *op. cit.*, p. 374.

între acelaşi pârât şi mai mulţi reclamanţi, sub aspect procesual există o pluralitate de acţiuni cu obiecte juridice proprii şi nicidecum o coparticipare procesuală[1].

Este de observat, în această ordine de idei, că nici obligaţiile solidare sau indivizibile nu impun o coparticipare procesuală obligatorie. Aceasta, pe motiv că în baza principiului răspunderii pentru executarea integrală a obligaţiei asumate – care, în conformitate cu art. 1349 şi art. 1350 C. civ., coroborate cu art. 1443 C. civ., funcţionează ca o adevărată garanţie a posibilităţii de realizare a creanţei – oricare dintre codebitori poate fi urmărit şi obligat pentru întreaga datorie. Drept urmare, având în vedere şi interesul creditorului de a urmări în justiţie pe codebitorul cel mai solvabil, se poate spune că şi în cazul acestor obligaţii coparticiparea este, în principiu, facultativă.

Referitor la posibilitatea de a se ajunge, totuşi, la o coparticipare procesuală, se impune a fi reţinută următoarea idee: „în cazul *indivizibilităţii pasive* debitorul chemat în judecată poate introduce în cauză pe ceilalţi debitori pentru a fi obligaţi împreună la executarea prestaţiei datorate, pe când în cazul *solidarităţii pasive* debitorul acţionat poate introduce în proces pe ceilalţi codebitori solidari numai pentru a recupera partea datorată de fiecare".

În anumite cazuri, soluţionarea raporturilor juridice obligaţionale, solidare sau indivizibile – devenite litigioase – trebuie să se realizeze cu participarea, în calitate de părţi, a tuturor subiectelor lor. O asemenea participare este necesară, spre exemplu, în cazul ieşirii din indiviziune, în caz contrar, partajul fiind nul [art. 684 alin. (2) C. civ.]. Aşa fiind, reţinem următoarea concluzie: când necesitatea impune participarea la dezbaterile judiciare a tuturor subiectelor unui raport juridic obligaţional, devenit litigios, coparticiparea procesuală este obligatorie.

2.3. Efectele coparticipării

Efectele coparticipării procesuale pot fi observate prin analizarea dispoziţiilor cuprinse în primele două alineate ale art. 60 C. proc. civ. Primul alineat – care consacră regula – are următorul cuprins: „Actele de procedură, apărările şi concluziile unuia dintre reclamanţi sau pârâţi nu le pot profita celorlalţi şi nici nu îi pot prejudicia." Trebuie să reţinem – în baza

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1937/1973, în C.D. 1973, p. 300. Obligaţiile conjuncte nu exclud însă, în caz de litigiu, formularea unei acţiuni comune de către toţi reclamanţii: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2163/1974, în C.D. 1974, p. 255; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 116/1973, în R.R.D. nr. 9/1973, p. 154.

acestei dispoziții – că în cadrul procesului fiecare coparticipant se bucură de independență procesuală. Așa fiind, actele procesuale de dispoziție – desistarea sau achiesarea – făcute numai de către unul dintre coparticipanți, chiar în cazul obligațiilor solidare sau indivizibile, nu-i obligă şi pe ceilalți să adopte aceeaşi atitudine[1].

De la regula independenței procesuale se derogă prin alin. (2) al art. 60 C. proc. civ., prin care se dispune: „dacă prin natura raportului juridic sau în temeiul unei dispoziții a legii, efectele hotărârii se întind asupra tuturor reclamanților ori pârâților, actele de procedură îndeplinite numai de unii dintre ei sau termenele încuviințate numai unora dintre ei pentru îndeplinirea actelor de procedură profită şi celorlalți. Când actele de procedură ale unora sunt potrivnice celor făcute de ceilalți, se va ține seama de actele cele mai favorabile".

În acelaşi sens dispune şi art. 643 alin. (2) C. civ., în materia coproprietății, în cazul acțiunii în revendicare: „hotărârile judecătoreşti pronunțate în folosul coproprietății profită tuturor coproprietarilor. Hotărârile judecătoreşti potrivnice unui coproprietar nu sunt opozabile celorlalți coproprietari".

Este de observat că prin aceste dispoziții, pentru coparticipanții care figurează în proces ca reclamanți sau pârâți, în baza calității lor de creditori sau debitori în cadrul raportului juridic obligațional indivizibil sau solidar, după caz, li se consacră două posibilități: aceea a *avantajului sigur*, care operează de drept şi aceea a *aprecierii finalității actului,* în cazul în care există atitudini diferite. Așa de pildă: recursul declarat numai de un singur coparticipant, dacă va fi admis, va folosi şi celorlalți coparticipanți cu aceeaşi poziție procesuală (avantaj sigur); respingerea recursului va privi însă numai pe coparticipantul care l-a declarat, în sensul că numai acesta va suporta consecințele unei atare soluții, ceilalți coparticipanți, fiind prezumați că au optat pentru actul mai favorabil al nerecurării hotărârii (atitudini diferite).

Coparticiparea procesuală produce şi alte efecte: a) dacă mai mulți pârâți au un singur reprezentant, se va comunica o singură copie de pe cererea de chemare în judecată şi înscrisuri şi se va înmâna o singură citație [art. 149 alin. (1) C. proc. civ.], iar dacă mai mulți reclamanți au un singur reprezentant, se va depune pentru toți o singură întâmpinare şi un singur rând de înscrisuri [art. 206 alin. (2) C. proc. civ., coroborat cu art. 149 alin. (1) C. proc. civ.]; b) dacă un coparticipant – reclamant sau pârât – nu s-a prezentat în instanță odată cu ceilalți sau nu a îndeplinit un anumit act

---

[1] În acest sens, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 930/1971, citată de I. Mihuță în *Probleme de drept din practica Tribunalului Suprem în materie procesual civilă*, în R.R.D. nr. 2/1973, p. 121.

de procedură în termen, acesta va fi citat în continuare [art. 60 alin. (3) C. proc. civ.].

§3. Drepturile şi obligaţiile procesuale ale părţilor

3.1. Noţiune

Examinarea drepturilor şi obligaţiilor procesuale ale părţilor ar trebui făcută în cadrul conţinutului raporturilor juridice procesual civile în care se afirmă ca atare. După cum am mai arătat, raporturile juridice procesual civile sunt numeroase şi complexe şi cu greu s-ar putea realiza individualizarea conţinutului lor. Aşa fiind, ne vom limita doar la exemplificări cu caracter general şi fără a ne preocupa de posibilitatea corelării lor în cadrul unor anumite raporturi juridice procesual civile stabilite pe parcursul activităţii judiciare.

Astfel, dintre cele mai importante *drepturi procesuale* ale părţilor menţionăm: dreptul de a adresa cereri instanţei şi de a pune concluzii cu privire la cererile făcute de partea adversă; dreptul de a fi încunoştinţate de termenele fixate şi de a lua parte la dezbateri; dreptul la apărare; dreptul de a-i recuza pe judecători, procurori sau grefierii de şedinţă în condiţiile stabilite prin lege; dreptul de a exercita căile de atac împotriva hotărârilor pronunţate; dreptul de a cere executarea silită a hotărârilor sau a altor titluri executorii etc.

În ceea ce priveşte *obligaţiile procesuale* mai importante, sunt de menţionat: obligaţia de a se prezenta personal în faţa instanţei când legea impune în mod expres aceasta; să respecte formele şi condiţiile prevăzute de lege cu privire la întocmirea sau aducerea la îndeplinire a actelor de procedură; să suporte plata anumitor taxe etc.

3.2. Cadrul general al exercitării drepturilor procesuale civile. Abuzul de drept în procesul civil[1]

Problema exercitării drepturilor procesual civile trebuie înscrisă într-un anumit cadru social-juridic, care să le asigure valoarea şi eficienţa scopurilor pentru care au fost recunoscute.

În acest sens, se dispune prin art. 12 C. proc. civ.: „Drepturile procesuale trebuie exercitate cu bună-credinţă, potrivit scopului în vederea căruia au

[1] În acelaşi sens, a se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 274 şi urm.; D. GHERASIM, *Abuzul în exerciţiul drepturilor procesual civile*, în *Buna credinţă în raporturile juridice civile*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1981, p. 123.

fost recunoscute de lege şi fără a se încălca drepturile procesuale ale altei părţi. Partea care îşi exercită drepturile procesuale în mod abuziv răspunde pentru prejudiciile materiale şi morale cauzate. Ea va putea fi obligată, potrivit legii, şi la plata unei amenzi judiciare".

Este de reţinut, totodată, că prin art. 12 C. proc. civ. se stabilesc, pe de o parte, dispoziţiile cadru menite să asigure exercitarea drepturilor procesual civile cu bună-credinţă şi potrivit scopului care au fost recunoscute, iar pe de altă parte, criteriile generale după care urmează a se aprecia exerciţiul normal comparativ cu cel abuziv[1].

Textul art. 12 C. proc. civ. consacră, în materie procesual civilă, două elemente ale abuzului de drept şi anume: elementul subiectiv al exercitării cu rea-credinţă a drepturilor procesual civile şi elementul obiectiv al deturnării acestor drepturi de la finalitatea lor judiciară în vedere căreia au fost recunoscute prin lege.

Elementul *subiectiv* implică atitudinea părţilor faţă de modul de exercitare a drepturilor lor procesuale. Astfel, va fi considerat ca fiind exercitat în mod abuziv acel drept prin care o parte urmăreşte, cu intenţie, să întârzie judecata, să o constrângă pe cealaltă parte la concesii, să-i cauzeze o pagubă etc. Intenţia de exercitare abuzivă a drepturilor procesuale civile poate îmbrăca, prin efectuarea anumitor acte procesuale, forma pozitivă, dar şi – prin refuzul de a îndeplini anumite acte procesuale – forma negativă. Considerăm că se poate spune, cu suficient temei, că finalitatea unei asemenea manifestări nu îi poate profita acelei părţi în niciun mod sau îi profită, dar într-un mod nelegal, nepermis.

Sub aspect *obiectiv*, abuzul de drept în exerciţiul drepturilor procesuale civile se manifestă prin nesocotirea de către părţi a obligaţiei de a exercita drepturile ce le sunt recunoscute în conformitate cu scopul şi funcţia lor judiciară. În consecinţă, depăşirea scopului în vederea căruia a fost recunoscut, cât şi exercitarea unui drept fără interes legitim, constituie un abuz de drept.

În practica judiciară, în legătură cu exercitarea abuzivă a drepturilor procesual civile, s-au conturat mai multe aspecte. Menţionăm în continuare câteva dintre acestea[2].

a) Exercitarea abuzivă a dreptului la acţiune. Acest drept se consideră a fi deturnat de la finalitatea sa judiciară ori de câte ori prin introducerea unei acţiuni în justiţie se urmăreşte şicanarea, umilirea sau discreditarea

---

[1] A se vedea Fl. Dieac, *Limitele de exerciţiu ale drepturilor procesuale. Abuzul de drept procesual*, în P.R. nr. 7/2012, p. 62-73.

[2] A se vedea D. Radu, *Examen teoretic al practicii judiciare privind exercitarea abuzivă a drepturilor procesual civile*, în Analele Univ. Al. I. Cuza. Ştiinţe juridice, Iaşi, 1983, p. 19-26.

pârâtului, obținerea unor foloase nelegitime etc. Însă, este de precizat că dacă pârâtul pretinde că acțiunea îndreptată împotriva sa a fost exercitată în mod abuziv el trebuie să probeze, în apărarea sa, atât atitudinea șicanatoare, cât și intenția vădită din partea reclamantului de a-l păgubi.

b) Exercitarea abuzivă a dreptului la apărare. În ceea ce privește exercitarea abuzivă a acestui drept, cele mai răspândite forme se manifestă prin invocarea unor excepții menite a prelungi mersul judecății, propunerea unor probe neconcludente și greu de administrat, justificări de circumstanță pentru absentarea la termenele fixate sau pentru a nu se administra probele încuviințate[1].

c) Exercitarea abuzivă a dreptului de dispoziție. În baza principiului disponibilității părțile pot face în cursul procesului civil acte de dispoziție atât cu privire la drepturile civile subiective cât și cu privire la cele procesuale. Folosirea acestor drepturi nu se poate face abuziv și în scopul eludării legii, în scopul dobândirii de foloase nelegitime sau prin eludarea legii.

d) Exercitarea abuzivă a dreptului de a folosi căile de atac. După cum se poate observa din practica judiciară, în acest caz abuzul de drept îmbracă aspectul unei acțiuni tardive, cu scuza unor pretinse neregularități procedurale, în sensul exercitării – peste termenul legal – a căilor de atac reglementate de lege.

Față de cazurile menționate se impune și formularea unei concluzii. Astfel, cunoașterea cazurilor de exercitare abuzivă a drepturilor procesual civile corespunde unei duble necesități: aceea de a fi fundamentate pe baza dispozițiilor legale, care recunosc și garantează exercițiul normal al acestor drepturi și de a sancționate atunci când sunt constatate în practica judiciară.

§4. Condițiile legale pentru a putea fi parte în procesul civil

4.1. Preliminarii

Activitatea de înfăptuire a justiției în cauzele civile este o activitate care se desfășoară cu respectarea unor forme și condiții impuse de lege. Unele dintre aceste condiții sunt de un tip special și privesc anumite justificări de bază pe care trebuie să le facă persoanele între care s-a ivit conflictul și urmează a se purta în contradictoriu în cadrul activității judiciare.

Aceste condiții, într-o anumită măsură, se consideră prezumat a fi îndeplinite, chiar de la începutul activității procesuale. Nu este exclusă, desigur,

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1201/1976, comentată de V. URSU și V. DELEANU, în R.R.D. nr. 6/1978, p. 14 și urm.

nici ipoteza ca pe parcursul procesului unele dintre ele să fie contestate şi să se impună, justificarea lor prin probe sau argumente.

Pot figura ca părţi în procesul civil numai persoanele care îndeplinesc următoarele condiţii: au capacitate procesuală, au calitate procesuală pentru a sta în judecată, condiţii cerute pentru ambele părţi; afirmă prin acţiune un drept subiectiv legal şi actual, precum şi justificarea interesului de a pune în mişcare şi de a întreţine activitatea procesuală, condiţii cerute, în special, pentru reclamant[1].

4.2. Capacitatea juridică procesuală

În procesul civil pot fi părţi numai persoanele capabile de a avea drepturi şi obligaţii procesuale, adică numai persoanele care au capacitate juridică procesuală.

Capacitatea juridică procesuală este reglementată, în linii mari, prin art. 56-58 C. proc. civ. Este de menţionat că aceste texte fac trimitere la actul normativ cadru (Codul civil), care reglementează capacitatea civilă a persoanelor fizice şi a persoanelor juridice, în general, sub ambele ei forme: de folosinţă şi de exerciţiu.

a) Capacitatea procesuală de folosinţă. Capacitatea de folosinţă a drepturilor civile, într-o formulare sintetică, este definită în art. 34 C. civ., ca fiind: „aptitudinea persoanei de a avea drepturi şi obligaţii civile". Prin urmare, capacitatea de folosinţă, ca aptitudine generală şi abstractă de a avea drepturi şi de a asuma obligaţii civile, cuprinde toate drepturile şi obligaţiile pe care orice persoană, în condiţiile impuse de lege, le poate dobândi şi, respectiv, asuma, ca subiect de drept, în cadrul unor raporturi juridice civile determinate.

În virtutea capacităţii generale de folosinţă, orice persoană (fizică sau juridică), are şi dreptul de a figura ca parte într-un proces civil dacă pentru a-şi valorifica sau apăra drepturile sale civile se impune a se recurge la calea judiciară. Conţinutul acestui drept rezultă din prevederile art. 56 alin. (1) C. proc. civ.: „Poate fi parte în judecată orice persoană care are folosinţa drepturilor civile".

Însă, este de menţionat că – aşa cum se dispune prin art. 29 alin. (1) C. civ. – în cazurile şi condiţiile expres stabilite de lege capacităţii civile de folosinţă i se pot aduce şi anumite îngrădiri. Aşa fiind, textul art. 56 alin. (1) C. proc. civ. poate fi considerat că presupune şi forma negativă. Astfel, cu referire limitată numai la cazurile care privesc incapacităţile de folosinţă, acest text – prin suprimarea afirmaţiei şi inserarea negaţiei – ar putea

[1] Pentru detalii, a se vedea D. RADU, *Acţiunea*, p. 151-185.

căpăta, pentru nevoile teoretice şi practice ale demonstraţiei, următoarea formulare: orice persoană care nu are folosinţa anumitor drepturi civile nu poate să fie parte în judecată.

Legiuitorul a reglementat şi situaţiile de incapacitate. Astfel, de exemplu, constituie incapacitate specială de folosinţă, incapacitatea tutorelui sau a soţului acestuia, a unei rude în linie dreaptă ori a fraţilor sau surorilor tutorelui de a încheia acte juridice cu minorul aflat sub tutela sa [art. 147 alin. (1) C. civ.].

Incapacităţile de folosinţă sunt speciale şi subiective. Sunt speciale pentru că derogă de la principiul general – înscris în 29 alin. (1) C. civ. – al capacităţii de folosinţă şi sunt subiective pentru că privesc numai pe anumite persoane determinate.

Incapacitatea de folosinţă este sancţionată cu nulitatea absolută [art. 56 alin. (3) C. proc. civ.]. Astfel, sub aspectul de care ne ocupăm, putem concluziona: întrucât legea, în anumite cazuri determinate, nu recunoaşte unei anumite persoane aptitudinea de a dobândi un drept subiectiv nu-i recunoaşte nici aptitudinea de a figura ca parte într-un proces civil, care, eventual, ar fi pornit în vedere valorificării unui asemenea drept. Prin urmare, lipsa capacităţii procesuale de folosinţă duce la respingerea acţiunii. Într-adevăr, atâta timp cât legea nu-i recunoaşte celui care reclamă în justiţie aptitudinea de a avea dreptul a cărui apărare o pretinde, nu-i recunoaşte nici capacitatea de a sta în justiţie în calitate de reclamant.

În privinţa sarcinii probei, este de menţionat că ea incumbă celui care invocă incapacitatea, iar admisibilitatea mijloacelor de probă depinde de situaţia juridică ori de fapt care trebuie dovedită.

b) Capacitatea procesuală de exerciţiu. Capacitatea de exerciţiu este definită de art. 37 C. civ. ca fiind aptitudinea persoanei de a încheia singură acte juridice civile".

Din punct de vedere procesual, capacitatea de exerciţiu reprezintă aptitudinea oricărei persoane (fizice sau juridice), parte într-un proces civil, de a-şi exercita drepturile şi de a-şi îndeplini obligaţiile procesuale, personal sau prin mandatar ales, iar în caz de incapacitate prin reprezentantul legal.

Această definiţie este în concordanţă şi cu dispoziţiile art. 57 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia „partea care nu are exerciţiul drepturilor procedurale nu poate sta în judecată decât dacă este reprezentată, asistată ori autorizată în condiţiile prevăzute de legile sau, după caz, de statutele care îi reglementează capacitatea ori modul de organizare".

Din aceste prevederi rezultă că persoanele fizice, sub aspectul capacităţii lor de exerciţiu, se împart în următoarele trei categorii: persoane cu

capacitate de exerciţiu deplină; persoane cu capacitate de exerciţiu restrânsă şi persoane lipsite de capacitate de exerciţiu.

Ultimelor două categorii, prin instituţiile pe care art. 57 alin. (2) C. proc. civ. le menţionează – reprezentarea, asistarea şi autorizarea – li se asigură suplinirea capacităţii de exerciţiu. Aceasta impune să ne ocupăm în cele ce urmează numai de aceste două categorii.

Persoanele cu capacitate de exerciţiu restrânsă. În privinţa determinării acestei categorii de persoane se dispune prin art. 41 alin. (1) C. civ.: „minorul, care a împlinit vârsta de paisprezece ani, are capacitatea de exerciţiu restrânsă". În consecinţă, aceste persoane pot încheia singure acte juridice, dar cu încuviinţarea prealabilă a părinţilor sau, în lipsa acestora, a tutorelui spre a le apăra împotriva abuzurilor persoanelor care ar urmări să profite de lipsa lor de experienţă. Din modul de redactare a textelor menţionate s-ar putea crede că şi în materie procesual civilă, ca şi în domeniul dreptului material civil, este suficientă încuviinţarea dată minorului cu capacitate de exerciţiu restrânsă numai pentru pornirea procesului, urmând ca acesta să poată efectua singur toate celelalte acte procesuale.

În realitate însă, minorul cu capacitate de exerciţiu restrânsă trebuie să fie asistat de ocrotitorii săi legali în tot cursul procesului, aceştia urmând a fi citaţi alături de minor şi vor semna împreună cu el cererile adresate instanţei, sub sancţiunea nulităţii.

Persoanele lipsite de capacitatea de exerciţiu. Articolul 43 alin. (1) C. civ. cuprinde dispoziţia potrivit căreia „nu au capacitate de exerciţiu: a) minorul care nu a împlinit vârsta de paisprezece ani; b) interzisul judecătoresc".

Este evident că aceste persoane, neavând capacitate de exerciţiu, nu pot figura – în cadrul circuitului civil general sau al activităţii judiciare – ca subiecte sau părţi, care să-şi poată exercita singure drepturile şi tot astfel să-şi îndeplinească obligaţiile ce le revin. Aşa fiind şi pornindu-se de la ideea posibilităţii de unire a capacităţii de folosinţă a acestor persoane cu capacitatea de exerciţiu a unor alte persoane capabile, prin alineatul al doilea al art. 43 C. civ. se dispune că: „pentru cei care nu au capacitate de exerciţiu, actele juridice se fac de reprezentanţii lor legali".

Sub aspect procesual – ca şi sub aspectul dreptului material – minorii şi interzişii judecătoreşti vor fi reprezentaţi în procesul civil de părinţi sau tutore[1].

Asistarea persoanelor cu capacitate de exerciţiu restrânsă, cât şi reprezentarea celor fără capacitate se completează cu instituţia autorizării.

[1] Pentru unele amănunte, a se vedea A. Ionaşcu şi colab., *Filiaţia şi ocrotirea minorilor*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 226-232 şi 261-272.

Autorizarea reprezintă o măsură de protecție, care constă în aprobarea prealabilă dată de cei în drept persoanelor lipsite parțial de capacitatea de exercițiu sau persoanelor care reprezintă în mod legal pe cei total lipsiți de această capacitate, în vederea săvârșirii anumitor acte juridice procesuale deosebit de importante, respectiv actele de dispoziție. Prin urmare, este de reținut că instituția autorizării prealabile se înfățișează sub două forme: a) aceea care trebuie dată persoanelor lipsite parțial de capacitatea de exercițiu, de către ocrotitorii lor legali, părinți sau tutore ori curator, după caz; b) aceea care trebuie dată, pentru anumite categorii de acte, persoanelor care reprezintă în mod legal pe alte persoane lipsite total de capacitatea de exercițiu de către cei în drept, ca de exemplu, autorizarea instanței de tutelă și avizul consiliului de familie [art. 146 alin. (1) și (2) C. civ.][1].

În concluzie, reținem: activitatea procesuală a minorilor cu capacitate de exercițiu restrânsă, cât și aceea a reprezentanților persoanelor incapabile este limitată funcțional prin aceea că nu pot face acte procesuale de dispoziție decât numai cu avizul sau autorizarea prealabilă a celor în drept, părinți, tutore/curator ori instanța de tutelă.

c) Capacitatea procesuală de exercițiu a persoanelor juridice. Problema capacității de exercițiu a persoanelor juridice implică însăși calitatea lor de a fi subiecte de drept sau, cu alte cuvinte, de a avea personalitate juridică.

Temeiul juridic general al capacității de exercițiu a persoanelor juridice este înscris în art. 209 alin. (1) C. civ., care are următorul cuprins: „persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale de administrare de la data constituirii lor". Ca urmare, „actele juridice [inclusiv cele procesuale – n.n.] făcute de organele persoanei juridice, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sunt actele persoanei juridice înseși" [art. 218 alin. (1) C. civ.].

În ceea ce privește raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale sunt supuse, prin asemănare, regulilor mandatului[2].

Lipsa capacității procesuale de exercițiu atrage după sine anularea actelor de procedură astfel îndeplinite [art. 57 alin. (4) C. proc. civ.]. Scopul acestei sancțiuni este de a apăra atât drepturile și interesele persoanei lipsite, în tot sau numai în parte, de capacitatea de exercițiu, cât și pe ace-

[1] În cazul în care între minorul ocrotit prin asistare sau reprezentare și ocrotitorii săi legali există interese contrare, minorului i se va numi un curator: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2609/1974, în C.D. 1974, p. 199.

[2] A se vedea și Gh. Beleiu, *Sfera de aplicare a regulilor de la mandat în raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale*, în R.R.D. nr. 12/1971, p. 66-69.

lea ale persoanei capabile, adversara sa în proces, care urmăreşte să se judece în contradictoriu cu o persoană capabilă.

Lipsa capacităţii procesuale de exerciţiu poate fi invocată de oricare din părţile în litigiu, în orice stadiu al procesului [art. 57 alin. (3) C. proc. civ.]. Partea care invocă lipsa capacităţii de exerciţiu, cerând să se desfiinţeze o situaţie legal dobândită de partea adversă, trebuie să facă dovada incapacităţii[1].

Este de observat, însă, că lipsa capacităţii procesuale de exerciţiu poate fi acoperită printr-o ratificare din partea reprezentantului sau a ocrotitorului legal a celui lipsit parţial de această capacitate [art. 57 alin. (4) C. proc. civ.].

Există şi o altă modalitate. Astfel, în scopul complinirii lipsei capacităţii procesuale de exerciţiu, sub toate aspectele sale – reprezentare, asistare sau autorizare – instanţa, în baza art. 57 alin. (5) C. proc. civ., poate acorda un termen şi numai după aceea, dacă până la termenul acordat actul nu este confirmat, se va proceda la anularea lui.

4.3. Calitatea juridică procesuală a părţilor

4.3.1. Noţiune

Prin noţiunea de calitate juridică procesuală a părţilor în procesul civil – *legitimatio ad causam* – înţelegem atât îndreptăţirea unei persoane de a ridica pretenţii şi de a reclama în justiţie împotriva altei persoane, cât şi obligaţia acesteia din urmă de a se apăra şi de a răspunde faţă de pretenţiile care au fost îndreptate împotriva sa.

Ca regulă generală, calitatea de părţi în procesul civil se determină prin calitatea de subiecte ale raportului juridic de drept material devenit litigios şi dedus judecăţii; titularul dreptului subiectiv, ca reclamant, iar titularul obligaţiei corelative, ca pârât. În acelaşi sens dispune şi art. 36 C. proc. civ.: „calitatea procesuală rezultă din identitatea dintre părţi şi subiectele raportului juridic litigios, astfel cum acesta este dedus judecăţii".

Este de reţinut, totodată, că sarcina indicării calităţii juridice procesuale a părţilor în procesul civil îi revine reclamantului. Astfel, în cuprinsul cererii de chemare în judecată, în cadrul expunerii faptelor, el trebuie să arate împrejurările din care să rezulte că este îndreptăţit să-l cheme în judecată pe pârât. Aceasta presupune, în mod evident, atât justificarea calităţii sale

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1259/1973, în C.D. 1973, p. 108.

de reclamant[1], cât şi justificarea calităţii procesuale de pârât a persoanei împotriva căreia îşi îndreaptă pretenţiile.

Regula determinării calităţii juridice procesuale prin calitatea de subiecte ale raportului juridic litigios dedus judecăţii nu este nici de strictă interpretare şi nici de aplicare exclusivă. În consecinţă, prin lege, după caz, se conferă legitimare procesuală activă, ca şi legitimare procesuală pasivă şi unor organe sau persoane care nu figurează ca subiecte în cadrul raportului juridic de drept material, devenit litigios şi dedus judecăţii. Această formă sub care se prezintă calitatea procesuală este denumită de unii autori[2] legitimare procesuală extraordinară.

În susţinerea afirmaţiilor de mai sus, invocăm şi textul art. 37 C. proc. civ., potrivit căruia „în cazurile şi condiţiile prevăzute exclusiv prin lege, se pot introduce cereri sau se pot formula apărări şi de persoane, organizaţii, instituţii sau autorităţi, care, fără a justifica un interes personal, acţionează pentru apărarea drepturilor ori intereselor legitime ale unor persoane aflate în situaţii speciale sau, după caz, în scopul ocrotirii unui interes de grup ori general".

În sensul recunoaşterii calităţii juridice procesuale active – de reclamant – câteva exemple pot fi conturate cu destulă uşurinţă. În primul rând, se reţine că, în baza art. 111 şi art. 165 C. civ., serviciile de stare civilă, notarul public, organele administraţiei publice locale, instituţiile de ocrotire pot înştiinţa instanţa de tutelă în legătură cu existenţa unui minor lipsit de îngrijire părintească sau pot cere punerea sub interdicţie.

În al doilea rând, este de menţionat rolul procurorului care, în baza art. 92 C. proc. civ., poate porni acţiunea civilă ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime ele minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor.

În al treilea rând, pentru exemplificare, sunt de menţionat şi alte cazuri cum sunt: calea acţiunii oblice, reglementată de art. 1560 C. civ., pe care creditorii o pot exercita pentru valorificarea drepturilor care aparţin debitorilor lor, când aceştia sunt inactivi[3]. Şi prin alte acte normative (Legea nr. 62/2011

---

[1] Pentru a putea promova o acţiune pauliană. creditorul trebuie să dovedească insolvabilitatea totală sau parţială a debitorului, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1108/1981, în C.D. 1981, p. 79-80; un coproprietar nu justifică calitatea de reclamant de a cere să i se recunoască un drept de servitute de trecere atâta timp cât se menţine starea de indiviziune asupra terenului; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1371/1983, în C.D. 1983, p. 29; persoanele care au drept la extinderea suprafeţei locative pot cere anularea contractului încheiat cu alte persoane. Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2/1982, în C.D. 1982, p. 76.

[2] I. Leş, *Tratat, 2010*, p. 123.

[3] Acţiunea oblică este condiţionată, între altele, de existenţa unui interes serios şi legitim: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2185/1976, în R.R.D. nr. 4/1977, p. 59; cu privire

a dialogului social, Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ) se conferă legitimitate procesuală activă unor autorităţi publice ori instituţii.

În legătură cu calitatea juridică procesuală pasivă – de pârât – vom menţiona următoarele două exemple: răspunderea pentru altul şi răspunderea fidejusorului.

Răspunderea pentru fapta altuia – în baza culpei prezumate – este reglementată de art. 1372 şi art. 1373 C. civ. Interesează aici – sub aspectul de care ne ocupăm – faptul că victima, având drept de opţiune între răspunderea civilă delictuală directă – în baza art. 1357 C. civ. – a autorului şi răspunderea civilă indirectă, a persoanelor civilmente responsabile, poate să-şi fundamenteze acţiunea civilă în despăgubiri numai în baza art. 1372 şi art. 1373 C. civ.şi să cheme în judecată în calitate de pârâţi, după caz, numai pe persoanele sau organele care răspund pentru autorul faptei ilicite cauzatoare de prejudicii: părinţi, sau comitent, după caz.

Răspunderea fidejusorului implică posibilitatea ca acesta, în baza art. 2280 C. civ., să fie chemat în judecată de către creditor – în caz de neexecutare a obligaţiei de către debitorul garantat – în calitate de pârât, pentru a răspunde şi să fie obligat la executarea creanţei pe care a garantat-o.

Exemplificările de mai sus au fost făcute pentru a sublinia faptul că ele reprezintă situaţii de excepţie, cu reglementări exprese, neputând fi extinse – prin analogie – şi asupra altor situaţii.

În anumite situaţii, calitatea de parte în procesul civil – şi în special cea de reclamant – este asociată cu aceea de reprezentant fără a fi necesar a se îndeplini, în acest sens, vreo formalitate dintre acelea prevăzute de lege pentru reprezentare.

În această privinţă, sunt de observat şi unele dintre reglementările care fac aplicaţie acestei asocieri. Astfel, oricare dintre creditorii solidari poate cere pe cale de acţiune în justiţie plata integrală a datoriei (art. 1434 C. civ.); orice debitor solidar este ţinut la plata integrală a datoriei şi îi reprezintă pe toţi ceilalţi codebitori în toate actele care pot avea drept efect stingerea sau micşorarea obligaţiei (art. 1443 C. civ.); oricare dintre soţi, în cadrul regimului comunităţii legale, exercitând dreptul de folosinţă, administrare şi conservare asupra bunurilor comune, este considerat că are şi consimţământul celuilalt soţ (art. 345 C. civ.).

Preocupându-ne şi de problema coproprietăţii obişnuite, observăm că, mai întâi, în practica judiciară şi, recent, noile reglementări nu susţin ideea asocierii calităţii de parte a unui singur coproprietar – în speţă de reclamant – cu cea de reprezentant al celorlalţi coproprietari. Astfel, potri-

la posibilitatea de a se putea cere ieşirea din indiviziune: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1405/1983, în C.D. 1983, p. 39.

vit art. 641 C. civ., actele de administrare, precum încheierea sau denunțarea unor contracte de locațiune, cesiunile de venituri imobiliare şi altele asemenea, cu privire la bunul comun pot fi făcute numai cu acordul coproprietarilor ce dețin majoritatea cotelor-părți, înlocuindu-se regula unanimității cu regula majorității cotelor părți[1].

Mai mult, potrivit art. 643 C. civ., fiecare coproprietar poate sta singur în justiție, indiferent de calitatea procesuală, în orice acțiune privitoare la coproprietate, inclusiv în cazul acțiunii în revendicare. Suntem de acord şi susținem soluția legiuitorului. În acest sens, considerăm, că nicio rațiune nu se opune, spre exemplu, ca un comoştenitor, prin acțiunea sa în revendicare, să urmărească readucerea unui bun ce aparține succesiunii, deținut ilegal de un terț, spre a fi încorporat în masa succesorală şi împărțit apoi între toți comoştenitorii cu drepturi asupra succesiunii autorului comun. O dezvoltare a acestei susțineri ne apare ca suficient motivată şi prin următorul argument: pârâtul nu poate să-i opună reclamantului lipsa de calitate procesuală decât numai în cazul în care acesta ar revendica în nume propriu şi în mod exclusiv bunul asupra căruia au vocațiune şi ceilalți comoştenitori.

În fine, în acest context, se impune a mai fi reținut că acțiunile posesorii sunt considerate totuşi admisibile atunci când sunt exercitate de un singur coproprietar[2].

4.3.2. Transmiterea calității juridice procesuale. Noțiune şi feluri

Transmiterea calității juridice procesuale, de la părțile inițiale asupra unor persoane străine de proces, constituie urmarea transmiterii drepturilor şi obligațiilor care formează conținutul raportului juridic litigios dedus judecății. Aşadar, prin transmiterea calității juridice procesuale se înțelege trecerea calității uneia sau alteia dintre părțile aflate în litigiu asupra unei alte persoane din afara procesului, ca urmare a transmiterii drepturilor sau obligațiilor ce formează conținutul raportului juridic litigios dedus judecății. În acest sens dispune şi art. 38 C. proc. civ.: „calitatea de parte se poate transmite legal sau convențional, ca urmare a transmisiunii, în condițiile legii, a drepturilor ori situațiilor juridice deduse judecății".

În completare, art. 39 alin. (1) teza întâi C. proc. civ. reglementează, în opinia noastră, o situație de excepție, în care, deşi operează transmiterea calității de titular al dreptului care face obiectul acțiunii şi, implicit, a calității procesuale, judecata va continua între părțile inițiale. Este ipoteza în care

---

[1] A se vedea, M.S. CROITORU, *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină şi jurisprudență. 2012, op. cit.*, p. 930.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1526/1984, în C.D. 1984, p. 59.

dreptul litigios este transmis prin acte între vii cu titlu particular. Nu este exclusă, însă, posibilitatea ca şi dobânditorul cu titlu particular să participe la proces, în calitate de intervenient. În toate celelalte ipoteze, care de fapt, după părerea noastră, constituie regula, judecata va continua, după caz, cu succesorul universal sau cu titlu universal al autorului ori cu succesorul cu titlu particular[1]. În conformitate cu prevederile alin. (2) al art. 39 C. proc. civ., în urma intervenţiei (voluntare sau forţate) a dobânditorului particular sau cu titlu particular, instanţa, luând în considerare şi atitudinea celorlalte părţi, va decide dacă autorul sau succesorul universal ori cu titlu universal, după caz, va rămâne sau va fi scos din proces[2].

Transmiterea calităţii juridice procesuale, după temeiul ei juridic, poate fi *legală* sau *convenţională*, iar din punct de vedere al întinderii *universală* sau *cu titlu particular*.

Transmiterea legală. Transmiterea calităţii juridice procesuale este legală când are lor prin efectul legii. Cazurile obişnuite de transmitere legală a calităţii juridice procesuale sunt: succesiunea şi reorganizarea persoanelor juridice.

a) Succesiunea. Moştenitorii care acceptă succesiunea preluând drepturile şi obligaţiile autorului lor preiau şi calitatea de parte în procesele purtate de acesta. În principiu, moştenitorii pot să preia calitatea juridică a autorului lor, decedat în cursul procesului, numai în acţiunile cu caracter patrimonial. În aplicarea acestei reguli, s-a decis, spre exemplu, că acţiunea civilă născută dintr-un fapt penal, ca urmare a decesului inculpatului, rămâne în competenţa instanţei penale, introducându-se în cauză moştenitorii acestuia.

În cazul acţiunilor cu caracter strict personal cum ar fi, de exemplu, calitatea de reclamant sau pârât într-un proces de divorţ, moştenitorii nu pot dobândi calitatea autorilor lor, deoarece căsătoria se consideră încetată prin moartea unuia dintre soţi[3]. Unele acţiuni, deşi au caracter strict personal, dacă au fost pornite în timpul vieţii de către persoana decedată, pot fi continuate şi de către moştenitorii acesteia. Aşa sunt, de exemplu, acţiunile pentru stabilirea filiaţiei faţă de mamă, pentru tăgada şi stabilirea paternităţii. Situaţiile de excepţie – menţionate – sunt însă de strictă interpretare. În consecinţă, posibilitatea de continuare a unei acţiuni de către

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 67-68.

[2] A se vedea I. Deleanu, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 89.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 197/1982, în R.R.D. nr. 11/1982, p. 62; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 972/1981, în R.R.D. nr. 2/1982, p. 61.

moştenitorii persoanei decedate şi în alte cazuri, fără o dispoziţie expresă a legii, este exclusă[1].

b) Reorganizarea unei persoane juridice. Codul civil, privitor la persoanele fizice şi la persoanele juridice, prevede în art. 233 că „reorganizarea persoanei juridice se realizează prin fuziune, prin divizare sau prin transformare". În cazul fuziunii sau al divizării, drepturile şi obligaţiile unei persoane juridice astfel reorganizată se transmit, în principiu, persoanelor juridice care dobândesc bunurile acesteia (art. 235 şi art. 237 C. civ.).

Este posibil ca o persoană juridică supusă fuziunii sau divizată să figureze şi ca parte într-un proces civil. Drept urmare, persoana juridică ce a dobândit bunurile persoanei juridice reorganizate preia, după caz, şi calitatea de reclamantă sau de pârâtă în procesele începute – şi aflate în curs de soluţionare – de persoana juridică ce încetează a mai avea fiinţă.

Transmiterea convenţională. Transmiterea calităţii juridice procesuale este convenţională când are loc în urma înţelegerii intervenite între una dintre părţile aflate în proces cu o terţă persoană. Cazurile de transmitere convenţională a calităţii juridice procesuale sunt: cesiunea de creanţă (art. 1566 şi urm. C. civ.); cesiunea contractului (art. 1315 şi urm. C. civ.); preluarea datoriei (art. 1599 şi art. 1605 C. civ.) şi vânzarea şi donarea bunurilor litigioase[2].

În funcţie de cuantumul drepturilor sau obligaţiilor transmise, dobândirea calităţii juridice procesuale – de către persoana străină iniţial de proces – poate fi universală, cu titlu universal sau cu titlu particular.

Transmiterea universală. Transmiterea calităţii juridice procesuale este universală în cazul în care toate drepturile şi obligaţiile uneia dintre părţile litigante – care încetează de a mai avea fiinţă – trec asupra unei alte persoane (fizice sau juridice) – care îi preia poziţia procesuală deţinută, eventual în mai multe procese.

Este cazul succesiunii (pentru persoanele fizice) şi reorganizării unei persoane juridice.

Transmiterea cu titlu universal. În ipoteza în care sunt mai mulţi moştenitori legali sau un legatar cu titlu universal (căruia i-a fost conferită vocaţia la o fracţiune a moştenirii, conform art. 1056 C. civ.) operează o transmitere a calităţii juridice procesuale cu titlu universal. În cazul persoanei juridice aceasta operează în situaţia divizării totale sau parţiale.

---

[1] Legatarii nu pot continua acţiunile personale ale autorului (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 972/1981, în C.D. 1981, p. 132).

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, M. Nicolae, *Noul Cod de procedură civilă comentat şi adnotat, Vol. I*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013, p. 143.

Transmiterea cu titlu particular. Transmiterea calităţii juridice procesuale este cu titlu particular în cazul în care o parte litigantă îi transferă unei alte persoanei numai anumite drepturi sau obligaţii ce constituie – în tot sau în parte – conţinutul unui raport juridic litigios dedus judecăţii.

Transmiterea cu titlu particular are loc numai între persoanele fizice şi poate privi un legat particular[1] sau o convenţie a părţilor, materializată într-o cesiune de creanţă ori vânzarea de bunuri litigioase.

Consecinţa principală a transmiterii calităţii juridice procesuale – indiferent de întinderea ei – este următoarea: persoana care dobândeşte calitatea de parte preia procesul din starea în care se găseşte şi trebuie introdusă în proces – prin citare directă – pentru ca judecata să se desfăşoare în continuare cu participarea sa.

4.3.3. Sancţiunea lipsei calităţii juridice procesuale[2]

Întrucât raportul juridic de drept procesual nu se poate lega decât între persoanele care îşi dispută dreptul în litigiu sau reprezentanţii lor, instanţa este obligată ca în orice proces civil să verifice calitatea părţilor şi, dacă este cazul, pe aceea a reprezentanţilor[3].

Lipsa calităţii juridice procesuale propriu-zise poate fi invocată pe cale de excepţie în tot cursul judecăţii[4] şi are drept consecinţă, în cazul în care este admisă, respingerea acţiunii[5].

Subliniem faptul că respingerea acţiunii pe acest motiv nu împiedică intentarea unei noi acţiuni – cu acelaşi obiect şi pentru aceeaşi cauză – de către persoana care are adevărata calitate de a sta în proces ca reclamant ori de a răspunde ca pârât[6]. Însă, este de observat că în cazul acţiunilor reale,

---

[1] În ceea ce priveşte drepturile şi acţiunile patrimoniale legatarul îl prezintă pe autorul său în limitele legatului transmis: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 972/1981, în C.D. 1981, p. 132.

[2] A se vedea şi I. Leş, *Participarea părţilor în procesul civil*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2008, p. 47; Al. Bacaci, *Raporturile patrimoniale în dreptul familiei*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 99.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 861/1978, în C.D. 1978, p. 258; Trib. Suprem, s. civ., dec. civ. nr. 1913/1978, în R.R.D. nr. 4/1979, p. 52; Trib. jud. Maramureş, dec. civ. nr. 515/1983. în R.R.D. nr. 12/1983, p. 96.

[4] A se vedea M. Georgescu, A. Oproiu, *Citarea la instanţe de fond a reclamantului care nu a semnat cererea de chemare în judecată*, în R.R.D. nr. 7/1984, p. 13-15.

[5] Soţia nu poate figura ca pârâtă în procesele – de partaj succesoral – care privesc calitatea de moştenitor a soţului ei: Trib. jud. Maramureş dec, nr. 93/1978, în R.R.D. nr. 6/1979, p. 42.

[6] A se vedea I. Leş, *Propuneri de „lege ferenda" privitoare la consecinţa lipsei de calitate procesuală a uneia din părţi*, în R.R.D. nr. 4/1980, p. 22-25.

pentru atenuarea consecințelor grave ale lipsei de calitate procesuală – în ipoteza soluției de respingere a acțiunii – se poate folosi calea procesuală care îngăduie, cu consimțământul reclamantului, înlocuirea pârâtului inițial, cu persoana arătată ca fiind proprietară a bunului, instituție cunoscută sub denumirea de *arătarea titularului dreptului.*

Este de reținut, totodată, că în ipoteza lipsei calității de reprezentant al persoanei care a pornit acțiunea, înainte de a se trece la respingerea acesteia ca fiind făcută de o persoană fără calitate, instanța în fața căreia a fost invocată și dovedită această lipsă, este obligată să facă, mai întâi, aplicarea dispozițiilor art. 82 alin. (1) C. proc. civ., în sensul acordării unui termen scurt, pentru însușirea acțiunii de cel în numele căruia a fost introdusă, ori ca cel care a introdus-o să facă dovada calității sale de reprezentant.

4.4. Afirmarea unui drept subiectiv legal și actual

4.4.1. Preliminarii

După cum am arătat, acțiunea civilă împrumută de la dreptul subiectiv a cărui apărare se pretinde toate trăsăturile caracteristice ale acestuia. Legătura la care ne referim se relevă și sub aspectul legalității și actualității drepturilor civile subiective a căror apărare judiciară se pretinde.

Așadar, este de reținut că aceste trăsături sunt caracteristice drepturilor civile.

Având în vedere această premisă, prin analiza condițiilor privitoare la legalitatea și actualitatea drepturilor civile subiective, se impune a se da răspuns la următoarea întrebare: care sunt drepturile civile subiective cărora li se asigură, în caz de nevoie, protecția judiciară și care sunt drepturile civile subiective care nu se bucură, vremelnic sau permanent, de această protecție?

Orice acțiune civilă are ca obiect o pretenție legată de un drept. Putem face vorbire despre faptul afirmării unui drept subiectiv, care urmează a fi valorificat prin acțiune, chiar și în acele situații în care acestea se înfățișează ca simple interese și determinarea lor nu poate fi făcută prin atribuirea unui nume distinctiv, cum ar fi: drept de proprietate, drept de creanță, în cazurile în care un drept civil subiectiv nu se poate afirma prin el însuși, ci numai ca un simplu interes ce poate forma obiectul unei acțiuni.

Exercițiul unei acțiuni civile, bazat pe afirmarea unui drept civil subiectiv, se justifică chiar și în acele cazuri în care pretenția invocată, până la urmă,

se dovedeşte a fi nefondată, ceea ce, în ultimă analiză, echivalează cu inexistenţa dreptului afirmat.

Pentru a avea deschisă calea acţiunii în justiţie este suficient ca partea interesată să creadă numai în existenţa dreptului subiectiv pe care îl afirmă şi în încălcarea ce i s-a adus, fără a fi ţinută, pentru început şi în vederea posibilităţii de a sesiza instanţa, să facă dovada afirmaţiilor sale. Aceasta pentru motivul că scopul practic al oricărei acţiuni civile este de a deduce înaintea judecăţii verificarea în fapt a dreptului pretins şi de a clarifica prin hotărârea care pune capăt dezbaterilor incertitudinea determinată de afirmaţiile contradictorii făcute de părţile în litigiu.

Rezumând şi sistematizând cele expuse, putem spune că nu există drept civil subiectiv fără acţiune. Regula enunţată comportă şi anumite excepţii. Sunt şi drepturi civile subiective lipsite de acţiune. Sau, în alţi termeni, sunt şi drepturi civile subiective cărora legea, pentru anumite consideraţii, nu le acordă, în caz de nevoie, protecţie judiciară. Neacordarea protecţiei judiciare unor drepturi civile subiective – sau pretins a fi considerate ca atare – se datorează, fie unor condiţii care privesc legalitatea, fie unor condiţii care privesc actualitatea lor.

4.4.2. Legalitatea drepturilor civile subiective

În general, prin intermediul normelor juridice statul stabileşte pentru subiectele raporturilor juridice – inclusiv a celor de natură civilă – atât măsura conduitei permise, cât şi pe cea a conduitei datorate. Este, cu alte cuvinte, prezumarea prin voinţa legii a cadrului legal – acte, fapte şi condiţii – prin care cei interesaţi pot ajunge la realizarea scopului urmărit. Dincolo de ceea ce prescriu normele juridice nu există şi nu pot exista nici drepturi şi nici obligaţii civile.

Este de reţinut, totodată, în baza transferului menţionat – al trăsăturilor dreptului subiectiv către acţiunea civilă – că pentru a avea drept la acţiune în justiţie este necesar ca drepturile sau interesele ce urmează a fi valorificate sau apărate pe cale judiciară să decurgă din raporturi juridice recunoscute şi ocrotite de lege.

Referitor la ceea ilegalitatea drepturilor civile subiective – deduse judecăţii – trebuie analizate sub următoarele două aspecte: primul, acela al naşterii, iar al doilea, al modului lor de exercitare.

În legătură cu primul aspect, este de reţinut următoarea idee: nu pot fi valorificate pe cale de acţiune în justiţie drepturile sau interesele ce decurg dintr-un pretins raport juridic pe care legea nu-l recunoaşte sau îl interzice. Câteva exemple din practica judiciară, în sensul precizării făcute, le considerăm a fi edificatoare.

Astfel, s-a decis că o convenție dintre un bărbat şi o femeie de a trăi în concubinaj, cu obligația pentru cel care va curma această stare să-l despăgubească pe celălalt cu o sumă de bani, nu poate fi valorificată pe cale de acțiune în justiție deoarece „dreptul subiectiv" pretins a fi încălcat se consideră că derivă dintr-o înțelegere, deşi permisă, cu clauze contrare regulilor de conviețuire socială[1]. S-a considerat, de asemenea, că nu există drept la acțiune în restituirea unei sume de bani pe care reclamanții vinovați de comiterea unui viol, împreună cu alte persoane, au dat-o victimei pentru a nu fi denunțați organelor de urmărire penală[2].

Avându-se în vedere conduita cumpărătorului unor bunuri provenite din contrabandă, bunuri care au fost confiscate de organele de urmărire penală, s-a decis că acesta nu este în drept să ceară de la vânzător restituirea prețului, de asemenea confiscat, deoarece, din moment ce a cunoscut această proveniență, raportul juridic dintre părți este lipsit de bază legală şi morală[3].

Ilegalitatea celui de al doilea aspect se relevă prin exercitarea abuzivă a drepturilor civile subiective. Astfel, este de reținut că deturnarea drepturilor civile subiective de la scopul pentru care au fost recunoscute de lege şi exercitarea lor în chip abuziv nu se poate bucura de protecție judiciară. Drept urmare, dacă este cazul, abuzul de drept va atrage după sine refuzul ocrotirii dreptului subiectiv astfel exercitat.

4.4.3. Actualitatea drepturilor civile subiective

Pentru a putea exercita cu succes o acțiune în justiție este necesar ca dreptul afirmat să fie un drept în funcțiune. Prin drept în funcțiune am putea desemna aici orice drept civil subiectiv pe care titularul său îl poate opune persoanei obligate şi căruia prin lege i se recunoaşte, în caz de nevoie, protecția necesară realizării sale pe cale de acțiune în justiție.

Nu sunt drepturi în funcțiune, respectiv nu sunt drepturi actuale şi nu pot fi apărate pe cale de acțiune în justiție drepturile afectate de modalități: termen sau condiție suspensivă.

Drepturile civile subiective afectate de modalități sunt drepturile al căror exercițiu şi posibilitate de realizare, în caz de nevoie, pe cale judiciară, sunt supuse unor termene sau condiții care urmează a se îndeplini sau realiza în viitor.

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 144/1983, în R.R.D. nr. 2/1984, p. 104.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 807/1980, în C.D. 1980, p. 66; a se vedea şi Ş. BELIGRĂDEANU, *Admisibilitatea restituirii prestației în cazul nulității contractului pentru cauză imorală*, în R.R.D. nr. 1/1982, p. 17.

[3] Trib. Satu Mare, dec. civ. nr. 462/1976, în R.R.D. nr. 1/1978, p. 64; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1416/1981, în C.D. 1981, p. 74.

În consecinţă, drepturile aflate sub termen sau condiţie suspensivă nu pot fi apărate pe cale de acţiune în justiţie atâta timp cât condiţia sau termenul nu este încă împlinit, deoarece asupra lor planează o stare de incertitudine. Raţionamentul acestei concluzii este simplu: deşi independentă de dreptul a cărui valorificare se urmăreşte, acţiunea civilă nu poate merge mai departe decât dreptul însuşi. Aceasta înseamnă că, în cazul drepturilor supuse unor termene sau condiţii suspensive, exerciţiul acţiunii nu se poate afla decât în aceeaşi stare ca şi dreptul însuşi, starea de aşteptare.

Faptul că un anumit drept subiectiv este afectat de un termen sau o condiţie suspensivă nu înseamnă că partea interesată (titularul dreptului) este oprită de a se adresa instanţei de judecată în legătură cu acest drept. Autonomia acţiunii faţă de dreptul subiectiv, dublată de libertatea necondiţionată a exerciţiului ei, îi dă dreptul părţii interesate de a sesiza instanţa în orice moment, şi chiar înainte de împlinirea termenului sau condiţiei sub însemnul cărora se află existenţa sau exerciţiul dreptului a cărui valorificare se urmăreşte. Totuşi, în cazul când cererea ar fi introdusă fără ca dreptul să fie actual, adică mai înainte de împlinirea termenului sau condiţiei, acţiunea poate fi paralizată prin excepţia de prematuritate invocată de pârât.

Faţă de cele expuse este, totuşi, de observat că drepturile civile subiective afectate de modalităţi nu sunt complet lipsite de elementul ocrotirii lor juridice. Desigur că faţă de situaţia în care se află aceste drepturi – starea de incertitudine şi aşteptare – ocrotirea lor nu poate depăşi hotarul provizoratului. Sau cu alte cuvinte, că această ocrotire, avându-se în vedere interesele ambelor părţi, trebuie redusă sau limitată la simple măsuri conservatoare[1].

În sprijinul acestei idei pot fi invocate două texte de lege: art. 1409 C. civ. şi art. 34 C. proc. civ.

Astfel, potrivit art. 1409 C. civ., creditorul obligaţiei sub condiţie suspensivă „poate, chiar înainte de îndeplinirea condiţiei, să facă orice acte de conservare a dreptului său". Aceasta înseamnă că un asemenea creditor va putea, de exemplu, să ceară întreruperea unei prescripţii care curge în defavoarea debitorului său; să intervină într-o acţiune de ieşire din indiviziune sau să conteste un partaj efectuat în dauna sa; să ceară, dacă este cazul, conservarea unor probe sau să se facă o verificare de scripte în privinţa titlului său de creanţă ş.a.

Dispoziţiile art. 34 C. proc. civ. au aceeaşi finalitate: reglementează, *pendente termine*, dreptul creditorilor de a cere pe cale de acţiune în justiţie: a) predarea bunurilor imobile închiriate; b) executarea obligaţiilor de

[1] A se vedea şi E. HEROVANU, *Principiile*, p. 136 şi urm.

întreținere sau a altor prestații periodice, înainte de împlinirea termenului, ori de câte ori există certitudinea că dacă s-ar aştepta împlinirea termenului, reclamantul ar suferi o pagubă însemnată[1].

În încheiere se impune a fi reținută următoarea concluzie: în situațiile reglementate de art. 34 C. proc. civ. se acordă creditorului numai înlesnirea de a se afla, la data împlinirii termenului, în posesia unei hotărâri pe care o va putea pune imediat în executare, nu şi dreptul de a cere debitorului să-şi execute obligația mai înainte de împlinirea acelui termen.

4.5. Interesul de a pune în mişcare şi întreține activitatea judiciară

În sistemul organizării activității de înfăptuire a justiției în cauzele civile, interesul se manifestă sub forma unei condiții, de îndeplinirea căreia este legată atât pornirea activității procesuale, cât şi întreținerea acesteia până la completa ei epuizare.

Într-o formulare cu caracter definitoriu noțiunea de interes judiciar ar putea fi prezentată astfel: avantajul imediat sau mai îndepărtat, pe care fiecare parte urmăreşte să-l obțină în cadrul activității judiciare pentru poziția sa procesuală pe care o ocupă într-un proces civil.

Cât priveşte reglementarea, este de precizat că legiuitorul, comparativ cu vechiul cod, se pronunță în mod expres asupra condiției interesului judiciar, în art. 33 C. proc. civ., potrivit căruia „interesul trebuie să fie determinat, legitim, personal, născut şi actual".

Despre interesului judiciar se face vorbire şi în alte texte de lege: în cazul reglementării acțiunilor în constatare (art. 35 C. proc. civ.); în situația cererilor de intervenție în procesele care se află în curs de desfăşurare [art. 61 alin. (1) C. proc. civ.]; în textul care reglementează obiectul contestației la executare [art. 711 alin. (1) C. proc. civ.] ş.a.

Trebuie să observăm că interesul judiciar, nu se confundă cu interesul juridiceşte protejat. Acțiunea civilă şi dreptul subiectiv contestat sau încălcat, care dau expresie acestor două sensuri ale noțiunii de interes şi formează substanța sa, nu pot fi întrunite într-o singură entitate, aceea a dreptului subiectiv a cărui protecție judiciară se urmăreşte.

Prin urmare, a vorbi despre interesul judiciar ca despre folosul pe care partea speră să-l obțină nu înseamnă a vorbi despre dreptul subiectiv

---

[1] Dacă într-un contract de împrumut nu s-a fixat un termen de restituire, instanța este obligată să fixeze ea acest termen şi nu să respingă acțiunea pe motiv că respectiva creanță nu este exigibilă (Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 132/1977, în R.R.D. nr. 5/1978, p. 58).

juridiceşte ocrotit, ci despre ceea ce se pretinde şi mai ales se decide prin hotărârea judecătorească.

Interesul de a pune în mişcare şi de a menţine activitatea judiciară trebuie să întrunească unele condiţii: să fie determinat, legitim, născut, actual şi personal pentru cel care face cererea la instanţă[1].

Actualitatea interesului judiciar, în general, se determină prin actualitatea dreptului subiectiv a cărui valorificare se pretinde[2]. Cât priveşte actualitatea interesului de a exercita drepturile procesuale, este de menţionat condiţionarea ei de durata termenelor pe care legea le prescrie în acest sens. Aceasta în ideea că termenele procesuale reprezintă o limitare a exerciţiului acestor drepturi şi că, după împlinirea lor, un asemenea exerciţiu nu mai poate avea loc. Cu toate acestea, chiar dacă interesul nu este născut şi actual, se poate formula o cerere cu scopul de a preveni încălcarea unui drept subiectiv ameninţat sau pentru a preîntâmpina producerea unei pagube iminente şi care nu s-ar putea repara (art. 33 teza a doua C. proc. civ.).

În ceea ce priveşte relevarea caracterului personal al interesului se impune a fi reţinută identificarea cu condiţia calităţii de a fi parte în procesul civil.

Referindu-ne la toate condiţiile de exercitare a acţiunii civile, pe care trebuie să le îndeplinească o persoană pentru a putea fi parte în procesul civil, trebuie precizat că cererile făcute de o persoană care nu are capacitate procesuală sunt nule sau, după caz, anulabile. De asemenea, în cazul lipsei calităţii procesuale sau a interesului, instanţa va respinge cererea ori apărarea formulată ca fiind făcută de o persoană sau împotriva unei persoane fără calitate ori ca lipsită de interes, după caz [art. 40 alin. (1) C. proc. civ.].

Totodată, încălcarea dispoziţiilor privind condiţiile de exercitare a acţiunii civile poate, atrage aplicarea şi a altor sancţiuni prevăzute de lege, iar cel care a suferit un prejudiciu are dreptul de a fi despăgubit, potrivit dreptului comun [art. 40 alin. (2) C. proc. civ.].

---

[1] A se vedea V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 55.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 894/1978, în C.D. 1978, p. 257; acţiunea în constatarea vânzării unui imobil nu poate fi respinsă ca prematură de vreme ce vânzătorul nu şi-a îndeplinit obligaţia asumată de a obţine autorizaţia de înstrăinare, Trib. Cluj, dec. nr. 1372/1981, în R.R.D. nr. 10/1982, p. 58.

Secțiunea a 3-a. Terțele persoane în procesul civil

§1. Considerații generale

1.1. Noțiunea de terțe persoane în procesul civil

Există procese civile în care apare necesitatea, ca pe lângă părțile inițiale – reclamantul și pârâtul –, să participe și alte persoane interesate în soluționarea lor[1].

Acestora din urmă, comparativ cu părțile inițiale, li s-a dat denumirea de terțe persoane. Așadar, prin noțiunea de terțe persoane în procesul civil va trebui să desemnăm pe acele persoane care, printr-un act de inițiativă proprie ori la cererea uneia dintre părțile inițiale, participă sau sunt chemate a lua parte într-o cauză civilă aflată în curs de desfășurare.

În dezvoltarea acestei definiții se impune a mai fi reținute următoarele două precizări: prima, că poziția terților persoane este determinată atât față de momentul intrării lor în proces, cât și față de părțile lui inițiale, reclamantul și pârâtul; a doua, că din punct de vedere procesual, odată introduse în proces, terțele persoane dobândesc și ele calitatea de părți, cu toate drepturile și obligațiile pe care legea le recunoaște și impune ca atare.

1.2. Condițiile speciale de participare a terților persoane în procesul civil[2]

Situația specială a terților persoane, comparativ cu aceea a părților inițiale, impune existența următoarelor două condiții: existența unui proces civil, în curs de judecată și legătura de conexiune între raporturile juridice litigioase care urmează să formeze în continuare obiectul aceluiași proces.

a) Existența unui proces civil aflat în curs de desfășurare. Această condiție este determinată de caracterul incident al tuturor formelor de participare a terților persoane în procesul civil. Altfel spus, participarea terților persoane în cadrul unui proces civil aflat în curs de judecată este integrată – prin pretențiile și apărările care o generează – în conținutul acestuia. În consecință, în desfășurarea activității procesuale privind judecarea pretențiilor și apărărilor celor în cauză – părți și terțe persoane – urmează

---

[1] A se vedea S. Buzoianu, *Considerații teoretice și practice legate de atragerea terților în procesul civil în aplicarea principiilor disponibilității și rolului activ al judecătorului*, în Dreptul nr. 8/2004, p. 97-103.

[2] A se vedea și I. Leș, *Participarea părților*, p. 93 și urm.

a fi făcută în cadrul unui singur proces, iar soluţiile vor fi pronunţate prin aceeaşi hotărâre.

b) Existenţa unei legături de conexitate între raporturile juridice litigioase. Spre deosebire de conexitatea propriu-zisă, în cazul terţelor persoane legătura de conexitate se afirmă prin considerente litigioase care se grefează pe fondul raportului conflictual dintre reclamant şi pârât. Sub această motivaţie sunt puse, de altfel, în evidenţă şi principalele forme de participare: invocarea unor pretenţii proprii asupra obiectului cauzei (intervenţia principală), contestarea calităţii de pârât (arătarea titularului dreptului) şi valorificarea unor pretenţii care derivă din modul de soluţionare a cauzei principale (chemarea în garanţie).

Este de reţinut, totodată, că existenţa unei asemenea legături de conexitate atrage pentru cererile incidente competenţa instanţei învestite deja cu judecarea cererii principale (art. 123 C. proc. civ.).

Problema participării terţelor persoane în procesul civil este reglementată în Codul de procedură civilă în Cartea I, Titlul II, Capitolul II, Secţiunea a 3-a intitulată *„Alte persoane care pot lua parte la judecată"*. Sunt reglementate de normele la care am făcut trimitere patru forme de participare: intervenţia voluntară (art. 61-67); chemarea în judecată a altei persoane (art. 68-71); chemarea în garanţie (art. 72-74) şi arătarea titularului dreptului (art. 75-77), ultimele trei ca forme de intervenţie forţată[1]. Aceste prevederi legale trebuie completate cu reglementările care permit judecătorului, în cazurile expres prevăzute de lege, precum şi în procedura necontencioasă, să dispună din oficiu introducerea în cauză a altor persoane, chiar dacă părţile se împotrivesc (art. 78-79 C. proc. civ.).

§2. Intervenţia voluntară şi formele ei

2.1. Noţiunea şi formele intervenţiei voluntare

Articolul 61 alin. (1) C. proc. civ. caracterizează intervenţia voluntară a terţelor persoane în procesul civil ca o posibilitate de ordin general, sens în care dispune că „oricine are interes poate interveni într-un proces care se judecă între părţile originare"[2]. Luând în considerare interesul pentru

[1] În literatura juridică şi practica judiciară a fost exprimată ideea potrivit căreia pentru celelalte forme de participare (chemarea în garanţie, chemarea în judecată a altei persoane şi arătarea titularului dreptului), denumirea adoptată, *intervenţie forţată*, este improprie (I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 300).

[2] A se vedea L.-N. PÎRVU, *Perfecţionarea intervenţiei voluntare prin noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 11/2010, p. 49-55.

care terța persoană intervine în proces, legiuitorul a reglementat cele două forme ale intervenției voluntare – principală şi accesorie, în alin. (2) şi (3) ale art. 61 C. proc. civ.

Aşa fiind, putem spune că intervenția voluntară reprezintă forma de participare prin intermediul căreia o terță persoană din proprie inițiativă, intervine într-un proces civil aflat în curs de judecată, pentru a apăra un drept propriu sau pentru a sprijini poziția procesuală a uneia din părți.

Rezultă că intervenția voluntară este de două feluri: *principală* sau în interes propriu, în ipoteza în care cel care intervine pretinde pentru sine, în tot sau în parte, dreptul dedus judecății sau un drept strâns legat de acesta [art. 61 alin. (2) C. proc. civ.] şi *accesorie* sau alăturată uneia dintre părți, când sprijină numai apărarea acesteia [art. 61 alin. (3) C. proc. civ.].

Întrucât formele intervenției voluntare a terților persoane în procesul civil se caracterizează prin trăsături proprii ne vom referi asupra lor în mod separat.

2.2. Intervenția principală. Noțiune şi trăsături caracteristice

Intervenția principală este solicitarea făcută de o terță persoană care invocă pretenții proprii în legătură cu obiectul cauzei aflată în curs de desfăşurare. Se mai poate spune că intervenția principală reprezintă o acțiune, legată prin obiectul ei de fondul litigios al cauzei pendinte, pe care intervenientul o promovează în contradictoriu cu părțile inițiale, reclamantul şi pârâtul.

În contextul general şi definitoriu al noțiunii se impune a mai fi precizat că admisibilitatea oricărei cereri de intervenție principală este subordonată condiției ca intervenientul să poată justifica un interes legitim şi actual în legătură cu acțiunea principală.

Ca acțiune civilă conexă, intervenția principală se caracterizează prin următoarele trăsături: a) este îndreptată împotriva ambelor părți din proces întrucât intervenientul le opune acestora un drept propriu[1]; b) se face numai înaintea primei instanțe şi numai până la închiderea dezbaterilor în fond[2] sau, cu învoirea expresă a părților, şi în instanța de apel; c) îi conferă intervenientului independență procesuală în sensul exercitării drepturilor şi îndeplinirii obligațiilor sale procesuale independente de atitudinea celorlalte părți.

---

[1] Pentru amănunte, a se vedea I. Leş, notă în R.R.D. nr. 6/1978, p. 48-51.

[2] Calea intervenției principale nu este nici obligatorie şi nici nu o exclude pe aceea a contestației la executarea silită (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 703/1980, în C.D. 1980, p. 192).

2.3. Aplicaţii ale intervenţiei principale

Potrivit art. 61 alin. (1) şi (2) C. proc. civ., intervenţia principală se poate considera că este de aplicabilitate generală. Din practica judiciară, pentru exemplificare, sunt de menţionat cu prioritate cererile de intervenţie principală în litigiile privind partajarea bunurilor comune ale soţilor[1], în litigiile succesorale[2] şi în litigiile locative[3].

Trebuie să precizăm că sunt şi litigii în care intervenţia principală este considerată inadmisibilă. Este cazul litigiilor privind tăgada paternităţii, în care intervenientul urmăreşte ca acţiunea soţului reclamant să-i fie respinsă – de exemplu, invocând prescripţia dreptului la acţiune – pentru a evita ulterior, în cazul în care acţiunea ar fi admisă, pornirea unei acţiuni împotriva lui în cercetarea paternităţii.

Există şi litigii în care intervenţia terţelor persoane în interes propriu este obligatorie. O asemenea situaţie este reglementată de art. 1156 alin. (4) C. civ., în sensul obligării creditorilor unei succesiuni de a interveni în litigiile de ieşire din indiviziune dintre moştenitori, sub sancţiunea de a nu mai putea ataca împărţeala făcută, chiar dacă drepturile lor au fost nesocotite cu rea-credinţă.

2.4. Procedura intervenţiei principale

Aspectele procedurale ale intervenţiei principale sunt determinate de particularitatea acesteia, aceea de a fi considerată ca o acţiune civilă conexă şi de sine stătătoare, care se grefează pe fondul litigiului principal.

2.4.1. Forma intervenţiei principale

În privinţa formei se dispune prin art. 62 alin. (1) C. proc. civ., în sensul că: „cererea de intervenţie principală va fi făcută în forma prevăzută pentru cererea de chemare în judecată". Prin urmare, cererea de intervenţie principală trebuie să cuprindă toate elementele prevăzute de art. 194 C. proc. civ., care reglementează conţinutul cererii de chemare în judecată.

---

[1] Trib. Ilfov, dec. civ. nr. 886/1974, în R.R.D. nr. 4/1976, p. 31-32, cu notă de I. Militaru; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1949/1977, în C.D. 1977, p. 39; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2642/1984, în C.D. 1984, p. 162.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2259/1977, în C.D. 1977, p. 89.

[3] Poate formula cerere de intervenţie în interes propriu într-un litigiu privind revendicarea unui imobil naţionalizat chiriaşul acelui imobil (Trib. mun. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 3326/1998, *Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1998*, D. Lupaşcu ş.a., Ed. All Beck, Bucureşti, 2000, p. 206-209.

2.4.2. Termenul în care intervenția principală poate fi formulată

Așa cum reiese din dispozițiile art. 62 alin. (2) C. proc. civ., intervenția principală „se poate face numai în fața primei instanțe, înaintea de închiderea dezbaterilor în fond".

Câteva precizări se impun. În primul rând, reținem că intervenientului principal i se creează un avantaj în sensul prelungirii până la limita maximă a perioadei de timp – care vizează desfășurarea activității judiciare în procesul principal – în care i se permite a interveni.

În al doilea rând, precizăm că dincolo de acest moment intervenția principală nu mai poate fi grefată pe fondul litigios al cauzei principale și urmează a fi considerată ca o pretenție ce trebuie judecată separat.

În al treilea rând, semnalăm că intervenția principală este posibilă dacă cererea principală, prin repunerea pe rol (potrivit art. 400 C. proc. civ.) – prin care se anulează efectul închiderii dezbaterilor – este adusă din nou în starea de dinaintea acestui moment[1].

Potrivit art. 62 alin. (3) C. proc. civ., „cu acordul expres al părților, intervenția principală se poate face și în instanța de apel".

2.4.3. Discutarea și admiterea în principiu a intervenției principale

Potrivit art. 64 alin. (2) C. proc. civ. „după ascultarea intervenientului și a părților, instanța se va pronunța asupra admisibilității în principiu a intervenției, printr-o încheiere motivată." Este de reținut că instanța are obligația să examineze admisibilitatea cererii de intervenție – în raport cu fondul pricinii – pentru a-și face convingerea asupra existenței interesului legitim și actual al intervenientului în procesul principal în care dorește să intervină[2].

2.5. Efectele și judecarea intervenției principale

Admiterea în principiu a intervenției principale produce efecte atât în ceea ce privește cauza principală, cât și în ceea ce privește dezvoltarea activității procesuale pentru susținerea ei. Aceste efecte pot fi rezumate prin aceea că, prin intervenție, terța persoană interesată dobândește calitatea de parte în proces cu toate consecințele care decurg din aceasta.

Cât privește concretizarea unor efecte mai importante se impun a fi făcute următoarele sublinieri: a) intervenția principală fiind îndreptată împotriva

---

[1] După casare cu trimitere, care produce același efect, intervenția principală nu-i posibilă, deoarece rejudecarea cauzei principale urmează a fi făcută în limitele fixate de instanța de casare. A se vedea și I. LEȘ, *Participarea părților*, p. 127-128.

[2] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 1166/2009, în Dreptul nr. 4/2010, p. 214.

părţilor iniţiale ale procesului – reclamantul şi pârâtul – acestea sunt în drept a se apăra; în consecinţă, instanţa va dispune să li se comunice cererea de intervenţie şi va stabili termenul până la care trebuie depusă întâmpinarea [art. 65 alin. (3) C. proc. civ.]; b) intervenientul principal va prelua procedura din starea în care se afla în momentul admiterii intervenţiei, fără a putea pretinde repetarea anumitor acte îndeplinite – în mod legal – anterior intervenţiei sale; cât priveşte actele de procedură următoare se vor îndeplini în mod obligatoriu şi faţă de intervenient [art. 65 alin. (2) şi (3) C. proc. civ.][1]; c) intervenţia principală – în baza art. 123 C. proc. civ. – poate produce şi efectul prorogării de competenţă.

Referitor la judecarea intervenţiei principale sunt de menţionat dispoziţiile art. 66 alin. (1) C. proc. civ. care prevăd că aceasta se judecă odată cu cererea principală, pronunţându-se o singură hotărâre[2]. Este de reţinut, dacă este cazul şi posibilitatea disjungerii. Astfel, art. 66 alin. (2) C. proc. civ. prevede că în ipoteza în care „judecarea cererii principale ar fi întârziată prin cererea de intervenţie, instanţa poate dispune disjungerea ei pentru a fi judecată separat, în afară de cazul în care intervenientul pretinde pentru sine, în tot sau în parte, însuşi dreptul dedus judecăţii. În caz de disjungere, instanţa rămâne în toate cazurile competentă să soluţioneze cererea de intervenţie".

În ceea ce priveşte soluţiile ce urmează a fi pronunţate, pentru orientare, se impune a fi reţinută şi următoarea idee: pretenţiile reclamantului iniţial şi cele ale intervenientului în nume propriu, având acelaşi obiect, nu pot fi admise aşa cum au fost formulate, întrucât – total sau parţial – ele se exclud unele pe altele.

2.6. Intervenţia accesorie. Noţiune şi trăsături caracteristice

Intervenţia accesorie este demersul făcut de o terţă persoană, interesată în soluţionarea cauzei civile pendinte, în care solicită să participe, pentru a sprijini şi apăra drepturile şi interesele uneia din părţile litigante. Intervenţia accesorie ar mai putea fi definită ca reprezentând ajutorul procesual interesat care poate fi afirmat şi dezvoltat, în cadrul unei cauze civile pendinte, numai

---

[1] După admiterea sa în proces, intervenientul principal trebuie citat întocmai ca şi părţile iniţiale. A se vedea şi Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2404/1979, în R.R.D. nr. 5/1980, p. 58.

[2] De exemplu, instanţa nu poate hotărî asupra existenţei sau inexistenţei dreptului unei terţe persoane, care ar fi putut să intervină în procesul dintre părţile principale, fără ca aceasta să fi figurat ca parte (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 703/1980, în C.D. 1980, p. 192).

în măsura în care intervenientul se alătură şi apără poziția procesuală a părții pe care înțelege să o susțină.

Intervenția accesorie implică următoarele trăsături caracteristice: a) are drept scop ca soluția care se va da în cauza aflată în curs de judecată să-i fie favorabilă părții pentru care se intervine; b) poate fi făcută în tot cursul procesului, chiar şi în căile extraordinare de atac, fireşte dacă procesul a ajuns în această fază; c) intervenientul accesoriu nu se bucură de independența procesuală şi, ca atare, el nu poate face acte procesuale potrivnice intereselor părții pe lângă care intervine[1].

2.7. Aplicații ale intervenției accesorii în practica judiciară

Intervenția accesorie este condiționată de justificarea din partea intervenientului a unui interes, care, de regulă, implică o obligație de garanție sau de prevenire a producerii unui prejudiciu în viitor. Aceasta în ideea că intervenientul, urmărind soluționarea litigiului în favoarea părții pe lângă care intervine, prin supravegherea dezbaterilor şi aducerea oricăror elemente favorabile, care eventual ar putea fi neglijate de acea parte, caută să evite situația ca în viitor să se impună chemarea sa în judecată, pentru a răspunde în baza garanției datorate sau să i se cauzeze un prejudiciu.

În practica judiciară – ca orientare de principiu – s-a decis că intervenția accesorie poate fi făcută în orice materie, fără nicio deosebire. Cât priveşte exemplele, pot fi reținute: intervenția societăților de asigurare în litigiile privind valorificarea unor despăgubiri rezultate din accidente de circulație, în care se discută culpa ambelor părți – victimă şi asigurat – pentru a preîntâmpina plata integrală a prejudiciului în baza raportului juridic de asigurare[2]; intervenția terților care locuiesc în imobilul proprietatea unuia dintre soți, în procesul de partaj, pentru a susține că acesta este bun propriu al unuia dintre ei, ceea ce i-a determinat să facă unele amenajări şi reparații[3].

2.8. Procedura intervenției accesorii

Determinant pentru diferitele aspecte procedurale ale intervenției accesorii este faptul aderării intervenientului la poziția procesuală a uneia din părți.

---

[1] Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1595/1998, în *Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1998*, p. 209-210.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2257/1980, în C.D. 1980, p. 61.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1490/1974, în C.D. 1974, p. 179.

2.8.1. Forma intervenției accesorii

Intervenția accesorie se va face printr-o cerere simplă [art. 148 alin. (1) C. proc. civ.], care va trebui să cuprindă mențiunile necesare identificării intervenientului şi justificarea interesului de a acorda sprijinul său procesual părții căreia i se alătură.

2.8.2. Termenul în care intervenția accesorie poate fi formulată

Conform art. 63 alin. (2) C. proc. civ. „intervenția accesorie poate fi făcută până la închiderea dezbaterilor, în tot cursul judecății, chiar şi în căile extraordinare de atac".

Textul menționat necesită următoarea precizare: intervenientul – când pricina se află, de pildă, în fața instanței de recurs – nu poate aduce şi pune în discuție, în sprijinul părții căreia i se alătură, elemente noi care privesc fondul cauzei. În esență, deci, intervenția accesorie – prin obiectivele ei – trebuie să corespundă fazei procesuale în care este făcută.

2.8.3. Discutarea şi admiterea în principiu a intervenției accesorii

Cererea de intervenție se pune în prealabil în discuția contradictorie a părților, iar instanța este în drept să o examineze şi să hotărască asupra admisibilității ei în funcție de elementele pe care intervenientul le poate aduce în sprijinul părții căreia i se alătură.

Asupra încuviințării instanța se va pronunța printr-o încheiere care nu poate fi atacată decât odată cu fondul cauzei [art. 64 alin. (2) şi (3) C. proc. civ.].

2.9. Efectele şi soluționarea intervenției accesorii

Din moment ce a fost admis în proces, intervenientul accesoriu dobândeşte calitatea de parte. În consecință, el „poate să săvârşească numai actele de procedură care nu contravin interesului părții în favoarea căreia a intervenit" [art. 67 alin. (2) C. proc. civ.].

Ținând seama de o asemenea condiționare, problema efectelor intervenției accesorii nu trebuie înțeleasă în mod simplist, în sensul că ar exista un raport de subordonare între intervenient şi partea căreia acesta i s-a alăturat. Fără a se bucura de o independență procesuală absolută, intervenientul este totuşi în drept să aducă în sprijinul poziției procesuale a părții pe lângă care a intervenit orice elemente noi şi chiar altele decât acelea pe care partea însăşi a înțeles să le invoce în favoarea sa.

De asemenea, potrivit art. 67 alin. (3) C. proc. civ., „după admiterea în principiu, intervenientul accesoriu poate să renunțe la judecarea cererii de intervenție doar cu acordul părții pentru care a intervenit".

Este însă de observat că, în baza art. 67 alin. (4) C. proc. civ., „calea de atac exercitată de intervenientul accesoriu se socotește neavenită dacă partea pentru care a intervenit nu a exercitat calea de atac, a renunțat la calea de atac exercitată ori aceasta a fost anulată, perimată sau respinsă fără a fi cercetată în fond"[1].

Intervenția accesorie se judecă odată cu cererea principală [art. 67 alin. (1) C. proc. civ.]. De altfel, caracterul său de cerere alăturată nici nu permite disjungerea – ca în cazul intervenției principale – pentru a fi judecată în mod separat, iar instanța este obligată să se pronunțe asupra acesteia prin aceeași hotărâre, odată cu fondul.

Dacă încheierea de admitere în principiu a intervenției nu se poate ataca decât odată cu fondul, încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție poate fi atacată numai cu apel, dacă încheierea a fost dată în prima instanță, respectiv numai cu recurs la instanța ierarhic superioară, în cazul în care încheierea a fost pronunțată în apel. Termenul pentru exercitarea căii de atac este de 5 zile, care curge de la pronunțare pentru partea prezentă, respectiv de la comunicare pentru partea lipsă. Terțul, a cărui cerere de intervenție accesorie nu a fost admisă în principiu, nu poate formula critici care să vizeze soluția dată în cererea principală, ci doar critici referitoare la soluția dată cererii sale[2].

Dosarul se înaintează, în copie certificată pentru conformitate cu originalul, instanței competente să soluționeze calea de atac în 24 de ore de la expirarea termenului. Întâmpinarea nu este obligatorie. Apelul sau, după caz, recursul se judecă în termen de cel mult 10 zile de la înregistrare. Judecarea cererii principale se suspendă până la soluționarea căii de atac exercitate împotriva încheierii de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție [art. 64 alin. (4) C. proc. civ.].

[1] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 1162/2009, în Dreptul nr. 4/2010, p. 217.
[2] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 2318/2013, www.juridice.ro.

§3. Chemarea în judecată a altei persoane

3.1. Noţiune şi trăsături caracteristice

Potrivit art. 68 C. proc. civ.: „oricare dintre părţi poate să cheme în judecată o altă persoană care ar putea să pretindă, pe calea unei cereri separate, aceleaşi drepturi ca şi reclamantul".

Aşadar, chemarea în judecată a altei persoane constă în posibilitatea procesuală recunoscută prin lege părţilor iniţiale – reclamantul şi pârâtul – de a chema în judecată o altă persoană care ar putea pretinde aceleaşi drepturi ca şi reclamantul.

Este de menţionat că chemarea în judecată a altei persoane presupune o stare de conexitate. Într-adevăr, dacă cel chemat în judecată şi-ar realiza, în mod direct, dreptul pretins, acţiunea sa ar fi conexă – având acelaşi obiect – cu aceea din procesul în care el este introdus în aceeaşi calitate, de reclamant. Chemarea în judecată a altei persoane, în calitate de reclamant, prezintă următoarele trăsături caracteristice: a) întrucât terţa persoană ce urmează a fi introdusă în proces poate invoca un drept propriu, întocmai ca şi reclamantul, chemarea sa în judecată poate fi făcută numai în faţa primei instanţe; b) dacă pârâtul, fiind de bună-credinţă, recunoaşte pretenţiile ridicate împotriva sa, acestea având ca obiect o sumă de bani sau un bun, el poate să pună suma ori bunul la dispoziţia instanţei şi să fie scos din proces, judecata urmând a se continua între reclamant şi persoana chemată în judecată; c) cererea principală şi cerea privind introducerea unei alte persoane în judecată – în calitate de reclamant – formează obiectul unei singure judecăţi care se soluţionează prin aceeaşi hotărâre.

3.2. Ipoteze şi cazuri din practica judiciară

Scopul chemării în judecată a unei terţe persoane – care ar putea să pretindă aceleaşi drepturi ca şi reclamantul – este de a o pune pe acea persoană în situaţia de a recunoaşte sau nega pretenţiile reclamantului, cât şi să se constate dacă are sau nu vreo pretenţie asupra pârâtului. Drept urmare, hotărârea ce va fi pronunţată îi va fi astfel opozabilă şi terţei persoane, negându-i-se în felul acesta dreptul de a o mai contesta, când ea va fi pusă în executare.

Se admite – cu titlu de exemplu – că chemarea în judecată a unei alte persoane, în calitate de reclamant, se poate face în situaţii ca: reclamantul care revendică un bun imobil, poate cere introducerea în cauză a persoanei căreia pârâtul i-a transmis un drept real de folosinţă – de exemplu, uzufruct

sau superficie – asupra acelui bun; pârâtul care este chemat în judecată numai de un singur creditor este în drept să ceară introducerea în cauză şi a celorlalţi creditori care ar putea să emită pretenţii împotriva sa în baza aceluiaşi titlu de creanţă ş.a.[1].

În ceea ce priveşte practica judiciară – mai puţin prezentă în materie – sunt de reţinut următoarele exemple: chemarea în judecată, de către pârât, a persoanei care i-a transmis dreptul de folosinţă asupra unei locuinţe, când s-a cerut de către reclamant evacuarea sa din acea locuinţă; chemarea în judecată, de către pârât, a persoanei care ar fi în drept să-i ceară restituirea aceluiaşi împrumut pretins şi de reclamant prin acţiunea sa ş.a.

3.3. Procedura chemării în judecată a altor persoane

Aspectele procedurale concrete ale chemării în judecată a unei alte persoane sunt puse în evidenţă prin următorul scop: să-i atribuie unei terţe persoane, în cadrul procesului aflat în curs de desfăşurare, calitatea de reclamant.

3.3.1. Forma cererii şi momentele până la care poate fi depusă

Cererea pentru chemarea în judecată a unei alte persoane trebuie întocmită după regulile obişnuite ale unei cereri de chemare în judecată. Se impune ca din cerere să rezulte interesul legitim al părţii care recurge la chemarea terţei persoane în proces. Drept urmare, cererea să fie motivată, în sensul de a recunoaşte sau de a contesta acelei persoane – în întregime sau în parte – dreptul care formează deja obiectul cauzei aflată în curs de judecată şi pe care ea ar putea să-l valorifice pe calea unei acţiuni directe[2].

Cât priveşte momentele până la care cererea poate fi depusă, sunt de observat dispoziţiile art. 68 alin. (2) şi (3) C. proc. civ. Astfel, când cererea este făcută de pârât, se va depune în termenul prevăzut pentru depunerea întâmpinării înaintea primei instanţe, iar dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată. Cererea făcută de reclamant sau de intervenientul principal se va depune cel mai târziu până la terminarea cercetării procesului înaintea primei instanţe.

---

[1] A se vedea şi I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 304; I. LEŞ, *Participarea părţilor*, p. 151-156.

[2] A se vedea în acest sens şi Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 762/1978, în R.R.D. nr. 11/1978, p. 59.

3.3.2. Discutarea şi admiterea în principiu a cererii

Având în vedere că persoana chemată în judecată urmează să dobândească în proces calitatea de reclamant, potrivit art. 70 C. proc. civ. – cererea trebuie să fie comunicată, atât celui chemat, cât şi părții potrivnice [art. 69 alin. (1) C. proc. civ.]. La termenul fixat – după comunicare – instanța va lua act de atitudinea terței persoane şi va hotărî, apoi, asupra admisibilității cererii, în principiu.

Instanța de judecată are obligația să primească cererea formulată de partea interesată şi, prin raportare şi la cerințele art. 153 alin. (1) C. proc. civ., numai după citarea celui chemat în judecată va analiza întrunirea sau nu a condițiilor de admisibilitate a cererii de chemare în judecată a altei persoane[1].

3.4. Soluționarea cererii de chemare în judecată a altei persoane

Trebuie precizat de la început că procedura de judecată şi exercitarea căilor de atac se desfăşoară după regulile înscrise în art. 64 şi art. 65 C. proc. civ., la fel ca în cazul soluționării cererii de intervenție voluntară.

Din moment ce terța persoană îşi însuşeşte calitatea de reclamant ce i se atribuie, ea devine parte în proces. În consecință, ea va trebui să plătească taxa de timbru şi va prelua procedura din starea în care se află în momentul acceptării.

Este de reținut că din moment ce persoana chemată în judecată îşi însuşeşte calitatea de reclamant ea devine parte, ca şi cum ea ar fi făcut cererea, cu toate consecințele ce decurg din aceasta: prorogarea competenței instanței sesizate şi obligația acesteia de a judeca cele două cereri în cadrul aceluiaşi proces pronunțând o singură hotărâre.

În ceea ce priveşte structura procesului – sub raportul părților – este însă de menționat că va depinde de atitudinea pârâtului. Astfel, dacă acesta înțelege să se apere, persoana chemată în judecată va trebui să-şi susțină dreptul pretins atât față de reclamantul inițial cât şi față de pârât, iar dacă pârâtul înțelege să recunoască pretenția ridicată împotriva sa, punând suma sau bunul (obiect al litigiului) la dispoziția instanței, procesul se va purta în continuare numai între reclamant şi cel chemat în judecată [art. 71 alin. (3) C. proc. civ.]. În legătură cu această din urmă ipoteză se impune a fi făcută şi precizarea că poziția procesuală a acestor două părți este pusă

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. cont. adm. şi fiscal, dec. nr. 1529/2009, în Dreptul nr. 1/2010, p. 213.

în evidență printr-o situație de *judicium duplex*, adică printr-o dublă calitate a fiecăreia, de reclamant și pârât în același timp.

§4. Chemarea în garanție

4.1. Noțiune și scop

Există cauze civile care antrenează, determină – concomitent cu ivirea sau soluționarea lor – nașterea altor cauze civile derivate, subsecvente. Cât privește particularitățile acestor cauze – atât cele primare cât și cele subsecvente – sunt de semnalat următoarele: a) presupun întrunirea a două raporturi juridice litigioase la care participă trei părți; b) una dintre părți are o calitate procesuală dublă, pârât în primul raport și reclamant în cel de-al doilea.

Asemenea stări conflictuale pot fi rezolvate, în mod succesiv, pe cale principală, în cadrul unor procese civile diferite sau, în cadrul aceluiași proces civil, pe calea incidentă a chemării în garanție[1].

În sensul acestor precizări urmează a fi reținute și dispozițiile art. 72 alin. (1) C. proc. civ., potrivit căruia „partea interesată poate să cheme în garanție o terță persoană, împotriva căreia ar putea să se îndrepte cu o cerere separată în garanție sau în despăgubiri".

Putem defini, așadar, chemarea în garanție ca fiind acea modalitate juridică procesuală prin care una dintre părțile unui litigiu, în baza unei obligații de garanție sau despăgubire, solicită introducerea în cauză a unei terțe persoane, pentru a-i sprijini poziția procesuală pe care o ocupă și împotriva căreia, în același timp, își îndreaptă pretențiile în cazul în care ar pierde procesul.

Prin chemarea în garanție se urmărește un dublu scop: a) ca persoana chemată în garanție, alături de partea față de care este obligată – de regulă pârât în proces – să se apere împotriva pretențiilor formulate de reclamant prin acțiunea principală; b) ca partea care cheamă în garanție să-și valorifice pretențiile sale împotriva persoanei obligate – devenită față de ea pârât –, în cazul în care va pierde procesul, prin aceeași hotărâre judecătorească.

---

[1] Calea principală și incidentă formează două modalități distincte de exercitare a acțiunii în regres. Calea incidentă constituie o facultate, și nu o obligație (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 762/1978, în R.R.D. nr. 11/1978, p. 59).

4.2. Aplicaţii practice

Este posibil ca unele raporturi juridice litigioase să implice şi să dea naştere – concomitent cu soluţionarea lor – şi unei chemări în garanţie. Astfel de posibilităţi presupun, în mod anticipat şi cu caracter litigios derivat, existenţa unor alte raporturi juridice generate de o obligaţie de garanţie sau despăgubiri şi, corelativ acestora, un drept de regres.

Este de observat că au un asemenea conţinut următoarele două categorii de raporturi obligaţionale: obligaţia de garanţie a vânzătorului faţă de cumpărător împotriva evicţiunii (art. 1695 C. civ.); obligaţia de despăgubiri din partea persoanei care se face vinovată de cauzarea unui prejudiciu, faţă de persoana obligată să răspundă pentru ea (art. 1373 C. civ.).

4.3. Procedura chemării în garanţie

Procedura chemării în garanţie, în linii mari, dă expresie concretă căii incidente de promovare a unei acţiuni în regres, condiţionată în ceea ce priveşte finalitatea ei de soarta acţiunii principale.

4.3.1. Dreptul de a cere chemarea în garanţie

Chemarea în garanţie poate fi formulată de părţile din proces – reclamantul şi pârâtul – precum şi de cel chemat în garanţie care, la rândul său, poate să cheme în garanţie o altă persoană [art. 72 alin. (2) C. proc. civ.][1]. Suntem de părere că, în deplină concordanţă cu principiul disponibilităţii, chemarea în garanţie nu poate fi dispusă, din oficiu, de către instanţa judecătorească.

4.3.2. Cererea de chemare în garanţie şi termenele în care trebuie depusă

Chemarea în garanţie reprezintă exerciţiul unei noi acţiuni – subsecvente –, care se alătură acţiunii principale. Aşa fiind, cererea va fi făcută în condiţiile de formă impuse pentru cererea de chemare în judecată (art. 194 C. proc. civ.).

În ceea ce priveşte depunerea, după caz, sunt reţinut două ipoteze. Dacă chemarea în garanţie o face pârâtul, cererea se va depune în termenul

---

[1] Întrucât şi reclamantul poate să cadă în pretenţii – prin respingerea acţiunii principale – cererea de chemare în garanţie poate fi făcută şi de către reclamant (Trib. Braşov, dec. civ. nr. 1709/1983, în R.R.D. nr. 6/1983, p. 60). Dacă acţiunea reclamantului va fi admisă, chemarea în garanţie va fi respinsă ca lipsită de interes. A se vedea şi I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 307.

prevăzut pentru depunerea întâmpinării înaintea primei instanțe, iar dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată [art. 73 alin. (3) C. proc. civ.]. Depunerea cererii de chemare în garanție după aceste momente nu poate avea drept consecință respingerea ei ca tardivă, ci doar judecarea ei separată. Dacă chemarea în garanție se face de către reclamant, acesta poate depune cererea înaintea primei instanțe cel mai târziu până la terminarea cercetării procesului [art. 73 alin. (2) C. proc. civ.].

4.3.3. Discutarea și admiterea în principiu a cererii de chemare în garanție

După depunerea cererii de chemare în garanție instanța va dispune comunicarea acesteia – și totodată citarea – celui chemat în garanție [art. 74 alin. (1) C. proc. civ.]. Subordonarea chemării în garanție față de acțiunea principală, impune mai întâi, discutarea ei, în principiu. Cu alte cuvinte, chemarea în garanție va fi sau nu primită – pe cale incidentă – numai dacă raportul juridic de garanție sau de despăgubiri se consideră că a devenit litigios, ca o urmare necesară a raportului juridic care se valorifică prin acțiunea principală.

4.4. Efectele și soluționarea cererii de chemare în garanție

Mai întâi, ne reține atenția faptul că – în urma admiterii în principiu – între cererea principală și cea de chemare în garanție are loc o conexare și, pe cale de consecință, o prorogare de competență a instanței de a judeca și această din urmă cerere.

În al doilea rând, admiterea în principiu a cererii de chemare în garanție îi conferă terței persoane calitatea de parte independentă în proces. Drept urmare, ea poate face orice fel de acte procesuale care au drept scop apărarea sa în proces, atât față de acțiunea principală, cât și față de cererea de chemare în garanție.

Cererea de chemare în garanție se judecă împreună cu cererea principală, pronunțându-se o singură hotărâre [art. 74 alin. (4) C. proc. civ.]. Dacă judecarea acțiunii principale ar fi întârziată prin chemarea în garanție, instanța poate dispune disjungerea și judecarea lor separată, cu precizarea că judecarea cererii de chemare în garanție va fi suspendată până la soluționarea cererii principale.

Cât privește soluțiile ce urmează a fi pronunțate asupra cererii de chemare în garanție, indiferent de modul de soluționare – deodată sau separat –, trebuie avută în vedere situația ei de subordonare față de acțiu-

nea principală. Drept urmare, în ipoteza admiterii cererii principale, cel chemat în garanție de către pârât nu poate fi obligat în mod direct față de reclamant, iar în cazul respingerii cererii principale se va respinge și cererea de chemare în garanție.

§5. Arătarea titularului dreptului

5.1. Noțiune și trăsături caracteristice

Arătarea titularului dreptului – ca formă de participare a terților persoane în procesul civil – aduce în discuție, înainte de toate, posesia asupra bunurilor, mai precis a unei posesii precare, care înseamnă mai degrabă a deține decât a poseda.

Într-adevăr, deținătorii precari nu sunt posesori, și aceasta pe motiv că dacă ei au *corpus,* în schimb le lipsește celălalt element esențial al posesiei, anume *animus*, care se identifică cu comportarea față de lucru ca și proprietar.

Așa fiind, se naște întrebarea: cine trebuie să stea în judecată în calitate de pârât în cazul în care se emit pretenții bazate pe un drept real asupra bunului, deținătorul sau proprietarul?

Evident, inițial, avându-se în vedere faptul că bunurile pot fi urmărite – când se emit pretenții bazate pe drepturi reale asupra lor – în mâinile oricui s-ar afla, calitatea de pârât îi revine deținătorului. Acesta însă „va putea arăta pe acela în numele căruia deține lucrul sau exercită dreptul" (art. 75 C. proc. civ.).

În baza precizărilor făcute putem defini arătarea titularului dreptului ca fiind posibilitatea juridică procesuală recunoscută persoanei chemată în judecată, printr-o acțiune reală, de a contesta calitatea procesuală de pârât ce i se atribuie, indicând pe o terță persoană în numele căreia deține sau exercită dreptul asupra bunului aflat în litigiu, solicitând, totodată, introducerea acesteia în proces în aceeași calitate, de pârât.

Arătarea titularului dreptului implică următoarele două trăsături caracteristice: a) faptul că este posibilă numai în cadrul acțiunilor reale; b) urmărește substituirea pârâtului din proces cu persoana indicată a fi titulara dreptului în raportul juridic afirmat și dedus judecății de reclamant.

5.2. Procedura arătării titularului dreptului

Esența procedurii arătării titularului dreptului se determină prin scopul urmărit de pârât și anume, substituirea sa în proces cu cel pretins a fi cu

adevărat obligat în raportul juridic litigios – prin care se afirmă existența unui drept real – dedus judecății de către reclamant.

Pentru a se putea ajunge la finalitatea urmărită, pârâtul – de îndată ce i se comunică acțiunea – trebuie să facă o cerere, care va fi motivată și se va depune înaintea primei instanțe în termenul prevăzut de lege pentru depunerea întâmpinării. Dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cererea se poate face cel mai târziu la primul termen de judecată (art. 76 C. proc. civ.).

Este de reținut că dezbaterea ulterioară a procesului – potrivit art. 77 alin. (3) și (4) C. proc. civ. – va depinde de atitudinea pe care o va adopta terța persoană arătată a fi titularul dreptului. Textul menționat vizează una dintre următoarele două ipoteze posibile: recunoașterea sau negarea calității de pârât în acțiunea exercitată de reclamant.

În prima ipoteză, prin art. 77 alin. (3) C. proc. civ. se precizează că „dacă acela arătat ca titular al dreptului recunoaște susținerile pârâtului și reclamantul consimte, el va lua locul pârâtului, care va fi scos din proces." Reținem, deci, că dacă cel arătat a fi titularul dreptului se prezintă în instanță la termenul fixat și recunoaște calitatea de pârât ce i se atribuie, sub condiția ca reclamantul să consimtă, pârâtul va fi scos din proces și cauza se va soluționa – în ceea ce privește părțile – în limitele noului raport juridic litigios dedus judecății.

În a doua ipoteză, prin art. 77 alin. (4) C. proc. civ. se precizează că „dacă reclamantul nu este de acord cu înlocuirea sau când cel arătat ca titular nu se înfățișează sau contestă cele susținute de pârât, terțul dobândește calitatea de intervenient principal, dispozițiile art. 62 și art. 64-66 aplicându-se în mod corespunzător".

Considerăm, în anumită măsură ca și alți autori[1], că nu poate fi acceptată ideea considerării terțului, care neagă (expres ori tacit prin neprezentare) calitatea de pârât ce i se atribuie, ca dobândind poziția procesuală a unui intervenient principal.

În primul rând, terțul (prin contestare a calității atribuite sau prin neprezentare) nu dorește să participe la proces, cu atât mai puțin ar putea fi considerat autorul unei cereri de intervenție voluntară. Terțul ar putea fi asimilat cu intervenientul principal doar în ipoteza în care acesta ar recunoaște calitatea ce i se atribuie (de titular al dreptului), dar reclamantul nu ar fi de acord cu înlocuirea pârâtului, situație în care procesul ar continua între toate cele trei părți.

În al doilea rând, intervenția voluntară principală poate fi admisă numai în urma formulării de către terț a unei cereri în sensul introducerii sale în

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat 2013, Vol. I, op. cit.*, p. 463; I. LEȘ, *Participarea părților*, p. 180; G. BOROI, coord., *Noul Cod, 2013, op. cit.*, p. 227.

proces, pe când în cazul arătării titularului dreptului solicitarea vine de la pârât. Sub acest aspect, există o asemănare mai mare cu instituția chemării în judecată a altei persoane sau cu introducerea forțată în proces a terțului.

În al treilea rând, termenul în care se poate formula cererea de arătare a titularului dreptului este cel prevăzut de lege pentru depunerea întâmpinării sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată, dispoziții care intră în contradicție cu prevederile art. 62 alin. (2) C. proc. civ. [la care face trimitere art. 77 alin. (4) C. proc. civ.], care permit formularea cererii de intervenție până la închiderea dezbaterilor în fond.

§6. Introducerea forțată în cauză, din oficiu, a altor persoane

În virtutea rolului său activ, judecătorul poate dispune introducerea în cauză a altor persoane, în condițiile legii, așa cum rezultă din dispozițiile art. 22 alin. (3) C. proc. civ. Pornind de la norma cu caracter de principiu, prin art. 78 alin. (1) C. proc. civ. se prevede că instanța de judecată poate să dispună introducerea forțată, din oficiu, a altor persoane, fără să fie necesar acordul părților, în două situații:

– în cazurile expres prevăzute de lege, în cadrul procedurii contencioase;

– în procedura contencioasă, fără nicio limitare.

Cu referire la prima situație, când legea prevede în mod expres cazurile în care judecătorul va dispune din oficiu introducerea în cauză a altor persoane, chiar dacă părțile se împotrivesc, menționăm, cu titlu de exemplu[1]: art. 436 C. civ., potrivit căruia, în toate cazurile referitoare la filiație vor fi citați părinții și copilul, chiar și atunci când nu au calitatea de reclamant sau de pârât; art. 54 alin. (1) din Legea nr. 136/1995 privind asigurările și reasigurările în România, conform căruia, în cadrul acțiunii în despăgubiri, exercitată, potrivit legii, împotriva asigurătorului de răspundere civilă, este obligatorie introducerea în proces a persoanei (asigurate) răspunzătoare de producerea accidentului rutier, în calitate de intervenient forțat.

Totodată, în art. 78 alin. (2) C. proc. civ., mai este reglementată o ipoteză, în cadrul procedurii contencioase, în care este necesar acordul cel puțin al uneia dintre părți, când judecătorul va putea pune în discuția părților necesitatea introducerii în cauză a altor persoane, dacă raportul juridic dedus judecății o impune. În această ipoteză, așa cum rezultă din textul invocat, judecătorul nu poate trece peste voința părților, dispunând introducerea terților în proces, însă, dacă va considera că judecata nu se poate derula fără participarea acestora, va putea să respingă acțiunea,

[1] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013, op. cit.*, p. 402-404.

fără a se pronunța pe fond, hotărârea instanței putând fi atacată numai pe calea apelului, așa cum dispune art. 78 alin. (5) C. proc. civ. Un exemplu de situație în care se impune introducerea în proces a altor persoane este cea reglementată de art. 684 alin. (2) C. civ., care prevede că „partajul făcut fără participarea tuturor coproprietarilor este lovit de nulitate absolută".

Suntem de părere că judecătorul, în virtutea rolului său activ, ar trebui și în cazurile care nu sunt expres prevăzute de lege să poată dispune introducerea forțată, din oficiu, a altor persoane atunci când apreciază că pricina nu poate fi soluționată fără participarea terțului, evitându-se eventualele efecte negative ale unei astfel de situații. Sigur, faptul că acțiunea ar putea fi respinsă, pe acest motiv, ar putea determina părțile să fie de acord cu introducerea în proces a terțului propus de instanță.

Termenul în care poate fi dispusă, prin încheiere, introducerea în proces forțată, din oficiu, a altei persoane, este până la terminarea cercetării procesului înaintea primei instanțe. Dacă necesitatea introducerii în cauză a altor persoane este constatată cu ocazia deliberării, instanța va repune cauza pe rol, dispunând citarea părților.

Cel introdus în proces va fi citat, odată cu citația comunicându-i-se, în copie, și încheierea prin care instanța a dispus introducerea sa în proces, cererea de chemare în judecată, întâmpinarea, precum și înscrisurile anexate acestora. Prin citație i se va comunica și termenul până la care va putea să arate excepțiile, dovezile și celelalte mijloace de apărare de care înțelege să se folosească; termenul nu va putea fi mai lung decât termenul de judecată acordat în cauză.

Terțul va lua procedura în starea în care se află în momentul introducerii sale în proces. Instanța, la cererea celui introdus în proces, va putea dispune readministrarea probelor sau administrarea de noi probe. Actele de procedură ulterioare vor fi îndeplinite și față de acesta.

De asemenea, potrivit art. 22 alin. (3) teza a doua C. proc. civ., persoanele astfel introduse în cauză vor avea posibilitatea, după caz, de a renunța la judecată sau la dreptul pretins, de a achiesa la pretențiile reclamantului ori de a pune capăt procesului printr-o tranzacție.

Secțiunea a 4-a. Reprezentarea în procesul civil

§1. Considerații generale

Părțile procesului civil pot să nu își facă personal apărarea, fie pentru că nu doresc să participe la judecată, fie fiindcă nu au cunoștințele necesare

de specialitate sau nu au capacitatea civilă cerută de lege pentru a sta singure în judecată. Drept urmare, părțile pot fi reprezentate în fața instanței, reprezentarea procesuală fiind o componentă importantă a instituției reprezentării civile (generale).

În afara situațiilor prevăzute şi impuse de lege, în care persoanele sunt obligate să participe la judecată prin reprezentare, părțile litigante recurg la reprezentare (convențională), de obicei, fiindcă nu posedă cunoştințele juridice necesare realizării unei apărări bune şi eficiente în instanței de judecată[1].

Instituția reprezentării procesuale poate fi definită ca fiind acea formă a reprezentării civile prin care se evidențiază împrejurarea în care o persoană, în calitate de reprezentant, împuternicit în acest sens – convențional sau prin lege –, încheie sau îndeplineşte acte de procedură în numele şi în interesul unei părți dintr-un proces civil[2]. Actele procesuale pe care le îndeplineşte reprezentantul produc efecte față de partea pe care o reprezintă, în limitele împuternicirii care i=a fost conferită[3].

În conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă, reprezentarea procesuală îmbracă trei forme: legală, convențională şi judiciară. În acest sens, art. 80 alin. (2), (3) şi (4) C. proc. civ. prevede: „Persoanele fizice lipsite de capacitate de exercițiu vor sta în judecată prin reprezentant legal. Părțile pot să stea în judecată printr-un reprezentant ales, în condițiile legii, cu excepția cazului în care legea impune prezența lor personală în fața instanței. Când legea prevede sau când circumstanțele cauzei o impun pentru a se asigura dreptul la un proces echitabil, judecătorul poate numi pentru oricare parte din proces un reprezentant în condițiile art. 58 alin. (3), arătând în încheiere limitele şi durata reprezentării".

§2. Reprezentarea procesuală legală

În ipoteza în care o persoană, parte într-un proces civil, este lipsită de capacitatea de exercițiu, evident, nu poate participa la proces decât prin reprezentare, sens în care calitatea de reprezentant legal trebuie să fie probată în fața instanței de judecată.

Astfel, potrivit art. 151 alin. (3) C. proc. civ., reprezentantul legal va alătura cererii de chemare în judecată o copie legalizată de pe înscrisul

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 138-139.

[2] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă. Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 376; I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 138; D.N. Theohari, în *Noul Cod de procedură civilă*, coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 233.

[3] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 138.

doveditor al calității sale. De exemplu, părinții pot depune copie de pe certificatul de naștere al copilului lor minor pe care îl reprezintă; tutorele sau curatorul va alătura copia deciziei prin care a fost numit; reprezentanții legali ai persoanelor juridice trebuie să alăture actul prin care au fost numiți sau au primit împuternicire[1].

Având în vedere faptul că în proces reprezentantului legal nu acționează în nume propriu ci în numele celui pe care îl reprezintă, efectele actelor pe care le îndeplinește reprezentantul, inclusiv ale hotărârii pe care o pronunță instanța de judecată, se produc față de persoana reprezentată, deși aceasta nu a participat personal la proces.

În cazul persoanei juridice, reprezentarea legală este obligatorie prin natura sa. Așa cum am mai menționat, temeiul juridic general al capacității de exercițiu a persoanelor juridice este înscris în art. 209 alin. (1) C. civ., care are următorul cuprins: „persoana juridică își exercită drepturile și își îndeplinește obligațiile prin organele sale de administrare de la data constituirii lor". Ca urmare, actele juridice, inclusiv cele procesuale, făcute de organele persoanei juridice, în limitele puterilor ce le-au fost conferite, sunt actele persoanei juridice înseși [art. 218 alin. (1) C. civ.].

În ceea ce privește raporturile dintre persoana juridică și cei care alcătuiesc organele sale, acestea sunt supuse, prin asemănare, regulilor mandatului, existând dispoziții în acest sens și în art. 85-89 C. proc. civ.

§3. Reprezentarea procesuală convențională

Titularul dreptului, parte într-un proces civil, dacă are capacitate de exercițiu, are facultatea de a porni acțiunea personal, stând tot astfel în proces, dar are și dreptul de a-și numi un mandatar, care să formuleze acțiunea în numele său și să participe la judecată, îndeplinind actele de procedură corespunzătoare în apărarea poziției sale procesuale.

În principiu, nu există limitări ale exercitării dreptului la apărare prin reprezentant. Excepțiile sunt expres prevăzute de lege și putem da ca exemplu partea chemată la interogatoriu, care nu poate răspunde prin mandatar, doar personal. Totuși, și în cazul interogatoriului, în conformitate cu dispozițiile art. 356 alin. (1) C. proc. civ., dacă prin tratate sau convenții internaționale la care România este parte ori prin acte normative speciale nu se prevede altfel, partea care se află în străinătate și este reprezentată în proces printr-un mandatar va putea fi interogată prin acesta.

---

[1] A se vedea I. GÂNFĂLEAN, *Reprezentarea legală și convențională a părților în procesul civil*, Ed. Risoprint, Alba Iulia, 2003, p. 105-106.

Persoanele recurg frecvent la instituția reprezentării convenționale, determinate de diverse motive: lipsa de timp, lipsa de cunoştințe juridice, comoditate, eliminarea factorilor de natură subiectivă etc.

Calitatea de reprezentant (mandatar) în justiție o poate avea un avocat/consilier juridic, dar şi o persoană care nu exercită o astfel de profesie, cu precizarea că, în conformitate cu dispozițiile art. 83 alin. (1) teza a doua C. proc. civ., dacă mandatul este dat unei alte persoane decât unui avocat, mandatarul nu poate pune concluzii asupra excepțiilor procesuale şi asupra fondului decât prin avocat, atât în etapa cercetării procesului, cât şi în etapa dezbaterilor.

Aşadar, în fața primei instanțe, precum şi în apel, persoanele fizice pot fi reprezentate de către avocat sau alt mandatar. În schimb, la redactarea cererii şi a motivelor de recurs, precum şi în exercitarea şi susținerea recursului, ca şi în cazul contestației în anulare şi al revizuirii, persoanele fizice vor fi asistate şi, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat, în condițiile legii, cu excepția cazurilor în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiată în drept.[1]

În privința persoanelor juridice, acestea pot fi reprezentate convențional în fața instanțelor de judecată numai prin consilier juridic sau avocat, în condițiile legii. Şi în cazul persoanelor juridice există obligația ca la redactarea cererii şi a motivelor de recurs, precum şi în exercitarea şi susținerea recursului, să fie asistate şi, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat sau consilier juridic, în condițiile legii.

Pentru ca o persoană să poată fi reprezentată în procesul civil se impun a fi întrunite anumite condiții, acestea vizând atât persoana reprezentantului cât şi forma reprezentării. În general, orice persoană care are capacitate de exercițiu poate reprezenta o altă persoană în procesul civil.

Reprezentarea convențională a persoanelor fizice se poate realiza în temeiul unui contract de mandat între partea litigantă şi o altă persoană (avocat sau persoană care nu exercită profesia de avocat), care acceptă să o reprezinte pe aceasta în proces.

În ipoteza în care se recurge la reprezentarea prin avocat, împuternicirea de a reprezenta se dovedeşte prin înscris, potrivit legilor de organizare şi exercitare a profesiei [art. 85 alin. (3) C. proc. civ.].

Dacă se apelează la reprezentare de către o persoană care nu exercită profesia de avocat, împuternicirea de a reprezenta se dovedeşte prin înscris autentic. De asemenea, în această ipoteză, dreptul de reprezentare mai

[1] A se vedea I. Leş, S. Spinei, *Reprezentarea şi asistarea părților prin avocat sau consilier juridic în lumina noului Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 5/2013, p. 13-28.

poate fi dat şi prin declaraţie verbală, făcută în instanţă şi consemnată în încheierea de şedinţă, cu arătarea limitelor şi a duratei reprezentării [art. 85 alin. (1) şi (2) C. proc. civ.].

Principala formă de apărare a persoanelor fizice în procesul civil este reprezentarea prin avocat, acesta fiind îndreptăţit (şi obligat) să îndeplinească acte procedurale şi să pledeze în instanţă în favoarea clientului său.

Reprezentarea în judecată se poate face de către mandatarul cu procură generală, numai dacă acest drept i-a fost dat anume. Dacă cel care a dat procură generală nu are domiciliu şi nici reşedinţă în ţară sau dacă procura este dată unui prepus, dreptul de reprezentare în judecată se presupune a fi fost dat (art. 86 C. proc. civ.).

Mandatul este prezumat a fi fost dat pentru toate actele procesuale îndeplinite în faţa aceleiaşi instanţe; el poate fi însă restrâns, în mod expres, la anumite acte.

Avocatul care a reprezentat sau asistat partea la judecarea procesului poate face, chiar fără mandat, orice acte pentru păstrarea drepturilor supuse unui termen şi care s-ar pierde prin neexercitarea lor la timp şi poate, de asemenea, să introducă orice cale de atac împotriva hotărârii pronunţate. În aceste cazuri, toate actele de procedură se vor îndeplini numai faţă de parte. Însă, susţinerea căii de atac se poate face numai în temeiul unei noi împuterniciri.

Totodată, trebuie precizat că renunţarea la judecată sau la dreptul dedus judecăţii, achiesarea la hotărârea pronunţată, încheierea unei tranzacţii, precum şi orice alte acte procedurale de dispoziţie nu se pot face de reprezentant decât în baza unui mandat special ori cu încuviinţarea prealabilă a instanţei sau a autorităţii administrative competente. Actele procesuale de dispoziţie menţionate anterior, făcute în orice proces de reprezentanţii minorilor, ai persoanelor puse sub interdicţie şi ai dispăruţilor, nu vor împiedica judecarea cauzei, în virtutea rolului activ pe care trebuie să-l manifeste judecătorul, dacă instanţa apreciază că ele nu sunt în interesul acestor persoane (art. 81 C. proc. civ.).

Dacă în dreptul comun mandatul încetează prin moartea uneia dintre părţi, mandatul de reprezentare în justiţie nu încetează nici prin moartea celui care l-a dat şi nici prin pierderea de către acesta a capacităţii de exerciţiu. Aşa cum prevede art. 88 C. proc. civ., mandatul dăinuieşte până la retragerea lui de către moştenitori sau de către reprezentantul legal al incapabilului.

În ceea ce priveşte renunţarea la mandat sau revocarea acestuia, sunt acte care nu pot fi opuse celeilalte părţi decât de la comunicare, afară numai dacă au fost făcute în şedinţa de judecată şi în prezenţa acesteia.

Mandatarul care renunță la împuternicire este ținut să înștiințeze atât pe cel care i-a dat mandatul, cât şi instanța, cu cel puțin 15 zile înainte de termenul imediat următor renunțării. Mandatarul nu poate renunța la mandat în cursul termenului de exercitare a căilor de atac (art. 89 C. proc. civ.).

În condițiile art. 82 C. proc. civ., când instanța constată lipsa dovezii calității de reprezentant a celui care a acționat în numele părții, va da un termen scurt pentru acoperirea lipsurilor. Dacă acestea nu se acoperă, cererea va fi anulată. Excepția lipsei dovezii calității de reprezentant înaintea primei instanțe nu poate fi invocată pentru prima oară în calea de atac.

Lipsa calității de reprezentant constituie o excepție dilatorie. Se consideră că excepția privind lipsa calității de reprezentant este o excepție de fond, fiind sancționată de lege cu nulitatea[1]. Această excepție poate fi invocată în orice stare a pricinii, iar titularul dreptului poate ratifica actele făcute de cel care nu avea calitatea de reprezentant. De asemenea, actele de procedură, ar putea fi ratificate şi de reprezentantul părții, care îşi justifică această calitate[2].

§4. Reprezentarea procesuală judiciară

Potrivit art. 80 alin. (4) C. proc. civ., când legea prevede sau când circumstanțele cauzei o impun pentru a se asigura dreptul la un proces echitabil, judecătorul poate numi pentru oricare parte din proces un reprezentant, în condițiile art. 58 alin. (3) C. proc. civ., arătând în încheiere limitele şi durata reprezentării.

În legătură cu aceste prevederi dorim să facem câteva observații. Considerăm că această ipoteză, surprinsă de art. 80 alin. (4) C. proc. civ., este impropriu denumită reprezentare judiciară şi considerată a fi a treia formă a reprezentării procesuale.

În primul rând, după cum se poate observa din textul de lege, se face trimitere la instituția curatelei (art. 58 C. proc. civ.), fiind vorba în cazul nostru de instituirea provizorie a unui curator special, care să apere drepturile şi interesele procesuale ale părții până la momentul la care va fi posibilă numirea unui reprezentant legal, potrivit legii. Practic, la inițiativa instanței, în lipsa unei solicitări a părții, se recurge, provizoriu, la serviciile unui avocat, care va apăra drepturile şi interesele părții până la numirea unui reprezentant legal. Astfel, putem considera că aceasta este doar o măsură provizorie, menită să faciliteze instituirea unei reprezentări legale.

---

[1] A se vedea I. Leş, *Participarea părților*, *op. cit.*, p. 213.
[2] A se vedea I. Gânfălean, *op. cit.*, p. 210.

În al doilea rând, reținem că, potrivit art. 58 alin. (3) teza a doua C. proc. civ., curatela specială, care se instituie într-o astfel de ipoteză, este o formă de reprezentare legală, chiar textul menționat dispunând: „Curatorul special are toate drepturile şi obligațiile prevăzute de lege pentru reprezentantul legal".

Totodată, subliniem că reglementarea supusă analizei are caracter de excepție, măsura dispusă de instanță – în caz de urgență – având caracter provizoriu şi operând, e drept, la inițiativa instanței, dar în baza legii. Mai evident, măsura dispusă de instanță nu poate fi asimilată reprezentării (judiciare) în situația în care a fost determinată de existența unui conflict de interese între reprezentantul legal şi cel reprezentat, în această ipoteză partea fiind deja reprezentată legal.

În concluzie, considerăm că legiuitorul a reglementat o situație de excepție, în care instanța se impune să ia o măsură cu caracter temporar, pentru a facilita instituirea unei reprezentări procesuale legale, care nu poate fi considerată ca fiind o formă de reprezentare propriu-zisă. În opinia noastră, am putea fi de acord cu includerea sa în categoria reprezentării legale, curatela fiind reglementată de lege, inițiativa având-o instanța, ca în toate cazurile, fie că este vorba de cea care judecă procesul, fie că este instanța de tutelă[1].

Secțiunea a 5-a. Participarea Ministerului Public în procesul civil

§1. Noțiuni introductive

În conformitate cu prevederile art. 131 din Constituție, Ministerul Public îşi exercită atribuțiile prin procurori constituiți în parchete. În activitatea judiciară, Ministerul Public reprezintă interesele generale ale societății şi apără ordinea de drept, precum şi drepturile şi libertățile cetățenilor. Menționăm că, în prezent, organizarea şi atribuțiile Ministerului Public este stabilită, pe lângă dispozițiile de ordin constituțional şi de prevederile alor acte normative, cum ar fi: Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară; Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor şi procurorilor; Codul de procedură civilă ş.a.

După cum rezultă din legislația în vigoare, printre atribuțiile pe care le are, în special cu caracter judiciar, procurorul are şi atribuții cu caracter extrajudiciar[2].

[1] A se vedea şi D.N. THEOHARI, *op. cit.*, p. 235.

[2] A se vedea I. LEŞ, *Tratat de drept procesual civil, 2010, op. cit.*, p. 178.

Printre atribuţiile pe care le are procurorul în materie civilă menţionăm câteva, prevăzute de art. 63 din Legea nr. 304/2004, cu titlu de exemplu: exercită acţiunea civilă, în cazurile prevăzute de lege; participă, în condiţiile legii, la şedinţele de judecată; exercită căile de atac împotriva hotărârilor judecătoreşti, în condiţiile prevăzute de lege; apără drepturile şi interesele legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie, ale dispăruţilor şi ale altor persoane, în condiţiile legii. De asemenea, şi potrivit art. 68 din Legea nr. 304/2004, procurorul exercită, în condiţiile legii, căile de atac împotriva hotărârilor judecătoreşti pe care le consideră netemeinice şi nelegale.

Ca participant la procesul civil, procurorul îşi îndeplineşte atribuţiile în două moduri: prin promovarea acţiunii civile, în cazurile prevăzute de lege sau a căii de atac ce poate fi exercitată împotriva acţiunii civile considerate nelegale şi netemeinice; prin exprimarea propriilor opinii referitoare la modul de soluţionare a cauzelor la care participă.

§2. Calitatea procesuală a procurorului

În conformitate cu dispoziţiile art. 92 C. proc. civ., procurorul are, în materie civilă, o serie de atribuţii: poate porni orice acţiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege; poate să pună concluzii în orice proces civil, în oricare fază a acestuia, dacă apreciază că este necesar pentru apărarea ordinii de drept, a drepturilor şi intereselor cetăţenilor; poate să exercite căile de atac împotriva hotărârilor pronunţate în cauzele care au ca obiect drepturi şi interese legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor, chiar dacă nu a pornit acţiunea civilă, precum şi atunci când a participat la judecată, în condiţiile legii; poate să ceară punerea în executare a oricăror titluri executorii emise în favoarea minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor[1].

În exercitarea atribuţiilor prevăzute de art. 92 C. proc. civ., procurorul participă în procesul civil în calitate de reprezentant al societăţii, o astfel de opinie fiind exprimată şi în jurisprudenţa instanţei constituţionale[2]. În astfel de ipostaze procurorul nu acţionează ca autoritate care acuză, ci ca subiect de drept, care a sesizat instanţa cu un posibil caz de încălcare a drepturilor sau intereselor legitime ale unor anumite categorii de persoane

[1] A se vedea I. Deleanu, *Participarea procurorului în procesul civil. Disecţia prevederilor art. 92, art. 216 şi art. 394 C. proc. civ.*, în R.R.J. nr. 5/2013, p. 13-26.

[2] A se vedea, în acest sens, C.C., Decizia nr. 71/2002, în C.J. nr. 6/2002, p. 55.

vulnerabile, aflate sub protecția juridică a legii. Totodată, procurorul nu se substituie nici titularului dreptului încălcat sau nerecunoscut și nici nu este reprezentantul acestuia. Procurorului îi revin în astfel de cauze doar acele drepturi și obligații procesuale, care îi sunt specifice subiectului procesual ce are calitatea de parte, fără a strica echilibrul, egalitatea procesuală de care trebuie să se bucure ambele părți ale procesului civil[1].

Prin dispozițiile cuprinse în art. 92 C. proc. civ. dreptul procurorului de a promova acțiunea civilă este limitat doar la situațiile în care se urmărește apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege[2].

În toate cazurile în care procurorul promovează acțiunea civilă este obligatorie introducerea în cauză și a titularului dreptului care constituie obiectul litigiului dedus judecății, ca o cerință prevăzută de lege, o garanție esențială a respectării dreptului la apărare și a principiului disponibilității. În acest sens, art. 93 C. proc. civ. dispune că în cazurile prevăzute de lege, în care procurorul a promovat acțiunea civilă, titularul dreptului va fi introdus în proces și va putea face acte procesuale de dispoziție, iar dacă procurorul își va retrage cererea, va putea solicita continuarea judecății sau a executării silite.

Procurorul poate participa la procesul civil și ca intervenient în cauzele în care se urmărește apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților[3].

Așa cum am mai menționat, în baza art. 63 și art. 68 din Legea nr. 304/2004 și art. 92 alin. (4) C. proc. civ., procurorul poate exercita căile legale de atac împotriva hotărârilor pe care le consideră nelegale și netemeinice, pronunțate în cauzele având ca obiect apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților. În actuala reglementare se poate observa că exercitarea căilor de atac de către procuror este condiționată de promovarea acțiunii sau de intervenția acestuia în proces[4].

În aceeași ordine de idei, trebuie să menționăm că procurorului general a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție îi este recunoscută legitimate procesuală și în ceea ce privește exercitarea recursului în interesul legii în materie civilă (art. 514 C. proc. civ.). De asemenea,

---

[1] A se vedea E. Poenaru, *Procurorul – parte în procesul civil*, Ed. All Beck, București, 2003, p. 195-196.

[2] *Idem*, p. 113-120.

[3] A se vedea I. Leș, *Participarea părților în procesul civil*, *op. cit.*, p. 111-112.

[4] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 182.

conform art. 522 C. proc. civ., procurorul, care a participat la desfăşurarea unui proces civil, poate face contestaţie privind tergiversarea procesului, invocând încălcarea dreptului la soluţionarea procesului într-un termen optim şi previzibil, solicitând luarea măsurilor legale pentru ca această situaţie să fie înlăturată.

În fine, în aceleaşi condiţii în care exercită căile legale de atac, potrivit art. 92 alin. (5) C. proc. civ., procurorul poate să ceară punerea în executare a oricăror titluri executorii emise în favoarea minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor.

BCU ASSI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul al IV-lea. Competența instanțelor judecătorești

Secțiunea 1. Formele competenței instanțelor judecătorești

§1. Competența absolută și competența relativă

După caracterul lor, normele procedurale se împart în imperative și dispozitive. În egală măsură și normele care reglementează competența sunt imperative, ceea ce determină o competență absolută și respectiv dispozitive, determinând competența relativă.

a) Competența absolută (de ordine publică) poate fi definită ca fiind acea competență care, sub sancțiunea anulării actelor făcute cu nerespectarea prevederilor care o reglementează, impune necesitatea respectării ei de către toți participanții la proces[1].

Această formă a competenței se caracterizează prin următoarele:

– fiind reglementată de norme cu caracter imperativ, nu este permis părților de a deroga de la conținutul lor;

– în cazul încălcării sau eludării acestor norme, necompetența absolută poate fi invocată de oricare dintre părți, de procuror, precum și din oficiu de către instanța de judecată; c) necompetența de ordine publică a unei instanțe poate fi invocată oricând în cursul procesului.

b) Competența relativă (de ordine privată) este pusă în evidență prin caracterul dispozitiv al normelor prin care este reglementată. Ea poate fi definită ca fiind competența care conferă părților posibilitatea ca, prin voința lor, expresă sau tacită, să determine competența unei alte instanțe decât aceea pe care o indică legea.

În ceea ce privește regimul ei juridic sunt de reținut următoarele caractere:

– părțile pot conveni, expres sau tacit, pentru a deroga de la normele dispozitive prin care este reglementată, în sensul alegerii unei alte instanțe care să soluționeze litigiul dintre ele;

– încălcarea normelor de competență relativă poate fi invocată numai de către pârât, întrucât aceste norme sunt stabilite în favoarea sa;

---

[1] A se vedea V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 89.

– excepţia necompetenţei de ordine privată poate fi invocată de către pârât prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate în faţa primei instanţe.

c) Cazurile de competenţă de ordine publică şi de ordine privată. În privinţa cazurilor de competenţă absolută şi relativă se dispune prin prevederile art. 129 şi art. 126 C. proc. civ. Astfel, potrivit art. 129 C. proc. civ.: „Necompetenţa este de ordine publică sau privată.

Necompetenţa este de ordine publică:

1. în cazul încălcării competenţei generale, când procesul nu este de competenţa instanţelor judecătoreşti;

2. în cazul încălcării competenţei materiale, când procesul este de competenţa unei instanţe de alt grad;

3. în cazul încălcării competenţei teritoriale exclusive, când procesul este de competenţa unei alte instanţe de acelaşi grad şi părţile nu o pot înlătura.

În toate celelalte cazuri, necompetenţa este de ordine privată".

Cât priveşte prevederile art. 126 C. proc. civ., este de reţinut posibilitatea potrivit căreia „părţile pot conveni în scris sau, în cazul litigiilor născute, şi prin declaraţie verbală în faţa instanţei ca procesele privitoare la bunuri şi la alte drepturi de care acestea pot să dispună să fie judecate de alte instanţe decât acelea care, potrivit legii, ar fi competente teritorial să le judece, în afară de cazul când această competenţă este exclusivă.

În litigiile din materia protecţiei drepturilor consumatorilor, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege, părţile pot, de asemenea, conveni alegerea instanţei competente, însă, numai după naşterea dreptului la despăgubire. Orice convenţie contrară este considerată ca nescrisă".

Din analiza acestor două texte pot fi desprinse următoarele concluzii:

1. competenţa instanţelor judecătoreşti faţă de competenţa altor organe de jurisdicţie este absolută;

2. competenţa materială a instanţelor judecătoreşti este, de asemenea, absolută, o instanţă inferioară neputând rezolva o pricină dată în competenţa unei instanţe superioare, şi invers[1];

3. competenţa teritorială a instanţelor judecătoreşti, în principiu, este relativă[2], în afară de cazurile în care legea a stabilit situaţii care sunt de domeniul competenţei absolute[3].

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 52/1973, în R.R.D. nr. 9/1973, p. 153.

[2] A se vedea, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1376/1976, în R.R.D. nr. 1/1977, p. 63.

[3] A se vedea, Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 352/1984, în R.R.D. nr. 8/1984, p. 60.

Este de observat, în încheiere, că sfera noțiunii de competență absolută este mai cuprinzătoare decât aceea a competenței materiale, în sensul că în conținutul ei sunt incluse și reglementări care privesc competența teritorială, la care trebuie să adăugăm și competența generală, care, de asemenea, este de ordine publică.

§2. Competența materială a instanțelor judecătorești

2.1. Noțiune

Competența materială generală sau de atribuție este competența prin care, potrivit legii, sunt repartizate sarcinile privind înfăptuirea justiției între diferitele categorii de instanțe judecătorești, care formează sistemul nostru judiciar.

Competența materială aparține, pe de o parte, organizării judecătorești, iar pe de altă parte, procesului propriu-zis, după cum se ia în considerare aspectul ei funcțional sau cel procesual – în materie penală sau civilă.

2.2. Competența materială funcțională (*ratione oficii)*

Competența materială funcțională este competența prin care legea determină funcția și rolul atribuit fiecăreia dintre categoriile instanțelor judecătorești din cadrul sistemului nostru judiciar.

Competența materială se referă, în primul rând, la ierarhia instanțelor, în sensul că stabilește care anume dintre instanțele judecătorești sunt abilitate să judece în fond, care să exercite controlul judiciar, ordinar și extraordinar, și care exercită controlul judiciar general asupra întregii activități judiciare. Este de menționat, în al doilea rând, că prin competența materială funcțională se determină și instanțele judecătorești care cumulează mai multe grade de jurisdicție.

Competența materială funcțională este stabilită prin Legea privind organizarea judiciară nr. 304/2004, cu modificările și completările ulterioare. Astfel, potrivit art. 3 al acestui act normativ, „competența organelor judiciare și procedura judiciară sunt stabilite de lege". Avem în vedere, evident, Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, precum și unele legi speciale.

Legea nr. 304/2004 reglementează competența materială funcțională a Înaltei Curți de Casație și Justiție. Astfel, potrivit art. 21 din actul normativ menționat, „Secția I civilă, Secția a II-a civilă și Secția de contencios administrativ și fiscal ale Înaltei Curți de Casație și Justiție judecă recursurile

împotriva hotărârilor pronunţate de curţile de apel şi a altor hotărâri, în cazurile prevăzute de lege, precum şi recursurile declarate împotriva hotărârilor nedefinitive sau a actelor judecătoreşti, de orice natură, care nu pot fi atacate pe nicio altă cale, iar cursul judecăţii a fost întrerupt în faţa curţilor de apel".

În conformitate cu art. 22 al aceluiaşi act normativ, „Secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie judecă:

a) în primă instanţă, procesele şi cererile date prin lege în competenţa de primă instanţă a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie;

b) apelurile împotriva hotărârilor penale pronunţate în primă instanţă de curţile de apel şi de Curtea Militară de Apel;

c) contestaţiile împotriva hotărârilor penale pronunţate în primă instanţă de curţile de apel, de Curtea Militară de Apel şi de Secţia penală a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie;

d) apelurile declarate împotriva hotărârilor nedefinitive sau a actelor judecătoreşti, de orice natură, care nu pot fi atacate pe nicio altă cale, iar cursul judecăţii a fost întrerupt în faţa curţilor de apel;

e) recursurile în casaţie împotriva hotărârilor definitive, în condiţiile prevăzute de lege;

f) sesizările în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei probleme de drept".

Secţiile Înaltei Curţi de Casaţie si Justiţie, în raport cu competenţa fiecăreia, soluţionează: cererile de strămutare, pentru motivele prevăzute în codurile de procedură; conflictele de competenţă, în cazurile prevăzute de lege; orice alte cereri prevăzute de lege (art. 23 Legea nr. 304/2004).

De asemenea, potrivit art. 25 din Legea nr. 304/2004, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie se constituie în Secţii Unite pentru: soluţionarea, în condiţiile legii, a sesizărilor privind schimbarea jurisprudenţei Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie; sesizarea Curţii Constituţionale pentru controlul constituţionalităţii legilor înainte de promulgare.

Totodată, completele de 5 judecători soluţionează cauzele în materie disciplinară potrivit legii şi alte cauze date în competenţa lor prin lege (art. 24 din Legea nr. 304/2004).

2.3. Competenţa materială procesual civilă (*ratione materiae*)

Spre deosebire de competenţa materială funcţională care, prin Legea privind organizarea judiciară, este determinată în general – atât pentru pricinile civile, cât şi pentru cele penale sau de altă natură – competenţa

materială procesuală este determinată prin legile proprii de procedură civilă şi penală – numai într-un singur domeniu de activitate judiciară.

Completăm această constatare şi cu formularea următoarei definiţii: competenţa materială procesual civilă este reglementarea potrivit căreia în funcţie de obiectul, natura sau valoarea litigiului, precum şi de stadiul în care se află activitatea judiciară, prin lege, sunt determinate atribuţiile ce revin fiecărei categorii de instanţe judecătoreşti.

În cele ce urmează vom examina, pe rând, competenţa materială procesual civilă a instanţelor judecătoreşti aşa cum este reglementată prin dispoziţiile Codului de procedură civilă[1].

2.3.1. Competenţa materială a judecătoriilor

Potrivit art. 94 C. proc. civ., judecătoriile soluţionează:

– **în primă instanţă,** următoarele cereri al căror obiect este evaluabil sau, după caz, neevaluabil în bani:

a) cererile date de Codul civil în competenţa instanţei de tutelă şi de familie, în afară de cazurile în care prin lege se prevede în mod expres altfel[2];

b) cererile referitoare la înregistrările în registrele de stare civilă, potrivit legii;

c) cererile având ca obiect administrarea clădirilor cu mai multe etaje, apartamente sau spaţii aflate în proprietatea exclusivă a unor persoane diferite, precum şi cele privind raporturile juridice stabilite de asociaţiile de proprietari cu alte persoane fizice sau persoane juridice, după caz;

d) cererile de evacuare;

e) cererile referitoare la zidurile şi şanţurile comune, distanţa construcţiilor şi plantaţiilor, dreptul de trecere, precum şi la orice servituţi sau alte limitări ale dreptului de proprietate prevăzute de lege, stabilite de părţi ori instituite pe cale judecătorească;

f) cererile privitoare la strămutarea de hotare şi cererile în grănituire;

g) cererile posesorii;

h) cererile privind obligaţiile de a face sau de a nu face neevaluabile în bani, indiferent de izvorul lor contractual sau extracontractual, cu excepţia celor date de lege în competenţa altor instanţe;

---

[1] A se vedea pe larg G.L. Zidaru, *Consideraţii cu privire la normele de competenţă cuprinse în Noul Cod de procedură civilă. Competenţa materială,* în R.R.D.P. nr. 3/2011, p. 136-209.

[2] A se vedea G.C. Frenţiu, *Instanţa competentă să ia măsuri cu privire la relaţiile de familie în lumina reglementărilor noului Cod civil şi ale noului Cod de procedură civilă,* în Dreptul nr. 2/2012, p. 98-112.

i) cererile de împărţeală judiciară, indiferent de valoare[1];

j) orice alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, indiferent de calitatea părţilor, profesionişti sau neprofesionişti;

– **căile de atac împotriva hotărârilor autorităţilor administraţiei publice** cu activitate jurisdicţională şi ale altor organe cu astfel de activitate, în cazurile prevăzute de lege;

– **orice alte cereri date prin lege în competenţa lor.**

Competenţa materială procesuală a judecătoriilor – aşa cum este ea reglementată prin art. 94 C. proc. civ. – se referă, mai întâi, la judecata în primă instanţă. Faţă de vechea reglementare, putem spune că judecătoriilor nu le mai este recunoscută o plenitudine de jurisdicţie. Ele pot soluţiona în primă instanţă doar cererile prevăzute în mod expres şi limitativ în art. 94 C. proc. civ.[2].

Am putea vorbi, totuşi, de o oarecare plenitudine de jurisdicţie[3] în ceea ce priveşte competenţa judecătoriilor de a soluţiona orice cereri evaluabile în bani în valoare de până la 200.000 lei inclusiv, indiferent de calitatea părţilor, profesionişti sau neprofesionişti, potrivit art. 94 pct. 1 lit. j) C. proc. civ., peste această valoare competenţa revenind tribunalelor.

Ceea ce este caracteristic pentru competenţa de a soluţiona în primă instanţă a judecătoriilor este reglementarea de excepţie, în sensul limitării stricte pe care o face textul art. 94 pct. 1 C. proc. civ. În aceeaşi ordine de idei, sunt de menţionat şi criteriile care stau la baza acestei limitări: gradul

---

[1] A se vedea Fl. Vădeanu, *Câteva aspecte referitoare la competenţa materială a judecătoriilor ca instanţe de prim grad în materia partajului succesoral sub imperiul noului Cod de procedură civilă*, în S.U.B.B. Iurisprudentia nr. 4/2013 (http://studia.law.ubbcluj.ro/articol.php?articolId=582). Autorul constată că judecătoriile soluţionează ca instanţe de prim grad partajele judiciare indiferent de valoare atât în ceea ce priveşte proprietatea comună pe cote-părţi, proprietatea aflată în codevălmăşie cât şi sistarea stării de indiviziune în materie succesorală. Totodată se consideră că cererile precum stabilirea vocaţiei succesorale, stabilirea calităţii de moştenitor, în anularea unui testament, pentru constatarea validităţii unui testament ori în anularea certificatului de moştenitor au caracter distinct, având caracter principal, nicidecum accesorii în sensul art. 30 C. proc. civ. cu aplicarea art. 123 C. proc. civ. pe cale de consecinţă, ele antrenând un probatoriu bogat, complex uneori, sensibil diferit de cel al partajului propriu-zis şi, prin urmare, nu intră sub incidenţa art. 94 pct. 1 lit. i) C. proc. civ.

[2] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 164.

[3] A se vedea D. Radu, *Plenitudine de jurisdicţie*, în *Dicţionar*, p. 239-240.

de dificultate a anumitor pricini şi valoarea obiectului litigiului[1], deşi, nu întotdeauna criteriile menţionate sunt respectate cu rigoare[2].

Competenţa judecătoriilor de a efectua controlul judecătoresc asupra hotărârilor autorităţilor administraţiei publice sau altor organe cu activitate jurisdicţională este reglementată de art. 94 pct. 3 C. proc. civ. Este de remarcat, totodată, că prin intermediul acestei atribuţii a fost organizat un „grad de jurisdicţie" în cazurile pe care legiuitorul a înţeles să nu le excepteze în totalitate de la competenţa instanţelor judecătoreşti.

Având în vedere că în actuala reglementare se vorbeşte, la modul general, de căi de atac, trebuie să avem în vedere toate modalităţile de sesizare a instanţei: plângere, contestaţie etc., desigur, în cazurile prevăzute expres de lege. În acest sens, menţionăm, cu titlu de exemplu: plângerile împotriva proceselor-verbale de constatarea şi sancţionarea contravenţiilor (art. 31-32 din O.G. nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravenţiilor); plângerea împotriva încheierii de respingere a cererii de îndeplinire a unui act notarial [art. 158 alin. (2) din Legea 36/1995 a notarilor publici şi a activităţii notariale]; contestaţiile privind admiterea sau respingerea candidaturilor la alegerile locale [art. 52 alin. (5) din Legea nr. 67/2004 privind alegerea autorităţilor administraţiei publice locale].

În conformitate cu prevederile art. 94 pct. 4 C. proc. civ., judecătoriile au competenţa de a soluţiona, evident, tot în primă instanţă, şi alte cereri, potrivit dispoziţiilor exprese din alte acte normative sau chiar din Codul de procedură civilă.

Astfel, sunt de competenţa judecătoriilor, spre a fi soluţionate în primă instanţă, conform reglementărilor din legi speciale[3]:

– cererile pentru înregistrarea sindicatelor [art. 14 alin. (1) din Legea nr. 62/2011 a dialogului social];

– cererile pentru înregistrarea asociaţiilor şi fundaţiilor [art. 5 alin. (1) şi art. 17 alin. (1) O.G. nr. 26/2000];

– cererile pentru înregistrarea tardivă a naşterii [art. 18 alin. (2) din Legea nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă].

Este de observat, de asemenea, că judecătoriile, în baza dispoziţiilor cuprinse în Codul de procedură civilă, devin competente să judece şi contestaţiile în anulare [art. 505 alin. (1)], precum şi revizuirile [art. 510

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Observaţii cu privire la criteriul valoric de determinare a competenţei de atribuţiune a instanţelor judecătoreşti în cazul unor categorii de acţiuni*, în R.R.D.P. nr. 6/2008, p. 52-70.

[2] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p.165.

[3] A se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil, 2013*, op cit., p. 541-543; I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 166-167.

alin. (1)], atunci când aceste căi de atac sunt îndreptate împotriva propriilor lor hotărâri. De asemenea, sunt competente să soluționeze: cererile pentru asigurarea dovezilor [art. 360 alin. (1)]; cererile de îndreptare a erorilor materiale şi de lămurire sau completare a propriilor hotărâri (art. 442-444); cererile de abținere sau de recuzare a judecătorilor de la judecătorie [art. 50 alin. (1)]; cererile de divorț [art. 914 alin. (1)]; cererile pentru instituirea sechestrului asigurător sau a sechestrului judiciar, dacă judecătoria este competentă să soluționeze procesul în primă instanță [art. 953 alin. (1) şi art. 973]; cererile de ordonanță președințială, în ipoteza în care judecătoria este competentă să se pronunțe în primă instanță asupra fondului dreptului (art. 997) etc.

2.3.2. Competența materială a tribunalelor

Potrivit art. 95 C. proc. civ., tribunalele soluționează:

– **în primă instanță**, toate cererile care nu sunt date prin lege în competența altor instanțe;

– **ca instanțe de apel**, apelurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în primă instanță;

– **ca instanțe de recurs**, în cazurile anume prevăzute de lege;

– **orice alte cereri** date prin lege în competența lor.

Se poate observa că tribunalele au competența de a soluționa atât în primă instanță, cât şi în căile de atac, în apel şi în recurs.

Pentru judecata **în primă instanță**, se recunoaşte tribunalelor o plenitudine de jurisdicție, în sensul că această categorie de instanțe este abilitată să judece *toate cererile*, evident, cu excepția celor care nu sunt date prin lege în competența altor instanțe. Ținând seama de o asemenea condiționare, problema plenitudinii de jurisdicție a tribunalelor – având în vedere caracterul imperativ al normelor care o reglementează – se înscrie în cadrul competenței absolute[1]. Cu alte cuvinte, tribunalele nu au competența, în mod absolut, de a soluționa în primă instanță cererile care sunt date printr-o dispoziție expresă a legii în competența unor alte instanțe.

În privința plenitudinii de jurisdicție, prevederile din Codul de procedură civilă, trebuie completate de dispozițiile unor legi speciale, prin care anumite cereri sunt date în competența tribunalului, pentru a fi soluționate în primă instanță. De exemplu, conflictele individuale de muncă (art. 208 din Legea nr. 62/2011); cereri în materia asigurărilor sociale (art. 153 din Legea

[1] A se vedea I.C.C.J., s. civ. şi de propr. int., dec. nr. 7325/2009, în Dreptul nr. 2/2010, p. 267.

nr. 263/2010); cereri în materie de expropriere [art. 21 alin. (1) din Legea nr. 33/1994 privind exproprierea pentru cauză de utilitate publică] ş.a.[1]

Totodată, tribunalele sunt competente să soluționeze în primă instanță anumite cereri, în conformitate cu alte prevederi din Codul de procedură civilă. De exemplu, interpretând *per a contrario* dispozițiile art. 94 pct. 1 lit. j) C. proc. civ., tribunalele au competența să soluționeze cereri evaluabile în bani în valoare de peste 200.000 lei, indiferent de calitatea părților, profesioniști sau neprofesioniști.

Trebuie menționată şi competența specială pe care o are Tribunalul Bucureşti, pentru judecata în primă instanță. Astfel, cu titlu de exemplu, Tribunalul Bucureşti are competență în materie de proprietate intelectuală (Legea nr. 64/1991); pentru înregistrarea unui partid politic (Legea nr. 14/2003 a partidelor politice) ş.a.

Ca instanță de apel, tribunalele judecă apelurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de judecătorii în primă instanță (art. 95 pct. 2 C. proc. civ.).

Dată fiind restrângerea sferei cauzelor care pot fi soluționate în primă instanță de judecătorii, se poate afirma că tribunalele nu mai au plenitudine de jurisdicție ca instanță de apel, instanța de drept comun în această privință devenind curtea de apel.

Ca instanță de recurs, tribunalele soluționează, conform art. 95 pct. 3 C. proc. civ., în cazurile anume prevăzute de lege. Se poate observa că şi ca instanță de recurs, tribunalul are o competență de excepție, dată fiind sfera restrânsă de cauze soluționate de judecătorie şi ale căror hotărâri sunt supuse căii extraordinare de atac a recursului. În acest sens, trebuie să avem în vedere dispozițiile art. 483 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia nu sunt supuse recursului hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i), în cele privind navigația civilă şi activitatea în porturi, conflictele de muncă şi de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum şi în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 500.000 lei inclusiv[2].

Pe de altă parte, trebuie să reținem că tribunalul judecă recursurile exercitate împotriva hotărârilor date de judecătorie fără drept de apel ori, după caz, cu recurs.

Intră în această categorie hotărârile date fără drept de apel, la care face referire art. 483 alin. (1) C. proc. civ., atât cele date ca urmare a sesizării

---

[1] A se vedea şi alte exemple în M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil, 2013*, op. cit., p. 550-564.

[2] Potrivit art. XVIII din Legea nr. 2/2013, până la data de 31 decembrie 2015, recursul este suprimat în litigiile evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv.

directe a judecătoriei, cât şi cele date în urma executării controlului judecătoresc de către judecătorii, potrivit art. 94 pct. 3 C. proc. civ. Sunt fără drept de apel: hotărârile prin care se constată renunţarea la judecată, intervenită în cauzele aflate pe rol la judecătorie [art. 406 alin. (6) C. proc. civ.], hotărârea prin care se respinge cererea în fond ca urmare a renunţării la dreptul subiectiv pretins (art. 410 C. proc. civ.), hotărârea care consfinţeşte învoiala părţilor (art. 440 C. proc. civ.); încheierile de suspendare a judecării procesului [art. 414 alin. (1) C. proc. civ.].

În conformitate cu art. 95 pct. 4 C. proc. civ., tribunalele judecă *„orice alte cereri* date prin lege în competenţa lor", s.n.

Putem spune că ne aflăm în prezenţa a **două categorii de pricini:** unele, care pot urma ciclul obişnuit al celor două grade de jurisdicţie, iar altele, care sunt lipsite de posibilitatea efectuării controlului judiciar.

Astfel, sunt de competenţa tribunalelor, încadrându-se în ciclul obişnuit al celor două grade de jurisdicţie, cazuri ca: judecarea căilor extraordinare de atac a contestaţiei în anulare şi revizuirii îndreptate împotriva propriilor hotărâri [art. 505 alin. (1) şi art. 510 alin. (1) C. proc. civ.]; contestaţiile la executare – aşa-zise la titlu – introduse în baza art. 713 alin. (3) C. proc. civ. şi prin care se urmăreşte stabilirea înţelesului, întinderii sau aplicării unor hotărâri pronunţate de tribunale în primă instanţă.

Referitor la cea de a doua categorie – când tribunalele pronunţă hotărâri care nu sunt supuse niciunei căi de atac – sunt de menţionat următoarele exemple: cererile de recuzare a unor judecători de la o judecătorie – din raza lor teritorială – atunci când, din cauza recuzării, nu se poate forma completul de judecată sau când recuzarea priveşte pe toţi judecătorii acelei judecătorii [art. 50 alin. (2) coroborat cu art. 53 alin. (2) C. proc. civ.]; cererile de recuzare sau de abţinere a judecătorilor de la tribunal [art. 50 alin. (1) coroborat cu art. 53 alin. (2) C. proc. civ.]; rezolvarea conflictelor de competenţă dintre două judecătorii care funcţionează în raza teritorială a aceluiaşi tribunal sau dintre o judecătorie şi un alt organ de stat cu activitate jurisdicţională (art. 135 C. proc. civ.).

În conformitate cu prevederile art. 37 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, pot fi înfiinţate următoarele categorii de tribunale specializate[1], fără personalitate juridică, care preiau cauzele de competenţa tribunalului în domeniile în care se înfiinţează:

– tribunale pentru minori şi familie;
– tribunale de contencios administrativ şi fiscal;
– tribunale de muncă şi asigurări sociale;

[1] A se vedea şi I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 654.

– tribunale pentru cauze cu societăți, registrul comerțului, insolvență, concurență neloială;

– tribunale pentru cauze maritime și fluviale, în circumscripția tribunalelor Constanța și Galați.

2.3.3. Competența materială a curților de apel

Potrivit art. 96 C. proc. civ., curțile de apel judecă:

– **în primă instanță**, cererile în materie de contencios administrativ și fiscal, potrivit legii speciale;

– **ca instanțe de apel**, apelurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în primă instanță;

– **ca instanțe de recurs**, în cazurile anume prevăzute de lege;

– **orice alte cereri** date prin lege în competența lor.

Având în vedere reglementarea actuală, putem spune că această categorie de instanțe judecătorești soluționează în primă instanță procese și cereri în două domenii: în materie de contencios administrativ și în materie fiscală, obiectul acestora fiind actele autorităților și instituțiilor centrale, în aceste materii având competență și tribunalele (specializate).

Analizând textul art. 10 din Legea nr. 554/2004 a contenciosului administrativ, la care face trimitere art. 96 pct. 1 C. proc. civ., putem spune că sunt de competența curților de apel, pentru a fi soluționate în primă instanță, următoarele categorii de cauze:

– litigiile privind actele administrative emise sau încheiate de autoritățile publice centrale;

– litigiile care privesc taxe și impozite, contribuții, datorii vamale, precum și accesorii ale acestora mai mari de 1.000.000 lei;

– toate cererile privind actele administrative emise de autoritățile publice centrale care au ca obiect sume reprezentând finanțarea nerambursabilă din partea Uniunii Europene, indiferent de valoare;

– cererile privind actele administrative emise de autoritățile publice locale care au ca obiect sume reprezentând finanțarea nerambursabilă din partea Uniunii Europene, cu o valoare mai mare de 1.000.000 lei[1].

La acestea putem adăuga competența de a soluționa, tot în primă instanță, acțiunea în anulare a hotărârii arbitrale, care, potrivit art. 610 C. proc. civ., revine curții de apel în circumscripția căreia a avut loc arbitrajul[2].

---

[1] A se vedea I. LEȘ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 170.

[2] A se vedea GH.-L. ZIDARU, în *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013* (coord. V.M. CIOBANU, M. NICOLAE), *op. cit.*, p. 288.

Ca instanţe de apel, curţile soluţionează apelurile declarate împotriva hotărârilor pronunţate în primă instanţă de către tribunale. În actuala reglementare, curţile de apel au plenitudine de jurisdicţie şi ca instanţă de apel, dat fiind faptul că tribunalele au plenitudine de jurisdicţie în ceea ce priveşte judecata în primă instanţă.

Ca instanţe de recurs, curţile de apel judecă numai în cazurile anume prevăzute de lege, având stabilită o competenţă de excepţie pentru exercitarea controlului judiciar pe această cale extraordinară de atac, fiind recunoscută o competenţă deplină, în materie de recurs, Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie.

Potrivit art. 96 pct. 4 C. proc. civ., curţile de apel judecă orice alte cereri date în competenţa lor prin lege. De exemplu, conflictele de competenţă dintre două tribunale sau dintre un tribunal şi o judecătorie din raza teritorială a aceleiaşi curţi de apel, ori dintre două judecătorii ce nu se găsesc în circumscripţia aceluiaşi tribunal; cererile de recuzare a tuturor judecătorilor de la un tribunal; cererile de strămutare pe motiv de bănuială legitimă; contestaţiile în anulare şi revizuirile îndreptate împotriva propriilor hotărâri; cererile de îndreptare a greşelilor materiale strecurate în hotărârile proprii etc.

2.3.4. Competenţa materială procesual-civilă a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie

În conformitate cu art. 97 C. proc. civ., Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie judecă:

– recursurile declarate împotriva hotărârilor curţilor de apel, precum şi a altor hotărâri, în cazurile prevăzute de lege;

– recursurile în interesul legii;

– cererile în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor probleme de drept;

– orice alte cereri date prin lege în competenţa sa.

Caracteristic pentru determinarea competenţei instanţei supreme în materie civilă este înscrierea ei, aproape în totalitate, în cadrul activităţii de control judiciar.

În actuala reglementare, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie este considerată a fi o instanţă de drept comun în materie de recurs.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, potrivit art. 97 pct. 1 C. proc. civ., soluţionează două categorii de recursuri: cele îndreptate împotriva hotărârilor pronunţate de curţile de apel şi cele îndreptate împotriva oricăror alte hotărâri, în cazurile prevăzute de lege, pronunţate fie de alte instanţe, fie de alte organe cu activitate jurisdicţională.

Referitor la prima categorie, a hotărârilor pronunțate de curțile de apel, distingem între cele pronunțate în primă instanță și cele pronunțate în apel.

Astfel, Înalta Curte de Casație și Justiție are competența să soluționeze recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel în primă instanță în materie de contencios administrativ și fiscal, competență ce revine curților de apel în conformitate cu art. 96 pct. 1 C. proc. civ.

De asemenea, Înalta Curte de Casație și Justiție este competentă să judece recursurile exercitate împotriva hotărârilor curților de apel date în urma judecării apelului, cu excepția celor care, potrivit prevederilor exprese, pot fi atacate numai cu apel, exceptate fiind și cauzele prevăzute de art. 483 alin. (2) C. proc. civ.: hotărârile pronunțate în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i), în cele privind navigația civilă și activitatea în porturi, conflictele de muncă și de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum și în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv. (În procesele pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016 valoarea obiectului cererii va fi redusă la 500.000 lei).

În categoria deciziilor curților de apel care pot fi atacate cu recurs la Înalta Curte de Casație și Justiție intră atât hotărârile prin care s-a soluționat (în apel) fondul cauzei, cât și hotărârile prin care s-a rezolvat un incident procedural[1]. De exemplu, recursul împotriva hotărârii prin care curtea de apel a constatat perimarea cererii de apel [art. 421 alin. (2) teza întâi C. proc. civ.]; recursul împotriva hotărârii prin care curtea de apel ia act de manifestarea de voință a părților în sensul de a încheia un act procesual de dispoziție [renunțarea la judecată – art. 406 alin. (6) C. proc. civ.; renunțarea la drept – art. 410 C. proc. civ.; recunoașterea pretențiilor – art. 437 alin. (1) C. proc. civ.; tranzacția judiciară – art. 440 C. proc. civ.]; recursul împotriva încheierii prin care curtea de apel a dispus suspendarea judecării apelului [art. 414 alin. (1) teza întâi C. proc. civ.].

Totodată, Înalta Curte de Casație și Justiție are competența de a soluționa recursurile declarate împotriva hotărârilor pronunțate de tribunale în primă instanță, în cazurile în care legea nu prevede că recursul este de competența instanței ierarhic superioare celei care a pronunțat hotărârea supusă acestei căi de atac [art. 483 alin. (4) C. proc. civ.]. De pildă, anumite hotărâri, prin care se soluționează în primă instanță doar probleme de ordin procedural, pot fi atacate numai cu recurs la instanța ierarhic superioară[2].

---

[1] A se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil, 2013, op. cit.*, p. 583.

[2] A se vedea GH.-L. ZIDARU, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I., 2013*, coord. V.M. CIOBANU, M. NICOLAE, *op. cit.*, p. 291.

Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie este singura instanţă abilitată să judece recursul în interesul legii. Precizăm că prin soluţionarea recursurilor în interesul legii, situaţie în care deciziile instanţei supreme sunt obligatorii pentru instanţele judecătoreşti inferioare, se realizează uniformizarea interpretării şi aplicării legii pe tot teritoriul ţării.

Recursul în interesul legii se judecă de un complet format din preşedintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreşedinţii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, preşedinţii de secţii din cadrul acesteia, precum şi 20 de judecători, din care 14 judecători din secţia/secţiile în a cărei/căror competenţă intră problema de drept care a fost soluţionată diferit de instanţele judecătoreşti şi câte 2 judecători din cadrul celorlalte secţii. Preşedintele Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, respectiv unul dintre vicepreşedinţii acesteia este preşedinte al completului.

În cazul în care problema de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secţii, preşedintele sau, după caz, unul dintre vicepreşedinţii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie va stabili numărul judecătorilor din secţiile interesate care vor intra în compunerea completului, celelalte secţii urmând a fi reprezentate potrivit dispoziţiilor aceluiaşi alineat.

Atunci când problema de drept nu intră în competenţa niciunei secţii a Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, preşedintele sau, după caz, unul dintre vicepreşedinţii Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie va desemna câte 5 judecători din cadrul fiecărei secţii. Pentru întocmirea raportului, preşedintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secţii.

În conformitate cu art. 97 pct. 3 C. proc. civ., Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie are competenţa de a soluţiona cererile în vederea pronunţării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor probleme de drept, prin această procedură urmărindu-se a se realiza, ca şi prin intermediul recursului în interesul legii, o practică judiciară unitară la nivelul tuturor instanţelor judecătoreşti. În acest sens, art. 519 C. proc. civ. prevede că dacă, în cursul judecăţii, un complet de judecată al Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, al curţii de apel sau al tribunalului, învestit cu soluţionarea cauzei în ultimă instanţă, constatând că o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluţionarea pe fond a cauzei respective, este nouă şi asupra acesteia Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie nu a statuat şi nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluţionare, va putea solicita Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie să pronunţe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată.

Potrivit art. 97 pct. 4 C. proc. civ., Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie judecă în orice alte materii date prin lege în competenţa sa.

Această prevedere, dată fiind generalitatea sa, urmează a fi pusă în evidență prin reglementările exprese care stabilesc pricinile pe care instanța supremă are competența de a le soluționa. Astfel, sunt de competența secțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție:

– cererile de strămutare a pricinilor pe motiv de siguranță publică, indiferent de instanța pe rolul căreia se află cauza a cărei strămutare se solicită [art. 142 alin. (2) C. proc. civ.];

– cererile de strămutare de la o curte de apel la alta pe motiv de bănuială legitimă [art. 142 alin. (1) C. proc. civ.];

– cererile pentru delegarea unei alte instanțe care să judece procesul, în cazul în care instanța competentă este împiedicată să funcționeze din cauza unor împrejurări excepționale (art. 147 C. proc. civ.);

– conflictele de competență dintre două curți de apel sau dintre două instanțe de alt grad care nu se găsesc în circumscripția aceleiași curți de apel, precum și conflictul de competență dintre o curte de apel și un organ cu activitate jurisdicțională (art. 135 C. proc. civ.);

– contestațiile în anulare și revizuirile îndreptate împotriva propriilor hotărâri etc.

§3. Determinarea competenței după valoarea obiectului cererii introductive de instanță

Competența materială a instanței judecătorești are ca reper pentru legiuitor criteriul valoric. În acest sens, în art. 98 C. proc. civ. se stabilește regula generală în materie, potrivit căreia competența se determină după valoarea obiectului cererii arătată în capătul principal de cerere.

Pentru ca această regulă să nu fie supusă unor interpretări care ar duce la soluții diferite în ceea ce privește determinarea instanței competente din punct de vedere material, în alin. (2) al aceluiași articol se precizează că pentru stabilirea valorii, nu se vor avea în vedere accesoriile pretenției principale, precum dobânzile, penalitățile, fructele, cheltuielile sau altele asemenea, indiferent de data scadenței, și nici prestațiile periodice ajunse la scadență în cursul judecății.

Dacă există neconcordanță între părerile părților cu privire la valoarea obiectului cererii, atunci valoarea se stabilește după înscrisurile prezentate și explicațiile date de părți, așa cum dispune art. 98 alin. (3) C. proc. civ.

Eventualele controverse referitoare la determinarea instanței competente în ipoteza în care actul de sesizare a instanței cuprinde mai multe capete principale de cerere sunt eliminate prin clarificarea pe care o face art. 99 C. proc. civ.

Astfel, potrivit textului de lege invocat [alin. (1)], când reclamantul a sesizat instanța cu mai multe capete principale de cerere întemeiate pe fapte ori cauze diferite, competența se stabileşte în raport cu valoarea sau, după caz, cu natura ori obiectul fiecărei pretenții în parte. Dacă unul dintre capetele de cerere este de competența altei instanțe, instanța sesizată va dispune disjungerea şi îşi va declina în mod corespunzător competența, neoperând prorogarea de competență.

Potrivit alineatului al doilea al aceluiaşi articol, în situația în care mai multe capete principale de cerere întemeiate pe un titlu comun ori având aceeaşi cauză sau chiar cauze diferite, dar aflate în strânsă legătură, au fost deduse judecății printr-o unică cerere de chemare în judecată, instanța competentă să le soluționeze (pe toate, ca urmare a prorogării de competență care operează) se determină ținându-se seama de acea pretenție care atrage competența unei instanțe de grad mai înalt.

Aşadar, în ambele ipoteze avute în vedere de legiuitor, fie că este vorba de o pluralitate de acțiuni principale, întemeiate pe un titlu sau o cauză comună, fie că există la bază raporturi juridice conexe, se are în vedere independența cererilor principale formulate de reclamant, competența determinându-se fără a cumula valoarea obiectului tuturor capetelor de cerere, dar făcându-se reportarea la acea pretenție care atrage competența unei instanțe de grad mai înalt[1].

Aceeaşi soluție, care are la bază independența cererilor, a adoptat legiuitorul şi în cazul coparticipării procesuale active, pasive sau mixte. Astfel, potrivit art. 100 C. proc. civ., dacă mai mulți reclamanți, prin aceeaşi cerere de chemare în judecată, formulează pretenții proprii împotriva aceluiaşi pârât, invocând raporturi juridice distincte şi neaflate într-o legătură care să facă necesară judecarea lor împreună, determinarea instanței competente se face cu observarea valorii sau, după caz, a naturii ori obiectului fiecărei pretenții în parte. La fel se va proceda şi atunci când unul sau mai mulți reclamanți formulează, prin aceeaşi cerere de chemare în judecată, pretenții împotriva mai multor pârâți, invocând raporturi juridice distincte şi fără legătură între ele.

Articol 101 C. proc. civ. stabileşte modul de determinare a instanței competente din punct de vedere material în cazul cererilor care vizează actele juridice, recurgându-se tot la criteriul valoric, mai exact, luându-se ca reper valoarea obiectului actului juridic respectiv. Criteriul valoric va fi avut în vedere nu doar în cererile privitoare la executarea unui contract ori a unui alt act juridic ci şi în cererile privind constatarea nulității absolute,

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 177; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013*, op. cit., p. 623-624.

anularea, rezoluțiunea sau rezilierea actului juridic, chiar dacă nu se solicită şi repunerea părților în situația anterioară, precum şi în cererile privind constatarea existenței sau inexistenței unui drept.

În acelaşi mod, ca o particularitate, se va proceda şi în cererile de aceeaşi natură, privitoare la contracte de locațiune ori de leasing, precum şi în acelea privitoare la predarea sau restituirea bunului închiriat ori arendat, în care valoarea cererii se apreciază în raport cu chiria sau arenda anuală, în această ipoteză valoarea cererii fiind apreciată de legiuitor[1].

În legătură cu cererea de plată parțială, după părerea noastră, art. 102 C. proc. civ. nu pare să fi rezolvat pe deplin controversele din doctrină pe această temă. Conform textului menționat, când prin acțiune se cere plata unei părți dintr-o creanță, valoarea cererii se socoteşte după partea pretinsă de reclamant ca fiind exigibilă.

Dacă legiuitorul nu adăuga expresia finală *ca fiind exigibilă*, lucrurile erau clare. La fel de clare sunt şi în situația în care creditorul-reclamant solicită plata parțială a creanței, parte care coincide cu valoarea exigibilă. Problema apare în ipoteza în care reclamantul pretinde o plată parțială, care este mai mică decât partea din creanța exigibilă, aşa cum rezultă din înscrisurile depuse la dosar împreună cu cererea de chemare în judecată, iar cele două valori (valoarea creanței pretinse şi valoarea creanței exigibile) ar determina competența unor instanțe de grade diferite.

Unii autori[2] susțin că, într-un astfel de caz, competența se va stabili în raport de creanța efectiv exigibilă. Nu putem fi de acord cu această opinie doar şi numai pentru faptul că, interpretând în acest mod, textul art. 102 C. proc. civ. nu ar mai avea utilitate practică, el reglementând tocmai situația în care se solicită doar o plată parțială. Regula înscrisă în art. 98 alin. (1) C. proc. civ. este aceea conform căreia competența se determină după valoarea obiectului cererii arătată în capătul principal de cerere. Iar în cazul nostru valoarea obiectului cererii este valoarea părții din creanță pretinse şi nu valoarea totală a creanței exigibile.

Alți autori[3], cu care suntem de acord, susțin opinia potrivit căreia, indiferent de cuantumul creanței exigibile la momentul formulării cererii de chemare în judecată, competența se determină în funcție de suma solicitată de reclamant, aceasta constituind valoarea obiectului cererii de chemare în

---

[1] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013,* op. cit., p. 628.

[2] A se vedea I. Deleanu, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 184; Gh.-L. Zidaru, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I.,2013,* coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae. *op. cit.*, p. 305.

[3] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013,* op cit., p. 628; A. Constanda, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013,* coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 296-297.

judecată şi nu valoarea totală a creanței, chiar exigibile, pentru care nimeni nu poate fi obligat la a formula pretenții, principiul disponibilității fiind şi în această privință la îndemâna părților, în speță a reclamantului-creditor.

Articolul 103 C. proc. civ. stabileşte competența materială a instanțelor judecătoreşti în privința cererilor care au ca obiect un drept la prestații succesive, dacă durata existenței dreptului este nedeterminată, ipoteză în care valoarea lor se apreciază după valoarea prestației anuale datorate. Observăm că şi în acest caz, la fel ca în ipoteza avută în vedere de art. 101 C. proc. civ., se recurge la criteriul valoric, valoarea obiectului cererii apreciindu-se în raport cu chiria sau arenda anuală.

Prin prevederile art. 104 C. proc. civ. se stabileşte competența materială în cazul acțiunilor reale imobiliare în sensul că, în cererile având ca obiect un drept de proprietate sau alte drepturi reale asupra unui imobil, valoarea lor se determină în funcție de valoarea impozabilă, stabilită potrivit legislației fiscale. Textul de lege invocat are aplicabilitate în cazul acțiunii în revendicare a unui bun imobil, în situația acțiunilor confesorii şi negatorii, în cazul acțiunilor în constatare etc., dar nu şi în cazul acțiunilor posesorii şi al acțiunilor în grănițuire[1].

Potrivit art. 104 alin. (2) C. proc. civ., în ipoteza în care valoarea impozabilă nu este stabilită sunt aplicabile dispozițiile art. 98 C. proc. civ., adică se recurge la aplicarea regulii generale, care are în vedere valoarea indicată de reclamant în capătul principal de cerere.

În privința cererilor în materia moştenirii, aşa cum dispune art. 105 C. proc. civ., *competența după valoare se determină fără scăderea sarcinilor sau datoriilor moştenirii,* adică se va lua în calcul atât activul succesoral cât şi pasivul succesoral, altfel spus valoarea va fi dată de activul brut[2]. Textul de lege are aplicabilitate în cazul acțiunilor prin care se contestă un testament sau al acțiunilor prin care se solicită doar constatarea cotelor succesorale, însă nu are aplicabilitate în cazul acțiunilor de partaj succesoral, care, conform art. 94 pct. 1 lit. i) C. proc. civ., sunt de competența judecătoriei, indiferent de valoare.

În fine, trebuie să reținem că, potrivit art. 106 C. proc. civ., instanța legal învestită potrivit dispozițiilor referitoare la competență după valoarea obiectului cererii rămâne competentă să judece chiar dacă, ulterior învestirii, intervin modificări în ceea ce priveşte cuantumul valorii aceluiaşi obiect.

---

[1] A se vedea A. Constanda, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013,* coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 298-299.

[2] A se vedea Gh.-L. Zidaru, *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I., 2013,* coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae, *op. cit.*, p. 307; M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013, op. cit.*, p. 630-633.

Textul de lege invocat are aplicabilitate în situații diferite, cum ar fi aceea în care, în urma precizărilor la cererea introductivă cu privire la valoarea obiectului litigiului s-ar trece peste/sub limita prevăzută de lege, dar, după părerea noastră, şi într-o situație determinată, de conexarea unor cauze.

Momentul la care interesează valoarea obiectului cererii este acela al sesizării instanței, deci al depunerii cererii de chemare în judecată, astfel încât competența instanței nu este alterată de eventualele modificări ale cuantumului valorii obiectului, cu atât mai mult cu cât este vorba de mai multe cereri, cu obiecte distincte, conexate.

Totodată, textul art. 106 C. proc. civ. nu face nicio distincție în privința diferitelor situații care pot genera modificări ale cuantumului pretențiilor, astfel încât nu este permisă nicio interpretare a normei care ar conduce la excepții de la principiu, care nu au fost avute în vedere de legiuitor.

Trebuie adăugat că regula înscrisă în art. 106 alin. (1) C. proc. civ. se aplică şi la judecarea căilor legale de atac [art. 106 alin. (2) C. proc. civ.].

§4. Competența teritorială a instanțelor judecătorești

4.1. Preliminarii

De îndată ce a fost stabilită competența materială a instanțelor judecătoreşti şi care este gradul instanței căreia îi revine atribuția de a judeca o anumită pricină, urmează a se determina, din punct de vedere teritorial, care anume dintre instanțele de acelaşi grad este abilitată să judece acea cauză[1].

Ceea ce trebuie menționat, în primul rând, cu privire la competența teritorială este raza sau circumscripția – sub aspectul organizării administrative a localităților – în care instanțele judecătoreşti îşi exercită, potrivit legii, jurisdicția în materie civilă.

În al doilea rând, trebuie menționat că determinarea competenței teritoriale se face numai pentru judecata în primă instanță, indiferent de gradul instanței: judecătorie, tribunal sau curte de apel. Aceasta în ideea că determinarea instanței competente de a judeca o cauză în primă instanță implică şi determinarea din punct de vedere ierarhic a instanței competente să exercite controlul judiciar.

În sfârşit, în al treilea rând, reținem, că în comparație cu competența materială, care reprezintă interese de ordin general, competența teritorială

[1] A se vedea pe larg Gh.L. Zidaru, *Considerații cu privire la normele de competență cuprinse în Noul Cod de procedură civilă. Competența teritorială*, în R.R.D.P. nr. 4/2011, p. 136-209.

reprezintă mai mult interese de ordin personal. De aici şi consecinţa cu privire la caracterul normelor prin care sunt reglementate: imperative pentru cea materială şi dispozitive – în general – pentru cea teritorială.

4.2. Noţiunea de competenţă teritorială (*ratione personae vel loci*)

Dacă s-ar avea în vedere numai legătura dintre cele două feluri ale competenţei, s-ar putea spune că prin competenţa teritorială se înţelege repartizarea în spaţiu a competenţei materiale.

O atare definire – deşi corectă – nu exprimă decât în parte esenţa acestei competenţe. Este necesar a fi avute în vedere şi criteriile care stau la baza determinării acestei forme de competenţă în materie civilă.

Aşa fiind, putem defini competenţa teritorială a instanţelor judecătoreşti în materie civilă astfel: formă a competenţei jurisdicţionale prin care legea, în funcţie de anumite criterii specifice (domiciliul părţilor, locul situării bunurilor sau unde s-au produs anumite evenimente), determină pe linie orizontală teritoriul în care instanţele judecătoreşti urmează să-şi exercite atribuţiile ce le revin în această materie.

4.3. Felurile competenţei teritoriale. Regula generală şi excepţiile

În privinţa determinării competenţei teritoriale în materie civilă există o regulă tradiţională: *actor sequitur forum rei* (reclamantul trebuie să sesizeze instanţa domiciliului pârâtului).

Regula aceasta are caracter general şi se justifică prin ideea de apărare a intereselor pârâtului. Ea nu este însă şi absolută. Drept urmare, pentru diverse considerente, de la conţinutul ei se derogă în mod expres stabilindu-se din punct de vedere teritorial competenţa şi în favoarea altor instanţe. Există, astfel, reglementate *două excepţii:* competenţa teritorială alternativă şi competenţa teritorială excepţională propriu-zisă sau exclusivă.

4.4. Competenţa teritorială generală

Regula generală *actor sequitur forum rei* este transmisă din dreptul roman. Totodată, este de reţinut că justificarea ei se bazează pe faptul că orice pârât este considerat, *a priori,* că nu datorează nimic reclamantului; dacă totuşi este angajat un proces împotriva sa, el trebuie să fie deranjat cât mai puţin; în consecinţă, pentru comoditatea şi protecţia intereselor sale – pierderea timpului şi cheltuieli de deplasare – pârâtul trebuie să fie chemat în judecată la instanţa domiciliului sau reşedinţei sale.

Adăugăm însă la această justificare şi observaţia că ceea ce determină competenţa teritorială generală a instanţelor judecătoreşti este domiciliul pe care pârâtul îl are în momentul când se introduce acţiunea. Schimbările ulterioare de domiciliu ale acestuia nu mai au niciun efect asupra acestei competenţe [art. 167 alin. (2) C. proc. civ.][1].

Regula *actor sequitur forum rei* este însă relativă. Drept urmare, pârâtul este liber să consimtă, expres sau tacit, prin neinvocarea excepţiei de necompetenţă, să fie judecat şi de către o altă instanţă de acelaşi grad, decât aceea a domiciliului său, dacă acţiunea a fost introdusă la o atare instanţă, fără a se ţine seama de regula instituită în favoarea sa.

În privinţa reglementării regulii generale se dispune, în principiu, prin art. 107 alin. (1) C. proc. civ. în care se prevede: „Cererea de chemare în judecată se introduce la instanţa în a cărei circumscripţie domiciliază sau îşi are sediul pârâtul, dacă legea nu prevede altfel".

Este de observat că textul vizează o ipoteză simplă: aceea a unui singur pârât care are domiciliul în ţară şi este cunoscut. Este, de asemenea, de observat că noţiunea de domiciliu, la care se referă dispoziţiile legale privitoare la actele de identitate, implică o situaţie de fapt care poate fi dovedită prin orice mijloace legale de probă, pentru a se stabili unde anume îşi are o persoană realmente locuinţa sa statornică şi principală, indiferent de ceea ce se află înscris în buletinul ei de identitate[2].

Regula înscrisă în art. 107 alin. (1) C. proc. civ. este de aplicare generală. Astfel, instanţa de la domiciliul pârâtului – dacă prin lege nu se dispune altfel – este competentă să judece: a) toate acţiunile de creanţă, respectiv, toate acţiunile prin care se urmăreşte valorificarea unor drepturi de creanţă propriu-zise, cum sunt: acţiunile născute din contracte şi din cauzarea de prejudicii[3]; b) acţiunile care privesc unele raporturi juridice de familie cum sunt: acţiunile în cercetarea şi tăgada paternităţii, anularea căsătoriei[4] ş.a.; c) acţiunile reale mobiliare cum sunt: acţiunile de partaj care au ca obiect numai bunuri mobile sau cele care privesc restituirea unor bunuri împrumutate; aceasta în comparaţie cu acţiunile reale imobiliare – datorită

---

[1] A se vedea, în acest sens, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 701/1974, în C.D. 1974, p. 256; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 552/1980, în C.D. 1980, p. 161.

[2] Trib. Suprem, dec. nr. 80/1972, citată de I. MIHUŢĂ, în R.R.D. nr. 3/1974, p. 105-106; P. ANDREI, *Domiciliul real al persoanei fizice*, în R.R.D. nr. 2/1977, p. 27.

[3] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2207/1975, în R.R.D. nr. 7/1976, p. 57; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 389/1980, în R.R.D. nr. 7/1980, p. 53.

[4] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1835/1972, C.D. 1972, p. 270-271; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 285/1980, în R.R.D. nr. 6/1980, p. 58.

faptului că *mobilia sequuntur personam sine domicilium illius cuius sunt*" (mobilele urmează persoana sau domiciliul aceluia căruia aparţin)[1].

În acelaşi sens, menţionăm prevederea cuprinsă în art. 108 C. proc. civ., în baza căreia „dacă domiciliul sau, după caz, sediul pârâtului este necunoscut, cererea se introduce la instanţa în a cărei circumscripţie se află reşedinţa sau reprezentanţa acestuia, iar dacă nu are nici reşedinţa ori reprezentanţa cunoscută, la instanţa în a cărei circumscripţie reclamantul îşi are domiciliul, sediul, reşedinţa ori reprezentanţa, după caz".

Este de observat că această derogare implică existenţa unor condiţii sau premise care, în prealabil, trebuie dovedite. Astfel, reclamantul, pentru a putea sesiza instanţa de la domiciliul său, trebuie să probeze că pârâtul nu are nici domiciliul şi nici reşedinţa cunoscute, care să determine în favoarea sa, din punct de vedere teritorial, o anumită instanţă competentă[2].

De asemenea, reţinem că dispoziţia din art. 108 C. proc. civ. nu reglementează o competenţă alternativă; numai dacă nu se cunoaşte domiciliul pârâtului se va putea sesiza instanţa reşedinţei pârâtului. O competenţă alternativă apare doar dacă pârâtul nu are nici reşedinţa cunoscută, ipoteză în care reclamantul va putea opta, fie pentru instanţa domiciliului său, fie pentru instanţa reşedinţei sale[3].

Trebuie avute în vedere şi dispoziţiile art. 109 şi art. 110 C. proc. civ., care se referă la determinarea competenţei în cazul persoanelor juridice de drept privat. Astfel, cererea de chemare în judecată împotriva unei persoane juridice de drept privat se poate face şi la instanţa locului unde ea are un dezmembrământ fără personalitate juridică, pentru obligaţiile ce urmează a fi executate în acel loc sau care izvorăsc din acte încheiate prin reprezentantul dezmembrământului ori din fapte săvârşite de acesta (art. 109 C. proc. civ.). De asemenea, cererea de chemare în judecată împotriva unei asociaţii, societăţi sau altei entităţi fără personalitate juridică, constituită potrivit legii, se poate introduce la instanţa competentă pentru persoana căreia, potrivit înţelegerii dintre membri, i s-a încredinţat conducerea sau administrarea acesteia. În cazul lipsei unei asemenea persoane, cererea se va putea introduce la instanţa competentă pentru oricare dintre membrii entităţii respective (art. 110 C. proc. civ.).

În ceea ce priveşte persoanele juridice de drept public, potrivit art. 111 C. proc. civ., cererile îndreptate împotriva statului, autorităţilor şi instituţiilor centrale sau locale, precum şi a altor persoane juridice de drept public pot fi introduse la instanţa de la domiciliul sau sediul reclamantului ori la instanţa

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 144/1982, în C.D. 1982, p. 13.
[2] Trib. mun. Bucureşti, dec. civ. nr. 1166/1978, în R.R.D. nr. 4/1978, p. 53.
[3] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013*, p. 643-644.

de la sediul pârâtului, stabilindu-se o competență teritorială alternativă, în favoarea reclamantului.

În sfârșit, se impune a fi reținută și reglementarea care privește chemarea în judecată a mai multor pârâți cu domicilii diferite. Cu privire la această situație se dispune prin art. 112 C. proc. civ. Astfel, în cazul în care cererea de chemare în judecată este îndreptată împotriva mai multor pârâți, cu domicilii diferite, reclamantul poate sesiza instanța competentă pentru oricare dintre ei.

Esențialul în această situație îl constituie faptul că reclamantul este în drept să aleagă una dintre instanțele deopotrivă competente, iar pârâții a căror instanță n-a fost aleasă devin obligați să dea urmarea cuvenită acestei alegeri.

Este de menționat că în ipoteza în care unii dintre pârâți sunt obligați principali, iar alții sunt obligați accesorii, cererea se va face la instanța competentă pentru oricare dintre debitorii principali.

Trebuie precizat că dacă un pârât a fost chemat în judecată numai în scopul sesizării instanței competente pentru el, oricare dintre pârâți poate invoca necompetența la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, evitându-se, în acest fel, chemarea fictivă în judecată a unei persoane, pentru a alege instanța domiciliului acesteia și nu instanța domiciliului oricăruia dintre ceilalți pârâți reali [art. 112 alin. (2) C. proc. civ.][1].

4.5. Competența teritorială alternativă

Considerând că în unele cazuri interesele reclamantului, față de acelea ale pârâtului, trebuie ocrotite cu prioritate, prin lege, competența teritorială este reglementată și în favoarea acestuia.

Este vorba de competența teritorială alternativă care, în linii mari, se evidențiază prin aceea că legea reglementează în favoarea reclamantului un drept de opțiune între două sau mai multe instanțe deopotrivă competente (art. 116 C. proc. civ.).

În legătură cu competența teritorială alternativă, ceea ce trebuie menționat, în mod deosebit, sunt următoarele două aspecte: a) regula generală nu este înlăturată, instanța domiciliului/sediului pârâtului figurând alături de alte instanțe, la fel de competente; b) dreptul de opțiune al reclamantului din moment ce a fost exercitat – alegând una dintre instanțele deopotrivă competente – se stinge. În consecință, nici reclamantul, nici pârâtul și nici judecătorul, din oficiu, nu mai pot invoca necompetența instanței sesizate

[1] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, 2013*, p. 649.

şi cere sau dispune declinarea în favoarea unei alte instanţe dintre cele arătate de lege[1].

Competenţa teritorială alternativă este reglementată în primul rând de art. 113 C. proc. civ. Există anumite cazuri în care instanţa domiciliului pârâtului este echivalată, în privinţa competenţei, cu alte instanţe. Astfel, în această privinţă, prin articolul menţionat se dispune că, în afară de instanţele prevăzute la art. 107-112, mai sunt competente:

– instanţa domiciliului reclamantului, în cererile privitoare la stabilirea filiaţiei;

– instanţa în a cărei circumscripţie domiciliază creditorul reclamant, în cererile referitoare la obligaţia de întreţinere, inclusiv cele privind alocaţiile de stat pentru copii[2];

– instanţa locului prevăzut în contract pentru executarea, fie chiar în parte, a obligaţiei, în cazul cererilor privind executarea, anularea, rezoluţiunea sau rezilierea unui contract;

– instanţa locului unde se află imobilul, pentru cererile ce izvorăsc dintr-un raport de locaţiune a imobilului[3];

– instanţa locului unde se află imobilul, pentru cererile în prestaţie tabulară, în justificare tabulară sau în rectificare tabulară[4];

– instanţa locului de plecare sau de sosire, pentru cererile ce izvorăsc dintr-un contract de transport;

– instanţa locului de plată, în cererile privitoare la obligaţiile ce izvorăsc dintr-o cambie, cec, bilet la ordin sau dintr-un alt titlu de valoare[5];

– instanţa domiciliului consumatorului, în cererile având ca obiect executarea, constatarea nulităţii absolute, anularea, rezoluţiunea, rezilierea sau denunţarea unilaterală a contractului încheiat cu un profesionist sau în cererile având ca obiect repararea pagubelor produse consumatorilor;

– instanţa în a cărei circumscripţie s-a săvârşit fapta ilicită sau s-a produs prejudiciul, pentru cererile privind obligaţiile izvorâte dintr-o asemenea faptă[6].

---

[1] A se vedea şi Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1304/1979, în C.D. 1979, p. 239; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2263/1979, în R.R.D. nr. 4/1980, p. 61.

[2] Trib. mun. Bucureşti, dec. civ. nr. 434/1984, în R.R.D. nr. 1/1985, p. 63.

[3] A se vedea, pentru evacuarea privind neplata cu rea-credinţă a chiriei, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1837/1982, în C.D. 1982, p. 85.

[4] A se vedea, pentru intabularea dreptului de proprietate dobândit prin uzucapiune, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 817/1978, în C.D. 1978, p. 17-18.

[5] Titlurile de credit menţionate se folosesc, de regulă, în relaţiile de comerţ exterior: I. Macovei, *Dreptul comerţului internaţional*, Ed. Junimea, Iaşi, 1980, p. 313 şi urm.

[6] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 3270/1974, în R.R.D. nr. 11/1975, p. 72; Trib. mun. Bucureşti, dec. pen. nr. 1742/1981, în R.R.D. nr. 6/1982, p. 93.

De asemenea, când pârâtul exercită în mod statornic, în afara domiciliului său, o activitate profesională ori o activitate agricolă, comercială, industrială sau altele asemenea, cererea de chemare în judecată se poate introduce şi la instanța în circumscripția căreia se află locul activității respective, pentru obligațiile patrimoniale născute sau care urmează să se execute în acel loc [art. 113 alin. (2) C. proc. civ.].

Tot o competență teritorială alternativă este reglementată şi în cazul cererilor în materie de tutelă şi familie. Astfel, potrivit art. 114 C. proc. civ., dacă legea nu prevede altfel, cererile privind ocrotirea persoanei fizice date de Codul civil în competența instanței de tutelă şi de familie se soluționează de instanța în a cărei circumscripție teritorială îşi are domiciliul sau reşedința persoana ocrotită, ipoteză în care reclamantul poate alege între instanța domiciliului sau instanța reşedinței persoanei ocrotite.

În cazul cererilor privind autorizarea de către instanța de tutelă şi de familie a încheierii unor acte juridice, când actul juridic a cărui autorizare se solicită priveşte un imobil, este competentă, pe lângă cele două instanțe menționate anterior, şi instanța în a cărei circumscripție teritorială este situat imobilul. Dacă s-a optat pentru instanța în circumscripția căreia este situat bunul imobil, instanța de tutelă şi de familie care a pronunțat hotărârea va comunica de îndată o copie a acesteia instanței de tutelă şi de familie în a cărei circumscripție teritorială îşi are domiciliul sau reşedința cel ocrotit.

Competența teritorială alternativă este reglementată şi de art. 115 C. proc. civ. În legătură cu conținutul acestui text este de observat că acesta reglementează o competență teritorială alternativă specială, în sensul că se referă la posibilitatea de soluționare – de către mai multe instanțe competente – numai a cererilor de despăgubiri în materie de asigurări.

Astfel, potrivit dispozițiilor art. 115 alin. (1) C. proc. civ., în materie de asigurare, cel în drept a pretinde despăgubiri are posibilitatea să se adreseze şi uneia dintre următoarele instanțe în circumscripția căreia se află: a) domiciliul sau sediul asiguratului; b) bunurile asigurate; c) locul unde s-a produs riscul asigurat.

Este de menționat că alături de aceste instanțe – ca fiind deopotrivă competentă – figurează şi instanța sediului societății de asigurare căreia, în proces, urmează să i se atribuie calitatea de pârât.

Este, de asemenea, de specificat că în materie de asigurări maritime şi fluviale – potrivit alin. ultim al art. 115 C. proc. civ. – dispozițiile privitoare la competența alternativă nu sunt aplicabile.

Trebuie precizat că în materia asigurării obligatorii de răspundere civilă, terțul prejudiciat poate introduce acțiune directă şi la instanța domiciliului

sau, după caz, a sediului său, ipoteză în care sfera instanţelor dintre care reclamantul poate alege lărgindu-se [art. 115 alin. (3) C. proc. civ.].

În fine, trebuie reţinut şi prevederea înscrisă în art. 115 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia alegerea competenţei prin convenţie este considerată ca nescrisă dacă a fost făcută înainte de naşterea dreptului la despăgubire.

4.6. Competenţa teritorială exclusivă (excepţională)

Competenţa teritorială excepţională se prezintă, ca o derogare completă şi exclusivă de la regula tradiţională *actor sequitur forum rei*.

Drept urmare, ea poate fi definită ca fiind competenţa prin care se impune ca anumite pricini civile, în funcţie de obiectul lor, să fie soluţionate numai de instanţele expres arătate de lege.

Cât priveşte justificarea acestei competenţe, în linii mari, se poate reţine că s-a avut în vedere, cu ocazia reglementării ei, atât întrunirea intereselor litigioase ale părţilor în faţa aceleaşi instanţe, cât şi o facilitare corespunzătoare în ceea ce priveşte administrarea probelor.

Competenţa teritorială exclusivă este reglementată de art. 117-121 C. proc. civ. Pornindu-se de la clasificarea bunurilor în mobile şi imobile, prin art. 117 alin. (1) C. proc. civ. se dispune că: „Cererile privitoare la drepturile reale imobiliare se introduc numai la instanţa în a cărei circumscripţie este situat imobilul".

Pe lângă această regulă, alin. (2) al art. 117 C. proc. civ. reglementează şi alte ipoteze, în una dintre acestea fiind stabilită o competenţă alternativă din punct de vedere teritorial. Astfel, în situaţia în care imobilul este situat în circumscripţiile mai multor instanţe, cererea va putea fi depusă la oricare dintre instanţele în circumscripţiile cărora se află imobilul, cu excepţia cazului în care pârâtul are domiciliul sau reşedinţa în vreuna dintre aceste circumscripţii, ipoteză în care este competentă (exclusiv) instanţa domiciliului sau reşedinţei pârâtului.

Este de observat – ţinând cont de condiţia impusă – că domeniul de aplicare a acestei dispoziţii este circumscris la acţiunile reale imobiliare cunoscute: acţiunea în revendicare, acţiunea confesorie şi acţiunea negatorie. La aceste acţiuni, în mod evident, trebuie adăugate şi acţiunile posesorii, acţiunile în grănişuire, acţiunile privitoare la îngrădirile dreptului de proprietate imobiliară, precum şi cele de împărţeală judiciară a unui imobil, când indiviziunea nu rezultă din succesiune [art. 117 alin. (3) C. proc. civ.].

Justificarea acestei competenţe se înscrie în cadrul general menţionat. Aceasta în sensul că instanţa de la locul situării imobilului este cea mai

în măsură să cunoască şi să administreze probele necesare: expertize, cercetarea la faţa locului, informaţii care să se refere la eventualele sarcini sau garanţii etc.

Subliniind caracterul de excepţie a regulii înscrisă în art. 117 alin. (1) C. proc. civ., în acelaşi timp, se impune a fi reţinută şi aplicarea ei constantă în practica judiciară[1].

În contextul unei generalizări a fundamentului lor legal, acţiunile personale imobiliare stau alături de acţiunile reale imobiliare propriu-zise. Astfel, acţiunile personale imobiliare se consideră a fi acele acţiuni care se referă la valorificarea unor drepturi de creanţă imobiliară şi a impunerii obligaţiilor lor corespunzătoare.

Sunt acţiuni personale imobiliare acţiunile: prin care se pretinde predarea unui bun imobil vândut; pentru garantarea imobilului construit sau vândut; acţiunea ipotecară; acţiunea în constatarea vânzării unui imobil pe bază de antecontract; cererile pentru urmărirea silită imobiliară ş.a.

În consecinţă, după aprecierea noastră, dispoziţia înscrisă în art. 117 alin. (1) C. proc. civ., pentru motive de utilitate practică, trebuie socotită ca fiind de aplicare generală, atât pentru acţiunile reale propriu-zise, cât şi pentru acţiunile personale imobiliare.

Se impune să aducem în discuţie şi prevederile art. 914 C. proc. civ., potrivit căruia, în materie de divorţ, competenţa revine judecătoriei în circumscripţia căreia se află cea din urmă locuinţă comună a soţilor. Dacă soţii nu au avut locuinţă comună sau dacă niciunul dintre soţi nu mai locuieşte în circumscripţia judecătoriei în care se află cea din urmă locuinţă comună, judecătoria competentă este aceea în circumscripţia căreia îşi are locuinţa pârâtul, iar când pârâtul nu are locuinţa în ţară şi instanţele române sunt competente internaţional, este competentă judecătoria în circumscripţia căreia îşi are locuinţa reclamantul.

Dacă nici reclamantul şi nici pârâtul nu au locuinţa în ţară, părţile pot conveni să introducă cererea de divorţ la orice judecătorie din România. În lipsa unui asemenea acord, cererea de divorţ este de competenţa Judecătoriei Sectorului 5 al municipiului Bucureşti.

Ca şi în vechea reglementare, s-ar putea pune problema conflictului dintre dispoziţiile art. 914 C. proc. civ. şi art. 117 alin. (1) C. proc. civ. Referitor la acest conflict precizăm că el se poate ivi în legătură cu desfacerea căsătoriei în cazurile în care, prin aceeaşi acţiune, s-ar cerut şi împărţirea unui bun imobil – proprietate comună – situat în circumscripţia unei alte instanţe

[1] În sensul precizat, a se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1651/1977, în C.D. 1977, p. 107; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 44/1978, în C.D. 1978, p. 251; Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 352/1984, în R.R.D. nr. 8/1984, p. 60.

decât aceea în care soţii au avut cea din urmă locuinţă comună. Altfel spus, se poate pune problema dacă instanţa ultimei locuinţe comune a soţilor, competentă – în baza art. 914 C. proc. civ. – să soluţioneze acţiunile de divorţ, dobândeşte sau nu şi competenţa de a soluţiona cererile cu privire la împărţirea bunurilor comune imobiliare care – în baza art. 117 alin. (1) C. proc. civ., – sunt de competenţa instanţei în circumscripţia căreia sunt situate acele bunuri.

În mod corect, avându-se în vedere caracterul accesoriu al cererilor de împărţire a bunurilor comune imobiliare, s-a decis – în practica judiciară mai veche – că instanţa de la ultimul domiciliu comun al soţilor, competentă să soluţioneze acţiunea de divorţ, este competentă să dispună şi asupra împărţirii bunurilor comune imobile, chiar dacă asemenea bunuri se află în circumscripţia altei judecătorii[1].

O astfel de problemă a fost soluţionată de actualul Cod de procedură civilă, care prevede că cererile accesorii şi incidentale, printre care şi cele care privesc încetarea regimului matrimonial şi, după caz, lichidarea comunităţii de bunuri şi partajul acestora, sunt de competenţa instanţei sesizată cu soluţionarea cererii de divorţ [art. 918 alin. (1) lit. f) C. proc. civ.].

Competenţa teritorială excepţională este reglementată şi de art. 118 C. proc. civ. Prin acest articol se determină competenţa teritorială excepţională în materie de moştenire. Astfel, sunt de competenţa instanţei celui din urmă domiciliu al persoanei decedate următoarele categorii de acţiuni: a) acţiunile privind validitatea sau executarea dispoziţiilor testamentare; b) acţiunile prin care creditorii defunctului ridică pretenţii privitoare la moştenire şi la sarcinile acesteia, precum şi cele prin care moştenitorii îşi valorifică pretenţiile unii contra altora, ca succesori; c) acţiunile legatarilor sau ale creditorilor persoanei decedate împotriva vreunuia dintre moştenitori sau împotriva executorului testamentar.

După cum se subliniază în literatura juridică de specialitate, la fundamentarea acestei reglementări stau două consideraţii: 1) la ultimul domiciliu al *de cujusului* se găsesc, de regulă, bunurile succesorale, precum şi dovezile privind creanţele şi datoriile succesiunii; b) aici, la domiciliului *de cujusului*, urmează a fi efectuat partajul succesoral, care interesează deopotrivă pe moştenitori şi terţele persoane.

Aşa fiind, cele trei grupe de acţiuni menţionate, prin obiectul lor şi calitatea persoanelor interesate, vor atrage întotdeauna şi în mod absolut competenţa unei singure instanţe, cea în circumscripţia căreia *de cujusul* a avut ultimul domiciliu.

---

[1] A se vedea, în acest sens, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1608/1979, în C.D. 1979, p. 243; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 415/1982, în C.D. 1982, p. 181.

Este de observat că în practică – în unele cazuri – dispozițiile art. 118 C. proc. civ. s-ar putea afla în conflict cu cele ale art. 117 C. proc. civ. Aceasta ca urmare a faptului că o acțiune dintre cele prevăzute de art. 118 C. proc. civ. ar putea include și pretenții cu privire la un bun imobil, aflat în masa succesorală, care nu se află situat în raza teritorială a instanței celui din urmă domiciliu al *de cujusului*. În asemenea situații, datorită complexității problemelor pe care le ridică procesele cu privire la moștenire, credem că instanța celui din urmă domiciliu al *de cujusului* trebuie să aibă prioritate față de instanța locului unde se află situat bunul imobil.

Trebuie reținută și prevederea din art. 118 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia cererile formulate în materia moștenirii, care privesc mai multe moșteniri, deschise succesiv, sunt de competența exclusivă a instanței ultimului domiciliu al oricăruia dintre defuncți.

Există și alte norme juridice care implică reglementări – cu caracter de excepție – în materie civilă – în domeniul competenței teritoriale.

Sunt de observat, în acest sens, dispozițiile art. 119, art. 120 și art. 121 C. proc. civ., care reglementează trei cazuri de competență teritorială excepțională și anume: a) cererile în materie de societăți, care până la sfârșitul lichidării sau, după caz, până la radierea societății, sunt de competența exclusivă a instanței în circumscripția căreia societatea își are sediul principal; b) cererile în materia insolvenței sau concordatului preventiv, care sunt de competența exclusivă a tribunalului în a cărui circumscripție își are sediul debitorul; c) cererile formulate de un profesionist împotriva unui consumator, acestea putând fi introduse numai la instanța domiciliului consumatorului, cu precizarea că în astfel de litigii, potrivit dispozițiilor art. 126 alin. (2) C. proc. civ., părțile pot conveni alegerea instanței competente, însă numai după nașterea dreptului la despăgubire.

4.7. Competența facultativă

Prin dispozițiile art. 127 C. proc. civ. se reglementează competența facultativă, pentru cazurile în care parte într-un proces civil urmează să fie un judecător, procuror, asistent judiciar sau un grefier, pentru a se evita producerea unei situații în care s-ar impune recuzarea ori strămutarea. Astfel, dacă un judecător are calitatea de reclamant într-o cerere de competența instanței la care își desfășoară activitatea, va sesiza una dintre instanțele judecătorești de același grad aflate în circumscripția oricăreia dintre curțile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripție se află instanța la care își desfășoară activitatea. De asemenea, în cazul în care cererea se introduce împotriva unui judecător care își desfășoară activitatea la instanța

competentă să judece cauza, reclamantul poate sesiza una dintre instanţele judecătoreşti de acelaşi grad aflate în circumscripţia oricăreia dintre curţile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripţie se află instanţa care ar fi fost competentă, potrivit legii.

4.8. Reguli speciale privind stabilirea competenţei

Codul de procedură civilă, plecând de la normele cu caracter de regulă, de principiu, instituie şi o serie de norme cu caracter special în materie de competenţă, norme care nu derogă de la regulile de care vorbeam ci, dimpotrivă, confirmă principiile competenţei şi clarifică eventualele dileme de interpretare în anumite ipoteze.

Astfel, potrivit art. 123 alin. (1) şi (2) C. proc. civ., cererile accesorii, adiţionale, precum şi cele incidentale se judecă de instanţa competentă pentru cererea principală (inclusiv când competenţa de soluţionare a cererii principale este stabilită de lege în favoarea unei secţii specializate sau a unui complet specializat), chiar dacă ar fi de competenţa materială sau teritorială a altei instanţe judecătoreşti, cu excepţia celor privitoare la insolvenţă sau concordatul preventiv. De pildă, instanţa învestită cu soluţionarea cererii principale va fi competentă să judece şi cererea reconvenţională a pârâtului şi o cerere de intervenţie, chiar dacă acestea ar fi de competenţa altei instanţe, dacă ar fi formulate separat ori cererea prin care se solicită recuperarea cheltuielilor de judecată[1].

În ipoteza în care instanţa este exclusiv competentă pentru una dintre părţi, ea va fi exclusiv competentă pentru toate părţile [art. 123 alin. (3) C. proc. civ.].

Acelaşi principiu este avut în vedere de legiuitor şi în cazul apărărilor şi incidentelor procedurale, aspecte pe care le vom aborda pe larg ulterior. Astfel, conform art. 124 C. proc. civ., instanţa competentă să judece cererea principală se va pronunţa şi asupra apărărilor şi excepţiilor, în afara celor care constituie chestiuni prejudiciale şi care, potrivit legii, sunt de competenţa exclusivă a altei instanţe. La fel, incidentele procedurale sunt soluţionate de instanţa în faţa căreia se invocă, în afară de cazurile în care legea prevede în mod expres altfel.

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 205.

Secțiunea a 2-a. Întinderea competenței instanței sesizate

§1. Considerații generale

Este posibil ca determinarea competenței judecătoreşti să implice luarea în considerare – în afară de justificările avute în vedere pentru competența materială şi teritorială – şi a altor elemente, în sensul că determinarea competenței instanțelor sesizate ar putea să reclame un cadru mai larg de apreciere.

Aşa fiind, se ridică întrebarea: o instanță judecătorească – legal sesizată din punctul de vedere al competenței materiale şi teritoriale – este limitată numai la aspectele litigioase deduse judecății prin cererea de chemare în judecată sau este în drept să-şi extindă competența şi asupra altor aspecte litigioase pe care – direct sau indirect – la comportă acea cauză?

Este de precizat că în lege, răspunsul este dat numai pentru unele dintre situațiile care se includ în categoria aspectelor litigioase, care apar şi se adaugă cererii principale, în vederea soluționării lor de aceeaşi instanță sesizată.

Pretinsul „deficit al legii" se consideră însă a fi complinit, fie de unele reglementări speciale, fie de unele reguli tradiționale admise în mod unanim pe baza principiilor generale care guvernează materia competenței organelor de jurisdicție.

De la început este necesar a fi făcută precizarea că aceste aspecte nu sunt cunoscute în momentul sesizării instanței competente – material şi teritorial – de a judeca pricina civilă în care ele apar şi se impun a fi soluționate. În acelaşi timp, se impune a mai adăuga că nu poate fi vorba de apariția lor constantă în toate cauzele civile şi nici de necesitatea de a fi toate soluționate de aceeaşi instanță sesizată.

Cât priveşte enumerarea lor, ținând seama şi de o posibilă grupare pe baza unor trăsături comune, se pot reține: a) apărările directe ale pârâtului care pot fi opuse pretențiilor deduse judecății de către reclamant; b) chestiunile prejudiciale; c) incidentele de procedură; d) prorogarea de competență.

§2. Competența instanței sesizate în privința apărărilor directe

În dreptul procesual civil este consacrată următoarea regulă: *judecătorul acțiunii este şi judecătorul excepției.* Noțiunea de excepție trebuie luată

într-un sens larg, respectiv, incluzând în conținutul ei, pe lângă excepțiile propriu-zise, şi apărările care privesc fondul litigios al cauzei.

Regula judecătorul acțiunii este şi judecătorul apărării directe pe care pârâtul o poate opune reclamantului este de aplicare generală. Aceasta în sensul că instanța sesizată devine competentă de a statua nu numai asupra pretenției afirmate şi deduse judecății prin acțiune, ci şi asupra apărării, care nu este altceva decât o altă formă în care se poate exercita dreptul la acțiune[1].

Această regulă are în vedere o dublă justificare: una vizând logica judiciară şi alta privind interese de ordin practic.

Justificarea din punct de vedere logic are în vedere principiul contradictorialității şi principiul dreptului la apărare. Aceasta în sensul că instanța sesizată nu se poate pronunța asupra pretenției fără a cerceta şi apărarea. Mai precis, orice proces civil, prin pretenția dedusă judecății şi apărarea ce-i este opusă, formează o unitate care nu poate fi divizată – chiar dacă ipotetic în unele cazuri aceasta ar fi posibil de a fi înfăptuită – pentru a atrage competența unor instanțe diferite.

Din punct de vedere practic, justificarea regulii menționate implică următoarele două motivații: a) toate aspectele litigioase ale oricărei cauze civile să fie soluționate de aceeaşi instanță, deoarece în felul acesta se evită cheltuielile inutile şi pierderea de timp; b) evitarea riscului de a se da hotărâri contradictorii, dacă s-ar proceda la scindarea unora dintre aspectele litigioase spre a fi soluționate de instanțe diferite.

Într-o cauză pendinte, atâta timp cât pârâtul nu recunoaşte în mod expres pretențiile reclamantului, se poate spune că el adoptă o poziție de apărare. În unele cazuri, ceea ce pârâtul aduce în discuție în apărarea sa, în timp, ar putea forma şi obiectul unei acțiuni de sine stătătoare, care, dacă ar fi astfel formulată, ar putea atrage competența unei alte instanțe.

Determinat însă de chemarea sa în judecată, pârâtul este nevoit să le invoce în apărarea sa în fața instanței sesizate. Urmarea este firească: instanța sesizată devine competentă să statueze şi asupra acestor apărări. Aceasta, mai ales, că reclamantul este pus în situația de a se apăra, după cum pârâtul, la rândul său, a fost pus în situația de a ataca.

În acest sens, cu titlu de exemplu, se pot menționa: reducerea pretențiilor formulate de reclamant sau opunerea plăților când se cere executarea unui contract; imposibilitatea de executare a unor obligații contractuale datorită unei cauze de forță majoră[2]; exonerarea de răspundere în cazul culpei

[1] A se vedea E. HEROVANU, *Principiile*, p. 211.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1920/1978, în C.D. 1978, p. 78.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞ

grave a victimei[1] sau stabilirea culpei comune în producerea prejudiciului şi a despăgubirilor corespunzătoare[2]; dobândirea proprietăţii pe cale de uzucapiune asupra bunului imobil revendicat de reclamant[3] ş.a.

Apărările directe – care pot fi invocate prin întâmpinare sau prin simple concluzii – implică un raport de dependenţă cauzală de aşa natură, încât eventuala desistare a reclamantului va avea drept consecinţă lipsa de obiect sau interes pentru ca apărările directe formulate de pârât să mai fie susţinute.

Nu acelaşi lucru se poate spune întotdeauna şi despre pretenţiile care formează obiectul acţiunii, pe de o parte, şi cele care formează obiectul cererii reconvenţionale, pe de altă parte. Fără a intra aici în detalii este de menţionat că, prin obiectul lor, de chemare în judecată distinctă, cererile reconvenţionale se încadrează în categoria cererilor incidente, iar din punct de vedere al competenţei – prin raportarea lor la instanţa sesizată de reclamant – grupate în trei categorii distincte, comportă regimuri procedurale aparte.

Plecând de la premisa unităţii dintre pretenţia dedusă judecăţii de către reclamant şi apărarea directă opusă de pârât, rezultă că instanţa sesizată devine obligată, deopotrivă, ca prin hotărârea pe care o pronunţă să le dea răspuns.

Această accepţiune largă ce trebuie dată noţiunii de obiect al judecăţii – alături de celelalte două, părţi şi cauză – individualizează structura oricărui litigiu civil, iar din punct de vedere al autorităţii lucrului judecat împiedică repunerea lor în discuţie într-un nou proces[4].

Aşadar, puterea lucrului judecat a hotărârii pe care instanţa sesizată o pronunţă – când judecă fondul cauzei – urmează a fi considerată că include atât răspunsul dat pretenţiei reclamantului, cât şi apărării directe opuse de pârât, indiferent de soluţia dată în cauza respectivă.

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 766/1981, în C.D. 1981, p. 118.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1953/1980, în C.D. 1980, p. 86; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1417/1981, în C.D. 1981, p. 108.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 628/1982, în R.R.D. nr. 3/1983, p. 69; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1479/1982, în R.R.D. nr. 5/1984, p. 64.

[4] A se vedea şi H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 509-511.

§3. Chestiunile prejudiciale

3.1. Noţiune

Dacă avem în vedere sensul termenului, se poate spune că o chestiune este prejudicială alteia, când cea dintâi trebuie soluţionată în mod definitiv înaintea celeilalte.

Este însă de observat că o atare prioritate în soluţionare are drept consecinţă delimitarea chestiunilor prealabile de chestiunile prejudiciale propriu-zise[1].

Ceea ce este esenţial pentru chestiunile prejudiciale propriu-zise este faptul că acestea, pe lângă prioritatea în soluţionare, reclamă şi o altă jurisdicţie. De exemplu, nulitatea unei căsătorii, care poate constitui o chestiune prejudicială pentru desfacerea aceleaşi căsătorii, cerută anterior, printr-o acţiune de divorţ; o cauză penală, care se grefează pe fondul unei cauze civile, în baza regulii „penalul ţine în loc civilul", trebuie să fie soluţionată de instanţa penală, înaintea cauzei civile.

Ţinând seama de ambele premise, chestiunile prejudiciale pot fi definite ca fiind acele cauze, situaţii, care reclamă prioritate în soluţionarea lor faţă de o altă cauză civilă.

3.2. Ipoteza unei posibile clasificări a chestiunilor prejudiciale sub raportul posibilităţii lor de soluţionare

După caracterizarea ce rezultă din definiţia de mai sus, chestiunile prejudiciale se caracterizează prin două trăsături: prioritatea în soluţionarea lor faţă de o altă cauză şi competenţa unei alte instanţe de a le soluţiona. Aşa fiind, putem spune că ne aflăm în prezenţa unei chestiuni prejudiciale propriu-zise numai în situaţia în care sunt întrunite cumulativ ambele trăsături.

Din afirmarea acestei cerinţe decurge consecinţa că chestiunile prejudiciale trebuie să-şi păstreze individualitatea de cauze litigioase – penale sau civile – de sine stătătoare cu toate consecinţele ce decurg din soluţionarea lor de către instanţa competentă.

Ce se întâmplă însă în situaţia în care, din anumite motive, chestiunile prejudiciale îşi pierd individualitatea şi nu mai pot fi soluţionate de instanţa competentă? Cu o motivaţie succintă se poate răspunde că în atare situaţii ele urmează a fi considerate ca fapte probatorii şi urmează a fi numai în mod

[1] A se vedea D. Radu, *Chestiune prejudicială*, în *Dicţionar*, p. 130-131.

formal soluționate – în baza trăsăturii de prioritate – de instanța învestită cu judecarea acțiunii principale.

Această diferențiere este dedusă, în special, din practica judiciară, iar sub raportul competenței se impune a fi făcute în linii mari precizări în legătură cu fiecare categorie – căreia chestiunea prejudicială îi aparține – în mod aparte.

3.3. Soluționarea chestiunilor prejudiciale de către instanța competentă

După cum s-a observat în literatura de specialitate, chestiunile prejudiciale se consideră a fi o derogare de la regula potrivit căreia judecătorul acțiunii trebuie să fie şi judecătorul excepției. Aceasta în sensul că instanța sesizată rămâne competentă să soluționeze numai acțiunea principală, iar chestiunile prejudiciale, din moment ce sunt identificate ca fiind cauze (penale sau civile) distincte, sunt trecute de lege în competența unor alte instanțe[1].

Este de observat, în acelaşi timp, şi ordinea prioritară în soluționarea lor. Drept urmare, avându-se în vedere această cerință, cauza principală nu poate fi soluționată mai înainte şi în mod independent de soluționarea în mod definitiv a chestiunii prejudiciale de către instanța competentă. Aceasta pe motiv că chestiunea prejudicială – deşi se identifică a fi o cauză de sine stătătoare – constituie pentru cauza principală o cerință esențială în soluționarea ei. Drept urmare, această necesitate – de a se soluționa mai întâi chestiunea prejudicială – se opune ca un obstacol în calea soluționării cauzei civile principale.

Această cerință, în baza art. 413 C. proc. civ., îi impune instanței competente să suspende judecarea cauzei principale până la soluționarea în mod definitiv de către instanța competentă a chestiunii prejudiciale ivite[2].

În astfel de situații, din moment ce cauzele penale – care constituie chestiuni prejudiciale pentru unele cauze civile – îşi pierd individualitatea

---

[1] A se vedea I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 187.

[2] În conformitate cu art. 413 C. proc. civ.: *„(1) Instanța poate suspenda judecata: 1. când dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existența ori inexistența unui drept care face obiectul unei alte judecăți; 2. când s-a început urmărirea penală pentru o infracțiune care ar avea o înrâurire hotărâtoare asupra hotărârii ce urmează să se dea, dacă legea nu prevede altfel; 3. în alte cazuri prevăzute de lege. (2) Suspendarea va dura până când hotărârea pronunțată în cauza care a provocat suspendarea a devenit definitivă"*. A se vedea şi practica judiciară, pentru suspendarea cererii de împărțire a bunurilor comune în timpul căsătoriei dacă ulterior s-a introdus acțiune de divorț: Trib. jud. Tulcea, dec. civ. nr. 344/1977, în R.R.D. nr. 8/1978, p. 59-60.

şi nu mai pot fi soluționate de instanțele penale competente, ne aflăm în prezența a ceea ce am putea numi o transformare a unei chestiuni prejudiciale într-o chestiune prealabilă. Drept urmare, în mod necesar, se impune soluționarea lor, pe cale incidentă, de către instanța învestită cu judecarea cauzelor civile.

§4. Incidentele de procedură

4.1 Noțiune

În sens larg, prin incidente de procedură se înțeleg toate situațiile şi aspectele litigioase care se ivesc în cursul judecării unei cereri principale şi reclamă, în privința soluționării lor, ca regulă generală, competența aceleaşi instanțe sesizate.

Este de precizat că accepțiunea largă a incidentelor de procedură include două categorii distincte: a) aceea a incidentelor care se adaugă cererii principale fără a modifica cu nimic cadrul inițial stabilit – asupra părților, obiectului şi cauzei – în care urmează să aibă loc dezbaterile; b) aceea a incidentelor care se adaugă cererii principale şi atrag – în privința celor trei elemente – modificarea cadrului procesual al dezbaterilor.

Deosebirea esențială dintre aceste două categorii ale incidentelor de procedură face necesară şi precizarea denumirii lor; pentru prima categorie, incidente simple, iar pentru cea de a doua, cereri incidente.

Este cazul să precizăm, în acest context, că diferențierea dintre aceste două categorii a incidentelor de procedură se evidențiază şi prin regimul lor juridic diferit din punct de vedere al competenței instanței sesizate.

4.2. Incidentele simple. Competența instanței sesizate de a le soluționa

Este de precizat, înainte de toate, că incidentele simple se identifică în cea mai mare parte cu excepțiile de procedură propriu-zise.

Astfel, fără a se integra în conținutul apărărilor de fond, incidentele simple au menirea – prin invocarea lor de către oricare dintre părțile litigante – să asigure în desfăşurarea proceselor civile ritmul necesar şi mersul lor firesc în condițiile şi formele stabilite de lege[1].

Aşa fiind, noțiunea incidentelor simple de procedură include în conținutul ei aspecte şi probleme dintre cele mai diverse. Sunt de reținut ca făcând

[1] A se vedea şi Al. Bacaci, *Excepțiile de procedură în procesul civil*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983, p. 21-25.

parte din categoria incidentelor simple de procedură următoarele[1]: a) incidentele relative la modul de compunere a completelor de judecată, ca de exemplu, incompatibilitatea, abținerea și recuzarea judecătorilor; b) incidente privitoare la diferitele măsuri pe care instanța trebuie să le ordone din oficiu sau în urma sesizării, cum sunt, de exemplu, timbrarea acțiunii, anularea unor acte de procedură care n-au fost legal îndeplinite; c) incidente privitoare la probe, cum ar fi, de exemplu, înscrierea în fals; d) incidente relative la competență, ca de pildă, excepția de necompetență, de conexitate sau de litispendență ș.a.

Incidentele simple de procedură nu complică litigiul în care sunt invocate. Aceasta pe motiv că formele și condițiile pe care le impune legea în desfășurarea judecății au menirea să asigure ordinea legală și să disciplineze întreaga activitate procesuală.

Așa fiind, incidentele simple de procedură vin și se adaugă apărărilor de fond, ba chiar mai mult, se impun a fi soluționate cu prioritate înaintea acestora [art. 248 alin. (1) C. proc. civ.]. Ne aflăm, așadar, în privința soluționării lor, în prezența aceleiași reguli: *„judecătorul acțiunii este și judecătorul excepției"*.

Motivația se consideră a fi, în special, de ordin practic. Astfel, orice instanță sesizată cu judecarea unei cauze civile este considerată a fi cea mai în măsură să cunoască și să rezolve toate incidentele simple de procedură, care se ridică în fața ei în legătură cu acea cauză[2].

4.3. Cererile incidente: noțiunea și gruparea lor

După cum s-a subliniat în literatura de specialitate, cererile incidente reprezintă "... toate cererile care intervin în cursul unui proces deschis, aducând în discuție alte pretenții decât cele formulate prin reclamațiunea principală"[3].

Cât privește gruparea lor, se are în vedere persoana de la care emană. Astfel, cererile incidente pot emana de la reclamant, sub forma cererilor adiționale, de la pârât, sub forma cererilor reconvenționale, chemarea în garanție sau arătarea titularului dreptului, de la terțe persoane interesate, sub forma intervenției principale și accesorii.

---

[1] A se vedea, în acest sens, H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 559-560.

[2] A se vedea H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 560-561. Există și unele excepții, ca de exemplu înscrierea în fals, care se încadrează în categoria chestiunilor prejudiciale și sunt trecute în competența unor alte instanțe.

[3] A se vedea E. Herovanu, *Principiile*, p. 228.

4.4. Problemele determinării instanţei competente de a soluţiona cererile incidente

Din perspectiva unei priviri de ansamblu se impune a fi făcută, mai întâi, precizarea că instanţa competentă să soluţioneze cererea principală nu devine, în mod automat, competentă să soluţioneze şi toate cererile incidente.

În al doilea rând, se impune a fi precizat faptul că în determinarea instanţelor competente – care să judece unele dintre cererile incidente – trebuie avute în vedere ambele aspecte: instanţa ca organ şi modul în care aceasta trebuie să fie constituită.

În al treilea rând, în mod cu totul special, se impune a fi avută în vedere – comparativ cu cea a cererii principale – valoarea pretenţiei care este dedusă judecăţii pe calea cererilor incidente.

Precizările de amănunt se impun a fi făcute, în mod separat, pe următoarele categorii: cereri adiţionale, cereri reconvenţionale şi cereri de intervenţie.

4.5. Determinarea competenţei în cazul cererilor adiţionale

De regulă, în orice proces civil cadrul juridic în care urmează a se desfăşura judecata este fixat de reclamant prin cererea de chemare în judecată.

Drept urmare, de obiectul cererii de chemare în judecată va depinde şi determinarea instanţei competente.

Este însă posibil, în unele cazuri, ca activitatea judiciară să depăşească limitele determinate la începutul procesului. Aceasta în sensul că reclamantul, printr-o cerere adiţională, poate să-şi modifice cererea iniţială de chemare în judecată şi astfel, dacă este cazul, să pună din nou în discuţie competenţa instanţei sesizate.

Aşa fiind, este necesar a se stabili în ce măsură cererea adiţională de modificare se încadrează sau excede limitelor în care instanţa iniţial sesizată este în drept să-şi desfăşoare activitatea, cu precizarea că, potrivit art. 106 alin. (1) C. proc. civ., instanţa legal învestită potrivit dispoziţiilor referitoare la competenţă după valoarea obiectului cererii rămâne competentă să judece chiar dacă, ulterior învestirii, intervin modificări în ceea ce priveşte cuantumul valorii aceluiaşi obiect.

4.6. Determinarea competenței în cazul cererilor reconvenționale

După cum am mai avut ocazia să arătăm, cererile reconvenționale nu sunt şi nici nu pot fi asimilate cererilor accesorii[1]. Drept urmare, din punct de vedere al competenței de a fi soluționate, în raport de cererea de chemare în judecată – denumită şi principală – a reclamantului şi respectiv față de instanța învestită cu judecarea acestei cereri, se pot distinge, în legătură cu cererile reconvenționale, următoarele trei situații: a) ambele cereri, principală şi reconvențională, sunt cuprinse în limitele instanței deja sesizate; b) cererea reconvențională depăşeşte ca valoare limitele stabilite pentru instanța competentă să judece acțiunea reclamantului şi separarea lor este posibilă; c) cele două cereri, principală şi reconvențională, deşi prin natura sau valoarea lor reclamă competența unor instanțe diferite, sunt strâns legate între ele şi separarea lor nu este cu putință.

În ceea ce priveşte prima situație este de observat că ambele cereri sunt cuprinse în limitele competenței instanței deja sesizate. Drept urmare, reuniunea lor în cadrul aceluiaşi litigiu şi în fața aceleiaşi instanțe sau complet de judecată, avându-se în vedere avantajele judecării lor deodată, nu comportă nicio dificultate.

Este totuşi de menționat că, deşi sunt reunite în cadrul aceluiaşi litigiu, cele două cereri – în soluționarea lor – îşi păstrează individualitatea.

În ceea ce priveşte cea de a doua situație, care se referă la separarea cererii reconvenționale de cererea principală, se impune a fi avut în vedere regimul lor procedural distinct, atât sub aspectul competenței de a fi soluționate în prima instanță, cât şi în ceea ce priveşte judecata în căile de atac.

În eventualitatea în care se spune problema priorității în soluționarea cererii principale, judecarea cererii reconvenționale poate fi suspendată. Aceasta pe motiv că într-o atare ipoteză cererea principală se consideră a fi pentru cererea reconvențională o chestiune prejudicială.

În situația în care cele două cereri – prin valoarea obiectului lor – atrag competența unor instanțe diferite, iar separarea lor nu este cu putință, competența urmează a fi stabilită în favoarea uneia dintre cele două instanțe sau complete potrivit regulii *qui potest majus potest et minus* (cine poate mai mult poate şi mai puțin).

---

[1] A se vedea D. Radu, *Este cererea reconvențională o cerere accesorie?*, în R.R.D. nr. 3/1974, p. 71.

4.7. Competenţa în cazul cererilor de intervenţie

Raportate – prin conţinutul lor – la cererea principală, cererile de intervenţie[1] se pot împărţi în două categorii: independente de cererea principală şi care i se alătură acesteia, ca accesorii.

Face parte din categoria cererilor independente numai intervenţia în interes propriu, iar toate celelalte forme se includ în categoria cererilor accesorii.

Într-adevăr, cererea de intervenţie în interes propriu – promovată de terţele persoane pentru apărarea unor drepturi ce le aparţin – se remarcă printr-o situaţie de independenţă faţă de cererea principală. Aşa fiind, că în cazul cererilor de intervenţie în interes propriu, în privinţa instanţei competente de a le soluţiona, trebuie făcute aceleaşi distincţii ca şi în cazul cererilor reconvenţionale. În acest sens, se impune a fi reţinut că ceea ce le aseamănă este situaţia lor de acţiuni distincte şi independente faţă de acţiunea principală, iar ceea ce le deosebeşte este doar persoana de la care emană: pârât, în cazul cererii reconvenţionale şi o terţă persoană în cazul intervenţiei în interes propriu.

Celelalte cereri de intervenţie, cum sunt cele făcute în interesul uneia dintre părţi, de chemare în garanţie sau care privesc arătarea titularului dreptului, apar ca accesorii faţă de cererea principală[2]. Aceasta pe motiv că se află faţă de cererea principală într-un raport de dependenţă cauzală necesară şi, ca atare, nu pot fi separate de ea.

În raport de această caracterizare – în baza art. 123 alin. (1) C. proc. civ. – competenţa de a le soluţiona va reveni întotdeauna instanţei învestite cu judecarea cererii principale.

§5. Prorogarea de competenţă

5.1. Noţiunea şi felurile prorogării de competenţă

Este posibil ca o instanţă judecătorească să poată judeca şi anumite cauze civile care, potrivit normelor legale, intră în atribuţiile altor instanţe. În astfel de cazuri ne aflăm în prezenţa unei extinderi sau prelungiri a atribuţiilor jurisdicţionale, cunoscută sub denumirea de prorogare de competenţă.

Aşadar, prorogarea de competenţă reprezintă posibilitatea recunoscută instanţelor judecătoreşti de a-şi extinde competenţa pentru a judeca şi alte

---

[1] Folosim denumirea de intervenţie la modul general, atât pentru a desemna intervenţia voluntară propriu-zisă, cât şi pe cea forţată.

[2] În sensul acestei caracterizări, a se vedea şi E. Herovanu, *Principiile*, p. 494.

cauze civile, pe care în mod obişnuit, în cadrul competenţei lor normale, nu le-ar fi putut judeca.

Prorogarea de competenţă – deşi se înfăţişează ca o derogare de la regulile normale de competenţă – este pusă în evidenţă prin utilitatea ei: este reglementată în interesul unei mai bune administrări a justiţiei în pricinile civile.

Prorogarea de competenţă în materie civilă poate avea temeiuri diferite: legea, hotărârile judecătoreşti sau convenţia părţilor. Aşadar, vom distinge prorogarea legală, prorogarea judiciară şi prorogarea convenţională.

5.2. Regulile generale ce trebuie respectate când se pune problema unei prorogări de competenţă[1]

Pentru efectuarea unei prorogări de competenţă – indiferent de temeiul ei – trebuie respectate anumite reguli generale de jurisdicţie.

Astfel, o primă regulă ar fi aceea că prorogarea de competenţă poate avea loc numai în cadrul aceluiaşi sistem de organe, ceea ce înseamnă că prorogarea nu poate avea loc atunci când acţiunea asupra căreia un organ jurisdicţional urmează să-şi extindă competenţa aparţine, potrivit regulilor privitoare la determinarea competenţei generale, unui alt organ de jurisdicţie.

A doua regulă, pentru realizarea unei prorogări de competenţă, se identifică cu respectarea dispoziţiilor de natură imperativă privitoare la reglementarea competenţei, în general, în cadrul aceluiaşi sistem de organe. Aceasta înseamnă că, în principiu, o instanţă judecătorească, ce urmează să-şi proroge competenţa, nu poate să-şi atribuie nici competenţa teritorială de excepţie a unei alte instanţe de acelaşi grad şi nici competenţa materială a unei instanţe de alt grad.

A treia regulă este aceea potrivit căreia, pentru ca prorogarea să poată avea loc, trebuie ca acţiunile ce urmează a fi întrunite să se găsească în aceeaşi fază procesuală. Altfel spus, când se iveşte necesitatea unui cumul între două acţiuni, prorogarea de competenţă se poate realiza numai dacă sunt respectate – pentru ambele acţiuni – fazele normale de desfăşurare a activităţii judiciare, judecata în fond şi controlul judiciar.

---

[1] Referitor la aceste reguli, a se vedea D. RADU, *Aspecte ale prorogării de competenţă în cazul acţiunilor care trebuie judecate împreună*, în R.R.D. nr. 2/1974, p. 39.

5.3. Prorogarea legală de competenţă

Prorogarea legală de competenţă se evidenţiază atât ca o derogare, cât şi ca o extindere pe care legea o consideră necesară faţă de reglementarea generală şi comună a competenţei instanţelor judecătoreşti în materie civilă. Se poate spune că prorogarea de competenţă este legală atunci când o instanţă judecătorească îşi extinde sau îşi prelungeşte competenţa în temeiul unei dispoziţii exprese a legii, pe seama competenţei generale a unei alte instanţe.

Cât priveşte reglementarea propriu-zisă, sunt de examinat două situaţii: prima, care se referă la cererile accesorii şi incidente; a doua care se referă la cererile distincte şi independente, cu legătură între ele.

a) Prorogarea legală de competenţă în cazul cererilor accesorii, adiţionale şi incidentale. Articolul 123 alin. (1) C. proc. civ. cuprinde dispoziţia potrivit căreia: „cererile accesorii, adiţionale, precum şi cele incidentale se judecă de instanţa competentă pentru cererea principală, chiar dacă ar fi de competenţa materială sau teritorială a altei instanţe judecătoreşti".

Fundamentată pe ideea dependenţei cauzale, această dispoziţie îşi găseşte aplicarea în cele mai diferite situaţii. Astfel, în sfera prorogării legale de competenţă bazată pe dispoziţia cuprinsă în art. 123 alin. (1) C. proc. civ. pot intra: a) capetele de cerere dependente de pretenţia principală şi formulate în completarea acesteia, care, dacă ar fi solicitate în mod separat, după judecarea pretenţiei principale, ar fi de competenţa altor instanţe decât cea sesizată[1]; b) cererile cu privire la luarea unor măsuri asigurătorii – care se găsesc în raport de dependenţă faţă de cererea principală aflată în curs de soluţionare; c) cererile reconvenţionale şi de intervenţie în interes propriu atunci când acestea nu depăşesc limitele instanţei sesizate cu judecarea cererii principale[2]; d) toate cererile – în mod necondiţionat – prin care, în procesele pendinte, sunt introduse terţele persoane, pe motiv că aceste cereri – cu excepţia celei de intervenţie în interes propriu – se găsesc într-un raport de dependenţă faţă de cererea principală aflată în curs de soluţionare.

Avem rezerve, însă, faţă de precizarea potrivit căreia ne-am găsi în prezenţa unei prorogări legale de competenţă – bazată pe art. 123 alin. (1) C. proc. civ. – în cazul cererilor privitoare la luarea unor măsuri provizorii pe timpul procesului de divorţ[3]. Avem în vedere că aceste cereri, după cum se

---

[1] Trib. Hunedoara, dec. nr. 352/1984, în R.R.D. nr. 8/1984, p. 60.

[2] A se vedea, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 874/1983, în C.D. 1983, p. 151; Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 10454/1978, în R.R.D. nr. 2/1979, p. 61.

[3] A se vedea, în acest sens, I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 190 (pct. b).

precizează în art. 919 C. proc. civ., implică o procedură specială şi anume, „prin ordonanţă preşedinţială".

Cererile de ordonanţă preşedinţială la care se referă art. 919 C. proc. civ. sunt în directă legătură cu acţiunea principală de divorţ. Considerăm că această legătură nu le imprimă însă şi caracterul de a fi considerate ca incidente sau accesorii ale acesteia.

În această privinţă, analizând textele în discuţie, se poate susţine că: a) o procedură specială nu poate fi integrată – prin prorogare – într-o altă procedură specială şi nici chiar în una de drept comun[1]; b) instanţa competentă este limitată în atributele sale putând ordona şi, dacă este cazul, modifica sau revoca numai „... măsuri provizorii cu privire la stabilirea locuinţei copiilor minori, la obligaţia de întreţinere, la încasarea alocaţiei de stat pentru copii şi la folosirea locuinţei familiei" (art. 919 C. proc. civ.); c) instanţa învestită cu judecarea acţiunii de divorţ are deja prorogată competenţa asupra aceloraşi chestiuni litigioase – care sunt cu adevărat accesorii – urmând a se pronunţa asupra lor cu ocazia rezolvării fondului cauzei; d) se impune a fi avute în vedere şi aspectele procedurale diferite ale celor două proceduri, separând astfel complet o judecată de cealaltă.

b) Prorogarea legală de competenţă în cazul cererilor distincte şi independente, cu legătură între ele. Potrivit art. 139 alin. (1) C. proc. civ. se poate cere „conexarea mai multor procese în care sunt aceleaşi părţi sau chiar împreună cu alte părţi şi al căror obiect şi cauză au între ele o strânsă legătură".

Cât priveşte instanţa care urmează să-şi proroge competenţa – pentru a soluţiona şi pricina cu care este învestită o altă instanţă – sunt de observat precizările făcute prin alin. (3) şi (4) ale aceluiaşi text: instanţa mai întâi învestită [alin. (3)] sau instanţa a cărei competenţă este determinată în mod exclusiv [alin. (4)].

O caracteristică a acestei prorogări legale de competenţă este aceea că ea nu operează în mod automat. Astfel, este de observat că la baza acestei prorogări legale de competenţă se află atât norma de drept menţionată, cât şi – în mod succesiv şi corelat – hotărârile judecătoreşti de aplicare: mai întâi cea de dezînvestire din partea instanţei care primeşte excepţia de conexitate şi apoi cea de învestire din partea instanţei de trimitere, care îşi prorogă competenţa.

---

[1] Ne referim la susţinerea potrivit căreia „când există judecată asupra fondului... cererea de ordonanţă preşedinţială, datorită caracterului accesoriu, trebuie judecată de instanţa sesizată cu acţiunea principală", C. Crişu, *Ordonanţa preşedinţială în materie locativă*, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1978, p. 188.

5.4. Prorogarea judiciară de competenţă

Prorogarea judiciară de competenţă constă în obligaţia ce revine anumitor instanţe judecătoreşti de a-şi extinde competenţa pentru a judeca anumite cauze civile – care nu intră în competenţa lor normală – ce le sunt trimise de alte instanţe judecătoreşti, în baza unor hotărâri pe care nu le pot refuza sau contesta.

În literatura juridică prorogarea judiciară de competenţă este considerată ca o simplă variantă a prorogării legale. Astfel, se subliniază că atât emiterea unei hotărâri judecătoreşti de prorogare, cât şi obligaţia de a fi pusă în executare, nu pot avea loc decât în baza şi în aplicarea unei dispoziţii exprese a legii[1].

Suntem totuşi de părere că specificul acestei prorogări – de a fi, în ultimă instanţă, judiciară – trebuie reţinut şi păstrat în determinarea ei. Astfel, în măsura în care nu intervine în acest sens o hotărâre judecătorească, nu se poate vorbi despre o prorogare judiciară de competenţă.

Sunt cazuri de prorogare judiciară de competenţă: a) strămutarea pricinilor de la instanţele învestite la alte instanţe, în cazurile prevăzute de lege [art. 145 alin. (1) C. proc. civ.]; b) comisiile rogatorii pentru administrarea unor probe [art. 261 alin. (2) C. proc. civ.]; c) trimiterile la alte instanţe de acelaşi grad, în cazurile în care din pricina recuzării judecătorilor la instanţele învestite, nu se poate alcătui completul de judecată [art. 50 alin. (2) şi art. 52 alin. (1) C. proc. civ.].

Este de observat că în cazurile menţionate – cu excepţia comisiei rogatorii pentru administrarea probelor – hotărârile sunt date de instanţe superioare în grad faţă de instanţele pentru care s-a stabilit extinderea competenţei. Aşa fiind, oportunitatea acestor hotărâri nu poate fi pusă în discuţie de către instanţele de trimitere.

5.5. Prorogarea convenţională de competenţă

Prorogarea convenţională de competenţă rezultă dintr-o convenţie a părţilor, prin care acestea aleg şi învestesc cu judecarea unei cauze civile – existentă sau care urmează a lua naştere – o altă instanţă decât aceea pe care o prevede legea.

Prorogarea convenţională de competenţă implică următoarele două trăsături: a) are la bază convenţia părţilor de a deroga de la competenţa legală; b) limitarea capacităţii părţilor de a se înţelege şi conveni asupra

[1] A se vedea H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 583.

competenței unei instanțe numai în cazul în care competența este de ordine privată.

Asupra prorogării convenționale de competență – în sensul precizărilor făcute mai sus – se dispune în principiu prin art. 126 C. proc. civ. Câmpul de aplicare a acestei dispoziții nu mai este limitat, ca în vechea reglementare, doar la procesele privitoare la bunuri, ci şi la cele care au ca obiect alte drepturi de care acestea pot să dispună.

Ținând seama de trăsăturile generale menționate, putem spune că prorogarea convențională de competență poate avea loc în orice materie, în măsura în care normele ce urmează a fi înlăturate prin convenția părților au caracter dispozitiv.

Trebuie să adăugăm şi prevederile art. 126 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia, în litigiile din materia protecției drepturilor consumatorilor, precum şi în alte cazuri prevăzute de lege, părțile pot conveni alegerea instanței competente numai după naşterea dreptului la despăgubire. Orice convenție contrară este considerată ca nescrisă.

Prorogarea convențională de competență poate fi determinată anterior sau concomitent cu naşterea litigiului. Anterior naşterii litigiului prin inserarea în contractul încheiat între părți a unei clauze cu privire la determinarea unei anumite instanțe competente, în caz de litigiu, alta decât cea pe care o arată legea şi concomitent cu naşterea litigiului prin învestirea de către reclamant a unei alte instanțe decât aceea pe care o arată legea, învestire pe care pârâtul o acceptă, prin aceea că nu invocă excepția de necompetență[1].

În ambele situații manifestarea de voință trebuie să fie expresă, atât în cazul în care părțile convin, în scris sub forma unei clauze înserată în contract înainte de naşterea litigiului, cât şi în cazul în care pârâtul, în mod verbal, aderă la competența instanței sesizate, după naşterea litigiului.

Se pune problema dacă pârâtul, în această din urmă situație, nu ar putea adera la competența instanței sesizate şi în mod tacit prin neinvocarea excepției de necompetență. Răspunsul este negativ, efectul neinvocării excepției de necompetență relativă *in limine litis* fiind acela al decăderii pârâtului din dreptul de a mai invoca această excepție, şi nicidecum acela al aderării sale tacite la competența instanței sesizate. Aşa fiind, se va considera că instanța sesizată va rămâne totuşi competentă să judece cauza pe temeiul juridic al sancțiunii decăderii pârâtului din dreptul de a invoca excepția de necompetență şi nu pe acela al prorogării convenționale, dedusă dintr-o acceptare tacită din partea acestuia[2].

---

[1] A se vedea H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 625.

[2] A se vedea, în acest sens, I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 196.

Secţiunea a 3-a. Excepţiile şi conflictele de competenţă

§1. Consideraţii generale

Respectarea regulilor privitoare la determinarea competenţei instanţelor judecătoreşti în materie civilă implică, în primul rând, o aplicare consecventă a principiului legalităţii. Este suficient, din acest punct de vedere, să amintim că, potrivit art. 175 alin. (1) C. proc. civ., „actul de procedură este lovit de nulitate dacă prin nerespectarea cerinţei legale s-a adus părţii o vătămare care nu poate fi înlăturată decât prin desfiinţarea acestuia".

Având în vedere aceste dispoziţii şi pentru a evita consecinţele negative, reglementarea competenţei instanţelor judecătoreşti include, printre altele, atât posibilitatea prevenirii încălcărilor, cât şi pe aceea a corectării greşelilor care ar putea fi săvârşite. Reţinem deci, că dreptul instanţelor judecătoreşti de a cerceta legalitatea respectării dispoziţiilor privitoare la determinarea competenţei se relevă şi se poate exercita, fie în urma invocării necompetenţei pe cale de excepţie, adică în mod direct în faţa instanţei învestite, urmărindu-se preîntâmpinarea pronunţării unor hotărâri nelegale sub aspectul competenţei, fie prin exercitarea unor căi de atac, adică pe calea controlului judiciar, urmărindu-se desfiinţarea hotărârilor judecătoreşti pronunţate cu încălcarea regulilor privitoare la competenţă.

Calea excepţiei declinatorii de competenţă, faţă de posibilitatea folosirii căilor de atac, se impune cu prioritate, iar din punctul de vedere al scopului urmărit este şi mult mai avantajoasă. Astfel, menţionăm ca avantaje: a) oferă posibilitatea ca orice instanţă sesizată să-şi poată verifica propria competenţă; b) are menirea să preîntâmpine desfăşurarea activităţii judiciare şi pronunţarea unor hotărâri nelegale, date cu încălcarea regulilor privitoare la competenţă; c) implică şi posibilitatea de a fi îndeplinite şi alte cerinţe ale competenţei cum sunt cele ale litispendenţei şi conexităţii.

Calea excepţiei declinatorii de competenţă nu este însă lipsită şi de unele inconveniente. Un neajuns ar consta în sursa unor conflicte de competenţă, apărute ca urmare a faptului că instanţa la care s-a făcut trimiterea refuză să primească declinarea făcută în favoarea ei.

Ceea ce este esenţial în determinarea aspectelor privitoare la excepţiile declinatorii şi conflictele de competenţă este succesiunea lor.

Drept urmare, în cele ce urmează, vor fi examinate, mai întâi, excepţiile declinatorii de competenţă, iar apoi, conflictele de competenţă şi modul lor de rezolvare.

În ceea ce priveşte excepţiile declinatorii de competenţă, reţinem că este vorba despre excepţiile de necompetenţă, de litispendenţă şi de conexitate.

Cât priveşte conflictele de competenţă, va fi examinată procedura, care le este proprie şi în cadrul căreia se relevă invocarea şi rezolvarea lor.

§2. Excepţia de necompetenţă

2.1. Noţiune

Pentru a se evita urmările judecării unei cauze de către o instanţă necompetentă, partea chemată în judecată în calitate de pârâtă, în cadrul apărărilor pe care le poate face în favoarea sa, are şi posibilitatea să aprecieze asupra competenţei instanţei sesizate şi, dacă este cazul, pe cale de excepţie, să invoce lipsa de competenţă a acesteia şi să solicite trimiterea cauzei la instanţa competentă[1].

În cazul în care necompetenţa este absolută, excepţia poate fi ridicată de oricare din părţile procesului, de procuror sau chiar din oficiu de către instanţa de judecată, punând-o în prealabil în discuţia părţilor.

Excepţia de necompetenţă constituie, aşadar, mijlocul procesual prin care poate fi contestată competenţa unei instanţe sesizate, cerându-i-se să-şi decline competenţa în favoarea unei alte instanţei sau a unui organ de jurisdicţie[2].

2.2. Excepţia de necompetenţă şi excepţia de inadmisibilitate

Excepţia de inadmisibilitate implică – *lato sensu* – refuzul legal al unei instanţe sesizate de a judeca o cauză civilă cu care a fost învestită[3].

Este de observat că atât excepţia de necompetenţă, cât şi cea de inadmisibilitate, dacă sunt primite, produc acelaşi rezultat, dezînvestirea instanţei sesizate.

Similitudinea rezultatului, pusă în evidenţă prin afirmarea unei stări de necompetenţă, vizează, însă, numai o situaţie de moment. În fond, avându-se în vedere şi perspectivele de viitor ale cauzelor faţă de care s-a dispus de către instanţa sesizată declinarea competenţei sau inadmisibilitatea ju-

---

[1] A se vedea L. Chiriazi, *Unele incidente procedurale privitoare la competenţa instanţei în noul Cod de procedură civilă şi în Legea nr. 202/2010 privind unele măsuri pentru accelerarea soluţionării proceselor*, în Dreptul nr. 5/2011, p. 76-89.

[2] A se vedea şi Al. Bacaci, *op. cit.*, p. 172 şi urm.; T. Mrejeru, *Excepţii privind instanţa şi procedura de judecată*, ed. a 2-a, Ed. R.A.I. – Imprimeria Coresi, Bucureşti, 1998, p. 46.

[3] A se vedea D. Radu, *Fine de neprimire şi de nevaloare*, în *Dicţionar...*, p. 235-236.

decării, finalitatea acestor două excepții este total diferită. Criteriul după care se poate stabili diferența este cât se poate de simplu[1]. Astfel, pe câtă vreme excepția de necompetență implică – în mod temporar – ideea unei concurențe între instanța sesizată şi o altă instanță sau organ de jurisdicție, excepția de inadmisibilitate implică un refuz general de a judeca – pentru diverse motive prevăzute de lege – atât al instanței sesizate, cât şi din partea unei alte instanțe sau organ de jurisdicție[2].

2.3. Dreptul de a invoca excepția de necompetență şi exercitarea lui

Ceea ce pune în evidență dreptul de a invoca excepția de necompetență este caracterul imperativ sau dispozitiv al normelor încălcate. Astfel, după distincțiile ce urmează a fi precizate, excepția de necompetență poate fi invocată de părțile litigante, din oficiu de către instanța de judecată şi de către procuror.

a) Invocarea excepției de necompetență de către părțile litigante. Trebuie să reținem că dreptul de a invoca excepția de necompetență aparține, în primul rând, pârâtului. Astfel, pârâtul este îndrituit să invoce necompetența instanței atât în cazul în care aceasta este relativă, cât şi în cazul în care este absolută.

Însă, este însă necesar să fie avută în vedere diferența de regim juridic. Astfel, în ipoteza în care excepția de necompetență rezultă din chemarea pârâtului înaintea unei alte instanțe decât aceea a domiciliului său, nefiind de ordine publică, acesta poate renunța la beneficiul ei şi se prezumă că a renunțat şi că este decăzut, în acelaşi timp, din dreptul de a o mai invoca dacă nu a ridicat-o *in limine litis*, adică prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe [art. 130 alin. (3) C. proc. civ.].

În cazul în care este vorba de necompetența generală a instanțelor judecătoreşti pârâtul este în drept să o invoce în orice stare a pricinii, la fel ca şi reclamantul şi judecătorul, din oficiu, inclusiv în fața instanței de recurs [art. 488 alin. (1) pct. 1 şi 3 C. proc. civ.]. S-au exprimat rezerve în doctrină în legătură cu posibilitatea invocării excepției de necompetență generală a instanțelor judecătoreşti în orice stare a pricinii, susținându-se ideea potrivit căreia „caracterul interlocutoriu al încheierii de verificare a competenței obligă părțile şi judecătorul să aştepte pronunțarea hotărârii

---

[1] A se vedea H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 679-681.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 230/1985, în R.R.D. nr. 12/1985, p. 65.

din prima instanță, excepția necompetenței generale putând fi invocată exclusiv odată cu exercitarea căii de atac"[1].

Observăm că reclamantul este în drept să invoce numai necompetența de ordine publică. Această precizare – cu implicarea decăderii din dreptul invocării necompetenței relative – rezultă din dispozițiile art. 130 alin. (4) C. proc. civ. – prin care se dispune că „dacă necompetența nu este de ordine publică, partea care a făcut cererea la o instanță necompetentă nu va putea cere declararea necompetenței".

b) Invocarea excepției de necompetență, din oficiu, de către instanțele judecătorești. Este de principiu că orice instanță judecătorească, învestită cu judecarea unei cauze civile, are mai întâi obligația legală de a-și verifica propria competență și de a reține acea cauză spre a fi judecată numai când are abilitarea de a o soluționa.

Operațiunea juridică a verificării competenței – pe lângă obligația menționată – implică și dreptul instanțelor judecătorești de a invoca și pune, din oficiu, în discuția părților excepția de necompetență.

Reținem că și în cazul în care necompetența este invocată, din oficiu, de către instanța de judecată, se impune a fi avută în vedere diferențierea de regim juridic a necompetenței absolute față de necompetența relativă. Astfel, dacă necompetența este absolută instanța de judecată este nu numai în drept de a o invoca și pune, din oficiu, în discuția părților, ci și să dispună declinarea, dacă este cazul, în favoarea instanței competente. Prin urmare, în asemenea situație este lipsită de consecințe juridice atitudinea părților, soluția instanței – de declinare a competenței – nefiind dată în funcție de concluziile părților, ci numai de stricta aplicare a regulilor imperative de competență[2].

În cazul în care necompetența este relativă, instanța de judecată, în urma invocării ei de către pârât, o poate pune – *in limine litis* – în discuția contradictorie a părților, dar nu este îndreptățită să-și decline din oficiu competența, ci numai la cererea părților[3].

c) Invocarea excepției de necompetență de către procuror. După cum am mai arătat, procurorul are obligația să vegheze la respectarea legii în activitatea instanțelor de judecată. Prin urmare, dacă este cazul,

---

[1] A se vedea M. Dinu, *Excepția necompetenței generale în NCPC. Termen și termeni de invocare*, www.juridice.ro.

[2] În acest sens, a se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2032/1974, în R.R.D. nr. 7/1975, p. 67.

[3] Trib. mun. București, s. a III-a civ., dec. nr. 1508/1997, în *Culegere de practică judiciară civilă pe anii 1993-1997*, D. Lupașcu ș.a., Ed. All Beck, București, 1998, p. 331-332; A se vedea și T. Mrejeru, *op. cit.*, p. 46-47.

procurorul are şi dreptul să invoce necompetenţa instanţei sesizate şi să ceară declinarea în favoarea instanţei competente.

În contextul respectării diferenţei de regim juridic a competenţei absolute faţă de cea relativă şi indiferent de forma în care participă la proces, reţinem că procurorul poate invoca necompetenţa numai în cazul în care urmează a fi asigurată respectarea normelor de competenţă imperative.

2.4. Prioritatea soluţionării excepţiei de necompetenţă[1]

Este de menţionat, pentru importanţa ei, că excepţia de necompetenţă, ca regulă generală, se impune a fi soluţionată înaintea tuturor altor excepţii. Prioritatea în soluţionare – faţă de alte excepţii care ar putea fi invocate în mod simultan – îşi găseşte explicaţia şi suportul legal în dispoziţiile art. 131 C. proc. civ., în sensul că soluţiile ce ar putea fi date altor excepţii se pot considera (dacă excepţia de necompetenţă este admisă) a fi nule, pe motivul necompetenţei judecătorului.

Din afirmarea acestei priorităţi decurge şi consecinţa că excepţia de necompetenţă nu poate fi unită – în baza art. 248 alin. (4) C. proc. civ. – cu fondul cauzei. După părerea noastră, problema competenţei sau necompetenţei instanţei sesizate trebuie să fie rezolvată, în mod exclusiv, prin raportarea la starea de fapt şi de drept afirmată şi dedusă judecăţii prin cererea de chemare în judecată. Considerăm, deci, că pentru rezolvarea excepţiei de necompetenţă nu se impune administrarea de probe care să justifice unirea ei cu fondul cauzei.

În determinarea priorităţii în soluţionarea excepţiei de necompetenţă se impune a fi avută în vedere, dacă este cazul, existenţa unei alte priorităţi şi anume, aceea a excepţiei de netimbrare a acţiunii. Aceasta pe motiv că plata taxelor de timbru trebuie făcută în mod anticipat sesizării instanţei. Astfel, de exemplu, instanţa supremă a decis că, în astfel de situaţii, judecătorul nu poate „să pună în discuţia părţilor alte probleme legate de judecarea litigiului adus ei spre soluţionare, înainte de plata taxelor de timbru"[2].

2.5. Soluţiile ce pot fi pronunţate asupra excepţiei de necompetenţă

În conformitate cu dispoziţiile art. 132 alin. (2) şi (3) C. proc. civ., excepţia de necompetenţă poate fi respinsă sau admisă.

a) Dacă instanţa respinge excepţia de necompetenţă şi se declară competentă să judece cauza, ea va păşi la cercetarea şi soluţionarea

---

[1] În acelaşi sens, H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 706 şi urm.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 214/1971, în C.D. 1971, p. 190 (loc. cit. p. 191).

acesteia în fond. Partea nemulțumită de modul cum a fost rezolvată excepția va putea să atace încheierea prin care s-a dispus respingerea numai odată cu hotărârea pronunțată în cauză[1].

b) Dacă instanța admite excepția de necompetență și se declară necompetentă să judece cauza, va da o hotărâre de declinare de competență prin care va dispune trimiterea cauzei la instanța sau organul cu activitate jurisdicțională competent.

Este însă de observat că hotărârea prin care se dispune admiterea excepției de necompetență nu este susceptibilă de a fi atacată cu nicio cale de atac. Așa fiind, trimiterea cauzei la instanța sau organul cu activitate jurisdicțională considerat a fi competent să judece cauza se va face de îndată [art. 132 alin. (3) C. proc. civ.].

2.6. Hotărârea declinatorie de competență și efectele ei

Hotărârea prin care este admisă excepția de necompetență poartă și denumirea de declinator de competență.

Este de observat că această hotărâre, în ceea ce privește efectele, prezintă un caracter limitativ. Astfel, hotărârea declinatorie de competență, rămasă definitivă, în mod limitat, produce numai efectul declarativ de necompetență a instanței sesizate.

Hotărârea declinatorie de competență nu produce decât efectul unei învestiri simple și neobligatorii în privința judecării cauzei trimise. Astfel, în mod simetric instanța de trimitere este în drept să aprecieze și să decidă asupra propriei sale competențe.

În consecință, declinatorul de competență poate fi primit sau refuzat.

În ipoteza în care instanța de trimitere primește declinatorul de competență, ea se învestește cu judecarea cauzei printr-o apreciere proprie și nu impusă prin hotărârea declinatorie de competență stabilită în favoarea sa.

În legătură cu refuzul de a primi declinatorul de competență sunt de menționat două ipoteze: prima, aceea a unei declinări succesive în favoarea unei alte instanțe, cu dreptul instanței de trimitere de a aprecia și ea asupra declinării făcută în favoarea sa[2]; a doua, aceea a unei declinări reciproce de competență, care întrerupe cursul normal al desfășurării activității judi-

---

[1] A se vedea Trib. Maramureș, dec. civ. nr. 93/1978, în R.R.D. nr. 4/1979, p. 563.

[2] După cum precizează instanța supremă, „declinarea succesivă, intervenită între două sau mai multe instanțe, nu echivalează cu un conflict negativ de competență dacă niciuna dintre acestea nu au intrat în contradicție între ele, declinându-și reciproc competența". Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 14/1982, în R.R.D. nr. 11/1982, p. 62.

ciare – în favoarea instanței care s-a desesizat de judecarea cauzei, ceea ce dă naştere la un conflict negativ de competență.

§3. Excepția de litispendență

3.1. Noțiune

Este de precizat, în primul rând, că sursa stării de litispendență o constituie competența teritorială alternativă. Aceasta pe motiv că starea de litispendență presupune sesizarea succesivă şi în mod legal a două sau mai multe instanțe, deopotrivă competente, cu judecarea aceleiaşi cauze civile.

Aşadar, excepția de litispendență implică modalitatea juridică procesuală de a face cunoscută situația în care două sau mai multe instanțe de fond, deopotrivă competente, sunt sesizate în mod succesiv cu judecarea aceleiaşi cauze civile.

3.2. Condițiile ce se cer a fi îndeplinite pentru invocarea excepției de litispendență

Asupra excepției de litispendență se dispune prin art. 138 alin. (1) C. proc. civ.: „nimeni nu poate fi chemat în judecată pentru aceeaşi cauză, acelaşi obiect şi de aceeaşi parte înaintea mai multor instanțe competente sau chiar înaintea aceleiaşi instanțe, prin cereri distincte".

Pentru ca excepția de litispendență să poată fi invocată – în baza acestei prevederi legale – este necesar a fi justificate trei condiții[1]. Acestea sunt: a) aceeaşi acțiune să fie succesiv introdusă în fața a două instanțe, competente deopotrivă să judece cauza; b) acțiunea să aibă aceleaşi părți – reclamant şi pârât – în aceeaşi calitate; c) acțiunea formulată de reclamant împotriva pârâtului să aibă acelaşi obiect şi să fie fondată pe aceeaşi cauză juridică.

După cum se subliniază şi în literatura juridică, starea de litispendență implică un conflict latent între două instanțe judecătoreşti şi prezintă pericolul de a fi pronunțate două hotărâri contradictorii.

Drept urmare, excepția de litispendență are ca scop să anticipeze asupra autorității lucrului judecat, căutând să prevină pronunțarea a două sau mai multe hotărâri în aceeaşi cauză. Această finalitate urmează a fi realizată prin invocarea stării de litispendență şi reunirea celor două acțiuni – identice prin elementele lor de structură – în fața unei singure instanțe.

---

[1] A se vedea Al. Bacaci, *op. cit.*, p. 194 şi urm.; T. Mrejeru, *op. cit.*, p. 74-75.

Am adăuga la această justificare şi observaţia că, după părerea noastră, excepţia de litispendenţă implică în conţinutul ei şi finalitatea excepţiei de necompetenţă. Astfel, din moment ce reclamantul şi-a epuizat dreptul de opţiune – prin alegerea şi sesizarea primei instanţe – ultima instanţă se poate considera că a devenit necompetentă.

3.3. Aspectele procesuale ale excepţiei de litispendenţă

După cum se prevede în art. 138 alin. (2) C. proc. civ., excepţia de litispendenţă „poate fi invocată de părţi sau de instanţă din oficiu în orice stare a procesului în faţa instanţelor de fond".

Care este instanţa în faţa căreia urmează a fi ridicată excepţia de litispendenţă? Dat fiind că dreptul de opţiune al reclamantului se epuizează prin sesizarea primei instanţe, *a fortiori*, excepţia de litispendenţă urmează a fi ridicată în faţa celei din urmă instanţe sesizate.

Considerăm că dovada sesizării primei instanţe trebuie făcută prin relaţiile ce urmează a fi cerute – pe cale directă – de la această instanţă. În consecinţă, până la efectuarea acestei probe, se prezumă că instanţa în faţa căreia a fost invocată excepţia de litispendenţă este, în mod corect, sesizată.

Cu privire la modul de soluţionare a excepţiei de litispendenţă, trebuie să distingem între primirea şi respingerea ei.

Astfel, dacă se constată că excepţia este întemeiată – în sensul condiţiilor ce se cer a fi îndeplinite – instanţa în faţa căreia a fost invocată este obligată să dispună primirea ei, să se dezînvestească de judecarea cauzei şi să trimită dosarul instanţei mai întâi sesizate.

Dimpotrivă, dacă instanţa consideră că ea este competentă să judece cauza, iar cealaltă instanţă – mai întâi sesizată – că nu este competentă, excepţia de litispendenţă va fi respinsă, născându-se astfel, pe cale de consecinţă, un conflict pozitiv de competenţă. Reţinem că, în acest caz, situaţia conflictuală devine reală chiar din momentul în care instanţa a dispus în sensul respingerii excepţiei de litispendenţă şi asumării competenţei de a judeca ea cauza.

Este de menţionat că excepţia de litispendenţă, dacă este cazul, poate fi respinsă ca lipsită de interes pe alt temei juridic, acela al desistării reclamantului de la judecata începută în faţa celei din urmă instanţe sesizate[1]. Subliniem faptul că o atare renunţare nu produce nicio consecinţă asupra învestirii şi judecării cauzei de către instanţa mai întâi sesizată.

[1] A se vedea H. SOLUS, R. PERROT, *op. cit.*, p. 841.

§4. Excepţia de conexitate

4.1. Noţiune

Conexitatea presupune că două sau mai multe cauze civile, diferite ca structură şi pendinte în acelaşi timp – în faţa aceleiaşi instanţe sau instanţe diferite, de acelaşi grad – prezintă o strânsă legătură între ele şi ca atare, pentru o mai bună administrare a justiţiei, se impune întrunirea şi judecarea lor deodată de către aceeaşi instanţă.

Având în vedere scopul urmărit, am putea defini excepţia de conexitate în felul următor: modalitatea juridică procesuală prin care este înfăţişată necesitatea întrunirii a două sau mai multe cauze civile – pendinte în faţa unor instanţe diferite – între care există o strânsă legătură spre a fi soluţionate împreună de către aceeaşi instanţă.

4.2. Condiţiile ce se cer a fi îndeplinite pentru invocarea excepţiei de conexitate

În privinţa excepţiei de conexitate, art. 139 alin. (1) C. proc. civ. dispune că „pentru asigurarea unei bune judecăţi, în primă instanţă este posibilă conexarea mai multor procese în care sunt aceleaşi părţi sau chiar împreună cu alte părţi şi al căror obiect şi cauză au între ele o strânsă legătură".

Este de observat că premisa esenţială a conexităţii – spre deosebire de litispendenţă care presupune aceeaşi cauză – este strânsa legătură ce poate exista între cele două sau mai multe cauze civile diferite.

În consecinţă, excepţia de conexitate va putea fi invocată numai în prezenţa celor trei condiţii menţionate în textul arătat mai sus: a) existenţa a două sau mai multe cauze civile pendinte la aceeaşi instanţă sau la instanţe deosebite de acelaşi grad; b) părţile acelor cauze să fie aceleaşi sau împreună cu alte părţi, fără a se ţine seama de calitatea lor procesuală; c) între obiectul şi cauza lor juridică să existe o strânsă legătură.

În practica judiciară s-a decis că există conexitate între: acţiunea principală şi cererea de intervenţie în interes propriu[1]; acţiunea de partaj succesoral şi cea privitoare la reducerea liberalităţilor care depăşesc cotitatea disponibilă; acţiunile în regres ale codebitorilor solidari îndreptate împotriva inculpatului care a profitat de întreaga sumă delapidată[2]; acţiunea de di-

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 507/1977, în C.D. 1977, p. 174.
[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 771/1984, în C.D. 1984, p. 75.

vorț şi cererea reconvențională introdusă de soțul pârât pentru împărțirea bunurilor comune[1] ş.a.

4.3. Scopul şi oportunitatea procesuală a invocării excepției de conexitate

Conexitatea – ca şi litispendența – implică acelaşi conflict latent între două instanțe judecătoreşti şi prezintă acelaşi pericol de a fi pronunțate două hotărâri contradictorii[2].

Similitudinea nu merge însă până la identificare. Astfel, dacă în cazul litispendenței este vorba de aceeaşi cauză – dublată prin sesizarea a două instanțe deopotrivă competente – în cazul conexității ne aflăm în prezența a două cauze reale care au între ele o strânsă legătură.

Reținem că strânsa legătură se traduce, în cele din urmă, prin existența unor chestiuni – de fapt şi de drept – comune celor două cauze şi care, pe cale de consecință, trebuie să primească aceeaşi rezolvare. Pe scurt, litispendența presupune identitate de acțiuni, iar conexitatea identitate de chestiuni.

Aşa fiind, excepția de conexitate are drept scop să anticipeze asupra autorității lucrului judecat în privința chestiunilor de fapt sau de drept comune celor două cauze şi să împiedice eventuala contradicție dintre hotărârile ce urmează a fi pronunțate. Concret, această finalitate urmează a fi atinsă prin invocarea stării de conexitate şi reunirea celor două cauze în fața aceleiaşi instanțe pentru a fi judecate împreună.

Este cazul să adăugăm la această justificare şi precizarea că excepția de conexitate este o excepție declinatorie. Astfel, instanța în fața căreia excepția trebuie ridicată – dacă este primită – urmează să-şi decline competența în favoarea celeilalte instanțe, iar aceasta prin conexare şi prorogare de competență să se învestească şi cu judecarea cauzei care i-a fost trimisă.

4.4. Principalele aspecte procesuale ale invocării şi soluționării excepției de conexitate

Excepția de conexitate – potrivit art. 139 C. proc. civ. – poate fi invocată de oricare dintre părțile celor două cauze, precum şi din oficiu de către instanța de judecată care urmează să-şi decline competența în favoarea instanței care are prioritate asupra întrunirii şi soluționării cauzelor conexe.

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2483/1979, în C.D. 1979, p. 274.

[2] În sensul precizat, H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 833-834.

Care este instanța în fața căreia urmează a fi invocată excepția de conexitate? Din analiza dispozițiilor cuprinse în art. 139 alin. (2) C. proc. civ. rezultă că excepția conexității poate fi invocată de părți sau din oficiu cel mai târziu la primul termen de judecată înaintea instanței ulterior sesizate, care, prin încheiere, se va pronunța asupra excepției. Încheierea poate fi atacată numai odată cu fondul.

Este de observat că dispozițiile menționate vizează, în sens invers, criteriile prioritare în determinarea competenței de conexitate. Astfel, sunt în drept să-şi proroge competența: a) instanța mai întâi învestită şi ca atare excepția de conexitate trebuie invocată în fața instanței învestită în urma acesteia; b) instanța a cărei competență teritorială este determinată în mod exclusiv printr-o normă imperativă şi ca atare, indiferent de data sesizării, excepția de conexitate trebuie invocată în fața instanței a cărei competență se înscrie în cadrul reglementării generale [art. 139 alin. (4) C. proc. civ.].

Excepția de conexitate poate fi invocată de părți sau din oficiu cel mai târziu la primul termen de judecată înaintea instanței ulterior sesizate. Reținem, în acest context, că problema de a şti dacă obiectul şi cauza unor pricini civile pendinte au între ele o strânsă legătură, spre a fi conexate şi judecate împreună, este o chestiune de fapt şi de apreciere liberă a instanței în fața căreia excepția de conexitate trebuie invocată.

Excepția de conexitate poate fi respinsă sau admisă. Astfel, dacă instanța consideră că este în interesul unei mai bune judecăți a cauzei cu care este învestită, excepția de conexitate poate fi respinsă. Este de observat că prin respingerea excepției stadiul posibilității de conexare este depăşit şi ca atare cele două cauze îşi urmează cursul independent una față de cealaltă şi fără posibilitatea de a mai fi readuse într-un nou stadiu de conexare.

Dacă excepția de conexitate este admisă, instanța se va dezînvesti de judecarea cauzei şi dosarul va fi trimis instanței competente să-şi proroge competența. Este de menționat că hotărârea de declinare pronunțată asupra excepției de conexitate nu obligă instanța de trimitere, care îşi păstrează dreptul de a aprecia dacă este sau nu caz de conexitate şi în consecință să primească sau să refuze conexarea[1].

În cazul în care instanța de trimitere refuză să primească declinarea de competență făcută în favoarea sa, considerând că nu este cazul de a dispune conexarea pricinii trimise cu cea care se află pe rolul său, se naşte un conflict negativ de competență.

---

[1] A se vedea şi B. DIAMANT, *Conexitatea în noul Cod de procedură civilă – o reglementare lacunară*, în R.D.C. nr. 9/2013, p. 43-45.

În cazul în care declinarea de competență este primită, instanța de trimitere – a cărei competență se prorogă – va dispune conexarea celor două pricini și judecarea lor împreună.

4.5. Efectele conexării

Operațiunea conexării – admisă de art. 139 C. proc. civ. – privește buna administrare a justiției, rațiunea ei fiind să se asigure executarea hotărârilor care, în caz de judecare separată a celor două pricini, ar putea deveni imposibilă.

Așa fiind, efectele conexării se manifestă, deopotrivă, în domeniul competenței și cel al judecății. Aceasta înseamnă că instanța căreia îi revine competența de conexitate își va proroga competența și se va învesti și cu judecarea cauzei trimise. Totodată, sub aspect procedural, cauzele conexate urmează a fi considerate ca și cum ar constitui un singur litigiu.

Este însă de remarcat că pricinile conexate nu-și pierd individualitatea, rămânând după conexare distincte și autonome. Aceasta în sensul că instanța, deși le judecă împreună, este obligată, în ceea ce privește fondul, să le examineze și să se pronunțe asupra fiecăreia, în parte, făcând abstracție de conexarea intervenită.

Reținem, totodată, că chestiunile de fapt și de drept comune celor două pricini, în mod necesar, trebuie să primească aceeași rezolvare. Aceasta este de altfel concluzia în care este cuprinsă atât justificarea teoretică, cât și interesul de ordin practic al conexării.

4.6. Disjungerea cauzelor conexate[1]

Disjungerea reprezintă operațiunea inversă conexării și înseamnă separarea sau despărțirea cauzelor întrunite și judecarea lor separată.

Cât privește reglementarea juridică, se poate considera că dispozițiile art. 139 alin. (5) C. proc. civ. prezintă, în privința disjungerii, caracter de generalitate[2]. Într-adevăr, textul menționat prevede că „în orice stare a judecății procesele conexate pot fi disjunse și judecate separat, dacă numai unul dintre ele este în stare de judecată".

---

[1] A se vedea pentru amănunte: D. RADU, *Aspecte teoretice și practice privind disjungerea*, în R.R.D. nr. 2/1974, p. 45-48.

[2] Disjungerea mai este reglementată și în alte situații: disjungerea cererii reconvenționale de cererea principală [art. 210 alin. (2) C. proc. civ.]; disjungerea intervențiilor în interes propriu de cererea principală [art. 66 alin. (2) C. proc. civ.]; disjungerea cererii de chemare în garanție de acțiunea principală [art. 74 alin. (4) C. proc. civ.].

Reţinem că disjungerea, ca şi întrunirea cauzelor prin conexare sau prin sesizare directă, se dispune tot din motive de oportunitate procesuală, anume evitarea întârzierii în judecarea uneia dintre cauze dacă cealaltă cauză reclamă un timp mai îndelungat pentru soluţionarea ei.

Este însă de menţionat că disjungerea nu afectează scopul urmărit, prin întrunirea cauzelor, în totalitatea lui, instanţa învestită având obligaţia şi competenţa să rezolve, în timp, ambele cauze. Aşa fiind, se poate considera că instanţa învestită rămâne mai departe în situaţia de a cunoaşte strânsa legătură dintre cauzele conexate şi de a evita pronunţarea unor hotărâri contradictorii[1].

§5. Conflictele de competenţă

5.1. Noţiune şi feluri

Problema conflictelor de competenţă este strâns legată de modul în care sunt rezolvate excepţiile declinatorii.

Aşa fiind, putem defini conflictele de competenţă ca reprezentând neînţelegerile ivite între două sau mai multe instanţe judecătoreşti de a-şi asuma sau declina competenţa cu privire la judecarea unei anumite cauze civile[2].

Conflictele de competenţă sunt pozitive sau negative. Conflictul este pozitiv, când două instanţe se recunosc deopotrivă competente de a judeca aceeaşi cauză [art. 133 alin. (1) C. proc. civ.] şi este negativ, când două sau mai multe instanţe se declară necompetente să judece aceeaşi cauză [art. 133 alin. (2) C. proc. civ.].

Este cazul să revenim asupra legăturii dintre conflictele de competenţă şi modul de rezolvare a excepţiilor declinatorii. Astfel, conflictele pozitive de competenţă se pot naşte prin respingerea excepţiei de litispendenţă, iar cele negative prin refuzul instanţei arătată a fi competentă de a se învesti cu judecarea cauzei trimisă – prin declinatorul de competenţă – în urma admiterii excepţiei de necompetenţă sau de conexitate[3].

---

[1] Cererea reconvenţională poate fi disjunsă de cererea principală dacă nu există o legătură inseparabilă între ele şi nici nu există urgenţă în soluţionarea ei (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 159/1977, în C.D. 1977, p. 176).

[2] A se vedea şi I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 222.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 44/1978, în C.D. 1978, p. 252; pentru determinarea competenţei în cazul împărţirii bunurilor comune a soţilor: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1608/1979, în C.D., 1982, p. 181; pentru soluţionarea unei acţiuni de divorţ: Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 552/1980, în C.D. 1980, p. 161; pentru anularea unui testament

5.2. Condițiile cerute pentru nașterea unui conflict de competență

Pentru a se putea vorbi despre existența unui conflict de competență – pozitiv sau negativ – sunt necesare a fi întrunite următoarele două condiții: a) conflictul să se nască între două sau mai multe instanțe judecătorești cu privire la judecarea unei anumite cauze civile în fond; b) instanțele sesizate, după caz, să fi examinat excepția ridicată (de litispendență ori de necompetență) și să se declare deopotrivă competente sau necompetente să judece acea cauză; c) să existe, în litigiile în discuție, o identitate de părți, obiect și cauză[1].

Suntem, prin urmare, în prezența unui conflict negativ sau pozitiv de competență numai în cazul în care acesta este concret, determinare ce urmează a fi avută în vedere prin actul cu care instanța, în fața căreia s-a ivit conflictul, s-a pronunțat asupra competenței sale, prin afirmarea sau negarea ei. Astfel, în cazul conflictului de competență pozitiv, acesta devine real chiar din momentul în care cea din urmă instanță sesizată respinge excepția de litispendență și se declară și ea competentă să judece cauza, împotriva încheierii de respingere a excepției de litispendență neexistând reglementată posibilitatea de a se exercita o cale de atac; b) în cazul conflictului negativ de competență, acesta devine concret numai din momentul în care s-a dat hotărârea de redeclinare a competenței.

Conflictele de competență împiedică desfășurarea normală a activității judiciare și ca atare ele trebuie rezolvate. Inițiativa în rezolvarea conflictelor de competență este stabilită prin lege, ca obligație pe seama instanței de judecată în fața căreia s-a ivit conflictul. Se dispune în această privință prin art. 134 C. proc. civ., potrivit căruia „instanța înaintea căreia s-a ivit conflictul de competență va suspenda din oficiu judecata cauzei și va înainta dosarul instanței în competente să soluționeze conflictul".

Cât privește determinarea instanței înaintea căreia se poate ivi un conflict de competență, urmează a fi avut în vedere felul conflictului, negativ sau pozitiv. Astfel, în cazul conflictului negativ de competență, aceasta este ultima instanță care s-a pronunțat în sensul refuzului de a primi și judeca pricina care i-a fost trimisă, declinându-și, la rândul ei, competența în favoarea instanței care s-a dezînvestit de judecarea acelei cauze[2]. În cazul conflictului pozitiv de competență, aceasta este instanța care a respins

autentic: Trib. mun. București, s. a III-a civ., sent. nr. 662/1996, în *Culegere de practică judiciară civilă pe anii 1993-1997*, p. 329-331.

[1] A se vedea și I. LEȘ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 223.

[2] A se vedea, în acest sens, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 14/1982, în R.R.D. nr. 11/1982, p. 62.

excepția de litispendență și s-a declarat și ea – alături de instanța mai întâi sesizată – competentă să judece cauza.

În ceea ce ne privește, în acest din urmă caz, credem că acestei instanțe îi revine obligația de a o încunoștința și pe cealaltă instanță – învestită cu judecarea aceleiași cauze – de hotărârea luată pentru ca și aceasta, la rândul ei, să se considere aflată în stare de conflict și să suspende și ea judecarea cauzei.

Deși textul art. 134 C. proc. civ. nu prevede nimic în această privință, vom aprecia totuși că suspendarea judecății și hotărârea ca dosarul cauzei să fie înaintat instanței competente să hotărască asupra conflictului se va face printr-o încheiere asupra căreia nu se mai poate reveni.

Prin norme speciale, anumite categorii de litigii au fost trecute – în totalitate sau numai pentru judecata în fond – în competența unor alte organe de jurisdicție. Așa fiind, între instanțele judecătorești și celelalte organe cu atribuții de jurisdicție în materie civilă pot să apară conflicte de competență, pozitive sau negative. Este de observat că pentru asemenea conflicte de competență există și o reglementare specială. Este vorba de art. 135 alin. (3) C. proc. civ. prin care se dispune: „Conflictul de competență ivit între o instanță judecătorească și un alt organ cu activitate jurisdicțională se rezolvă de instanța judecătorească ierarhic superioară instanței în conflict".

În concluzie, se poate reține că dispozițiile art. 135 alin. (3) C. proc. civ. au în vedere (în mod limitat) numai acele situații în care în conflict cu alt organ cu activitate jurisdicțională se află o instanță judecătorească. În caz contrar, competența de rezolvare a unor atare conflicte nu putea fi stabilită, așa cum se prevede în partea a doua aceluiași text, în sarcina instanței superioare celei intrată în conflict.

În ceea ce privește procedura care trebuie urmată, în cazul ivirii unor astfel de conflicte, menționăm că dispozițiile art. 134 C. proc. civ. sunt deopotrivă aplicabile. Astfel, instanța de judecată sau organul cu activitate jurisdicțională în fața căruia s-a ivit conflictul de competență are obligația să suspende din oficiu orice altă procedură și să înainteze dosarul instanței în drept a hotărî asupra atribuirii de competență.

§6. Soluționarea conflictelor de competență

6.1. Precizări prealabile

Dispozițiile privitoare la procedura rezolvării conflictelor de competență sunt înscrise în art. 135 C. proc. civ. și se referă, pe de o parte, la instanțele

competente în sarcina cărora este dată rezolvarea, iar pe de altă parte, la procedura propriu-zisă a rezolvării.

Articolul 135 C. proc. civ., deşi face în primele trei alineate referiri exprese la toate situaţiile posibile, consacră totuşi următoarea regulă: este competentă instanţa imediat superioară în grad şi comună instanţelor aflate în conflict. Procedeul determinării este simplu. Se pleacă de la instanţele aflate în conflict şi se urcă până la instanţa superioară în grad tuturor acestor instanţe.

Situaţiile reglementate de art. 135 C. proc. civ. sunt următoarele:

a) conflictele dintre două judecătorii din circumscripţia aceluiaşi tribunal se soluţionează de tribunalul respectiv;

b) conflictele dintre două judecătorii ce nu aparţin aceluiaşi tribunal, dintre o judecătorie şi un tribunal şi cele dintre două tribunale se rezolvă de curtea de apel în circumscripţia căreia funcţionează instanţele în conflict;

c) conflictele de competenţă dintre două instanţe (indiferent de grad) care nu se găsesc în circumscripţia aceleiaşi curţi de apel sau dintre două curţi de apel se soluţionează de către Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

În ceea ce priveşte rezolvarea conflictelor ivite între o instanţă judecătorească şi un alt organ de jurisdicţie reţinem că urmează a fi făcută de către instanţa imediat superioară în grad instanţei care a intrat în conflict.

Adăugăm precizărilor de mai sus că instanţei arătată a fi competentă îi revine obligaţia să-şi verifice regularitatea propriei învestiri. Drept urmare, în ipoteza în care consideră că nu ea este competentă să rezolve conflictul – cu care a fost sesizată – va trebui să-şi decline competenţa în favoarea instanţei competente de a rezolva acel conflict.

6.2. Procedura de rezolvare a conflictelor de competenţă

Pornindu-se de la necesitatea înlăturării lor – fiindcă împiedică sau opresc cursul normal al justiţiei – rezolvarea conflictelor de competenţă se face după o procedură urgentă, scrisă, secretă şi necontradictorie. Astfel, potrivit art. 135 alin. (4) C. proc. civ. „Instanţa competentă să judece conflictul va hotărî, în camera de consiliu, fără citarea părţilor, printr-o hotărâre definitivă". Aşadar, procedura este contencioasă, bazată pe actele scrise aflate la dosar, fără formalitatea dezbaterilor contradictorii.

Este de observat că, sub aspectul atribuţiilor stricte care îi revin, instanţa regulatoare de competenţă are un obiectiv limitat şi anume, de a cerceta şi decide numai asupra interpretărilor diferite care au determinat instanţele inferioare să ajungă în stare de conflict.

Asupra conflictului de competență, instanța sesizată se pronunță printr-o hotărâre care poartă denumirea de „regulator de competență"[1].

Rolul şi efectele regulatorului de competență sunt circumscrise numai la existența conflictului şi rezolvarea lui. Astfel, dacă elementele conflictului de competență sunt întrunite, prin regulatorul de competență se va decide care dintre instanțele în conflict va judeca pricina.

Remarcăm, totodată, că în ipoteza în care conflictul de competență nu subzistă, din lipsa condițiilor acestuia, instanța regulatoare de competență va declara inexistența conflictului şi va dispune trimiterea cauzei instanței competente – potrivit legii – să o soluționeze.

Hotărârea pronunțată, atât în cazul în care se constată existența conflictului, cât şi în cazul în care acesta este inexistent, este definitivă.

Hotărârile date în urma soluționării unui conflict de competență, în principiu, au efect imperativ şi obligatoriu. Aceasta în sensul că au efect atributiv de competență şi se impun cu autoritate de lucru judecat instanței de trimitere, învestind-o în mod obligatoriu cu judecarea cauzei. Aşa fiind, această instanță nu se mai poate declara necompetentă.

Secțiunea a 4-a. Strămutarea proceselor şi delegarea instanței

§1. Preliminarii

În practica judiciară există situații în care, datorită unor împrejurări obiective sau subiective, imparțialitatea judecătorului este pusă la îndoială şi, în consecință, actul de justiție să fie afectat. Pentru preîntâmpinarea unor astfel de consecințe, judecătorii unor anumite cauze civile, pentru motive expres prevăzute de lege, sunt considerați ca lipsiți de obiectivitate şi, drept urmare, vor fi opriți de a judeca respectivele pricini.

Este posibil ca lipsa de obiectivitate să caracterizeze pe toți judecătorii unei instanțe şi în această situație, cauzele imparțialității privesc instanța ca organ şi persoana judecătorului.

Astfel, au fost reglementate, în art. 140-147 C. proc. civ., situațiile în care o pricină poate fi strămutată de la o instanță la alta.

---

[1] A se vedea şi I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 225.

§2. Strămutarea proceselor

2.1. Noțiunea de strămutare a pricinilor

Strămutarea proceselor reprezintă o derogare de la competența teritorială, iar prin consecințele ei este o prorogare de competență pe seama unei alte instanțe, dintr-o altă localitate.

Strămutarea pricinilor privește, deci, instanța ca organ și nu pe judecătorii ei ca persoane determinate. Așa fiind, în cauzele care produc strămutarea se prezumă că instanța, ca organ, nu poate fi obiectivă.

În baza acestor precizări, prin strămutarea proceselor înțelegem trecerea unei cauze civile, în cazurile anume arătate de lege, de la instanța competentă la o altă instanță de același grad, dintr-o altă localitate, pentru a se asigura obiectivitatea în judecarea acelei cauze[1].

Cazurile de strămutare a pricinilor civile sunt prevăzute de art. 140 C. proc. civ. Ele sunt în număr de două și se bazează pe suspiciune legitimă și motive de siguranță publică.

Primul caz, când există motive de bănuială legitimă care fac să se nască suspiciunea că imparțialitatea judecătorilor ar putea fi pusă la îndoială datorită împrejurărilor pricinii, calității părților ori vrăjmășiilor locale.

Este de observat că acest caz prezumă – în prezența stărilor subiective menționate – determinarea unor opinii, exercitarea unor influențe sau declanșarea unor acțiuni de intimidare, cu o vastă întindere în localitatea respectivă, care fac să se nască bănuiala că independența și imparțialitatea judecătorilor ar putea fi știrbite.

Al doilea caz, când există motive care creează presupunerea că judecarea cauzei de către instanța competentă ar putea produce tulburarea ordinii publice.

Scopul strămutării în acest caz este de a asigura climatul necesar judecării unei anumite cauze civile, fără teama de a provoca dezordine sau alte acțiuni menite să creeze o ambianță defavorabilă judecării acelei cauze.

2.2. Procedura strămutării pricinilor civile

Cererea de strămutare pe motiv de bănuială legitimă poate fi făcută de oricare dintre părțile interesate. Cererea de strămutare pentru motive de siguranță publică o poate face numai procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție [art. 141 alin. (2) C. proc. civ.]. În

[1] A se vedea, I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 366.

ambele situaţii, cererea de strămutare poate fi formulată în orice fază a procesului.

Instanţa competentă să soluţioneze cererile de strămutare a cauzelor civile se determină potrivit dispoziţiilor cuprinse în art. 142 alin. (1) şi (2) C. proc. civ. Acest text prevede: „Cererea de strămutare întemeiată pe motiv de bănuială legitimă este de competenţa curţii de apel, dacă instanţa de la care se cere strămutarea este o judecătorie sau un tribunal din circumscripţia acesteia. Dacă strămutarea se cere de la curtea de apel, competenţa de soluţionare revine Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie. Cererea de strămutare se depune la instanţa competentă să o soluţioneze, care va înştiinţa de îndată instanţa de la care s-a cerut strămutarea despre formularea cererii de strămutare. Cererea de strămutare întemeiată pe motive de siguranţă publică este de competenţa Înaltei Curţi de Casaţie şi Justiţie, care va înştiinţa, de îndată, despre depunerea cererii instanţa de la care se cere strămutarea".

Instanţa competentă, de îndată ce a primit cererea de strămutare, va proceda la judecarea ei. Astfel, preşedintele instanţei sesizate este în drept să ceară trimiterea dosarului cauzei şi să dispună suspendarea judecării pricinii, cu darea unei cauţiuni în cuantum de 1.000 lei comunicând de urgenţă luarea acestei măsuri instanţei respective [art. 143 alin. (1) C. proc. civ.]. Pentru motive temeinice, suspendarea poate fi dispusă în aceleaşi condiţii, fără citarea părţilor, chiar înainte de primul termen de judecată. Încheierea asupra suspendării nu se motivează şi nu este supusă niciunei căi de atac. Măsura suspendării judecării procesului va fi comunicată de urgenţă instanţei de la care s-a cerut strămutarea.

În legătură cu procedura de soluţionare propriu-zisă a cererilor de strămutare, se impune a fi făcută precizarea că are loc de urgenţă, în camera de consiliu, cu citarea şi ascultarea părţilor [art. 144 alin. (1) C. proc. civ.].

Cererea de strămutare se rezolvă printr-o hotărâre care poate dispune admiterea sau respingerea ei. Ceea ce trebuie să subliniem este faptul că hotărârea asupra strămutării – indiferent de soluţia la care s-a ajuns – se dă fără motivare şi nu este supusă niciunei căi de atac[1].

În cazul în care cererea este admisă, pricina se trimite unei alte instanţe de acelaşi grad cu cea de la care pricina a fost strămutată. Concret, în caz de admitere a cererii de strămutare, curtea de apel trimite procesul spre judecată unei alte instanţe de acelaşi grad din circumscripţia sa. Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie va strămuta judecarea cauzei la una dintre instanţele

---

[1] În legătură cu această precizare, a se vedea V.M. Ciobanu, *Unele probleme referitoare la hotărârea de strămutare a pricinilor civile*, în Analele Universităţii Bucureşti. Seria Drept, anul 1983, p. 67-71.

judecătoreşti de acelaşi grad aflate în circumscripţia oricăreia dintre curţile de apel învecinate cu curtea de apel în a cărei circumscripţie se află instanţa de la care se cere strămutarea.

Prin hotărârea de admitere a cererii şi respectiv de strămutare a pricinii trebuie să se arate în ce măsură actele îndeplinite de instanţa de la care s-a strămutat pricina urmează a fi păstrate sau trebuie să fie refăcute[1]. În cazul în care instanţa de la care s-a dispus strămutarea a procedat între timp la judecarea procesului, hotărârea pronunţată este desfiinţată de drept prin efectul admiterii cererii de strămutare.

Potrivit art. 145 alin. (3) C. proc. civ., apelul sau, după caz, recursul împotriva hotărârii date de instanţa la care s-a strămutat procesul sunt de competenţa instanţelor ierarhic superioare acesteia. În caz de admitere a apelului sau recursului, trimiterea spre rejudecare, atunci când legea o prevede, se va face la o instanţă din circumscripţia celei care a soluţionat calea de atac.

Dacă cererea de strămutare este respinsă, judecata continuă la instanţa competentă. Instanţa de la care s-a cerut strămutarea va fi încunoştinţată, de îndată, despre admiterea sau respingerea cererii de strămutare [art. 144 alin. (3) C. proc. civ.].

Strămutarea procesului nu poate fi cerută din nou, în afară de cazul în care noua cerere se întemeiază pe împrejurări necunoscute la data soluţionării cererii anterioare sau ivite după soluţionarea acesteia.

§3. Delegarea instanţei

Potrivit art. 147 C. proc. civ. „când, din cauza unor împrejurări excepţionale, instanţa competentă este împiedicată un timp mai îndelungat să funcţioneze, Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, la cererea părţii interesate, va desemna o altă instanţă de acelaşi grad care să judece procesul".

La o astfel de măsură se poate recurge numai în prezenţa unor împrejurări excepţionale, cum ar fi, spre exemplu, starea de carantină în cazul unei epidemii sau a unei calamităţi naturale. Această instituţie a fost reglementată începând cu anul 1948, iar până în prezent nu şi-a găsit aplicabilitatea.

---

[1] În materie penală s-a decis că „în măsura în care cererea de strămutare este admisă şi se strămută judecarea dosarului fără altă menţiune specială, se desfiinţează toate actele îndeplinite în faţa instanţei de la care s-a strămutat cauza". Trib. Mureş, dec. pen. nr. 225/1983, în R.R.D. nr. 5/1984, p. 48.

Capitolul al V-lea. Actele de procedură

Secțiunea 1. Considerații introductive

§1. Noțiune

Prin noțiunea de act de procedură înțelegem actul îndeplinit în timpul procesului civil de către instanța de judecată, de organele auxiliare ale acesteia, de părțile litigante și de ceilalți participanți la proces în legătură cu activitatea lor procesuală[1].

Actele de procedură se caracterizează prin următoarele:

În primul rând sunt acte *complexe* deoarece, în majoritatea cazurilor, declanșează activitatea mai multor participanți. De exemplu, citația adresată unui martor este actul de procedură care declanșează activitatea instanței de judecată, a părților din proces, a agentului însărcinat cu înmânarea ei, precum și activitatea respectivei persoane chemată în fața instanței în această calitate.

În al doilea rând, actele de procedură se întocmesc *succesiv*, într-o ordine firească și necesară. De exemplu, cererea de chemare în judecată este actul de procedură care declanșează procesul, fiind primul act din succesiunea amintită; sau, hotărârea judecătorească este actul final și de dispoziție al instanței care nu poate fi dat decât după îndeplinirea celorlalte acte de procedură.

În fine, tot ca o caracteristică, actele de procedură au o *independență relativă*. De exemplu, hotărârea instanței prin care se finalizează judecata și se soluționează litigiul, deși la prima vedere apare ca un act independent, în realitate însă, este opera întregii activități procesuale a tuturor participanților, fiind rezultatul îndeplinirii tuturor celorlalte acte procesuale.

§2. Elementele și forma actelor de procedură

Actele de procedură au un conținut foarte variat. Astfel, există acte de procedură formate ca urmare a unei manifestări de voință, ca de exemplu, cererea de chemare în judecată, tranzacția judiciară în vederea stingerii

---

[1] A se vedea A. Hilsenrad și I. Stoenescu, *op. cit.*, p. 261; I. Leș, *Principii și instituții, vol. I*, op cit., p. 393; V.M. Ciobanu, *Tratat, vol. I, 1996, op. cit.*, p. 455; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 170; O. Ungureanu, *Actele de procedură în procesul civil*, Ed. Lumina Lex, București, 2000, p. 7-15.

procesului dintre părți etc.; acte al căror conținut îl formează exprimarea cunoașterii unor împrejurări (mărturia unei persoane) sau a unor cunoștințe de specialitate (rapoartele de expertiză); acte determinate de activitatea de percepție, raționament și de dispoziție a instanței, cum sunt perceperea și aprecierea probelor, darea soluției etc.

Dispozițiile procesuale impun respectarea anumitor reguli cu privire la competența instanței de judecată și capacitatea părților, competența și capacitatea celorlalte organe și persoane care participa la activitatea procesuală, la respectarea anumitor termene, plata anumitor sume de bani etc. În ceea ce privește forma propriu-zisă, în majoritatea cazurilor legea impune obligația cu privire la materializarea lor într-un înscris.

Forma scrisă a actelor procesuale se impune pentru mai multe motive:
– li se poate dovedi mai ușor existența și li se asigură conservarea;
– se exclude posibilitatea contestării ulterioare a conținutului lor;
– asigură controlul, verificarea lor și a celor care le-au îndeplinit.

Dintre normele care reglementează îndeplinirea actelor de procedură, unele urmăresc asigurarea dreptului la apărare a părților, cum sunt cele privitoare la conținutul cererii de chemare în judecată și al întâmpinării, altele tind să împiedice șicana, cum sunt cele care stabilesc obligația pentru pârât de a ridica excepțiile procedurale privitoare la forma acțiunii sau la necompetența relativă a instanței, prin întâmpinare sau la primul termen de judecată, altele apără părțile contra nepriceperii, ușurinței sau a relei-credințe a judecătorului, cum sunt cele privitoare la publicitatea judecății, la redactarea dispozitivului hotărârii înainte de a se face pronunțarea etc.[1].

La întocmirea actelor procesuale prezintă deosebit interes corelația dintre conținut și formă, care nu trebuie înțeleasă însă în mod rigid, dreptul procesual civil reprezentând, – după cum se știe – forma necesară de realizare, pe cale judiciară, a dreptului civil material.

Orice cerere adresată instanțelor judecătorești trebuie să fie formulată în scris și să cuprindă indicarea instanței căreia îi este adresată, numele, prenumele, domiciliul sau reședința părților ori, după caz, denumirea și sediul lor, numele și prenumele, domiciliul sau reședința reprezentanților lor, dacă este cazul, obiectul, valoarea pretenției, dacă este cazul, motivele cererii, precum și semnătura. De asemenea, cererea va cuprinde, dacă este cazul, și adresa electronică sau coordonatele care au fost indicate în acest scop de părți, precum numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea.

[1] A se vedea I. Leș, Principii și instituții, Vol. I, p. 398-401; O. Ungureanu, *op. cit.*, p. 26-31.

Cererile adresate, personal sau prin reprezentant, instanţelor judecătoreşti pot fi formulate şi prin înscris în formă electronică, dacă sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de lege.

În cazurile anume prevăzute de lege, cererile făcute în şedinţă, la orice instanţă, se pot formula şi oral, făcându-se menţiune despre aceasta în încheiere.

Cererile adresate instanţelor judecătoreşti se timbrează, dacă legea nu prevede altfel.

În situaţia în care cererea urmează a fi comunicată, ea se va face în atâtea exemplare câte sunt necesare pentru comunicare, în afară de cazurile în care părţile au un reprezentant comun sau partea figurează în mai multe calităţi juridice, când se va face într-un singur exemplar. În toate cazurile este necesar şi un exemplar pentru instanţă.

În ipoteza în care cererea este făcută prin mandatar, se va alătura procura în original sau în copie legalizată. Avocatul şi consilierul juridic vor depune împuternicirea lor, potrivit legii. Reprezentantul legal va alătura o copie legalizată de pe înscrisul doveditor al calităţii sale. Reprezentanţii persoanelor juridice de drept privat vor depune, în copie, un extras din registrul public în care este menţionată împuternicirea lor. În fine, organul de conducere sau, după caz, reprezentantul desemnat al unei asociaţii, societăţi ori altei entităţi fără personalitate juridică, înfiinţată potrivit legii, va anexa, în copie legalizată, extrasul din actul care atestă dreptul său de reprezentare în justiţie.

§3. Clasificarea actelor de procedură

Există mai multe criterii de clasificare a actelor de procedură.

În funcţie de *sursa de la care emană*, actele procesuale se clasifică în: a) acte ale părţilor, cum sunt: cererea de chemare în judecată, întâmpinarea şi cererea reconvenţională, depunerea unei liste de martori, cererea de recuzare a unui judecător, de exercitare a unei căi de atac etc. b) acte ale instanţei, cum sunt: primirea şi rezolvarea cererilor formulate de părţi, citarea părţilor, încheierile de şedinţă, hotărârea prin care se pune capăt judecăţii etc.; c) acte ale celorlalţi participanţi, cum sunt: cererea pentru anularea unei amenzi făcută de un martor sau un expert, cererea pentru depunerea raportului de expertiză făcută de expert, acte îndeplinite de diverse autorităţi la cererea instanţei de judecată etc.

După *forma în care sunt îndeplinite*, actele procesuale se clasifică în: acte îndeplinite în formă orală şi acte scrise.

Actele procesuale orale sunt cele care se îndeplinesc în fața instanței în mod verbal. Totuşi, conținutul lor trebuie să se consemneze într-un înscris. Sunt acte procesuale orale: susținerile părților, depozițiile martorilor, interogatorul luat uneia dintre părți.

Actele procesuale scrise sunt acelea al căror conținut trebuie neapărat să fie concretizat, chiar de la început, într-un înscris. Ca exemplu de acte procesuale scrise menționăm: cererea de chemare în judecată, încheierile de şedință, hotărârile judecătoreşti, procesele-verbale de cercetare la fața locului, de aplicare a măsurilor asigurătorii etc.

Secțiunea a 2-a. Principalele acte de procedură

§1. Cererea de chemare în judecată

Aceasta constituie actul procesual prin care reclamantul formulează pretențiile sale împotriva pârâtului şi cu care sesizează instanța de judecată în vederea soluționării conflictului ivit.

Cererea de chemare în judecată nu trebuie confundată cu acțiunea civilă. Acțiunea civilă reprezintă mijlocul legal şi general de apărare a drepturilor şi intereselor civile, iar cererea de chemare în judecată, actul procesual prin care acțiunea civilă se materializează.

1.1. Elementele cererii de chemare în judecată

Considerând că în cadrul procesului civil, cererea de chemare în judecată prezintă o importanță deosebită, legiuitorul i-a reglementat cuprinsul în mod amănunțit.

Potrivit art. 194 şi art. 148 alin. (1) C. proc. civ., cererea de chemare în judecată trebuie să cuprindă următoarele elemente:

– *numele şi prenumele, domiciliul sau reşedința părților ori, pentru persoane juridice, denumirea şi sediul lor.* Totodată, cererea va cuprinde şi codul numeric personal sau, după caz, codul unic de înregistrare ori codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice şi contul bancar ale reclamantului, precum şi ale pârâtului, dacă părțile posedă ori li s-au atribuit aceste elemente de identificare potrivit legii, în măsura în care acestea sunt cunoscute de reclamant.

De asemenea, cererea va cuprinde, dacă este cazul, și adresa electronică sau coordonatele care au fost indicate în acest scop de părți, precum numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea.

Dacă reclamantul locuiește în străinătate, va arăta și domiciliul ales în România unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul.

Indicarea acestui element în cererea de chemare în judecată este necesară pentru identificarea părților, verificarea competenței instanței, cât și pentru faptul de a se ști unde trebuie îndeplinite actele de procedură (citarea și comunicarea copiilor de pe actele îndeplinite).

În ceea ce privește numele, acesta trebuie arătat cât mai exact indicându-se, pentru persoanele fizice, atât numele propriu-zis, cât și prenumele, inițialele sau eventual numele întreg al tatălui sau mamei, precum și porecla sau pseudonimul (dacă există). Pentru persoanele juridice se va indica denumirea completă a titulaturii pe care acestea o poartă. Simplele inițiale nu sunt suficiente și pot produce de cele mai multe ori confuzii.

Mențiunea cu privire la domiciliu trebuie făcută și ea cât mai exact, indicându-se localitatea și județul, strada și numărul, blocul, scara, etajul și apartamentul (dacă este cazul). Dacă reclamantul sau pârâtul, în afară de domiciliu, are o reședință stabilă, se va indica reședința. De asemenea, reclamantul poate ca, în locul domiciliului său real, să-și aleagă prin cererea de chemare în judecată un alt domiciliu, unde urmează să se efectueze comunicarea tuturor actelor de procedură.

Interesează domiciliul pe care îl are reclamantul la momentul promovării acțiunii în justiție. În cazul în care competența teritorială este determinată de domiciliul pârâtului, în conformitate cu prevederile art. 107 C. proc. civ., momentul în raport de care se determină competența teritorială îl constituie data promovării acțiunii, fiind lipsită de relevanță împrejurarea că pe parcursul litigiului, pârâtul și-a schimbat domiciliul[1].

Pentru persoanele juridice se va indica întotdeauna sediul lor principal și celelalte elemente necesare identificării.

– *numele, prenumele și calitatea celui care reprezintă partea în proces, iar în cazul reprezentării prin avocat, numele, prenumele acestuia și sediul profesional.* De asemenea, cererea va cuprinde, dacă este cazul, și adresa electronică a reprezentantului sau coordonatele care au fost indicate în acest scop, precum numărul de telefon, numărul de fax ori altele asemenea.

După cum se știe, o parte poate sta în proces personal sau prin reprezentantul său. În cazul în care una sau amândouă părțile participă la proces prin intermediul reprezentanților lor legali sau convenționali, în cererea

[1] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 2482/2013, www.juridice.ro.

de chemare în judecată trebuie să se specifice aceasta situație. În cazul când părțile stau în proces în numele lor personal, în cererea de chemare în judecată nu se menționează nimic, iar calitatea de titular al dreptului la acțiune a reclamantului se prezumă.

Neindicarea de către reclamant a calității de reprezentant al unei alte persoane, atunci când acționează în numele acesteia, atrage prezumția că el participă la proces în nume propriu.

În cazul persoanelor juridice, indicarea calității juridice trebuie făcută atât prin arătarea numelui și prenumelui conducătorilor lor (director, președinte, contabil șef), cât și prin arătarea numelui și prenumelui reprezentantului convențional (ale consilierului juridic sau avocatului).

Există și situații când o persoană participă la proces atât în nume propriu, cât și ca reprezentant al unei alte persoane, cum ar fi, de exemplu, cazul cauzării unui prejudiciu în dauna unui minor și a tutorelui sau. În asemenea cazuri, cel care reprezintă trebuie să indice în cererea de chemare în judecată faptul că el participă în proces într-o dublă calitate: reclamant în nume propriu și reprezentant al unei alte persoane.

În toate cazurile, când o persoană acționează în proces în numele unei alte persoane, ea trebuie să alăture la cererea de chemare în judecată dovada împuternicirii sale (art. 151 C. proc. civ.).

– *obiectul cererii și valoarea lui, după prețuirea reclamantului, atunci când acesta este evaluabil în bani, precum și modul de calcul prin care s-a ajuns la determinarea acestei valori, cu indicarea înscrisurilor corespunzătoare.* Pentru imobile, se aplică în mod corespunzător dispozițiile art. 104 C. proc. civ., în sensul că se va ține seama, ca regulă, de valoarea de impozitare.

Pentru identificarea imobilelor se vor arăta localitatea și județul, strada și numărul, iar în lipsă, vecinătățile, etajul și apartamentul, precum și, când imobilul este înscris în cartea funciară, numărul de carte funciară și numărul cadastral sau topografic, după caz. La cererea de chemare în judecată se va anexa extrasul de carte funciară, cu arătarea titularului înscris în cartea funciară, eliberat de biroul de cadastru și publicitate imobiliară în raza căruia este situat imobilul, iar în cazul în care imobilul nu este înscris în cartea funciară, se va anexa un certificat emis de același birou, care atestă acest fapt.

După cum am mai spus, obiectul cererii de chemare în judecată îl constituie pretențiile reclamantului față de pârât. Acesta poate fi: o sumă de bani, restituirea unui bun, anularea unui contract, schimbarea unei anumite stări (acțiunile privind starea și capacitatea persoanelor) etc.

Se impune ca obiectul cererii de chemare în judecată să fie determinat şi evaluat în bani atunci când este cu putinţă.

Menţionarea acestui element este necesară pentru următoarele considerente:

– fixează limitele procesului, în jurul pretenţiilor formulate purtându-se întreaga activitate procesuală a părţilor şi a celorlalţi participanţi;

– constituie un element necesar al dispozitivului hotărârii;

– reprezintă unul dintre elementele cu ajutorul cărora se poate face individualizarea acţiunii;

– determină în anumite cazuri, competenţa teritorială sau materială a instanţei, ca de pildă, în cazul acţiunilor imobiliare care trebuie introduse la instanţa în raza căreia este situat bunul respectiv.

Determinarea obiectului cererii şi evaluarea sa prezintă importanţă şi în ceea ce priveşte determinarea taxelor de timbru şi a stabilirii cheltuielilor de judecată.

Indicarea valorii obiectului o face reclamantul. Pârâtul poate contesta evaluarea făcută de reclamant şi, în acest caz, valoarea obiectului cererii urmează a fi determinată de instanţă, pe baza probelor prezentate de părţi.

Evaluarea obiectului, aşa după cum se arată în lege, se va face numai „atunci când preţuirea este cu putinţă". Când obiectul acţiunii nu este susceptibil de a fi evaluat, cum ar fi, de pildă, în cazul acţiunilor privitoare la starea şi capacitatea persoanelor, nu se cere indicarea valorii.

Obiectul cererii de chemare în judecată trebuie să fie întotdeauna licit şi posibil. Nu se vor putea pretinde lucruri ilicite, ca de pildă, efectuarea unei plăţi în aur sau restituirea unui lucru care nu se mai află în circuitul civil.

– *Arătarea motivelor de fapt şi drept pe care se întemeiază cererea.* Motivarea în fapt şi drept constituie unul dintre elementele importante ale cererii de chemare în judecată contribuind, alături de celelalte elemente, la fixarea cadrului procesului.

Indicarea motivelor de fapt constă în relatarea succintă a împrejurărilor din care reclamantul îşi deduce pretenţiile sale faţă de pârât.

Motivele de drept reprezintă indicarea de către reclamant a temeiului juridic pe care îşi bazează pretenţiile. Motivarea în drept nu obligă pe reclamant la indicarea exactă a textului de lege în care se încadrează faptele care au generat conflictul. Este suficientă o simplă enunţare a câtorva date care să permită instanţei să dea acţiunii calificarea juridică adecvată[1].

– *indicarea dovezilor pe care se sprijină fiecare capăt de cerere.* Când dovada se face prin înscrisuri, se vor aplica, în mod corespunzător, dispo-

[1] A se vedea O. UNGUREANU, *op. cit.*, p. 82.

zițiile art. 150 C. proc. civ., în sensul că la fiecare exemplar al cererii se vor alătura copii de pe înscrisurile de care partea înțelege a se folosi în proces. Copiile vor fi certificate de parte pentru conformitate cu originalul. Se vor putea depune în copie numai părțile din înscris referitoare la proces, urmând ca instanța să ordone, dacă va fi nevoie, înfățișarea înscrisului în întregime.

Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele se depun în copie certificată, însoțite de traducerea legalizată efectuată de un traducător autorizat. În cazul în care nu există un traducător autorizat pentru limba în care sunt redactate înscrisurile în cauză, se pot folosi traducerile realizate de persoane de încredere cunoscătoare ale respectivei limbi, în condițiile legii speciale.

În ipoteza în care reclamantul dorește să își dovedească cererea sau vreunul dintre capetele acesteia prin interogatoriul pârâtului, va cere înfățișarea în persoană a acestuia, dacă pârâtul este o persoană fizică. În cazurile în care legea prevede că pârâtul va răspunde în scris la interogatoriu, acesta va fi atașat cererii de chemare în judecată. Când se va cere dovada cu martori, se vor arăta numele, prenumele și adresa martorilor, dispozițiile art. 148 alin. (1) teza a II-a C. proc. civ. fiind aplicabile în mod corespunzător.

Indicarea mijloacelor cu care reclamantul tinde să-și dovedească pretențiile sale este necesară pentru cunoașterea de către instanță a faptelor care au generat conflictul. Pe de altă parte, indicarea de către reclamant a dovezilor este necesară pentru a da posibilitatea pârâtului să-și pregătească apărarea. În acest scop, după caz, reclamantul va trebui să alăture la cerere copii certificate de pe înscrisurile de care înțelege să se servească în atâtea exemplare câți pârâți sunt în proces, plus o copie pentru instanță; să indice numele și adresa martorilor, iar în cazul când dorește să se folosească de mărturisirea pârâtului să ceară înfățișarea acestuia în instanță (la interogator).

– *Semnătura.* Ultima condiție impusă de art. 194 C. proc. civ. privitoare la cererea de chemare în judecată este semnătura reclamantului. Semnătura reprezintă acordul reclamantului la cuprinsul cererii.

1.2. Sancțiunile neîndeplinirii cerințelor prevăzute de art. 194 C. proc. civ.

În primul rând trebuie să distingem între elementele esențiale ale cererii, față de alte mențiuni mai puțin importante. Potrivit prevederilor legale, cererea de chemare în judecată care nu cuprinde numele și prenumele sau, după caz, denumirea oricăreia dintre părți, obiectul cererii, motivele

de fapt ale acesteia ori semnătura părții sau a reprezentantului acesteia este nulă. Aşadar, în conformitate cu art. 196 C. proc. civ. sunt considerate elemente esențiale ale cererii: numele şi prenumele sau, după caz, denumirea părților, obiectul cererii, motivele de fapt ale acesteia şi semnătura. Lipsa acestor elemente este sancționată cu nulitatea (absolută)[1] a cererii.

Sub aspectul aplicării sancțiunii nulității în cazul lipsei elementelor menționate mai sus, textul art. 133 C. proc. civ. face următoarea distincție[2]:

a) *lipsa numelui/denumirii părților, a obiectului cererii şi a motivelor de fapt ale acesteia* este sancționată cu nulitatea cererii, fără a se mai intra în cercetarea fondului[3]. Comparativ cu vechea reglementare, noul Cod de procedură civilă a adăugat la elementele esențiale ale cererii de chemare în judecată şi pe cel referitor la motivele de fapt. În legătură cu acest element, firește, esențial există rezerve cu privire la sancțiunea nulității, un reputat procedurist[4] opinând că mai potrivit ar fi să se aplice sancțiunea decăderii;

b) *lipsa semnăturii* va atrage nulitatea cererii numai dacă nu a fost îndeplinită în tot cursul judecății în primă instanță. Potrivit art. 196 alin. (2) C. proc. civ., reclamantul va putea suplini această lipsă în unul din următoarele moduri: reclamantul care lipseşte la termenul la care a fost semnalată această deficiență va trebui să semneze cererea cel mai târziu la primul termen următor, fiind înştiințat în acest sens prin citație. În cazul în care reclamantul este prezent în instanță, acesta va semna chiar în şedința în care a fost invocată nulitatea.

În ipoteza în care reclamantul nu şi-a semnat cererea în unul dintre modurile arătate mai sus, instanța va proceda la anularea cererii.

Dacă, din orice motive, cererea nu poate fi semnată la termenul când a fost depusă sau, după caz, la primul termen ce urmează, judecătorul va stabili identitatea părții prin unul dintre mijloacele prevăzute de lege, îi va citi conținutul cererii şi îi va lua consimțământul cu privire la aceasta. Despre toate acestea se va face mențiune în încheiere [art. 148 alin. (5) C. proc. civ.].

Menționăm că prevederile art. 196 alin. (2) C. proc. civ. privitoare la modalitățile de acoperire a lipsei semnăturii de pe cererea de chemare în

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 331. Pentru opinia contrară, a se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 889-890.

[2] A se vedea I. Leş, *Sancțiunile procedurale în materie civilă*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997, p. 121; O. Ungureanu, *Nulitățile procedurale civile*, Ed. All Beck, Bucureşti, 1998, p. 98-99.

[3] A se vedea C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 594/1998, în *Culegere de practică judiciară pe anii* 1993-1998, p. 205-206; Trib. Bucureşti, secția a IV-a civ., dec. nr. 2198/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 306-307.

[4] I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 330.

judecată, se aplică prin asemănare şi celorlalte cereri adresate instanței de judecată.

Dacă din cuprinsul cererii de chemare în judecată lipsesc celelalte elemente (neesențiale) cum sunt: arătarea domiciliului/sediului părților, calitatea lor juridică, atunci când nu stau în numele lor propriu, motivele de drept ori arătarea dovezilor, de asemenea intervine nulitatea cererii[1].

Sancțiunea nulității cererii de chemare în judecată, care intervine independent de producerea vreunei vătămări, nu se va aplica înainte de a se da posibilitatea reclamantului de a face completările sau modificările ce se impun. Această posibilitate este reglementată de art. 200 C. proc. civ. În acest sens, completul căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza verifică, de îndată, dacă cererea de chemare în judecată îndeplineşte cerințele prevăzute la art. 194-197 C. proc. civ. Dacă cererea nu îndeplineşte aceste cerințe, reclamantului i se vor comunica în scris lipsurile, cu mențiunea că, în termen de cel mult 10 zile de la primirea comunicării, trebuie să facă completările sau modificările dispuse, sub sancțiunea anulării cererii. Se exceptează de la această sancțiune obligația de a se desemna un reprezentant comun, caz în care sunt aplicabile dispozițiile art. 202 alin. (3) C. proc. civ.

Dacă, în termenul de 10 zile, obligațiile privind completarea sau modificarea cererii nu sunt îndeplinite, instanța, prin încheiere, dată în camera de consiliu, va dispune anularea cererii. Împotriva încheierii de anulare, reclamantul va putea face numai cerere de reexaminare, în termen de 15 zile de la data comunicării încheierii, solicitând motivat să se revină asupra măsurii anulării.

Cererea de reexaminare se soluționează prin încheiere definitivă dată în camera de consiliu, cu citarea reclamantului, de către un alt complet al instanței respective, desemnat prin repartizare aleatorie, care va putea reveni asupra măsurii anulării dacă aceasta a fost dispusă eronat sau dacă neregularitățile au fost înlăturate în termenul acordat în acest scop. În ipoteza admiterii cererii de reexaminare, cauza se retrimite completului inițial învestit.

Sancțiunea anulării cererii de chemare în judecată poate interveni şi în cazul netimbrării acesteia. În acest sens, art. 197 C. proc. civ. dispune că în cazul în care cererea este supusă timbrării, dovada achitării taxelor datorate se ataşează cererii. Netimbrarea sau timbrarea insuficientă atrage anularea cererii de chemare în judecată, în condițiile legii.

---

[1] I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 332.

Trebuie subliniat şi faptul că, potrivit art. 152 C. proc. civ., cererea de chemare în judecată, la fel ca şi cererea pentru exercitarea unei căi de atac, este valabil făcută chiar dacă poartă o denumire greşită.

§2. Întâmpinarea

Întâmpinarea este actul de procedură prin care pârâtul răspunde în scris la pretenţiile formulate de reclamant arătând totodată şi apărările sale.

Acest act de procedură are drept scop, pe de o parte, să pună pe pârât pe poziţie de egalitate cu reclamantul, iar pe de altă parte, ca părţile să-şi cunoască reciproc pretenţiile şi apărările, chiar de la începutul procesului.

Elementele întâmpinării. Conţinutul întâmpinării este reglementat de art. 205 C. proc. civ. Potrivit prevederilor acestui text, pe lângă numele şi prenumele sau, după caz, denumirea părţilor, domiciliul/sediul (arătate de reclamant), întâmpinarea trebuie să mai cuprindă:

– *Excepţiile procesuale pe care pârâtul le ridică faţă de cererea reclamantului.* Prin întâmpinare pârâtul poate să ridice atât excepţii de procedură propriu-zise, cum ar fi: lipsa semnăturii sau a obiectului pretenţiilor, nejustificarea calităţii de reprezentant, necompetenţa instanţei etc., cât şi excepţii privitoare la fondul pricinii, ca: autoritatea lucrului judecat, prescripţia dreptului la acţiune, lipsa calităţii procesuale etc.

– *Răspunsul la toate pretenţiile şi motivele de fapt şi de drept ale cererii* prin care pârâtul caută să demonstreze că pretenţiile reclamantului, atât în fapt, cât şi în drept, sunt total sau numai în parte neîntemeiate. Astfel, pârâtul poate nega faptele arătate de reclamant, sau să le recunoască numai în parte, poate contesta dreptul invocat, poate invoca nulitatea actului juridic pe care reclamantul îşi întemeiază pretenţiile etc. Când reclamantul, prin cererea de chemare în judecată, a formulat mai multe capete de cerere, pârâtul prin întâmpinare trebuie să dea răspuns la fiecare dintre ele.

– *Dovezile* cu care se apără pârâtul împotriva fiecărui capăt de cerere. Arătarea dovezilor cu care pârâtul se apără împotriva pretenţiilor reclamantului se face ca şi în cazul cererii de chemare în judecată. Astfel, înscrisurile vor fi depuse în copii certificate, proba cu martori prin indicarea numelui şi prenumelui acestora, locuinţa lor, interogatoriul reclamantului prin chemarea acestuia personal în faţa instanţei etc.

– *Semnătura.* Condiţie generală pentru orice cerere adresată instanţei, exprimă acordul pârâtului la cuprinsul întâmpinării. Ca şi în cazul cererii de chemare în judecată, lipsa semnăturii atrage nulitatea întâmpinării. Ea poate fi acoperită în instanţă în condiţiile arătate de art. 196 alin. (2) C. proc. civ.

Potrivit art. 207 C. proc. civ., în caz de coparticipare procesuală pasivă, pârâții pot răspunde printr-o singură întâmpinare.

Așa cum prevede art. 208 alin. (1) C. proc. civ., întâmpinarea este obligatorie[1], afară de cazurile în care legea prevede în mod expres altfel.

Nedepunerea întâmpinării în termenul prevăzut de lege atrage decăderea pârâtului din dreptul de a mai propune probe și de a invoca excepții, în afara celor de ordine publică, dacă legea nu prevede altfel.

Neglijența pârâtului de a-și formula apărările în condițiile impuse de lege nu atrage însă și pierderea dreptului de a discuta, în contradictoriu, probele și susținerile reclamantului.

Întâmpinarea trebuie să fie depusă în termenul prevăzut de art. 201 alin. (1) C. proc. civ., adică în termen de 25 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată, în condițiile art. 165 C. proc. civ.

Potrivit art. 206 coroborat cu art. 149 și art. 150 C. proc. civ., întâmpinarea se depune în atâtea exemplare câți reclamanți sunt, plus un exemplar pentru instanță. Dacă sunt mai mulți reclamanți și au un singur reprezentant, întâmpinarea poate fi depusă pentru aceștia într-o singură copie. În același număr de exemplare, se vor depune și copiile certificate de pe înscrisurile pe care pârâtul le aduce în apărarea sa.

Întâmpinarea se comunică de îndată reclamantului, care este obligat să depună răspuns la întâmpinare în termen de 10 zile de la comunicare. Pârâtul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare de la dosarul cauzei [art. 201 alin. (2) C. proc. civ.].

§3. Cererea reconvențională

Acest act de procedură este întocmit și se depune de către pârât, atunci când are pretenții împotriva reclamantului sau contra altor persoane.

Articolul 209 C. proc. civ. prevede în acest sens: „Dacă pârâtul are, în legătură cu cererea reclamantului, pretenții derivând din același raport juridic sau strâns legate de aceasta, poate să formuleze cerere reconvențională. În cazul în care pretențiile formulate prin cerere reconvențională privesc și alte persoane decât reclamantul, acestea vor putea fi chemate în judecată ca pârâți".

Prin urmare, în cazul în care, pârâtul are și el pretenții împotriva reclamantului, legea îi permite ca, în loc să-și valorifice aceste pretenții printr-o

[1] A se vedea O. UNGUREANU, *Despre obligativitatea întâmpinării la instanța de apel, Fiat justitia, nr. 1/1996*, Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir", Facultatea de Drept, Cluj-Napoca, p. 215-218.

acţiune separată, să profite de procesul pornit împotriva sa şi să-şi valorifice pretenţiile pe care le are faţă de reclamant pe calea unei cereri reconvenţionale[1].

Cererea reconvenţională este o cerere incidentă şi nu trebuie confundată cu apărarea pe care pârâtul şi-o face împotriva pretenţiilor ridicate de reclamant sau cu excepţiile de procedură. Cererea reconvenţională este, de fapt o contra acţiune făcută de pârât împotriva reclamantului.

Prin intermediul cererii reconvenţionale, de regulă, se urmăreşte operarea unei compensaţii judecătoreşti între pretenţiile ridicate de reclamant împotriva pârâtului şi cele pe care pârâtul le ridică împotriva reclamantului[2]. Cererea reconvenţională permite pârâtului să paralizeze acţiunea reclamantului şi să împiedice condamnarea ce-l ameninţă, cum ar fi în cazul în care pârâtul cere să se constate nulitatea unei cauze contractuale, în cazul unei acţiuni de divorţ, când pârâtul cere desfacerea căsătoriei din vina reclamantului etc.

Trebuie să facem distincţie între apărările propriu-zise ale pârâtului faţă de pretenţiile reclamantului şi pretenţiile pe care pârâtul le ridică faţă de reclamant prin cererea reconvenţională.

Deosebirea dintre apărările propriu-zise ale pârâtului şi pretenţiile ridicate faţă de reclamant este dată de efectele procesuale la care pot da naştere aceste două categorii. Astfel, răspunsul la pretenţiile ridicate de pârât faţă de reclamant trebuie să fie dat de instanţă în dispozitivul hotărârii, ceea ce nu se întâmplă în cazul apărărilor propriu-zise. Ridicarea pretenţiilor de către pârât împotriva reclamantului îi garantează acestuia dreptul că va obţine din partea instanţei rezolvarea în fond a acestor pretenţii. Dacă formulează o simplă apărare, pârâtul riscă faptul ca instanţa să nu-şi spună părerea în această privinţă, examinarea acesteia depinzând de soarta acţiunii principale. Pretenţiile ridicate de pârât împotriva reclamantului se formulează în scris (cererea reconvenţională) şi se timbrează; apărările pot fi formulate atât verbal, cât şi în scris şi nu se timbrează.

Articolul 209 alin. (1) C. proc. civ. impune ca pretenţiile pârâtului faţă de reclamant să aibă legătură cu cererea sau cu mijloacele de apărare ale reclamantului[3]. Această legătură va fi dedusă de instanţă din scopul pe care

---

[1] A se vedea S. FLOREA, *Consideraţii privind întâmpinarea şi cererea reconvenţională în perspectiva proiectului Codului de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 3/2010, p. 45-56.

[2] A se vedea O. UNGUREANU, *Sinteză teoretică şi practică privind cererea reconvenţională*, în R.R.D. nr. 11/1988, p. 33.

[3] A se vedea, pentru cererea reconvenţională în procesul de partaj, C.S.J., s. civ. nr. 1997/1991, în Dreptul nr. 7/1992, p. 78. A se vedea şi Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 436/1989, în Dreptul nr. 6/1990, p. 273.

pârâtul îl urmăreşte prin exercitarea cererii reconvenționale: compensarea pretențiilor sale cu cele ale reclamantului sau paralizarea acțiunii acestuia.

Fiind o acțiune propriu-zisă, cererea reconvențională – așa după cum se arată şi în art. 209 alin. (3) C. proc. civ. – trebuie să îndeplinească, din punct de vedere al formei, condițiile prevăzute de lege pentru cererea de chemare în judecată.

Cererea reconvențională prezintă o serie de avantaje: a) creează posibilitatea soluționării a două cereri prin intermediul unui singur proces; b) se evită darea unor soluții contradictorii; c) duce la economisirea de timp; d) se va soluționa (eventual în avantajul pârâtului) chiar dacă reclamantul renunță la cererea principală ori aceasta este respinsă ca prescrisă sau perimată[1].

Cererea reconvențională prezintă însă şi dezavantaje. În primul rând întârzie judecarea acțiunii principale. Dezavantajul acesta poate fi, însă, înlăturat, dacă va fi cazul, prin disjungerea celor două acțiuni şi judecarea lor separată [art. 210 alin. (1) C. proc. civ.][2]. Un alt dezavantaj ar fi acela al judecării unei cauze (cererea reconvențională) de către o instanță necompetentă din punct de vedere teritorial sau material, ca urmare a prorogării de competență care operează. Prin urmare, chiar dacă prin cererea reconvențională ar fi fost solicitate pretenții care ar fi atras competența de soluționare a unei instanțe superioare, având în vedere faptul că aceasta nu a fost formulată pe cale principală, ci pe cale incidentală, ca o formă de apărare a pârâtului față de pretențiile reclamantului, competența aparține instanței competente să soluționeze cererea principală. Mai mult chiar, şi în cazul unei cereri reconvenționale care a fost disjunsă de cererea principală, sunt aplicabile dispozițiile art. 123 C. proc. civ., potrivit cărora cererile accesorii sau incidentale vor fi judecate de instanța competentă să soluționeze cererea principală, conform principiului „*accesorium sequitur principale*". Prin urmare, chiar dacă prin cererea reconvențională ar fi fost solicitate pretenții care ar fi atras competența de soluționare a unei instanțe superioare, având în vedere faptul că aceasta nu a fost formulată pe cale principală, ci pe cale incidentală, ca o formă de apărare a pârâtului față de pretențiile reclamantului, competența rămâne câştigată de instanța competentă să soluționeze cererea principală[3].

Cererea reconvențională poate fi formulată separat printr-o cerere distinctă sau inclusă în cadrul întâmpinării. Indiferent de felul formulării, cererea reconvențională se depune, sub sancțiunea decăderii, odată cu întâmpinarea sau, dacă pârâtul nu este obligat la întâmpinare, cel mai târziu la

[1] A se vedea Trib. Covasna, dec. civ. nr. 169/1983, în R.R.D. nr. 1/1984, p. 53.
[2] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 159/1977, în C.D. 1977, p. 176-177.
[3] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 573/2013, www.juridice.ro.

primul termen de judecată [art. 209 alin. (4) C. proc. civ.]. Dacă reclamantul şi-a modificat cererea de chemare în judecată, cererea reconvenţională se va depune cel mai târziu până la termenul ce se va încuviinţa pârâtului în acest scop.

În ipoteza în care pârâtul depune cererea reconvenţională după termenele prevăzute se dispune judecarea ei separată de acţiunea principală, cu excepţia situaţiei în care ambele părţi declară că doresc ca cele două cereri să fie judecate împreună.

Cererea reconvenţională se judecă odată cu acţiunea principală pronunţându-se o singură hotărâre care va cuprinde, distinct, soluţiile date asupra ambelor cereri[1]. Dacă numai cererea principală este în stare de a fi judecată, instanţa poate dispune judecarea separată a cererii reconvenţionale. Cu toate acestea, disjungerea nu poate fi dispusă în cazurile anume prevăzute de lege sau dacă judecarea ambelor cereri se impune pentru soluţionarea unitară a procesului [art. 210 alin. (2) C. proc. civ.].

§4. Citaţia

Respectarea şi realizarea principiului contradictorialităţii impune prezenţa părţilor în faţa instanţei. În această privinţă, art. 153 C. proc. civ., dispune: „Instanţa poate hotărî asupra unei cereri numai dacă părţile au fost citate ori s-au prezentat, personal sau prin reprezentant, în afară de cazurile în care prin lege se dispune altfel".

Citarea părţilor, în orice cauză civilă, este, în consecinţă, obligatorie. Obligatorie este şi citarea terţelor persoane, pentru care s-a solicitat introducerea în proces. De exemplu, s-a apreciat că analiza întrunirii sau nu, în concret, a cerinţelor de admisibilitate a cererii de chemare în judecată a altor persoane trebuie făcută şi prin raportare la prevederile art. 153 C. proc. civ., numai după citarea celui chemat în judecată[2]. Pentru îndeplinirea acestei obligaţii legea prevede că instanţa are sarcina să verifice dacă părţile au fost citate şi să amâne judecarea pricinii ori de câte ori constată că partea care lipseşte nu a fost citată cu respectarea cerinţelor prevăzute de lege sub sancţiunea nulităţii [art. 153 alin. (2) C. proc. civ.].

Există şi situaţii în care citarea părţilor nu se impune sau este lăsată la aprecierea instanţei. De exemplu, în materia conflictelor de competenţă [art. 135 alin. (4) C. proc. civ.]; în materia asigurării dovezilor [art. 360

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 352/1988, în R.R.D. nr. 1/1989. p. 65.
[2] I.C.C.J., s. cont. adm. şi fisc., dec. nr. 1529/2009, www.juridice.ro.

alin. (5) C. proc. civ.]; în materia ordonanței președințiale [art. 998 alin. (2) C. proc. civ.], precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege.

Citația este actul de procedură prin care părțile și alți participanți, ca de pildă martorii, experții[1], traducătorii etc., sunt încunoștințați să se prezinte în fața instanței, în locul, ziua și ora fixată[2].

Citația este alcătuită din două elemente: chemarea și sancțiunea. Chemarea reprezintă ordinul instanței prin care cel citat este încunoștințat că a devenit participant al unui proces civil (parte, martor, expert etc.) și, în această calitate, trebuie să se prezinte în fața instanței pentru a lua parte la dezbateri. Sancțiunea reprezintă măsura de constrângere sau consecințele nefavorabile ce se aplică în caz de neprezentare împotriva celui citat.

Potrivit art. 157 C. proc. civ., citația trebuie emisă în forma scrisă și să cuprindă mențiunile pe care legea le indică în mod expres.

Citația este compusă din două părți: citația propriu-zisă și dovada de înmânare.

Citația propriu-zisă trebuie să cuprindă o serie de mențiuni în mod obligatoriu (esențiale), lipsa lor atrăgând nulitatea citației [art. 157 alin. (3) C. proc. civ.]. Aceste mențiuni sunt:

– denumirea instanței și sediul acesteia;

– numărul dosarului;

– anul, luna, ziua și ora înfățișării;

– numele și prenumele sau denumirea, după caz, ale/a celui citat, precum și locul unde se citează;

– ștampila instanței și semnătura grefierului.

Mențiunile de mai mică importanță, lipsa acestora neatrăgând nulitatea decât în cazul în care partea interesată pretinde că prin lipsa lor a suferit o vătămare, care nu poate fi înlăturată decât prin anularea citației, sunt: data emiterii citației, calitatea celui citat, numele și prenumele sau denumirea, după caz, ale părții potrivnice și obiectul cererii.

Dovada de înmânare a citației sau, după caz, procesul-verbal încheiat de agentul procedural însărcinat cu înmânarea citației, potrivit art. 164 alin. (1) C. proc. civ. trebuie să cuprindă:

– anul, luna, ziua și ora când dovada a fost luată sau procesul-verbal a fost întocmit;

– numele, prenumele și funcția agentului, precum și, dacă este cazul, ale funcționarului de la primărie;

---

[1] A se vedea C.S.J., dec. nr. 241/1994, în Dreptul nr. 5/1995, p. 81.

[2] A se vedea I. LEȘ, *Principii și instituții, vol. I, op. cit.*, p. 411-413; O. UNGUREANU, *Actele de procedură, op. cit.*, p. 159.

– numele și prenumele sau denumirea, după caz, și domiciliul ori sediul destinatarului, cu arătarea numărului etajului, apartamentului sau camerei, dacă cel citat locuiește într-o clădire cu mai multe etaje ori apartamente sau în hotel, precum și dacă actul de procedură a fost înmânat la locuința sa, depus în cutia poștală ori afișat pe ușa locuinței. Dacă actul de procedură a fost înmânat în alt loc, se va face mențiune despre aceasta;

– numele, prenumele și calitatea celui căruia i s-a făcut înmânarea, în cazul în care actul de procedură a fost înmânat altei persoane decât destinatarului;

– denumirea instanței de la care emană citația ori alt act de procedură și numărul dosarului;

– semnătura celui care a primit citația sau alt act de procedură, precum și semnătura agentului sau, după caz, funcționarului de la primărie care o certifică, iar în cazul în care se întocmește proces-verbal, semnătura agentului, respectiv a funcționarului primăriei.

Procesul-verbal va cuprinde, de asemenea, și arătarea motivelor pentru care a fost întocmit.

Lipsa majorității mențiunilor pe care trebuie să le cuprindă procesul-verbal de înmânare a citației este sancționată în mod expres cu nulitatea [art. 164 alin. (3) C. proc. civ.]. Fac excepție numele, prenumele și funcția agentului, precum și, dacă este cazul, ale funcționarului de la primărie.

În conformitate cu art. 164 alin. (4) C. proc. civ. mențiunile din procesul-verbal privitoare la faptele constatate personal de cel care l-a întocmit nu pot fi combătute decât prin procedura înscrierii în fals.

Dovada de înmânare semnată de cel citat sau procesul-verbal încheiat de agentul procedural în cazul când cel citat nu a fost găsit sunt singurele acte cu care se poate face proba că procedura citării a fost îndeplinită.

§5. Citarea (comunicarea citației)

Înmânarea citațiilor se face din oficiu, prin agenții procedurali ai instanței sau prin orice alt salariat al acesteia, precum și prin agenți ori salariați ai altor instanțe în ale căror circumscripții se află cel căruia i se comunică actul și numai prin excepție prin poștă cu scrisoare recomandată, cu conținut declarat și confirmare de primire, în plic închis, la care se atașează dovada de primire/procesul-verbal și înștiințarea prevăzute la art. 163 C. proc. civ.

Potrivit art. 154 alin. (5) C. proc. civ., la cererea părții interesate și pe cheltuiala sa, comunicarea actelor de procedură se va putea face în mod nemijlocit prin executori judecătorești, care vor fi ținuți să îndeplinească formalitățile procedurale prevăzute de lege, sau prin servicii de curierat

rapid, în acest din urmă caz dispozițiile referitoare la comunicarea prin poștă fiind aplicabile în mod corespunzător.

De asemenea, comunicarea citațiilor și a altor acte de procedură se poate face de grefa instanței și prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace ce asigură transmiterea textului actului și confirmarea primirii acestuia, dacă partea a indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. În vederea confirmării, instanța, odată cu actul de procedură, va comunica un formular care va conține: denumirea instanței, data comunicării, numele grefierului care asigură comunicarea și indicarea actelor comunicate; formularul va fi completat de către destinatar cu data primirii, numele în clar și semnătura persoanei însărcinate cu primirea corespondenței și va fi expediat instanței prin telefax, poștă electronică sau prin alte mijloace [art. 154 alin. (6) C. proc. civ.].

Articolul 161 alin. (1) C. proc. civ. stabilește că atât înmânarea citației, cât și comunicarea celorlalte acte de procedură se fac la locul citării, de regulă la domiciliul sau reședința celui citat, totodată legiuitorul stabilind și unele derogări, pentru cazurile în care cel citat nu se află la domiciliul sau la reședința sa. Astfel:

– citația poate fi înmânată persoanei citate în orice loc va fi întâlnită de agentul procedural, cu condiția ca aceasta să fie de acord cu primirea citației și să semneze de primirea ei;

– pentru cei care locuiesc în hotel sau cămin, citația se predă, în lipsa lor, administratorului hotelului ori așezământului, iar, în lipsa acestuia, portarului ori celui care în mod obișnuit îl înlocuiește;

– cei aflați sub arme se citează la unitatea din care fac parte;

– persoanele care fac parte din echipajul unui vas maritim sau fluvial se citează, în lipsa unui domiciliu cunoscut, la căpitănia portului unde se găsește înregistrat vasul;

– deținuții se citează prin administrația închisorii;

– cei care se află internați într-un spital sau orice altă așezare medicală sau socială se citează prin administrația așezământului respectiv.

Articolul 163 C. proc. civ. reglementează modul cum trebuie să procedeze agentul pentru a putea înmâna citația celui chemat în instanță în trei ipoteze, și anume:

a) În ipoteza în care cel citat este găsit la domiciliu, citația trebuie predată persoanei căreia îi este adresată. Agentul procedural va efectua mai întâi identificarea persoanei, după care, predându-i citația îi va cere să semneze dovada de primire. Identitatea celui citat și semnătura de primire vor trebui să fie certificate de agentul procedural. Dacă destinatarul primește citația, dar refuză să semneze dovada de înmânare ori, din motive întemeiate, nu

o poate semna, agentul va întocmi un proces-verbal în care va arăta aceste împrejurări. *Dacă cel citat refuză primirea citației*, agentul o va depune în cutia poştală. În lipsa cutiei poştale, va afişa pe uşa locuinței destinatarului o înştiințare care trebuie să cuprindă:

– anul, luna, ziua şi ora când depunerea sau, după caz, afişarea a fost făcută;

– numele şi prenumele celui care a făcut depunerea sau, după caz, afişarea şi funcția acestuia;

– numele, prenumele şi domiciliul sau, după caz, reşedința, respectiv sediul celui înştiințat;

– numărul dosarului în legătură cu care se face înştiințarea şi denumirea instanței pe rolul căreia se află dosarul, cu indicarea sediului acesteia;

– arătarea actelor de procedură despre a căror comunicare este vorba;

– mențiunea că după o zi, dar nu mai târziu de 7 zile de la afişarea înştiințării ori, când există urgență, nu mai târziu de 3 zile, destinatarul este în drept să se prezinte la sediul instanței de judecată pentru a i se comunica citația. Când domiciliul sau reşedința ori, după caz, sediul acestuia nu se află în localitatea unde instanța de judecată îşi are sediul, înştiințarea va cuprinde mențiunea că pentru a i se comunica citația, destinatarul este în drept să se prezinte la sediul primăriei în a cărei rază teritorială locuieşte sau îşi are sediul;

– mențiunea că, în cazul în care, fără motive temeinice, destinatarul nu se prezintă pentru comunicarea citației în interiorul termenului de 7 zile sau, după caz, al termenului de 3 zile, citația se consideră comunicată la împlinirea acestui termen;

– semnătura celui care a depus sau a afişat înştiințarea.

Despre împrejurările arătate mai sus agentul va întocmi un proces-verbal, care va cuprinde mențiunile arătate la art. 164 C. proc. civ., acesta făcând dovada până la înscrierea în fals cu privire la faptele constatate personal de cel care l-a încheiat.

b) În ipoteza în care cel citat lipseşte de la domiciliu, agentul procedural va putea să înmâneze citația unei persoane cu capacitate civilă din familia acestuia sau unei alte persoane majore care locuieşte împreună cu destinatarul citației sau care primeşte în mod obişnuit corespondența, specificând aceste situații în procesul-verbal pe care îl încheie. Dacă destinatarul locuieşte într-un hotel sau într-o clădire compusă din mai multe apartamente şi nu este găsit la această locuință a sa, agentul îi va comunica citația administratorului, portarului sau celui care, în mod obişnuit, îl înlocuieşte. În aceste cazuri, persoana care primeşte citația va semna dovada de primire, agentul certificându-i identitatea şi semnătura şi încheind

un proces-verbal cu privire la aceste împrejurări. În ambele situații, în caz de refuz sau neputința de a semna, agentul o va depune în cutia poștală. În lipsa cutiei poștale, va afișa pe ușa locuinței destinatarului o înștiințare, al cărei conținut trebuie să fie în conformitate cu art. 163 alin. (3) C. proc. civ.

c) în fine, în ipoteza în care agentul procedural nu găsește pe nimeni la domiciliu, se va proceda la fel ca în situația reglementată de art. 163 alin. (3) C. proc. civ., când destinatarul, deşi este la domiciliu, refuză să primească citația.

În situațiile în care citația nu a putut fi înmânată sau depusă, agentul are obligația ca, în termen de cel mult 24 de ore de la depunerea sau afişarea înștiințării, să depună citația, precum şi procesul-verbal întocmit în astfel de cazuri, la sediul instanței de judecată care a emis citația ori, după caz, la cel al primăriei în raza căreia destinatarul locuieşte sau îşi are sediul, urmând ca acestea să comunice citația.

Dacă, ulterior, părții sau reprezentantului ei i s-a înmânat citația de către funcționarul anume desemnat în cadrul primăriei, acesta are obligația ca, în termen de cel mult 24 ore de la înmânare, să înainteze instanței de judecată dovada de înmânare, precum şi procesul-verbal.

Când termenul de 7 zile sau de 3 zile, după caz, prevăzut de art. 163 alin. (3) lit. f) C. proc. civ. s-a împlinit fără ca partea sau un reprezentant al ei să se prezinte la primărie pentru a i se înmâna citația, funcționarul anume însărcinat din cadrul primăriei va înainta instanței de judecată, de îndată, citația ce trebuia comunicată, precum şi procesul-verbal.

Conform art. 166 C. proc. civ., în situația în care imobilul în care locuia partea citată a fost demolat, a devenit nelocuibil sau de neîntrebuințat ori destinatarul actului nu mai locuieşte în imobilul respectiv sau atunci când comunicarea nu poate fi făcută din alte motive asemănătoare, agentul va raporta cazul grefei instanței spre a înştiința din timp partea care a cerut comunicarea despre această împrejurare şi a-i pune în vedere să facă demersuri pentru a obține noua adresă unde urmează a se face comunicarea.

Articolul 172 C. proc. civ. vizează ipoteza schimbării de domiciliu sau a locului citării în cursul procesului. Astfel, dacă în cursul procesului una dintre părți şi-a schimbat locul unde a fost citată, ea este obligată să încunoştințeze instanța, indicând locul unde va fi citată la termenele următoare, precum şi partea adversă prin scrisoare recomandată, a cărei recipisă de predare se va depune la dosar odată cu cererea prin care se înştiințează instanța despre schimbarea locului citării. Nerespectarea acestei obligații atrage

sancţiunea neluării în seamă a schimbării de domiciliu şi în consecinţă citarea va fi considerată ca valabil îndeplinită la vechea adresă[1].

În afară de reglementarea generală făcută prin art. 163, Codul de procedură civilă reglementează şi unele cazuri speciale privind modul de citare a unor anumite categorii de persoane.

Astfel, în conformitate cu prevederile art. 155 C. proc. civ. vor fi citaţi:

– statul, prin Ministerul Finanţelor Publice sau alte organe anume desemnate în acest scop de lege, la sediul acestora. Statul, în raporturile juridice de drept civil, se citează, de regulă, prin intermediul Ministerului Finanţelor.[2] De asemenea, Ministerul de Interne are calitate juridică procesuală – nu şi inspectoratele de poliţie[3].

– unităţile administrativ-teritoriale şi celelalte persoane juridice de drept public, prin cei însărcinaţi să le reprezinte în justiţie, la sediul acestora;

– persoanele juridice de drept privat, prin reprezentanţii lor, la sediul principal sau, atunci când este cazul, la sediul dezmembrământului lor;

– asociaţiile, societăţile şi alte entităţi fără personalitate juridică constituite potrivit legii, prin reprezentantul desemnat, la sediul sau domiciliul acestuia;

– cei supuşi procedurii insolvenţei, precum şi creditorii acestora, la domiciliul sau, după caz, la sediul acestora; după deschiderea procedurii, citarea va fi efectuată potrivit legii speciale;

– incapabilii sau cei cu capacitate de exerciţiu restrânsă, prin reprezentanţii sau ocrotitorii lor legali, la domiciliul ori sediul acestora, după caz; în caz de numire a unui curator special, potrivit art. 58 C. proc. civ., citarea se va face prin acest curator, la sediul său profesional;

– personalul misiunilor diplomatice, al oficiilor consulare şi cetăţenii români trimişi să lucreze în cadrul personalului organizaţiilor internaţionale, precum şi membrii de familie care locuiesc cu ei, cât timp se află în străinătate, prin Ministerul Afacerilor Externe[4]. Ceilalţi cetăţeni români, aflaţi în străinătate în interes de serviciu, inclusiv membrii familiilor care îi însoţesc, prin organele centrale care i-au trimis sau în subordinea cărora se află unitatea care i-a trimis în străinătate;

– persoanele care se află în străinătate, altele decât cele menţionate anterior, dacă au domiciliul sau reşedinţa cunoscută, printr-o citaţie scrisă trimisă cu scrisoare recomandată cu conţinut declarat şi confirmare de

---

[1] A se vedea O. Ungureanu, *Actele de procedură, op. cit.*, p. 168-169.

[2] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 139; O. Ungureanu, *Actele de procedură, op. cit.*, p.172.

[3] A se vedea C.S.J., s. civ., dec. nr. 1826/1992, în Dreptul nr. 10-11/1993, p. 107.

[4] A se vedea O. Ungureanu, *Actele de procedură, op. cit.*, p. 179.

primire, recipisa de predare a scrisorii la poşta română, în cuprinsul căreia vor fi menţionate actele ce se expediază, ţinând loc de dovadă a îndeplinirii procedurii, dacă prin tratate sau convenţii internaţionale la care este parte România ori prin acte normative speciale nu se prevede altfel.

Dacă domiciliul sau reşedinţa celor aflaţi în străinătate nu este cunoscut/cunoscută, citarea se face prin publicitate. Persoanele care se află în străinătate, citate potrivit art. 155 alin. (1) pct. 12 şi 13 C. proc. civ. pentru primul termen de judecată, vor fi înştiinţate prin citaţie că au obligaţia de a-şi alege un domiciliu în România unde urmează să li se facă toate comunicările privind procesul. În cazul în care acestea nu se conformează, comunicările li se vor face prin scrisoare recomandată, recipisa de predare la poşta română a scrisorii, în cuprinsul căreia vor fi menţionate actele ce se expediază, ţinând loc de dovadă de îndeplinire a procedurii.

– persoanele cu domiciliul sau reşedinţa necunoscută, sunt citate prin publicitate, potrivit art. 167 C. proc. civ. Procedura citării prin publicitate se face la cererea reclamantului care trebuie să probeze instanţei că a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a afla domiciliul pârâtului. Citarea prin publicitate se face afişându-se citaţia la uşa instanţei, pe portalul instanţei de judecată competente şi la ultimul domiciliu cunoscut al celui citat. În cazurile în care apreciază că este necesar, instanţa va dispune şi publicarea citaţiei în Monitorul Oficial al României sau într-un ziar central de largă răspândire. Odată cu încuviinţarea citării prin publicitate, instanţa va numi un curator dintre avocaţii baroului, care va fi citat la dezbateri pentru reprezentarea intereselor pârâtului. Procedura se consideră îndeplinită în a 15-a zi de la publicarea citaţiei, potrivit dispoziţiilor legale.

Dacă cel citat se înfăţişează şi dovedeşte că a fost citat prin publicitate cu rea-credinţă, toate actele de procedură ce au urmat încuviinţării acestei citări vor fi anulate, iar reclamantul care a cerut citarea prin publicitate va fi sancţionat potrivit dispoziţiilor art. 187 alin. (1) pct. 1 lit. c) C. proc. civ.

– moştenitorii, până la intervenirea lor în proces, vor fi citaţi printr-un curator special numit de instanţă, la domiciliul acestuia.

Potrivit art. 162 C. proc. civ., înmânarea citaţiilor şi a tuturor actelor de procedură în cazurile prevăzute la art. 155 alin. (1) pct. 1-5 şi pct. 12 C. proc. civ. sau atunci când actul urmează să fie înmânat unui avocat, notar public ori executor judecătoresc se poate face funcţionarului sau persoanei însărcinate cu primirea corespondenţei, care va semna dovada. În lipsa acestora, înmânarea citaţiei sau a actelor de procedură se va face administratorului clădirii, iar, în lipsă, paznicului sau agentului de pază, care va semna procesul-verbal întocmit în acest scop de către agent, după ce acesta din urmă a certificat în prealabil identitatea şi calitatea sa. În aceste

ipoteze, unitatea unde se află cel citat îi va înmâna de îndată acestuia citația ori, după caz, actul de procedură comunicat sub luare de dovadă, certificându-i semnătura sau arătând motivul pentru care nu s-a putut obține semnătura lui. Dovada se va preda agentului ori va fi trimisă direct instanței, dacă înmânarea citației nu s-a putut face de îndată.

În cazul în care una dintre părți participă în proces printr-un reprezentant convențional, acesta poate cere ca actele de procedură, inclusiv citarea să se facă la domiciliul reprezentantului. În lipsa unei asemenea precizări comunicarea se va face, după caz, potrivit art. 155 sau art. 156 C. proc. civ.

În principiu, comunicarea actelor de procedură se face la domiciliul sau reşedința celui citat. De la acest principiu, art. 229 C. proc. civ. face următoarea derogare: partea care a depus cererea personal sau prin mandatar şi a luat termenul în cunoştință, precum şi partea care a fost prezentă la un termen de judecată, personal sau printr-un reprezentant legal ori convențional, chiar neîmputernicit cu dreptul de a cunoaşte termenul, nu va fi citată în tot cursul judecării la acea instanță, considerându-se că ea cunoaşte termenele de judecată ulterioare. Aceste dispoziții îi sunt aplicabile şi părții căreia, personal ori prin reprezentant legal sau convențional ori prin funcționarul sau persoana însărcinată cu primirea corespondenței, i s-a înmânat citația pentru un termen de judecată, considerându-se că, în acest caz, ea cunoaşte şi termenele de judecată ulterioare aceluia pentru care citația i-a fost înmânată. Aceste situații sunt limitativ prevăzute de lege şi, drept urmare, sunt de strictă interpretare, neputând fi extinse şi la alte ipoteze[1]. Se susține, în doctrina mai veche, că pentru ca partea să poată lua cunoştință de termenele următoare, nu este suficient ca procedura de citare să fi fost completă la termenul fixat pentru înfățişare, ci se cere ca partea să fi fost cel puțin o dată prezentă la judecată[2].

Este necesară însă o nouă citare în cinci cazuri, aşa cum prevede art. 229 alin. (2) C. proc. civ.:

– în cazul reluării judecății, după ce a fost suspendată;

– în situația în care procesul se repune pe rol;

– când partea este chemată la interogatoriu, în afară de cazul în care a fost prezentă la încuviințarea lui, când s-a stabilit şi termenul pentru luarea acestuia;

– dacă, pentru motive temeinice, instanța a dispus ca partea să fie citată la fiecare termen;

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă. 2013, op. cit.*, p. 368.

[2] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituții, vol. I, op. cit.*, p. 426.

– în cazul în care instanța de apel sau de recurs fixează termen pentru rejudecarea fondului procesului după anularea hotărârii primei instanțe sau după casarea cu reținere.

Militarii încazarmați și deținuții sunt citați la fiecare termen [art. 229 alin. (3) și 4 C. proc. civ.].

Termenul de judecată nu poate fi preschimbat decât pentru motive temeinice, din oficiu sau la cererea oricăreia dintre părți. Completul de judecată învestit cu judecarea cauzei hotărăște în camera de consiliu, fără citarea părților. Părțile vor fi citate de îndată pentru noul termen fixat (art. 230 C. proc. civ.).

Potrivit art. 159 C. proc. civ. „citația și celelalte acte de procedură, sub sancțiunea nulității, vor fi înmânate părții cu cel puțin 5 zile înaintea termenului de judecată. În cazuri urgente sau atunci când legea prevede în mod expres, judecătorul poate dispune scurtarea termenului de înmânare a citației ori actului de procedură, despre aceasta făcându-se mențiune în citație sau în actul de procedură".

În consecință, partea citată fără respectarea acestui termen poate, dacă se înfățișează, să ceară amânarea judecății. În cazul în care partea nu se prezintă și judecata se face în lipsă, partea interesată poate să ceară anularea hotărârii pe motiv de neregulată citare fără a mai fi ținută să facă dovada cauzării unui prejudiciu.

Însă, înfățișarea părții în instanță, în persoană sau prin mandatar, fără să fi solicitat amânarea judecății pe motivul neregularității citării, acoperă orice vicii de procedură. Prin urmare, partea neregulat citată, dacă se înfățișează și nu ridică excepția de neregulată citare, nulitatea se acoperă [art. 160 alin. (2) C. proc. civ.]. Neregularitatea este acoperită și în situația în care partea lipsă la termenul la care s-a produs neregularitatea nu a invocat-o la termenul următor producerii ei, dacă la acest termen ea a fost prezentă sau legal citată.

Articolul 160 alin. (3) C. proc. civ. reglementează o ipoteză care nu a fost avută în vedere de vechiul Cod de procedură civilă, anume aceea în care, în lipsa părții nelegal citate, neregularitatea privind procedura de citare a acesteia poate fi invocată și de celelalte părți ori din oficiu, însă numai la termenul la care ea s-a produs.

Potrivit art. 171 C. proc. civ., când comunicarea actelor de procedură se face prin agenți procedurali, ei nu vor putea instrumenta decât în zilele lucrătoare între orele 7,00-20,00, iar în cazuri urgente, și în zilele nelucrătoare sau de sărbători legale, dar numai cu încuviințarea președintelui instanței.

În ipoteza în care unii dintre participanții la procesul civil refuză să se prezinte în urma citării obișnuite, aceștia vor fi aduși în instanță prin mandat,

la ordinul instanței. Se poate dispune aducerea cu mandat numai a martorilor şi experților [art. 313 şi art. 333 alin. (1) C. proc. civ.]. Legea prevede posibilitatea aducerii cu mandat a martorilor şi experților chiar de la primul termen, însă numai în pricinile urgente.

Comunicarea actelor de procedură, altele decât citația, se face ori de câte ori legea procesuală civilă prevede necesitatea efectuării unei asemenea operațiuni[1]. De comunicarea anumitor acte de procedură legea procesuală civilă leagă, de cele mai multe ori, curgerea unui termen sau a unor efecte juridice procesuale.

Necesitatea comunicării actelor de procedură este prevăzută de Codul de procedură în următoarele situații:

– comunicarea copiilor de pe cererile depuse la instanță;

– comunicarea copiilor de pe înscrisurile depuse drept mijloace de probă;

– comunicarea interogatoriului pentru persoanele juridice (art. 355);

– comunicarea copiilor de pe hotărârile judecătoreşti [art. 427 alin. (1)];

– încunoştințarea debitorului prin somație că s-a pornit împotriva sa o executare silită, comunicându-i-se şi copii de pe încheierea instanței şi de pe titlul executoriu (art. 666 C. proc. civ.).

Potrivit art. 154 alin. (1) C. proc. civ., comunicarea actelor de procedură se face din oficiu. Comunicarea se face potrivit regulilor privitoare la înmânarea citațiilor, adică la domiciliul/sediul părților (regula generală). De la această regulă art. 170 C. proc. civ. face următoarea derogare: „Partea prezentă în instanță personal, prin avocat sau prin alt reprezentant este obligată să primească actele de procedură şi orice înscris folosit în proces care i se comunică în şedință. Dacă se refuză primirea, actele şi înscrisurile se consideră comunicate prin depunerea lor la dosar, de unde, la cerere, partea le poate primi sub semnătură".

În situația în care unul şi acelaşi act urmează a fi comunicat mai multor persoane, se înmânează fiecăruia câte o copie. Dacă sunt mai multe părți şi au un singur reprezentant, este suficientă comunicarea unui singur exemplar către reprezentant.

---

[1] A se vedea A. Tabacu, *Citarea şi comunicarea actelor de procedură potrivit Noului Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 3/2011, p. 120-135.

Secțiunea a 3-a. Nulitatea actelor de procedură

§1. Preliminarii

Actele de procedură trebuie duse la îndeplinire cu respectarea anumitor condiții și forme impuse de lege. Respectarea acestor condiții și forme reprezintă garanția realizării scopului urmărit, înfăptuirea unei judecăți obiective în fiecare cauză civilă.

Reglementările în vigoare prevăd și sancțiunile ce se aplică în cazul nerespectării lor. Sancțiunile pot privi atât actele încheiate cu nerespectarea dispozițiilor legii cât și persoanele care nu au ținut seama de aceste dispoziții. Sancțiunile care se aplică persoanelor pot fi sancțiuni disciplinare (mustrare, avertisment etc.) sau sancțiuni pecuniare. Este posibilă chiar aplicarea unor sancțiuni penale, în cazul în care faptele săvârșite constituie infracțiuni (luare de mită, mărturie mincinoasă, fals, rupere de sigilii etc.).

Consecințele pe care încălcările comise le au asupra actelor procesuale însăși, adică asupra valabilității acestora, se constituie ca niște sancțiuni procedurale propriu-zise (nulități)[1] despre care vom vorbi în continuare.

§2. Noțiunea de nulitate și clasificarea actelor procedurale

Nulitatea este sancțiunea, cu o funcție preventivă și una reparatorie, care lovește orice act juridic săvârșit fără respectarea dispozițiilor prevăzute de lege pentru validitatea sa, lipsindu-l de eficacitate[2].

Instituția nulității procedurale mai poate fi privită nu numai având un rol sancționator, ci și ca un efect al invocării altor excepții procesuale. De exemplu, ca efect al invocării excepției de necompetență, actul îndeplinit de un judecător necompetent este nul[3].

Nulitățile pot fi clasificate[4] în funcție de mai multe criterii.

---

[1] A se vedea L. CHIRIAZI, *Regimul juridic al nulității actelor de procedură în noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 8/2011, p. 27-36.

[2] A se vedea I. LEȘ, *Sancțiunile...*, *op. cit.*, p. 22. A se vedea și O. UNGUREANU, *Nulitățile...*, *op. cit.*, p. 21.

[3] A se vedea AL. SUCIU, *Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă*, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 381.

[4] A se vedea I. LEȘ, *Sancțiunile procedurale...*, *op. cit.*, p.31-51; FL. MĂGUREANU, *op. cit.*, p. 184-186.

Astfel, din punctul de vedere al regimului lor juridic[1] sau, potrivit prevederilor din Codul de procedură civilă (art. 174), în funcţie de interesul (public sau privat) ocrotit, există nulităţi *absolute* şi nulităţi *relative*.

Nulităţile absolute reprezintă sancţionarea actelor de procedură săvârşite prin încălcarea sau nesocotirea normelor de natură imperativă, prin care se ocroteşte un interes public, de la care nu se poate deroga, deoarece ele privesc condiţiile şi formele esenţiale ale valabilităţii actelor procesuale.

Nulităţile absolute prezintă următorul regim juridic:

– pot fi invocate în orice stadiu al judecăţii;

– pot fi ridicate de către orice persoană interesată sau din oficiu de către instanţa de judecată ori de către procuror;

– nu pot fi acoperite prin acordul părţilor.

Nulităţile relative sancţionează actele de procedură săvârşite cu nerespectarea dispoziţiilor legale de natură dispozitivă, prin care se ocroteşte un interes de ordine privată, norme de la care se poate deroga, aceste norme fiind prevăzute pentru a înlesni apărarea intereselor uneia dintre părţi sau pentru a suplini voinţa neexprimată a părţilor.

Nulităţile relative se caracterizează prin următoarele trăsături:

– pot fi invocate numai într-un anumit termen sau într-o anumită formă;

– dreptul de a le invoca îi revine numai părţii interesate;

– pot fi acoperite, partea interesată putând să renunţe, expres sau tacit, la dreptul de a invoca nulitatea actului.

Pe lângă deosebirile de esenţă dintre nulitatea absolută şi cea relativă semnalăm şi elemente comune. În acest sens, considerăm că în baza dispoziţiilor art. 92 C. proc. civ., nulitatea relativă poate fi invocată nu numai de partea a cărei interese au fost prejudiciate, ci şi de către procuror, în cauzele în care este necesar pentru apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicţie şi ale dispăruţilor, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege. De asemenea, suntem de părere că judecătorul, deşi nu poate invoca din oficiu nulitatea relativă, totuşi, în virtutea rolului său activ, poate să atragă atenţia părţii interesate asupra posibilităţii invocării în favoarea sa a nulităţii actului, fără a produce prin aceasta un dezechilibru în egalitatea de tratament a ambelor părţi.

Nulităţile mai pot fi clasificate şi după alte criterii[2]:

– în funcţie de izvorul din care provin, există nulităţi exprese (în care vătămarea se prezumă) şi nulităţi virtuale (care izvorăsc din nesocotirea principiilor fundamentale sau a altor reguli procesual civile);

---

[1] A se vedea V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 212.

[2] A se vedea: I. LEŞ, *Sancţiunile procedurale, op. cit.*, p.31-51; M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 763-764.

– în raport de natura condițiilor a căror neobservare determină ineficiența actului de procedură, există nulități extrinseci (intervin în cazul neobservării unor condiții exterioare ale actului de procedură) și nulități intrinseci (atrase de neîndeplinirea unor cerințe ce țin de natura sau substanța actului);

– în funcție de raportul cauzal specific dintre diferitele acte de procedură, sunt nulități proprii și nulități derivate;

– după întinderea efectului distructiv al sancțiunii: nulități totale și nulități parțiale;

– în raport de modul cum operează: nulități de drept și nulități judiciare[1].

În funcție de producerea (sau nu) a unei vătămări procesuale prin nerespectarea cerințelor legale pentru îndeplinirea unui act de procedură, nulitatea poate îmbrăca două forme: *nulitate condiționată* și *nulitate necondiționată*.

Nulitatea condiționată, așa cum este reglementată de art. 175 alin. (1) C. proc. civ., intervine atunci când actul de procedură este îndeplinit prin nerespectarea cerințelor legale și, astfel, s-a adus părții o vătămare, care nu poate fi înlăturată decât prin desființarea acestuia.

Dacă în cazul nulităților expres prevăzute de lege producerea unei vătămări nu trebuie dovedită, fiind prezumată, revine părții interesate sarcina de a face dovada contrară [art. 175 alin. (2) C. proc. civ.].

Nulitatea nu operează decât dacă sunt întrunite cumulativ următoarele trei condiții: a) nerespectarea regulilor de procedură privitoare la formele care trebuie respectate cu ocazia întocmirii sau a aducerii la îndeplinire a actelor de procedură; b) prin aceasta i s-a pricinuit o vătămare procesuală părții; c) această vătămare să nu poată fi înlăturată decât prin anularea actului[2].

În ceea ce privește a doua formă, *nulitatea necondiționată*, așa cum rezultă din prevederile art. 176 C. proc. civ., aceasta nu este condiționată de existența unei vătămări în cazul încălcării dispozițiilor legale referitoare la:

– capacitatea procesuală;

– reprezentarea procesuală;

– competența instanței;

– compunerea sau constituirea instanței;

– publicitatea ședinței de judecată;

– alte cerințe legale extrinseci actului de procedură, dacă legea nu dispune altfel.

Articolul 177 alin. (1) C. proc. civ. dă posibilitatea judecătorilor ca, ori de câte ori constată că există posibilități practice pentru remedierea ne-

---

[1] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 281.

[2] *Idem*, p. 282-284.

regularităţilor săvârşite să se recurgă la ele. Practic, în asemenea cazuri se dispune îndreptarea neregularităţilor actului de procedură. În cazul în care asemenea remedii nu sunt posibile pentru înlăturarea vătămării se va pronunţa nulitatea actului.

Cu toate acestea, nulitatea nu poate fi acoperită dacă a intervenit decăderea ori o altă sancţiune procedurală sau dacă se produce ori subzistă o vătămare [art. 177 alin. (2) C. proc. civ.].

În fine, actul de procedură nu va fi anulat dacă până la momentul pronunţării asupra excepţiei de nulitate a dispărut cauza acesteia [art. 177 alin. (3) C. proc. civ.].

§3. Invocarea, constatarea şi efectele nulităţii

Nulitatea actelor de procedură poate fi invocată pe cale de excepţie sau, dacă avem în vedere numai nulităţile absolute, prin intermediul căilor legale de atac.

Instanţa, potrivit regulilor (caracteristicilor) după care se face distincţie între cele două categorii de nulităţi, este obligată să rezolve problema părţii care poate invoca nulitatea, termenul în care a fost invocată, precum şi posibilitatea sau imposibilitatea acoperirii ei.

Trebuie menţionată şi norma înscrisă în alineatul al doilea al art. 178 C. proc. civ., potrivit căruia nulitatea relativă poate fi invocată numai de partea interesată şi numai dacă neregularitatea nu a fost cauzată prin propria faptă. Aşa de pildă, reclamantul care a introdus cererea de chemare în judecată la o instanţă necompetentă din punct de vedere teritorial, nu va putea cere declinarea competenţei.

Conform dispoziţiilor art. 178 alin. (1) C. proc. civ., nulitatea absolută poate fi invocată de orice parte din proces, de judecător sau, după caz, de procuror, în orice stare a judecăţii cauzei, dacă legea nu prevede altfel.

Termenul în care pot fi invocate nulităţile relative este prevăzut de art. 178 alin. (3) C. proc. civ.. text potrivit căruia, nulitatea relativă trebuie invocată astfel:

– pentru neregularităţile săvârşite până la începerea judecăţii, prin întâmpinare sau, dacă întâmpinarea nu este obligatorie, la primul termen de judecată;

– pentru neregularităţile săvârşite în cursul judecăţii, la termenul la care s-a săvârşit neregularitatea sau, dacă partea nu este prezentă, la termenul de judecată imediat următor şi înainte de a pune concluzii pe fond.

Potrivit art. 178 alin. (4) C. proc. civ., partea interesată poate renunţa, expres sau tacit, la dreptul de a invoca nulitatea relativă.

Trebuie precizat şi faptul că toate cauzele de nulitate a actelor de procedură deja efectuate trebuie invocate deodată, sub sancţiunea decăderii părţii din dreptul de a le mai invoca [art. 178 alin. (5) C. proc. civ.][1].

Constatarea nulităţilor se face de către instanţa de judecată, care se va pronunţa printr-o încheiere sau prin hotărâre, după caz[2]. Cât timp nulitatea nu a fost pronunţată de instanţa de judecată, actul de procedură nu încetează să producă efectele unui act corect întocmit.

Constatarea nulităţii unui act de procedură are drept consecinţă de a lipsi acel act de orice eficacitate juridică, de a-l lipsi de funcţia lui procesuală.

Actul de procedură nul sau anulabil este desfiinţat, în tot sau în parte, de la data îndeplinirii lui [art. 179 alin. (1) C. proc. civ.].

Desfiinţarea unui act de procedură atrage şi desfiinţarea actelor de procedură următoare, dacă acestea nu pot avea o existenţă de sine stătătoare. Având în vedere faptul că actele de procedură sunt acte complexe, acte care se întocmesc şi se aduc la îndeplinire în mod succesiv, este firesc ca anularea unui act de procedură să atragă după sine anularea tuturor actelor următoare, în măsura în care acestea din urmă nu pot avea existenţă de sine stătătoare. Aşa de pildă, dacă se anulează procedura de citare, este firesc ca şi hotărârea dată pe baza acestei proceduri să fie declarată nulă, deoarece instanţa nu putea hotărî asupra obiectului litigiului fără citarea legală a părţilor.

În conformitate cu art. 179 alin. (4) C. proc. civ., nulitatea unui act de procedură nu împiedică faptul ca acesta să producă alte efecte juridice decât cele care decurg din natura lui proprie. Astfel, deşi unele acte de procedură sunt declarate nule, ele produc anumite efecte. Spre exemplu, o acţiune nulă întrerupe prescripţia; un act autentic declarat nul pentru vicii de formă, păstrează puterea doveditoare de înscris sub semnătură privată.

Nulitatea unui act de procedură nu intervine automat, aşa cum am mai spus trebuie constatată de instanţă. Mai mult, dacă este cazul, instanţa poate dispune refacerea actului de procedură, cu respectarea tuturor condiţiilor de validitate [art. 179 alin. (2) C. proc. civ.].

---

[1] A se vedea L.Al. Viorel, *Regula invocării concomitente sau, după caz, „de îndată" a unor nulităţi, motive şi, respectiv, mijloace de apărare. Principiul loialităţii*, în R.R.D.P. nr. 3/2013, p. 124-148.

[2] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 780-781.

Secţiunea a 4-a. Termenele procedurale

§1. Consideraţii generale

1.1. Noţiunea şi importanţa termenelor procedurale

Pe lângă condiţiile privitoare la conţinut şi formă, actele procesuale trebuie să îndeplinească şi condiţia privind termenul în care pot fi întocmite sau duse la îndeplinire.

În sens procesual, prin noţiunea de termen se înţelege durata de timp, stabilită de lege sau de judecător, înlăuntrul căreia trebuie îndeplinit sau dimpotrivă, este oprit a face un anumit act de procedură[1]. În anumite cazuri, prevăzute de lege, termenul poate fi reprezentat şi de data, momentul la care se îndeplineşte un anumit act de procedură, aşa cum rezultă şi din dispoziţiile art. 180 alin. (2) C. proc. civ.

Rolul termenelor procedurale este de a contribui, alături de celelalte instituţii ale dreptului procesual civil, la valorificarea drepturilor şi intereselor lor procesuale (intentarea acţiunii, propunerea probelor, pregătirea apărării, exercitarea căilor de atac etc.), precum şi de a sancţiona întârzierile care ar împiedica desfăşurarea normală a procesului. Codul de procedură civilă în art. 180-186, precum şi în alte articole reglementează anumite termene specifice diverselor activităţi procesuale.

1.2. Clasificarea termenelor procedurale

Se pot face clasificări după mai multe criterii: după modul în care sunt stabilite, în funcţie de caracteristicile lor şi funcţie de efectele pe care le produc.

a) În funcţie de modul cum sunt stabilite, termenele procedurale se împart în termene *legale, judecătoreşti* şi *convenţionale*[2].

Termenele legale sunt stabilite în mod expres prin lege. Pot fi termene legale perfecte sau fixe, când durata lor nu poate fi modificată de instanţă, cum ar fi, de exemplu, termenele în care poate fi exercitată calea extraordinară de atac a revizuirii (art. 511 C. proc. civ.) şi termene legale imperfecte, când legea însăşi permite instanţei să prelungească un anumit termen, cum ar fi, spre exemplu posibilitatea de prelungire a termenului de apel cu încă

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 234; I. Leş, *Principii şi instituţii, vol. I, op. cit.*, p. 453.

[2] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 785-786.

cinci zile, dacă apelantul trebuie să completeze ori să modifice cererea de apel [art. 471 alin. (3) C. proc. civ.].

Termenele judecătoreşti sunt fixate de instanță în cursul procesului. Sunt, de exemplu, termene judecătoreşti, termenele de înfățişare, termenul fixat pentru efectuarea anumitor lucrări, cum ar fi efectuarea unei cercetări la fața locului etc. Termenele judecătoreşti, fiind fixate de către instanța de judecată, pot fi, în principiu, modificate în funcție de necesitățile ivite.

Termenele convenționale sunt acelea pe care, în conformitate cu prevederile legale, le pot stabili părțile, dar fiind necesar să le încuviințeze instanța, pot fi considerate o variantă a termenelor judecătoreşti[1].

b) După caracteristicile lor, aşa cum rezultă şi din prevederile art. 180 alin. (1) C. proc. civ., există termene *imperative* şi termene *prohibitive*.

Termenele imperative (peremptorii) impun ca înăuntrul lor anumite drepturi să fie exercitate sau anumite acte de procedură să fie îndeplinite. Aşa de pildă, art. 485 alin. (1) C. proc. civ. prevede că înăuntrul termenul de 30 zile de la comunicarea hotărârii, partea interesată trebuie să depună recursul, depunerea recursului după această dată fiind sancționată cu respingerea sa pe motiv de tardivitate.

Termenele prohibitive (dilatorii) impun ca înăuntrul lor anumite drepturi sau acte de procedură să nu poată fi exercitate, respectiv îndeplinite. În legătură cu clasificarea termenelor procesuale în termene imperative şi prohibitive, trebuie subliniat faptul că din punctul de vedere al intereselor pe care aceste termene le apără, adeseori ele sunt imperative numai pentru una din părți şi prohibitive pentru cealaltă. De exemplu, termenul de 30 zile pentru exercitarea căii de atac a recursului este imperativ pentru partea care are interes să exercite calea de atac a recursului şi prohibitiv pentru partea care are interes să execute hotărârea[2].

c) În funcție de efectele pe care le produc, termenele procedurale se împart în *absolute* şi *relative*.

Termenele absolute au caracter de obligativitate, atât pentru părți cât, şi pentru instanță. De exemplu, termenele prevăzute de lege pentru exercitarea căilor de atac, termenul în care trebuie depusă întâmpinarea ş.a. Nerespectarea acestor termene este sancționată, după caz, cu decăderea din dreptul avut sau cu nulitatea actului.

Termenele relative, dacă nu au fost respectate, nu au nicio influență asupra mersului procesului şi nici nu atrag sancțiuni procesuale, cel mult sancțiuni disciplinare pentru judecători. În categoria termenelor relative

---

[1] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 295.

[2] După unii autori mai există şi termene de recomandare. A se vedea I. DELEANU, *Tratat, vol. I, 2005*, p. 259-260; FL. MĂGUREANU, *op. cit.*, p. 175.

intră, cu titlu de exemplu, termenul de 15 zile în care poate fi amânată pronunțarea hotărârii, termenul de 30 de zile de la pronunțarea hotărârii în care trebuie motivată hotărârea etc.

1.3. Caracterele termenelor procedurale

Termenele procedurale se caracterizează prin fixitate (stabilitate) şi continuitate. Fixitatea caracterizează îndeosebi termenele legale. Prin acest caracter se înțelege stabilirea unui interval de timp care, în principiu, nu poate fi modificat. Există totuşi şi cazuri în care legea permite judecătorului să deroge de la regula fixității. De exemplu, cazul prevăzut de art. 471 alin. (3) C. proc. civ., care permite prelungirea termenului în care se poate fac completarea sau modificarea cererii de apel cu încă cinci zile; cazul prevăzut de art. 159 C. proc. civ., care permite scurtarea termenului pentru înmânarea citațiilor în pricinile urgente etc.

Continuitatea termenelor presupune curgerea lor fără posibilitatea de întrerupere sau suspendare de la prima până la ultima zi. Există însă şi cazuri în care termenele procedurale pot fi suspendate sau întrerupte.

Suspendarea termenelor procedurale intervine, spre exemplu, în materia perimării. Astfel, potrivit art. 418 C. proc. civ., cursul termenului de perimare este suspendat pe toată perioada cât durează împrejurările datorită cărora părțile sunt puse în situația de a nu mai putea acționa în sensul continuării judecății.

O altă excepție de la regula continuității o constituie întreruperea termenelor procedurale, care are loc în următoarele cazuri: a) când partea care trebuia să facă actul de procedură sau mandatarul său moare înainte de expirarea termenului. De exemplu, în materia apelului (art. 469 C. proc. civ.), termenul se întrerupe şi va începe să curgă din nou după ce se va face o nouă comunicare, pe numele moştenirii; b) când partea a fost împiedicată să îndeplinească actul de procedură în termenul prevăzut de lege datorită unor împrejurări mai presus de voința sa (caz de forță majoră). În această ipoteză, actul de procedură se va îndeplini în termen de 15 zile de la încetarea împiedicării [art. 186 alin. (2) C. proc. civ.].

În cazul întreruperii, termenele reîncep să curgă, intervalul de timp care s-a scurs înainte de întrerupere nefiind luat în considerare. În acest sens, art. 184 alin. (4) C. proc. civ. dispune: „Termenul procedural se întrerupe şi un nou termen începe să curgă de la data noii comunicări în următoarele cazuri:

– când a intervenit moartea uneia dintre părți; în acest caz, se face din nou o singură comunicare la ultimul domiciliu al părții decedate, pe numele moștenirii, fără să se arate numele și calitatea fiecărui moștenitor;

– când a intervenit moartea reprezentantului părții; în acest caz, se face din nou o singură comunicare părții".

§2. Calculul termenelor procedurale

Potrivit articolului 181 C. proc. civ., termenele procedurale se calculează pe ani, luni, zile și ore.

Termenele stabilite pe săptămâni, luni sau ani se împlinesc în ziua corespunzătoare din ultima săptămână ori lună sau din ultimul an. Dacă ultima lună nu are zi corespunzătoare celei în care termenul a început să curgă, termenul se împlinește în ultima zi a acestei luni.

De pildă, termenul de un an care a început să curgă la 26 aprilie se sfârșește în aceeași zi, adică la 26 aprilie a anului următor; termenul de o lună care a început, să zicem, la aceeași dată se sfârșește la 26 mai, iar cel de o săptămână, început în ziua de luni se sfârșește în săptămâna următoare în aceeași zi.

O particularitate prezintă termenele stabilite pe luni care încep să curgă la 29, 30 sau 31 ale unei luni și care se sfârșesc într-o lună care nu are o asemenea zi. În asemenea cazuri termenul se consideră împlinit în ultima zi a acelei luni, de exemplu, termenul de o lună început la 31 ian. se sfârșește la 28 sau 29 februarie [art. 181 alin. (1) pct. 3 teza a doua C. proc. civ.].

Termenele fixate pe zile, se calculează întotdeauna pe zile libere, în calculul termenului neintrând nici ziua de la care începe să curgă termenul, nici ziua când acesta se împlinește [art. 181 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ.]. Să luăm, spre exemplu, termenul de 5 zile pentru declararea apelului în materie de ordonanță președințială [art. 999 alin. (1) C. proc. civ.]; dacă părții i s-a făcut comunicarea pe ziua de 1 septembrie, ea poate depune cererea de apel și în ziua de 7 septembrie, deoarece în calculul termenului nu intră nici ziua când i s-a făcut comunicarea, nici ziua în care se sfârșește termenul.

În legătură cu termenele stabilite pe ore, invocăm dispoziția cuprinsă în alin. (1) pct. 1 al art. 181 C. proc. civ.: „când termenul se socotește pe ore, acesta începe să curgă de la ora zero a zilei următoare".

Calcularea termenelor procedurale pune și problema termenelor care se sfârșesc într-o zi de sărbătoare legală sau când serviciul este suspendat. Potrivit art. 181 alin. (2) C. proc. civ. „Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul se prelungește până în prima zi lucrătoare care urmează. Această dispoziție este de aplicare generală, în sensul

că ea se referă, deopotrivă, la toate termenele fixare pe ani, luni, zile sau ore.

Menționăm de asemenea, faptul că partea este obligată, indiferent de modul cum a fost stabilit termenul, să depună actele până la ora închiderii registraturii instanței sau a închiderii oficiului poştal, dacă trimiterea se face prin poştă [art. 182 alin. (2) C. proc. civ.].

De asemenea, trebuie să reținem şi dispozițiile art. 183 C. proc. civ., la care se face trimitere în textul menționat anterior. Potrivit acestor norme, actul de procedură depus înăuntrul termenului prevăzut de lege prin scrisoare recomandată la oficiul poştal sau depus la un serviciu de curierat rapid ori la un serviciu specializat de comunicare este considerat a fi făcut în termen. Actul depus de partea interesată înăuntrul termenului prevăzut de lege la unitatea militară ori la administrația locului de deținere unde se află această parte este, de asemenea, considerat ca făcut în termen. În astfel de cazuri, recipisa oficiului poştal, precum şi înregistrarea ori atestarea făcută, după caz, de serviciul de curierat rapid, de serviciul specializat de comunicare, de unitatea militară sau de administrația locului de deținere, pe actul depus, servesc drept dovadă a datei depunerii actului de către partea interesată.

Referitor la data de la care încep să curgă termenele procedurale, art. 184 C. proc. civ. dispune că „termenele încep să curgă de la data comunicării actelor de procedură, dacă legea nu dispune altfel". În consecință, ori de câte ori legea stabileşte un termen, fără a-i preciza momentul din care începe să curgă, se va aplica regula generală potrivit căreia termenele încep să curgă de la data comunicării actului.

Dacă legea prevede în mod expres un alt fapt, se va lua ca punct de plecare a termenului faptul precizat. De exemplu, în materia ordonanței preşedințiale [art. 999 alin. (1) C. proc. civ.], se prevede în mod expres că termenul pentru exercitarea căii de atac curge, după caz, de la pronunțarea sau de la comunicarea hotărârii.

Legea stabileşte, în situații diverse, ca punct de plecare a termenelor data afişării anumitor acte. De pildă, în materia executării silite se prevede că vânzarea bunurilor imobile nu se poate face într-un termen mai scurt de 20 de zile şi nici mai lung de 40 de zile de la afişarea publicației de vânzare la locul unde va avea loc licitația [art. 837 alin. (2) C. proc. civ.].

În practica judiciară se pune şi problema dacă poate sau nu constitui punct de plecare a termenelor data la care se îndeplineşte un alt act echivalent cu cel prescris de lege. În această privință, art. 184 alin. (2) C. proc. civ. prevede că „se consideră că actul a fost comunicat părții şi în

cazul în care aceasta a primit sub semnătură copie de pe act, precum şi în cazul în care ea a cerut comunicarea actului unei alte părţi"[1].

§3. Sancţiunea nerespectării termenelor procedurale

Decăderea şi nulitatea actului sunt sancţiunile ce intervin pentru nerespectarea termenelor procedurale.

Decăderea[2] este sancţiunea procesuală care se aplică în cazul în care anumite drepturi sau acte procedurale nu au fost exercitate în termenele prevăzute de lege.

În acest sens, art. 185 alin. (1) C. proc. civ. dispune: „Când un drept procesual trebuie exercitat într-un anumit termen, nerespectarea acestuia atrage decăderea din exercitarea dreptului, în afară de cazul în care legea dispune altfel".

Decăderea poate opera ca sancţiune procesuală în următoarele ipoteze[3]:

– în ipoteza în care legea stabileşte un termen fix pentru exercitarea unui drept sau îndeplinirea unui act de procedură şi partea a lăsat să se scurgă acest termen fără a se folosi de el. De exemplu, neexercitarea căii de atac a recursului în termen de 30 zile de la comunicarea hotărârii atrage decăderea părţii din dreptul de a mai exercita această cale de atac [art. 485 alin. (1) C. proc. civ. coroborat cu art. 185 alin. (1) C. proc. civ.];

– în cazul în care legea impune ca exercitarea unui drept sau îndeplinirea unor acte de procedură să se facă într-o anumită ordine şi partea n-a respectat dispoziţiile legale stabilite în acest sens. De exemplu, excepţiile de procedură relative care n-au fost invocate prin întâmpinare sau cel mai târziu la primul termen de judecată după săvârşirea neregularităţii procedurale, în etapa cercetării procesului şi înainte de a se pune concluzii în fond, atrag decăderea părţii din dreptul de a le mai putea invoca în tot cursul judecăţii [art. 247 alin. (2) coroborat cu art. 208 alin. (2) C. proc. civ.].

Invocarea decăderii se face pe cale de excepţie în cursul judecăţii. Decăderea poate fi invocată diferit după cum au fost încălcate norme imperative sau dispozitive care reglementează exercitarea drepturilor procesuale[4].

---

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, T.C. BRICIU, C.C. DINU, *op. cit.*, p. 236.

[2] A se vedea I. LEŞ, *Sancţiunile procesuale*, p. 141-143.

[3] Pentru alte ipoteze, a se vedea şi M. TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 802-803.

[4] A se vedea I. LEŞ, *Sancţiunile procesuale*, p. 160-161.

Astfel, dacă termenul nerespectat este reglementat printr-o normă imperativă, decăderea poate fi invocată atât de partea interesată cât şi de instanţă din oficiu; aceste decăderi pot fi invocate în orice stadiu al procesului[1].

În ipoteza în care termenul nerespectat este reglementat printr-o normă dispozitivă, decăderea poate fi invocată numai de partea interesată şi cel mai târziu până la primul termen care are loc după ce s-a cunoscut motivul decăderii.

Precizăm că părţile, în cazul în care decăderea se referă la nerespectarea unui termen reglementat de o normă cu caracter dispozitiv, pot renunţa la dreptul de a o invoca. Însă, dacă decăderea decurge din nerespectarea unui termen prevăzut de o normă cu caracter imperativ, părţile nu pot renunţa la dreptul de a o invoca.

Constatarea decăderii operează de plin drept, în sensul că instanţa nu poate aprecia asupra pronunţării sau nepronunţării ei. În toate cazurile, dacă decăderea este invocată în condiţiile prevăzute de lege, instanţa este obligată să o constate.

Constatarea decăderii are ca efect stingerea completă a tuturor posibilităţilor exercitării dreptului sau îndeplinirii actului neformulat în termen. Constatarea decăderii se răsfrânge şi asupra actelor succesive, ce urmează dreptului sau actului procesual nerealizat în termen, în măsura în care nu pot avea o existenţă de sine stătătoare.

Repunerea în termen. Sancţiunea decăderii nu operează în cazul în care partea dovedeşte că a fost împiedicată de a-şi exercita dreptul sau de a îndeplini actul de procedură dintr-o împrejurare mai presus de voinţa sa. În acest sens, art. 185 alin. (1) C. proc. civ. prevede că partea care a pierdut un termen procedural va fi repusă în termen numai dacă dovedeşte că întârzierea se datorează unor motive temeinic justificate. În acest scop, partea va îndeplini actul de procedură în cel mult 15 zile de la încetarea împiedicării, cerând totodată repunerea sa în termen. În cazul exercitării căilor de atac, această durată este aceeaşi cu cea prevăzută pentru exercitarea căii de atac.

Cererea de repunere în termen va fi rezolvată de instanţa competentă să soluţioneze cererea privitoare la dreptul neexercitat în termen.

Nulitatea. Nerespectarea termenelor procedurale poate atrage şi nulitatea sau anularea actului.

---

[1] Termenele pentru exercitarea căilor de atac având caracter imperativ, decăderea din beneficiul lor poate fi ridicată oricând în cursul procesului şi chiar din oficiu de către instanţă.

Referitor la actul de procedură care a fost făcut peste termenul stabilit, acesta nu va produce niciun efect, fiind lovit de nulitate. În aceeaşi ordine de idei, în cazul în care legea opreşte îndeplinirea unui act de procedură înăuntrul unui termen, actul făcut înaintea împlinirii termenului poate fi anulat la cererea celui interesat [art. 185 alin. (2) C. proc. civ.].

Aşadar, actele făcute peste termenele sancționate cu decăderea, sunt nule. De exemplu, apelul făcut peste termenul legal atrage sancțiunea respingerii sale ca tardiv introdus.

Legea interzice în anumite situații de a se face unele acte într-un anumit interval de timp. În aceste cazuri, legiuitorul a dorit ca actele făcute mai înainte de a se scurge acel interval de timp să rămână lipsite de efecte juridice, adică să fie declarate nule.

Această regulă nu-şi găseşte aplicarea în cazul termenelor legale imperative. Ea se aplică doar în cazul termenelor legale prohibitive. Aşa de pildă, apelul făcut mai înainte de începerea curgerii termenului (mai înainte de comunicarea hotărârii) nu se consideră ca prematur introdus şi, în consecință nul, ci ca fiind valabil exercitat. În acest sens se dispune în mod expres prin art. 468 alin. (3) C. proc. civ.: „Dacă o parte face apel înainte de comunicarea hotărârii, aceasta se socoteşte comunicată la data depunerii cererii de apel".

Deci, când este vorba de acte a căror îndeplinire este lăsată la aprecierea părții interesate, partea poate acționa şi înainte ca termenul să fi început să curgă, deoarece, dreptul existând înaintea începerii curgerii termenului, exercițiul său nu poate fi oprit de faptul că acesta n-a început să curgă, ci numai de faptul că termenul s-a scurs în întregime şi partea n-a beneficiat de el.

BOUIASCIENTIA

PARTEA A II-A

PROCEDURA CONTENCIOASĂ

BCU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCUIASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Capitolul I. Procedura în fața primei instanțe

Secțiunea 1. Etapa scrisă

§1. Considerații preliminare

Procesul civil parcurge două mari faze: judecata şi executarea silită. Faza judecății poate străbate şi ea mai multe stadii: judecata în primă instanță, judecata în apel, judecata în recurs, judecata în cadrul celorlalte căi de atac (extraordinare). În cadrul acestor stadii, judecata parcurge în linii mari aceleaşi etape, şi anume: etapa scrisă, etapa cercetării procesului, etapa dezbaterilor în fond, etapa deliberării şi pronunțării hotărârii judecătoreşti.

Etapa scrisă începe în momentul depunerii cererii de chemare în judecată şi se sfârşeşte la primul termen de judecată. Această etapă are rolul de a determina cu precizie elementele principale ale judecății: părțile litigante, obiectul litigiului şi modul în care părțile îşi vor dovedi ori îşi vor apăra drepturile şi interesele.

Corespunzător acestor elemente, menționăm ca acte de procedură specifice acestei etape: cererea de chemare în judecată, întâmpinarea, cererea reconvențională, copii de pe înscrisuri etc. – ca acte ale părților – şi rezoluția de primire a cererii de chemare în judecată, fixarea primului termen de judecată, citarea părților, încheieri privind luarea măsurilor asigurătorii etc. – acte ale instanței.

Etapa cercetării procesului presupune îndeplinirea unei serii de acte de procedură, care pregătesc şi facilitează dezbaterile ce vor urma în vederea soluționării litigiului. Dintre acestea menționăm, aşa cum rezultă din art. 237 alin. (2) C. proc. civ.: invocarea şi soluționarea excepțiilor, examinarea pretențiilor şi apărărilor părților, întregirea cadrului procesual cu privire la eventualii participanți care vor fi introduşi în proces pe calea intervenției, luarea, dacă este cazul, a unor măsuri asigurătorii, formularea, verificarea şi constatarea eventualelor acte procesuale de dispoziție (care, astfel, ar putea pune capăt procesului), propunerea, încuviințarea şi administrarea dovezilor şi orice alte acte de procedură necesare soluționării cauzei.

Etapa dezbaterilor în fond demarează cu momentul punerii în discuție a cererilor, excepțiilor procesuale şi a apărărilor care nu au fost soluționate în cursul cercetării procesului, precum şi a celor care, conform legii, pot fi

invocate în orice stadiu al judecății. Principalele activități din cadrul acestei etape, care, ca regulă, se desfășoară în ședință publică și pe cât posibil la același termen, vizează eventuala completare sau refacere a unor probe, susținerea de către părți a cererilor și apărărilor formulate, dezbaterea tuturor împrejurărilor de fapt și a temeiurilor de drept invocate și, evident, formularea unor concluzii prin depunerea unor completări la notele întocmite anterior începerii dezbaterilor în fond.

Etapa deliberării și pronunțării hotărârii este ultima fază a judecății în fața primei instanțe. Din punctul de vedere al desfășurării, ea cuprinde două momente: deliberarea și pronunțarea hotărârii. Actele procedurale care se efectuează în această etapă sunt: minuta, încheieri de amânare a pronunțării și hotărârea, actul final și de dispoziție al instanței.

§2. Sesizarea instanței de judecată

Pentru a se ajunge la intenția de a declanșa activitatea judiciară în vederea apărării drepturilor civile încălcate sau nerecunoscute este necesar ca cei interesați să sesizeze instanța de judecată competentă.

Activitatea instanțelor judecătorești, în materie civilă, se caracterizează și prin aceea că ele nu-și pot începe acțiunea decât pe baza unor cereri, făcute de cei interesați în vederea apărării drepturilor încălcate sau nerecunoscute.

În materie civilă instanțele judecătorești sunt sesizate prin cererea de chemare în judecată, care pune în mișcare acțiunea civilă, învestind instanța cu judecarea cauzei.

Așa cum rezultă și din textul art. 192 alin. (1) C. proc. civ., dreptul de a sesiza instanța de judecată cu o cerere, în vederea valorificării unui drept civil subiectiv, aparține, în primul rând, titularului acelui drept. Însă, așa cum am spus și cu alt prilej, instanța de judecată poate fi sesizată și învestită cu soluționarea unei cereri și de alte persoane sau chiar autorități ale statului, care nu sunt titulare ale drepturilor în discuție, dar cărora legea le conferă legitimitate procesuală activă. În acest sens, avem în vedere creditorii chirografari (pe calea acțiunii oblice), procurorul [în baza art. 92 alin. (1) C. proc. civ.], persoanele și autoritățile indicate de art. 111 C. civ., care trebuie să sesizeze instanța de tutelă în legătură cu existența unui minor lipsit de ocrotire părintească în vederea instituirii unei tutele.

În materie civilă, ca regulă, procesul se declanșează în urma sesizării instanței de judecată prin formularea și depunerea de către reclamant a unei cereri de chemare în judecată, în forma și condițiile prevăzute de art. 148-152 C. proc. civ.

Există situații în care legea prevede în mod expres obligativitatea ca, înainte de a sesiza instanța de judecată cu soluționarea unei cereri, să fi fost parcursă o procedură prealabilă, caz în care cererea de chemare în judecată va fi însoțită de dovada parcurgerii respectivei proceduri, așa cum rezultă din art. 193 alin. (1) C. proc. civ. Trebuie precizat că neîndeplinirea procedurii prealabile nu poate fi invocată decât de către pârât prin întâmpinare, sub sancțiunea decăderii [art. 193 alin. (2) C. proc. civ.].

În schimb, cererile cu privire la chemarea în judecată a altor persoane nu au fost avute în vedere de legiuitor sub aspectul procedurii prealabile. În consecință, cererea de chemare în garanție formulată în procesul în care reclamantul, înainte de sesizarea instanței, a parcurs procedura prealabilă la care era obligat, nu este supusă obligației parcurgerii acestei proceduri[1].

Dintre situațiile în care se impune parcurgerea unei proceduri prealabile[2] menționăm, cu titlu de exemplu, în primul rând, pe cea reglementată de Legea contenciosului administrativ. Astfel, potrivit art. 7 din Legea nr. 554/2004, înainte de a se adresa instanței, cel vătămat printr-un act administrativ trebuie să reclame autorității emitente, care are obligația ca în 30 de zile să rezolve reclamația, existând şi posibilitatea adresării organului ierarhic superior.

În acelaşi sens, menționăm Legea nr. 192/2006, care prevede în mod expres (în art. 60[1]) categoriile de litigii în care este obligatorie participarea la ședința de informare cu privire la avantajele medierii, anterior declanşării acțiunii civile în fața instanței de judecată. Este vorba de litigii în domeniul protecției consumatorilor, în materia dreptului familiei, în domeniul litigiilor privind posesia, grănițuirea, strămutarea de hotare, precum şi în orice alte litigii care privesc raporturile de vecinătate, în domeniul răspunderii, în litigiile de muncă izvorâte din încheierea, executarea şi încetarea contractelor individuale de muncă, în litigiile civile a căror valoare este sub 50.000 lei.

De asemenea, potrivit art. 193 alin. (3) C. proc. civ., la sesizarea instanței cu dezbaterea procedurii succesorale, reclamantul va depune o încheiere emisă de notarul public cu privire la verificarea evidențelor succesorale prevăzute de Codul civil. În acest caz, neîndeplinirea procedurii prealabile va fi invocată de către instanță, din oficiu, sau de către pârât. Precizăm că în această situație nu este vorba propriu-zis de o procedură prealabilă, ci doar de obținerea şi depunerea încheierii emise de notarul public, care să ateste că a fost efectuată verificarea evidențelor succesorale respective.

---

[1] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 484/2013, în Dreptul nr. 10/2013, p. 227. A se vedea şi A. Trăilescu, *Discuții privind procedura prealabilă în cazul autorizației de construire*, în Dreptul nr. 10/2013, p. 153-162.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 249-251.

Cererea de chemare în judecată trebuie să fie formulată în scris şi să cuprindă elementele indicate de art. 194 C. proc. civ. Totodată, ca orice cereri adresate instanţelor judecătoreşti, cererea de chemare în judecată se timbrează, cu excepţia cazurilor în care legea prevede altfel. În acest sens, art. 197 C. proc. civ. dispune că dovada achitării taxelor datorate se ataşează cererii. Netimbrarea sau timbrarea insuficientă atrage anularea cererii de chemare în judecată, în condiţiile legii.

Determinarea cuantumului **taxelor judiciare de timbru** pentru acţiunile şi cererile introduse la instanţele judecătoreşti se face de către instanţa de judecată, în conformitate cu prevederile O.U.G. nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru.

Potrivit dispoziţiilor acestui act normativ, în cazul taxelor calculate în funcţie de valoarea obiectului cererii, valoarea la care se calculează taxele judiciare de timbru este cea prevăzută în acţiune sau în cerere. Dacă valoarea este contestată sau apreciată de instanţă ca vădit derizorie, evaluarea se face în condiţiile art. 98 alin. (3) C. proc. civ.

În cererile având ca obiect dreptul de proprietate sau un alt drept real asupra unui imobil, taxa de timbru se calculează în funcţie de valoarea impozabilă a bunului imobil. Dacă valoarea impozabilă este contestată sau apreciată de instanţă ca vădit derizorie, taxarea cererilor se va face prin raportare la grilele notariale cuprinzând valorile orientative ale proprietăţilor imobiliare.

Când prin cerere se solicită acordarea unor prestaţii succesive, dacă durata existenţei dreptului este nedeterminată, taxa de timbru se calculează la valoare, corespunzător valorii prestaţiei anuale.

Taxele judiciare de timbru se datorează atât pentru judecata în primă instanţă, cât şi pentru exercitarea căilor de atac, în condiţiile prevăzute de lege.

Taxele judiciare de timbru se plătesc anticipat, cu excepţiile prevăzute de lege. Dacă cererea de chemare în judecată este netimbrată sau insuficient timbrată, reclamantului i se pune în vedere, în condiţiile art. 200 alin. (2) teza I C. proc. civ., obligaţia de a timbra cererea în cuantumul stabilit de instanţă şi de a transmite instanţei dovada achitării taxei judiciare de timbru, în termen de cel mult 10 zile de la primirea comunicării instanţei. Prin aceeaşi comunicare instanţa îi pune în vedere reclamantului posibilitatea de a formula, în condiţiile legii, cerere de acordare a facilităţilor la plata taxei judiciare de timbru, în termen de 5 zile de la primirea comunicării.

Însă, instanţa nu va proceda la comunicarea cererii de chemare în judecată pârâtului decât după soluţionarea cererii de acordare a facilităţilor la plata taxei judiciare de timbru.

În ipoteza în care o acțiune are mai multe capete de cerere, cu finalitate diferită, taxa judiciară de timbru se datorează pentru fiecare capăt de cerere în parte, după natura lui, cu excepția cazurilor în care prin lege se prevede altfel. Dacă la momentul înregistrării cererii au fost timbrate doar o parte din capetele de cerere, acțiunea va fi anulată în parte, numai pentru acele capete de cerere pentru care nu a fost achitată taxa judiciară de timbru.

Cererile reconvenționale, cererile de intervenție principală, precum cererile de chemare în garanție se taxează după regulile aplicabile obiectului cererii, dacă aceasta ar fi fost exercitată pe cale principală.

Împotriva modului de stabilire a taxei judiciare de timbru, reclamantul poate face cerere de reexaminare, la aceeași instanță, în termen de 3 zile de la data comunicării taxei datorate. Cererea de reexaminare este scutită de la plata taxei judiciare de timbru. Aceasta se soluționează în camera de consiliu de un alt complet, fără citarea părților, prin încheiere definitivă.

Instanța va proceda la comunicarea cererii de chemare în judecată, de asemenea, numai după soluționarea cererii de reexaminare.

În ipoteza admiterii integrale sau parțiale a cererii de reexaminare, instanța va dispune restituirea taxei de timbru total ori, după caz, proporțional cu reducerea sumei contestate.

Cererea de chemare în judecată se va face și depune într-un număr de exemplare corespunzător numărului părților cărora trebuie să li se comunice, în afară de cazurile în care părțile au un reprezentant comun sau partea figurează în mai multe calități juridice, când se va face într-un singur exemplar. În toate cazurile este necesar și un exemplar pentru instanță.

Dacă această obligație nu este îndeplinită, instanța o va putea îndeplini din oficiu sau va putea pune în sarcina oricăreia dintre părți îndeplinirea acestei obligații, pe cheltuiala părții care avea această îndatorire. De asemenea, în cazul în care cererea a fost comunicată, potrivit legii, prin fax sau prin poștă electronică, grefierul de ședință este ținut să întocmească din oficiu copii de pe cerere, pe cheltuiala părții care avea această obligație.

În conformitate cu art. 150 C. proc. civ., la fiecare exemplar al cererii se vor alătura copii de pe înscrisurile de care partea înțelege a se folosi în proces. Copiile vor fi certificate de parte pentru conformitate cu originalul. Se vor putea depune în copie și doar părțile din înscris referitoare la proces, urmând ca instanța să dispună, dacă va fi nevoie, înfățișarea înscrisului în întregime. Când înscrisurile sunt redactate într-o limbă străină, ele se depun în copie certificată, însoțite de traducerea legalizată efectuată de un traducător autorizat.

Când cererea este făcută prin mandatar, se va alătura procura în original sau în copie legalizată (art. 151 C. proc. civ.). În baza art. 202 C. proc. civ.,

în procesele în care sunt mai mulți reclamanți sau pârâți, judecătorul, ținând cont de numărul foarte mare al acestora, de necesitatea de a se asigura desfășurarea normală a activității de judecată, cu respectarea drepturilor și intereselor legitime ale părților, va putea dispune, prin rezoluție, reprezentarea lor prin mandatar și îndeplinirea procedurii de comunicare a actelor de procedură numai pe numele mandatarului, la domiciliul sau sediul acestuia. Reprezentarea se va face, după caz, prin unul sau mai mulți mandatari, persoane fizice ori persoane juridice, cu respectarea dispozițiilor privind reprezentarea judiciară. Dacă părțile nu își aleg un mandatar sau nu se înțeleg asupra persoanei mandatarului, judecătorul va numi, prin încheiere, un curator special, în condițiile art. 58 alin. (3) C. proc. civ., care va asigura reprezentarea reclamanților sau, după caz, a pârâților și căruia i se vor comunica actele de procedură. Măsura numirii curatorului se comunică părților, care vor suporta cheltuielile privind remunerarea acestuia.

Potrivit prevederilor art. 199 C. proc. civ., cererea de chemare în judecată (fie că este depusă personal sau prin reprezentant, fie că este sosită prin poștă, curier, fax sau scanată și transmisă prin poștă electronică ori prin înscris în formă electronică) se înregistrează și primește dată certă prin aplicarea ștampilei de intrare. După înregistrare, cererea și înscrisurile care o însoțesc, la care sunt atașate, când este cazul, dovezile privind modul în care acestea au fost transmise către instanță, se predau președintelui instanței sau persoanei desemnate de acesta, care va lua de îndată măsuri în vederea stabilirii în mod aleatoriu a completului de judecată, potrivit legii.

Completul căruia i s-a repartizat aleatoriu cauza verifică, de îndată, dacă cererea de chemare în judecată îndeplinește cerințele prevăzute la art. 194-197 C. proc. civ.

În vederea **regularizării actului de procedură**[1], conform art. 200 C. proc. civ., dacă cererea de chemare în judecată nu îndeplinește aceste cerințe, reclamantului i se vor comunica în scris lipsurile, cu mențiunea că, în termen de cel mult 10 zile de la primirea comunicării, trebuie să facă toate completările sau modificările dispuse, sub sancțiunea anulării cererii. Se exceptează de la această sancțiune obligația de a se desemna un reprezentant comun.

---

[1] A se vedea G.L. ZIDARU, Unele aspecte privind regularizarea cererii de chemare în judecată și noua reglementare a taxelor judiciare de timbru, în R.R.D.P. nr. 3/2013, p. 149-173; G.S. LEFTER, Regularizarea cererii de chemare în judecată – instrument de realizare a dreptului la judecarea cauzei în termen optim și previzibil, în R.R.D.P. nr. 4/2013, p. 126-143; G.C. FRENȚIU, *Reflecții pe marginea art. 200 din noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 10/2013, p. 130-142.

Dacă obligațiile privind completarea sau modificarea cererii nu sunt îndeplinite în termenul prevăzut de lege, prin încheiere, dată în camera de consiliu, se dispune anularea cererii.

În doctrină se susține, pe bună dreptate, că lipsa celorlalte elemente ale cererii de chemare în judecată care nu sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute de art. 196 C. proc. civ. nu poate atrage anularea cererii de chemare în judecată, deoarece sunt nulități relative care presupun invocarea lor de către pârât şi producerea unei vătămări[1].

Împotriva încheierii de anulare, reclamantul va putea face numai cerere de reexaminare, solicitând motivat să se revină asupra măsurii anulării. Cererea de reexaminare se face în termen de 15 zile de la data comunicării încheierii. Cererea de reexaminare se soluționează prin încheiere definitivă dată în camera de consiliu, cu citarea reclamantului, de către un alt complet al instanței respective, desemnat prin repartizare aleatorie, care va putea reveni asupra măsurii anulării dacă aceasta a fost dispusă eronat sau dacă neregularitățile au fost înlăturate în termenul acordat în acest scop. În cazul admiterii cererii de reexaminare, cauza se retrimite completului inițial învestit.

Pentru întocmirea dosarului cauzei, la serviciul de arhivă şi registratură, după primirea cererii de chemare în judecată, aceasta şi anexele ei se aşează într-o mapă pe care se scrie numărul de înregistrare (din registrul general de dosare) denumirea instanței de judecată, numele părților din proces, precum şi natura cauzei. După aceste operațiuni dosarul cauzei va mai fi înregistrat în opisul alfabetic, în condica de termene pentru arhivă şi în registrul informativ. Prin intermediul acestor operațiuni se va putea şti în fiecare moment unde se găseşte dosarul cauzei, cât şi stadiul în care acestea se află.

Depunerea cererii de chemare în judecată produce o serie de **efecte,** dintre care cele mai importante sunt:

– *Învesteşte instanța cu judecarea cauzei.* Prin introducerea şi respectiv primirea cererii de chemare în judecată, instanța sesizată dobândeşte dreptul şi totodată îşi asumă obligația de a cerceta şi soluționa cauza;

– *Fixează natura şi obiectul procesului.* Prin cererea de chemare în judecată reclamantul este obligat să-şi precizeze pretențiile față de pârât [art. 194 lit. c) C. proc. civ.]. Precizarea pretențiilor este necesară, între altele, pentru a se fixa de la bun început limitele procesului, instanța de judecată neputând hotărî decât asupra celor ce formează obiectul pricinii

[1] A se vedea M. Ursuța, *Scurte considerații cu privire la elementele obligatorii ale cererii de chemare în judecată în noul Cod de procedură civilă*, în R.R.J. nr. 4/2013.

supuse judecății. Instanța este chemată să se pronunțe numai asupra a ceea ce s-a cerut, fără a putea extinde cercetarea și asupra unor lucruri care nu s-au cerut, ori să acorde mai mult decât s-a cerut[1]; încălcarea acestei reguli deschide, pentru partea interesată, calea revizuirii hotărârii [art. 509 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ.].

Reclamantul este obligat să precizeze și temeiul juridic din care își deduce pretențiile. Această precizare este necesară pentru a-i da posibilitatea pârâtului să-și pregătească apărarea. Instanța de judecată nu este însă legată de calificarea juridică pe care reclamantul o dă faptelor sau împrejurărilor din care el își deduce pretențiile față de pârât. În exercitarea rolului său activ, instanța este obligată de a pune în discuție contradictorie a părților orice împrejurări de fapt sau de drept și, în consecință, să dea acțiunii calificarea juridică adecvată;

– *Stabilește cadrul procesual* cu privire la părțile între care se poartă procesul. Numai părțile între care procesul s-a pornit pot figura în această calitate în cursul dezbaterilor și numai asupra lor se vor răsfrânge efectele actelor procesuale ulterioare. În cursul dezbaterilor vor putea fi însă introduse în proces și alte persoane dacă au un interes în cauza care se judecă sau părțile le-au chemat pentru a le sprijini poziția procesuală pe care o ocupă;

– *Determină competența teritorială a instanței.* După cum se știe, regula generală după care se determină competența instanțelor judecătorești în materie civilă, este domiciliul/sediul pârâtului [art. 107 alin. (1) C. proc. civ.]. Dacă este vorba de o competență alternativă, prin depunerea cererii de chemare în judecată la una din instanțe, se stinge dreptul de opțiune, de a alege între instanțele deopotrivă competente de a judeca acea pricină. Există și posibilitatea părții interesate ca, pe cale de excepție, să ridice în fața instanței sesizate lipsa de competență a acesteia și să ceară trimiterea cauzei spre a fi judecată de instanța competentă;

– *Întrerupe cursul prescripției.* Conform art. 2537 pct. 2 și art. 2539 alin. (1) C. civ., prescripția se întrerupe prin introducerea unei cereri de chemare în judecată ori de arbitrare, chiar dacă cererea a fost introdusă la un organ de jurisdicție ori de urmărire penală necompetent sau chiar dacă este nulă pentru lipsă de formă.

Cererea se consideră depusă din ziua în care a fost primită și înregistrată la instanța respectivă, când este depusă personal sau prin mandatar, iar când a fost expediată prin poștă, din ziua când a fost predată la poștă recomandat.

---

[1] A se vedea C.S.J., s. civ., dec. nr. 1966/1993, în Dreptul nr. 8/1994, p. 79.

Întreruperea şterge prescripția începută înainte de a se fi ivit împrejurarea care a provocat-o. Deci, după întrerupere, începe să curgă o nouă prescripție;

– Introducerea cererii de chemare în judecată produce şi *efectul punerii în întârziere,* care se diferențiază de la caz la caz. Astfel, pentru posesorul de bună-credință al unui bun încetează dreptul de a mai culege fructele; dacă pârâtul este chemat în judecată pentru predarea unui bun corporal cert şi determinat, riscurile trec din ziua chemării, în exclusivitate, asupra sa; dacă pretențiile reclamantului se referă la o obligație de a da sau a face ceva, din ziua chemării în judecată pârâtul va fi ținut să plătească daune-interese; dacă este vorba de o sumă de bani, din ziua chemării în judecată vor începe să curgă dobânzile; în materie de pensie de întreținere data introducerii cererii va fi considerată ca data de la care urmează să se plătească pensia etc.

§3. Pregătirea judecății

Înainte de fixarea primului termen de judecată, în conformitate cu dispozițiile art. 201 C. proc. civ., judecătorul, de îndată ce constată că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege pentru cererea de chemare în judecată, dispune, prin rezoluție, comunicarea acesteia către pârât, punându-i-se în vedere că are obligația de a depune întâmpinare, sub sancțiunea prevăzută de lege, care va fi indicată expres, în termen de 25 de zile de la comunicarea cererii de chemare în judecată, în condițiile art. 165 C. proc. civ. Întâmpinarea se comunică de îndată reclamantului, care este obligat să depună răspuns la întâmpinare în termen de 10 zile de la comunicare. Pârâtul va lua cunoştință de răspunsul la întâmpinare de la dosarul cauzei.

În termen de 3 zile de la data depunerii răspunsului la întâmpinare, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

Dacă pârâtul nu a depus întâmpinare în termenul prevăzut de lege sau, după caz, reclamantul nu a comunicat răspuns la întâmpinare, de asemenea în termenul legal, la data expirării termenului corespunzător, judecătorul fixează prin rezoluție primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției, dispunând citarea părților.

Este permis ca în procesele urgente termenele prevăzute de lege să poată fi reduse de judecător în funcție de circumstanțele cauzei. În ipoteza în care pârâtul domiciliază în străinătate, judecătorul va fixa un termen mai îndelungat, rezonabil, în raport cu împrejurările cauzei.

Tot pentru pregătirea judecății, instanța, sub rezerva dezbaterii la primul termen de judecată, dacă s-a solicitat prin cererea de chemare în judecată, va putea dispune citarea pârâtului la interogatoriu, alte măsuri pentru administrarea probelor, precum şi pentru desfăşurarea procesului potrivit legii. Totodată, în condițiile legii, se vor putea încuviința, prin încheiere executorie, măsuri asigurătorii, precum şi măsuri pentru asigurarea probelor.

În concordanță cu prevederile art. 204 C. proc. civ., reclamantul poate să-şi modifice cererea şi să propună noi dovezi, sub sancțiunea decăderii, numai până la primul termen la care acesta este legal citat. În acest caz, instanța dispune amânarea pricinii şi comunicarea cererii modificate pârâtului, în vederea formulării întâmpinării, care, sub sancțiunea decăderii, va fi depusă cu cel puțin 10 zile înaintea termenului fixat, urmând a fi cercetată de reclamant la dosarul cauzei.

Cu toate acestea, cererea nu se consideră modificată şi, în consecință, nu se va da termen, ci se vor trece în încheierea de şedință declarațiile verbale făcute în instanță când:

– se îndreaptă greşelile materiale din cuprinsul cererii;

– reclamantul măreşte sau micşorează cuantumul obiectului cererii;

– se solicită contravaloarea obiectului cererii, pierdut sau pierit în cursul procesului;

– se înlocuieşte o cerere în constatare printr-o cerere în realizarea dreptului sau invers, atunci când cererea în constatare este admisibilă.

Modificarea cererii de chemare în judecată după primul termen la care reclamantul este legal citat poate avea loc numai cu acordul expres al tuturor părților [art. 204 alin. (3) C. proc. civ.].

Cu una sau două zile anterior termenului fixat pentru judecată, dosarele se scot de la arhivă de către grefierul de şedință în vederea pregătirii şedinței de judecată. Acesta va verifica modul de îndeplinire a procedurii în fiecare dosar, făcându-şi mențiunile necesare pentru a putea aduce la cunoştința instanței starea în care se află cauza, atunci când aceasta va fi luată în dezbatere.

Grefierul de şedință va înregistra dosarele în condica de şedință, după care va întocmi lista proceselor ce urmează a fi dezbătute la acel termen de judecată.

Natura cauzelor şi caracterul urgent al acestora vor determina ordinea cauzelor din lista de procese. Astfel, cererile de ordonanță preşedințială, cererile privind acordarea unei pensii de întreținere, cererile privind încredințarea copiilor, contestațiile la executare, vor putea fi declarate urgente şi trecute înaintea celorlalte [art. 215 alin. (2) C. proc. civ.].

În conformitate cu dispozițiile art. 215 alin. (1) C. proc. civ., pentru fiecare ședință de judecată se va întocmi o listă cu procesele ce se dezbat în acea zi, care va fi afișată pe portalul instanței și la ușa sălii de ședință cu cel puțin o oră înainte de începerea acesteia. Lista va cuprinde și intervalele orare orientative fixate pentru strigarea cauzelor.

Pricinile care nu se află în stare de judecată vor putea fi amânate peste rândul stabilit chiar la începutul ședinței de judecată. Această amânare poate fi făcută chiar și de un singur judecător (art. 220 C. proc. civ.).

Secțiunea a 2-a. Cercetarea și dezbaterea în fond a procesului

§1. Ședința de judecată

1.1. Noțiune

În cadrul ședinței de judecată, în prezența și prin intermediul instanței de judecată se efectuează toate lucrările privind cercetarea, dezbaterea și soluționarea litigiului dintre părți.

Forma specifică de activitate a instanțelor judecătorești o constituie ședința de judecată și dezbaterile care au loc în cadrul acesteia. În afara ședinței de judecată nu există proces civil[1].

Ședința de judecată prezintă o deosebită importanță, deoarece în cadrul ei se cercetează și se soluționează de către instanța de judecată litigiul dintre părți, în privința tuturor problemelor controversate, instanța de judecată urmând a da răspuns prin actul final și de dispoziție, hotărârea judecătorească.

Respectarea tuturor principiilor fundamentale ale procesului civil trebuie să caracterizeze întreaga activitate procesuală care are loc în cadrul ședinței de judecată. În mod deosebit își găsesc aplicarea principiile oralității și contradictorialității. Oralitatea dezbaterilor permite părților să discute în contradictoriu în cadrul ședinței de judecată împrejurările de fapt și drept care au dat naștere litigiului, ori s-au ivit pe parcursul judecății.

Pentru a asigura bunul mers al judecății, președintele completului de judecată este în drept să ia orice măsură legală care se impune. Astfel, el poate chema la ordine pe orice persoană care tulbură mersul dezbaterilor, iar la nevoie poate dispune evacuarea din sală. Dacă printre cei îndepărtați

[1] A se vedea A. Tabacu, *Ședința de judecată potrivit Noului Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 2/2012, p. 233-247.

din sală se află una dintre părți, în vederea asigurării dreptului la apărare, instanța este obligată ca înainte de încheierea dezbaterilor să o cheme în sală și să-i aducă la cunoștință faptele și actele esențiale îndeplinite în lipsa sa, precum și declarațiile celor ascultați. Dacă partea evacuată din sală a fost asistată de un apărător care a rămas în sală, nu mai este necesar ca partea să fie încunoștințată de cele petrecute în lipsa sa [art. 217 alin. (8) C. proc. civ.]. Când cel care tulbură liniștea ședinței este însuși apărătorul părții, președintele îl va chema la ordine și, dacă, din cauza atitudinii lui, continuarea dezbaterilor nu mai este cu putință, procesul se va amâna, aplicându-se amenda judiciară prevăzută la art. 187 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., iar cheltuielile ocazionate de amânare vor fi trecute în sarcina sa, prin încheiere executorie.

Tot pentru a se asigura buna desfășurare a dezbaterilor în ședința de judecată, președintele poate să interzică intrarea publicului în sala de ședință dacă sala este prea aglomerată, să interzică intrarea în sală a persoanelor care poartă arme, exceptând bineînțeles pe cei care le poartă în interesul serviciului ce-l prestează în fața instanței, să oblige pe cei chemați să vorbească să stea în picioare, în afară de cazurile în care acest lucru nu este cu putință [art. 217 alin. (2) și (3) C. proc. civ.].

De asemenea, în condițiile art. 218 C. proc. civ., dacă în cursul ședinței se săvârșește o infracțiune, președintele o constată și îl identifică pe făptuitor. Procesul-verbal întocmit se trimite procurorului. Instanța poate, în condițiile legii penale, să dispună și reținerea făptuitorului.

1.2. Desfășurarea dezbaterilor

Președintele completului de judecată este cel care are sarcina și totodată dreptul de a conduce dezbaterile în cadrul ședinței de judecată, atât în etapa cercetării cât și în cea a dezbaterilor în fond. Ceilalți membri ai completului, deși au aceleași drepturi ca și președintele completului, pot interveni în dezbateri numai prin intermediul președintelui. Acest lucru este necesar pentru a se asigura operativitatea judecății și pentru a nu se purta discuții parțiale sau paralele, care să distragă atenția de la problemele care se discută.

Președintele completului deschide ședința de judecată. Tot el este acela care o poate suspenda și ridica la sfârșitul dezbaterilor [art. 216 alin. (1) C. proc. civ.].

Debutul dezbaterilor este marcat de strigarea numărului de ordine a cauzei din lista de procese după care se face apelul părților. Se verifică apoi modul de îndeplinire a procedurii de citare și, în funcție de rezultatul aflat,

se va lua măsura corespunzătoare: amânarea; suspendarea; judecata în lipsa unei părți; judecata în prezența părților, când procedura de citare a fost îndeplinită corect și părțile s-au prezentat în fața instanței.

Părțile nu sunt obligate a se prezenta personal în fața instanței. Ele se pot prezenta și prin mandatari sau pot lipsi. În mod excepțional, reprezentarea nu este permisă în procesele de divorț și atunci când părțile sunt chemate personal la interogator.

1.3. Încercarea de împăcare a părților

Potrivit art. 227 alin. (1) C. proc. civ., în tot cursul procesului, judecătorii au datoria de a încerca împăcarea părților; în acest scop ei vor solicita înfățișarea personală a părților, chiar dacă acestea sunt reprezentate.

Prin urmare, cea dintâi datorie a judecătorului cauzei este de a încerca împăcarea părților. Sfaturile de împăcare vor fi date în așa fel încât din conținutul lor să nu reiasă care va fi soluția finală a procesului, deoarece într-o asemenea situație judecătorul devine recuzabil [art. 42 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ.].

În litigiile care, potrivit legii, pot face obiectul procedurii de mediere, judecătorul poate invita părțile să participe la o ședință de informare cu privire la avantajele folosirii acestei proceduri. Când consideră necesar, ținând seama de circumstanțele cauzei, judecătorul va recomanda părților să recurgă la mediere, în vederea soluționării litigiului pe cale amiabilă, în orice fază a judecății. Medierea nu este obligatorie pentru părți.

În situațiile în care judecătorul recomandă medierea, părțile se vor prezenta la mediator, în vederea informării lor cu privire la avantajele medierii. După informare, părțile decid dacă acceptă sau nu soluționarea litigiului prin mediere. Până la termenul fixat de instanță, care nu poate fi mai scurt de 15 zile, părțile depun procesul-verbal întocmit de mediator cu privire la rezultatul ședinței de informare.

Dacă încercarea de împăcare a reușit, înseamnă că a avut loc o tranzacție judiciară, condițiile împăcării urmând a fi consemnate într-o hotărâre de expedient (care consfințește învoiala părților)[1].

1.4. Ordinea în care se dă cuvântul părților

Articolul 15 C. proc. civ. prevede că procesele se dezbat verbal, cu excepția cazului în care legea dispune altfel sau când părțile solicită expres

[1] A se vedea G. DURAC, *Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil*, Ed. Polirom, Iași, 1999, p. 162-165.

instanței ca judecata să se facă numai pe baza actelor depuse la dosar. Oralitatea domină, de regulă, întreaga fază a dezbaterilor judiciare.

Ordinea în care se dă cuvântul părților în instanță este arătată de art. 216 alin. (2) C. proc. civ.: se dă mai întâi cuvântul reclamantului pentru a-şi susține pretențiile şi apoi pârâtului pentru a se apăra.

Dacă pârâtul are de ridicat vreo excepție de procedură, ordinea va fi răsturnată; în asemenea cazuri cuvântul se dă mai întâi pârâtului, iar după aceea reclamantului, pentru a discuta asupra excepției ridicate.

Reprezentantul Ministerului Public va vorbi cel din urmă, în afară de cazul când a pornit acțiunea. Altor persoane sau organe care participă la proces li se va da cuvântul în limita drepturilor pe care le au în proces.

În cazul coparticipării procesuale, cuvântul se va da în aceeaşi ordine, mai întâi reclamanților şi după aceea pârâților.

Potrivit art. 216 alin. (3) C. proc. civ. instanța poate acorda cuvântul părților de mai multe ori. Cuvântul, replica şi contrareplica trebuie acordate cu atenție pentru a nu se ajunge la discuții interminabile şi fără legătură cu cauza. În ipoteza în care se acordă cuvântul în replică şi în contrareplică, se va avea grijă ca pârâtul să aibă întotdeauna cuvântul ultimul.

Preşedintele poate să limiteze în timp intervenția fiecărei părți. În acest caz, el trebuie să pună în vedere părții, înainte de a-i da cuvântul, timpul pe care îl are la dispoziție.

Judecătorii sau părțile pot pune întrebări celorlalți participanți la proces numai prin mijlocirea preşedintelui, care poate însă încuviința ca aceştia să pună întrebările direct. Ordinea în care se pun întrebările se stabileşte de către preşedinte.

1.5. Judecata în lipsă

Dacă la apelul părților se constată că una dintre ele, deşi legal citată, lipseşte, se va proceda la judecata în lipsă.

Judecata în lipsa uneia dintre părți este reglementată în art. 223 alin. (1) şi (2) C. proc. civ. Potrivit acestor norme, dacă la orice termen una dintre părți se prezintă, iar cealaltă lipseşte, instanța este obligată să treacă la judecarea cauzei. Dezbaterile se vor face pe baza lucrărilor aflate la dosar şi susținerilor părții prezente. La pronunțarea hotărârii se va ține seama de dovezile administrate, examinând şi excepțiile şi apărările părții care lipseşte.

Aceste prevederi se aplică în mod corespunzător şi în cazul în care lipsesc ambele părți, deşi au fost legal citate, dacă cel puțin una dintre ele a cerut în scris judecarea cauzei în lipsă.

1.6. Primul termen la care părțile sunt legal citate

După cum am mai precizat, procesul civil parcurge mai multe faze şi etape, într-o succesiune firească şi necesară. Un moment deosebit de important este marcat de *primul termen la care părțile sunt legal citate*, moment care, prin importanța şi efectele de care este legat, corespunde „instituției" numită *prima zi de înfățişare* reglementată de vechiul Cod de procedură civilă[1].

Primul termen la care părțile sunt legal citate este, aşa cum spuneam, un moment deosebit de important în cadrul dezbaterilor judiciare în fiecare cauză civilă, deoarece de acest moment se leagă efectuarea a o serie de acte procesuale menite a întregi cadrul inițial al procesului şi de a suplini anumite lipsuri semnalate până la acea dată. Neefectuarea acestor acte până la momentul considerat primul termen la care părțile sunt legal citate atrage, de regulă, sancțiunea decăderii din dreptul de a le mai putea îndeplini în restul judecății.

Astfel, în conformitate cu art. 131 alin. (1) C. proc. civ., la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, judecătorul este obligat, din oficiu, să verifice şi să stabilească dacă instanța sesizată este competentă general, material şi teritorial să judece pricina, consemnând în cuprinsul încheierii de şedință temeiurile de drept pentru care constată competența instanței sesizate. Încheierea are caracter interlocutoriu.

De asemenea, potrivit art. 130 alin. (2) C. proc. civ., necompetența materială şi teritorială de ordine publică trebuie invocată de părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe. La fel, necompetența de ordine privată poate fi invocată doar de către pârât cel mai târziu la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe, dacă întâmpinarea nu este obligatorie [art. 130 alin. (3) C. proc. civ.].

Tot până la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate pot fi invocate nulitățile relative pentru neregularitățile comise până la începerea judecății [art. 178 alin. (3) lit. a) C. proc. civ.].

În aceeaşi ordine de idei, reclamantul are dreptul, până la primul termen la care părțile sunt legal citate, să procedeze la modificarea cererii de chemare în judecată ori să propună noi dovezi. În acest caz, instanța dispune amânarea pricinii şi comunicarea cererii modificate pârâtului, în vederea formulării întâmpinării, care, sub sancțiunea decăderii, va fi depusă cu cel puțin 10 zile înaintea termenului fixat, urmând a fi cercetată de reclamant la dosarul cauzei [art. 204 alin. (1) C. proc. civ.]. Modificarea cererii vizează

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 281.

schimbarea unor elemente indicate greşit cum ar fi temeiul de drept al acțiunii, obiectul cererii etc.[1]. Modificarea cererii poate fi solicitată numai dacă pricina se judecă pentru prima dată în fond. Nu se poate cere întregirea sau modificarea acțiunii dacă pricina se rejudecă în fond după casare.

Cererea de chemare în judecată nu se consideră modificată şi nu se va da termen, luându-se act de declarațiile verbale ale reclamantului în încheierea de şedință, în următoarele patru cazuri, prevăzute de art. 132 alin. (2) C. proc. civ.:

– când se îndreaptă greşelile materiale din cuprinsul cererii;

– când reclamantul măreşte sau micşorează cuantumul obiectului cererii;

– când se solicită contravaloarea obiectului cererii, pierdut sau pierit în cursul procesului;

– când se înlocuieşte o cerere în constatare printr-o cerere în realizarea dreptului sau invers, atunci când cererea în constatare este admisibilă.

Acestea nu se comunică pârâtului prezent la dezbateri, fiind suficientă precizarea orală a reclamantului şi înscrierea în încheierea de şedință. Dacă procesul se află în stare de judecată şi pârâtul lipseşte, instanța va dispune amânarea cauzei şi comunicarea către acesta a unei copii de pe încheierea de şedință în care s-au consemnat susținerile orale ale reclamantului.

Dacă întâmpinarea nu este obligatorie, pârâtul poate să formuleze o cerere reconvențională, pe care este, însă, obligat să o depună cel mai târziu la primul termen de judecată [art. 209 alin. (4) C. proc. civ.].

Chemarea în judecată altor persoane [art. 68 alin. (3) C. proc. civ.], chemarea în garanție [art. 73 alin. (3) C. proc. civ.], atunci când sunt făcute de către pârât, precum şi arătarea titularului dreptului (art. 76 C. proc. civ.), de asemenea, trebuie făcute până la primul termen la care părțile sunt legal citate. Cererile privind introducerea terților persoane în proces făcute peste termenul legal se sancționează cu judecarea lor separată față de acțiunea principală introductivă.

În aceeaşi ordine de idei, la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, judecătorul, după ascultarea părților, va estima durata necesară pentru cercetarea procesului, ținând cont de împrejurările cauzei, astfel încât procesul să fie soluționat într-un termen optim şi previzibil şi, de asemenea, va putea invita părțile să decidă în legătură cu alegerea procedurii de administrare a probelor.

Este necesar ca din încheierea de şedință să rezulte: că toate părțile au fost legal citate; că s-a cerut sau nu modificarea cererii; că s-a cerut sau nu introducerea în cauză a altor persoane etc.

---

[1] Modificarea acțiunii nu trebuie confundată cu lipsurile cererii de chemare în judecată arătate în mod expres de art. 196 C. proc. civ., pentru care cererea va fi declarată nulă.

1.7. Încheierea de şedinţă

În tot cursul procesului civil instanţa este obligată să consemneze ceea ce s-a petrecut în timpul şedinţei de judecată[1] în actul procesual denumit încheiere de şedinţă.

Dacă pricina a fost dezbătută în fond şi instanţa s-a pronunţat în aceeaşi zi, activitatea procesuală desfăşurată în şedinţa de judecată se va consemna în preambulul hotărârii care rezolvă definitiv litigiul, dezînvestind instanţa [art. 233 alin. (3) C. proc. civ.].

Încheierea de şedinţă este actul procedural întocmit de instanţa de judecată după fiecare şedinţă, în care se consemnează cele petrecute în cursul dezbaterilor şi se iau măsuri în vederea soluţionării definitive a cauzei.

Elementele încheierilor de şedinţă sunt în linii mari ca şi în cazul hotărârilor judecătoreşti. Potrivit art. 233 alin. (1) C. proc. civ., acestea sunt:

– denumirea instanţei şi numărul dosarului;

– data şedinţei de judecată;

– numele, prenumele şi calitatea membrilor completului de judecată, precum şi numele şi prenumele grefierului;

– numele şi prenumele sau, după caz, denumirea părţilor, numele şi prenumele persoanelor care le reprezintă sau le asistă, ale apărătorilor şi celorlalte persoane chemate la proces, cu arătarea calităţii lor, precum şi dacă au fost prezente ori au lipsit;

– numele, prenumele procurorului şi parchetul de care aparţine, dacă a participat la şedinţă;

– dacă procedura de citare a fost legal îndeplinită;

– obiectul procesului;

– probele care au fost administrate;

– cererile, declaraţiile şi prezentarea pe scurt a susţinerilor părţilor, precum şi a concluziilor procurorului, dacă acesta a participat la şedinţă;

– soluţia dată şi măsurile luate de instanţă, cu arătarea motivelor, în fapt şi în drept;

– calea de atac şi termenul de exercitare a acesteia, atunci când, potrivit legii, încheierea poate fi atacată separat;

– dacă judecarea a avut loc în şedinţă publică, fără prezenţa publicului ori în camera de consiliu;

– semnătura membrilor completului şi a grefierului.

---

[1] Neredactarea încheierii de şedinţă constituie o nulitate procedurală, rezultând din încălcarea dispoziţiilor art. 232 C. proc. civ.

Încheierile de şedinţă se semnează de către judecătorii care au format completul de judecată şi de către grefierul de şedinţă sub sancţiunea nulităţii.

Cu ajutorul încheierilor de şedinţă se poate reconstitui întregul mers al procesului, în cuprinsul lor arătându-se în modul cel mai exact tot ce s-a întâmplat în cursul şedinţei. Prin intermediul încheierilor de şedinţă se asigură posibilitatea efectuării controlului judiciar de către instanţele superioare asupra legalităţii şi temeiniciei hotărârilor pronunţate.

1.7.1. Clasificarea încheierilor

Articolul 424 C. proc. civ. face distincţie între hotărârile judecătoreşti propriu-zise şi încheierile de şedinţă. În textul citat se face vorbire despre hotărârile propriu-zise, prin care instanţele soluţionează litigiul în primă instanţă sau în căile de atac (sentinţe sau decizii, după caz) şi toate celelalte hotărâri date de instanţă în cursul judecăţii (încheierile de şedinţă). Articolul 235 C. proc. civ. face o clasificare a acestora în încheieri preparatorii şi încheieri interlocutorii.

Încheierile preparatorii. Prin intermediul încheierilor preparatorii, instanţa de judecată ia unele măsuri în vederea cercetării şi soluţionării cauzei, fără a anticipa asupra soluţiei viitoare şi definitive a litigiului.

Prin măsurile luate prin intermediul încheierilor preparatorii, instanţa nu rezolvă aspecte sau împrejurări legate de fondul cauzei. Măsurile luate prin aceste încheieri nu sunt rezultatul unei discuţii contradictorii a părţilor, aşa încât, din conţinutul şi efectele lor nu se poate desprinde care va fi soluţia finală a cauzei.

Măsura ordonată prin încheierile preparatorii nu are autoritate de lucru judecat; aceasta înseamnă că instanţa nu este legată de măsura ordonată, putând reveni asupra ei dacă acest lucru se impune pentru rezolvarea în mai bune condiţii a cauzei. De exemplu, încheierea de conexare şi cea de disjungere a două cauze. Sunt, de asemenea, încheieri preparatorii acelea prin care se încuviinţează efectuarea unui anumit probatoriu (o anumită dovadă) unei părţi, fără ca cealaltă parte să se opună, de amânare a dezbaterilor, de repunere a cauzei pe rol etc.

Instanţa nu este legată de încheierile premergătoare cu caracter preparatoriu, ci numai de cele interlocutorii.

Încheierile interlocutorii. Sunt încheieri interlocutorii acelea prin care, fără a se hotărî în totul asupra procesului, se soluţionează excepţii procesuale, incidente procedurale ori alte chestiuni litigioase (art. 235 teza a doua C. proc. civ.).

Prin intermediul încheierilor interlocutorii instanța de judecată, rezolvând fondul anumitor împrejurări de fapt sau de drept ale cauzei, lasă să se întrezărească soluția finală a procesului.

Încheierile interlocutorii se caracterizează prin aceea că prejudecă fondul și au autoritate de lucru judecat.

A prejudeca fondul nu înseamnă că instanța și-a format deja convingerea asupra soluției finale, părerea anticipată asupra soluției constituind, după cum se știe, unul din motivele de recuzare. A prejudeca fondul înseamnă a întrezări, în funcție de măsurile ordonate de instanță, care ar putea fi, în mod ipotetic, rezultatele procesului într-un anumit moment.

Încheierile interlocutorii se bucură de autoritatea lucrului judecat; judecătorii fiind legați de aceste încheieri, nu pot reveni asupra lor, iar la pronunțarea hotărârii finale trebuie să țină seama de problemele ce se consideră definitiv rezolvate prin ele[1].

Judecătorii nu sunt strâns legați prin aceste încheieri, autoritatea lucrului judecat stabilită printr-o încheiere interlocutorie nu are valoare decât pentru faptul sau împrejurarea ce a făcut obiectul măsurii luate și pentru stadiul în care se află procesul în acel moment. Administrarea de noi probe poate, desigur, schimba orientarea spre o anumită soluție probabilă; pentru elementele noi nu poate fi autoritate de lucru judecat, deoarece judecătorul nu le-a avut în vedere în momentul luării măsurii prin încheierea interlocutorie dată.

Fac parte din această categorie: încheierea de admitere în principiu a unei cereri de intervenție voluntară; încheierea de admitere în principiu a unei acțiuni de partaj; încheierea de respingere a excepției de prescripție a dreptului la acțiune etc.

§2. Cercetarea procesului

Comparativ cu vechea reglementare, potrivit actualului Cod de procedură civilă, judecata în primă instanță parcurge două etape distincte: cercetarea procesului și dezbaterea în fond a procesului. Trebuie precizat că dezbateri au loc și în cadrul etapei de cercetare a procesului, dar în cadrul celei de-a doua etape este vorba de dezbateri *în fond*[2].

Cercetarea procesului, așa cum rezultă și din art. 237 alin. (1) C. proc. civ., poate fi considerată ca fiind o etapă obligatorie și premergătoare etapei

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, vol. II, 1997, op. cit.*, p. 113; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 227.

[2] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, Vol. II, 2013, op. cit.*, p. 246-247.

dezbaterii în fond a procesului, care este concretizată de o serie de acte şi fapte procesuale îndeplinite cu scopul de a pregăti judecata în fond a litigiului[1].

În ceea ce priveşte conţinutul etapei cercetării procesului, alin. (2) al art. 237 C. proc. civ. prevede care sunt actele şi faptele care trebuie îndeplinite, la solicitarea părţilor, a terţelor persoane sau la iniţiativa instanţei de judecată. În acest sens, instanţa de judecată va îndeplini următoarele operaţiuni:

– va rezolva excepţiile invocate de părţi ori cele pe care le poate ridica din oficiu;

– va examina cererile de intervenţie formulate de părţi sau de terţe persoane, în condiţiile legii;

– va examina fiecare pretenţie şi apărare în parte, pe baza cererii de chemare în judecată, a întâmpinării, a răspunsului la întâmpinare şi a explicaţiilor părţilor, dacă este cazul;

– va constata care dintre pretenţii sunt recunoscute şi care sunt contestate;

– la cerere, va dispune, în condiţiile legii, măsuri asigurătorii, măsuri pentru asigurarea dovezilor ori pentru constatarea unei situaţii de fapt, în cazul în care aceste măsuri nu au fost luate, în tot sau în parte, potrivit art. 203 C. proc. civ.;

– va lua act de renunţarea reclamantului, de achiesarea pârâtului sau de tranzacţia părţilor;

– va încuviinţa probele solicitate de părţi, pe care le găseşte concludente, precum şi pe cele pe care, din oficiu, le consideră necesare şi concludente[2] pentru judecarea procesului şi le va administra în condiţiile legii;

– va decide în legătură cu orice alte cereri care se pot formula la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate;

– va dispune ca părţile să prezinte dovada efectuării verificărilor în registrele de evidenţă ori publicitate prevăzute de Codul civil sau de legi speciale;

– va îndeplini orice alt act de procedură necesar soluţionării cauzei, inclusiv verificări în registrele prevăzute de legi speciale.

Potrivit art. 240 alin. (1) C. proc. civ., în primă instanţă cercetarea procesului are loc în faţa judecătorului, în camera de consiliu, cu citarea

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 933.

[2] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 376-377.

părților[1]. În căile de atac cercetarea procesului, dacă este necesară, se face în ședință publică [art. 240 alin. (2) C. proc. civ.]. Textul de lege nu face distincție, ceea ce înseamnă că are aplicabilitate în privința tuturor căilor legale de atac, inclusiv în privința contestației la executare. În legătură cu locul desfășurării cercetării procesului în faza căilor de atac ne exprimăm părerea, ca și alți autori[2], că acesta, în ipoteza în care este necesară, se va derula în ședință publică. În doctrină a fost exprimată și opinia contrară, cu care nu putem fi de acord, potrivit căreia cercetarea procesului în căile de atac se realizează în camera de consiliu, interpretându-se textul art. 240 alin. (2) C. proc. civ. în sensul că „cercetarea se face în ședință publică numai dacă acest lucru este necesar"[3]. Noi considerăm că textul de lege supus analizei trebuie interpretat în sensul că în căile de atac, dacă cercetarea procesului este necesară, dacă se va derula, aceasta se va realiza în ședință publică. Legiuitorul a folosit termenul *necesară*, care se acordă cu cercetarea și nu termenul *necesar*, invocat de autorii a căror opinie nu o agreăm. Drept urmare, dacă este necesară, cercetarea procesului în căile de atac se va realiza în ședință publică.

Tot ca noutate reglementată de Codul de procedură civilă este și estimarea duratei cercetării procesului. Astfel, potrivit art. 238 C. proc. civ., la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, judecătorul, după ascultarea părților, va estima durata necesară pentru cercetarea procesului, ținând cont de împrejurările cauzei, astfel încât procesul să fie soluționat într-un termen optim și previzibil. Durata astfel estimată va fi consemnată în încheiere (preparatorie[4]). Este posibil ca, pentru motive temeinice, ascultând părțile, judecătorul să reconsidere durata estimată. Este de reținut că părțile, deși sunt consultate în vederea estimării de către judecător a duratei cercetării procesului nu pot contesta estimarea făcută și, de asemenea, nerespectarea de către instanță a duratei estimate nu afectează valabilitatea actelor de procedură îndeplinite după expirarea duratei estimate și nici a hotărârii prin care se va soluționa litigiul[5].

---

[1] Conform dispozițiilor art. XII din Legea nr 2/2013, în procesele declanșate în perioada 15 februarie 2013-31 decembrie 2015 cercetarea și dezbaterea fondului se desfășoară în ședință publică, dacă legea nu prevede altfel.

[2] A se vedea I. Gilcă, în *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013*, coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae, *op. cit.*, p. 634; V. Dănăilă, în *Noul Cod de procedură civilă, Vol. I, 2013*, coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 538.

[3] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 380; I. Deleanu, *Noul Cod de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 358.

[4] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 378.

[5] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, vol. II, 2013, op. cit.*, p. 240.

Pentru a se asigura celeritatea judecării litigiului, în baza art. 241 C. proc. civ., judecătorul fixează termene scurte, chiar de la o zi la alta, fiind aplicabile dispozițiile art. 229 C. proc. civ. Dacă există motive temeinice, se pot acorda şi termene mai îndelungate.

Judecătorii vor dispune verificarea efectuării procedurilor de citare şi comunicare dispuse pentru fiecare termen. Când este cazul, instanța va ordona luarea măsurilor de refacere a acestor proceduri. În afară de aceste măsuri, instanța va putea dispune ca încunoştințarea părților să se facă şi telefonic[1], telegrafic, prin fax, poştă electronică sau prin orice alt mijloc de comunicare ce asigură, după caz, transmiterea textului actului supus comunicării ori înştiințarea pentru prezentarea la termen, precum şi confirmarea primirii actului, respectiv a înştiințării, dacă părțile au indicat instanței datele corespunzătoare în acest scop. Dacă încunoştințarea s-a făcut telefonic, grefierul va întocmi un referat în care va arăta modalitatea de încunoştințare şi obiectul acesteia [art. 241 alin. (3) C. proc. civ.].

Tot pentru asigurarea celerității, judecătorul poate stabili pentru părți, precum şi pentru alți participanți în proces îndatoriri în ceea ce priveşte prezentarea dovezilor cu înscrisuri, relații scrise, răspunsul scris la interogatoriul comunicat potrivit art. 355 C. proc. civ., asistarea şi concursul la efectuarea în termen a expertizelor, precum şi orice alte demersuri necesare soluționării cauzei.

De asemenea, este posibilă şi alegerea procedurii de administrare a probelor. În acest sens, conform prevederilor art. 239 C. proc. civ., judecătorul, la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, pune în vedere acestora, dacă sunt reprezentate sau asistate de avocat, că pot să convină ca probele să fie administrate de către avocații lor, în condițiile art. 366-388 C. proc. civ.

Sunt şi situații în care cercetarea procesului nu se finalizează cu dezbaterea fondului cauzei datorită faptului că reclamantul renunță la judecarea cererii de chemare în judecată ori la dreptul pretins, ori intervine învoiala părților sau sunt admise cereri ori excepții care pun capăt în întregime procesului, situații în care judecătorul se va pronunța asupra cauzei prin hotărâre, conform dispozițiilor art. 243 C. proc. civ.

Este posibilă şi suspendarea judecății cauzei în etapa cercetării procesului, fiind vorba de un caz special de suspendare, determinat de culpa reclamantului, care nu şi-a îndeplinit unele obligații procesuale din cursul judecății[2]. Astfel, în conformitate cu prevederile art. 242 C. proc. civ., în

[1] A se vedea AL. DIMITRIU, *Încunoştințarea telefonică cu privire la termenul de judecată în reglementarea NCPC. Divergențe doctrinare*, în C.J. nr. 7/2013, p. 393-394.

[2] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 381.

ipoteza în care se constată că desfășurarea normală a procesului este împiedicată din vina reclamantului, prin neîndeplinirea obligațiilor stabilite în cursul judecății, potrivit legii, judecătorul poate suspenda judecata, arătând în încheiere care anume obligații nu au fost respectate, putându-se dispune și plata unei despăgubiri pentru prejudiciul material sau moral cauzat prin aceasta, în temeiul art. 189 C. proc. civ. La cererea părții, judecata va fi reluată dacă obligațiile respective au fost îndeplinite și, potrivit legii, aceasta poate continua.

Când judecătorul se consideră lămurit, prin încheiere (interlocutorie), declară cercetarea procesului încheiată și fixează termen pentru dezbaterea fondului în ședință publică. Există și posibilitatea ca, pe baza acordului părților, dezbaterea fondului să se realizeze în camera de consiliu, în aceeași zi sau la un alt termen. Acest lucru este posibil și în ipoteza în care a fost formulată o cerere de judecată în lipsă, în afară de cazul în care partea a solicitat expres ca aceasta să aibă loc în ședință publică [art. 244 alin. (4) C. proc. civ.].

Pentru dezbaterea fondului, judecătorul pune în vedere părților să redacteze note privind susținerile lor și să le depună la dosar cu cel puțin 5 zile înainte de termenul stabilit, fără a aduce atingere dreptului acestora de a formula concluzii orale. Se consideră că obligația de a depune note scrise nu poate fi respectată în ipoteza în care dezbaterea fondului, cu acordul părților, se va realiza în camera de consiliu în aceeași zi[1].

§3. Excepțiile procesuale

3.1. Preliminarii

Poziția contradictorie a părților face ca fiecare dintre părțile oricărui proces civil să caute ca, pe baza mijloacelor legale pe care legea i le pune la îndemână, să-și apere poziția procesuală.

Noțiunea de apărare, în sens restrâns, vizează numai mijloacele pe care legea le pune la îndemâna pârâtului pentru a combate pretențiile reclamantului. Pârâtul își poate face apărarea, fie vizând fondul pricinii, fie partea formală a dezbaterilor.

Pârâtul, apărându-se în fond, poate să demonstreze (pe bază de probe) că pretențiile reclamantului sunt neîntemeiate, că dreptul pretins s-a stins prin efectuarea unei plăți, prin compensație, în urma renunțării etc.

---

[1] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 383.

Mijloacele de apărare prin care una dintre părți (de obicei pârâtul), fără să intre în discutarea fondului cauzei, urmăreşte întârzierea sau împiedicarea judecății[1] reprezintă excepțiile procesuale. În acest sens, art. 245 C. proc. civ. dispune: „Excepția procesuală este mijlocul prin care, în condițiile legii, partea interesată, procurorul sau instanța invocă, fără să pună în discuție fondul dreptului, neregularități procedurale privitoare la compunerea completului sau constituirea instanței, competența instanței ori la procedura de judecată sau lipsuri referitoare la dreptul la acțiune urmărind, după caz, declinarea competenței, amânarea judecății, refacerea unor acte ori anularea, respingerea sau perimarea cererii".

În dreptul procesual civil, noțiunea de excepție este folosită numai în sensul de apărare procesuală. Sensul de apărare procesuală a excepțiilor este precizat în Codul de procedură civilă în art. 248 alin. (1), care prevede că instanța se va pronunța mai întâi asupra excepțiilor de procedură, precum şi asupra celor de fond care fac inutilă, în tot sau în parte, administrarea de probe ori, după caz, cercetarea în fond a cauzei.

Între apărările de fond şi excepțiile procesuale propriu-zise se pot face o serie de distincții[2].

Astfel, în primul rând, precizăm că excepțiile procesuale trebuie invocate prin întâmpinare [art. 205 alin. (2) lit. b) C. proc. civ.] sau cel mai târziu la primul termen de judecată după săvârşirea neregularității procedurale, în etapa cercetării procesului şi înainte de a se pune concluzii în fond [art. 247 alin. (2) C. proc. civ.][3]; dacă este vorba de o excepții absolute, acestea pot fi invocate de parte sau de instanță în orice stare a procesului, dacă prin lege nu se prevede altfel. Ele pot fi ridicate înaintea instanței de recurs numai dacă, pentru soluționare, nu este necesară administrarea altor dovezi în afara înscrisurilor noi [art. 247 alin. (1) C. proc. civ.].

Neinvocarea excepțiilor procesuale în condițiile de mai sus este sancționată cu decăderea din dreptul de ale mai putea invoca. Cu toate acestea, el nu pierde dreptul de a se apăra, în sensul discutării în contradictoriu a tuturor împrejurărilor de fapt şi de drept invocate de reclamant, în tot cursul judecății.

În al doilea rând, reținem că apărările de fond ale pârâtului, având menirea de a pune în discuție însuşi fondul dreptului, atunci când sunt primite duc la respingerea acțiunii reclamantului ca neîntemeiată. Nu acelaşi lucru se întâmplă în cazul excepțiilor procesuale. Acestea, dacă sunt

---

[1] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituții, vol. II, op. cit.*, p. 66-69; V.M. Ciobanu, *Tratat, vol. II, 1997, op. cit.*, p. 116.

[2] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituții, vol. II*, p. 69-69.

[3] A se vedea Al. Suciu, *Excepțiile, op. cit.*, p. 27.

primite, au drept efect împiedicarea instanței de a păși la cercetarea cauzei până la soluționarea lor.

În al treilea rând, semnalăm că hotărârea pronunțată în temeiul unei apărări de fond dobândește autoritate de lucru judecat, în sensul că reclamantul pierde dreptul de a invoca aceleași pretenții în fața instanței, întrucât n-a putut să le dovedească[1]. Dimpotrivă, hotărârea instanței prin care se dispune primirea unei excepții procesuale, de regulă[2], nu are autoritate de lucru judecat și lasă neatins fondul cauzei, dând astfel posibilitatea continuării judecății.

3.2. Clasificarea excepțiilor

Există mai multe criterii după care se pot clasifica excepțiile procesuale.

Astfel, după **efectul** pe care îl produc, excepțiile procesuale se împart în *dilatorii* și *dirimante.*

Excepțiile dilatorii, odată primite, produc efectul întârzierii judecății; partea care invocă o asemenea excepție urmărește să obțină amânarea judecății la un alt termen. De exemplu, excepția de neregulată citare, excepția privind nelegala compunere sau constituire a completului.

În această categorie intră și *excepțiile declinatorii* (acestea pot fi considerate o categorie distinctă[3]) prin care partea care le invocă urmărește trimiterea dosarului la o altă instanță. În categoria acestui grup de excepții intră, excepția de necompetență, excepțiile de litispendență și de conexitate, cererile de strămutare a pricinilor.

Excepțiile dirimante (peremptorii), dacă au fost primite de către instanță au drept efect respingerea sau anularea acțiunii. Partea care invocă o asemenea excepție urmărește să ridice în fața instanței un obstacol care să facă imposibilă continuarea judecății. De exemplu, excepția de nulitate a cererii de chemare în judecată pe motiv că nu cuprinde obiectul, numele părților, motivele de fapt sau semnătura [art. 196 alin. (1) C. proc. civ.]; excepția privind lipsa de calitate procesuală, a prescrierii dreptului la acțiune etc.

---

[1] Există și cazuri în care hotărârile, indiferent de faptul că acțiunea reclamantului a fost admisă sau respinsă, nu conferă autoritate de lucru judecat; de exemplu: hotărârile pronunțate în materie de pensie de întreținere, de punere sub interdicție, ordonanțele președințiale prin care se rezolvă anumite situații grabnice fără a se judeca fondul cauzei.

[2] Excepțiile dirimante, atunci când sunt admise duc la respingerea sau anularea acțiunii.

[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, Vol. I, 2013, op. cit.*, p. 944; I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 386-387.

În funcție de **obiectul** lor, excepțiile procesuale se împart în *excepții de procedură* și *excepții de fond.*

Prin *excepțiile de procedură (propriu-zise),* se invocă neregularitatea întocmirii anumitor acte de procedură sau se cere luarea anumitor măsuri în vederea unei mai bune judecăți. Intră în această categorie, de exemplu, excepția de necompetență, excepția de efectuare tardivă a anumitor acte (propunerea probelor, exercitarea recursului), excepția privind neregulata citare etc.

Excepțiile de fond, fără să pună în discuție fondul cauzei prin invocarea și respectiv primirea lor, fac de prisos cercetarea în fond a pretențiilor ce formează obiectul procesului. În această categorie intră toate excepțiile care se întemeiază pe cauze care vizează lipsuri ale dreptului la acțiune însuși (nu ale exercitării dreptului la acțiune)[1], cum ar fi: autoritatea lucrului judecat, prescripția, precum și invocarea unor instituții de drept material care produc același efect, de pildă, invocarea plății, a compensației legale[2] etc. De asemenea, intră în această categorie și excepția care vizează lipsa procedurii prealabile în materiile în care aceasta este obligatorie sau excepția privind inadmisibilitatea acțiunii în constatare în ipoteza în care dreptul poate fi valorificat prin acțiune în realizare.

În raport de **natura normei care le reglementează**, există excepții *absolute* și excepții *relative.*

Prin *excepțiile absolute* se invocă încălcarea unor norme cu caracter imperativ, de ordine publică. Intră în categoria aceasta: excepția autorității lucrului judecat, excepția de necompetență generală, materială și teritorială exclusivă, excepția privind lipsa capacității de exercițiu, excepția de prescripție[3] etc.

Prin intermediul *excepțiilor relative* se invocă încălcarea unor norme cu caracter dispozitiv, de ordine privată. Includem în această categorie, cu titlu de exemplu, excepția privind competența teritorială a instanțelor judecătorești, excepția de neregulată citare, excepția de nerespectare a termenului fixat pentru depunerea întâmpinării etc.

3.3. Principalele excepții de procedură

Pentru formarea unei imagini de ansamblu a excepțiilor de procedură, care sunt numeroase și se întemeiază pe cauze diferite, vom face o pre-

---

[1] A se vedea AL. SUCIU, *op. cit.*, p. 22.

[2] A se vedea E. HEROVANU, *op. cit.*, p. 223.

[3] A se vedea Trib. Cluj, dec. civ. nr. 795/1989, în Dreptul nr. 5/1990, p. 69-70; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2783/1988, în R.R.D. nr. 9-12/1989, p. 135.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

zentare sumară a principalelor excepții de procedură. Vom face această prezentare pe grupe de excepții, după cum urmează: excepții privind părțile între care se poartă litigiul; excepții privind compunerea instanței; excepțiile declinatorii; excepții privind întocmirea sau aducerea la îndeplinirea a actelor de procedură.

a) Excepții care vizează părțile din proces. În cursul procesului civil vor putea fi invocate pe cale de excepție următoarele deficiențe: lipsa capacității procesuale a uneia din părți, partea capabilă neavând niciun interes de a se judeca cu o persoană incapabilă, care, ar putea, pe acest motiv, să ceară anularea tuturor actelor întocmite în cauză, dintre care și hotărârea judecătorească; lipsa calității juridice procesuale de reclamant sau pârât, urmărindu-se respingerea acțiunii ca fiind făcută de o persoană fără calitate sau împotriva unei persoane care nu poate avea calitatea de pârât; lipsa dreptului la acțiune ca urmare a împlinirii termenului de prescripție; lipsa unui interes legitim de a acționa în justiție.

b) Excepții referitoare la compunerea sau constituirea instanței de judecată. În ipoteza în care instanța de judecată este constituită cu judecătorii declarați de lege incompatibili sau recuzabili pot avea loc pentru părțile din proces consecințe nefavorabile. Pentru înlăturarea acestora, părțile interesate pot cere înlocuirea judecătorilor incompatibili sau recuzabili din cadrul completului format pentru judecarea cauzei lor cu alți judecători. De asemenea, se poate cere și strămutarea unei pricini de la o instanță la alta. Sunt excepții de acest tip: excepția de necompetență, excepția incompatibilității, excepția recuzării, excepția strămutării etc.

c) Excepțiile declinatorii. În ipoteza încălcării regulilor care vizează competența, legea a creat posibilitatea pentru partea interesată să invoce pe cale de excepție orice atingere li s-ar aduce.

Excepțiile de necompetență, de litispendență și de conexitate fac parte din categoria excepțiilor declinatorii, iar admiterea lor are drept rezultat trimiterea cauzei spre a fi judecată de către o altă instanță.

d) Excepții privind întocmirea sau îndeplinirea actelor de procedură. Nerespectarea formelor și condițiile impuse de lege cu privire la întocmirea sau îndeplinirea actelor de procedură este sancționată cu nulitatea. Includem în această categorie: excepția de nulitate a cererii de chemare în judecată care nu conține elementele esențiale; excepția privind neregulata citare, excepția de tardivitate a depunerii cererii de apel sau de recurs.

Analizând principalele excepții de procedură trebuie să ne referim și la excepția puterii lucrului judecat, precum și aceea a perimării judecății.

e) Excepția autorității lucrului judecat. Aceasta este o excepție de fond, dirimantă și absolută, care are drept scop să evite pronunțarea unor

hotărâri contradictorii în aceeaşi cauză, şi totodată să garanteze părţii care a obţinut o hotărâre favorabilă că împotriva sa nu se va mai putea porni un proces de către acelaşi reclamant, pentru acelaşi obiect şi pentru aceeaşi cauză[1].

Autoritatea lucrului judecat[2] este reglementată în art. 431 alin. (1) C. proc. civ., potrivit căruia „Nimeni nu poate fi chemat în judecată de două ori în aceeaşi calitate, în temeiul aceleiaşi cauze şi pentru acelaşi obiect".

Se poate observa că autoritatea lucrului judecat este condiţionată de identitatea celor trei elemente: obiect[3], cauză şi părţi[4].

Identitatea de obiect impune ca pretenţiile ridicate prin cea de a doua cerere să fie aceleaşi cu pretenţiile formulate prin prima cerere.

Există identitate de cauză ori de câte ori temeiul legal al celor două cereri în instanţă este acelaşi[5].

Identitatea de părţi presupune „aceleaşi părţi în aceeaşi calitate", personal sau prin reprezentanţii lor, într-o pricină pentru care s-au mai judecat la o dată anterioară[6]. Dacă două acţiuni nu sunt exercitate între aceleaşi părţi, nu sunt îndeplinite condiţiile impuse de lege şi, deci, nu este autoritate de lucru judecat[7].

Normele care reglementează excepţia autorităţii lucrului judecat au caracter imperativ şi, drept urmare, aceasta poate fi invocată de instanţă sau de părţi în orice stare a procesului, chiar înaintea instanţei de recurs. Ca efect al admiterii excepţiei, părţii i se poate crea în propria cale de atac o situaţie mai rea decât aceea din hotărârea atacată (art. 432 C. proc. civ.).

f) Excepţia perimării. Cu toate că perimarea operează de drept prin simplul fapt al rămânerii cauzei în nelucrare un anumit timp prevăzut de

---

[1] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituţii, vol. II*, p. 86-87.

[2] În doctrină se face distincţie între *autoritatea de lucru judecat*, care reprezintă atributul care „însoţeşte" hotărârea de la momentul adoptării până la momentul exercitării căilor legale de atac şi *puterea lucrului judecat*, care caracterizează o hotărâre ce nu mai este supusă controlului judiciar (I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 561-562 şi autorii citaţi acolo; Al. Suciu, *op. cit.*, p. 222-225).

[3] A se vedea C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1505/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 204-205.

[4] A se vedea Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1983/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 297-298; *idem*, dec. nr. 1791/1994, *idem*, p. 298-299.

[5] A se vedea Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1513/1994, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 299-300.

[6] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituţii*, vol. II, p. 96-98.

[7] A se vedea Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 844/1995 şi dec. nr. 332/1993, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 300-302.

lege, ea poate fi invocată şi pe cale de excepţie, în camera de consiliu sau în şedinţă publică [art. 420 alin. (2) C. proc. civ.].

Excepţia perimării este de ordine publică şi, drept urmare, va putea fi invocată oricând în faţa primei instanţe, însă, nu şi pentru prima dată în faţa instanţei de apel [art. 420 alin. (3) C. proc. civ.].

Această excepţie trebuie invocată în faţa instanţei învestite cu judecarea procesului, respectiv în faţa instanţei al cărei dosar se perimă[1].

Dreptul de a invoca excepţia perimării aparţine în primul rând pârâtului, dar pot invoca această excepţie şi alţi participanţi la procesul civil: intervenientul în interes propriu, intervenientul în sprijinul pârâtului, chematul în garanţie, cel indicat a fi titularul dreptului, procurorul când participă la judecată[2].

În ipoteza admiterii excepţiei perimării şi constatându-se, astfel, că a intervenit perimarea, se produce efectul stingerii procesului civil, instanţa dezînvestindu-se de judecarea cauzei.

3.4. Procedura invocării şi rezolvării excepţiilor procesuale

3.4.1. Invocarea excepţiilor

Pârâtul trebuie să fie încunoştinţat despre chemarea sa în judecată, asigurându-i-se în acest fel dreptul la apărare. În acest sens, pârâtul trebuie să fie citat şi să i se comunice în copie cererea de chemare în judecată, împreună cu eventualele înscrisuri care îi sunt anexate. Cel chemat în judecată poate să răspundă în scris prin întâmpinare, arătând apărările pe care înţelege să şi le facă. În primul rând, în întâmpinare, aşa după cum se arată în art. 205 alin. (1) lit. b) C. proc. civ., pârâtul va trebui să arate excepţiile pe care le are de ridicat faţă de cererea reclamantului. Vor putea fi invocate pe această cale toate excepţiile cunoscute până la această dată.

Excepţiile necunoscute şi neinvocate prin întâmpinare, precum şi cele determinate de împrejurările ivite sau cunoscute după depunerea întâmpinării vor putea fi invocate, în principiu, de îndată ce vor fi cunoscute [art. 247 alin. (3) C. proc. civ.], cu distincţia pe care o face legiuitorul în funcţie de felul excepţiilor, absolute sau relative. Astfel, după cum am mai precizat, excepţiile absolute pot fi invocate de parte sau de instanţă în orice stare a procesului, dacă prin lege nu se prevede altfel[3]. Ele pot fi

---

[1] A se vedea AL. SUCIU, *op. cit.*, p. 370-371.

[2] *Idem*, p. 370.

[3] Sunt scoase de sub incidenţa acestei reguli excepţia de necompetenţă materială şi excepţia de necompetenţă teritorială exclusivă, care, chiar dacă sunt de ordine publică, potrivit art. 130 alin. (2) C. proc. civ., trebuie invocate de părţi sau de judecător la primul termen de judecată la care părţile sunt legal citate în faţa primei instanţe.

ridicate înaintea instanței de recurs numai dacă, pentru soluționare, nu este necesară administrarea altor dovezi în afara înscrisurilor noi. Excepțiile relative pot fi invocate de partea care justifică un interes, cel mai târziu la primul termen de judecată după săvârșirea neregularității procedurale, în etapa cercetării procesului și înainte de a se pune concluzii în fond [art. 247 alin. (2) C. proc. civ.].

Instanța de judecată, trebuie să aibă un rol activ, atât în ceea ce privește excepțiile absolute, pe care le poate invoca și din oficiu și, de asemenea, în ceea ce privește excepțiile relative, în sensul de a atrage atenția părților asupra consecințelor neinvocării acestor excepții în termenele și formele prevăzute de lege.

3.4.2. Soluționarea excepțiilor

Invocarea excepțiilor întrerupe, de regulă, cercetarea judecătorească până la soluționarea excepțiilor respective. Există și posibilitatea ca excepția ridicată să fie unită cu fondul cauzei și să fie rezolvate împreună.

Excepțiile pot fi soluționate în două feluri: separat, de îndată sau prin unirea lor cu fondul cauzei pentru a fi soluționate împreună[1]. Instanța nu are posibilitatea de a alege una sau alta dintre cele două modalități; se va folosi mai întâi prima posibilitate și în mod excepțional cea de a doua. În această privință, dispozițiile art. 248 alin. (1) C. proc. civ. sunt categorice: „Instanța se va pronunța mai întâi asupra excepțiilor de procedură, precum și asupra celor de fond care fac inutilă, în tot sau în parte, administrarea de probe ori, după caz, cercetarea în fond a cauzei".

În cazul în care s-au invocat simultan mai multe excepții, instanța va determina ordinea de soluționare în funcție de efectele pe care acestea le produc[2].

Dacă instanța nu se poate pronunța de îndată asupra excepției invocate, va amâna judecata și va stabili un termen scurt în vederea soluționării excepției.

Dacă pentru judecarea lor este nevoie să se administreze dovezi în legătură cu dezbaterea în fond a pricinii, atunci excepțiile vor putea fi unite cu fondul cauzei. De asemenea, dacă pentru soluționarea unei excepții

---

[1] În legătură cu ordinea în care se soluționează excepțiile, a se vedea M. TĂBÂRCĂ, *Ordinea de soluționare a unor excepții procesuale invocate concomitent înaintea instanței în procesul civil*, în Dreptul nr. 11/2003, p. 107-123.

[2] În literatura de specialitate se prezintă o ordine de soluționare a excepțiilor procesuale: cele privind învestirea instanței, excepția de necompetență, excepția puterii lucrului judecat, excepția de prescripție ș.a.m.d. A se vedea, în acest sens, Trib. Sibiu, dec. civ. nr. 1098/1978, cu notă de I. LEȘ, în R.R.D. nr. 9/1980, p. 43-45.

este nevoie de administrarea unor probe, pentru a se evita prelungirea judecății (soluționarea mai întâi a excepției și după aceea a fondului, dacă mai este cazul) se merge, în paralel, prin unirea excepției cu fondul. În acest sens dispune art. 248 alin. (4) C. proc. civ.: „Excepțiile vor putea fi unite cu administrarea probelor, respectiv cu fondul cauzei numai dacă pentru judecarea lor este necesar să se administreze aceleași dovezi ca și pentru finalizarea etapei cercetării procesului sau, după caz, pentru soluționarea fondului".

În ipoteza în care instanța a invocat din oficiu o excepție nu mai poate reveni în sensul de a renunța, de a abandona punerea în discuția contradictorie a părților și soluționarea ei, deoarece dacă invocarea sa din oficiu este expresia rolului activ al judecătorului, în continuare trebuie să își găsească aplicabilitatea principiul disponibilității procesuale[1].

Asupra excepției ridicate, instanța, după caz, se va pronunța printr-o încheiere sau printr-o hotărâre[2], după caz. De exemplu, în ipoteza respingerii unei excepții instanța se va pronunța printr-o încheiere interlocutorie pe care partea nemulțumită o poate ataca numai odată cu hotărârea dată asupra fondului [art. 248 alin. (5) C. proc. civ.]. De asemenea, instanța va pronunța o încheiere interlocutorie în cazul admiterii unei excepții care nu determină închiderea procesului.

În ipoteza în care instanța admite o excepție, care are ca rezultat dezînvestirea de acea cauză, se va pronunța printr-o hotărâre care va putea fi atacată potrivit prevederilor dreptului comun sau dispozițiilor speciale prevăzute de lege cu privire la hotărârea respectivă.

În fine, dacă instanța admite sau respinge o excepție în etapa dezbaterilor în fond se va pronunța prin hotărârea care soluționează și fondul litigiului.

§4. Probele

4.1. Aspecte de ordin procedural

4.1.1. Noțiunea, importanța și clasificarea probelor

În prezent probele sunt reglementate în mod unitar în Codul de procedură civilă (în art. 249-388), care vizează atât normele privind admisibilitatea și

[1] A se vedea L.A. VIOREL, *Ar putea judecătorul să renunțe la o excepție invocată din oficiu?*, C.J. nr. 4/2013, p. 204-206.

[2] A se vedea: FL. MĂGUREANU, *op. cit.*, p. 231; AL. SUCIU, *op. cit.*, p. 39-40.

forța juridică a probelor cât și regulile privind propunerea, încuviințarea, administrarea și aprecierea dovezilor[1].

În literatura de specialitate, pentru a defini noțiunea de probă, a fost analizat termenul care desemnează această instituție, dându-i-se mai multe accepțiuni[2]. Astfel, într-o primă accepțiune, proba reprezintă demonstrarea existenței unui fapt material sau a unui act juridic, în formele admise de lege. Într-o altă accepțiune, proba desemnează modalitatea de realizare a probațiunii.

De asemenea, în urma unei analize minuțioase și din diverse perspective, s-a considerat că acest termen desemnează acțiunea de stabilire a existenței sau inexistenței unui un anumit fapt, mijlocul prin care se poate stabili faptul sau împrejurarea care trebuie dovedită, rezultatul obținut prin folosirea mijloacelor de probă, respectiv măsura în care acestea au reușit să formeze convingerea judecătorului cu privire la existența sau inexistența faptului pretins[3].

Probele, printre multiplele definiții care au fost formulate, pot fi considerate ca fiind „mijloacele legale, prin care, în cauzele supuse judecății, se ajunge la stabilirea adevărului și la demonstrarea lui, în scopul soluționării litigiului dintre părți"[4].

Existența drepturilor civile subiective poate fi dovedită prin intermediul mijloacelor legale diverse, pe care o persoană le poate utiliza în justiție pentru a proba fapte sau acte care au generat dreptul respectiv. Practic, proba trebuie să stabilească faptele sau actele din care s-au născut drepturile. De aici decurge și importanța pe care o au probele în procesul civil, aceasta constând în faptul că și prin intermediul probelor se asigură realizarea drepturilor civile subiective, în special atunci când acestea sunt contestate, încălcate sau nerecunoscute.

Așa cum s-a subliniat în literatura juridică[5], trebuie să avem în vedere și activitatea de probațiune judiciară, acea activitate desfășurată în scopul

---

[1] A se vedea I. Leș, *Reglementarea probelor în Noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 1/2011.

[2] Cu privire la diferitele accepțiuni sau sensuri ale termenului *probă*, a se vedea: M. Fodor, *Probele în procesul civil*, Ed. Universul Juridic, București, 2006, p. 14-16; D. Radu, D.C. Tudurache, *Probele în procesul civil*, Ed. Ankarom, Iași, 1996, p. 11-12; I. Leș, *Tratat de drept procesual civil, 2010, op. cit.*, p. 547-548; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 289; L. Dănilă Cătuna, *Drept procesual civil, Partea generală*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2010, p. 229-230.

[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 960-962.

[4] *Idem*, p. 962.

[5] A se vedea M. Eliescu, *Curs de drept civil. Teoria generală a probelor*, București, 1947, p. 13.

verificării şi aprecierii probelor, adică stabilirea actelor şi faptelor care au creat, modificat sau stins raportul juridic dedus judecății, precum şi raportarea acestora la prevederile legale corespunzătoare[1]. Concret, activitatea de probațiune judiciară implică următoarele operațiuni: propunerea, încuviințarea şi administrarea probelor, perceperea probelor de către judecător în mod direct şi nemijlocit şi aprecierea probelor administrate[2].

Probele pot fi clasificate după mai multe criterii, această operațiune facilitând evidențierea trăsăturilor comune, a particularităților de care trebuie să se servească judecătorul în cadrul activității de administrare şi apreciere a lor.

O primă clasificare a probelor se poate face în funcție de legătura care există cu faptele care au generat conflictul şi care trebuie dovedite. Potrivit acestui criteriu există probe *directe,* care au o legătură nemijlocită cu faptul sau împrejurarea ce face obiectul judecății şi care dovedesc prin ele însele raportul juridic litigios (proba prin înscrisuri, proba cu martori care au luat contact direct cu împrejurările care au generat conflictul etc.) şi probe *indirecte,* a căror legătură cu faptul care trebuie dovedit este intermediată de un fapt vecin şi conex a cărui existență se poate proba, aceasta echivalând cu dovada dreptului sau raportului juridic litigios (prezumțiile simple).

În raport cu originea lor, probele pot fi primare şi secundare. Cele *primare* sunt probe nemijlocite, aflate într-un raport direct cu faptul sau raportul juridic ce trebuie dovedit (înscrisul original). Probele *secundare* sunt probe intermediate, mijlocite, care nu au legătură directă cu raportul juridic litigios (copia unui înscris ori depoziția unui martor care relatează din spusele altora despre o împrejurare).

În funcție de locul constituirii şi administrării, probele pot fi *judiciare,* când sunt administrate în fața instanței care este învestită cu judecarea şi soluționarea litigiului respectiv (depozițiile martorilor, mărturisirea provocată, cercetarea la fața locului etc.) şi *extrajudiciare,* constituite în afara instanței care soluționează litigiul (înscrisurile, probele administrate în alt proces).

După natura lor, există probe materiale şi probe personale. Probele *materiale* constau în bunurile sau persoanele care, prin natura ori starea lor, prin anumite semne (răni), urme sau însuşiri fac dovada raportului juridic litigios[3]. Probele *personale* constau în fapte ale omului relatate instanței de alte persoane, care la rândul lor pot fi *pozitive* (declarații orale sau scrise),

---

[1] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 962.
[2] A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, p. 16.
[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 965.

negative (ascunderea unui înscris, refuzul de a răspunde la interogator) sau *de raționament* (prezumțiile legale, prezumțiile simple)[1].

După momentul în care au fost realizate există probe *preconstituite*, care au fost pregătite anterior naşterii litigiului şi, implicit, procesului şi probe *simple*, cele care sunt constituite spontan, în funcție de necesitatea şi oportunitatea dovedirii unor fapte sau împrejurări în cursul judecății[2].

4.1.2. Obiectul, subiectul şi sarcina probei

Obiectul probei ridică problema determinării faptului sau actului juridic ce trebuie dovedit, din perspectiva elementelor de fapt şi de drept, avându-se în vedere faptele juridice (în sens larg) şi regulile de drept în baza cărora acele fapte produc efecte juridice. Drept urmare, obiectul probei este reprezentat de faptele juridice din care se nasc drepturile şi obligațiile în legătură cu care părțile sunt în litigiu, nicidecum dreptul subiectiv invocat sau elementele de drept, care reprezintă temeiul dreptului ce formează obiectul acțiunii[3].

Faptele juridice care pot constitui obiect al probei pot fi clasificate după diverse criterii[4]. Astfel, într-o primă clasificare, faptele ce pot forma obiectul probei sunt: faptele generatoare de drepturi şi obligații; faptele modificatoare de drepturi şi obligații; faptele extinctive de drepturi şi obligații şi faptele care au determinat ineficacitatea raportului juridic dedus judecății.

Într-o altă clasificare, faptele care trebuie dovedite pot fi materiale sau psihologice. Sunt fapte materiale cele care se exteriorizează. De exemplu, dărmarea unui gard, întoarcerea unei semănături. Sunt fapte psihologice cele care nu se exteriorizează decât prin rezultatele lor, precum reaua-credință, dolul etc.

Fac obiectul probei faptele definite sau determinate, cele pozitive precum şi cele negative. Faptele negative (de pildă, neîndeplinirea unui act) pot forma obiectul probei; ele pot fi dovedite, de cele mai multe ori, prin proba faptelor pozitive contrare[5].

---

[1] A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, p. 35.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 290.

[3] M. Fodor, *op. cit.*, p. 23-26; G. Răducan, *Drept procesual civil*, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005, p. 135.

[4] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 292; M. Fodor, *op. cit.*, p. 26-28; G. Răducan, *op. cit.*, p. 135-137; F. Gheorghe, *Apărarea în procesul civil. Garanții procesuale*, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006, p. 291-291.

[5] M. Fodor, *op. cit.*, p. 15 şi nota la dec. nr. 441/1984 a Trib. mun. Bucureşti, s. a III-a civ., în Dreptul nr. 2-3/1990, p. 41-50.

Faptele nedefinite (pozitive sau negative) nu pot fi dovedite, însă acestea nu au relevanță pentru procesul civil, în care interesează faptele determinate. De exemplu, este aproape imposibil de probat că o persoană nu a fost vreodată într-o anumită localitate.

Există şi fapte care impun, pentru clarificare, unele lămuriri. Este vorba de faptele necontestate, faptele notorii şi faptele legalmente constante (prezumtive)[1].

Faptele necontestate sunt acelea considerate că există de toate părțile din proces. De pildă, recunoaşterea, în mod reciproc, a calității de coproprietari de toate părțile unui proces, în cadrul unei acțiuni de împărțeală judiciară. În principiu, faptele necontestate nu trebuie dovedite. Însă, în măsura în care judecătorul nu şi-a format convingerea că faptele necontestate corespund realității, el va putea cere părților să aducă probe în completare sau le va dispune din oficiu.

Faptele notorii sunt cele cunoscute de un număr însemnat de persoane, ceea ce permite ca părțile să fie scutite de a administra probe pentru dovedirea lor. De exemplu, producerea unui cutremur, de un anumit grad, care a produs pagube materiale în anumite localități, la o dată anume, reprezintă un fapt notoriu. În acest sens, art. 255 alin. (2) C. proc. civ. dispune că „dacă un anumit fapt este de notorietate publică ori necontestat, instanța va putea decide, ținând seama de circumstanțele cauzei, că nu mai este necesară dovedirea lui".

Faptele legalmente constante sunt faptele pe care chiar legiuitorul le consideră a fi existente şi, prin urmare, dovedirea lor nu mai este necesară. De pildă, prezumțiile legale. De asemenea, faptele constatate, dovedite într-un proces penal nu mai pot forma obiect al probei în procesul civil, în acest sens art. 28 alin. (1) C. proc. pen. prevăzând că hotărârea penală definitivă a instanței penale are autoritate de lucru judecat în fața instanței civile, cu privire la existența faptei şi a persoanei care a săvârşit-o.

Potrivit art. 251 C. proc. civ., nimeni nu este ținut de a proba ceea ce instanța este ținută să ia cunoştință din oficiu, totodată instanța fiind obligată să ia cunoştință din oficiu de dreptul în vigoare în România [art. 252 alin. (1) C. proc. civ.].

Cu toate acestea, aşa cum dispune art. 252 alin. (2) C. proc. civ., textele care nu sunt publicate în Monitorul Oficial al României sau într-o altă modalitate anume prevăzută de lege, convențiile, tratatele şi acordurile internaționale aplicabile în România, care nu sunt integrate într-un text de lege, precum şi dreptul internațional cutumiar trebuie dovedite de partea

[1] M. Fodor, *op. cit.*, p. 27.

interesată. În același timp, legiuitorul dispune că instanța de judecată poate lua cunoștință din oficiu de dreptul unui stat străin, cu condiția ca acesta să fie invocat. Proba legii străine se face conform dispozițiilor Codului civil referitoare la conținutul legii străine (art. 253 C. proc. civ.).

Subiectul probei este reprezentat de judecător, acesta fiind cel care trebuie să afle și să stabilească situația de fapt, să ia cunoștință despre toate elementele raportului juridic litigios, aceasta putându-se realiza doar prin intermediul probelor care au fost administrate în cauza respectivă. În acest demers, pe lângă cunoștințele juridice pe care trebuie să le aibă judecătorul, un rol important îl va avea și raționamentul juridic al magistratului, în funcție de cultura sa juridică, filosofică, economică, socială etc. Totodată, judecătorul trebuie să fie capabil, în special în procesul de administrare a probelor, de a culege cele mai bune informații, astfel încât, la situația de fapt corect stabilită să aplice textele de lege corespunzătoare, pentru a da o soluție legală și temeinică.

Firește, părțile au tot interesul de a se administra probele prin care să se elucideze toate aspectele și elementele care au adus raportul juridic în stare conflictuală, dar trebuie evidențiat și rolul activ al judecătorului, care, așa cum știm, este abilitat prin lege să dispună orice măsură, inclusiv în privința probelor, menită să contribuie la aflarea adevărului, trecând chiar peste voința părților.

Sarcina probei, așa cum dispune art. 249 C. proc. civ., revine celui care face o susținere în cursul procesului, în afară de cazurile anume prevăzute de lege. Având în vedere principalii participanți la procesul civil, părțile (reclamantul și pârâtul) și instanța de judecată, precum și faptul că cel care declanșează activitatea judiciară prin formularea unei cereri de chemare în judecată în care expune și pretențiile sale împotriva părții adverse este reclamantul, evident, lui îi va reveni în primul rând sarcina de a proba cele afirmate și susținute. Firește, sarcina probei revine și pârâtului, în măsura în care, pentru a se apăra, este nevoit să facă dovada contrară sau în situația în care emite pretenții proprii prin intermediul cererii reconvenționale, pretenții pe care trebuie să le susțină și să le dovedească a fi îndreptățite.

În cea ce privește uzanțele, regulile deontologice și practicile statornicite între părți. acestea trebuie probate, în condițiile legii, de către cel care le invocă. Regulamentele și reglementările locale trebuie dovedite de către cel care le invocă numai la cererea instanței [art. 255 alin. (3) C. proc. civ.]. La cererea instanței, autoritățile competente sunt obligate să îi comunice, în termenul stabilit, toate informațiile, înscrisurile ori reglementările solicitate [art. 255 alin. (4) C. proc. civ.].

Se poate observa că în procesul civil sarcina probei se poate deplasa de la reclamant la pârât şi invers, în special în cazul în care apare o situaţie de *judicium duplex*, în funcţie de modul în care se derulează dezbaterile, în raport de mijloacele de apărare la care recurg cele două părţi ale raportului litigios[1].

Firește, dacă reclamantul nu poate dovedi ceea ce afirmă, ceea ce emite ca pretenții prin cererea sa, pârâtul se va afla într-o situație convenabilă, fiind scutit de sarcina de a mai face proba contrară în apărarea sa iar acțiunea pornită împotriva lui va fi respinsă ca nedovedită.

Există situații în care sarcina probei este răsturnată. Este cazul prezumțiilor legale relative, când, pentru beneficiarul prezumției, se deplasează obiectul probei de la faptul de dovedit la faptul vecin, cunoscut şi conex pe care se bazează prezumția[2]. De exemplu, soțul reclamant, care se prevalează de calitatea de bun comun, beneficiază de prezumția de la art. 343 alin. (1) C. civ. Dacă soțul pârât contestă calitatea de bun comun, va trebui să o dovedească. De asemenea, sarcina probei este răsturnată şi în cazul contestării recunoaşterii de paternitate de către mamă, de cel recunoscut sau de către descendenții acestuia, când dovada paternității este în sarcina autorului recunoaşterii sau a moştenitorilor săi [art. 420 alin. (2) C. civ.].

Tot în legătură cu admisibilitatea probelor, potrivit art. 255 alin. (2) C. proc. civ., dacă un anumit fapt este de notorietate publică ori necontestat, instanța va putea decide, ținând seama de circumstanțele cauzei, că nu mai este necesară dovedirea lui.

Trebuie să menționăm, ca un caz particular, că în litigiile de muncă, în conformitate cu dispozițiile art. 272 C. muncii, angajatorului îi revine sarcina probei, acesta fiind cel care trebuie să dovedească temeinicia măsurilor pe care le-a dispus față de angajat[3].

4.1.3. Condițiile generale de admisibilitate a probelor

Pentru cunoaşterea situației de fapt care a generat litigiul, instanța de judecată trebuie să administreze probe, sens în care este necesar, mai întâi, să încuviințeze dovezile propuse de părți, apreciind asupra îndeplinirii

---

[1] A se vedea C.T. Ungureanu, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2013, p. 228.

[2] Art. 328 alin. (1) C. proc. civ. dispune în acest sens: „Prezumția legală scutește de dovadă pe acela în folosul căruia este stabilită în tot ceea ce privește faptele considerate de lege ca fiind dovedite. Cu toate acestea, partea căreia îi profită prezumția trebuie să dovedească faptul cunoscut, vecin şi conex, pe care se întemeiază aceasta".

[3] A se vedea M. Fodor, *Considerații asupra reglementării probelor în noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 12/2011, p. 61.

condițiilor de admisibilitate a acestora. De asemenea, judecătorul poate să dispună, din oficiu, administrarea probelor pe care le consideră necesare în aflarea adevărului în cauza respectivă, urmând ca ulterior, cu prilejul deliberării, să aprecieze toate probele administrate şi, pe baza acestora, să stabilească soluția finală[1].

Aşadar, pentru a fi admis, orice mijloc de dovadă, trebuie să îndeplinească o serie de condiții, art. 255 alin. (1) C. proc. civ. dispunând în acest sens că „probele trebuie să fie admisibile potrivit legii şi să ducă la soluționarea procesului".

În primul rând, proba trebuie să fie **legală**, adică să fie prevăzută de lege şi, totodată, să nu fie interzisă (în anumite ipoteze) de legea materială sau procesuală. De exemplu, potrivit art. 51 alin. (3) C. proc. civ., nu se admite interogatoriul ca mijloc de dovadă a motivelor de recuzare; de asemenea, în condițiile art. 492 C. proc. civ., în etapa recursului nu se pot produce noi probe, cu excepția înscrisurilor noi; sau, în conformitate cu art. 309 C. proc. civ., este inadmisibilă proba cu martori pentru dovedirea actelor juridice al căror obiect are o valoare mai mare de 250 lei, în afara excepțiilor prevăzute de lege.

În al doilea rând, tot ca o condiție, proba trebuie să fie **verosimilă**, adică să faciliteze dovedirea unor fapte existente şi demne de a fi crezute, care să fi fost posibile şi care chiar s-au petrecut în realitate. Altfel spus, faptele ce urmează a fi dovedite să fie credibile în raport cu nivelul de cunoaştere a realității de către om la acel moment.

O altă condiție de admisibilitate este ca proba să fie **pertinentă**, adică proba propusă să aibă legătură cu obiectul procesului. Este admisibilă dovada unui fapt doar în măsura în care are legătură directă sau măcar indirectă cu obiectul pretențiilor sau apărărilor părților şi poate influența într-o anumită măsură soluția în procesul respectiv. Orice fapt care nu are legătură cu obiectul procesului şi care, deci, nu ar fi susceptibil de a crea, modifica sau stinge un raport juridic, nu se justifică să fie probat, deoarece nu contribuie la aflarea adevărului şi la soluționarea litigiului respectiv. Pertinența probei implică şi utilitatea ei, adică faptul verificat prin probațiune trebuie să fie persuasiv, de natură să-l conducă pe judecător la o anumită convingere.

În fine, a patra condiție este ca proba să fie **concludentă**, să aibă un rol determinant, să contribuie la soluționarea cauzei dedusă judecății. Proba este concludentă în măsura în care vizează împrejurări care sunt de natură să permită, să faciliteze lămurirea împrejurărilor îndoielnice ale litigiului

[1] A se vedea Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 324-325.

şi, totodată, să ducă la soluționarea cauzei respective. Ori de câte ori se solicită o probă sau instanța consideră că este cazul să ordone o probă din oficiu, ea este obligată să verifice problema concludenței probei[1]. Obligația instanței de a constata dacă o probă propusă este concludentă rezultă din prevederile art. 255 alin. (1) C. proc. civ., care o obligă să încuviințeze numai acele probe care pot ajuta la soluționarea pricinii.

Dacă se poate spune că o probă concludentă este întotdeauna şi o probă pertinentă, nu întotdeauna o probă pertinentă este susceptibilă să ducă la dezlegarea pricinii, adică este şi concludentă[2]. De exemplu, în ipoteza unei acțiuni în răspundere civilă delictuală, pentru repararea unui prejudiciu produs în urma săvârşirii unei fapte ilicite de către mai multe persoane, proba solicitată de pârât prin care urmăreşte să probeze că fapta este săvârşită în coautorat este pertinentă dar nu şi concludentă, deoarece, potrivit dispozițiilor art. 1382 C. civ., în acest caz răspunderea este solidară şi, ca urmare, poate fi ținut să repare singur prejudiciul în întregime[3].

4.1.4. Reguli generale privind propunerea, încuviințarea, administrarea şi aprecierea probelor

Înainte de a fi administrate, probele trebuie să fie propuse de părți sau dispuse, din oficiu, de către instanță. De aceea, aşa cum este reglementat şi în Codul de procedură civilă, vom face o analiză distinctă a aspectelor legate de probe în procesul civil[4].

În legătură cu **propunerea** probelor, art. 254 alin. (1) C. proc. civ. dispune că acestea se propun, sub sancțiunea decăderii, de către reclamant prin cererea de chemare în judecată, iar de către pârât prin întâmpinare, dacă legea nu dispune altfel. Probele pot fi propuse şi oral, în cazurile anume prevăzute de lege.

Totuşi, probele pot fi propuse şi încuviințate, prin derogare, şi dacă nu au fost solicitate în condițiile prevăzute de art. 254 alin. (1) C. proc. civ., însă numai în cazurile şi condițiile expres prevăzute de alineatul al doilea al aceluiaşi articol, care stabileşte regula menționată:

---

[1] A se vedea M.-M. Pivniceru, C. Susanu, *Probele în materie civilă. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011, p. 59.

[2] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, vol. II, op. cit.*, p. 300.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 293.

[4] Există autori care consideră că noțiunea de administrare a probelor include şi aspectele care vizează propunerea şi încuviințarea acestora (I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 995).

– necesitatea probei rezultă din modificarea cererii, situație în care se urmărește și se permite dovedirea faptelor noi, apărute în urma completării cererii de chemare în judecată;

– nevoia administrării probei reiese din cercetarea judecătorească și partea nu o putea prevedea, impunându-se ca ambele condiții să fie întrunite cumulativ. În această ipoteză, dacă judecata se amână, conform art. 254 alin. (4) C. proc. civ., partea este obligată, sub sancțiunea decăderii din dreptul de a administra proba încuviințată, după caz:

a) să depună lista martorilor în termen de 5 zile de la încuviințarea probei, când se cere proba cu martori;

b) să depună copii certificate de pe înscrisurile invocate cu cel puțin 5 zile înainte de termenul fixat pentru judecată, dacă s-a încuviințat proba cu înscrisuri;

c) să depună interogatoriul în termen de 5 zile de la încuviințarea acestei probe, în cazurile în care interogatoriul trebuie comunicat, potrivit legii;

d) să depună dovada plății cheltuielilor necesare efectuării expertizei, în termen de 5 zile de la numirea expertului sau în termenul stabilit de instanță potrivit dispozițiilor art. 331 alin. (2) C. proc. civ., dacă s-a încuviințat proba expertizei.

– partea învederează instanței că, din motive temeinic justificate, nu a putut propune în termen probele cerute, ipoteză în care are loc o repunere în termen, indiferent de faptul că partea a fost sau nu asistată ori reprezentată de avocat;

– administrarea probei nu duce la amânarea judecății;

– există acordul expres al tuturor părților.

Partea adversă are și ea dreptul la proba contrară, în toate ipotezele, însă numai asupra aceluiași aspect pentru care s-a încuviințat proba invocată [art. 254 alin. (3) C. proc. civ.].

În situația în care probele propuse nu sunt îndestulătoare pentru lămurirea în întregime a procesului, instanța va dispune ca părțile să completeze probele. De asemenea, judecătorul poate, din oficiu, să pună în discuția părților necesitatea administrării altor probe, pe care le poate ordona chiar dacă părțile se împotrivesc, situație în care se manifestă principiul rolului activ al judecătorului, fără ca prin aceasta să se încalce disponibilitatea procesuală a părților.

Trebuie subliniat că în nicio ipoteză părțile nu pot invoca în căile de atac omisiunea instanței de a ordona din oficiu probe pe care ele nu le-au propus și administrat în condițiile legii.

Este posibilă solicitarea unei probe, de asemenea în cursul judecății, în ipoteza în care o parte renunță la probele propuse, cealaltă parte putând să

şi le însuşească. Totodată, instanța poate dispune administrarea din oficiu a probei la care s-a renunțat.

În cazul în care dovezile nu au fost propuse în condițiile şi termenele legale intervine sancțiunea decăderii. Decăderea intervine atât în ipoteza în care probele nu au fost invocate de loc în cererea de chemare în judecată (fixându-se totuşi, eronat, termen de judecată) cât şi în situația în care, pe lângă mijloacele de dovadă deja indicate, se doreşte şi propunerea altora noi[1].

De asemenea, potrivit art. 262 alin. (3) C. proc. civ., decăderea intervine şi în situația în care administrarea probei încuviințate necesită cheltuieli, iar instanța a pus în vedere părții care a cerut-o să depună la grefă, de îndată sau în termenul fixat, dovada achitării sumei stabilite pentru acoperirea lor, iar partea nu a îndeplinit această obligație în termenul fixat. Sancțiunea decăderii nu se va aplica în ipoteza în care depunerea sumei a fost făcută după împlinirea termenului, dacă prin aceasta nu s-a amânat judecata [art. 262 alin. (4) C. proc. civ.].

Sancțiunea decăderii nu produce efecte foarte severe, partea decăzută din dreptul de a administra o probă putând totuşi să se apere, discutând în fapt şi în drept temeinicia susținerilor şi a dovezilor părții potrivnice (art. 263 C. proc. civ.).

Încuviințarea probelor, potrivit art. 258 alin. (1) C. proc. civ., se face de către instanță numai dacă sunt întrunite cerințele prevăzute lege, în afară de cazul când ar exista pericolul ca ele să se piardă prin întârziere. Instanța se va pronunța printr-o încheiere cu caracter preparatoriu, motivată[2], atât în ipoteza în care admite proba propusă, cât şi în situația în care o respinge, cu obligația de a o pune în discuția contradictorie a părților. Aşadar, instanța poate reveni asupra încuviințării dispuse, cu obligația de a motiva de ce proba a devenit inutilă[3].

În încheierea prin care se încuviințează probele se arată faptele ce vor trebui dovedite, mijloacele de probă încuviințate, precum şi obligațiile ce revin părților în legătură cu administrarea acestora [art. 258 alin. (2) C. proc. civ.].

---

[1] A se vedea M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, vol. II, op. cit.*, p. 292.

[2] În cazul în care încheierea nu este motivată intervine sancțiunea anulării acesteia, în conformitate cu art. 175 alin. (1) C. proc. civ., dacă partea interesată dovedeşte că a suferit o vătămare procesuală prin aceasta (M. Tăbârcă, *Drept procesual civil, vol. II, op. cit.*, p. 303).

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1337/1981, în R.R.D. nr. 5/1982, p. 60, apud Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 328.

Dat fiind caracterul preparatoriu al încheierii prin care se pronunță instanța, aceasta poate reveni asupra unor probe încuviințate dacă, după administrarea altor probe, apreciază că administrarea vreuneia nu mai este necesară. Instanța este însă obligată să pună această împrejurare în discuția părților (art. 259 C. proc. civ.).

Ultimul alineat al art. 258 C. proc. civ. vizează încuviințarea probei testimoniale, ipoteză în care instanța, deși aprobă administrarea unei astfel de dovezi, are posibilitatea, în funcție de împrejurările concrete ale cauzei, să limiteze numărul martorilor propuși pentru a fi audiați.

Ca regulă, **administrarea probelor**[1] se face *în fața instanței de judecată* sesizate, în camera de consiliu, dacă legea nu dispune altfel, asigurându-se astfel respectarea principiului nemijlocirii.

De la regula înscrisă în art. 261 alin. (1) C. proc. civ. legiuitorul a reglementat și câteva excepții. O asemenea excepție este administrarea probelor prin comisie rogatorie, reglementată în art. 261 alin. (2)-(5) C. proc. civ. Astfel, dacă, din motive obiective, administrarea probelor nu se poate face decât în afara localității de reședință a instanței, aceasta se va putea efectua prin comisie rogatorie, de către o instanță de același grad sau chiar mai mică în grad, dacă în acea localitate nu există o instanță de același grad. În cazul în care felul dovezii îngăduie și părțile se învoiesc, instanța care administrează proba poate fi scutită de citarea părților[2].

Instanța însărcinată prin comisie rogatorie va proceda la administrarea probelor în prezența părților sau, chiar în lipsă, dacă au fost legal citate, având aceleași atribuții ca și instanța sesizată, în ceea ce privește procedura de urmat.

După ce s-a efectuat administrarea probelor prin comisie rogatorie, instanța sesizată, dacă este cazul, va fixa, din oficiu, termen pentru continuarea cercetării procesului sau, după caz, pentru dezbaterea fondului.

Sunt reglementate și alte excepții[3] de la regula potrivit căreia administrarea probelor se face în fața instanței de judecată sesizate:

– dovezile administrate în fața instanței necompetente, dacă se declară necompetența, rămân câștigate judecății și instanța competentă, învestită

---

[1] A se vedea C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Administrarea probelor în Noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 11/2012, p. 77-87.

[2] Potrivit art. 261 alin. (3) C. proc. civ., în ipoteza în care instanța care a primit comisia rogatorie constată că administrarea probei urmează a se face în circumscripția altei instanțe, va înainta, pe cale administrativă, cererea de comisie rogatorie instanței competente, comunicând aceasta instanței de la care a primit însărcinarea.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 294 295.

cu soluționarea cauzei, nu va dispune refacerea lor decât pentru motive temeinice (art. 137 C. proc. civ.);

– în ipoteza în care, în urma perimării, se face o nouă cerere de chemare în judecată, părțile pot folosi dovezile administrate în cursul judecării cererii perimate, în măsura în care noua instanță socotește că nu este necesară refacerea lor [art. 422 alin. (2) C. proc. civ.];

– procedura asigurării dovezilor, înainte de declanșarea procesului (art. 359-365 C. proc. civ.);

– administrarea probelor de către avocați sau consilieri juridici (art. 366-388 C. proc. civ.).

În legătură cu ultima excepție, Codul de procedură civilă, prin art. 239, reglementează, ca element de noutate, posibilitatea părților de a dispune în legătură cu procedura de administrare a probelor[1]. În acest sens, textul de lege menționat stabilește obligația pentru instanța de judecată ca la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, să pună în vedere acestora, dacă sunt reprezentate sau asistate de avocat, că pot să convină ca probele să fie administrate de către avocații lor, în condițiile art. 366-388 C. proc. civ.

Ordinea în care vor fi administrate probele va fi stabilită de instanța de judecată, dar aceasta trebuie să fie o ordine logică, firească și în scopul unei bune judecăți, ținându-se seama și de prevederile legale în ipotezele particulare pe care le reglementează. În acest sens, reținem următoarele reguli:

a) În primul rând, se vor administra, chiar în ședința în care au fost încuviințate, acele probe pentru care nu se impune amânarea. Pentru administrarea celorlalte probe se va fixa termen, luându-se totodată măsurile ce se impun pentru prezentarea martorilor, efectuarea expertizelor, aducerea înscrisurilor și a oricăror alte mijloace de probă;

b) Dovada și dovada contrară vor fi administrate, atunci când este posibil, în aceeași ședință, impunându-se, ca ordine, administrarea mai întâi a dovezilor în sprijinul susținerii pretențiilor și apoi a celor care să susțină apărarea;

c) Aceeași ordine se respectă și în ipoteza în care a fost încuviințată proba cu martori în condițiile prevăzute la art. 254 alin. (2) C. proc. civ., când, dovada contrară va fi cerută, sub sancțiunea decăderii, în aceeași ședință, dacă amândouă părțile sunt de față. Dacă partea adversă a lipsit la încuviințarea dovezii, ea este obligată să ceară proba contrară la ședința următoare, iar în caz de împiedicare, la primul termen când se înfățișează.

[1] A se vedea C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Administrarea probelor în noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 11/2012, p. 77-87.

d) Dacă printre probele încuviințate este și o cercetare la fața locului, aceasta se va efectua, când este cazul, mai înainte de administrarea celorlalte probe.

Ca *timp*, probele vor fi administrate înainte de începerea dezbaterilor asupra fondului, dacă legea nu prevede altfel [art. 260 alin. (3) C. proc. civ.]. Este firească această condiție, deoarece în cadrul dezbaterilor trebuie să fie asigurat cadrul juridic necesar discutării tuturor împrejurărilor care au creat situația litigioasă, inclusiv prin prisma probelor care au fost administrate în cauză[1].

Codul de procedură civilă, în art. 262, face precizări și în legătură cu *cheltuielile* necesare administrării probelor.

Astfel, în ipoteza în care administrarea probei încuviințate necesită cheltuieli, instanța va pune în vedere părții care a cerut-o să depună la grefă, de îndată sau în termenul fixat de instanță, dovada achitării sumei stabilite pentru acoperirea lor.

În cazurile în care proba a fost dispusă din oficiu sau la cererea procurorului în procesul pornit de acesta în condițiile prevăzute la art. 92 alin. (1) C. proc. civ., instanța va stabili, prin încheiere, la fel ca și în prima ipoteză, cheltuielile de administrare a probei și partea care trebuie să le plătească, putându-le pune, de data aceasta, și în sarcina ambelor părți. Nedepunerea sumei stabilite de instanță în termenul fixat atrage decăderea părții din dreptul de a administra dovada încuviințată în fața acelei instanțe. Depunerea sumei se va putea însă face și după împlinirea termenului, dacă prin aceasta nu se amână judecata.

În ceea ce privește **aprecierea probelor**, conform prevederilor art. 264 C. proc. civ., instanța va examina probele administrate, pe fiecare în parte și pe toate în ansamblul lor. În vederea stabilirii existenței sau inexistenței faptelor pentru a căror dovedire probele au fost încuviințate, judecătorul le apreciază în mod liber, potrivit convingerii sale, în afară de cazul când legea stabilește puterea lor doveditoare, instituindu-se astfel un sistem mixt[2] în ceea ce privește operațiunea de apreciere și evaluare a probelor administrate în cadrul procesului civil.

Prin urmare, aprecierea probelor, o operațiune complexă și definitorie pentru instanță, este atributul exclusiv al judecătorului, care se va conduce în mod liber spre convingerile sale, ce vor sta la baza hotărârii care va fi luată în vederea soluționării litigiului[3].

---

[1] A se vedea I. LEȘ, *Codul de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 406.

[2] A se vedea și alte sisteme de probațiune, M. FODOR, *op. cit.*, p. 67-74.

[3] A se vedea I. LEȘ, *Codul de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 409.

Această libertate de apreciere nu este nelimitată, instanța fiind obligată să respecte reglementările potrivit cărora anumite mijloace de dovadă au putere probantă anume determinată[1]. De exemplu, art. 270 C. proc. civ. dispune că înscrisul autentic face deplină dovadă, față de orice persoană, până la declararea sa ca fals. De asemenea, înscrisul sub semnătură privată, recunoscut de cel căruia îi este opus sau, după caz, socotit de lege ca recunoscut, face dovadă între părți până la proba contrară [art. 273 alin. (1) C. proc. civ.]. Continuând cu un alte exemple, împotriva prezumțiilor legale irefragabile nu este admisibilă nicio probă și, potrivit art. 349 alin. (1) C. proc. civ., mărturisirea judiciară face deplină dovadă împotriva aceluia care a făcut-o, fie personal, fie prin mandatar cu procură specială.

4.1.5. Convenția asupra probelor

Ca manifestare a principiului disponibilității procesuale în materie civilă, art. 256 C. proc. civ. reglementează posibilitatea încheierii de convenții asupra probelor. Potrivit textului pe care l-am invocat, „convențiile asupra admisibilității, obiectului sau sarcinii probelor sunt valabile, cu excepția celor care privesc drepturi de care părțile nu pot dispune, a celor care fac imposibilă ori dificilă dovada actelor sau faptelor juridice ori, după caz, contravin ordinii publice sau bunelor moravuri".

Principiul disponibilității procesuale a părților nu trebuie, însă, să se manifeste în mod absolut, prin încălcarea altor principii fundamentale ale procesului civil, în special principiul rolului activ al judecătorului, inclusiv în materia probațiunii[2]. După cum știm deja, judecătorul este în drept să dispună administrarea probelor pe care le consideră necesare, precum și alte măsuri prevăzute de lege, chiar dacă părțile se împotrivesc [art. 22 alin. (2) teza finală C. proc. civ.].

Convenția părților în materia probelor poate viza mai multe aspecte, cum ar fi: sarcina probei, obiectul probei, admisibilitatea mijloacelor de dovadă (admiterea probei testimoniale peste limitele prevăzute de lege), forța probantă a dovezilor (în sensul sporirii puterii lor doveditoare nu și al diminuării acesteia), administrarea probelor (acceptarea administrării unei dovezi depuse tardiv)[3].

---

[1] A se vedea M. FODOR, *op. cit.*, p. 71; I. LEȘ, *Codul de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 410.

[2] A se vedea I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 1002.

[3] *Idem*, p. 1002-1003.

4.1.6. Asigurarea dovezilor

În cadrul sau în legătură cu un viitor proces civil există situații în care se impune ca anumite probe, dacă există pericol ca ele să dispară sau dacă ar fi greu de administrat în viitor, să fie constatate și conservate pentru a putea fi utilizate la momentul oportun în cadrul cercetării judecătorești. Acest lucru se poate realiza, potrivit prevederilor legale, prin procedura numită asigurarea dovezilor. În acest sens, art. 359 alin. (1) C. proc. civ. prevede că oricine are interes să constate de urgență mărturia unei persoane, părerea unui expert, starea unor bunuri, mobile sau imobile ori să obțină recunoașterea unui înscris, a unui fapt sau a unui drept, dacă este pericol ca proba să dispară ori să fie greu de administrat în viitor, va putea cere, atât înainte, cât și în timpul procesului, administrarea acestor probe.

Prin intermediul acestei proceduri, introdusă în legislația noastră în anul 1900[1], pot fi administrate orice probe prevăzute de lege (audierea unor martori, efectuarea unei expertize, conservarea unui înscris etc.).

După cum se poate observa din analiza art. 359 alin. (1) C. proc. civ., condiția esențială a cererii de asigurare a dovezilor este urgența, dedusă din pericolul de dispariție al *dezacord, trebuie eliminat I* dovezilor sau din eventualele dificultăți ulterioare legate de administrarea lor[2]. Însă, legiuitorul a reglementat și o excepție, în sensul că asigurarea probelor se poate face și dacă nu este pericol, dar numai cu consimțământul celui ce urmează să se prezinte în fața instanței pentru asigurarea dovezii respective [art. 359 alin. (2) C. proc. civ.].

Persoana interesată poate solicita instanței asigurarea dovezilor fie pe cale principală, înainte de judecată[3], fie pe cale incidentală, în timpul judecății, dacă nu s-a ajuns la faza administrării probelor[4].

Pentru sesizarea instanței partea trebuie să formuleze o cerere în care va indica probele a căror administrare o pretinde, faptele pe care vrea să le dovedească, precum și motivele care fac necesară asigurarea acestora sau, după caz, acordul părții adverse [art. 360 alin. (2) C. proc. civ.].

---

[1] I. LEȘ, *Tratat, 2010, op. cit.*, p. 609.

[2] C.S.J., s. com., dec. nr. 19/1995, în *Buletinul Jurisprudenței 1990-2003*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 912.

[3] În această ipoteză competentă să soluționeze cererea este judecătoria în raza căreia se află martorul sau obiectul constatării [art. 360 alin. (1) teza întâi C. proc. civ.].

[4] Potrivit art. 360 alin. (1) teza a doua C. proc. civ., competența revine în acest caz instanței abilitate și sesizate cu judecarea cauzei în primă instanță.

În doctrină[1] se consideră (în mod just) că asigurarea probelor pe cale principală trebuie făcută de judecătorie şi în cazurile în care cererea asupra pretenției dedusă judecății ar fi de competența în primă instanță a tribunalului.

Instanța sesizată va dispune citarea părților şi va comunica părții adverse copie de pe cerere. Aceasta nu este obligată să depună întâmpinare. În caz de pericol în întârziere, instanța, apreciind împrejurările, va putea încuviința cererea şi fără citarea părților.

Instanța competentă va soluționa cererea în camera de consiliu, prin încheiere[2]. Încheierea de admitere a cererii de asigurare este executorie şi nu este supusă niciunei căi de atac. Însă, încheierea de respingere poate fi atacată separat, doar cu apel, în termen de 5 zile de la pronunțare, dacă s-a dat cu citarea părților, şi de la comunicare, dacă s-a dat fără citarea lor (art. 361 C. proc. civ.).

Administrarea probei ce trebuie asigurată va putea fi făcută de îndată sau la termenul ce se va fixa în acest scop, în funcție de felul probei, de urgența cu care trebuie derulată procedura de asigurare şi de toate celelalte împrejurări ale cauzei.

Administrarea probelor asigurate se constată printr-o încheiere, care nu este supusă niciunei căi de atac [art. 362 alin. (2) C. proc. civ.]. Instanța sesizată cu cererea de asigurare a unor probe trebuie să evite să prejudece fondul cauzei, nu trebuie să se pronunțe cu privire la drepturi ce nu pot fi lămurite decât cu prilejul judecării acțiunii principale[3].

Dacă s-a solicitat, de exemplu, consemnarea mărturiei unei persoane, efectuarea unei expertize, recunoaşterea unui înscris, a unui fapt sau unui drept, administrarea acestor dovezi prin procedura asigurării probelor se va face potrivit regulilor specifice, referitoare la administrarea probei testimoniale, a expertizei sau a mărturisirii, după caz.

Există şi ipoteza, reglementată de art. 364 C. proc. civ., care reclamă constatarea de urgență a unei stări de fapt. Astfel, la cererea oricărei persoane care are interesul să constate de urgență o anumită stare de fapt, care ar putea să înceteze ori să se schimbe până la administrarea probelor, se va apela la executorul judecătoresc în circumscripția căruia urmează să se facă respectiva constatare, care va putea constata la fața locului respectiva stare de fapt. În situația în care efectuarea constatării necesită

---

[1] V.M. Ciobanu, G. Boroi, T.C. Briciu, *Drept procesual civil. Curs selectiv. Teste grilă*, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2011, p. 255.

[2] C.S.J., s. civ., dec. nr. 1937/2001, în G. Boroi, O. Spineanu-Matei, *Codul de procedură civilă adnotat*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 434.

[3] C.S.J., dec. nr. 1937/2001, în Dreptul nr. 4/2002, p. 235.

concursul părții adverse sau al unei alte persoane, constatarea nu poate fi făcută decât cu acordul acesteia, existând şi posibilitatea ca partea interesată să poată solicita instanței să încuviințeze efectuarea constatării în lipsa acordului părții adverse, în funcție de împrejurările concrete ale cauzei.

Instanța poate încuviința efectuarea constatării chiar fără citarea aceluia împotriva căruia se cere, cu aplicarea corespunzătoare a dispozițiile art. 360-363 C. proc. civ. Procesul-verbal de constatare va fi comunicat în copie celui împotriva căruia s-a făcut constatarea, dacă nu a fost de față, şi are puterea doveditoare a înscrisului autentic.

Totodată, în caz de pericol în întârziere, asigurarea dovezii şi constatarea unei stări de fapt se vor putea face şi în zilele nelucrătoare şi chiar în afara orelor legale, însă numai cu încuviințarea expresă a instanței (art. 365 C. proc. civ.).

Conform art. 363 alin. (2) C. proc. civ., probele conservate prin procedura asigurării dovezilor pot fi folosite şi de către partea care nu a cerut administrarea lor, iar în privința cheltuielilor făcute cu administrarea dovezilor, acestea vor fi ținute în seamă de instanța care judecă pricina în fond. Acest text este o aplicare a principiului potrivit căruia toate probele aparțin cauzei şi nu părților [art. 257 coroborat cu art. 292 alin. (4) şi (6) C. proc. civ.]. În cursul procesului aceste probe au aceeaşi valoare probantă ca şi în cazul în care s-ar fi administrat în cursul judecății, putând fi combătute prin contraproba[1]. Conservarea dovezilor în aceste condiții nu privează părțile interesate de dreptul de a le combate prin alte probe în cursul procesului de fond.

De asemenea, este de precizat că prin procedura asigurării dovezilor trebuie să se realizeze doar conservarea probei respective fără a se cerceta sau afecta fondul cauzei[2]. Ca urmare, o cerere de asigurare a dovezilor nu determină întreruperea prescripției dreptului la acțiune[3].

4.1.7. Administrarea probelor de către avocați sau consilieri juridici

Această procedură, relativ nouă, este reglementată de Codul de procedură în art. 366-388[4]. Ca domeniu de aplicare, potrivit art. 366 C. proc. civ.,

---

[1] A se vedea C. Roşu, L. Dănilă, *Drept procesual civil*, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007, p. 204.

[2] A se vedea I. Leş, *Tratat, 2010, op. cit.*, p. 611.

[3] I.C.C.J., s. com., dec. nr. 415/2003, citată de C. Crişu, *Repertoriu de practică şi literatură juridică*, Ed. „Juris Argessis", 2003, p. 538.

[4] A se vedea M. Fodor, C.F. Popescu, *Procedura administrării probelor de către avocați sau consilieri juridici în reglementarea Noului Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 5/2012, p. 40-56.

procedura este aplicabilă tuturor litigiilor, cu excepția celor ce privesc starea civilă şi capacitatea persoanelor, relațiile de familie, precum şi orice alte drepturi asupra cărora legea nu permite a se face tranzacție.

Este o procedură facultativă şi consensuală[1]. În acest sens, la primul termen de judecată la care părțile au fost legal citate şi dacă acestea sunt prezente sau reprezentate, instanța le va întreba dacă sunt de acord ca probele să fie administrate, după caz, de avocați sau consilieri juridici.

Prin urmare, este necesar ca părțile să-şi manifeste expres şi irevocabil voința pentru ca avocații care le asistă şi le reprezintă să administreze probele în cauză. În acest sens, potrivit art. 368 alin. (2) C. proc. civ., consimțământul pentru administrarea probelor se va da de către părți, personal sau prin mandatar cu împuternicire specială, în fața instanței, luându-se act despre aceasta în încheiere, sau prin înscris întocmit în fața avocatului, care este obligat să certifice consimțământul şi semnătura părții pe care o asistă ori o reprezintă. Dacă sunt mai multe părți asistate de acelaşi avocat, consimțământul se va da de fiecare dintre ele separat. În doctrină se apreciază că părțile pot să-şi exprime consimțământul şi printr-un act notarial autentic înaintea primului termen de judecată, cu condiția ca înscrisul notarial să fie prezentat instanței cel târziu la primul termen la care ele sunt legal citate[2].

În scopul realizării procedurii de administrare a probelor de către avocați sau consilieri juridici, fiecare parte este obligată să îşi aleagă domiciliul la avocatul care o reprezintă [art. 368 alin. (3) C. proc. civ.].

După constatarea valabilității consimțământului părților, în sensul administrării probelor de către avocați sau consilieri juridici, instanța va lua măsurile prevăzute de art. 237 alin. (2) C. proc. civ. în vederea realizării cercetării procesului, evident, mai puțin cele care vizează administrarea dovezilor.

În conformitate cu prevederile art. 371 C. proc. civ., pentru administrarea probelor de către avocați, instanța va stabili un termen de până la 6 luni, ținând seama de volumul şi complexitatea acestora. Termenul va putea fi prelungit dacă în cursul administrării probelor:

– se invocă o excepție sau un incident procedural asupra căruia, potrivit legii, instanța trebuie să se pronunțe; în acest caz, termenul se prelungeşte cu timpul necesar soluționării excepției sau incidentului;

– a încetat, din orice cauză, contractul de asistență juridică dintre una dintre părți şi avocatul său; în acest caz, termenul se prelungeşte cu cel mult o lună pentru angajarea altui avocat;

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 317.

[2] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 495.

– una dintre părți a decedat, caz în care termenul se prelungește cu timpul în care procesul este suspendat sau cu termenul acordat părții interesate pentru introducerea în proces a moștenitorilor;

– în orice alte cazuri în care legea prevede suspendarea procesului, termenul se prelungește cu perioada suspendării.

În cel mult 5 zile de la încuviințarea probelor, avocații părților vor prezenta instanței programul de administrare a acestora, purtând semnătura avocaților, în care se vor arăta locul și data administrării fiecărei probe. De asemenea, programul se încuviințează de instanță, în camera de consiliu, și este obligatoriu pentru părți și avocații lor. Este de precizat că data convenită pentru administrarea probelor poate fi modificată, cu acordul tuturor părților [art. 372 alin. (4) C. proc. civ.].

În cazul în care administrarea probei nu este posibilă din motive obiective, va fi stabilit un nou termen, cu acordul părților, iar dacă acestea nu cad de acord se va sesiza instanța de judecată care va hotărî. Nerespectarea nejustificată a programului convenit sau stabilit atrage decăderea părții din dreptul de a mai administra proba respectivă.

Și în ipoteza în care se recurge la procedura administrării probelor de către avocați sau consilieri juridici tot instanța este cea care va încuviința dovezile ce vor fi administrate. De asemenea, programul pentru administrarea probelor se încuviințează de instanță, în camera de consiliu, și este obligatoriu pentru părți și avocații lor.

Rolul activ al judecătorului se manifestă și în alte situații legate de administrarea probelor de către avocați sau consilieri juridici. Astfel, potrivit art. 373 C. proc. civ., dacă în cursul administrării probelor una dintre părți formulează o cerere, invocă o excepție, inadmisibilitatea vreunei probe sau orice alt incident privind administrarea probelor, ea va sesiza instanța care, cu citarea celeilalte părți, prin încheiere dată în camera de consiliu, se va pronunța de îndată, iar când este necesar, în cel mult 15 zile de la data la care a fost sesizată. Încheierea poate fi atacată numai odată cu fondul procesului.

De asemenea, în cazul în care se dispune înfățișarea unui înscris deținut de o autoritate sau de o altă persoană, instanța, în temeiul dispozițiilor art. 298 C. proc. civ., va dispune solicitarea înscrisului și, îndată ce acesta este depus la instanță, comunicarea lui în copie fiecărui avocat (art. 374 C. proc. civ.).

Totodată, dacă una dintre părți nu recunoaște scrisul sau semnătura dintr-un înscris, avocatul părții interesate, potrivit art. 373 C. proc. civ., va solicita instanței să procedeze la verificarea înscrisurilor.

Tot ca manifestare a rolului său activ, instanța, în condițiile art. 373 C. proc. civ., va hotărî asupra cererii de înlocuire a martorilor, de ascultare din nou sau de confruntare a acestora. De asemenea, în aceleași condiții, instanța se va pronunța cu privire la cererea de a se admite noi martori sau alte probe ce se dovedesc necesare și care nu puteau fi prevăzute pentru a fi solicitate potrivit art. 237 alin. (2) pct. 7 C. proc. civ.

În aceeași ordine de idei, ascultarea ca martori a minorilor sub 14 ani sau a persoanelor lipsite de discernământ în momentul audierii (fără a fi puse sub interdicție) se face numai de către instanța de judecată. La fel, cercetarea la fața locului se va face numai de către instanță potrivit dispozițiilor art. 345-347 C. proc. civ. Procesul-verbal încheiat cu acest prilej va fi întocmit în atâtea exemplare câte părți sunt și va fi înmânat avocaților acestora în cel mult 5 zile de la efectuarea cercetării.

În fine, când s-a încuviințat chemarea la interogatoriu, tot instanța va administra proba, scop în care va cita părțile, la termenul stabilit, în camera de consiliu. Copii de pe interogatoriul astfel luat, precum și de pe cel dispus și primit potrivit art. 355 alin. (1) C. proc. civ. vor fi înmânate de îndată avocaților părților.

Potrivit dispozițiilor art. 372 alin. (3) C. proc. civ., probele pot fi administrate în cabinetul unuia dintre avocați sau în orice alt loc convenit, dacă natura probei impune aceasta. Părțile, prin avocați, sunt obligate să își comunice înscrisurile și orice alte acte, prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire sau în mod direct, sub luare de semnătură.

În linii mari, în cadrul acestei proceduri probele se administrează după regulile de drept comun, dar există și unele aspecte particulare[1], care sunt reglementate în art. 376-381 C. proc. civ. Astfel, martorii vor fi ascultați, la locul și data prevăzute în programul încuviințat de instanță, de către avocații părților, fără prestare de jurământ, punându-li-se însă în vedere că dacă nu vor spune adevărul săvârșesc infracțiunea de mărturie mincinoasă. Despre toate acestea se face mențiune în declarația scrisă.

Mărturia se va consemna întocmai de către o persoană convenită de părți și se va semna, pe fiecare pagină și la sfârșitul ei, de către avocații părților, de cel care a consemnat-o și de martor, după ce acesta a luat cunoștință de cuprinsul consemnării. Părțile pot conveni ca declarațiile martorilor să fie consemnate și autentificate de un notar public.

În ipoteza în care este încuviințată o expertiză, în programul administrării probelor părțile vor trece numele expertului pe care îl vor alege prin învoiala lor, precum și numele consilierilor fiecăreia dintre ele. Dacă părțile nu se

[1] V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 318.

învoiesc asupra alegerii expertului, ele vor cere instanței să procedeze la desemnarea acestuia. Expertul este obligat să efectueze expertiza și să o predea avocaților părților, sub semnătură de primire, cu cel puțin 30 de zile înainte de termenul fixat de instanță potrivit art. 371 C. proc. civ. De asemenea, el are îndatorirea să dea explicații avocaților și părților, iar după fixarea termenului de judecată, să se conformeze dispozițiilor art. 337-339 C. proc. civ.

După administrarea tuturor probelor încuviințate de instanță reclamantul, prin avocatul său, va redacta concluziile scrise privind susținerea pretențiilor sale, pe care le va trimite, prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire, sau le va înmâna în mod direct, sub luare de semnătură, celorlalte părți din proces și, când este cazul, Ministerului Public. După primirea concluziilor scrise ale reclamantului fiecare parte, prin avocatul său, va redacta propriile concluzii scrise, pe care le va comunica reclamantului, celorlalte părți, precum și, când este cazul, Ministerului Public (art. 383 C. proc. civ.).

Avocații părților vor alcătui pentru fiecare parte câte un dosar și unul pentru instanță, în care vor depune câte un exemplar al tuturor înscrisurilor prin care, potrivit legii, se constată administrarea fiecărei probe. Dosarele vor fi numerotate, șnuruite și vor purta semnătura avocaților părților pe fiecare pagină.

După împlinirea termenului acordat pentru administrarea probelor avocații părților vor prezenta împreună instanței dosarul cauzei, după care, potrivit art. 386 C. proc. civ., instanța va fixa termenul de judecată, dat în cunoștință părților, care nu va putea fi mai lung de 15 zile de la data primirii dosarului. La acest termen, instanța va putea hotărî, pentru motive temeinice și după ascultarea părților, să se administreze noi probe sau să se administreze nemijlocit în fața sa unele dintre probele administrate de avocați. În acest scop, instanța va stabili termene scurte, în continuare, date în cunoștință părților. Pentru prezentarea în fața instanței martorii vor fi citați, de asemenea, în termen scurt, cauzele fiind considerate urgente.

Dacă, la termenul fixat, instanța apreciază că nu este necesară administrarea de noi probe sau a unora dintre cele administrate de avocați, va proceda la judecarea în fond a procesului, acordând părților cuvântul pentru a pune concluzii prin avocat.

4.2. Mijloacele de dovadă

4.2.1. Proba prin înscrisuri

4.2.1.1. Noțiune și clasificare

Având în vedere avantajele multiple pe care le prezintă, înscrisurile sunt considerate a fi printre cele mai valoroase şi eficace mijloace de dovadă. Printre avantajele pe care le prezintă menționăm: sunt pe deplin credibile, fiind constituite în momentul încheierii/producerii actului/faptului juridic cu intenția de a „consemna" ceea ce s-a petrecut; au o puternică putere doveditoare, care nu se diminuează odată cu trecerea timpului; se conservă mai uşor comparativ cu alte mijloace de dovadă etc.[1].

În doctrină înscrisul este definit ca fiind orice declarație, despre un act sau un fapt juridic (în sens restrâns), făcută prin scriere de mână, dactilografiere, litografiere, imprimare cu orice litere sau sistem de scriere, ori prin efectuarea de orice alte semne convenționale, pe hârtie sau pe orice alt suport[2].

Potrivit art. 265 C. proc. civ., înscrisul este orice scriere sau altă consemnare care cuprinde date despre un act sau fapt juridic, indiferent de suportul ei material ori de modalitatea de conservare şi stocare.

Înscrisurile pot fi clasificate după mai multe criterii.

Astfel, în funcție de intenția, scopul pentru care au fost constituite, există înscrisuri *preconstituite* şi înscrisuri *nepreconstituite*[3].

Înscrisurile preconstituite sunt întocmite cu scopul de a fi utilizate ca mijloc de dovadă în ipoteza apariției unui litigiu. Intră în această categorie: înscrisurile autentice, înscrisurile sub semnătură privată, răboajele etc. Înscrisurile preconstituite se clasifică la rândul lor, de asemenea în funcție de scopul pentru care au fost întocmite, în: înscrisuri *originare (primordiale);* înscrisuri *recognitive,* prin care se constituie un alt înscris, care îl înlocuieşte pe cel pierdut sau distrus; înscrisuri *confirmative*, prin care o persoană acoperă nulitatea unui act juridic prin neinvocarea deficiențelor pe care le prezintă acesta[4].

---

[1] A se vedea I. Stoenescu, Gr. Porumb, *Drept procesual civil,* Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 157.

[2] A se vedea G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele,* ed. a IV-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010, p. 104; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 969; A. Ionașcu, *Probele în procesul civil,* Ed. Științifică, Bucureşti, 1969, p. 97.

[3] A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, p. 110-111.

[4] A se vedea Gh. Beleiu, *Drept civil român,* Casa de Editură şi Presă „Şansa S.R.L.", Bucureşti, 1992, p. 103; C.T. Ungureanu, *op. cit.*, p. 231.

Înscrisurile nepreconstituite, deşi nu sunt întocmite pentru a servi ca mijloc de dovadă într-un eventual litigiu, pot fi folosite în acest scop. Pot fi incluse în această categorie: registrele şi evidenţele casnice, menţiunile scrise de creditor pe titlul constatator al creanţei sau pe chitanţă etc.[1].

După cum sunt sau nu semnate, înscrisurile se clasifică în înscrisuri *semnate* şi înscrisuri *nesemnate*. Sunt semnate: înscrisurile autentice, înscrisurile sub semnătură privată, scrisorile, iar, de regulă, registrele comerciale, registrele şi evidenţele casnice sunt înscrisuri care nu poartă semnătură.

După modul de întocmire există înscrisuri *autentice* şi înscrisuri *sub semnătură privată*, principalul element de distincţie dintre cele două categorii reprezentându-l puterea doveditoare, mai mare în privinţa înscrisurilor autentice.

După raportul dintre ele, înscrisurile se clasifică în înscrisuri *originale* şi *copii* şi *duplicate*. Copia de pe un înscris autentic sau sub semnătură privată poate face dovadă despre ceea ce este cuprins în înscrisul original. Părţile pot să ceară confruntarea copiei cu originalul, prezentarea acestuia din urmă putând fi întotdeauna ordonată de instanţă, în condiţiile prevăzute la art. 292 alin. (2) C. proc. civ. Dacă este imposibil să fie prezentat originalul sau duplicatul înscrisului autentic ori originalul înscrisului sub semnătură privată, copia legalizată de pe acestea constituie un început de dovadă scrisă.

Duplicatele de pe înscrisurile notariale sau alte înscrisuri autentice, eliberate în condiţiile prevăzute de lege, înlocuiesc originalul şi au aceeaşi putere doveditoare ca şi acesta.

În doctrină se mai face o clasificare în funcţie de criteriul stabilirii puterii doveditoare în înscrisuri a căror putere doveditoare este stabilită de lege şi înscrisuri a căror putere doveditoare este lăsată la aprecierea judecătorului[2].

4.2.1.2. Înscrisurile autentice

Potrivit art. 269 C. proc. civ., înscrisul autentic este înscrisul întocmit sau, după caz, primit şi autentificat de o autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană învestită de stat cu autoritate publică, în forma şi condiţiile stabilite de lege. Autenticitatea înscrisului se referă la stabilirea identităţii părţilor, exprimarea consimţământului acestora cu privire la conţinut, semnătura acestora şi data înscrisului. Este, de asemenea, autentic

[1] A se vedea M. Eliescu, *op. cit.*, p. 97.
[2] A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, p. 116.

orice alt înscris emis de către o autoritate publică şi căruia legea îi conferă acest caracter.

Înscrisul autentic prezintă o serie de avantaje:

– se bucură de prezumția de valabilitate, scutind de sarcina probei pe cel care îl invocă;

– face dovada deplină, atât în privința datei pe care o poartă cât şi în privința celor consemnate în cuprinsul său. În acest sens, art. 270 alin. (1) şi (2) C. proc. civ. dispune: „Înscrisul autentic face deplină dovadă, față de orice persoană, până la declararea sa ca fals, cu privire la constatările făcute personal de către cel care a autentificat înscrisul, în condițiile legii. Declarațiile părților cuprinse în înscrisul autentic fac dovadă, până la proba contrară, atât între părți, cât şi față de oricare alte persoane".

– are putere de titlu executoriu în cazul înscrisului autentificat de notarul public prin care se constată o creanță certă şi lichidă[1].

În conformitate cu prevederile art. 271 C. proc. civ., înscrisul autentic întocmit fără respectarea formelor prevăzute pentru încheierea sa valabilă ori de o persoană incompatibilă, necompetentă sau cu depăşirea competenței este lovit de nulitate absolută, dacă legea nu dispune altfel. Un astfel de înscris face însă deplină dovadă ca înscris sub semnătură privată, dacă este semnat de părți, iar dacă nu este semnat, constituie, între acestea, doar un început de dovadă scrisă.

4.2.1.3. Înscrisurile sub semnătură privată

Înscrisul sub semnătură privată este acela care poartă semnătura părților, indiferent de suportul său material. El nu este supus niciunei alte formalități, în afara excepțiilor anume prevăzute de lege.

Înscrisul sub semnătură privată se caracterizează prin următoarele:

– în principiu, între părțile semnatare, are acelaşi efect ca înscrisul autentic, în condițiile în care este recunoscut de cel căruia i se opune. În acest sens, art. 273 C. proc. civ. dispune că „înscrisul sub semnătură privată, recunoscut de cel căruia îi este opus sau, după caz, socotit de lege ca recunoscut, face dovadă între părți până la proba contrară. Mențiunile din înscris care sunt în directă legătură cu raportul juridic al părților fac, de asemenea, dovadă până la proba contrară, iar celelalte mențiuni, străine de cuprinsul acestui raport, pot servi doar ca început de dovadă scrisă".

– până la proba contrară se bucură de prezumția de validitate; însă, conținutul sau semnătura pot fi contestate de cei cărora li se opune înscrisul[2];

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 298-299.

[2] A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, p. 157-158.

– poate fi datat sau nedatat, existând acte juridice în cazul cărora data reprezintă o condiție de validitate (testamentul olograf, cambia, cecul etc.);

Principala condiție care se cere pentru validitatea înscrisului sub semnătură privată este semnătura părților sau, cupă caz, semnătura părților de la care emană înscrisul[1]. De asemenea, eventualele adăugiri sau modificări ulterioare din conținutul înscrisului trebuie să fie confirmate prin semnătură, de partea sau părțile de la care emană actul[2].

Pe lângă condiția esențială a semnăturii, înscrisurile sub semnătură privată mai trebuie să îndeplinească, pentru a se bucura de forță probantă, două *condiții speciale*, condiția multiplului exemplar şi mențiunea *bun şi aprobat*.

În privința multiplului exemplar, potrivit art. 274 C. proc. civ., înscrisul sub semnătură privată, care constată un contract sinalagmatic, are putere doveditoare numai dacă a fost făcut în atâtea exemplare originale câte părți cu interese contrare sunt. Un singur exemplar original este suficient pentru toate persoanele având același interes. Pe fiecare exemplar original trebuie să facă mențiune despre numărul originalelor ce au fost făcute. Lipsa acestei mențiuni nu poate fi opusă însă de cel care a executat, în ceea ce îl privește, obligația constatată în acel înscris. Pluralitatea exemplarelor originale nu este cerută când părțile, de comun acord, au depus singurul original la un terț ales de ele.

În ceea ce privește formalitatea *bun şi aprobat*, în ipoteza în care, printr-un înscris sub semnătură privată, doar o singură parte se obligă către o alta să-i plătească o sumă de bani sau o cantitate de bunuri fungibile, trebuie să fie în întregime scris cu mâna celui care îl subscrie sau cel puțin ca, în afară de semnătură, să fie scris cu mâna sa *bun şi aprobat pentru...*, cu arătarea în litere a sumei sau a cantității datorate. Când suma arătată în cuprinsul înscrisului este diferită de cea arătată în formula *bun şi aprobat*, se prezumă că obligația nu există decât pentru suma cea mai mică, chiar dacă înscrisul şi formula *bun şi aprobat* sunt scrise în întregime cu mâna sa de cel obligat, afară numai dacă se dovedește în care parte este greșeală sau dacă prin lege se prevede altfel.

În conformitate cu prevederile art. 276 C. proc. civ., înscrisurile sub semnătură privată pentru care nu s-au îndeplinit condiții speciale (condiția multiplului exemplar şi mențiunea *bun şi aprobat*), vor putea fi considerate ca început de dovadă scrisă[3].

---

[1] A se vedea M. ELIESCU, *op. cit.*, p. 85.

[2] A se vedea A. IONAȘCU, *op. cit.*, p. 117.

[3] A se vedea G. BOROI, M.-M. PIVNICERU, T.V. RĂDULESCU, L. IRINESCU, *Drept civil. Partea generală. Explicații teoretice, spețe şi grile*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2008, p. 67-69.

Articolul 289 C. proc. civ. asimilează şi alte categorii de acte înscrisurilor sub semnătură privată:

– contractele încheiate pe formulare tipizate sau standardizate ori încorporând condiţii generale tip, după caz, care sunt considerate înscrisuri sub semnătură privată, dacă legea nu prevede altfel;

– biletele, tichetele şi alte asemenea documente, utilizate cu ocazia încheierii unor acte juridice sau care încorporează dreptul la anumite prestaţii, care au forţa probantă a înscrisurilor sub semnătură privată, chiar dacă nu sunt semnate, dacă legea nu dispune altfel;

– telexul, precum şi telegrama, ale căror originale, depuse la oficiul poştal, au fost semnate de expeditor, fac şi ele aceeaşi dovadă ca şi înscrisul sub semnătură privată.

Forţa probantă a înscrisului sub semnătură privată recunoscut vizează, pentru părţi, atât conţinutul cât şi data înscrisului. În privinţa terţilor, data înscrisului sub semnătură privată le este opozabilă numai dacă aceasta este o dată certă[1]. În acest sens invocăm dispoziţiile art. 278 alin. (1) C. proc. civ., potrivit căruia „data înscrisurilor sub semnătură privată este opozabilă altor persoane decât celor care le-au întocmit, numai din ziua în care a devenit certă, prin una dintre modalităţile prevăzute de lege, respectiv:

– din ziua în care au fost prezentate spre a se conferi dată certă de către notarul public, executorul judecătoresc sau alt funcţionar competent în această privinţă;

– din ziua când au fost înfăţişate la o autoritate sau instituţie publică, făcându-se despre aceasta menţiune pe înscrisuri;

– din ziua când au fost înregistrate într-un registru sau alt document public;

– din ziua morţii ori din ziua când a survenit neputinţa fizică de a scrie a celui care l-a întocmit sau a unuia dintre cei care l-au subscris, după caz;

– din ziua în care cuprinsul lor este reprodus, chiar şi pe scurt, în înscrisuri autentice întocmite în condiţiile art. 269 C. proc. civ., precum încheieri, procese-verbale pentru punerea de sigilii sau pentru facere de inventar;

– din ziua în care s-a petrecut un alt fapt de aceeaşi natură care dovedeşte în chip neîndoielnic anterioritatea înscrisului".

În ceea ce priveşte registrele şi hârtiile domestice, acestea nu fac dovadă pentru cel care le-a scris. Ele fac dovadă împotriva lui în două ipoteze: în toate cazurile în care atestă neîndoielnic o plată primită; când cuprind

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 300.

mențiunea expresă că însemnarea a fost făcută în folosul celui arătat drept creditor, pentru a ține loc de titlu (art. 279 C. proc. civ.).

Înscrisurile nesemnate, întocmite de profesioniști, cărora nu li se aplică prevederile art. 274 și art. 275 C. proc. civ., dacă sunt utilizate în mod obișnuit în exercițiul activității unei întreprinderi pentru a constata un act juridic, fac dovada cuprinsului lor, cu excepția cazului în care legea impune forma scrisă pentru însăși dovedirea actului juridic. Înscrisul sub semnătură privată întocmit în exercițiul activității unei întreprinderi este prezumat a fi fost făcut la data consemnată în cuprinsul său. În acest caz, data înscrisului sub semnătură privată poate fi combătută cu orice mijloc de probă. Dacă un astfel de înscris nu conține nicio dată, aceasta poate fi stabilită în raporturile dintre părți cu orice mijloc de probă.

Potrivit art. 280 C. proc. civ., registrele profesioniștilor, întocmite și ținute cu respectarea dispozițiilor legale, pot face între aceștia deplină dovadă în justiție, pentru faptele și chestiunile legate de activitatea lor profesională. Asemenea registre, chiar neținute cu respectarea dispozițiilor legale, fac dovadă contra celor care le-au ținut. Cu toate acestea, partea care se prevalează de ele nu poate scinda conținutul lor. În toate cazurile, instanța este în drept a aprecia dacă se poate atribui conținutului registrelor unui profesionist o altă putere doveditoare, dacă trebuie să se renunțe la această probă în cazul în care registrele părților nu concordă sau dacă trebuie să atribuie o credibilitate mai mare registrelor uneia dintre părți.

Orice mențiune făcută de creditor în josul, pe marginea sau pe dosul unui titlu care a rămas neîntrerupt în posesia sa face dovada, cu toate că nu este nici semnată, nici datată de el, când tinde a stabili liberațiunea debitorului. Aceeași putere doveditoare o are mențiunea făcută de creditor în josul, pe marginea sau pe dosul duplicatului unui înscris sau al unei chitanțe, dacă duplicatul sau chitanța este în mâinile debitorului (art. 281 C. proc. civ.).

4.2.1.4. Înscrisurile în formă electronică

Sunt acelea în care datele unui act juridic sunt redate pe un suport informatic, ipoteză în care documentul care reproduce aceste date constituie instrumentul probator al actului, dacă este inteligibil și prezintă garanții suficient de serioase pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta emană. Pentru a aprecia calitatea documentului, instanța trebuie să țină seama de circumstanțele în care datele au fost înscrise și de documentul care le-a reprodus.

În cazul acestor înscrisuri operează prezumția de validitate a înscrierii. În acest sens, art. 283 C. proc. civ. prevede că înscrierea datelor unui act juridic pe suport informatic este prezumată a prezenta garanții suficient de serioase pentru a face deplină credință în cazul în care ea este făcută în mod sistematic şi fără lacune şi când datele înscrise sunt protejate contra alterărilor şi contrafacerilor, astfel încât integritatea documentului este deplin asigurată. O astfel de prezumție există şi în favoarea terților din simplul fapt că înscrierea este efectuată de către un profesionist.

În ceea ce priveşte puterea lor doveditoare, potrivit art. 284 C. proc. civ., dacă prin lege nu se prevede altfel, documentul care reproduce datele unui act, înscrise pe un suport informatic, face deplină dovadă între părți, până la proba contrară. Dacă suportul sau tehnologia utilizată pentru redactare nu garantează integritatea documentului, acesta poate servi, după circumstanțe, ca mijloc material de probă sau ca început de dovadă scrisă.

4.2.1.5. Administrarea probei cu înscrisuri

În vederea administrării probei cu înscrisuri, după propunere şi încuviințare de către instanță, dacă prin lege nu se dispune altfel, fiecare parte are dreptul să depună înscrisurile de care înțelege să se folosească, în copie certificată pentru conformitate. Dacă înscrisul este depus în copie, partea care l-a depus este obligată să aibă asupra sa originalul şi, la cerere, să îl prezinte instanței, sub sancțiunea de a nu se ține seama de înscris. Dacă partea adversă nu poate să îşi dea seama de exactitatea copiei față cu originalul înfățişat în şedință, judecătorul va putea acorda un termen scurt, obligând partea să depună originalul în păstrarea grefei.

Înscrisurile întocmite în altă limbă decât cea folosită în fața instanței trebuie însoțite de traduceri legalizate.

Înscrisurile depuse în original nu vor putea fi retrase decât după ce se vor lăsa copii legalizate de grefierul instanței unde au fost depuse.

Înscrisurile depuse în copie la dosar nu pot fi retrase de părți.

Depunerea la instanță a unui înscris probatoriu, referitor la proces, poate fi impusă din ordinul judecătorului în ipoteza în care partea adversă solicită acest lucru. Într-o astfel de ipoteză cererea de înfățişare va fi admisă, dacă înscrisul este comun părților din proces, dacă însăşi partea adversă s-a referit în proces la acest înscris sau dacă, după lege, ea este obligată să înfățişeze înscrisul.

Potrivit art. 295 C. proc. civ., dacă partea refuză să răspundă la interogatoriul ce s-a propus în dovedirea deținerii sau existenței înscrisului, dacă reiese din dovezile administrate că a ascuns înscrisul ori l-a distrus sau

dacă, după ce s-a dovedit deținerea înscrisului, nu se conformează ordinului dat de instanță de a-l înfățișa, instanța va putea socoti ca dovedite afirmațiile făcute cu privire la conținutul acelui înscris de partea care a cerut înfățișarea.

În baza art. 294 C. proc. civ., cererea de prezentare a înscrisului deținut de partea adversă va fi respinsă motivat în următoarele cazuri:

– când conținutul înscrisului se referă la chestiuni strict personale privind demnitatea sau viața privată a unei persoane;

– când depunerea înscrisului ar încălca îndatorirea legală de păstrare a secretului;

– când depunerea înscrisului ar atrage urmărirea penală a părții, a soțului sau a unei rude ori afin până la gradul al treilea inclusiv.

Dacă legea nu dispune altfel, incidența vreunuia dintre cazurile de mai sus va fi verificată de judecător, prin cercetarea conținutului înscrisului. În încheierea de ședință se va face o mențiune corespunzătoare.

În situația în care un înscris, necesar dezlegării procesului, se găsește la una dintre părți și nu poate fi prezentat fiindcă aducerea ar fi prea costisitoare sau când înscrisurile sunt prea voluminoase ori numeroase, se va putea delega un judecător în prezența căruia părțile vor cerceta înscrisurile la locul unde se găsesc.

Articolul 296 alin. (2) C. proc. civ. reglementează și excepția de la regula înscrisă în alin. (1), potrivit căreia instanța, ținând seama de împrejurări, poate să ceară doar prezentarea unor extrase sau copii de pe înscrisurile solicitate, certificate de persoana care le deține. În asemenea cazuri, dacă este necesar, instanța poate dispune verificarea conformității extrasului sau copiei cu originalul.

Există și situații în care înscrisul este deținut de un terț, care poate fi o persoană juridică, o persoană fizică sau o autoritate ori instituție publică.

Astfel, când un înscris necesar soluționării procesului se află în posesia unui terț, acesta va putea fi citat ca martor, punându-i-se în vedere să aducă înscrisul în instanță. Dacă deținătorul înscrisului este o persoană juridică, reprezentanții ei vor putea fi citați ca martori.

Dacă înscrisul se găsește în păstrarea unei autorități sau instituții publice, instanța va lua măsuri, la cererea uneia dintre părți sau din oficiu, pentru aducerea lui, în termenul fixat în acest scop, punând în vedere conducătorului autorității sau instituției publice deținătoare măsurile ce se pot dispune în caz de neconformare. Autoritatea sau instituția publică deținătoare este în drept să refuze trimiterea înscrisului când acesta se referă la apărarea națională, siguranța publică sau relațiile diplomatice. Extrase parțiale vor putea fi trimise dacă niciunul dintre aceste motive nu se opune.

Articolul 299 C. proc. civ. reglementează ipoteza în care înscrisurile nu pot fi trimise instanței. Este cazul cărților funciare și al planurilor, al registrelor autorităților sau instituțiilor publice, al testamentelor depuse la instanțe, notari publici sau avocați, precum și al altor înscrisuri originale ce se găsesc în arhivele acestora. Se vor putea însă cere copii certificate ale acestora. Cercetarea acestor înscrisuri, dacă este necesară, se va face, cu citarea părților, de un judecător delegat sau, dacă înscrisul se găsește în altă localitate, prin comisie rogatorie, de către instanța respectivă. În mod excepțional, dacă expertiza actului nu se poate efectua la sediul arhivei, când procedura verificării înscrisurilor o impune, instanța va putea ordona prezentarea testamentelor originale sau a altor înscrisuri originale, depuse la instanțe, notari publici sau avocați, pentru efectuarea expertizei grafoscopice în laboratoarele de specialitate.

În ceea ce privește registrele profesioniștilor, la cererea uneia dintre părți sau chiar din oficiu, instanța va putea ordona înfățișarea sau comunicarea acestora. Când înscrisurile sau registrele ce urmează a fi cercetate se află în altă circumscripție judecătorească, cercetarea lor se va face prin comisie rogatorie (art. 300 C. proc. civ.).

4.2.1.6. Verificarea înscrisurilor

Înscrisurile sub semnătură privată propuse de una dintre părți ca mijloace de dovadă într-o cauză civilă pot fi recunoscute sau, dimpotrivă, pot fi contestate, fie în privința conținutului lor, fie în ceea ce privește semnătura.

În ipoteza contestării înscrisului sub semnătură privată se impune verificarea acestuia. În acest sens dispune art. 301 C. proc. civ., potrivit căruia, acela căruia i se opune un înscris sub semnătură privată este dator fie să recunoască, fie să conteste scrierea ori semnătura. Contestarea scrierii sau semnăturii poate fi făcută, la primul termen după depunerea înscrisului, sub sancțiunea decăderii. Moștenitorii sau succesorii în drepturi ai aceluia de la care se pretinde a fi înscrisul pot declara că nu cunosc scrisul sau semnătura autorului lor.

În ipoteza în care înscrisul este contestat, instanța este obligată să procedeze la verificarea scrierii ori semnăturii prin următoarele modalități, prevăzute de art. 302 C. proc. civ.:

– prin compararea scrierii și semnăturii de pe înscris cu scrierea și semnătura din alte înscrisuri necontestate;

– solicitând o expertiză;

– prin orice alte mijloace de probă admise de lege.

În acest scop, preşedintele completului de judecată va obliga partea căreia i se atribuie scrierea sau semnătura să scrie şi să semneze sub dictarea sa părți din înscris. Refuzul de a scrie ori de a semna va putea fi considerat ca o recunoaştere a scrierii sau semnăturii.

Aşadar, procedura de verificare a înscrisului contestat poate fi realizată de judecător, personal, dacă este posibil să-şi formeze convingerea asupra veridicității înscrisului în cauză ori, dacă nu este posibil, ordonând efectuarea unei expertize[1]. În acest sens, în conformitate cu prevederile art. 303 C. proc. civ., judecătorul, după compararea înscrisului cu scrierea sau semnătura făcută în fața sa ori, dacă este cazul, şi cu alte înscrisuri, se poate lămuri asupra înscrisului. Dacă însă, din compararea scrierilor, judecătorul nu este lămurit, va ordona ca verificarea să se facă prin expertiză, obligând părțile sau alte persoane să depună de îndată înscrisuri de comparație. Se primesc ca înscrisuri de comparație: înscrisurile autentice; înscrisurile sau alte scrieri private necontestate de părți; partea din înscris care nu este contestată; scrisul sau semnătura făcut/făcută înaintea instanței.

Înscrisurile depuse pentru verificare vor fi semnate de preşedinte, grefier şi părți. Părțile iau cunoştință de înscrisuri în şedință.

În privința unui înscris prezentat ca mijloc de probă se poate face declarație motivată că este fals, prin contrafacerea scrierii sau a semnăturii. În această ipoteză, potrivit art. 304 C. proc. civ., dacă partea care foloseşte înscrisul nu este prezentă, instanța va ordona ca aceasta să se prezinte personal pentru a lua cunoştință de denunțarea înscrisului ca fals, să depună originalul şi să dea explicațiile necesare. Judecătorul poate ordona prezentarea părților chiar şi înainte de primul termen de judecată, dacă partea declară, prin întâmpinare, că scrierea sau semnătura sa este falsificată. În cazuri temeinic justificate, părțile pot fi reprezentate prin mandatari cu procură specială.

În continuare judecătorul va constata de îndată, prin proces-verbal, starea materială a înscrisului denunțat ca fals, dacă există pe el ştersături, adăugiri sau corecturi, apoi îl va semna, spre neschimbare, şi îl va încredința grefei, după ce va fi contrasemnat de grefier şi de părți. Dacă părțile nu vor sau nu pot să semneze, se va face mențiune despre toate acestea în procesul-verbal.

La acelaşi termen în care înscrisul a fost denunțat ca fals sau, dacă partea care foloseşte înscrisul nu este prezentă, la termenul următor, judecătorul întreabă partea care a produs înscrisul dacă înțelege să se folosească de el. Dacă partea care a folosit înscrisul lipseşte, refuză să răspundă sau

[1] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 440.

declară că nu se mai serveşte de înscris, acesta va fi înlăturat, în tot sau în parte, după caz. Dacă partea care a denunțat înscrisul ca fals lipseşte, refuză să răspundă sau îşi retrage declarația de denunțare, înscrisul va fi considerat ca recunoscut.

În situația în care partea care a prezentat înscrisul stăruie să se folosească de acesta, deşi denunțarea ca fals a acestuia nu a fost retrasă, instanța, dacă este indicat autorul falsului sau complicele acestuia, poate suspenda judecata procesului, înaintând de îndată înscrisul denunțat ca fals parchetului competent, pentru cercetarea falsului, împreună cu procesul-verbal ce se va încheia în acest scop.

Este posibilă cercetarea falsului şi de către instanța civilă, prin orice mijloace de probă, în cazul în care, potrivit legii, acțiunea penală nu poate fi pusă în mişcare ori nu poate continua (art. 308 C. proc. civ.).

4.2.2. Proba cu martori

4.2.2.1. Noțiune şi admisibilitate

Acest mijloc de dovadă constă în relatarea (mărturia) orală făcută în fața judecătorului de către o persoană care are cunoştință, personal, despre anumite acte sau fapte care fac obiectul unui raport juridic litigios[1].

Aşa cum dispune art. 309 alin. (1) C. proc. civ., proba cu martori este admisibilă în toate cazurile în care legea nu dispune altfel. În completare, alin. (2) al aceluiaşi text prevede, ca restricție[2], că niciun act juridic nu poate fi dovedit cu martori, dacă valoarea obiectului său este mai mare de 250 lei. Cu toate acestea, se poate face dovada cu martori, contra unui profesionist, a oricărui act juridic, indiferent de valoarea lui, dacă a fost făcut de acesta în exercițiul activității sale profesionale, în afară de cazul în care legea specială cere probă scrisă.

În cazul în care legea, impunând o altă restricție (*ad validitatem*), cere forma scrisă pentru validitatea unui act juridic, acesta nu poate fi dovedit cu martori. De asemenea, este inadmisibilă proba cu martori dacă pentru dovedirea unui act juridic legea cere forma scrisă (*ad probationem*)[3].

Însă, ca excepții, este admisibilă proba cu martori în cazurile în care:

– partea s-a aflat în imposibilitate materială sau morală de a-şi întocmi un înscris pentru dovedirea actului juridic;

– există un început de dovadă scrisă, potrivit prevederilor art. 310 C. proc. civ.;

---

[1] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. I, 2013, op. cit.*, p. 979.

[2] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 445.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 304.

– partea a pierdut înscrisul doveditor din pricina unui caz fortuit sau de forță majoră;

– părțile convin, fie şi tacit, să folosească această probă, însă numai privitor la drepturile de care ele pot să dispună;

– actul juridic este atacat pentru fraudă, eroare, dol, violență ori este lovit de nulitate absolută pentru cauză ilicită sau imorală, după caz;

– se cere lămurirea clauzelor actului juridic.

Proba cu martori nu se admite niciodată împotriva sau peste ceea ce cuprinde un înscris şi nici despre ceea ce s-ar pretinde că s-ar fi zis înainte, în timpul sau în urma întocmirii lui, chiar dacă legea nu cere forma scrisă pentru dovedirea actului juridic respectiv, cu excepția cazurilor prevăzute la art. 309 alin. (4) C. proc. civ.

Proba cu martori, ca şi alte mijloace de probă, poate fi o completare pentru un început de dovadă scrisă, prin care se înțelege orice scriere, chiar nesemnată şi nedatată, care provine de la o persoană căreia acea scriere i se opune ori de la cel al cărui succesor în drepturi este acea persoană, dacă scrierea face credibil faptul pretins. Constituie început de dovadă scrisă şi înscrisul, chiar nesemnat de persoana căreia acesta i se opune, dacă a fost întocmit în fața unui funcționar competent care atestă că declarațiile cuprinse în înscris sunt conforme celor făcute de acea persoană.

4.2.2.2. Administrarea probei cu martori

Administrarea probei cu martori presupune mai multe aspecte, dintre care cele mai semnificative sunt: persoanele care pot fi ascultate ca martori; condițiile în care se propun martorii; încuviințarea probei testimoniale; condițiile administrării propriu-zise a acestui mijloc de dovadă.

În principiu, orice persoană fizică, ce are cunoştințe despre faptele litigioase, poate depune mărturie în procesul civil. De la această regulă legiuitorul, prin art. 315 alin. (1) C. proc. civ., exceptează o serie de persoane care nu pot fi ascultate ca martori:

– rudele şi afinii până la gradul al treilea inclusiv;

– soțul, fostul soț, logodnicul ori concubinul;

– cei aflați în dușmănie sau în legături de interese cu vreuna dintre părți;

– persoanele puse sub interdicție judecătorească;

– cei condamnați pentru mărturie mincinoasă.

Totuşi, părțile pot conveni, expres sau tacit, să fie ascultate ca martori şi persoanele menționate mai sus.

În procesele privitoare la filiație, divorț și alte raporturi de familie se vor putea asculta rudele și afinii prevăzuți la art. 315 C. proc. civ., în afară de descendenți.

Totodată, legea prevede o serie de persoane care sunt scutite de a depune mărturie. Astfel, potrivit art. 317 alin. (1) C. proc. civ., sunt scutiți de a fi martori:

– slujitorii cultelor, medicii, farmaciștii, avocații, notarii publici, executorii judecătorești, mediatorii, moașele și asistenții medicali și orice alți profesioniști cărora legea le impune să păstreze secretul de serviciu sau secretul profesional cu privire la faptele de care au luat cunoștință în cadrul serviciului ori în exercitarea profesiei lor, chiar și după încetarea activității lor;

– judecătorii, procurorii și funcționarii publici, chiar și după încetarea funcției lor, asupra împrejurărilor secrete de care au avut cunoștință în această calitate;

– cei care prin răspunsurile lor s-ar expune pe ei înșiși sau ar expune pe vreuna din persoanele arătate la art. 315 alin. (1) pct. 1 și 2 C. proc. civ. la o pedeapsă penală sau la disprețul public.

Persoanele prevăzute la art. 317 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ., cu excepția slujitorilor cultelor, vor putea totuși depune mărturie, dacă au fost dezlegate de secretul de serviciu ori profesional de partea interesată la păstrarea secretului, în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel. Vor putea, de asemenea, depune mărturie și persoanele prevăzute la art. 317 alin. (1) pct. 2, dacă autoritatea sau instituția pe lângă care funcționează ori au funcționat, după caz, le dă încuviințarea.

După încuviințarea probei testimoniale și depunerea listei de martori, pentru a putea fi ascultați, martorii trebuie să fie citați, așa cum dispune art. 311 alin. (1) C. proc. civ.

Dacă se pune problema, înlocuirea martorilor nu se va încuviința decât în caz de moarte, dispariție sau motive bine întemeiate, caz în care lista se va depune sub sancțiunea decăderii, în termen de 5 zile de la încuviințare.

Fiecare parte va putea să se împotrivească la ascultarea unui martor care nu este înscris în listă sau nu este identificat în mod lămurit.

În conformitate cu art. 312 C. proc. civ., poate avea loc și ascultarea unor martori necitați, chiar la termenul la care proba a fost încuviințată, dacă aceștia sunt prezenți la instanță din inițiativa părții interesate. Dacă nu sunt prezenți, la termenul fixat pentru administrarea probei, partea va putea aduce martorii încuviințați chiar fără a fi citați. Dacă partea se obligă să prezinte martorul la termenul de judecată, fără a fi citat, însă din motive imputabile aceasta nu își îndeplinește obligația, instanța va dispune citarea martorului pentru un nou termen.

În situația în care intervine refuzul martorului citat de a se prezenta pentru a fi audiat, instanța poate emite mandat de aducere. În pricinile urgente, se poate dispune aducerea martorilor cu mandat chiar la primul termen. Dacă, după emiterea mandatului de aducere, martorul nu poate fi găsit sau nu se înfățișează, instanța va putea proceda la judecată.

Așa cu prevede art. 313 C. proc. civ., martorul care, din cauză de boală sau altă împiedicare gravă, nu poate veni în instanță va putea fi ascultat la locul unde se află, cu citarea părților.

În vederea audierii martorului judecătorul va proceda, mai întâi, la identificarea acestuia. În acest scop persoana în cauză trebuie să precizeze:

– numele, prenumele, profesia, domiciliul și vârsta;

– dacă este rudă sau afin cu una dintre părți și în ce grad;

– dacă se află în serviciul uneia dintre părți.

În continuare președintele va pune apoi în vedere martorului îndatorirea de a jura și semnificația jurământului.

Înainte de a fi ascultat, martorul depune jurământ, al cărui conținut este prevăzut de art. 319 C. proc. civ.

După depunerea jurământului, președintele va pune în vedere martorului că, dacă nu va spune adevărul, săvârșește infracțiunea de mărturie mincinoasă. Despre toate acestea se face mențiune în declarația scrisă.

Copiii care nu au împlinit vârsta de 14 ani și cei care sunt lipsiți de discernământ în momentul audierii, fără a fi puși sub interdicție, pot fi ascultați, fără jurământ, însă instanța le va atrage atenția să spună adevărul și va ține seama, la aprecierea depoziției lor, de situația lor specială.

În ceea ce privește ascultarea martorului trebuie respectate câteva reguli, prevăzute de art. 321 C. proc. civ.:

– fiecare martor va fi ascultat separat, cei neascultați încă neputând fi de față;

– ordinea ascultării martorilor va fi fixată de președinte, ținând seama și de cererea părților;

– martorul va răspunde mai întâi la întrebările puse de președinte, iar apoi și la întrebările puse, cu încuviințarea acestuia, de către partea care l-a propus, precum și de către partea adversă;

– după ascultare, martorul rămâne în sala de ședință până la sfârșitul cercetării, afară numai dacă instanța hotărăște altfel;

– cu ocazia audierii, martorul va fi lăsat să-și facă liber depoziția, fără să aibă voie să citească un răspuns scris de mai înainte; el se poate servi însă de însemnări, cu încuviințarea președintelui, dar numai pentru a preciza cifre sau denumiri;

Martorii audiați pot fi reascultați și confruntați între ei dacă instanța găsește de cuviință, mai ales dacă declarațiile lor nu se potrivesc.

Dacă instanța apreciază că întrebarea pusă de parte nu poate să ducă la dezlegarea procesului, este jignitoare sau tinde a proba un fapt a cărui dovedire e oprită de lege, nu o va încuviința. Instanța, la cererea părții, va trece în încheierea de ședință atât întrebarea formulată, cât și motivul pentru care nu a fost încuviințată.

Declarațiile martorilor se consemnează. În acest sens, mărturia se va scrie de grefier, după dictarea președintelui sau a judecătorului delegat, și va fi semnată pe fiecare pagină și la sfârșitul ei de judecător, grefier și martor, după ce acesta a luat cunoștință de cuprins. Dacă martorul refuză sau nu poate să semneze, se va face mențiune despre aceasta în încheierea de ședință. Orice adăugiri, ștersături sau schimbări în cuprinsul mărturiei trebuie încuviințate și semnate de judecător, de grefier și martor, sub sancțiunea de a nu fi luate în considerare. Locurile nescrise din declarație trebuie barate cu linii, astfel încât să nu se poată face adăugiri.

În conformitate cu art. 231 alin. (2) C. proc. civ., instanța va înregistra declarația martorului. Înregistrarea va putea fi ulterior transcrisă la cererea părții interesate, în condițiile legii. Transcrierile înregistrărilor vor fi semnate de președinte și de grefier și vor avea puterea doveditoare a încheierilor de ședință.

Pentru aprecierea probei cu martori, instanța va ține seama de sinceritatea acestora și de împrejurările în care au luat cunoștință de faptele ce fac obiectul declarației respective. Însă, puterea de apreciere a acestui mijloc de probă nu este absolută. Aceasta este limitată, cel puțin, de cerințele logicii și dreptății[1].

Dacă, din cercetare, reies bănuieli de mărturie mincinoasă sau de mituire a martorului, instanța va încheia un proces-verbal și va sesiza organul de urmărire penală competent (art. 325 C. proc. civ.).

4.2.3. Prezumțiile

Deși nu sunt considerate mijloace de probă în adevăratul sens al termenului[2], prezumțiile sun definite și reglementate de Codul de procedură civilă în art. 327, în secțiunea destinată probelor, ca fiind consecințele pe

---

[1] A se vedea M. Fodor, *Proba testimonială în concepția legiuitorului Noului Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 2/2012, p. 69.

[2] A se vedea A. Hilsenrad, I. Stoenescu, *op. cit.*, p. 240; V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p.184.

care legea sau judecătorul le trage dintr-un fapt cunoscut spre a stabili un fapt.

Prezumțiile pot fi considerate probe indirecte, deoarece prin intermediul lor nu se dovedesc în mod direct faptele care au generat conflictul din cadrul raportului juridic litigios care a fost dedus judecății, ci se trag concluzii cu privire la un fapt cunoscut şi conex cu faptul care trebuie cunoscut şi probat[1].

După cum sunt reglementate şi în Codul de procedură civilă, prezumțiile sunt de două feluri: legale şi judiciare.

Prezumțiile legale, evident, sunt cele prevăzute de norme juridice şi scutesc de dovadă pe acela în folosul căruia sunt stabilite în tot ceea ce priveşte faptele considerate de lege ca fiind dovedite. Cu toate acestea, aşa cum am precizat anterior, partea căreia îi profită prezumția trebuie să dovedească faptul cunoscut, vecin şi conex, pe care se întemeiază aceasta. Prezumțiile legale pot fi înlăturate prin proba contrară, dacă legea nu dispune altfel.

Dintre prezumțiile legale putem menționa cu titlu de exemplu: prezumția de coproprietate (art. 633 C. civ.); prezumția de paternitate (art. 414 C. civ.)[2]; prezumția de bunuri comune (în devălmăşie) a bunurilor dobândite de oricare dintre soți în timpul regimului comunității legale (art. 339 C. civ.); prezumția de autoritate a lucrului judecat a unei hotărâri judecătoreşti[3] (art. 430 C. proc. civ.) etc. În legătură cu prezumția de autoritate a lucrului judecat trebuie precizat că noul Cod de procedură civilă „o tratează numai ca un efect al hotărârii judecătoreşti, arătând şi mijlocul procesual prin care poate fi invocată, respectiv excepția autorității de lucru judecat, fără a mai fi calificată drept prezumție legală absolută, care nu poate fi înlăturată cu niciun mijloc de dovadă"[4].

Din punctul de vedere al puterii lor doveditoare, prezumțiile legale se împart la rândul lor în prezumții absolute şi prezumții relative. Prezumțiile absolute nu pot fi combătute prin niciun alt mijloc de probă (ca excepție, prin recunoaştere), în timp ce prezumțiile relative pot fi răsturnate prin orice mijloc de dovadă.

---

[1] A se vedea T.C. Briciu, *Reglementarea prezumțiilor în Noul Cod de procedură civilă*, în C.J. nr. 9/2013, p. 512.

[2] A se vedea L. Irinescu, *Filiația față de tată. Practică judiciară*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2007, p. 23-24 (comentariu la C.A. Braşov, s. civ., dec. nr. 593/R/1996).

[3] A se vedea I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 3028/2012, în Dreptul nr. 10/2013, p. 226.

[4] A se vedea A. Tabacu, R. Duminică, *Prezumția ca mijloc de probă, potrivit noului Cod de procedură civilă şi noului Cod civil*, în R.R.D.P. nr. 6/2011.

Prezumțiile judiciare, așa cum sunt reglementate în art. 329 C. proc. civ., sunt lăsate la luminile și înțelepciunea judecătorului. Acesta se poate întemeia pe ele numai dacă au greutate și puterea de a naște probabilitatea faptului pretins; ele, însă, pot fi primite numai în cazurile în care legea admite dovada cu martori, sub acest aspect fiind instituită o limitare în privința admisibilității acestui mijloc de probă[1].

4.2.4. Expertiza

În cazul în care, pentru lămurirea unor împrejurări, sunt necesare cunoștințe de specialitate, pe care judecătorul nu le posedă, se impune a se apela la părerea unor persoane autorizate, care au atari cunoștințe în domeniul respectiv. În acest sens, art. 330 alin. (1) C. proc. civ. dispune: „Când, pentru lămurirea unor împrejurări de fapt, instanța consideră necesar să cunoască părerea unor specialiști, va numi, la cererea părților ori din oficiu, unul sau 3 experți. Termenul va fi stabilit astfel încât depunerea raportului de expertiză la instanță să aibă loc conform dispozițiilor art. 336 C. proc. civ.". Dacă este necesar, instanța va solicita efectuarea expertizei unui laborator sau unui institut de specialitate.

Calitatea de expert o poate avea orice persoană care are o pregătire de specialitate în domeniul care interesează cauza litigioasă dedusă judecății, autorizată în acest scop, capabilă să formuleze opinii care să permită lămurirea situației de fapt. În domeniile strict specializate, în care nu există experți autorizați, din oficiu sau la cererea oricăreia dintre părți, judecătorul poate solicita punctul de vedere al uneia sau mai multor personalități ori specialiști din domeniul respectiv [art. 330 alin. (3) C. proc. civ.]. Este permis, de asemenea, ca la efectuarea expertizei să poată participa experți aleși de părți și încuviințați de instanță, având calitatea de consilieri ai părților, dacă prin lege nu se dispune altfel. În acest caz, ei pot să dea relații, să formuleze întrebări și observații și, dacă este cazul, să întocmească un raport separat cu privire la obiectivele expertizei.

În ceea ce privește *numirea expertului*, potrivit art. 331 C. proc. civ., dacă părțile nu se învoiesc asupra numirii experților, ei se vor numi de către instanță, prin tragere la sorți, de pe lista întocmită și comunicată de către biroul local de expertiză, cuprinzând persoanele înscrise în evidența sa și autorizate, potrivit legii, să efectueze expertize judiciare. În acest sens instanța se va pronunța printr-o încheiere de numire a expertului.

[1] A se vedea V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 187.

Dacă expertiza se face la o altă instanță, prin comisie rogatorie, numirea experților și stabilirea sumelor cuvenite vor fi lăsate în sarcina acestei din urmă instanțe.

Prin încheierea de numire a expertului se vor stabili: obiectivele asupra cărora urmează să se pronunțe expertul; termenul în care trebuie să efectueze expertiza; onorariul provizoriu al expertului și, dacă este cazul, avansul pentru cheltuielile de deplasare.

În acest scop, instanța poate fixa o audiere în camera de consiliu, în cadrul căreia va solicita expertului să estimeze costul lucrării ce urmează a fi efectuată, cât și termenul necesar efectuării expertizei. Tot astfel, instanța poate fixa un termen scurt pentru când va solicita expertului să estimeze în scris costul lucrării ce urmează a fi efectuată, cât și termenul necesar efectuării expertizei. Poziția părților va fi consemnată în încheiere. În funcție de poziția expertului și a părților, instanța va fixa termenul de depunere a raportului de expertiză și condițiile de plată a costurilor necesare efectuării expertizei. Dovada plății onorariului se depune la grefa instanței de partea care a fost obligată prin încheiere, în termen de 5 zile de la numire sau în termenul stabilit de instanță. Dacă partea care a solicitat expertiza nu depune dovada de plată a onorariului, aceasta este decăzută din probă. Onorariul poate fi majorat, în condițiile prevăzute la art. 339 alin. (2) C. proc. civ.

În legătură cu *efectuarea expertizei*, dacă experții pot să-și exprime de îndată opinia, aceștia vor fi ascultați chiar în ședință, iar părerea lor se va consemna într-un proces-verbal, în aceleași condiții în care se consemnează declarația martorilor.

În mod obișnuit efectuarea expertizei are loc la fața locului. În acest scop ea poate fi făcută doar după citarea părților prin scrisoare recomandată cu conținut declarat și confirmare de primire, în care li se vor indica ziua, ora și locul unde se va face lucrarea. Citația, sub sancțiunea nulității, trebuie comunicată părții cu cel puțin 5 zile înaintea termenului de efectuare a lucrării. Confirmarea de primire va fi alăturată raportului de expertiză.

Părțile sunt obligate să dea expertului orice lămuriri în legătură cu obiectul lucrării. În cazul în care una dintre părți opune rezistență sau împiedică în orice alt mod efectuarea lucrării, instanța va putea considera ca dovedite afirmațiile făcute de partea adversă cu privire la împrejurarea de fapt ce face obiectul lucrării, în contextul administrării tuturor celorlalte probe. În mod excepțional, când aflarea adevărului în cauză este indisolubil legată de efectuarea probei cu expertiză tehnică, instanța va autoriza folosirea forței publice în scopul efectuării expertizei, prin încheiere executorie pronunțată în camera de consiliu, după ascultarea părților.

Articolul 336 C. proc. civ. reglementează raportul de expertiză, dispunând că expertul va consemna într-un raport scris constatările şi concluziile motivate, raport care va fi depus cu cel puţin 10 zile înainte de termenul fixat pentru judecată. În cazuri urgente termenul pentru depunerea raportului de expertiză poate fi micşorat. Când sunt mai mulţi experţi cu păreri deosebite lucrarea trebuie să cuprindă părerea motivată a fiecăruia. În cazurile anume prevăzute de lege, depunerea raportului se va face numai după obţinerea avizelor tehnice necesare ce se eliberează numai de organismele de specialitate competente.

Dacă este nevoie de lămurirea sau completarea raportului de expertiză ori dacă există o contradicţie între părerile experţilor, instanţa, din oficiu sau la cererea părţilor, poate solicita experţilor, la primul termen după depunerea raportului, să îl lămurească sau să îl completeze.

În baza art. 338 C. proc. civ., pentru motive temeinice, instanţa poate dispune, la cerere sau din oficiu, efectuarea unei noi expertize de către alt expert. O nouă expertiză va trebui cerută motivat, sub sancţiunea decăderii, la primul termen după depunerea raportului, iar dacă s-au formulat obiecţiuni, la termenul imediat următor depunerii răspunsului la obiecţiuni ori, după caz, a raportului suplimentar.

4.2.5. Mijloacele materiale de probă

Ca noutate, Codul de procedură civilă reglementează şi lucrurile ca mijloace de dovadă. Potrivit art. 341 C. proc. civ., sunt mijloace materiale de probă lucrurile care prin însuşirile lor, prin aspectul lor ori semnele sau urmele pe care le păstrează servesc la stabilirea unui fapt care poate duce la soluţionarea procesului. De asemenea, sunt mijloace materiale de probă şi fotografiile, fotocopiile, filmele, discurile, benzile de înregistrare a sunetului, precum şi alte asemenea mijloace tehnice, dacă nu au fost obţinute prin încălcarea legii ori a bunelor moravuri.

Orice lucru, dintre cele enumerate de textul de lege invocat sau altele asemenea, care întruneşte însuşirile menite să contribuie la stabilirea unui fapt care poate duce la soluţionarea procesului, pentru a putea fi folosite în cadrul activităţii de probaţiune judiciară, trebuie să întrunească, în primul rând, condiţiile generale de admisibilitate sub aspectul pertinenţei şi concludenţei[1].

În al doilea rând, ca o condiţie specială esenţială, după cum se observă din textul art. 341 alin. (2) C. proc. civ., mijloacele materiale de probă tre-

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 475.

buie să fi fost obținute prin modalități care să nu încalce legea ori bunele moravuri.

Până la folosirea lor în cadrul procedurii de verificare mijloacele materiale de probă, puse la dispoziția instanței, vor face obiectul păstrării la sediul organului jurisdicțional până la soluționarea definitivă a procesului. Dacă aducerea la instanță a mijloacelor materiale de probă prezintă greutăți datorită numărului, volumului sau altor însuşiri ale lor ori locului unde se află, acestea vor fi lăsate în depozitul deținătorului sau al altei persoane.

În vederea verificării, care se realizează în conformitate cu dispozițiile art. 343 C. proc. civ., mijloacele materiale de probă, aflate în păstrarea instanței, se aduc în şedința de judecată. Dacă mijloacele materiale de probă nu se află în păstrarea instanței, aceasta poate ordona, după caz, fie aducerea lor, fie verificarea la fața locului. În încheierea sau în procesul-verbal, după caz, conținând constatările instanței, se va face mențiune şi despre starea şi semnele caracteristice ale mijloacelor materiale de probă verificate.

După finalizarea definitivă a procesului bunurile care au servit ca mijloace materiale de probă vor fi restituite, din dispoziția instanței, celor care poartă un drept asupra lor. Dacă cei în drept a le primi nu le ridică în termen de 6 luni de la data când au fost încunoştințați în acest scop,în baza art. 344 C. proc. civ., instanța, în camera de consiliu, citând părțile interesate şi organul financiar local competent, va da o încheiere prin care aceste lucruri vor fi considerate ca abandonate şi trecute în proprietatea privată a unității administrativ-teritoriale unde îşi are sediul instanța. Încheierea poate fi atacată numai cu apel la instanța ierarhic superioară.

4.2.6. Cercetarea la fața locului

Unele mijloace materiale de probă, date fiind însuşirile şi natura lor, nu pot fi cercetate de instanță la sediul acesteia, fapt care impune cercetarea acestora la locul unde se află. Codul de procedură reglementează în art. 345-347 cercetarea la fața locului, care este considerată în doctrină ca fiind un mijloc de dovadă direct cu ajutorul căruia judecătorul constată în mod nemijlocit starea şi caracteristicile unor lucruri, care pot edifica anumite aspecte sau împrejurări cu relevanță pentru soluționarea corectă a litigiului dedus judecății[1].

Cercetarea la fața locului se poate face, la cerere sau din oficiu, când instanța apreciază că ea este necesară pentru lămurirea procesului. Încheie-

[1] A se vedea V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p.173.

rea prin care se admite cercetarea va determina împrejurările de fapt ce urmează să fie lămurite la fața locului.

Efectuarea cercetării la fața locului se face cu respectarea condițiilor impuse de art. 346 C. proc. civ. Cercetarea la fața locului se face cu participarea părților, scop în care ele vor fi citate. La cercetare trebuie să participe întregul complet de judecată constituit să judece cauza sau judecătorul delegat. De asemenea, se impune prezența procurorului, când participarea acestuia la judecată este cerută de lege.

Instanța poate, de asemenea, încuviința ca ascultarea martorilor, experților şi părților să se facă la fața locului.

În urma derulării acestor operațiuni trebuie ca rezultatele cercetării şi măsurile dispuse să se consemneze. În acest sens, instanța va întocmi un proces-verbal, în care se vor consemna şi susținerile ori obiecțiunile părților, care va fi semnat de către cei prezenți. Desenele, planurile, schițele sau fotografiile făcute la fața locului vor fi alăturate procesului-verbal şi vor fi semnate de către judecător şi de părțile prezente la cercetare.

4.2.7. Mărturisirea

Mărturisirea este definită ca fiind un mijloc de dovadă prin care una dintre părțile unui proces civil recunoaşte, confirmă existența sau inexistența unui fapt sau act juridic, care constituie fundamentul pretențiilor formulate împotriva sa de partea adversă[1]. Şi Codul de procedură civilă, în art. 348 alin. (1), defineşte acest mijloc de dovadă, ca fiind recunoaşterea de către una dintre părți, din proprie inițiativă sau în cadrul procedurii interogatoriului, a unui fapt pe care partea adversă îşi întemeiază pretenția sau, după caz, apărarea.

Ca mijloc de probă, mărturisirea se caracterizează prin următoarele: este un act de voință unilaterală, producând efecte, prin coroborarea şi cu alte probe, fără să fie necesar acordul părții adverse; odată exprimată voința, nu se mai poate reveni, este ireversibilă; trebuie să provină personal de la parte[2] sau, dacă se face prin mandatar, trebuie să existe o procură specială în acest sens; trebuie să provină de la o persoană capabilă, al cărei consimțământ să nu fie viciat.

Natura juridică a mărturisirii este una mixtă, ea este un mijloc de probă care se realizează, se produce ca un act procesual de dispoziție, de care

---

[1] A se vedea M. Fodor, *op. cit.*, p. 334; V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 200; I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 148; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 387.

[2] A se vedea C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1961/2001, în P.J.C. 2001-2002, p. 321-322.

instanța nu este obligată să țină seama, deosebindu-se de recunoaştere (achiesare), care este un act de dispoziție de care instanța trebuie să țină obligatoriu seama (fireşte dacă are un scop licit) şi care joacă un rol determinant în evoluția procesului civil.

Pentru a delimita şi mai exact mărturisirea de achiesare, se observă clar că cele două noțiuni au natură juridică diferită şi din modul în care au fost definite. Astfel, mărturisirea „este un mijloc de dovadă prin care una din părți confirmă existența sau inexistența unor fapte sau împrejurări pe care cealaltă parte se sprijină în dovedirea pretențiilor sau în apărarea sa"[1]. În schimb, achiesarea, aşa cum am definit-o anterior, reprezintă recunoaşterea, fie a unei pretenții invocate de partea adversă (fără a fi dovedite sau recunoscute sau împrejurările care au generat conflictul), fie a hotărârii pe care a dat-o instanța de judecată.

Trebuie, de asemenea, să subliniem că mărturisirea este un mijloc de probă prin care se poate afla adevărul şi care ajută instanța de judecată la soluționarea litigiului, fără a avea vreun rol în a curma judecata înainte de a parcurge etapele normale. În schimb, achiesarea este un act de dispoziție prin care tocmai, se urmăreşte ca procesului civil să i se pună capăt înainte de a parcurge toate fazele sale.

De asemenea, dacă achiesarea este rezultatul unei manifestări de voință spontane, fără să fie determinată de o intervenție străină, mărturisirea poate fi şi provocată, Codul de procedură civilă prevăzând regulile după care se poate obține o astfel de recunoaştere (art. 351-358)[2].

Aşa cum prevede art. 348 alin. (2) C. proc. civ., mărturisirea este judiciară sau extrajudiciară.

Mărturisirea judiciară face deplină dovadă împotriva aceluia care a făcut-o, fie personal, fie prin mandatar cu procură specială. Mărturisirea judiciară nu poate fi divizată împotriva autorului decât în cazurile când cuprinde fapte distincte şi care nu au legătură între ele. De asemenea, mărturisirea judiciară nu poate fi nici revocată, afară numai dacă se face dovada că a fost urmarea unei erori de fapt scuzabile. Mărturisirea judiciară nu produce efecte dacă a fost făcută de o persoană lipsită de discernământ sau dacă duce la pierderea unui drept de care cel care face recunoaşterea nu poate dispune.

Mărturisirea extrajudiciară este cea făcută în afara procesului, verbal sau în formă scrisă, fiind un fapt supus aprecierii judecătorului, potrivit regulilor generale de probațiune. Mărturisirea extrajudiciară verbală nu poate

---

[1] A se vedea D. Radu, D.C. Tudurache, *op. cit.*, p. 113.

[2] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 315-319.

fi invocată în cazurile în care proba cu martori nu este admisă [art. 350 alin. (2) C. proc. civ.].

Mărturisirea poate interveni din proprie inițiativă sau poate fi provocată prin intermediul interogatoriului.

Interogatoriul este un mijloc procedural declanşat la cerere sau din oficiu prin intermediul căruia se poate obține mărturisirea din partea părții căreia i se adresează întrebări, ale căror răspunsuri în legătură cu fapte personale sunt de natură să ducă la soluționarea procesului.

Chemarea la interogator se poate adresa persoanelor fizice, persoanelor juridice, părții sau reprezentantului său legal.

Articolul 352 C. proc. civ. reglementează luarea interogatoriului persoanelor fizice. Potrivit acestui text de lege, cel chemat în persoană va fi întrebat de către preşedinte asupra fiecărui fapt în parte. Cu încuviințarea preşedintelui, fiecare dintre judecători, procurorul, când participă la judecată, precum şi partea adversă pot pune direct întrebări celui chemat la interogatoriu. Partea va răspunde fără să poată citi un proiect de răspuns scris în prealabil. Ea se poate folosi însă de însemnări, cu încuviințarea preşedintelui, dar numai cu privire la cifre sau denumiri. Dacă partea declară că pentru a răspunde trebuie să cerceteze înscrisuri, registre sau dosare, se va putea fixa un nou termen pentru interogatoriu. Când ambele părți sunt de față la luarea interogatoriului, ele pot fi confruntate.

În ceea ce priveşte interogatoriului persoanelor juridice, conform art. 355 C. proc. civ., statul şi celelalte persoane juridice de drept public, precum şi persoanele juridice de drept privat vor răspunde în scris la interogatoriul ce li se va comunica în prealabil, în condițiile prevăzute la art. 194 lit. e) C. proc. civ. Se exceptează societățile de persoane, ai căror asociați cu drept de reprezentare vor fi citați personal la interogatoriu.

Poate fi chemat personal la interogatoriu şi reprezentantul legal al unei persoane lipsite de capacitate de exercițiu sau cel care asistă persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, însă numai în legătură cu actele încheiate şi faptele săvârşite în această calitate.

În condițiile art. 356 C. proc. civ., dacă prin tratate sau convenții internaționale la care România este parte ori prin acte normative speciale nu se prevede altfel, partea care se află în străinătate şi este reprezentată în proces printr-un mandatar va putea fi interogată prin acesta. În acest caz, interogatoriul va fi comunicat în scris mandatarului, care va depune răspunsul părții dat în cuprinsul unei procuri speciale şi autentice. Dacă mandatarul este avocat, procura specială certificată de acesta este suficientă.

Dacă partea, din motive temeinice, este împiedicată de a veni în fața instanței, se poate încuviința luarea interogatoriului la locuința celui che-

mat la interogatoriu, printr-un judecător delegat. În acest caz, răspunsurile la întrebări se vor consemna în prezența părții adverse sau în lipsă, dacă aceasta a fost citată şi nu s-a prezentat. Partea care este împiedicată de a veni în fața instanței, dacă locuieşte în circumscripția altei instanțe, se va asculta prin comisie rogatorie.

Potrivit art. 358 C. proc. civ., dacă partea, fără motive temeinice, refuză să răspundă la interogatoriu sau nu se înfățişează, instanța poate socoti aceste împrejurări ca o mărturisire deplină ori numai ca un început de dovadă în folosul aceluia care a propus interogatoriul. În acest din urmă caz, atât dovada cu martori, cât şi alte probe, inclusiv prezumțiile, pot fi admise pentru completarea probatoriului.

Răspunsurile la interogatoriu vor fi trecute pe aceeaşi foaie cu întrebările. Interogatoriul va fi semnat pe fiecare pagină de preşedinte, grefier, de cel care l-a propus, precum şi de partea care a răspuns după ce a luat cunoştință de cuprins. Tot astfel vor fi semnate adăugirile, ştersăturile sau schimbările aduse, sub sancțiunea de a nu fi ținute în seamă. Dacă partea interogată sau cealaltă parte nu voieşte ori nu poate să semneze, se va consemna în josul interogatoriului.

În cazul în care interogatoriul a fost dispus din oficiu, precum şi în cazul în care fiecare dintre judecători, procurorul, când participă la judecată, precum şi partea adversă au pus direct întrebări celui chemat la interogatoriu, vor fi consemnate în încheierea de şedință atât întrebările, cât şi răspunsurile.

§5. Dezbaterea în fond a procesului

Obiectul dezbaterilor în fond vizează ansamblul împrejurărilor de fapt şi temeiurilor de drept, invocate de părți în cererile lor sau, după caz, ridicate de către instanță din oficiu.

La fel ca în cazul cercetării procesului şi etapa dezbaterilor în fond este precedată de operațiuni care vizează rezolvarea unor chestiuni preliminarii şi prealabile acestei etape a procesului civil. Astfel, conform dispozițiilor art. 390 C. proc. civ., înainte de a se trece la dezbaterea fondului cauzei, instanța, din oficiu sau la solicitarea părților, pune în discuția acestora cererile, excepțiile procesuale şi apărările care nu au fost soluționate în cursul cercetării procesului, precum şi cele care, potrivit legii, pot fi invocate în orice stare a procesului. De asemenea, instanța poate proceda la completarea ori refacerea unor probe, în cazul în care, din dezbateri, rezultă necesitatea acestei măsuri.

În conformitate cu prevederile art. 392 C. proc. civ., dacă părțile declară că nu mai au cereri de formulat şi nu mai sunt alte incidente de soluționat,

preşedintele deschide dezbaterile asupra fondului cauzei, dând cuvântul părților, în ordinea şi condițiile prevăzute la art. 216 C. proc. civ., pentru ca fiecare să îşi susțină cererile şi apărările formulate în proces. Dezbaterile începute vor fi continuate la acelaşi termen până la închiderea lor, cu excepția cazului în care, pentru motive temeinice, sunt lăsate în continuare pentru o altă zi, chiar în afara orelor fixate pentru judecarea pricinilor.

Când consideră că au fost lămurite toate împrejurările de fapt şi temeiurile de drept ale cauzei, preşedintele completului închide dezbaterile.

Dacă va considera necesar[1], instanța poate cere părților, la închiderea dezbaterilor, să depună completări la notele întocmite potrivit art. 244 C. proc. civ. Părțile pot depune aceste completări şi în cazul în care acestea nu au fost cerute de instanță.

Considerăm, ca şi alți autori[2], că nici instanța nu este obligată să solicite părților să depună completări la notele prezentate conform art. 244 C. proc. civ., nici părțile nu sunt obligate să dea curs dispoziției judecătorului în acest sens, legiuitorul neprevăzând pentru aceasta nicio sancțiune procedurală, la fel ca şi în ipoteza nedepunerii de concluzii scrise.

După închiderea dezbaterilor, părțile nu mai pot depune niciun înscris la dosarul cauzei, sub sancțiunea de a nu fi luat în seamă.

Potrivit art. 400 C. proc. civ., dacă la deliberare instanța consideră că sunt necesare probe sau lămuriri noi, va dispune repunerea cauzei pe rol în vederea lămuririlor. Repunerea pe rol se poate face în toată perioada de timp rezervată deliberării. După deliberare şi, respectiv, pronunțarea hotărârii acest lucru nu mai este cu putință, deoarece instanța s-a dezînvestit de judecarea cauzei.

În ipoteza repunerii pe rol, dezbaterile judiciare vor fi reluate ca şi cum cauza n-ar fi fost judecată în fond, instanța de judecată fiind obligată să citeze părțile pentru noul termen fixat [art. 229 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ.].

---

[1] Există şi opinia potrivit căreia judecătorul este obligat, în baza art. 244 alin. (2) C. proc. civ., să solicite părților depunerea de note cu privire la susținerile lor (G.C. Frențiu, *Câteva aspecte de procedură privind judecata, conform noului Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 11/2013, p. 38-42).

[2] A se vedea I. Leş, *Tratat de drept procesual civil*, vol. I, 2014, p. 893.

Capitolul al II-lea. Incidente în desfășurarea procesului

Secțiunea 1. Suspendarea și perimarea

§1. Preliminarii

Procesul civil reprezintă, în esență, activitatea tuturor organelor și persoanelor care participă la dezbateri în vederea realizării sau stabilirii drepturilor ori intereselor civile încălcate sau nerecunoscute.

Ca desfășurare în timp, procesul civil începe cu introducerea cererii de chemare în judecată și sfârșește cu pronunțarea hotărârii (actul final și de dispoziție al instanței). În fiecare cauză civilă există, deci, două momente: un moment inițial – sesizarea instanței prin introducerea cererii de chemare în judecată și un moment final – dezînvestirea instanței prin pronunțarea hotărârii.

Desfășurarea procesului civil se concretizează în efectuarea diferitelor acte procesuale corespunzătoare fiecărei faze. Aceasta este desfășurarea normală a procesului civil, o desfășurare continuă, cu parcurgerea numai a fazelor strict necesare. Însă, există și cazuri când procesul civil, datorită ivirii unor incidente[1], nu se desfășoară în mod normal, adică nu parcurge toate fazele, sau le parcurge cu întârziere, iar în alte situații se termină fără a mai ajunge în faza sa finală.

În ipoteza în care continuitatea continuarea activității judiciare nu mai este posibilă sau nu mai este necesară, ori când menținerea ei ar compromite rezultatul judecății, procesul se suspendă sau cererea se perimă.

§2. Suspendarea

În încercarea de a defini această noțiune putem spune că suspendarea procesului înseamnă oprirea mersului judecății datorită ivirii unor împrejurări voite de părți sau independente de voința lor.

---

[1] Incidente de acest gen pot să apară în orice fază a procesului civil, inclusiv în faza executării, dar nu neapărat ca urmare a disponibilității procesuale. A se vedea, în acest sens, de exemplu: H. Țiț, *Restrângerea executării, incident cu privire la executare silită reglementat de noul Cod de procedură civilă*, în *Analele* Științifice ale Universității „Al. I. Cuza" Iași, tomul LIX, Științe Juridice, 2013, nr. 1, p. 195-203.

Cauzele care determină luarea acestei măsuri sunt reglementate în Codul de procedură civilă în art. 411-415.

În funcție de împrejurările care determină suspendarea, aceasta poate fi: a) **voluntară**; b) **de drept**; c) **facultativă** sau judecătorească.

2.1. Suspendarea voluntară

În conformitate cu prevederile art. 411 C. proc. civ., suspendarea voluntară se produce în două cazuri: a) când amândouă părțile cer instanței să suspende cauza; b) când niciuna dintre părți, legal citate, nu se înfățișează la strigarea cauzei și nici nu s-a cerut judecarea în lipsă, nici de către reclamant, nici de către pârât.

Cauza primului caz de suspendare voluntară constă în dreptul părților de a dispune de obiectul procesului și de mijloacele lor de apărare. Suspendarea voluntară, respectiv acordul părților în vederea suspendării, poate avea cauze diferite: o viitoare tranzacție, o plată viitoare la care se obligă pârâtul și asupra căreia reclamantul consimte etc.

Al doilea caz de suspendare voluntară rezultă din voința tacită a părților de a nu mai continua judecata, manifestată prin aceea că niciuna dintre ele nu se înfățișează la strigarea pricinii[1]. În cazul în care instanța procedează la judecarea cauzei în absența părților, fără însă ca acestea să fi solicitat judecata în lipsă, se aduce atingere atât dreptului la apărare, principiului contradictorialității, cât și dreptului la un proces echitabil. Prevederile art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. au un caracter imperativ și nu facultativ, iar nesocotirea acestora are drept consecință nulitatea hotărârii pronunțate. Mai mult, este vorba de o nulitate de ordine publică, întrucât regulile de procedură instituite privesc desfășurarea activității de judecată și urmăresc ocrotirea unui interes general[2].

Suspendarea procesului, atunci când părțile regulat citate, lipsesc la termenul fixat privește, sub raportul consecințelor, pe reclamant. Așa fiind, pârâtul, deși prezent în instanță, nu poate fi obligat să răspundă, întrucât el nu are niciun interes ca acțiunea împotriva sa să fie rezolvată în fond.

Suntem de părere că procurorul, ca parte în procesul civil, are dreptul, cu excepția acțiunilor strict personale, să ceară instanței continuarea judecării oricărui proces civil, atunci când părțile, legal citate, lipsesc la termen și

---

[1] Prevederea cuprinsă în art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ. este imperativă, suspendarea judecății operând de drept, ca urmare a neînfățișării părților la termenul de judecată.

[2] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 2859/2013, www.juridice.ro.

judecarea procesului ar urma să fie suspendată potrivit art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ.

Instanța de judecată este obligată să continue judecarea cauzei chiar dacă părțile nu se prezintă, în cazul în care cel puțin una din ele a cerut judecata în lipsă. Deci, suspendarea voluntară a procesului civil nu poate avea loc dacă s-a cerut judecarea în lipsă. Într-adevăr, art. 411 alin. (2) teza a doua C. proc. civ. prevede: „cu toate acestea, cauza se judecă dacă reclamantul sau pârâtul a cerut în scris judecarea în lipsă". Cererea de judecare în lipsă trebuie să fie formulată în scris, fie la începutul procesului, prin cererea de chemare în judecată de către reclamant sau prin întâmpinare de către pârât, fie pe parcurs, prin cerere separată, chiar verbală[1].

În cazul în care, de pildă, se constată neplata textelor de timbru, iar părțile, deşi legal citate, nu se prezintă şi nici nu au cerut judecata în lipsă, s-a ridicat problema soluției pe care trebuie să o dea instanța: să anuleze cererea ca netimbrată sau să dispună suspendarea judecății, potrivit art. 411 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ.? În practica judiciară această problemă a fost lămurită în sensul că atunci când părțile nu se prezintă la judecată şi nici nu au cerut ca judecarea procesului să se facă în lipsa lor, instanța trebuie să suspende judecata, chiar dacă acțiunea, cererea sau calea de atac este netimbrată[2].

Trebuie semnalată şi prevederea cu caracter de noutate legislativă, care consfinţeşte soluțiile din practica judiciară, potrivit căreia cererea de judecată în lipsă produce efecte numai la instanța în fața căreia a fost formulată [art. 411 alin. (2) C. proc. civ.].

2.2. Suspendarea de drept

Instanța de judecată este obligată să pronunțe suspendarea ori de câte ori constată ivirea unui caz dintre cele enumerate în mod expres de art. 412 alin. (1) C. proc. civ.:

– prin decesul uneia dintre părți, până la introducerea în cauză a moştenitorilor, în afară de cazul când partea interesată cere termen pentru introducerea în judecată a acestora;

– prin interdicția judecătorească sau punerea sub curatelă a unei părți, până la numirea tutorelui sau curatorului;

---

[1] O asemenea cerere poate fi făcută „şi oral în cursul instanței, la oricare din termene, consemnându-se în procesul verbal al şedinței" (GR. PORUMB, *op. cit.*, vol. I, p. 476; I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 529).

[2] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 529.

– prin decesul reprezentantului sau al mandatarului uneia dintre părți, survenit cu mai puțin de 15 zile înainte de ziua înfățișării, până la numirea unui nou reprezentant sau mandatar;

– prin încetarea funcției tutorelui sau curatorului, până la numirea unui nou tutore sau curator;

– când persoana juridică este dizolvată, până la desemnarea lichidatorului;

– prin deschiderea procedurii insolvenței, în temeiul unei hotărâri judecătorești definitive, dacă debitorul trebuie reprezentat, până la numirea administratorului ori lichidatorului judiciar;

– în cazul în care instanța formulează o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare adresată Curții de Justiție a Uniunii Europene, potrivit prevederilor tratatelor pe care se întemeiază Uniunea Europeană;

– în alte cazuri prevăzute de lege.

Potrivit principiului contradictorialității, părțile (personal sau prin reprezentant) trebuie să aibă posibilitatea de a lua parte la dezbateri. Însă, prin moartea unei părți, punerea sub interdicție, moartea reprezentantului ori încetarea funcției tutorelui, se înțelege că una din părți nu mai poate lua parte la dezbateri și astfel principiul contradictorialității devine practic irealizabil.

Întreruperea cursului activității judiciare, în ipoteza în care se ivește unul din cazurile enumerate de art. 412 alin. (1) C. proc. civ., se face pentru a se da posibilitatea celor interesați de a lua măsuri în vederea continuării procesului în funcție de împrejurarea ivită. Astfel, în cazul morții uneia dintre părți vor trebui introduși în cauză moștenitorii săi[1]; în caz de incapacitate, numirea și citarea reprezentantului legal; în caz de moarte a reprezentantului, numirea unui alt reprezentant, iar în caz de încetare a funcției tutorelui introducerea în cauză a părții devenite majore ș.a.m.d.

Se poate însă ca instanța să nu suspende procesul, ci să acorde un termen în continuare, pentru ca între timp să se poată îndeplini formalitățile în vederea continuării procesului[2].

Instanța de judecată poate să acorde un termen în continuare pentru îndeplinirea formalităților necesare continuării procesului în toate cazurile

---

[1] A se vedea Trib. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1146/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 387-388.

[2] A se vedea C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 91/1998, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 258-259. În ipoteza în care intervin în cauză moștenitorii, dar aceștia au renunțat la moștenire, judecata nu poate continua (Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 2527/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 428-429).

prevăzute de art. 412 alin. (1) C. proc. civ. şi nu numai pentru cazul morţii uneia dintre părţi aşa cum se prevede la pct. 1 al textului de lege invocat[1].

Potrivit alineatului al doilea al art. 412 C. proc. civ., faptele care duc la suspendarea procesului nu-şi produc efectul (nu împiedică pronunţarea hotărârii) dacă s-au ivit după închiderea dezbaterilor.

2.3. Suspendarea facultativă (judecătorească)

În conformitate cu prevederile art. 413 alin. (1) C. proc. civ. instanţa poate suspenda cauza în următoarele situaţii:

– când dezlegarea cauzei depinde, în tot sau în parte, de existenţa ori inexistenţa unui drept care face obiectul unei alte judecăţi[2];

– când s-a început urmărirea penală pentru o infracţiune care ar avea o înrâurire hotărâtoare asupra hotărârii ce urmează să se dea, dacă legea nu prevede altfel;

– în alte cazuri prevăzute de lege.

În prima situaţie apreciem că pot apărea aspecte care să formeze obiectul unor alte acţiuni[3], a căror rezolvare ar putea avea o influenţă hotărâtoare asupra soluţionării cauzei. Aşa de pildă, o acţiune pentru plata unei pensii de întreţinere făcută de un copil din afara căsătoriei va putea fi suspendată până la soluţionarea acţiunii privind cercetarea paternităţii, întrucât acordarea sau neacordarea pensiei depinde de admiterea sau respingerea acţiunii de cercetare a paternităţii[4].

În cea de-a doua situaţie, este posibil să înceapă urmărirea penală dacă s-a săvârşit o infracţiune în legătură cu pricina care se judecă, a cărei constatare ar avea o influenţă hotărâtoare asupra soluţiei cauzei civile. Aşa de pildă, dacă una dintre părţi s-ar înscrie în fals împotriva unui înscris important în cauza ce se judecă, instanţa civilă va putea suspenda

---

[1] În acelaşi sens, GR. PORUMB, *op. cit.*, vol. I, p. 478.

[2] Acţiunea reclamantului, prin care a solicitat rezilierea contractului de închiriere şi evacuarea pârâtei, nu poate fi suspendată, în condiţiile art. 413 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ. (art. 244 pct. 1 C. proc. civ. 1865), dacă se invocă existenţa unui alt proces civil, în cadrul căruia pârâta, prin cerere reconvenţională, a solicitat obligarea reclamantului la contravaloarea îmbunătăţirilor efectuate la imobil, precum şi recunoaşterea unui drept de retenţie, întrucât nu sunt îndeplinite condiţiile prevăzute de articolul susmenţionat (C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 232/1995, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 318-320).

[3] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 2981/2008, în Dreptul nr. 9/2009, p. 259.

[4] A se vedea şi Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 694/1996; idem, dec. nr. 1785/1995, idem, dec. nr. 1595/1995, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 429-432.

pricina până la rezolvarea chestiunii falsului de către instanța penală, de menținerea sau îndepărtarea acelui înscris ca mijloc de dovadă depinzând modul de soluționare a cauzei civile[1].

La adoptarea măsurii suspendării judecării cauzei în temeiul art. 413 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ. (suspendarea judecății când dezlegarea pricinii depinde, în tot sau în parte, de existența sau inexistența unui drept care face obiectul unei alte judecăți), instanța trebuie să aibă în vedere nu numai legătura dintre cauze, ci și oportunitatea suspendării judecății[2].

Codul de procedură civilă reglementează și alte cazuri speciale de suspendare, cum ar fi:

– suspendarea judecății în cazul cererii de strămutare a unei pricini de la o instanță la alta (art. 143 C. proc. civ.);

– suspendarea prevăzută de art. 134 C. proc. civ. în cazul ivirii unui conflict de competență;

– în ipoteza prevăzută de art. 242 alin. (1) C. proc. civ., când, dacă se constată că desfășurarea normală a procesului este împiedicată din vina reclamantului, prin neîndeplinirea obligațiilor stabilite în cursul judecății, potrivit legii, judecătorul poate suspenda judecata, arătând în încheiere care anume obligații nu au fost respectate[3].

2.4. Constatarea suspendării

Măsura suspendării, în oricare dintre situațiile reglementate de lege, se dispune printr-o încheiere. Descrierea amănunțită a cauzei de suspendare va constitui motivarea încheierii de suspendare. Încheierea de suspendare are menirea să oprească mersul normal al procesului, prin scoaterea sa de pe rolul instanței pe toată perioada cât durează cauza care a determinat luarea acestei măsuri.

Potrivit art. 414 C. proc. civ., încheierea prin care instanța dispune suspendarea va putea fi atacată cu recurs, separat[4], la instanța ierarhic superioară. Când suspendarea a fost dispusă de Înalta Curte de Casație și Justiție, hotărârea este definitivă. Recursul se poate declara cât timp durează suspendarea cursului judecării procesului, atât împotriva încheierii

---

[1] A se vedea și Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 1784/1997; idem, dec. nr. 1322/1996, *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 432-434.

[2] I.C.C.J., s. cont. adm. și fiscal, dec. nr. 2331/2011, www.juridice.ro.

[3] I.C.C.J., s. cont. adm. și fiscal, dec. nr. 2727/2012, www.juridice.ro.

[4] A se vedea D.-P. Popa, N.-C. Popa, *Considerații referitoare la instanța competentă să judece calea de atac declarată împotriva încheierii de suspendare a judecății, în lumina Legii nr. 195/2004*, în Dreptul nr. 10/2004, p. 45-49.

prin care s-a dispus suspendarea, cât şi împotriva încheierii prin care s-a dispus respingerea cererii de repunere pe rol a procesului.

Se impune să precizăm că este inadmisibil recursul declarat împotriva încheierii prin care instanța de fond a respins cererea de suspendare a judecății. Este adevărat că art. 414 alin. (2) C. proc. civ. stipulează că recursul se poate declara cât timp durează suspendarea judecării procesului, atât împotriva încheierii prin care s-a dispus suspendarea, cât şi împotriva încheierii prin care s-a respins cererea de repunere pe rol a procesului. Însă, aceste dispoziții legale reglementează calea de atac numai împotriva încheierii prin care a fost admisă cererea de suspendare a cauzei, ori, în situația în care a fost respinsă cererea de suspendare, încheierea primei instanțe poate fi atacată doar odată cu fondul[1].

2.5. Efectele suspendării

Ca prim efect, pe timpul cât durează suspendarea pricina rămâne în nelucrare. Pe timpul cât mersul judecății este oprit, în cauză nu se mai poate efectua, sub pedeapsa nulității, niciun act de procedură.

Efectele suspendării se produc pentru toate părțile procesului, indiferent de calitatea pe care o au. Astfel, în cazul indivizibilității procesuale, ca rezultat al conexării, coparticipării sau intervenției terților persoane, apariția unei cauze de suspendare, în privința oricăruia dintre participanți la proces, produce un efect general, în sensul că suspendarea judecății este totală, deoarece procesul este un tot, în care urmează a se pronunța o singură hotărâre față de toate părțile.

2.6. Încetarea suspendării

Încetarea suspendării are loc, în mod diferit, după felul suspendării, aşa cum reglementează art. 415 C. proc. civ.:

a) în ipoteza suspendării voluntare, măsura încetează prin cererea de redeschidere a procesului făcută de partea interesată. Cererea de redeschidere poate fi făcută oricând, atâta timp cât n-a intervenit perimarea judecății.

b) dacă a intervenit măsura suspendării de drept [în cazurile prevăzute la art. 412 alin. (1) pct. 1-6], redeschiderea are loc prin cererea de redeschidere a procesului, făcută cu arătarea moştenitorilor, tutorelui sau curatorului, a celui reprezentat de mandatarul defunct, a noului mandatar ori, după caz, a părții interesate, a lichidatorului, a administratorului judiciar ori a lichidatorului judiciar.

[1] I.C.C.J., s. cont. adm. şi fisc., dec. nr. 1017/2011, www.juridice.ro.

c) în cazurile prevăzute la art. 412 alin. (1) pct. 7 C. proc. civ., după pronunțarea hotărârii de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

d) în ipoteza suspendării facultative, procesul se poate redeschide numai după ce litigiul care a determinat suspendarea a fost soluționat și hotărârea pronunțată a rămas definitivă[1]. Invocăm în acest sens dispozițiile art. 413 alin. (2) și (3) C. proc. civ., potrivit cărora în acest caz, suspendarea va dura până când hotărârea pronunțată în cauza care a provocat suspendarea a devenit definitivă. Cu toate acestea, instanța poate reveni motivat asupra suspendării, dacă se constată că partea care a cerut-o nu are un comportament diligent în cadrul procesului care a determinat suspendarea, tergiversând soluționarea acestuia, ori dacă urmărirea penală care a determinat suspendarea durează mai mult de un an de la data la care a intervenit suspendarea, fără a se dispune o soluție în acea cauză.

2.7. Procedura redeschiderii

Redeschiderea judecății se face printr-o cerere simplă în care se va arăta numărul dosarului, data și cauza suspendării, precizări cu privire la dispariția cauzei de suspendare, precum și solicitarea repunerii pe rol a cauzei.

Pentru repunerea pe rol a cauzelor a căror judecare s-a suspendat datorită culpei părților se percepe o taxă echivalând cu 50 % din taxa de timbru datorată pentru cererea a cărei judecată a fost suspendată.

Pentru repunerea pe rol, instanța de judecată va fixa termen și va dispune citarea părților în vederea continuării judecății[2]; dezbaterile vor fi reluate de la ultimul act de procedură îndeplinit înainte de suspendarea judecății.

§3. Perimarea cererii

3.1. Noțiune

Perimarea poate fi caracterizată ca o sancțiune procesuală care constă în stingerea procesului în faza în care se găsește (acțiune, cale de atac, executare silită) și care se bazează pe prezumția de desistare a părții de la

[1] A se vedea I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 7369/2008, în Dreptul nr. 9/2009, p. 258-259.

[2] Părților care s-au prezentat personal cu cererea de redeschidere a judecății li se poate da termenul în cunoștință.

cererea făcută, dedusă din faptul inactivității, vreme îndelungată, în judecată[1].

Instituția perimării are la bază două idei: ideea de renunțare tacită dedusă din nestăruința părții vreme îndelungată în judecată și ideea de sancțiune pentru lăsarea în nelucrare a procesului.

Prin urmare, perimarea este impusă atât de interesele generale ale bunei administrări a justiției, cât și de interesele părților.

Astfel, o primă rațiune de a fi a perimării ar fi aceea de a elibera instanța de obligația de a judeca un proces în care inactivitatea părților lasă a se presupune că au renunțat la el.

O a doua rațiune de a fi a perimării este aceea de a sancționa inactivitatea părții interesate prin stingerea procesului, menținerea vreme îndelungată a proceselor pe rolul instanței fiind dăunătoare prin aceea că provoacă incertitudini asupra raporturilor juridice supuse judecății.

3.2. Obiectul perimării

În conformitate cu prevederile art. 416 alin. (1) C. proc. civ., „Orice cerere de chemare în judecată, contestație, apel, recurs, revizuire și orice altă cerere de reformare sau de retractare se perimă de drept, chiar împotriva incapabililor, dacă a rămas în nelucrare din motive imputabile părții, timp de 6 luni".

Deci, prin perimare se stinge orice cerere care obligă instanța la cercetarea și soluționarea sa în fond sau pentru soluționarea unei căi legale de atac. Orice alte cereri nu sunt supuse perimării. De exemplu, instituția perimării nu se aplică cererilor privind luarea măsurilor asigurătorii, deoarece acestea au caracterul unor măsuri de conservare, pentru a preveni înstrăinarea sau degradarea bunurilor debitorului pe timpul procesului[2].

3.3. Domeniile de aplicare a perimării

Ca și suspendarea, perimarea operează împotriva tuturor părților din proces indiferent de calitatea pe care o au. Regula indivizibilității perimării este rezultatul indivizibilității procesului. În consecință, ori de câte ori în proces sunt mai mulți reclamanți sau pârâți ca rezultat al coparticipării, al conexării ori al intervenției terților persoane, perimarea își produce efectele față de toate părțile deopotrivă. Având caracterul unei sancțiuni și ținând

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, *op. cit.*, p. 224; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 258.

[2] A se vedea Gr. Porumb, *op. cit.*, vol. II, p. 185.

seama de faptul că perimarea lasă neatins dreptul la acțiune, legiuitorul a dispus că ea se aplică şi persoanelor incapabile.

3.4. Condițiile în care operează perimarea

Pentru ca perimarea să opereze se cer a fi îndeplinite mai multe condiții.

În primul rând, perimarea vizează o cerere care a dat naștere unei activități judiciare de fond, prin aplicarea tuturor regulilor comune de procedură: citații, dezbateri, suspendare etc. sau unei activități de soluționare a unei căi legale de atac.

În al doilea rând, cererea trebuie să fi rămas în nelucrare timp de 6 luni. Perimarea nu operează dacă s-a făcut un act întrerupător de perimare. Potrivit art. 417 C. proc. civ., întreruperea cursului perimării se realizează prin îndeplinirea oricărui act de procedură făcut în vederea continuării judecății de către partea care justifică un interes[1].

Oricare dintre părți poate solicita întreruperea perimării. În schimb, în actuala reglementare, întreruperea perimării nu poate fi făcută de instanță din oficiu[2]. Actul întrerupător de perimare nu trebuie făcut în contradictoriu cu cealaltă parte. Din cuprinsul său trebuie să reiasă simpla intenție a părții de a continua judecata[3].

În ipoteza coparticipării procesuale dacă sunt mai mulți reclamanți sau pârâți împreună, cererea de perimare ori actul de procedură întrerupător de perimare al unuia foloseşte şi celorlalți (art. 419 C. proc. civ.).

În situația în care, repusă fiind pe rol, pricina ajunge din nou în stare de nelucrare din vina părții, va începe o nouă perimare. Timpul curs înaintea actului întrerupător de perimare nu se adaugă la noul termen început.

Perimarea nu operează dacă există vreo cauză datorită căreia curgerea termenului de perimare este suspendată. Articolul 418 C. proc. civ. enumeră trei cazuri în care curgerea termenului de perimare este suspendată:

a) când operează o cauză de suspendare facultativă a judecății pronunțată în temeiul art. 413 C. proc. civ., termenul de perimare nu curge pe perioada cât ține suspendarea[4];

---

[1] De pildă, o cerere de rectificare, judecată în contradictoriu, întrerupe cursul perimării.

[2] A se vedea, pentru comentarii, I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă. 2013, op. cit.*, p. 540-541.

[3] Repunerea pe rol a cauzei, la solicitarea părții interesate, constituie un act de procedură făcut în vederea judecării pricinii.

[4] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1859/1987, în C.D. 1987, p. 228. Chiar dacă s-a menținut cauza în nelucrare mai mult decât prevede legea, nu se poate constata

b) când operează o cauză de suspendare de drept, dintre cele prevăzute în art. 412 C. proc. civ., cursul perimării este suspendat timp de o lună de la data când s-au petrecut faptele care au determinat suspendarea judecății, dacă aceste fapte s-au petrecut în cele din urmă 3 luni ale termenului de perimare;

c) când partea este împiedicată de a stărui în judecată din cauza unor motive temeinic justificate, ipoteză în care cursul perimării este suspendat pe întreaga perioadă cât durează acea împiedicare[1].

În al treilea rând, tot ca o condiție pentru ca perimarea să opereze, este necesar ca procesul să fi rămas în nelucrare din vina părții. Rămânerea în nelucrare a procesului trebuie să-i fie imputabilă deci părții, fiindcă numai așa se poate explica ideea de sancțiune care caracterizează perimarea[2].

Așa cum prevede art. 416 alin. (3) C. proc. civ., partea nu se consideră a fi în culpă în următoarele ipoteze:

– când actul de procedură trebuia să fie îndeplinit din oficiu[3].

– când, fără vina părții, cererea n-a ajuns la instanța competentă[4].

– când cererii nu i se poate fixa termen de judecată fără ca acest lucru să-i poată fi imputat părții[5].

Termenul de perimare începe să curgă de la data ultimului act de procedură îndeplinit în cauză de părți sau de instanță [art. 416 alin. (2) C. proc. civ.]. Constituie acte de la care începe să curgă termenul de perimare rezoluția instanței prin care s-a dispus timbrarea acțiunii, încheierea prin care s-a dispus suspendarea cauzei pentru lipsa părților[6], data la care cererea a ajuns la instanța competentă să o judece etc.

---

perimată acțiunea fără a se cere din oficiu relații cu privire la soluția dată în cauza penală (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 371/1982, în R.R.D. nr. 1/1983, p. 66).

[1] Împrejurarea mai presus de voința părții este o chestiune de fapt, lăsată la aprecierea instanței, care trebuie dovedită (Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2195/1977, în C.D. 1977, p. 177-179).

[2] Hotărârea dată în perimare nu are același efect ca o tranzacție deoarece la baza instituției perimării nu stă ideea de tranzacție ci, dimpotrivă, aceea de sancționare procedurală a neglijenței.

[3] Nu se poate vorbi de vina părții când instanța a omis fixarea termenului din oficiu.

[4] Trimiterea cererii de la o instanță la alta are loc în cazul excepțiilor declinatorii, a strămutării etc.

[5] Cererii nu i se poate fixa termen, fără ca acest lucru să fie imputabil părții, ori de câte ori există o cauză de suspendare a termenului de perimare (art. 418 C. proc. civ.).

[6] „Suspendarea judecății, operând de drept ca urmare a neînfățișării părților la termenul de judecată, are ca efect rămânerea în nelucrare a procesului, ceea ce înseamnă că în cadrul lui nu se mai pot lua niciun fel de măsuri" (Dec. de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem, nr. 11/1964, în C.D. 1964, p. 25).

3.5. Procedura și efectele perimării

Procedura perimării este reglementată de art. 420 și art. 421 C. proc. civ. Conform art. 416 alin. (1) C. proc. civ., perimarea operează de drept, adică din simplul fapt al împlinirii termenului de 6 luni.

Perimarea se constată din oficiu sau la cererea părții interesate [art. 420 alin. (1) C. proc. civ.]. Părțile interesate (de regulă pârâtul sau intimatul) pot invoca perimarea fie printr-o cerere directă, fie pe cale de excepție, în camera de consiliu sau în ședință publică [art. 420 alin. (2) C. proc. civ.]. Perimarea cererii de chemare în judecată nu poate fi ridicată pentru prima oară în instanța de apel.

Președintele instanței, indiferent de modul sesizării, va dispune repunerea cauzei pe rol fixându-i termen de judecată. Pentru termenul fixat se va dispune citarea părților precum și întocmirea de către grefierul instanței a unei dări de seamă asupra actelor de procedură în legătură cu perimarea [art. 420 alin. (1) C. proc. civ.].

La termenul fixat se ascultă mai întâi darea de seamă apoi concluziile părților asupra motivelor care au determinat lăsarea în nelucrare a cauzei, data la care s-a întocmit ultimul act de procedură, precum și faptul că nu s-a stăruit în judecarea cauzei de către partea interesată[1].

Instanța de judecată, în urma dezbaterilor în contradictoriu, se va pronunța asupra faptului dacă perimarea a operat sau nu. În cazul în care se constată că perimarea n-a operat în cauză, instanța se va pronunța printr-o încheiere, care va putea fi atacată numai odată cu fondul cauzei [art. 421 alin. (1) C. proc. civ.]. În cazul în care instanța constată că perimarea a operat în cauză se va pronunța printr-o hotărâre. Hotărârea prin care se constată perimarea este susceptibilă de a fi atacată cu recurs la instanța ierarhic superioară, în termen de 5 zile de la pronunțare. Când perimarea se constată de o secție a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători.

Ca efecte ale perimării, potrivit art. 422 C. proc. civ., perimarea stinge procesul împreună cu toate actele de procedură efectuate până la momentul rămânerii în nelucrare a cauzei. Când însă se face o nouă cerere de chemare în judecată, părțile pot folosi dovezile administrate în cursul judecării cererii perimate, în măsura în care noua instanță socotește că nu este necesară refacerea lor.

Subliniem că perimarea nu stinge nici dreptul subiectiv pretins de reclamant și nici dreptul la acțiune, firește dacă între timp n-a operat prescripția. În

[1] Nu se poate constata perimarea, nici chiar din oficiu, pe cale de excepție, dacă părțile nu au fost citate și nu li s-a pus în discuție excepția de perimare.

consecință, reclamantul va putea să intenteze o nouă acțiune pretinzând același drept ca și în procesul perimat.

În fine, art. 423 C. proc. civ. reglementează perimarea instanței, instituție care nu era întâlnită în Codul de procedură civilă din 1865, în sensul că orice cerere adresată unei instanțe și care a rămas în nelucrare timp de 10 ani se perimă de drept, chiar în lipsa unor motive imputabile părții.

Secțiunea a 2-a. Actele procesuale de dispoziție

§1. Noțiunea de acte procesuale de dispoziție

În cadrul procesului civil părțile pot face o serie de acte de dispoziție, care pot fi definite ca fiind „actele de voință ale părților privind drepturile materiale supuse judecății ori mijloacele procesuale recunoscute pentru promovarea în condiții normale a drepturilor lor"[1].

Conceptul de acte de dispoziție ale părților poate avea mai multe accepțiuni. Astfel, în sens larg, această noțiune desemnează manifestarea de voință a subiecților de drept cu scopul de a declanșa o anumită procedură în fața instanței de judecată sau de a elimina obstacolele care ar putea împiedica ori determina încetarea încă din start a procesului civil sau cu scopul de a evita crearea unei situații defavorabile uneia din părți[2]. De pildă, pentru a se declanșa o anumită procedură în fața instanței de judecată, care nu face decât să ia act de convenția părților ce își exprimă consimțământul în instanță, aceasta verificând dacă sunt îndeplinite condițiile și formele impuse de lege pentru ca respectiva convenție să poată fi încheiată în acest cadru, subiecții de drept își pot manifesta intenția de a solicita încuviințarea unei adopții sau, cazul soților, în anumite condiții, care pot cere desfacerea căsătoriei prin acordul lor. Aceste două proceduri speciale sunt considerate contracte judiciare legale. Într-o situație asemănătoare se pot încadra, în puterea legii, și instituția popririi sau ordonanța de adjudecare în materie

---

[1] A se vedea V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 269.

[2] Avem în vedere contractele judiciare. A se vedea, în acest sens: V.M. CIOBANU, *Tratat, 1996*, Vol. I, p. 36; E. Herovanu, *op. cit.*, p. 321-324; M.G. CONSTANTINESCU, *Contractele judiciare*, Tipografia ziarului „Universul", Bucureşti, 1939, p. 19-21, acest autor făcând o grupare a contractelor judiciare astfel: contracte judiciare legale sau prin voința legii (adopția, divorțul prin acordul soților, vânzarea voluntară a bunurilor aparținând unor incapabili etc.); contracte judiciare care intervin ca o consecință naturală a unor forme judiciare (poprirea, ordonanța de adjudecare la vânzarea imobiliară silită etc.); acorduri care intervin întâmplător în cursul unei proceduri judiciare (hotărârea de expedient).

de vânzare publică silită, ambele fiind categorisite drept contracte judiciare de executare.

În aceeași ordine de idei, părțile unui proces civil pot conveni, în virtutea disponibilității procesuale, cu privire la formele judecății, cu scopul de a asigura desfășurarea activității judiciare, care altfel ar fi urmată sau ar evolua în alte condiții, eventual nefavorabile uneia dintre părți ori altor participanți la proces. Iată câteva cazuri ce pot fi încadrate în categoria contractelor judiciare propriu-zise, care privesc formele judecății: prorogarea voluntară (convențională) de competență (art. 126 C. proc. civ.); litisconsorțiul voluntar (art. 59 C. proc. civ.), renunțarea la excepții sau la invocarea altor neregularități procedurale[1]; intervenția voluntară principală direct în apel [art. 62 alin. (3) C. proc. civ.]; judecarea cererii reconvenționale sau a cererii de introducere a altei persoane în proces, împreună cu cererea principală, deși au fost făcute peste termenul prevăzut de lege; formularea unei cereri de asigurare a dovezilor, chiar dacă nu există urgență [art. 359 alin. (2) C. proc. civ.].

De asemenea, părțile unui proces civil pot conveni și încheia contracte judiciare care privesc fondul litigiului. Avem în vedre renunțarea la judecată la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate sau ulterior acestui moment [art. 406 alin. (4) C. proc. civ.] și tranzacția judiciară finalizată printr-o hotărâre de expedient (art. 438-441 C. proc. civ.)[2].

În fine, pentru a completa tabloul, trebuie să spunem că, tot în baza disponibilității procesuale, părțile unui proces civil pot acționa, de data aceasta unilateral – fără să fie necesar consimțământul celeilalte părți, în scopul stingerii litigiului aflat pe rolul instanței. Astfel, reclamantul poate renunța la judecată înainte de primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate sau poate renunța la însuși dreptul pretins în judecată. De asemenea, pârâtul poate recunoaște pretențiile reclamantului sau partea care a pierdut procesul în fața primei instanțe poate achiesa la hotărârea pronunțată în defavoarea sa, neexercitând calea de atac prevăzută de lege și, trecând de bunăvoie la îndeplinirea prestațiilor la care a fost obligat prin hotărârea respectivă.

În sens restrâns, prin noțiunea de acte de dispoziție ale părților considerăm că putem desemna actele de voință aparținând atât reclamantului, cât și pârâtului prin care un proces în care părțile au interese contrare nu mai ajunge să fie dezbătut sau finalizat de către instanță, iar aceasta nu mai dă

---

[1] Este necesară o renunțare expresă, un acord al părților în acest sens. A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 102.

[2] *Idem*, p. 109. Se consideră a fi un astfel de contract judiciar și achiesarea pârâtului la pretențiile invocate de reclamant, cu consimțământul acestuia din urmă.

o hotărâre care să fie rezultatul dezbaterilor şi al deliberării sale, ci ia doar act de voinţa părţilor (manifestată unilateral sau în consens) pronunţând în consecinţă o hotărâre; sau, soluţionându-se litigiul după regulile de drept comun, partea care nu a avut câştig de cauză trece la executarea hotărârii fără să o mai atace pe căile prevăzute de lege, ceea ce echivalează cu o recunoaştere.

În acest sens sunt considerate – de către toţi autorii[1] – acte de dispoziţie ale părţilor în procesul civil următoarele: desistarea (renunţarea reclamantului la judecată sau la însuşi dreptul subiectiv pretins), achiesarea (recunoaşterea de către pârât a pretenţiilor reclamantului sau aderarea părţii care a pierdut procesul la hotărârea pronunţată) şi tranzacţia judiciară finalizată printr-o hotărâre de expedient[2].

Problema actelor de dispoziţie ale părţilor în procesul civil a fost formulată, în Franţa, încă din secolul al XIX-lea, unde jurisprudenţa recunoştea acordurilor de voinţă care pot interveni în cursul procedurii judiciare caracterul de tranzacţie judiciară[3]. Dacă în faza incipientă a evoluţiei acestei instituţii, tranzacţia era actul de dispoziţie al părţilor cel mai uzitat în cursul procesului civil, ulterior o pondere însemnată au ocupat şi alte astfel de acte şi anume: renunţarea şi achiesarea.

Pentru a sesiza şi a sublinia care este rolul care se atribuie voinţei părţilor în desfăşurarea activităţii procesuale, trebuie să răspundem la următoarea întrebare: voinţa şi manifestarea ei în cadrul procesului civil va fi circumscrisă numai la aspectele de drept procesual sau va fi extinsă şi la cele de drept material? Sau, altfel spus, ceea ce este îngăduit părţilor să facă pe terenul dreptului material civil, le este îngăduit să facă şi în cadrul procesului civil? Răspunsul la această întrebare nu poate fi decât afirmativ.

---

[1] Dintre autorii care tratează problema actelor de dispoziţie ale părţilor amintim: E. HEROVANU, *op. cit.*, p. 321-324; V.M. CIOBANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 235-245; V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 267-279; I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 102-105 şi 123-136; G. BOROI, *Drept civil. Teoria generală*, Ed. All, Bucureşti, 1997, p. 235-238; G. BOROI, D. RĂDESCU, *Codul de procedură civilă – comentat şi adnotat*, Ed. All, Bucureşti, 1994, p. 337-344 şi 378-382; I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 497-507; I. STOENESCU, G. PORUMB, *Drept procesual civil român*, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966, p. 258-262; A. HILSENRAD, I. STOENESCU, *op. cit.*, p. 305-308; G. PORUMB, *Codul de procedură civilă comentat şi adnotat*, vol. I, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1960, p. 482-489 şi 531-540; G. DURAC, *Drept procesual civil. Actele de dispoziţie ale părţilor în procesul civil*, Ed. Polirom, Iaşi, 1999, p. 45-178.

[2] Instanţa supremă consideră în mod surprinzător că şi chemarea în judecată reprezintă un act de dispoziţie (C.S.J., s. civ., dec. nr. 415/1992, în Dreptul nr. 2/1993, p. 67).

[3] Pentru evoluţia de început a acestei instituţii, a se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 7-21.

Într-adevăr, părților le este recunoscut dreptul de a dispune de obiectul procesului și de mijloacele procesuale acordate de lege. Obiectul procesului civil este, de altfel, dreptul material al subiecților de drept, născut din raportul de drept civil devenit litigios și dedus judecății.

Fără îndoială, drepturile civile conferă titularilor lor libertatea de dispoziție în exercitarea acestora, libertate care se menține și în situația în care un astfel de drept încălcat sau nerecunoscut, a devenit obiectul unui proces civil; mai mult, ea se va extinde și asupra mijloacelor procesuale, acordate părților prin lege, pentru apărarea drepturilor lor materiale.

Rolul actelor de dispoziție ale părților considerăm că este nu numai de a pune capăt procesului dintre ele, în condiții care le mulțumesc deopotrivă, ci, uneori, și de a stinge orice posibilitate de litigiu pe viitor în legătură cu obiectul cauzei respective. Și avem în vedere când spunem aceasta, de exemplu, renunțarea la dreptul subiectiv pretins în instanță, care are ca efect, în urma pronunțării unei hotărâri judecătorești ce va avea autoritate de lucru judecat, stingerea oricărei posibilități pentru reclamant de a mai emite pretenții în legătură cu dreptul la care a renunțat.

În cele ce urmează vom încerca să subliniem, la modul general, cele mai semnificative **trăsături** care caracterizează actele de dispoziție ale părților în procesul civil.

În primul rând, menționăm că actele de dispoziție trebuie să fie făcute de parte personal. Pot fi făcute și prin mandatar, însă acesta trebuie să fie împuternicit de către partea interesată printr-o procură specială[1]. În practica judiciară s-a considerat că procura specială este necesară și pentru avocat. În lipsa unei astfel de procuri, dacă partea este prezentă în ședință, va fi întrebată în legătură cu poziția pe care dorește să o adopte[2].

În legătură cu această problemă s-a formulat și opinia că, pentru avocat, nu este necesară o procură specială. Considerăm că o astfel de opinie nu poate fi corectă. Articolul 81 alin. (1) C. proc. civ. impune, în cazul în care intervin acte de dispoziție într-un proces prin intermediul mandatarului, existența unei procuri speciale, fără a face nicio distincție între mandatarul avocat și cel care nu are această calitate. În alineatul al doilea al art. 87 alin. (2) C. proc. civ. se precizează că „avocatul care a reprezentat sau

---

[1] Trib. Suprem, s. civ. dec. nr. 566/1989, în Dreptul nr. 1-2/1990, p. 139; dec. nr. 1422/1983, în R.R.D. nr. 5/1984, p. 64 și dec. nr. 1396/1978, în R.R.D. nr. 3/1979, p. 60; Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 149/1990, în *Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1990*, p. 126, nr. 162.

[2] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1422/1983, în R.R.D. nr. 5/1984, p. 644; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 905/1972, în R.R.D. nr. 12/1973, p. 160; Trib. Bacău, dec. civ. nr. 844/1957, L.P. nr. 8/1958, p. 108-109 (cu notă de Al. Velescu).

asistat partea la judecarea procesului poate face, chiar fără mandat, orice acte pentru păstrarea drepturilor supuse unui termen şi care s-ar pierde prin neexercitarea lor la timp şi poate, de asemenea, să introducă orice cale de atac împotriva hotărârii pronunţate".

Deducem că, fără mandat chiar, se pot face orice fel de acte, dar numai pentru păstrarea drepturilor supuse judecăţii şi în niciun caz pentru renunţarea, recunoaşterea sau concesiile în vederea unei tranzacţii prin care ar urma, de obicei, să se piardă drepturile respective, situaţii în care suntem de părere că avocatul trebuie să fie împuternicit printr-o procură specială. Desigur, poate fi acceptată ideea că, dacă împuternicirea avocaţială cuprinde în temeiul contractului de asistenţă juridică menţiunea expresă care să permită îndeplinirea unor acte de dispoziţie nu ar mai fi necesară o procură specială[1].

În situaţia în care actele de dispoziţie sunt făcute prin reprezentantul legal (părinte, tutore) este necesară şi autorizarea instanţei sau a autorităţii administrative competente[2].

Precizăm însă, că în unele materii, reprezentantul legal nu poate face acte de dispoziţie nici chiar cu avizul autorităţii competente. De exemplu, nu se poate renunţa în cazul acţiunii în stabilirea paternităţii din afara căsătoriei[3]. De asemenea, mama nu poate încheia cu pretinsul tată o tranzacţie, pentru ca în schimbul unei sume de bani să renunţe la cererea de stabilire a paternităţii[4]. În aceeaşi ordine de idei, menţionăm că în unele situaţii, dreptul de a renunţa, de pildă, nu poate fi exercitat. Astfel, într-o acţiune pentru plata pensiei de întreţinere (pornită de procuror sau de autoritatea

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 236. De altfel, o asemenea menţiune în contractul de asistenţă juridică ar echivala cu o procură specială. Reprezentarea poate avea ca obiect exercitarea acţiunii în justiţie, însă şi numai îndeplinirea unor acte de procedură. A se vedea şi: H. Solus, R Perrot, *op. cit.*, p. 25-26; I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 51-58; G. Boroi, 1997, *op. cit.*, p. 113.

[2] A se vedea Curtea Supremă de Justiţie, s. pen., dec. nr. 1032/1991, în Dreptul nr. 7/1992, p. 83; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 2788/1988, în R.R.D. nr. 9-12/1989, p. 142-143 şi dec. nr. 683/1983, în R.R.D. nr. 4/1984, p. 70. Pentru renunţarea la judecată şi tranzacţia în cazul alocaţiei de stat pentru copii, a se vedea I. Deleanu, *În legătură cu litigiile dintre titularii dreptului de alocaţie de stat şi beneficiarii săi legali*, în Dreptul nr. 5/1990, p. 18.

[3] A se vedea C.S.J., s. civ., dec. nr. 74/1990, în Dreptul nr. 9-12/1990, p. 241; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1077/1989, în Dreptul nr. 4/1990, p. 72-73; dec. nr. 749/1988, în R.R.D. nr. 1/1989, p. 71.

[4] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 497/1960, în L.P. nr. 10/1960, p. 122.

competentă), părintele inactiv căruia i s-a încredințat copilul minor, citat în proces, nu va putea renunța la judecată[1].

Pot face acte de dispoziție în cursul unui proces civil și jurisconsulții, însă numai în baza unei delegații speciale[2] semnată de conducătorul persoanei juridice respective în care să fie nominalizat în mod expres actul de dispoziție care poate fi efectuat în asemenea condiții[3]. În lipsa împuternicirii speciale, actul de dispoziție efectuat[4] de jurisconsult nu este valabil.

Actele de dispoziție ale părților pot viza fie obiectul litigiului, fie judecata, fie chiar un act de procedură. Deci, dacă avem în vedere sensul larg al noțiunii de acte de dispoziție, putem spune că ele pot privi atât formele judecății – de pildă, renunțarea la o excepție – cât și fondul litigiului – desistarea, achiesarea, tranzacția judiciară[5].

Domeniile, materiile în care pot interveni acte de dispoziție într-un proces civil sunt numeroase. Putem spune că, în principiu, sunt permise în orice materie, desigur, în care legea și pe terenul dreptului material îngăduie ca persoanele să dispună de drepturile lor. Puține sunt cazurile de excepție în care nu se poate acționa în sensul renunțării, recunoașterii sau tranzacționării unor drepturi. Datorită faptului că, deseori, actele de dispoziție pot produce efecte deosebit de grave (fie pentru partea de la care emană, fie pentru terți) în materiile în care este vorba de valorificarea și a unor interese generale (alături de cele ale părților), efectuarea lor nu este permisă.

Astfel, în procesele în care sunt puse în discuție drepturi asupra cărora nu se poate dispune, cum ar fi în materie de acte de stare civilă, capacitate etc., actele de dispoziție nu pot opera.

Date fiind efectele pe care le produc actele de dispoziție, uneori consecințele fiind grave pentru părți (și nu numai), ele trebuie făcute cu respectarea unor **condiții** și, bineînțeles, sub controlul instanței judecătorești. Unele dintre aceste condiții trebuie să fie îndeplinite de către părți, iar altele privesc instanța de judecată.

În primul rând, partea sau părțile care recurg la un act de dispoziție în cursul procesului civil trebuie să aibă *capacitatea* de a efectua acel act de

---

[1] Plen. Trib. Suprem, dec. de îndrumare nr. 12/1976, citată de V.M. Ciobanu, în *Drept procesual civil*, vol. I, București, 1996, p. 49, nota 83.

[2] Este vorba de o delegație specială distinctă de delegația prin care jurisconsultul își justifică în fața instanței calitatea de reprezentant. A se vedea în acest sens O. Ionașcu, *Unele precizări în legătură cu limitele activității de reprezentare judiciară a jurisconsultului*, în R.R.D. nr. 1/1970, p. 100-106.

[3] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 268/1984, în R.R.D. nr. 2/1985, p. 65 și dec. nr. 1080/1978, în R.R.D. nr. 5/1978, p. 54.

[4] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1462/1982, în R.R.D. nr. 9/1983, p. 63.

[5] A se vedea M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 60.

dispoziție. Este necesară nu numai existența capacității de a sta în justiție şi de a dispune de cererea de chemare în judecată, dar şi a capacității de a dispune de un drept litigios[1].

După cum am subliniat deja, în cazul reprezentării (legale şi convenționale) există o serie de restricții, menite să garanteze şi să apere interesele celui reprezentat[2]. Pe lângă aceasta trebuie însă să precizăm că, tot ca o condiție, legea trebuie să nu interzică efectuarea unui act de dispoziție în materia care face obiectul litigiului sau acesta să nu privească drepturi care, potrivit legii, sunt indisponibile. În acest sens, nu pot face obiectul unor acte de dispoziție statutul civil al persoanei, drepturile nepatrimoniale de autor, dreptul la viață şi sănătate etc. Deci, se poate spune că, pentru părți, capacitatea cerută pentru validitatea unui act de dispoziție depinde (şi) de obiectul litigiului.

Coparticiparea procesuală – activă sau pasivă – nu constituie un obstacol pentru ca un act de dispoziție să producă efecte pe plan procesual. O convenție intervenită între reclamant şi unul dintre pârâți, de exemplu, produce efecte între aceştia, dar nu va afecta raportul dintre reclamant şi ceilalți pârâți, între aceştia procesul urmând a continua. Desigur, avem în vedere situațiile în care obiectul litigiului îl constituie o obligație indivizibilă. Ceilalți pârâți (debitori) nu se pot opune efectelor actului de dispoziție care îl vizează numai pe unul dintre pârâți decât în măsura în care ei ar fi fost obligați *in solidum*.

În al doilea rând, pentru îndeplinirea unui act de dispoziție în cursul procesului civil, *partea sau părțile trebuie să-şi manifeste voința în acest sens*. Manifestarea de voință a părții sau părților trebuie să fie neîndoielnică şi lipsită de orice viciu de consimțământ. De asemenea, voința părții nu trebuie să ascundă o cauză ilicită sau imorală.

După caz, manifestarea de voință poate fi făcută în formă scrisă sau orală. De regulă, voința părții trebuie să se manifeste în mod expres, dar uneori poate fi şi tacită, intenția părții fiind dedusă, de exemplu, din neexercitarea unui drept procesual conferit de lege şi căruia nu i se poate da o altă semnificație.

---

[1] A se vedea P. VASILESCU, *Tratat teoretic şi practic de procedură civilă*, vol. III, Bucureşti, 1943, p. 346-347. În legătură cu capacitatea în dreptul internațional privat, a se vedea M.V. JAKOTĂ, *Drept internațional privat*, vol. II, Ed. Fundației „Chemarea", Iaşi, 1997, p. 5-23.

[2] A se vedea în legătură cu regimul juridic al actelor de dispoziție, reglementat de art. 144 C. civ., L. IRINESCU ş.a., în *Noul Cod civil. Comentarii, doctrină şi jurisprudență, vol. I*, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2012, p. 176-177.

Intenția de a efectua un act de dispoziție poate fi prezentată printr-un act autentic sau sub semnătură privată. De asemenea, din practica judiciară tragem concluzia că oferta unui act de dispoziție poate fi exprimată și printr-un înscris sub semnătură privată, recunoscut de către partea în cauză[1].

În legătură cu *momentul* până la care poate interveni un act de dispoziție precizăm că părțile pot să-și exprime voința în acest sens, oricând în cursul judecății, fie în fața primei instanțe, fie a celei de apel sau de recurs[2]. Ba mai mult chiar, tranzacția judiciară se poate realiza la judecarea oricărei căi de atac, deci și extraordinară[3] și, de asemenea, în faza executării silite[4]. Trebuie însă de precizat că uneori, în funcție de momentul în care intervine un act de dispoziție, condițiile în care poate opera vor fi diferite și avem în vedere în special atitudinea părții opuse; de asemenea, consecințele vor fi, în funcție de momentul în care partea își exprimă voința de a efectua un act de dispoziție, mai grave sau mai puțin grave[5].

În general actele de dispoziție ale părților putem spune că au caracter unilateral, excepție făcând renunțarea la judecată intervenită la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate sau ulterior acestui moment și tranzacția. Totuși, considerăm că în toate cazurile acordul părții adverse este dat în mod tacit în afară de situațiile în care ar fi absurd să se opună sau opoziția ar fi imposibil de exprimat[6].

Ca **efecte**, toate actele de dispoziție ale părților duc la încheierea (stingerea) procesului, respectiv la închiderea dosarului, prin darea unei hotărâri judecătorești, care, în principiu[7], are autoritate de lucru judecat.

Un act de dispoziție produce efecte numai între părțile din instanță între care acesta a intervenit. Nu se produce niciun efect și nu poate fi invocat un act de dispoziție față de părțile care, deși prezente în instanță, nu sunt

---

[1] Trib. Suprem, col. civ., dec. nr. 1369/1958, în C.D. 1958, p. 259-260.

[2] A se vedea pentru desistare: G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 342; I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 172.

[3] A se vedea, pentru tranzacție în revizuire, Trib. Timișoara, dec. civ. nr. 13/1955, în J.N. nr. 2/1955, p. 236.

[4] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 808/1978, în C.D. 1978, p. 267.

[5] De pildă, dacă reclamantul renunță la judecată după comunicarea cererii de chemare în judecată, la cererea pârâtului reclamantul poate fi obligat la plata cheltuielilor de judecată (Trib. Suceava, dec. civ. nr. 6/1964, în J.N. nr. 8/1965, p. 112-113, cu notă de V. Economu).

[6] În doctrina franceză desistarea, în ambele sale forme, este considerată esențialmente un act de voință de natură consensuală (Cass. civ. II, 17 martie 1983, Bul. civ. II, n. 84, în Rev. trim. dr. civ. 1983, p. 790, cu notă de R. Perrot).

[7] Firește, ca excepție, avem în vedere hotărârea prin care se ia act de renunțarea reclamantului la judecată, ulterior putând fi pornită o nouă acțiune, cu același obiect și cauză, împotriva aceleiași persoane.

vizate de respectivul act[1]. În cazul în care există o coparticipare procesuală (activă sau pasivă) procesul continuă între toți cei care nu s-au asociat la respectivul act de dispoziție, instanța fiind obligată să continue judecarea cauzei cu aceştia.

Actul de dispoziție care vizează cererea principală antrenează şi ineficacitatea cererilor incidentale. Totuşi, în considerarea autonomiei lor, cererea de intervenție principală sau cererea reconvențională rămâne în continuare spre judecată.

Cu excepția renunțării la judecată, în toate cazurile în care părțile intervin cu un act de dispoziție, ulterior nu se va mai putea purta un proces pentru acelaşi obiect, pentru aceeaşi cauză şi între aceleaşi părți.

Actele de dispoziție, din moment ce au fost efectuate, sunt irevocabile. Părțile nu mai pot reveni asupra manifestării lor de voință în sensul de a retracta.

De asemenea, nici instanța de judecată, din moment ce a luat act de voința părților şi a pronunțat o hotărâre în consecință, nu mai poate reveni asupra deciziei luate.

Hotărârile judecătoreşti pronunțate ca urmare a efectuării unui act de dispoziție sunt supuse recursului[2].

§2. Rolul instanței de judecată în constatarea şi confirmarea actelor procesuale de dispoziție

În legătură cu rolul judecătorului, în cazul în care părțile unui proces civil fac acte de dispoziție, trebuie să facem, de asemenea, câteva precizări.

În desfăşurarea operațiunilor specifice acestei forme de manifestare a disponibilității procesuale, primul moment îl constituie exprimarea voinței părților – sau a părții – de a face un act de dispoziție, intenție care se comunică judecătorului.

Această manifestare de voință – unilaterală sau bilaterală, după caz – este constatată de către instanță care, după ce verifică dacă a fost făcută cu un scop licit şi dacă sunt îndeplinite condițiile impuse de lege ca un astfel de act să poată fi făcut[3], va confirma, va lua act de voința părților (a părții) şi va da o hotărâre în consecință. În felul acesta, actului de dispoziție i se atribuie un caracter judiciar. Se poate astfel spune că operațiunea care ne

---

[1] A se vedea M. G. CONSTANTINESCU, *op. cit.* Principiul care se aplică față de terțele persoane în astfel de situații este *„res inter alios acta, aliis neque nocere, neque prodesse potest"*.

[2] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 152, nota 279.

[3] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 805/2009, în Dreptul nr. 12/2009, p. 242-243.

interesează se desfăşoară în două etape, are două elemente: primul este elementul convenţional (considerăm că în toate situaţiile, cel puţin tacit, există un acord între părţi), iar al doilea – verificarea şi confirmarea de către judecător – este elementul judiciar[1].

Rolul judecătorului în faţa unui act de dispoziţie al părţilor este oarecum uşurat, diminuat. El nu va mai judeca respectiva cauză, nu va mai da o soluţie care să fie rezultatul dezbaterilor şi deliberărilor complexe. Instanţa, aşa cum am mai spus, este obligată să verifice dacă părţile nu au urmărit prin actul de dispoziţie să eludeze legea sau să prejudicieze interesele unei terţe persoane. Dacă din acest punct de vedere nu există impedimente, judecătorul va constata şi va confirma actul de dispoziţie al părţilor dând o hotărâre în consecinţă.

Însă, trebuie subliniat că, în aplicarea principiului disponibilităţii, reclamantul este cel care stabileşte cadrul procesual şi limitele cererii de chemare în judecată, instanţa trebuind să se pronunţe asupra cererilor formulate şi nu să facă aprecieri asupra a ce trebuia sau nu să solicite reclamantul[2].

Pentru validitatea operaţiunii juridice, pe lângă cele menţionate, precizăm că judecătorul care constată manifestarea de voinţă a părţilor trebuie să fie competent să soluţioneze litigiul respectiv şi, de asemenea, cele constatate trebuie să fie consemnate în dispozitivul hotărârii judecătoreşti[3].

Hotărârea judecătorească, pronunţată ca urmare a intervenirii unui act de dispoziţie al părţilor, ca orice hotărâre, nu trebuie să fie semnată de către părţile litigante, dar trebuie – ca o condiţie formală de validitate – să fie semnată de membrii completului de judecată şi de grefier.

§3. Natura juridică a actelor de dispoziţie făcute de părţi în cursul procesului civil

O problemă destul de controversată în literatura de specialitate – română şi străină – a constituit-o şi încă o mai constituie natura juridică a actelor de dispoziţie pe care le pot face părţile în cursul procesului civil.

Încă de la început trebuie să facem distincţie între natura juridică a actelor de dispoziţie făcute de părţi şi natura juridică a actului (instanţei) care constată convenţia părţilor, fiindcă, după părerea noastră, sunt două noţiuni cu semnificaţii diferite.

---

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 65.
[2] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 2574/2013, www.juridice.ro.
[3] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 83.

Cei mai mulți autori[1] consideră, fără a face distincție între manifestarea de voință a părților și actul constatator al instanței, că judecătorul „înregistrând voința părților, completând-o sau chiar substituind-o prin voința legii, după caz, exprimând-o apoi în acte care iau forma specifică actelor judecătorești... face act de jurisdicțiune..."[2]. Se susține de asemenea, că rolul judecătorului, deși nu mai este nevoit să judece, nu se diminuează, nu îl imită pe cel al notarului public; în cele din urmă instanța va da o soluție – definitivă și obligatorie – printr-un act jurisdicțional, care va produce efecte juridice ca orice hotărâre judecătorească[3].

Pentru susținerea, în cadrul acestei opinii, a caracterului jurisdicțional al actelor de dispoziție ale părților, iată și alte argumente, menite să excludă asemenea acte din categoria actelor notariale (acte juridice):

– orice act procesual de dispoziție nu se poate face decât în cadrul unui proces civil aflat în desfășurare; în schimb, încheierea unui act juridic – în fața notarului -, de regulă, nu presupune existența unui litigiu;

– notarul public are puteri mai limitate, nu exercită funcții jurisdicționale așa cum procedează judecătorul, care constată și confirmă un acord intervenit între părțile procesului;

– spre deosebire de actul juridic, care trebuie semnat de către părți pentru a fi valabil, hotărârea instanței care consemnează acordul, voința părților trebuie semnată de către judecător și de către grefier dar nu și de către părți[4].

În susținerea aceleiași idei se poate preciza că orice acord intervenit într-un proces civil între părți se concretizează, îmbracă o formă juridică, fiind consemnat în hotărârea judecătorească, aceasta dând forță juridică înțelegerii părților. Astfel, actul procesual de dispoziție împrumută caracterul hotărârii judecătorești ca act jurisdicțional[5].

De asemenea, trebuie să menționăm că simplul acord al părților nu produce efectele dorite decât dacă este constatat și confirmat de către instanță prin formularea și pronunțarea unei hotărâri în acest sens.

Judecătorul, aflat în fața unui act de dispoziție al părților, nu are un rol pasiv, ci unul activ, în sensul că este obligat să acționeze în vederea verificării îndeplinirii condițiilor și formelor prevăzute și impuse de lege pentru

[1] E. HEROVANU, *op. cit.*, p. 323-324; M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 71; I. LEȘ, *Principii și instituții*, vol. I, p. 11.

[2] E. HEROVANU, *op. cit.*, p. 323.

[3] *Idem*, p. 324.

[4] M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 81.

[5] *Idem*, p. 69. În legătură cu actul jurisdicțional a se vedea: V.M. CIOBANU, *Tratat*, vol. I, p. 27-31; I. DELEANU, *Tratat*, vol. I, p. 451-455; I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 27-33; A. HILSENRAD, I. STOENESCU, *op. cit.*, p. 8-10.

a se putea dispune şi dacă nu s-a urmărit de către părţi eludarea legii sau prejudicierea intereselor unor terţe persoane.

Însă, există şi autori[1] care au un alt punct de vedere. Astfel, există opinia potrivit căreia activitatea judecătorului în asemenea situaţii (constatarea şi confirmarea unui act procesual de dispoziţie) ar avea caracterul şi natura jurisdicţiei graţioase. Magistratul nu ar avea decât un rol pasiv, asemănător notarului public abilitat să încheie şi să legalizeze acte juridice.

În acelaşi sens, actul procesual de dispoziţie ar fi „un mod particular de constatare a unei convenţii ce a luat naştere în cursul unui proces"[2]. Contractul judiciar ar fi un contract autentic având aceleaşi trăsături şi aceeaşi natură ca şi contractul încheiat în faţa notarului public.

Fără a ne pronunţa în favoarea vreunei opinii expuse până acum suntem de părere că trebuie în primul rând evidenţiat faptul că orice act procesual de dispoziţie presupune două elemente, derularea a două etape: acordul părţilor (elementul convenţional) şi apoi confirmarea judecătorului (elementul judiciar)[3].

Considerăm că fiecare dintre cele două elemente are o natură juridică distinctă, proprie. Nu se pune, sub nicio formă, la îndoială faptul că actul instanţei prin care se confirmă acordul părţilor are caracterul, natura unu act jurisdicţional, fireşte, cu unele particularităţi.

Însă, altfel stau lucrurile în legătură cu voinţa părţilor exprimată în cadrul procesului într-o formă sau alta, pentru realizarea unui scop sau altul.

Din acest punct de vedere (al elementului convenţional), actele procesuale de dispoziţie pot fi considerate ca acte juridice. Iată câteva argumente în acest sens.

Ce este un act juridic? O manifestare (unilaterală sau bilaterală) de voinţă făcută cu intenţia de a produce efecte juridice constând în naşterea, modificarea ori stingerea unui raport juridic civil[4]. Dar, nu este niciun dubiu că un act procesual de dispoziţie constă fie într-o manifestare unilaterală de voinţă (renunţarea la judecată înainte de începerea dezbaterilor, renunţarea la dreptul subiectiv, achiesarea – în ambele forme), fie într-o manifestare bilaterală de voinţă (renunţarea la judecată după începerea dezbaterilor şi tranzacţia judiciară)[5].

---

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 69-70 şi autorii citaţi în lucrare.

[2] Planiol, citat de M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 70.

[3] M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 65.

[4] M.N. COSTIN, M.C. COSTIN, *Dicţionar de drept civil*, vol. I, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2004, p. 23-24.

[5] Achiesarea, de exemplu, este definită ca fiind „act juridic prin care una din părţile litigante recunoaşte fie pretenţiile ridicate împotriva sa de către cealaltă parte, fie hotă-

Pentru a considera un act procesual de dispoziție ca act juridic trebuie să vedem dacă în acest concept regăsim principalele elemente ale actului juridic. Şi noi spunem că da.

În primul rând, existența unei manifestări de voință – unilaterală sau bilaterală – este certă.

În al doilea rând, este clar că părțile litigante îşi exprimă voința cu intenția de a se produce efecte juridice, atât pe plan procesual, cât şi pe planul dreptului material.

În fine, este evident că efectele juridice urmărite de către părțile litigante prin manifestarea voinței lor constau în naşterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice concrete.

În susținerea opiniei potrivit căreia actul procesual de dispoziție este un act juridic şi nu un act jurisdicțional mai pot fi aduse şi alte argumente.

Astfel, când ia act de voința manifestată a părților, instanța de judecată nu va da răspunsuri la toate capetele de cerere formulate de către părți; procesul nu se va continua decât dacă, în urma verificărilor, pe care judecătorul este obligat să le facă, s-a constatat că părțile au urmărit scopuri ilicite. Deci, finalizarea procesului nu mai are loc urmare a dezbaterilor în contradictoriu.

Practic, judecătorul nu mai soluționează pricina în adevăratul sens al cuvântului; el doar constată că între părți a intervenit un acord, căruia, prin hotărârea pe care o pronunță, îi dă forță juridică. Desigur, diferența constă tocmai în faptul că, de pildă, o tranzacție judiciară produce efecte juridice mult mai puternice – conferite de hotărârea judecătorească – decât o tranzacție extrajudiciară. Poate tocmai de aceea părțile au ales calea procesului civil.

Iată de ce s-ar putea spune că, de exemplu, hotărârea judecătorească prin care se consfințeşte învoiala intervenită între părți constituie un mod particular de constatare a unei convenții[1]. În fața unei convenții, ceea ce face judecătorul nu se deosebeşte esențial de ceea ce face notarul public. Ambii verifică dacă sunt îndeplinite condițiile cerute de lege pentru a se putea tranzacționa şi ambii – dacă sunt îndeplinite aceste condiții – dau forță juridică înțelegerii dintre părți, consemnând voința exprimată într-un înscris[2].

---

rârea pronunțată de prima instanță împotriva sa" (D. RADU, în *Dicționar de drept procesual civil*, p. 10).

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 70.

[2] În ambele situații, care din acest punct de vedere se încadrează în regula generală, înțelegerea părților produce efecte juridice de la data realizării acordului de voință şi nu de la data emiterii actului juridic sau a hotărârii judecătoreşti, după caz. A se vedea şi

Nici notarul public, nici judecătorul nu mai pot reveni asupra a ceea ce au dus la îndeplinire. În schimb, părțile au la dispoziție mijloacele legale de a ataca actul care consfințește învoiala lor și într-un caz și în altul, cu mențiunea că pentru a contesta un act juridic mijloacele – de drept comun – sunt mai multe și mai ușor de exercitat.

Actul jurisdicțional – în situațiile în care ne interesează – are avantajul că, în principiu, nu este supus decât căilor legale de atac, cu precizarea că hotărârile care se dau în cazul în care a intervenit în cursul procesului un act de dispoziție nu sunt supuse apelului.

Dacă avem în vedere întreaga operațiune juridică, atât elementul convențional, cât și elementul judiciar, suntem în prezența unei noțiuni complexe caracterizată și de trăsături specifice actului juridic și de particularități ale actului jurisdicțional.

Actul procesual de dispoziție poate, astfel, să fie considerat un act juridic consemnat și validat printr-un act jurisdicțional – hotărârea judecătorească[1]. Este vorba de un act juridic solemn, care a intervenit în fața unei autorități publice – judecătorul –, care a efectuat operațiuni juridice și acte de procedură *ad validitatem* și nu *ad probationem*.

§4. Desistarea

În baza principiului disponibilității reclamantul poate face în cursul procesului acte de renunțare fie la judecată, fie la dreptul subiectiv dedus judecății, punând astfel capăt litigiului început, în orice fază s-ar afla[2]. Termenul de desistare desemnează ideea de abandon voluntar, de renunțare la un avantaj. Pe plan juridic desistarea înseamnă renunțarea reclamantului – parte într-un proces civil – la o situație juridică favorabilă, cel puțin aparent, pentru moment[3].

Desistarea se caracterizează în funcție de diversitatea obiectului vizat. Astfel, se poate renunța la judecată, la dreptul subiectiv dedus judecății sau

---

Trib. Constanța, dec. civ. nr. 271/1991, în Dreptul nr. 10-11/1991, p. 883-884, cu notă de Gh. Beleiu).

[1] A se vedea M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 84, care, făcând trimitere la Demogue spunea: „Ceea ce era la origine contract se absoarbe în formă definitivă ca hotărâre."

[2] A se vedea L. Chiriazi, Renunțarea la judecată și renunțarea la dreptul subiectiv dedus judecății în *Noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 6/2011, p. 58-67.

[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat, 1997, vol. I*, p. 171; H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 968 (nr. 1154); J. Vincent, S. Guinchard, *op. cit.*, p. 1020-1021 (nr. 1278). Desistarea mai este definită ce fiind „actul prin care reclamantul abandonează procesul." (M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 100, cu trimitere la Volland).

la unul sau mai multe acte de procedură[1]. Dacă la judecată sau la drept nu poate renunța decât reclamantul, facem precizarea că la unul sau mai multe acte de procedură pot renunța unilateral deopotrivă atât reclamantul cât și pârâtul. Însă, o asemenea desistare nu are ca efect stingerea procesului respectiv și îl lipsește pe autorul ei doar de eventualele avantaje pe care i le-ar fi conferit acel act nu și alte acte de procedură la care nu a renunțat[2].

Fiecare formă de desistare se realizează după o procedură, reglementată de art. 406-410 C. proc. civ., care prezintă particularități proprii și produce efecte diferite, mai grave sau mai puțin grave, pentru una sau alta dintre părți.

Deși, așa cum am spus, fiecare formă de desistare prezintă particularități proprii și produce efecte diferite, ele se caracterizează și prin câteva trăsături comune[3].

În primul rând, subliniem faptul că desistarea (în ambele forme care ne interesează) este rezultatul, consecința manifestării voluntare de voință din partea reclamantului. Desistarea, în principiu, este un act unilateral, simpla manifestare de voință a reclamantului – fireşte, în condițiile prevăzute de lege – fiind suficientă să producă efecte. Ca excepție, numai în cazul renunțării la judecată, intervenită la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate sau ulterior este necesar și consimțământul pârâtului[4].

În al doilea rând, precizăm că ambele forme ale desistării, deși sunt consecința manifestării unilaterale de voință (în principiu), exprimă intenția ambelor părți de conciliere. Atât reclamantul, cât și pârâtul doresc încetarea procesului, aceasta constituind, cel puțin pentru moment, o situație convenabilă ambilor.

Efectul desistării, în ambele sale forme, îl constituie închiderea sau stingerea judecății. În cazul renunțării la judecată, închiderea judecății, ca efect

---

[1] Se poate vorbi și de renunțarea la beneficiile unei sentințe – care este de fapt un act de procedură al instanței -, în cazul în care partea care a câștigat procesul renunță la beneficiul conferit prin aplicarea hotărârii. (V. CĂDERE, *Curs de procedură civilă*, Universitatea Cluj, 1946, p. 321-322.)

[2] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997, vol. I*, p.171; H. SOLUS, R. PERROT, *op. cit.*, p. 968 (nr. 1155).

[3] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997, vol. I*, p. 171-172.

[4] Spre deosebire de dreptul nostru, în dreptul francez renunțarea la judecată este un act juridic consensual, iar renunțarea la drept este un act unilateral. În dreptul românesc regula o constituie renunțarea unilaterală. În literatura de specialitate se opiniază că pentru a fi în acord cu principiul egalității părților și pentru a preveni renunțarea în mod abuziv, aceasta ar trebui – ca regulă generală – să constituie un act juridic consensual. Astfel, s-ar putea continua judecata când pârâtul justifică un interes și de asemenea s-ar elimina starea de incertitudine odată ce procesul s-ar termina prin pronunțarea unei hotărâri cu autoritate de lucru judecat (I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 172, nota 371).

principal al desistării, permite reclamantului ca ulterior, în condiții care să-i asigure sorți de izbândă, să pornească o nouă acțiune împotriva aceleiași persoane și pentru valorificarea aceluiași drept încălcat sau nerecunoscut. În schimb, în urma renunțării la drept, stingerea judecății, constituind efectul secundar al desistării, curmă orice posibilitate pentru reclamant de a mai valorifica pe cale de acțiune în justiție dreptul la care a renunțat.

În fine, tot ca o trăsătură caracteristică, ambele forme ale renunțării își dovedesc utilitatea, mai ales pentru părțile litigante, în cadrul procesului aflat în desfășurare. Părțile evită, astfel, purtarea unui proces costisitor și anevoios, care este posibil să nu le ofere o situație mai avantajoasă iar instanța de judecată este degrevată de sarcina judecării unui litigiu în plus.

Datorită trăsăturilor comune ambelor forme ale desistării de multe ori este dificil a face distincție între ele[1]. Dificultatea poate rezulta din faptul că partea nu-și manifestă voința în mod explicit, putând fi făcute interpretări diferite[2]. Firește, interpretarea este cu riscuri mai mici în situația în care ambele forme ale desistării ar produce aceleași efecte, cum este cazul renunțării la judecată, dar din caza împlinirii termenului de prescripție extinctivă reclamantul nu va mai putea promova o nouă acțiune în justiție pentru valorificarea dreptului care a constituit obiectul litigiului încheiat ca urmare a desistării[3].

Elementul de distincție între cele două forme ale desistării îl constituie intenția, scopul urmărit de către reclamant. Astfel, în cazul renunțării la judecată, acesta abandonează doar pentru moment demersul său, de cele mai multe ori urmând a declanșa un nou proces, în condiții care să-i permită să obțină câștig de cauză. Spre deosebire, în urma renunțării la drept reclamantul abandonează nu numai procesul respectiv ci și orice altă posibilitate de a mai porni ulterior un proces având același obiect, aceeași cauză și împotriva aceleiași persoane[4].

În principiu, desistarea – în ambele sale forme – poate interveni în orice materie. Domeniile în care se poate renunța sunt toate, firește cu câteva excepții când legea prevede interdicția exercitării acestui drept de către reclamant. De exemplu, nu poate opera desistarea în cazul unei acțiuni în stabilirea paternității din afara căsătoriei. Tot astfel, nu se poate renunța când este vorba de un drept de care nu se poate dispune, de pildă în cauze

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 172, nota 371.

[2] Instanța de judecată va trebui să facă întotdeauna o interpretare care să fie în avantajul autorului desistării.

[3] I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 172

[4] *Ibidem*.

care interesează ordinea publică (cum ar fi cele privind starea şi capacitatea persoanelor)[1].

În dreptul nostru[2] desistarea este, în principiu, un act unilateral, simpla manifestare de voinţă a reclamantului fiind suficientă pentru a produce efecte în sensul dorit, consimţământul pârâtului cerându-se doar în cazul renunţării la judecată care a intervenit după începerea dezbaterilor.

De regulă, reclamantul este cel care se desistă, fie de la judecată, fie de la drept. Însă, desistarea, cel puţin teoretic, poate fi opera oricărei persoane, care fiind introdusă în proces şi dobândind calitatea de parte este autoarea unui act de procedură individual (la care poate renunţa).

Aşadar, reclamantul poate renunţa la cererea sa, la judecată sau la dreptul dedus judecăţii. Pârâtul la rândul său poate să renunţe la cererea sa reconvenţională şi la pretenţiile formulate prin intermediul acesteia. Terţa persoană, care în urma cererii sale de intervenţie (voluntară principală) dobândeşte calitatea de parte în proces, poate să renunţe la intervenţia sa.

În altă ordine de idei, pluralitatea părţilor în procesul civil nu constituie un obstacol pentru ca desistarea să nu opereze şi să producă efecte.

În cazul coparticipării procesuale, dacă există mai mulţi reclamanţi, nu este necesar ca toţi să se desiste. Renunţarea la judecată a unuia dintre reclamanţi nu produce efecte faţă de ceilalţi reclamanţi, care vor continua judecata. Sau, renunţarea la drept din partea unui reclamant nu duce la stingerea procesului, acesta continuând între ceilalţi reclamanţi şi pârât. Sigur, dreptul sau partea din drept aparţinând reclamantului care s-a desistat nu va mai putea fi valorificat prin justiţie, în schimb drepturile sau părţile de drept ale celorlalţi coreclamanţi vor face în continuare obiectul litigiului ce va trebui să fie soluţionat[3].

---

[1] Se poate renunţa şi la exercitarea căilor de atac, însă aceasta este considerată în dreptul nostru ca o achiesare la hotărârea pronunţată. Considerăm că renunţarea expresă la o cale de atac, înainte de a se împlini termenul prevăzut de lege pentru exercitarea ei, ar putea fi catalogată drept desistare. Dacă s-a împlinit termenul, de apel de exemplu, renunţarea apelantului la calea de atac este inoperantă; el este decăzut din dreptul de a ataca hotărârea şi, ca atare, nu mai poate renunţa la un drept pe care nu-l mai are. Se poate considera că el a achiesat la hotărârea pronunţată în defavoarea sa, lăsând să se împlinească termenul prevăzut de lege pentru a declara apel.

[2] În dreptul francez desistarea este esenţialmente un act de voinţă de natură consensuală, conform art. 395 C. proc. civ.,fiind necesară, pe lângă manifestarea de voinţă a reclamantului, şi acceptarea din partea pârâtului (Cass. civ. 11, 17 mars 1983, Bull. civ. II, nr. 84, Rev. trim. Dr. civ., 1983,790, cu notă de R. Perrot).

[3] De exemplu, doi fraţi se judecă cu al treilea pentru o moştenire. Faptul că unul dintre cei doi reclamanţi renunţă la cota sa parte (la dreptul său) nu face ca judecata să nu continue între ceilalţi. Pentru detalii în legătură cu partajul judiciar în materie succesorală,

În situația în care acțiunea unui reclamant este îndreptată împotriva mai multor persoane având calitatea de pârât, renunțarea față de unul dintre aceștia nu produce niciun efect cu privire la poziția procesuală a celorlalți, procesul continuând împotriva acestora. Pârâții față de care nu s-a renunțat nu se pot opune desistării făcute față de un singur pârât și nici nu pot invoca reducerea datoriei lor în măsura în care ei sunt obligați *in solidum*.

În legătură cu capacitatea cerută părților pentru valabilitatea actului de renunțare, trebuie să distingem în funcție de obiectul desistării.

Astfel, dacă desistarea privește dreptul care face obiectul acțiunii, partea trebuie să aibă capacitatea de a dispune de acel drept.

În schimb, dacă desistarea se referă la judecată, este suficient ca reclamantul să aibă capacitatea de a face un act de renunțare, fără a se pune în discuție capacitatea sa de a face acte de dispoziție cu privire la dreptul pretins în instanță. În acest caz se au în vedere condițiile generale cu privire la capacitatea de a acționa în justiție.

În lipsa capacității, actul de renunțare nu produce efecte. Ba mai mult, considerăm că în situația în care un act de renunțare se dovedește că a fost făcut de o persoană (parte în proces) care, la data desistării, că nu a fost în deplinătatea facultăților mintale, poate fi antrenată anularea actului de renunțare.

În ipoteza unei reprezentări convenționale, desistarea poate fi făcută, în numele părții, de către mandatar, cu condiția ca acesta să fie împuternicit în acest sens printr-o procură specială[1].

Desistarea implică în mod necesar manifestarea de voință a celui care renunță, fie la judecată, fie la drept, acesta fiind, firește, cel care are calitatea de reclamant. Adversarul său, pârâtul, ca regulă generală nu trebuie să-și manifeste voința în sensul de a accepta, de a fi de acord cu renunțarea reclamantului, cu excepția cazului când desistarea la judecată intervine la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate sau ulterior acestui moment.

Pentru ca desistarea să producă efecte este necesar ca voința reclamantului să fie exprimată fără echivoc, dar nu are semnificație faptul că voința a fost manifestată în mod expres ori implicit.

Este esențial ca voința reclamantului de a renunța să fie exprimată concret; ea nu poate fi prezumată. Totodată, consimțământul reclamantului

---

a se vedea D. Macovei, *Drept civil. Succesiuni*, p. 256-259; J. Manoliu, Șt. Răuschi, *Dreptul civil (Succesiuni)*, Iași, 1983, p. 174-178.

[1] În dreptul francez există opinia că mandatul special poate fi dat printr-un înscris sub semnătură privată (Garsonnet et Cezar – Bru, *op. cit.*, p. 680).

de a se desista nu trebuie să fie atins de niciun viciu (eroare, dol, violență), altfel desistarea va fi nulă.

Oferta reclamantului de a renunța trebuie să fie reală și să fie exprimată fără niciun fel de rezerve sau condiționări care să-i creeze o stare de incertitudine pârâtului. De asemenea, desistarea este un act irevocabil. Fundamentul principiului irevocabilității actului unilateral al renunțării rezidă, ca și în ipoteza actului juridic bilateral, în necesitatea respectării drepturilor terților, precum și a situațiilor juridice create, cu scopul asigurării securității circuitului civil[1].

Cererea de desistare poate fi prezentată printr-un act autentic sau printr-un înscris sub semnătură privată, să rezulte dintr-o simplă scrisoare de afaceri sau dintr-un act special întocmit care a fost adresat instanței în acest sens.

Solicitarea de a renunța poate, de asemenea, să fie exprimată oral, în ședința de judecată, fie de către reclamant, fie de către avocatul acestuia, fireşte în condițiile prevăzute de lege pe care le-am menționat și asupra cărora vom reveni.

Desistarea poate rezulta (implicit) din orice fel de act care exprimă voința părții de a renunța la judecată sau la drept, după caz. Instanța de judecată are puterea suverană de a interpreta, de a verifica cererea reclamantului și de a hotărî dacă să admită ori să respingă solicitarea de desistare.

Însă, având în vedere consecințele, uneori destul de grave ale desistării, dacă renunțarea implicită poate fi admisă, renunțarea prezumată nu va fi acceptată niciodată.

În ceea ce privește rolul instanței de judecată, menționăm că aceasta are dreptul și totodată obligația de a primi cererea de renunțare, de a o analiza în sensul de a aprecia oportunitatea și legitimitatea acesteia. Pe lângă această constatare instanța mai trebuie să verifice intenția reclamantului și cu ce scop a fost exprimată intenția de renunțare și, când este cazul, să analizeze și atitudinea, eventual de opunere a pârâtului. Dacă pârâtul nu se opune la renunțarea reclamantului (în situația în care legea impune acceptarea din partea pârâtului) sau dacă refuzul pârâtului de a accepta oferta părții adverse nu este justificat, instanța de judecată va constata și va declara desistarea perfectă, urmând ca aceasta să producă efecte.

Trebuie să remarcăm că desistarea va produce ca principal efect – în toate cazurile – închiderea ori stingerea procesului aflat pe rol. Pentru

[1] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 151/2013, www.juridice.ro.

reclamant, autor al desistării, consecințele vor fi mai grave sau mai puțin grave după cum a renunțat la drept sau doar la judecată[1].

În ambele situații hotărârea pe care o va pronunța instanța de judecată nu este susceptibilă de a fi atacată cu apel; este supusă recursului [art. 406 alin. (6) și art. 410 C. proc. civ.].

Tot ca un efect al desistării, prin hotărârea pe care o va da instanța de judecată, reclamantul, la cererea pârâtului, va fi obligat la plata cheltuielilor de judecată, afară de cazul în care a intervenit renunțarea la judecată înainte de comunicarea cererii de chemare în judecată [art. 406 alin. (3) C. proc. civ.].

§5. Achiesarea

Din perspectiva dreptului procesual civil, achiesarea este exprimarea voinței pârâtului în sensul de a recunoaște pretențiile ridicate împotriva sa de către reclamant ori a părții împotriva căreia a fost pronunțată o hotărâre judecătorească de a renunța (retrage) la calea de atac – ordinară sau extraordinară, după caz – pe care legea i-o pune la dispoziție[2].

Se poate observa că achiesarea îmbracă două forme: achiesarea la pretenții, reglementată de art. 436 și art. 437 C. proc. civ. și achiesarea la hotărâre, prevăzută de art. 463 și art. 464 C. proc. civ.

Prin definiție achiesarea, semnificând recunoaștere, adeziune, renunțare chiar, aparține de regulă pârâtului aflat, fie în fața unei cereri principale, introductive de instanță, fie în fața unei cereri reconvenționale. După cum am văzut, reclamantul are la îndemână alte mijloace procesuale, specifice lui (renunțarea la judecată sau renunțarea la dreptul pretins).

Indiferent dacă este vorba de achiesare la pretenții ori de achiesare la hotărâre, voința părții trebuie să fie certă, fie că se relevă în formă expresă, fie în formă implicită. Instanța de judecată este cea care dispune de puterea suverană de a aprecia, în funcție de circumstanțele cauzei și faptele invocate, dacă achiesarea este rezultatul unui consimțământ liber exprimat. Sub nicio formă achiesarea nu poate fi rezultatul unei prezumții[3].

---

[1] Asupra efectelor desistării, ca și asupra altor aspecte, vom reveni cu detalii când vom analiza distinct cele două forme ale renunțării.

[2] A se vedea și I. Deleanu, *Tratat, 1997*, Vol. I, p. 151-152; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 502; G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 338; J. Vincent, S. Guichard, *op. cit.*, p. 1030-1033; H. Solus, R. Perrot, *op. cit.*, p. 984-987; G. Couchez, *op. cit.*, p. 271-272; J. Heron, *Droit judiciaire privé*, Ed. Montchrestien, Paris, 1991, p. 734-738.

[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat, 1997*, Vol. I, p. 153.

Intenția, voința pârâtului de a recunoaşte pretențiile adversarului său şi de a renunța la a combate pe reclamant în susținerile sale trebuie să fie adusă la cunoştința instanței de judecată. Am putea spune că prin recunoaşterea pretențiilor părții adverse şi respectiv prin recunoaşterea hotărârii pronunțate în defavoarea sa, pârâtul nu face altceva decât să renunțe la dreptul său (dreptul subiectiv sau dreptul de a exercita o cale de atac).

Efectele pe care le produce achiesarea impune o delimitare precisă a noțiunii, comparativ cu alte instituții procedurale.

Astfel, aşa cum am spus mai înainte, achiesarea la pretențiile reclamantului se aseamănă cu desistarea la dreptul pretins, ambele instituții determinând pierderea procesului şi respectiv a dreptului – obiect al litigiului – pentru partea autoare a manifestării unilaterale de voință. Însă, o deosebire esențială ne permite să nu confundăm achiesarea cu desistarea: renunțarea la dreptul pretins aparține reclamantului pe când achiesarea la pretențiile reclamantului provine de la pârâtul împotriva căruia s-a îndreptat cererea de chemare în judecată.

De asemenea, achiesarea poate fi asemănată şi cu renunțarea la judecată. Se poate spune că renunțarea la o cale de atac – formă a desistării de fapt – are drept consecință achiesarea la hotărârea defavorabilă. Însă, există şi de această dată diferențieri care pot fi menționate. Astfel, desistarea poate viza judecata sau dreptul subiectiv dedus judecății, în timp ce achiesarea poate privi dreptul subiectiv sau hotărârea pronunțată de către instanță.

Totodată, achiesarea este un act unilateral de voință, care nu presupune necesitatea de acceptare din partea părții adverse, în schimb, după cum am văzut, desistarea poate îmbrăca şi formă sinalagmatică.

Legea în vigoare cuprinde o serie de dispoziții cu privire la achiesare, în art. 436, art. 437, art. 463 şi art. 464 C. proc. civ.[1]

În cadrul procesului civil, din analiza textelor de lege citate, rezultă ca achiesarea poate interveni în două cazuri:

– când pârâtul recunoaşte pretențiile reclamantului (art. 436 şi art. 437 C. proc. civ.);

– în situația în care partea care a pierdut procesul achiesează la hotărârea pronunțată prin renunțarea la calea de atac, permisă de lege (art. 463 şi art. 464 C. proc. civ.).

Achiesarea la pretențiile reclamantului reprezintă recunoaşterea faptului că cererea este întemeiată şi, drept urmare, pârâtul renunță la dreptul de a

[1] Codul de procedură civilă francez consacră trei articole achiesării: 408, 409 şi 410.

se apăra, fie față de toate capetele de cerere, fie doar față de unele dintre pretențiile formulate de către reclamant[1].

Achiesarea la hotărârea pronunțată în defavoarea sa, așa cum prevede art. 463 C. proc. civ., constituie renunțarea părții (oricare ar fi ea) la posibilitatea pe care i-o conferă legea și anume de a ataca pe căile permise hotărârea respectivă, care, drept urmare, va deveni definitivă[2]. De asemenea, potrivit art. 404 C. proc. civ., partea prezentă la pronunțarea hotărârii poate renunța, în condițiile legii, la calea de atac, făcându-se mențiune despre aceasta într-un proces-verbal semnat de președinte și de grefier. Renunțarea se poate face și ulterior pronunțării, chiar și după declararea căii de atac, prin prezentarea părții înaintea președintelui instanței sau a persoanei desemnate de acesta ori, după caz, prin înscris autentic care se va depune la grefa instanței, atât timp cât dosarul nu a fost înaintat la instanța competentă.

În cadrul analizei pe care o vom face în continuare vom avea în atenție ambele situații în care poate opera achiesarea.

Achiesarea, în ambele sale forme, produce efecte deosebit de grave pentru autorul său și, drept urmare, nu este permisă în domeniile în care se urmărește, pe lângă valorificarea intereselor părților, și a intereselor generale, asupra acestui aspect urmând a reveni cu precizările de rigoare și de asemenea cu exemplificări.

Pentru a putea face o caracterizare completă a achiesării considerăm că trebuie în primul rând să statuăm asupra naturii juridice a acestui act procesual de dispoziție.

O primă problemă care a fost pusă în literatura de specialitate[3] în legătură cu acest aspect este determinată de considerarea sau nu a achiesării ca fiind un contract judiciar.

Referitor la natura juridică a achiesării, s-a susținut într-o opinie[4] că aceasta ar fi un contract și după ce acest act de dispoziție a fost efectuat în fața instanței de judecată, aceasta urmează să pronunțe o hotărâre care consfințește învoiala părților.

Ca și alți autori[5], nu putem fi de acord cu această opinie din mai multe motive.

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 152.

[2] *Ibidem*.

[3] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 101-102 și autorii citați acolo; I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 153, nota 283; P. Vasilescu, *op. cit.*, p. 355-356, nr. 262.

[4] A se vedea P. VASILESCU, *op. cit.*, p. 355-356.

[5] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 153, nota 283.

În primul rând, după cum se ştie, tranzacţia intervine în baza unor concesii reciproce între părţi, ambele făcând renunţări în legătură cu pretenţiile lor, în timp ce în cazul achiesării numai una dintre părţi renunţă, abandonează posibilitatea de a se mai apăra.

În al doilea rând, menţionăm faptul că achiesarea este un act procesual de dispoziţie prin care autorul său renunţă la dreptul de a se apăra, deci face concesii fără a urmări şi obţine un echivalent din partea adversarului; în schimb tranzacţia este un contract oneros şi comutativ în care ambele părţi urmăresc obţinerea unui avantaj (faptul de a nu pierde procesul, de a nu plăti cheltuieli de judecată etc.).

În al treilea rând, trebuie precizat că achiesarea este un act de dispoziţie unilateral, produce efecte fără a fi necesar consimţământul părţii adverse, şi nu presupune asumarea vreunei obligaţii din partea acestuia. Spre deosebire, tranzacţia este un contract de formaţie bilaterală în care ambele părţi îşi asumă reciproc obligaţii.

Tot în încercarea de a caracteriza achiesarea considerăm că trebuie să-i facem o analiză comparativă şi cu mărturisirea[1] faţă de care, deşi are multe puncte comune, se deosebeşte esenţial.

În primul rând, ca reglementare, achiesarea, aşa cum am menţionat, este prevăzută în Codul de procedură civilă ca un incident procedural, în timp ce mărturisirea, deşi este şi ea un mijloc folosit în procesul civil, este menţionată în Codul de procedură civilă (art. 348-358) ca fiind un mijloc de dovadă.

În al doilea rând, rezultă foarte clar că cele două noţiuni au natură juridică diferită din modul în care au fost definite. Astfel, mărturisirea „este un mijloc de dovadă prin care una din părţi confirmă existenţa sau inexistenţa unor fapte sau împrejurări pe care cealaltă parte se sprijină în dovedirea pretenţiilor sau în apărarea sa"[2]. Achiesarea, aşa cum am definit-o anterior, reprezintă recunoaşterea, fie a unei pretenţii invocate de partea adversă (fără a fi dovedite sau recunoscute sau împrejurările care au generat conflictul), fie a hotărârii pe care a dat-o instanţa de judecată.

După cum putem observa, mărturisirea este un mijloc de probă prin care se poate afla adevărul şi care ajută instanţa de judecată la soluţionarea litigiului, fără a avea vreun rol în a curma judecata înainte de a parcurge

[1] Pentru detalii despre mărturisire, a se vedea: V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 200-206; I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. I, p. 148-151; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 387-396; V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 175-184; M. Costin, *Dicţionar de drept procesual civil, op. cit.*, p. 300-301; D. Radu, D.C. Tudurache, *op. cit.*, p. 113-128; Şt. Răuschi, *op. cit.*, p. 192-196.

[2] D. Radu, D.C. Tudurache, *op. cit.*, p. 113.

etapele normale. În schimb, achiesarea este un act de dispoziție prin care tocmai, se urmărește ca procesului civil să i se pună capăt înainte de a parcurge toate fazele sale.

Ca o altă distincție, achiesarea la pretenții provine întotdeauna de la pârât, achiesarea la hotărâre de la cel care pierde procesul – creditor sau debitor –, în timp ce mărturisirea poate să aparțină atât reclamantului cât și pârâtului în măsura în care pot fi confirmate fapte sau împrejurări pe care se întemeiază pretențiile adversarului. Mai mult chiar, la interogator – ca modalitate de obținere a mărturisirii – pot fi chemați și reprezentații legali sau curatorii (art. 353 C. proc. civ.).

De asemenea, dacă achiesarea este rezultatul unei manifestări de voință spontane, fără să fie determinată de o intervenție străină, mărturisirea poate fi și provocată, Codul de procedură civilă prevăzând regulile după care se poate obține o astfel de recunoaștere (art. 351-358)[1].

Ca moment în care poate interveni, mărturisirea, conform art. 348 alin. (2) C. proc. civ., poate fi făcută fie înainte de începerea judecății (extrajudiciară), fie în tot cursul judecății (judiciară). Achiesarea (la pretenții) poate interveni în cursul judecății numai până la soluționarea litigiului sau după ce judecata s-a finalizat (achiesarea la hotărâre).

În ceea ce privește rolul pe care cele două instituții îl au în desfășurarea procesului civil există, de asemenea, o deosebire de esență. Astfel, achiesarea, dacă întrunește toate condițiile prevăzute de lege, va fi reținută în mod obligatoriu de către instanță și are ca efect, fie de a pune capăt procesului început, fie de a face ca hotărârea pronunțată să devină definitivă. În schimb, mărturisirea are o cu totul altă menire, ea fiind un mijloc de probă ce are ca obiect numai fapte, nu determină pentru instanță obligația de a o reține neapărat ca atare, puterea sa doveditoare fiind lăsată la libera apreciere a judecătorului.

În concluzie, natura juridică a mărturisirii este mixtă, ea este atât un mijloc de probă cât și un act de dispoziție al părții, care nu este însă obligatorie pentru judecător, spre deosebire de achiesare care este un act procesual de dispoziție de care instanța trebuie să țină obligatoriu seama (fireşte dacă are un scop licit) și care joacă un rol determinant în evoluția procesului civil.

[1] G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 315-319.

§6. Tranzacția judiciară

Din punct de vedere etimologic, cuvântul „tranzacție" provine din termenul latinesc *transigo – igere – egi – actum*, care înseamnă a termina, a pune capăt.

În vorbirea curentă noțiunea de „tranzacție" este folosită deseori în sens de „înțelegere", „convenție", mai ales în materie comercială[1].

Tranzacția este reglementată în art. 438-441 C. proc. civ. şi în art. 2267-2278 C. civ.

Codul de procedură civilă reglementează de fapt hotărârile care consfințesc învoiala părților, deci hotărârile prin care se constată existența unei tranzacții intervenită între părți în fața judecătorului.

Astfel, art. 438 C. proc. civ. prevede: „Părțile se pot înfățişa oricând în cursul judecății, chiar fără să fi fost citate, pentru a cere să se dea o hotărâre care să consfințească tranzacția lor.

Dacă părțile se înfățişează la ziua stabilită pentru judecată, cererea pentru darea hotărârii va putea fi primită chiar de un singur judecător.

Dacă părțile se înfățişează într-o altă zi, instanța va da hotărârea în camera de consiliu".

Completând aspectele de ordin procedural, art. 439 C. proc. civ. dispune: „Tranzacția va fi încheiată în formă scrisă şi va alcătui dispozitivul hotărârii".

În fine, art. 440 C. proc. civ. statuează că: „Hotărârea care consfințeşte tranzacția intervenită între părți poate fi atacată, pentru motive procedurale, numai cu recurs la instanța ierarhic superioară".

Potrivit art. 2267 alin. (1) C. civ., „Tranzacția este contractul prin care părțile previn sau sting un litigiu, inclusiv în faza executării silite, prin concesii sau renunțări reciproce la drepturi ori prin transferul unor drepturi de la una la cealaltă".

În doctrină[2] tranzacția este definită ca fiind „un contract prin care părțile termină un proces început sau preîntâmpină un proces ce se poate naşte prin concesii reciproce, constând în renunțări reciproce la pretenții sau în

---

[1] A se vedea Fr. Deak, St. Cărpenaru, *Contracte civile şi comerciale*, Ed. Lumina Lex, 1993, p. 254.

[2] Fr. Deak, *op. cit.*, p. 474. A se vedea şi: D. Alexandresco, *Principiile dreptului civil român*, Bucureşti, 1926, vol. al IV-lea, p. 510; C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, *Tratat de drept civil român*, vol. II, Bucureşti, 1929, p. 1081; V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 243; I. Deleanu, Tratat, 1996, vol. I, p. 177; G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 339; C. Macovei, *Contracte civile*, Ed. Universității Al.I. Cuza, Iaşi, 2005, p. 333-334; I. Blumfeld, *Împăcarea părților în procesul judiciar*, R.R.D. nr. 8/1982, p. 15-20.

prestații noi săvârșite ori promise de către o parte în schimbul renunțării de către cealaltă parte la dreptul care este litigios ori îndoielnic".

Cu alte cuvinte tranzacția este acordul intervenit între părți, care este exprimat, realizat în fața instanței de judecată, care, fără a interveni, constată existența sa. Deci, este un contract judiciar.

Totuși, nu întotdeauna tranzacția (judiciară) se realizează în fața instanței, în ședința de judecată. Este posibil, în baza art. 438 C. proc. civ., ca părțile să se înfățișeze oricând în cursul judecății, chiar dacă nu au fost citate, pentru a solicita darea unei hotărâri care să consfințească învoiala lor, cererea putând fi primită și de un singur judecător[1].

Tranzacția judiciară este o formă de conciliere cu scopul de a rezolva diferendele unui litigiu pe cale amiabilă, făcând ca procesul să ia sfârșit, iar dacă acesta nu era declanșat se evită începerea lui. Este un mod rezonabil de a preîntâmpina purtarea unui proces ori de a-l încheia, fapt care mulțumește deopotrivă părțile aflate în conflict[2].

Referitor la concesiile pe care le fac părțile, ele nu trebuie neapărat să fie egale sub raportul pretențiilor sau al valorii lor. Trebuie doar să fie reciproce[3].

Concesiile reciproce pot fi și implicite, să rezulte din contextul convenției dintre părți. De exemplu, poate fi considerată tranzacție judiciară înțelegerea foștilor soți în legătură cu partajul bunurilor comune, intervenită după pronunțarea divorțului[4]. Tranzacție judiciară este și înțelegerea moștenitorilor, părți într-un proces civil având ca obiect ieșirea din indiviziune[5].

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 177, nota 393.

[2] Același raționament a avut legiuitorul francez reglementând tranzacția judiciară în art. 21 și 127-131 Cod procesual civil. A se vedea în același sens: H. SOLUS, R. PERROT, *op. cit.*, p. 987-998; B. FOUCHER, *La conciliation judiciaire*, thèse, Paris, 1980; R. PERROT, Rapport présenté aux IIe Journées franco-japonaises de Tokio, en 1988, „Journ. Soc. Leg. Comp.", 1988, p. 227; P. ESTOUP, *La conciliation judiciaire: avantages, obstacles et perspectives*, Gaz. Pal. No. 1/1989, p. 299. Pentru drept comparat a se vedea: M. MICHELET, *La conciliation dans la procédure sénégalaise*, Rec. Penant, 1980, p. 135 (în țările africane); KITAMURA, Rapport présenté aux Journées franco-japonaises, „Journ. Soc. Leg. Comp", 1988, p. 255 (în dreptul japonez); A.G. CARNEIRO, *A conciliaçao no novo codigo de processo civil*, „Revista de processo", 1976, p. 95 (în dreptul brazilian); J. LAPIERRE, *L'usage de la conciliation comme mode de règlement des différends*, Rapport présenté au X-e Congrès international de droit comparé en 1978, „Droit polonais contemporain", 1979, p. 71 (în dreptul polonez).

[3] A se vedea FR. DEAK, *op. cit.*, p. 474.

[4] A se vedea Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 727/1986, în R.R.D. nr. 2/1987, p. 69-70.

[5] *Idem*, dec. nr. 635/1986, *ibidem*, p. 70.

Definiția legală a tranzacției, necuprinzând toate elementele esențiale ale acestei noțiuni, nu permite să se facă delimitările necesare pentru a putea deosebi tranzacția de alte operațiuni juridice[1].

De pildă, recunoașterea de către pârât a pretențiilor reclamantului (achiesarea) are și ea ca efect curmarea procesului, același efect producându-l și desistarea, prin care reclamantul renunță la pretențiile sale. Comparativ însă, tranzacția, deși determină stingerea procesului, nu este un act unilateral, ci unul de factură bilaterală, este deci un contract prin care fiecare dintre părți face renunțări și recunoașteri în legătură cu pretențiile formulate de cei doi.

De asemenea, există deosebire esențială și între tranzacție și compromisul prin care părțile decid ca litigiul dintre ele să fie rezolvat de niște arbitri, caz în care nu părțile hotărăsc modul de soluționare a conflictului ci arbitrii desemnați[2]

Pentru a putea spune că suntem în prezența unei tranzacții judiciare care să producă efecte trebuie să existe următoarele elemente[3]:

– să existe un drept litigios, un drept încălcat sau nerecunoscut pe care să și-l dispute părțile și care face obiectul unui proces, ceea ce face să se deosebească tranzacția judiciară de orice alt contract încheiat în afara instanței de judecată. Precizăm că dreptul litigios care face obiectul procesului și al tranzacției poate avea orice natură (în principiu), spre deosebire de contractele obișnuite care, de regulă, nu pot avea ca obiect drepturi personale nepatrimoniale și nici drepturi patrimoniale care au caracter strict personal (de pildă, vânzarea-cumpărarea)[4];

– dorința fermă și exprimată de părți în sensul de a pune în acest mod (prin convenție) capăt litigiului dintre ele ori de a evita pornirea unui proces civil;

– ambele părți să facă deopotrivă concesii în legătură cu pretențiile care fac obiectul litigiului dintre ele;

– existența unui proces în curs de desfășurare sau iminența declanșării unui litigiu în legătură cu dreptul aflat în stare conflictuală pe care și-l dispută părțile.

Lipsa oricăruia dintre aceste elemente poate duce, fie să ne aflăm în prezența unui alt tip de contract, fie în fața unei alte operațiuni juridice (unilaterale) care va avea altă natură și va produce alte efecte.

---

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 89-90; D. CHIRICĂ, *Drept civil. Contracte speciale*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997. P. 291-292.

[2] A se vedea D. CHIRICĂ, *op. cit.*, p. 292.

[3] A se vedea FR. DEAK, *op. cit.*, p. 474-475.

[4] Pentru vânzare-cumpărare, a se vedea D. MACOVEI, *op. cit.*, p. 9.

Dacă tranzacția intervine între părți în cursul unui proces în desfășurare (în orice fază s-ar găsi acesta, inclusiv în fața instanțelor care soluționează căile de atac[1]), în conformitate cu dispozițiile art. 438-441 C. proc. civ., acesta va lua sfârșit, instanța de judecată urmând a da o hotărâre care va consfinți învoiala părților, numită în doctrină și în practica judiciară hotărâre de expedient[2].

Înainte de a trece la analiza caracterelor juridice ale tranzacției judiciare considerăm că s-ar impune să facem o precizare în legătură cu această operațiune juridică.

Tranzacția judiciară este un contract, aspect cu care suntem de acord la fel ca toți autorii care au tratat această problemă. Întrebarea pe care ne-o punem este legată de întinderea, de conținutul acestui contract, care are destule particularități. Ne întrebăm dacă acest contract constă doar în înțelegerea părților și aducerea ei la cunoștința instanței sau el devine valabil și va produce efecte depline după ce instanța de judecată, în urma verificărilor pe care le face asupra legalității și scopului licit urmărit de părți, va constata învoiala și va da o hotărâre de expedient?

De cele mai multe ori cele două momente din derularea operațiunii judiciare de care vorbim au fost separate în abordarea lor. Firește, Codul civil tratează tranzacția în general și are în vedere în special manifestarea de voință a părților iar Codul de procedură civilă reglementează, punând pe primul plan hotărârea care consfințește învoiala intervenită între părți.

Suntem de părere, în privința acestui aspect, că în noțiunea de tranzacție judiciară trebuie să includem nu numai înțelegerea, convenția părților în legătură cu soarta procesului dintre ele și aducerea acestui fapt la cunoștința judecătorului, ci și primirea, verificarea și constatarea faptului că între părți a avut loc o învoială, urmate de darea unei hotărâri în consecință.

Deci, considerăm că acest contract judiciar cuprinde toate elementele, toate operațiunile juridice amintite, inclusiv hotărârea prin care se pune capăt procesului. Suntem de părere că efectele tranzacției judiciare se produc pe deplin nu în momentul în care părțile își manifestă voința ci abia atunci când judecătorul, luând act de voința părților și făcând verificările necesare, dă hotărârea pe care au dorit-o deopotrivă părțile litigante.

Iată și câteva argumente în susținerea opiniei noastre.

---

[1] A se vedea P. Perju, *Probleme de drept civil și procesual civil din practica secției civile și de proprietate intelectuală a Înaltei Curți de Casație și Justiție*, în Dreptul nr. 7/2009, p. 244.

[2] A se vedea I.I. Mălăraşcu, *Hotărârea de expedient*, Tipografia „Cuvântul Românesc", București, 1938.

În primul rând menționăm că tranzacția judiciară are un caracter solemn (aspect asupra căruia vom reveni) dat tocmai de faptul că învoiala părților trebuie înfățișată instanței de judecată care, constatând-o, va da o hotărâre ce are menirea de a-i da forță juridică.

Ca un argument ce decurge din cel menționat anterior, subliniem că efectele depline ale tranzacției judiciare se produc abia prin şi după darea hotărârii de expedient. Simpla manifestare de voință a părților în sensul de a face concesii reciproce are valoare de lege între părțile contractante însă nu produce efectul pe care l-au urmărit – stingerea sau evitarea procesului – decât dacă înfățișează acordul lor instanței şi aceasta dă o hotărâre care să consfințească acest acord.

De fapt efectul dorit de părți nu se produce nici în cazul în care, deşi au adus la cunoştința instanței învoiala lor, aceasta, în urma verificărilor pe care are dreptul şi totodată obligația să le facă, nu va lua act de învoială şi va continua judecata.

Observăm, astfel, că hotărârea de expedient are un rol însemnat în realizarea tranzacției judiciare, ca argument în susținerea opiniei noastre stând şi natura juridică a actului jurisdicțional, în cazul nostru acesta fiind considerat o „convenție autentificată" de judecător[1], are valoarea unui act notarial.

Nu în ultimul rând subliniem faptul că art. 438-441 C. proc. civ., aşează în primul plan, când reglementează tranzacția judiciară, hotărârea care consfinteşte învoiala părților, acordând astfel actului instanței o atenție sporită tocmai datorită rolului pe care îl are acesta în cadrul operațiunii juridice complexe despre care vorbim.

În ceea ce priveşte **caracterele juridice** pe care le prezintă tranzacția judiciară, considerăm că aceasta este un act procesual de dispoziție, un contract (judiciar) sinalagmatic, solemn, cu titlu oneros şi comutativ.

Caracterul *sinalagmatic* al tranzacției judiciare rezidă din faptul că ambele părți îşi asumă obligații determinate de renunțările sau recunoaşterile reciproce pe care le fac referitor la pretențiile formulate. Cu toate acestea, considerăm că odată ce şi-au manifestat voința în fața instanței, părțile nu mai pot reveni asupra deciziei pe care au luat-o, deci nu mai pot solicita desființarea convenției. De fapt neexecutarea concesiilor (motiv al unei eventuale desființări a convenției) nici nu se poate pune în cazul nostru, întrucât o eventuală acțiune prin care s-ar încerca valorificarea dreptului care a făcut obiectul tranzacției ar fi respinsă de instanța de judecată.

---

[1] Fr. Deak, *op. cit.*, p. 476; D. Chirică, *op. cit.*, p. 293.

Tranzacția judiciară (spre deosebire de tranzacția obișnuită) este întotdeauna un contract *solemn*[1]. Spunem că are caracter solemn pe motiv că învoiala părților, înțelegerea lor se face în fața și sub controlul unei autorități publice competente, respectiv instanța învestită cu judecarea cauzei. Precizăm în acest sens că învoiala părților, conform art. 439 C. proc. civ., va fi încheiată în formă scrisă și va alcătui dispozitivul hotărârii.

Pentru a produce efecte juridice, învoiala părților trebuie să fie consfințită prin hotărâre judecătorească. Așa cum am mai spus, hotărârea de expedient are funcția de a „autentifica învoiala părților", este înscrisul care „îmbogățește" cu forță juridică înțelegerea intervenită între părți[2].

Există și opinia contrară (majoritară) potrivit căreia „tranzacțiunea depusă înaintea unei instanțe judecătorești pentru stingerea unui proces pendinte este valabilă chiar dacă nu s-a pronunțat o hotărâre de expedient, destul numai că în conformitate cu prevederile legale să fie constatată printr-un înscris emanat de la părțile litigante, capabil după lege de a transige (a produce efecte juridice, s.n.), deoarece ceea ce stinge procesul este voința părților, iar nu hotărârea tribunalului, care nu va face decât să constate această voință"[3].

O altă caracteristică a tranzacției judiciare o constituie faptul că este un contract *cu titlu oneros* și *comutativ*, în sensul că ambele părți urmăresc obținerea unui avantaj patrimonial (generat tocmai de evitarea pierderii procesului). În același timp părțile cunosc exact întinderea avantajului de care vor profita, chiar dacă avantajul nu le va aduce profit în egală măsură. Este totuși posibilă o tranzacție supusă unei condiții suspensive, de a cărei realizare sau nerealizare să depindă chiar nașterea convenției[4].

Putem adăuga că tranzacția poate fi atât *declarativă*, cât și *translativă* sau *constitutivă de drepturi*, părțile, prin învoiala lor, putând fie să-și recunoască drepturi dobândite anterior, fie, prin intermediul concesiilor ce și le fac, să-și transfere una alteia drepturi ori să-și constituie noi drepturi, inexistente până la acea dată[5].

---

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 42.

[2] În legătură cu acest aspect, a se vedea FL. BAIAS, *Unele considerații referitoare la tranzacție*, în R.R.D. nr. 9-12/1989, p. 18-26 (cu puncte de vedere diferite).

[3] A se vedea C. HAMANGIU, *Codul civil adnotat*, vol. IV, București, 1926, p. 157; CR. TURIANU, C. TURIANU, *Contracte speciale. Practică judiciară adnotată*, Ed. Continent XXI, București, 1998, p. 330 (notă la dec. civ. a Trib. Suprem, s. civ., nr. 1915/1989).

[4] A se vedea Trib. Constanța, dec. civ. nr. 271/1991, cu notă de GH. BELEIU, în Dreptul nr. 10-11/1991, p. 81-84.

[5] A se vedea FR. DEAK, *op. cit.*, p. 476; D. CHIRICĂ, *op. cit.*, p. 294.

Secțiunea a 3-a. Contractele judiciare

§1. Definiția și caracterele contractelor judiciare

1.1. Definirea noțiunii de contract judiciar

Unele dintre actele procesuale de dispoziție, după cum am spus deja, au caracterul unui contract judiciar, ceea ce ne-a determinat să supunem atenției și această noțiune. Instituția nu este nouă cum s-ar părea la prima vedere. Se poate spune că originile ei se găsesc în dreptul roman, în procedura cunoscută sub denumirea de *litis contestatio*[1], care marchează mai mult decât sfârșitul unei proceduri *–in jure –* și începutul unei alte faze procedurale *–in judicio –*, constituie momentul încheierii unui contract judiciar prin care părțile își iau angajamentul de a accepta *judicium*.

Au mai existat și alte instituții care au fost asemuite contractului judiciar modern, de fiecare dată căutându-se existența a trei elemente esențiale ale noțiunii: consimțământul părților, determinarea obiectului în legătură cu care se cade la înțelegere și participarea judecătorului[2]. Unele teorii au lansat chiar ideea că însuși procesul civil ar fi un contract al părților[3].

Cert este că un asemenea contract nu poate interveni decât în cadrul unui proces și în legătură cu desfășurarea acestuia. Firește, părțile se pot înțelege, pot să-și acorde concesii reciproce în legătură cu multe elemente litigioase ale procesului civil[4].

Astfel, cu titlu de exemplu, se poate spune că, având la bază acordul lor de voință, părțile pot deroga de la dispozițiile legii referitoare la prescripția extinctivă[5], pot accepta să se facă proba cu martori când aceasta nu este

---

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 8; M. V. JAKOTĂ, *Dreptul roman*, vol. I, Ed. Fundației „Chemarea", Iași, 1993, p. 117.

[2] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 12.

[3] *Idem*, p. 13.

[4] A se vedea I. DELEANU, *Convențiile judiciare în ambianța noului Cod de procedură civilă*, în P.R. nr. 4/2012.

[5] A se vedea H. ȚIȚ, *Limitele acordului de voință al părților în materia prescripției extinctive*, în Libertatea contractuală. Limite legale și garanții procesuale, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 46-57, unde se afirmă: „Prin excepție, în anumite cazuri părților le este permis ca prin acordul lor de voință să deroge de la normele legale referitoare la prescripție, legea stabilind în mod expres care sunt aspectele legate de prescripție cu privire la care părțile pot deroga (durata termenelor, modificarea cursului prescripției sub aspectul fixării momentului de la care începe să curgă prescripția și a modificării cauzelor legale de suspendare ori întrerupere), precum și condițiile și limitele acordului de voință al părților în acest sens".

admisă [art. 309 alin. (4) pct. 4 C. proc. civ.], se pot înțelege să ceară suspendarea judecății [art. 411 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ.], pot conveni ca intervenția principală să fie admisă în fața instanței de apel [art. 62 alin. (3) C. proc. civ.] etc.[1]

Din multitudinea cazurilor în care înțelegerea părților poate determina pe judecător să procedeze altfel decât să dezbată cauza și să dea o soluție care să fie rezultatul deliberării au fost reținute ca situații tipice de contract judiciar următoarele[2]: prorogarea convențională de competență, abandonarea discutării diferitelor nulități de procedură și neregularități formale, desistarea cu consimțământul părții adverse, achiesarea la pretenții și tranzacția judiciară. Desigur ne păstrăm rezervele în legătură cu unele dintre cazuri, așa cum deja am menționat.

Este evident că prin intermediul unor astfel de convenții procedura de judecată este de multe ori simplificată sau chiar se ajunge la situația de a nu mai duce procesul până la capăt, ceea ce ușurează și sarcina judecătorului dar și pe cea a părților care de multe ori, prin evitarea unui proces, sunt mai avantajate[3].

În toate situațiile, pentru a putea spune că suntem în prezența unui contract judiciar, este necesară participarea și intervenția judecătorului, care are dreptul și în același timp obligația de a verifica scopul și condițiile în care se realizează învoiala părților[4].

În literatura de specialitate noțiunea de contract judiciar a fost definită în diverse feluri, fie mai concis, fie mai detaliat. Astfel, într-o formulare mai simplă, contractul judiciar „este un acord, o convenție a părților, în cursul unui proces și înaintea judecătorului"[5].

Într-o definiție mai elaborată, contractul judiciar este „convenția părților în fața judecătorului, în cursul unui proces, sau procedura de conciliere prealabilă asupra unei probleme litigioase"[6].

1.2. Trăsăturile și condițiile contractelor judiciare

Se poate spune că, din multe puncte de vedere, contractele judiciare se aseamănă cu cele obișnuite, încheiate fără prezența instanței de judecată. De fapt deosebirea de esență dintre acestea constă în faptul că cele

[1] A se vedea I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 16.
[2] A se vedea E. Herovanu, *op. cit.*, p. 39; M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 19 -20.
[3] A se vedea E. Herovanu, *op. cit.*, p. 39.
[4] *Ibidem.*
[5] A se vedea M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 16.
[6] A se vedea I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 14, unde este citat H. Capitant, *Vocabulaire juridique*, Paris, 1936, p. 154.

judiciare se încheie într-un cadru special (în fața judecătorului) şi de asemenea, au un obiect special, legat în mare măsură de procesul civil sau de elemente ale acestuia.

Contractele judiciare, având în vedere tocmai cadrul în care se încheie, respectându-se o anumită procedură supravegheată şi verificată de către judecător, considerăm că au un caracter solemn. Prezența judecătorului este fără excepție obligatorie şi autoritatea pe care o reprezintă şi cu care este învestit îi permite să dea forță juridică unei convenții intervenite între părți. Efectele oricărui contract judiciar se produc numai în măsura în care este constatat de judecător, iar acesta este competent, este abilitat să sancționeze nu doar solicitarea de moment a părților, ci însăşi cauza în întreaga ei complexitate[1].

Judecătorul, constatând că între părți a avut loc o înțelegere, o convenție în legătură cu procesul pe care îl judecă, după ce face verificările ce se impun şi dacă nu sunt impedimente, este obligat să ia act de cererea părților litigante şi să consfințească acordul intervenit, dând o hotărâre în consecință[2]. Astfel, dacă acordul părților vizează, de exemplu, regularitatea actelor de procedură, competența instanței etc., se ia act de învoială şi se continuă judecata care, eventual, ar fi suferit modificări sau ar fi devenit mai greoaie dacă nu ar fi intervenit convenția respectivă. Când acordul de voință se referă la însuşi obiectul litigiului, instanța va opri judecata şi va da o hotărâre prin care va închide procesul fără a soluționa pricina pe cale obişnuită[3].

Acordul de voință trebuie să fie rezultatul consimțământului exprimat de toate părțile din proces, prin care să se realizeze o înțelegere menită a le satisface deopotrivă prin finalitatea obținută. Pentru a se naşte un contract judiciar este necesar ca oferta făcută de una dintre părți să fie acceptată de cealaltă, urmând ca acest fapt să fie adus la cunoştință judecătorului competent. Dacă cele două voințe nu se întâlnesc sau dacă nu se află în concordanță, contractul nu există[4].

Prin angajamentul pe care îl iau părțile una față de alta, acestea îşi asumă reciproc obligații şi totodată obțin câştiguri deopotrivă în sfera drepturilor procesuale şi materiale. Desigur, este posibil ca prin convenția realizată doar una dintre părți să se oblige, contractul aducând în acest caz foloase numai unuia dintre ei. Obligațiile pe care şi le asumă părțile unui proces

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 15.

[2] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 18.

[3] *Idem*, p. 19.

[4] *Idem*, p. 17. În legătură cu condițiile de încheiere a contractelor externe, a se vedea I. MACOVEI, *Dreptul comerțului internațional*, Ed. Junimea, Iaşi, 1980, p. 196-226.

civil în dorința de a încheia o convenție judiciară pot avea natură diferită, pot fi solidare, alternative, supuse unui termen.

Scopul pentru care părțile litigante încheie un contract judiciar este de a tranzacționa în legătură cu unele elemente litigioase ori cu procesul în ansamblul său. Considerăm, spre deosebire de alți autori[1], că pentru a putea încheia un contract judiciar valabil, părțile nu au dreptul să deroge de la normele legale. Ele adoptă o anumită poziție, fac anumite concesii (reciproce) tocmai fiindcă legea le permite (sunt norme dispozitive) să se abată de la o anumită procedură (obișnuită), alegând una mai simplă sau chiar să înlăture procedura contencioasă.

Domeniile în care părțile litigante pot încheia un contract judiciar sunt multiple şi diverse, dar nu în toate le este permis părților să hotărască după propria lor voință. Astfel, părților nu le este deschisă posibilitatea de a încheia o convenție prin care să contravină bunelor moravuri sau ordinii publice[2]. Se poate spune că se poate încheia un contract judiciar în tot atâtea materii în câte se poate realiza şi un contract obişnuit (extrajudiciar).

Oricum, se poate încheia un contract judiciar numai în măsura în care părțile cad la un acord cu privire la un aspect care are o legătură de conținut cu obiectul litigiului dintre ele[3].

Pentru a dobândi consistență şi forță juridică, aşa cum am mai spus, convenția părților trebuie să fie constatată de o instanță competentă, care va finaliza şi va „autentifica" operațiunea juridică declanşată de părți printr-un act jurisdicțional, care bucurându-se de autoritatea de lucru judecat, va conferi contractului judiciar statutul unui act juridic.

În concluzie, având în vedere, pe de o parte particularitățile contractului judiciar, pe de altă parte punctele comune (numeroase) ale acestuia cu contractele comune, putem spune că, prin prisma trăsăturilor lor, contractele judiciare sunt: solemne, sinalagmatice, comutative (dar şi aleatorii), cu titlu oneros (şi cu titlu gratuit), declarative (dar şi translative sau constitutive) de drepturi.

§2. Clasificarea contractelor judiciare

Având-se în vedere varietatea şi multitudinea contractelor judiciare nu se poate face o enumerare completă a lor, dar în literatura de specialitate

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 15, unde este exprimată părerea contrară.

[2] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 37; M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 17.

[3] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 15.

ele au fost prezentate şi grupate în trei categorii[1]. Astfel, contractele judiciare au fost clasificate în: contracte judiciare legale, contracte judiciare de executare şi contracte judiciare propriu-zise.

2.1. Contractele judiciare legale

Această categorie de contracte judiciare, care au mai fost denumite şi contracte judiciare solemne, se încheie, după cum o arată şi denumirea, în virtutea legii, cu îndeplinirea unor forme judiciare, a căror nerespectare face ca respectivele contracte să nu fie valabile. De asemenea, participarea judecătorului este o condiţie ca un astfel de contract să dobândească valoare juridică.

În această categorie au fost incluse[2], printre altele, adopţia şi divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară.

a) Adopţia a fost considerată un contract judiciar (solemn) realizat cu concursul instanţei de tutelă, menit să dea naştere unei legături de rudenie civilă între două persoane (adoptat şi adoptator), legătură care se aseamănă cu rudenia firească[3]. Subliniindu-se elementele caracteristice generale şi particularităţile adopţiei (solemnitatea, consimţământul părţilor, constatarea şi încuviinţarea de către instanţă), aceasta a fost catalogată drept un contract judiciar, deşi în prezent este combătută această opinie cu numeroase argumente[4].

Legislaţia actuală[5] reglementează condiţiile de fond şi de formă ale încuviinţării adopţiei, punându-se în prim plan exprimarea consimţământului persoanelor indicate de lege în faţa instanţei de judecată, singura abilitată să încuviinţeze adopţia.

---

[1] A se vedea E. HEROVANU, *op. cit.*, p. 322-323 (aici sunt doar enumerate); M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 23-102; V.M. CIOBANU, *Tratat, 1996*, Vol. I, p. 38-41; I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 17-19.

[2] În această categorie a fost inclusă şi *purga*, acea posibilitate acordată de lege dobânditorului unui imobil grevat de sarcini de a plăti pe creditori – privilegiaţi sau ipotecari –, chiar dacă datoriile nu erau ajunse la scadenţă, cu scopul de a elibera bunul imobil respectiv de sarcinile ce i-au fost impuse care, eventual, l-ar fi pus în situaţia de a fi evins. (M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 35-42; I. DELEANU, *Tratat, 1007*, vol. II, p. 18).

[3] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 23; V.M. CIOBANU, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 38.

[4] A se vedea V. STOICA, M. RONEA, *Natura juridică şi procedură specifică adopţiei*, în Dreptul nr. 2/1993, p. 31-43.

[5] Instituţia adopţiei este reglementată în prezent în art. 451-482 C. civ. şi în Legea nr. 273/2004 privind procedura adopţiei.

Aşa cum este prezentată în doctrină, ca act juridic (complex)[1], adopţia parcurge câteva faze extrem de importante printre care: verificare de către instanţă a îndeplinirii condiţiilor cerute de lege pentru realizarea adopţiei, exprimarea şi constatarea consimţământului părţilor – tot de către instanţă – şi pronunţarea hotărârii de încuviinţare a adopţiei. Se poate trage concluzia că prin rolul deosebit de important pe care îl are instanţa în încuviinţarea adopţiei, aceasta dobândeşte caracterul unui contract judiciar (legal)[2]. Nu trebuie să neglijăm însă nici voinţa părţilor exprimată, declarată în forma prevăzută de lege.

b) Divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară (*divortium bona gratia*) este o instituţie care nu este consacrată de legislaţia multor ţări, nici la noi nefiind admisă în perioada comunistă, ca şi în alte perioade de altfel (Codul Calimach, de exemplu). După cum este reglementată această instituţie, putem spune că are suficiente trăsături pentru a putea fi considerată un contract judiciar legal.

Legislaţia noastră actuală stabileşte foarte precis condiţiile de fond şi de formă în care poate să aibă loc divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară. Astfel, potrivit art. 374 C. civ., divorţul prin acordul soţilor poate fi pronunţat indiferent de durata căsătoriei şi indiferent dacă există sau nu copii minori rezultaţi din căsătorie. Divorţul prin acordul soţilor nu poate fi admis dacă unul dintre soţi este pus sub interdicţie. Instanţa este obligată să verifice existenţa consimţământului liber şi neviciat al fiecărui soţ.

Instanţa, primind cererea verifică existenţa consimţământului soţilor, iar la termenul fixat, dacă soţii stăruie în cererea lor, se va trece la judecarea cauzei, fără a se administra probe cu privire la motivele de divorţ.

De reţinut este faptul că înţelegerea părţilor(soţilor) nu se limitează la intenţia de a se desface căsătoria de către instanţă; soţii pot să convină şi cu privire la modalităţile de soluţionare a cererilor accesorii divorţului. Se poate observa că instituţia divorţului prin acordul soţilor, ca orice contract judiciar, cuprinde şi un element convenţional (înţelegerea soţilor de a divorţa) şi un element judiciar (confirmarea convenţiei intervenită între părţi de către judecător prin darea unei hotărâri care va avea caracter definitiv în ceea ce priveşte divorţul)[3].

---

[1] A se vedea I.P. Filipescu, *Tratat de dreptul familiei*, Ed. All, Bucureşti, 1993, p. 406-407.

[2] Totuşi, nu putem spune că judecătorul, constatând şi încuviinţând adopţia, suplineşte voinţa părţilor, doar îi dă forţa juridică necesară pentru a produce efecte.

[3] Hotărârea prin care se pronunţă divorţul prin acordul soţilor pe cale judiciară este considerată a avea fie un caracter graţios, fie un caracter de natură contencioasă. A se vedea, în acest sens, V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 39 şi autorii citaţi acolo.

2.2. Contractele judiciare de executare

Această categorie de contracte judiciare ia naştere în faza executării silite a procesului civil şi are ca fundament juridic dreptul de gaj general al creditorilor chirografari[1], dreptul de urmărire şi de valorificare a bunurilor debitorului etc., desăvârşindu-se cu ajutorul instanței de judecată.

Poprirea poate fi considerată ca fiind un exemplu de contract judiciar de executare. Poprirea ia ființă pe baza principiului conform căruia creditorii pot să exercite toate drepturile şi acțiunile debitorilor lor, cu excepția celor strict personale, şi se manifestă ca o acțiune subrogatorie[2].

Ca modalitate de executare silită indirectă, poprirea poate fi definită ca fiind „forma de executare care dă dreptul creditorului să urmărească sumele sau efectele pe care o terță persoană le datorează debitorului urmărit şi constă în indisponibilizarea sumelor sau efectelor în mâinile terțului debitor al datornicului urmărit şi în obligarea lui de a plăti direct creditorului urmăritor ceea ce datorează creditorului său, adică debitorului urmărit"[3].

Poprirea este considerată un contract judiciar (de executare) deoarece constituie atât o operațiune de indisponibilizare a sumelor sau efectelor debitorului, aflate la terțul poprit, cât şi o cesiune de creanță care se realizează pe cale judiciară[4], ambele fiind, într-o măsură mai mare sau mai mică, operațiuni de natură contractuală care se desfăşoară sub controlul, supravegherea şi cu participarea judecătorului. Se poate susține aceasta chiar dacă acordul părților cu privire la mijloacele de valorificare a unei creanțe este mai mult prezumat decât exprimat explicit[5].

2.3. Contractele judiciare propriu-zise

În cadrul acestui tip de contracte judiciare voința părților se manifestă mult mai pregnant, un astfel de contract ia ființă numai dacă părțile, dorind

---

[1] Despre dreptul de gaj general al creditorilor chirografari a se vedea pe larg: I.P. Filipescu, *Dreptul civil. Dreptul de proprietate şi alte drepturi reale*, Ed. Actami, Bucureşti, 1996, p. 14-15; L. Pop, *Dreptul de proprietate şi dezmembrămintele sale*, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1996 p. 17-18; P.M. Cosmovici, *Dreptul civil. Drepturi reale. Obligații. Legislație*, Ed. All, Bucureşti, 1996, p. 11-12; J. Manoliu, G. Durac, *Drept civil. Dreptul de proprietate şi dezmembrămintele sale*, Ed. Sanvialy, Iaşi, 1996, p. 16-19.

[2] A se vedea I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 18.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 39-40.

[4] A se vedea M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 52-53; I. Deleanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 19.

[5] A se vedea M.G. Constantinescu, *op. cit.*, p. 52; V.M. Ciobanu, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 40.

acest lucru, solicită instanței să ia act de cererea lor. Contractele judiciare propriu-zise nu pot exista în afara procedurii judiciare, a procesului civil[1].

Categoria aceasta de contracte judiciare poate fi împărțită în două grupe: contacte judiciare cu privire la formele judecății și contracte judiciare care privesc fondul litigiului.

a) **Contractele judiciare care vizează formele judecății** includ în grupa lor: prorogarea voluntară (convențională) de competență (art. 126 C. proc. civ.); litisconsorțiul voluntar (art. 59 C. proc. civ.), renunțarea la excepții sau la invocarea altor neregularități procedurale[2]; intervenția voluntară principală direct în apel [art. 62 alin. (3) C. proc. civ.]; judecarea cererii reconvenționale sau a cererii de introducere a altei persoane în proces, împreună cu cererea principală, deși au fost făcute peste termenul prevăzut de lege; formularea unei cereri de asigurare a dovezilor, chiar dacă nu există urgență [art. 359 alin. (2) C. proc. civ.].

b) **Contracte judiciare cu privire la fondul litigiului** sunt printre altele: renunțarea la judecată la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate sau ulterior acestui moment [art. 406 alin. (4) C. proc. civ.] și tranzacția judiciară finalizată printr-o hotărâre de expedient (art. 438-441 C. proc. civ.).

Nu putem fi de acord, ca alți autori[3], cu includerea în această categorie a achiesării, care este un act procesual esențialmente de formațiune unilaterală.

În încheierea acestei secțiuni putem spune în general despre contractul judiciar că, la fel ca orice contract, produce efecte numai între părțile procesului, care au participat la încheierea convenției, efecte care sunt atât de natură contractuală cât și de natură judiciară, hotărârea dată în instanță pentru consfințirea învoielii părților având, de regulă, autoritate de lucru judecat[4].

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

[1] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 60.

[2] Este necesară o renunțare expresă, un acord al părților în acest sens. A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 102.

[3] A se vedea M.G. CONSTANTINESCU, *op. cit.*, p. 52; I. DELEANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 19.

[4] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat, 1996*, vol. I, p. 91.

Capitolul al III-lea. Hotărârile judecătorești

Secțiunea 1. Noțiuni generale

Hotărârea judecătorească este actul cel mai important al judecății, în cuprinsul ei concretizându-se întreaga activitate procesuală a tuturor participanților la proces. Prin hotărârea judecătorească instanța de judecată dispune asupra cauzei sau, cu alte cuvinte, își exercită puterea sa de jurisdicție cu privire la raporturile juridice civile supuse judecății sale.

Prin noțiunea de hotărâre judecătorească se înțelege actul final și de dispoziție al instanței de judecată prin care soluționează conflictul dintre părțile litigante[1].

Prin intermediul hotărârilor judecătorești se realizează dubla sarcină a instanțelor de judecată: aceea de a rezolva pricinile concrete supuse judecății lor și aceea de a educa pe cetățeni în spiritul respectării legilor și regulilor de conviețuire socială.

Dacă în cadrul dezbaterilor orale și contradictorii au fost rezolvate excepțiile, au fost administrate toate mijloacele de dovadă, și după ce părțile și-au spus cuvântul asupra fondului cauzei, iar instanța se consideră lămurită, președintele completului va declara dezbaterile închise în vederea deliberării și pronunțării hotărârii.

Secțiunea a 2-a. Deliberarea și pronunțarea hotărârii

Deliberarea este operațiunea de stabilire a faptelor cauzei și de aplicare a normelor de drept.

Modul în care se face deliberarea este reglementat de art. 395 alin. (1) C. proc. civ.: „După închiderea dezbaterilor, completul de judecată deliberează în secret asupra hotărârii ce urmează să pronunțe". La deliberare iau parte numai membrii completului în fața cărora au avut loc dezbaterile. Fiecare dintre membrii completului de judecată are îndatorirea să își exprime

---

[1] A se vedea I. Leș, *Principii și instituții*, vol. II, p. 271-272; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 331; I. Deleanu, V. Deleanu, *Hotărârea judecătorească*, Ed. „Servo-Sat", Arad, 1998, p. 9-10.

opinia, începând cu cel mai nou în funcție. Președintele își exprimă opinia cel din urmă [art. 395 alin. (2) C. proc. civ.].

În cadrul operațiunilor de deliberare și respectiv, de pronunțare a hotărârii judecătorești pot fi semnalate mai multe momente importante.

În primul rând, precizăm că hotărârea judecătorească se poate da numai de către judecătorii în fața cărora pricina s-a dezbătut în fond, încălcarea acestei reguli atrăgând casarea hotărârii[1].

În cadrul operațiunii de deliberare judecătorii deliberează în secret. Aceasta îi apără pe judecători de orice influență sau intervenție din partea altor persoane. Președintele completului este cel care, după discuțiile purtate, va trece la adunarea părerii judecătorilor, începând cu cel mai nou în funcție, el pronunțându-se cel din urmă.

În al doilea rând semnalăm că, potrivit art. 398 alin. (1) C. proc. civ., hotărârea care se ia după deliberare trebuie să fie rezultatul acordului membrilor completului de judecată și se dă în numele legii.

Dacă nu toți membrii completului sunt de acord asupra soluției, hotărârea trebuie să exprime părerea majorității; opinia separată a judecătorului rămas în minoritate va fi consemnată separat [art. 401 alin. (1) C. proc. civ.].

În situația în care judecătorii au nevoie de un timp mai îndelungat pentru deliberare, în cazuri justificate, conform dispozițiilor art. 396 C. proc. civ., pronunțarea hotărârii poate fi amânată pentru un termen care nu poate depăși 15 zile. În cazul amânării, președintele, odată cu anunțarea termenului la care a fost amânată pronunțarea, poate stabili că pronunțarea hotărârii se va face prin punerea soluției la dispoziția părților prin mijlocirea grefei instanței. Dacă pronunțarea a fost amânată, hotărârea nu poate fi pronunțată mai înainte de data fixată în acest scop.

Dacă în acest interval de timp unul dintre judecători încetează de a mai face parte din alcătuirea instanței, va putea să se pronunțe, cu excepția cazului când acestuia i-a încetat calitatea de judecător sau este suspendat din funcție. În această situație, procesul se repune pe rol, cu citarea părților, pentru ca ele să pună din nou concluzii în fața completului de judecată legal constituit [art. 395 alin. (3) C. proc. civ.].

În urma stabilirii soluției finale, se întocmește de îndată, pe scurt, dispozitivul hotărârii (minuta), în care se va consemna soluția și, dacă este cazul, opinia separată a judecătorului rămas în minoritate[2]. Minuta, sub sancțiunea nulității, se semnează pe fiecare pagină de către judecătorii

---

[1] A se vedea I. DELEANU, V. Deleanu, *op. cit.*, p. 10-11.

[2] A se vedea G. IVĂNESCU, *Abordare comparativă asupra consemnării deliberării judecătorești*, în R.R.D.P. nr. 2/2011.

care au deliberat[1] şi, după caz, de magistratul-asistent, după care se va consemna într-un registru special, ţinut la grefa instanţei. Acest registru poate fi ţinut şi în format electronic [art. 401 alin. (2) C. proc. civ.]. Cerinţa semnării minutei este menită să garanteze neschimbarea hotărârii, precum şi să ofere posibilitatea de a se verifica legalitatea compunerii completului.

În ipoteza în care, cu ocazia deliberării, se constată că au rămas unele împrejurări de fapt sau de drept nelămurite, ori sunt necesare probe noi pricina va fi pusă din nou pe rolul instanţei, cu citarea părţilor (art. 400 C. proc. civ.).

Pentru stabilirea hotărârii pe care o va pronunţa în pricina cercetată, judecătorul va porni de la raţionamentul şi mijloacele de probă propuse de părţi şi, apoi, raportându-se la textele de lege, principii, practica judiciară etc., va reţine faptele dovedite, îşi va forma un punct de vedere apreciind concludenţa probelor şi raţionamentelor propuse de părţi, urmând ca în final să stabilească soluţia litigiului[2].

În cadrul deliberării trebuie rezolvate toate cererile formulate de părţi, indiferent de caracterul lor, principal, accesoriu, incidental[3]. În acest sens art. 397 C. proc. civ. dispune: „Instanţa este obligată să se pronunţe asupra tuturor cererilor deduse judecăţii. Ea nu poate acorda mai mult sau altceva decât s-a cerut, dacă legea nu prevede altfel. Dacă cererea are ca obiect pretenţii privitoare la obligaţia de întreţinere, alocaţia pentru copii, chirie, arendă, plata salariului, rate din preţul vânzării sau alte sume datorate periodic, instanţa îl va obliga pe pârât, la cererea reclamantului, după achitarea taxelor de timbru, potrivit legii, şi la plata sumelor devenite exigibile după introducerea cererii. În cazurile în care instanţa poate da termen pentru executarea hotărârii, ea va face aceasta prin chiar hotărârea care dezleagă pricina, arătând şi motivele pentru care a acordat termenul. Debitorul nu va putea cere termen de plată, dacă debitorului i s-a acordat un termen rezonabil de plată de către creditor ori a avut posibilitatea să execute într-un termen rezonabil, calculat de la data comunicării cererii de chemare în judecată, în conformitate cu prevederile art. 1522 C. civ. şi nici dacă la data pronunţării subzistă vreunul dintre motivele prevăzute la art. 674 alin. (1) C. proc. civ., care duc la decăderea debitorului din beneficiul termenului de plată.

---

[1] C.S.J., s. civ., dec. nr. 357/1991, în Dreptul nr. 5-6/1993, p. 128; Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 209/1993, în *Culegere de practică judiciară a Tribunalului Bucureşti pe anii 1993-1997*, Ed. All Beck, Bucureşti, 1998, p. 376; C.A. Bucureşti, s. a III-a civ., dec. nr. 406/1994, *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 243-245.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 247.

[3] C.S.J., s. civ., dec. nr. 2386/1993, în Dreptul nr. 8/1994, p. 87.

În situația în care din deliberare rezultă mai mult de două opinii, judecătorii ale căror păreri se apropie mai mult sunt datori să se unească într-o singură opinie, pentru a se putea forma o opinie majoritară.

În cazul în care majoritatea nu poate fi realizată, procesul se judecă în complet de divergență, constituit prin includerea în completul inițial și a președintelui instanței sau a vicepreședintelui, a președintelui de secție ori a unui judecător desemnat de președinte [art. 398 alin. (3) C. proc. civ.]. Judecata nu poate fi deci preluată de un alt complet obișnuit[1].

În conformitate cu prevederile art. 399 C. proc. civ., pricina se judecă în complet de divergență în aceeași zi sau, dacă nu este posibil, într-un termen care nu poate depăși 20 de zile de la ivirea divergenței, cu citarea părților. În pricinile considerate urgente acest termen nu poate fi mai mare de 7 zile. Dezbaterile vor fi reluate asupra chestiunilor rămase în divergență și care se anunță părților în ședință, instanța fiind îndreptățită, atunci când apreciază că este necesar, să administreze noi dovezi și să ordone orice alte măsuri îngăduite de lege. Părțile vor pune din nou concluzii asupra chestiunilor aflate în divergență.

Judecătorii ale căror păreri se apropie mai mult sunt datori să se unească într-o singură opinie, pentru a se putea forma o opinie majoritară, aceștia având dreptul de a reveni asupra părerii lor care a provocat divergența. Când divergența nu privește soluția ce trebuie dată întregii cauze, după judecarea chestiunilor rămase în divergență, completul care a judecat înainte de ivirea ei va putea continua judecarea cauzei.

După ce s-a întocmit minuta, sau cu alte cuvinte, după rezultatul deliberării a fost consemnat în scris, acesta trebuie adus la cunoștința părților. În acest sens, art. 402 C. proc. civ. prevede că sub rezerva dispozițiilor art. 396 alin. (2) C. proc. civ., hotărârea se va pronunța în ședință publică, la locul unde s-au desfășurat dezbaterile, de către președinte sau de către un judecător, membru al completului de judecată, care va citi minuta, indicând și calea de atac ce poate fi folosită împotriva hotărârii.

După pronunțarea hotărârii niciun judecător nu mai poate reveni asupra părerii sale. În urma pronunțării hotărârii, instanța de judecată se dezînvestește de judecarea cauzei, iar în unele cazuri, de acest moment, prin excepție de la regulă, este legată curgerea termenului în care pot fi exercitate căile de atac împotriva hotărârii.

---

[1] Trib. Galați, dec. civ. nr. 785/1972, în R.R.D. nr. 11/1973, p. 166.

Secțiunea a 3-a. Redactarea și comunicarea hotărârii

După pronunțare, grefierul de ședință va preda dosarul judecătorilor în vederea redactării hotărârii. Hotărârea trebuie redactată în așa fel încât să poată fi comunicată părților (pentru exercitarea apelului sau recursului) în cel mult 30 zile de la pronunțare [art. 426 alin. (5) C. proc civ.]. În literatura juridică[1] se apreciază că și acest termen are un caracter relativ și deci, în caz de depășire, nu afectează valabilitatea hotărârii. În același timp, potrivit aceluiași text de lege, opinia separată a judecătorului rămas în minoritate, precum și, când este cazul, opinia concurentă se redactează și se semnează în același termen.

Potrivit art. 426 C. proc. civ., hotărârea se redactează de judecătorul care a soluționat procesul. Când în compunerea completului de judecată intră și asistenți judiciari, președintele îl va putea desemna pe unul dintre aceștia să redacteze hotărârea. În cazul în care unul dintre judecători sau asistenți judiciari a rămas în minoritate la deliberare, el își va redacta opinia separată, care va cuprinde expunerea considerentelor, soluția pe care a propus-o și semnătura acestuia. De asemenea, judecătorul care este de acord cu soluția, dar pentru considerente diferite, va redacta separat opinia concurentă.

Hotărârea va fi semnată de membrii completului de judecată și de către grefier. Dacă vreunul dintre judecători este împiedicat să semneze hotărârea, ea va fi semnată în locul său de președintele completului, iar dacă și acesta ori judecătorul unic se află într-o astfel de situație, hotărârea se va semna de către președintele instanței. Când împiedicarea privește pe grefier, hotărârea se va semna de grefierul-șef. În toate cazurile se face mențiune pe hotărâre despre cauza care a determinat împiedicarea. În practică s-a decis că nulitatea nu intervine dacă nu s-a menționat cauza care l-a împiedicat pe judecător să semneze, dacă nu se dovedește o vătămare[2].

Însă, este nulă hotărârea semnată numai de președintele instanței, care nu a participat la judecată, în locul tuturor judecătorilor ce au judecat cauza[3].

Adăugirile, schimbările sau corecturile în cuprinsul hotărârii vor trebui semnate de judecători, sub sancțiunea neluării lor în seamă (art. 428 C. proc. civ.).

---

[1] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 368; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 334; I. Deleanu, V. Deleanu, *op. cit.*, p. 24, nota 72.

[2] Trib. Sibiu, dec. civ. nr. 1093/1986, în R.R.D. nr. 3/1987, p. 72.

[3] C.S.J., s. ec., dec. nr. 357/1991, în Dreptul nr. 5-6/1993, p. 128; Trib. Sibiu, dec. civ. nr. 1387/1995 cu notă B. Diamant și V. Luncean, în Dreptul nr. 4/1996, p. 114-115.

Hotărârea se va întocmi în două exemplare originale, dintre care unul se ataşează la dosarul cauzei, iar celălalt se va depune spre conservare la dosarul de hotărâri al instanței [art. 426 alin. (6) C. proc. civ.].

Conform art. 425 C. proc. civ., hotărârea se dă în numele legii şi este alcătuită din: preambul, considerente (motivare) şi dispozitiv.

a) **Preambulul** sau partea introductivă va cuprinde menţiunile prevăzute la art. 233 alin. (1) şi (2) C. proc. civ. Când dezbaterile au fost consemnate într-o încheiere de şedinţă, partea introductivă a hotărârii va cuprinde numai denumirea instanței, numărul dosarului, data, numele, prenumele şi calitatea membrilor completului de judecată, numele şi prenumele grefierului, numele şi prenumele procurorului, dacă a participat la judecată, precum şi menţiunea că celelalte date sunt arătate în încheiere.

Aşadar, dacă pronunțarea hotărârii a fost amânată pentru o altă zi decât cea în care cauza a fost dezbătură în fond, susținerile părților nu vor mai fi consemnate în preambulul hotărârii, ci în încheierea de dezbateri. Încheierea de dezbateri face corp comun cu hotărârea finală, iar hotărârea va începe cu o preambulul redus la această menţiune şi la arătarea completului care a făcut pronunțarea. În ipoteza în care instanța de fond omite să alcătuiască încheierea de dezbateri, hotărârea finală este nulă deoarece instanța ierarhic superioară este lipsită de mijloacele necesare pentru a exercita controlul, nefiind posibil a se verifica dacă s-au respectat regulile de procedură privind legala compunere a instanței, prezența părților, ordinea dezbaterilor, conținutul susținerilor şi concluziile părților, probele administrate şi alte împrejurări esențiale referitoare la modul cum au curs dezbaterile[1].

Menționarea numelui membrilor completului de judecată este necesară pentru a se putea verifica dacă instanța a fost sau nu competentă să judece cauza, legalitatea constituirii ei, dacă judecătorii care au luat parte la dezbateri sunt aceiaşi care au deliberat asupra soluției finale. Nerespectarea acestor cerințe constituie motiv de casare a hotărârii [art. 488 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ.].

Numele şi domiciliul sau reşedința părților, calitatea în care s-au judecat trebuie menționate pentru a se putea verifica legalitatea învestirii instanței din punct de vedere teritorial, cât şi pentru faptul de a şti față de cine urmează să-şi producă efectele hotărârea. Deosebit de nume şi de prenume se va indica şi calitatea procesuală a părților, precizându-se pentru fiecare dacă a fost sau nu prezent la şedință, iar în caz afirmativ, dacă s-a prezentat personal sau prin reprezentant legal.

---

[1] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 38/2013, www.juridice.ro.

b) **Considerentele**, potrivit art. 425 alin. (1) lit. b) C. proc. civ., reprezintă partea hotărârii în care se vor arăta obiectul cererii şi susținerile pe scurt ale părților, expunerea situației de fapt reținută de instanță pe baza probelor administrate, motivele de fapt şi de drept pe care se întemeiază soluția, arătându-se atât motivele pentru care s-au admis, cât şi cele pentru care s-au înlăturat cererile părților.

Obiectul cererii este cel arătat în cererea de chemare în judecată. Sunt însă şi excepții, de exemplu când aceasta a fost modificată sau completată pe parcursul judecății.

Susținerile părților vor cuprinde, pe scurt, împrejurările de fapt şi de drept ale pricinii, cu indicarea dovezilor pe care acestea se întemeiază. Această mențiune dă posibilitatea verificării pretențiilor şi apărării părților şi a mijloacelor de probă cu care ele au înțeles să le dovedească[1].

Prescurtarea presupune un control atent pentru ca, pe de o parte, să se rețină numai ceea ce este esențial în determinarea cadrului procesual şi a problemelor supuse spre soluționare, iar pe de altă parte, să se evite denaturarea obiectului cererii sau a susținerilor părților.

În această parte a hotărârii instanța trebuie să menționeze fiecare capăt de cerere şi apărările părților, probele care au fost administrate, cu specificarea pentru ce unele dintre ele au fost reținute iar altele înlăturate[2], excepțiile invocate şi modul de soluționare a acestora, cum au fost încadrate faptele în dispozițiile legii, pentru a se putea demonstra în mod logic deplina concordanță dintre soluția în cauză şi realitate.

Pentru a corespunde funcțiilor care dau hotărârii judecătoreşti o atât de mare importanță, motivarea trebuie să îndeplinească mai multe condiții, dintre care unele sunt expres prevăzute de lege, iar altele rezultă din nevoi practice recunoscute constant în activitatea instanțelor. Aceste însuşiri sunt: claritatea, simplitatea, precizia, concizia, formalitatea şi puterea de convingere[3].

Aşa cum se arată în doctrină[4], motivarea unei hotărâri nu este o chestiune de volum, ci una de conținut.

Motivarea constituie o garanție pentru părți că cererile lor au fost analizate cu atenție şi oferă posibilitatea exercitării controlului judiciar[5].

---

[1] A se vedea V. NEGRU, D. RADU, *op. cit.*, p. 283.

[2] C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 259/1995, în C.D. 1995, p. 612; idem, s. civ., dec. nr. 1968/1995, în Dreptul nr. 3/1996, p. 99.

[3] A se vedea, I.C.C.J., s. com., dec. nr. 752/2009, în Dreptul nr. 12/2009, p. 243.

[4] A se vedea A. HILSENRAD, I. STOENESCU, *op. cit.*, p. 316.

[5] C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 711/1994, în C.D. 1994, p. 651.

În practica judiciară s-a statuat că nemotivarea hotărârii sau o motivare necorespunzătoare atrag casarea ei[1].

c) **Dispozitivul**, aşa cum rezultă din art. 425 alin. (1) lit. c) C. proc. civ., este partea din hotărâre în care se vor arăta numele, prenumele, codul numeric personal şi domiciliul sau reşedinţa părţilor ori, după caz, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare sau codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerţului ori de înscriere în registrul persoanelor juridice şi contul bancar, soluţia dată tuturor cererilor deduse judecăţii şi cuantumul cheltuielilor de judecată acordate.

Dacă hotărârea s-a dat în folosul mai multor reclamanţi sau împotriva mai multor pârâţi, se va arăta ceea ce se cuvine fiecărui reclamant şi la ce este obligat fiecare pârât ori, când este cazul, dacă drepturile şi obligaţiile părţilor sunt solidare sau indivizibile. În partea finală a dispozitivului se vor arăta dacă hotărârea este executorie, este supusă unei căi de atac ori este definitivă, data pronunţării ei, menţiunea că s-a pronunţat în şedinţă publică sau într-o altă modalitate prevăzută de lege, precum şi semnăturile membrilor completului de judecată. Sancţiunea nulităţii pentru lipsa menţiunii pronunţării în şedinţă publică se aplică numai când aceasta lipseşte din dispozitivul hotărârii, iar nu şi în cazul în care nu s-a făcut menţiunea în minuta hotărârii[2].

Când hotărârea este supusă apelului sau recursului se va arăta şi instanţa la care se depune cererea pentru exercitarea căii de atac.

În practică s-a decis că lipsa dispozitivului atrage nulitatea hotărârii chiar dacă soluţia a fost consemnată în minută[3].

S-a decis, de asemenea, că prin dispozitiv trebuie rezolvate toate cererile părţilor[4], deci, atât cererea principală, cât şi cererile accesorii sau incidentale (precum cererea referitoare la cheltuielile de judecată, cererea de acordare a unui termen de graţie, cererea reconvenţională sau cererea de chemare în judecată).

Dispozitivul trebuie să aibă un conţinut cât mai complet, să arate în mod concret în ce constă şi care sunt limitele „condamnării", pentru ca hotărârea să poată fi pusă în executare. De exemplu, în cazul unei sume plătite trebuie să se arate exact cuantumul ei. Cuprinsul dispozitivului nu poate fi completat nici pe calea încheierii de îndreptare a erorilor materiale

---

[1] C.S.J., s. cont. adm., dec. nr. 317/1995, în C.D. 1995, p. 610.
[2] C.S.J., s. civ., dec. nr. 2112/2003, în Dreptul nr. 10/2004, p. 253.
[3] Trib. Galaţi, dec. civ. nr. 550/1977, în R.R.D. nr. 10/1978, p. 54.
[4] C.S.J., s. civ., dec. nr. 259/1992, în Dreptul nr. 10/1992, p. 90.

şi nici pe calea contestaţiei la executare, cu privire la elemente ce nu figurau în minută sau care nu au format obiectul judecăţii[1].

În conformitate cu art. 427 alin. (1) C. proc. civ., hotărârea se va comunica din oficiu părţilor, în copie, chiar dacă este definitivă. Comunicarea se va face de îndată ce hotărârea a fost redactată şi semnată în condiţiile legii.

Hotărârile definitive prin care s-a dispus efectuarea unei înscrieri în cartea funciară sau, după caz, în alte registre publice se vor comunica din oficiu şi instituţiei sau autorităţii care ţine acele registre. Hotărârile definitive prin care s-a dispus anularea, în tot sau în parte, a unui act notarial se comunică din oficiu de îndată notarului public instrumentator, direct ori prin intermediul camerei notarilor publici în circumscripţia căreia funcţionează.

De asemenea, hotărârile prin care instanţa se pronunţă în legătură cu prevederi cuprinse în Tratatul privind funcţionarea Uniunii Europene şi în alte acte juridice ale Uniunii Europene se comunică, din oficiu, chiar dacă nu sunt definitive, şi autorităţii sau instituţiei naţionale cu atribuţii de reglementare în materie.

Secţiunea a 4-a. Clasificarea hotărârilor judecătoreşti

În sensul larg al termenului, actul jurisdicţional al instanţei poate îmbrăca forma hotărârii judecătoreşti sau forma încheierii[2]. În cele ce urmează vom analiza hotărârea judecătorească în sensul strict al termenului.

În literatura juridică au fost formulate mai multe criterii pentru clasificarea hotărârilor judecătoreşti. Marea majoritate a autorilor de drept procesual civil[3] reţin însă următoarele criterii: a) după durata acţiunii lor; b) după cum pot fi sau nu atacate cu apel sau cu recurs; c) după cum pot fi sau nu puse în executare; d) din punct de vedere al conţinutului; e) din punct de vedere al „condamnării".

a) După durata acţiunii lor, hotărârile judecătoreşti sunt de două feluri:

– hotărâri propriu-zise, care rezolvă fondul şi au o acţiune, de regulă nelimitată în timp. Există însă şi hotărâri propriu-zise ce au caracter vremelnic, atâta timp cât rămâne neschimbată situaţia avută în vedere la pronunţarea lor şi nu se cere pronunţarea unei hotărâri (spre exemplu, în cazul pensiei de întreţinere);

---

[1] C.S.J., s. com., dec. nr. 222/1994, în Dreptul nr. 12/1994, p. 58.

[2] A se vedea V. Pătulea, *Natura, caracterul şi regimul juridic ale încheierilor de şedinţă în procesul civil*, în Dreptul nr. 2/2004, p. 108-117.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 252; I. Leş, *Principii şi instituţii*, vol. II, p. 274-278; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 327; I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 502; V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 296-297; I. Deleanu, V. Deleanu, *op. cit.*, p. 57-60.

– hotărâri provizorii, care au caracter temporar şi prin care se iau măsuri vremelnice în cursul procesului (de exemplu, în timpul divorţului se iau hotărâri cu privire la încredinţarea copiilor, folosirea locuinţei, obligaţia de întreţinere etc.). O hotărâre provizorie poate fi revocată sau modificată chiar în cursul procesului, iar la sfârşitul procesului, după împrejurări, hotărârea finală o va menţine, o va modifica sau o va desfiinţa.

b) După cum există sau nu posibilitatea atacării lor cu apel sau cu recurs, hotărârile judecătoreşti sunt:

– hotărâri nedefinitive, toate hotărârile care pot fi atacate cu apel sau cu recurs;

– hotărâri definitive, împotriva cărora nu se poate exercita apelul şi nici recursul. Potrivit art. 634 C. proc. civ., sunt hotărâri **definitive**:

1. hotărârile care nu sunt supuse apelului şi nici recursului;

2. hotărârile date în primă instanţă, fără drept de apel, neatacate cu recurs;

3. hotărârile date în primă instanţă, care nu au fost atacate cu apel;

4. hotărârile date în apel, fără drept de recurs, precum şi cele neatacate cu recurs;

5. hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluţionat fondul cauzei;

6. orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Hotărârile menţionate devin definitive la data expirării termenului de exercitare a apelului ori recursului sau, după caz, la data pronunţării.

c) După cum pot sau nu să fie puse în executare, hotărârile judecătoreşti pot fi:

– hotărâri executorii, care se pronunţă într-o acţiune în realizarea dreptului, dacă sunt definitive sau se bucură de executare vremelnică. Potrivit art. 633 C. proc. civ., sunt hotărâri executorii: hotărârile date în apel, dacă prin lege nu se prevede altfel; hotărârile date în primă instanţă, fără drept de apel, ori cele în legătură cu care părţile au convenit să exercite direct recursul, potrivit art. 459 alin. (2) C. proc. civ.

– hotărâri neexecutorii, pronunţate într-o acţiune în constatare.

d) Din punctul de vedere al conţinutului lor, hotărârile judecătoreşti pot fi:

– hotărâri integrale, care rezolvă în întregime procesul, dezînvestind instanţa de întregul dosar;

– hotărâri parţiale, care pot fi pronunţate la solicitarea reclamantului, dacă pârâtul recunoaşte expres în faţa instanţei o parte dintre pretenţiile reclamantului (art. 436 C. proc. civ.). De exemplu, reclamantul pretinde o sumă de bani şi pârâtul recunoaşte numai o parte din ea. În acest caz se poate pronunţa o hotărâre parţială, pentru suma recunoscută hotărârea fiind executorie imediat, pentru restul sumei urmând ca judecata să continue.

e) Din punctul de vedere al condamnării, hotărârile se împart în hotărâri cu o singură condamnare şi hotărâri cu condamnare alternativă. Sunt hotărâri cu o singură condamnare acele hotărâri prin care partea este obligată la efectuarea unei anumite prestaţii, predarea unui bun determinat etc. Sunt hotărâri alternative hotărârile care conţin două condamnări, dintre care una este principală, iar cealaltă este secundară. De exemplu, pârâtul este obligat să predea un anumit bun, iar în cazul când nu va face predarea, să plătească o anumită sumă de bani, care reprezintă contravaloarea acelui bun.

Secţiunea a 5-a. Efectele hotărârilor judecătoreşti

Hotărârile judecătoreşti pot produce efecte diferite care pot viza: instanţa de judecată, părţile din proces, activitatea procesuală ulterioară pronunţării lor etc.

În primul rând, pronunţarea hotărârii judecătoreşti determină dezînvestirea instanţei care a dat-o de judecarea cauzei; judecătorii care s-au pronunţat asupra conflictului dintre părţi nu mai pot reveni asupra soluţiei date.

În al doilea rând, precizăm că din moment ce au fost redactate şi semnate de completele de judecată, hotărârile judecătoreşti se bucură de puterea doveditoare a actelor autentice.

Tot sub aspectul efectelor pe care le produc, trebuie să spunem că prin hotărârile declarative, drepturile recunoscute sunt considerate că au preexistat hotărârii, instanţa doar constatându-le. Prin hotărârile constitutive, se creează drepturi sau situaţii noi (de exemplu, hotărârile privind starea şi capacitatea persoanelor), iar prin hotărârile cu efect mixt, se recunosc drepturi pentru trecut şi se stabilesc drepturi sau situaţii noi pentru viitor.

De asemenea, trebuie să subliniem faptul că hotărârile judecătoreşti, de îndată ce au fost pronunţate dobândesc în privinţa drepturilor pe care le constată sau recunosc forţă executorie, în sensul că sunt susceptibile de executare silită.

Tot ca urmare a pronunţării hotărârii judecătoreşti, se schimbă obiectul prescripţiei; nu se mai pune problema prescripţiei dreptului la acţiune, care s-a stins prin exercitarea acţiunii civile, şi începe să curgă un alt termen de prescripţie care vizează dreptul de a cere executarea silită.

În fine, hotărârile judecătoreşti se bucură de autoritatea lucrului judecat[1].

---

[1] Chiar dacă, prin dispoziţiile art. 14 pct. 2 din Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Codului de procedură civilă, sintagma „puterea de lucru judecat/puterea lucrului judecat" se înlocuieşte cu sintagma „autoritatea de lucru judecat/autoritatea lucrului judecat", considerăm că trebuie în continuare făcută distincţia între cele două expresii. Astfel,

Lucrul judecat înseamnă că ceea ce s-a decis printr-o hotărâre judecătorească exprimă adevărul şi că acest adevăr nu poate fi contrazis printr-o nouă hotărâre pronunţată în aceeaşi cauză, pentru acelaşi obiect şi între aceleaşi părţi în aceeaşi calitate.

Deşi partea din hotărâre care interesează lucrul judecat este dispozitivul, pentru că acesta cuprinde soluţia şi se pune în executare, totuşi, în anumite situaţii, beneficiază de autoritate de lucru judecat şi considerentele, atunci când în lipsa acestora nu ar fi posibilă înţelegerea dispozitivului hotărârii. Altfel spus, beneficiază de autoritate de lucru judecat şi considerentele unei hotărâri judecătoreşti care constituie susţinerea necesară a dispozitivului făcând corp comun cu acesta, doctrina statuând că aceste considerente reprezintă considerente decisive. De asemenea, în anumite situaţii, respectiv în cazul hotărârilor prin care se respinge o acţiune în justiţie, necesitatea de a recurge la considerentele hotărârii are caracter imperativ[1].

Reglementările în vigoare recunosc lucrului judecat puterea unei prezumţii legale absolute. Aceasta prezintă pentru activitatea judiciară în materie civilă, o deosebită importanţă; fără ea activitatea instanţelor judecătoreşti ar putea să intre într-un cerc vicios, repetându-se la nesfârşit.

Efectele lucrului judecat pot fi privite din două puncte de vedere: al instanţei care a pronunţat hotărârea şi al părţilor între care s-a purtat litigiul.

Din punctul de vedere al instanţei, pronunţarea hotărârii are drept efect dezînvestirea acesteia de judecarea cauzei; odată ce s-a pronunţat, instanţa nu mai poate reveni asupra hotărârii date. Dezînvestirea instanţei (în special a celor de fond) nu înseamnă însă şi sfârşitul judecăţii. Împotriva hotărârilor pronunţate pot fi exercitate, în termenele şi condiţiile prevăzute de lege, căile de atac ordinare şi extraordinare şi astfel efectul dezînvestirii să fie desfiinţat, cauza ajungând din nou în faţa instanţei.

Pentru părţile din proces, lucrul judecat produce un efect pozitiv pentru partea care a obţinut câştig de cauză, în sensul că ea se poate prevala de dreptul ce i-a fost recunoscut sau apărat prin hotărârea pronunţată în favoarea sa şi un efect negativ pentru partea care a pierdut procesul, în sensul că ea nu mai poate pune în discuţie dreptul sau interesul într-un nou litigiu, deoarece cealaltă parte îi va opune excepţia lucrului judecat.

---

autoritatea de lucru judecat este caracteristica ce însoţeşte o hotărâre judecătorească de la pronunţarea ei până la momentul epuizării posibilităţii de exercitare împotriva ei a căilor legale de atac de reformare sau de retractare (fie prin împlinirea termenului de promovare a căilor de atac, fie prin respingerea acestora), în timp ce *puterea de lucru judecat* este calitatea dobândită de o hotărâre judecătorească, ce nu mai poate fi supusă reformării sau retractării prin intermediul unei căi de atac suspensivă de executare. A se vedea, în acest sens, I. Leş, *Tratat, 2014, vol. I*, p. 727; I. Deleanu, *Tratat, 2013, vol. II*, p. 75-77.

[1] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 4160/2011, www.juridice.ro.

Efectele lucrului judecat în cazul hotărârilor nedefinitive sunt provizorii, consolidându-se dacă hotărârea rămâne definitivă sau, dimpotrivă, dispărând dacă hotărârea care le-a dat naştere a fost desfiinţată în urma exercitării unei căi de atac. De asemenea, efectele autorităţii lucrului judecat ale hotărârilor definitive pot fi şterse ca urmare a exercitării împotriva acestora a căilor de atac extraordinare.

Dar există şi hotărâri judecătoreşti care, datorită naturii lor speciale, deşi sunt definitive, produc efecte provizorii, putând fi desfiinţate pe calea unei acţiuni simple, de către instanţele de drept comun. De exemplu, hotărârile date în materie de pensie de întreţinere, pentru încredinţarea copiilor minori părinţilor, în caz de divorţ, de punere sub interdicţie, ordonanţele preşedinţiale etc. Autoritatea lucrului judecat durează în cazul acestor hotărâri atâta timp cât împrejurările care au stat la baza stabilirii lor, rămân neschimbate.

Secţiunea a 6-a. Îndreptarea, lămurirea şi completarea hotărârilor[1]

În cuprinsul hotărârilor judecătoreşti se pot strecura anumite greşeli materiale care nu afectează fondul judecăţii.

Modul în care aceste greşeli pot fi îndreptate este prevăzut de art. 442 C. proc. civ., potrivit căruia „erorile sau omisiunile cu privire la numele, calitatea şi susţinerile părţilor sau cele de calcul, precum şi orice alte erori materiale din hotărâri sau încheieri pot fi îndreptate din oficiu sau la cerere.

Instanţa se pronunţă prin încheiere dată în camera de consiliu. Părţile vor fi citate numai dacă instanţa socoteşte că este necesar să dea anumite lămuriri.

În cazul hotărârilor, îndreptarea se va face în ambele exemplare ale hotărârii".

Subliniem faptul că în procedura prevăzută de art. 442 C. proc. civ. se pot îndrepta doar erorile sau omisiunile cu privire la numele, calitatea, susţinerile părţilor sau cele de calcul[2]. Constituie greşeală în sensul art. 442 C. proc. civ. redarea eronată a numelui sau prenumelui părţilor (exemplu: Ioan în loc de Ioana), inversarea calităţii părţilor, copierea inexactă din minută în dispozitivul hotărârii etc.

---

[1] A se vedea V. PĂTULEA, *Sinteză teoretică şi de practică judiciară în legătură cu procedurile de îndreptare, lămurire şi completare a încheierilor sau hotărârilor în procesul civil*, în Dreptul nr. 4/2004, p. 213-226.

[2] A se vedea Jud. Mediaş, încheierea din 21 aprilie 2004, dosar nr. 2957/2003, cu note de B. DIAMANT, E. BLINDU (I) şi C. TURIANU (II), în Dreptul nr. 10/2004, p. 238-240.

Noțiunea de greșeală materială are, prin urmare, aici, înțelesul de erori materiale vizibile, săvârșite cu ocazia redactării hotărârii, iar nu de greșeli de fond[1]. Greșelile de judecată (care privesc fondul pricinii) nu pot fi îndreptate pe calea procedurii sumare prevăzute de art. 442 C. proc. civ., pentru aceasta existând căile legale de atac.

De asemenea, cererea de obligare la plata cheltuielilor de judecată nu se circumscrie în categoria erorilor materiale sau omisiunilor, obligarea părții la plata altei sume decât cea prevăzută în dispozitivul hotărârii neputând fi efectuată prin procedura remedierii prevăzute de art. 442 alin. (1) C. proc. civ.[2]

Cercetarea greșelilor se face de instanță în completul ei printr-o încheiere. Pe baza încheierii de constatare a greșelilor săvârșite se va face apoi corectarea necesară prin mențiune, pe ambele exemplare originale ale hotărârii.

Potrivit art. 443 C. proc. civ., în cazul în care sunt necesare lămuriri cu privire la înțelesul, întinderea sau aplicarea dispozitivului hotărârii ori acesta cuprinde prevederi potrivnice, părțile[3] pot cere instanței care a pronunțat hotărârea să lămurească dispozitivul[4] sau să înlăture prevederile potrivnice.

Într-o cerere de lămurire a dispozitivului hotărârii este posibilă administrarea de probe noi întrucât din conținutul textului art. 443 C. proc. civ. nu rezultă excluderea de plano a posibilității administrării unei probe noi într-o astfel de cerere, aceasta nefiind incompatibilă cu procedura reglementată de textul de lege menționat[5].

Instanța va rezolva cererea de urgență, prin încheiere dată în camera de consiliu, cu citarea părților. Încheierea se va atașa la hotărâre, atât în dosarul cauzei, cât și în dosarul de hotărâri al instanței.

Într-o altă ipoteză, dacă prin hotărârea dată instanța a omis să se pronunțe asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, se poate cere completarea hotărârii în același termen în care se poate declara, după caz, apel sau recurs împotriva

---

[1] Dispozițiile art. 442 C. proc. civ. nu sunt aplicabile: când se invocă greșita aplicare a legii sau omisiunea aplicării unui text de lege. A se vedea și Trib. mun. București, s. a III-a civ., dec. nr. 420/1990, *Culegere de practică judiciară pe anul 1990*, p. 133.

[2] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 109/2012, în Dreptul nr. 2/2013, p. 262-263.

[3] A se vedea I.C.C.J. s. civ. și de propr. int., dec. nr. 6913/2008, în Dreptul nr. 9/2009, p. 248-249.

[4] A se vedea I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 4262/2008, în Dreptul nr. 2/2009, p. 251; *idem*, s. a II-a civ., dec. nr. 157/2012, în Dreptul nr. 4/2013, p. 244.

[5] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 5530/2012, www.juridice.ro.

acelei hotărâri, iar în cazul hotărârilor date în căile extraordinare de atac sau în fond după casarea cu reținere, în termen de 15 zile de la pronunțare (art. 444 C. proc. civ.).

Încuviințarea unei cereri de completare a unei hotărâri judecătoreşti este admisibilă, exclusiv, atunci când instanța a omis a se pronunța asupra unui capăt de cerere principal sau accesoriu ori asupra unei cereri conexe sau incidentale, această procedură fiind expresia consacrării dreptului de acces la un tribunal independent şi imparțial, cu plenitudine de jurisdicție, care trebuie să se pronunțe asupra tuturor capetelor de cerere cu care a fost învestit, prin efectul introducerii cererii de chemare în judecată[1].

Cererea pentru completarea hotărârii se soluționează de urgență, cu citarea părților, prin hotărâre separată. Prevederile art. 443 alin. (3) C. proc. civ. se aplică în mod corespunzător.

Dispozițiile articolului 444 C. proc. civ. se aplică şi în cazul când instanța a omis să se pronunțe asupra cererilor martorilor, experților, traducătorilor, interpreților sau apărătorilor, cu privire la drepturile lor.

Încheierile pronunțate în temeiul art. 442 şi art. 443 C. proc. civ., precum şi hotărârea pronunțată potrivit art. 444 C. proc. civ. sunt supuse aceloraşi căi de atac ca şi hotărârile în legătură cu care s-a solicitat, după caz, îndreptarea, lămurirea sau înlăturarea dispozițiilor contradictorii ori completarea.

Părțile nu pot fi obligate la plata cheltuielilor legate de îndreptarea, lămurirea sau completarea hotărârii.

Secțiunea a 7-a. Executarea provizorie a hotărârilor judecătoreşti de primă instanță

Hotărârile judecătoreşti pot fi puse în executare, în principiu, numai dacă sunt definitive sau executorii.

Cu toate acestea legea face şi unele excepții, în sensul că permite în anumite materii ca hotărârile primei instanțe, nedefinitive, să poată fi executate vremelnic înainte de rămânerea lor definitivă. În acest sens, invocăm art. 448 şi art. 449 C. proc. civ., care reglementează executarea provizorie legală şi, respectiv, executarea provizorie judecătorească.

[1] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 1009/2013, www.juridice.ro.

§1. Executarea provizorie legală

Obținând o hotărâre judecătorească, partea care a avut câștig de cauză se poate prevala de dispozițiile acelei hotărâri, în virtutea legii, fără să mai fie necesar să ceară instanței această înlesnire. În toate cazurile prevăzute în mod expres de art. 448 C. proc. civ. necesitatea executării hotărârii este prezumată prin voința legiuitorului.

Potrivit art. 448 alin. (1) C. proc. civ., hotărârile primei instanțe sunt executorii de drept când au ca obiect:

– stabilirea modului de exercitare a autorității părinteşti, stabilirea locuinței minorului, precum şi modul de exercitare a dreptului de a avea legături personale cu minorul;

– plata salariilor sau a altor drepturi izvorâte din raporturile juridice de muncă, precum şi a sumelor cuvenite, potrivit legii, şomerilor;

– despăgubiri pentru accidente de muncă;

– rente ori sume datorate cu titlu de obligație de întreținere sau alocație pentru copii, precum şi pensii acordate în cadrul asigurărilor sociale;

– despăgubiri în caz de moarte sau vătămare a integrității corporale ori sănătății, dacă despăgubirile s-au acordat sub formă de prestații băneşti periodice;

– reparații grabnice;

– punerea sau ridicarea sigiliului ori facerea inventarului;

– cereri privitoare la posesie, numai în ceea ce priveşte posesia;

– hotărârile pronunțate în temeiul recunoaşterii de către pârât a pretențiilor reclamantului, pronunțate în condițiile art. 436 C. proc. civ.;

– în orice alte cazuri în care legea prevede că hotărârea este executorie. De exemplu, încheierea de încuviințare a sechestrului asigurător [art. 953 alin. (2) C. proc. civ.] sau ordonanța președințială [art. 996 alin. (2) C. proc. civ.].

Executarea provizorie a hotărârilor pronunțate în cazurile enunțate mai sus este determinată de caracterul urgent al măsurilor ce au fost luate prin astfel de hotărâri. Această soluție este indicată, fie pentru a se preîntâmpina cauzarea unor prejudicii (ipoteza reparațiilor grabnice, de punere sau de ridicare a sigiliilor), fie pe motiv că debitorul este de acord cu executarea, hotărârea fiind dată în urma recunoaşterii sale (cazul hotărârilor parțiale).

§2. Executarea provizorie judecătorească

În conformitate cu prevederile art. 449 alin. (1) C. proc. civ. „instanța poate încuviința executarea provizorie a hotărârilor privitoare la bunuri ori

de câte ori va considera că măsura este necesară în raport cu temeinicia vădită a dreptului ori cu starea de insolvabilitate a debitorului, precum şi atunci când ar aprecia că neluarea de îndată a acestei măsuri este vădit prejudiciabilă pentru creditor". În aceste cazuri, instanța îl va putea obliga pe creditor la plata unei cauțiuni, în condițiile art. 718 alin. (2) şi (3) C. proc. civ.

Deşi încuviințarea executării provizorii a hotărârilor date în situații de genul celor enunțate este lăsată la libera apreciere a instanței, totuşi legiuitorul a condiționat luarea acestei măsuri de îndeplinirea următoarelor cerințe[1]:

a) să fie vorba de hotărâri privitoare la bunuri;

b) luarea acestei măsuri să se bazeze pe una dintre următoarele stări:

– temeinicia vădită a dreptului;

– starea de insolvabilitate a debitorului;

– producerea unui vădit prejudiciu pentru creditor.

De asemenea, pentru a se preîntâmpina producerea unor prejudicii ireparabile, ce ar putea interveni prin executarea unei hotărâri care nu are încă puterea de lucru judecat, legiuitorul interzice încuviințarea executării provizorii în următoarele două cazuri, prevăzute de art. 449 alin. (2) C. proc. civ.:

– în ipoteza în care se pune problema strămutării de hotar sau de desființare de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o aşezare fixă;

– în cazul în care prin hotărâre se dispune intabularea unui drept sau radierea lui din cartea funciară.

Executarea provizorie judecătorească se poate încuviința numai la cererea părții interesate[2], nefiind posibil să fie acordată din oficiu la inițiativa instanței de judecată.

Aşa cum dispune art. 449 alin. (3) C. proc. civ., cererea pentru încuviințarea executării provizorii judecătoreşti poate fi făcută în scris sau oral până la închiderea dezbaterilor. Dacă cererea a fost respinsă de către prima instanță, ea poate fi făcută din nou în fața instanței de apel [art. 449 alin. (4) C. proc. civ.].

§3. Suspendarea executării provizorii

Conform dispozițiilor art. 450 C. proc. civ., partea amenințată cu executarea hotărârii înainte de rămânerea definitivă a acesteia, poate să ceară instanței superioare suspendarea executării.

---

[1] A se vedea FL. MĂGUREANU, *op. cit.*, p. 276.

[2] A se vedea I. LEŞ, *Principii şi instituții*, vol. II, p. 292.

Cererea pentru suspendarea executării poate fi făcută o dată cu cererea de apel sau separat, în tot cursul judecării apelului.

Cererea de suspendare se depune la instanța care a pronunțat hotărârea sau direct la instanța de apel, împreuna cu o copie legalizată de pe dispozitivul hotărârii.

Cererea de suspendare se va judeca de către instanța de apel, instanța de apel putând menține hotărârea de executare încuviințată de prima instanță sau putând-o suspenda. Suspendarea va putea fi încuviințată numai prin impunerea la plata unei cauțiuni, al cărei cuantum va fi fixat de către judecător, în condițiile art. 718 alin. (2) şi (3) C. proc. civ.

Până la soluționarea cererii de suspendare, aceasta va putea fi încuviințată vremelnic, prin ordonanță președințială, chiar înainte de sosirea dosarului Ulterior, instanța de apel apreciind, va putea menține dispoziția dată sau va reveni asupra ei, în sensul că va menține hotărârea de executare încuviințată de prima instanță.

BCU "ȘTEFAN CEL MARE" SUCEAVA

Capitolul al IV-lea. Căile legale de atac

Secțiunea 1. Fazele și etapele judecății

Judecata în cauzele civile parcurge două etape şi anume: judecata în prima instanță şi judecata în cadrul căilor de atac.

Judecata în cadrul căilor de atac poate parcurge, la rândul ei, o etapă ordinară şi eventual o etapă extraordinară.

Este de reținut că cele două etape ale judecății, în ceea ce priveşte posibilitatea parcurgerii lor, au caractere diferite: judecata în primă instanță este obligatorie iar judecata în cadrul căilor de atac este facultativă, aceasta în sensul că judecata unei cauze civile poate să parcurgă numai prima etapă, adică judecata în prima instanță, în cazul în care împotriva hotărârii pronunțate nu se exercită nicio cale de atac.

Deci, în cazul în care părțile litigante nu recurg la căile legale de atac, judecata în primă instanță rămâne unică şi definitivă. Dimpotrivă, judecata în căile de atac implică în mod necesar parcurgerea primei etape – judecarea în primă instanță – şi prin urmare existența unei hotărâri despre care să se pretindă că este nelegală şi netemeinică. Este, deci, de reținut că existența unei hotărâri date în primă instanță constituie o condiție pentru folosirea oricărei căi de atac.

Activitatea de distribuire a justiției nu poate fi limitată la un singur grad de jurisdicție. Aşa fiind, apare necesitatea ca activitatea judiciară să fie supusă unui control pentru a se evita atât eventualele greşeli săvârşite cât şi pentru a se preveni arbitrarul sau abuzurile. Controlul din partea jurisdicțiilor superioare reprezintă o garanție a judecății.

Drept urmare, prin noțiunea de control judiciar vom înțelege în general atât dreptul, cât şi obligația pe care o au instanțele judecătoreşti superioare de a verifica, în condițiile şi formele stabilite prin lege, legalitatea şi temeinicia hotărârilor pronunțate de instanțele judecătoreşti inferioare şi de a casa hotărârile ce sunt greşite precum şi de a le confirma pe cele care sunt legale şi temeinice[1].

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II; p. 323-326; I. Leş, *Principii şi instituții*, vol. II, p. 310. Se face o distincție între controlul judiciar şi controlul judecătoresc, acesta din urmă fiind controlul exercitat de instanțele judecătoreşti asupra hotărârilor organelor de jurisdicție administrativă ori asupra unor acte administrative emise de organe care nu fac parte din sistemul instanțelor judecătoreşti.

Noțiunii de control judiciar trebuie să i se recunoască un conținut mai cuprinzător. Aceasta în sensul cuprinderii în conținutul său și a controlului efectuat de însăși instanțele care au pronunțat hotărârea ce se atacă, urmând a se pronunța în condițiile stabilite de lege asupra legalității și temeiniciei ei.

Deci, în conținutul larg al noțiunii de control judiciar va trebui să includem și căile de retractare. Așa fiind, trebuie să conchidem că judecata în cadrul căilor de atac oricare ar fi obiectul ei, pronunțată în primă instanță sau într-o altă cale de atac și indiferent de instanțele care sunt chemate să o înfăptuiască – superioare sau cele care au pronunțat hotărârea atacată – are întotdeauna caracterul de activitate procesuală de control judiciar.

Secțiunea a 2-a. Noțiunea și rolul căilor de atac

§1. Noțiune

Căile de atac reprezintă mijloacele legale prin intermediul cărora poate fi provocată, la cererea celor interesați, o amplificare a fazei judecății în vederea efectuării, în anumite cazuri și condiții, a controlului judiciar asupra hotărârilor intervenite în cauzele civile. Judecata în cadrul căilor de atac se desfășoară în vederea atingerii unei finalități și anume: realizarea unei judecăți temeinice și legale în soluționarea cauzelor civile. Concret, această finalitate se evidențiază fie prin *confirmarea* hotărârii atacate, fie prin *infirmarea* ei.

Astfel, în caz de *confirmare* a hotărârii atacate, calea de atac este limitată numai la finalitatea ei proprie de control judiciar, iar în caz de *infirmare* a hotărârii atacate finalitatea căii de atac se amplifică în sensul că instanța care a judecat dobândește dreptul și devine obligată, de regulă, să rejudece cauza în fond. În cazul în care instanța care a infirmat hotărârea atacată nu rejudecă ea însăși cauza civilă, și aceasta constituie excepția, va trebui să indice și să trimită cauza la instanța care, potrivit legii, urmează să rejudece cauza. Exemplificările sau situațiile în care cauza este trimisă la instanța care a judecat sau la o altă instanță sunt arătate în art. 497 și art. 498 C. proc. civ.

Justificarea căilor de atac se relevă sub mai multe aspecte. Dintre acestea, se impun a fi reținute următoarele:

a) Judecata în căile de atac reprezintă controlul exercitat de instanțele competente – superioare în grad sau chiar aceleași instanțe – asupra unei judecăți precedente despre care se pretinde că nu și-a atins finalitatea.

b) Judecata în cadrul căilor de atac este necesară şi se justifică şi pe motivul că nu toate elementele cauzei şi respectiv probele se cunosc întotdeauna la prima judecată ci se cunosc sau se descoperă mai târziu după ce prima judecată a fost înfăptuită.

c) Trebuie menționat și faptul că prin intermediul căilor de atac se realizează şi funcția de îndrumare a instanțelor inferioare de către cele superioare. Aşa, de exemplu, prin art. 501 alin. (1) C. proc. civ. se dispune că „în caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru instanța care judecă fondul".

§2. Rolul căilor de atac

Importanța căilor de atac se relevă, după caz, prin raportarea la participanții principali la procesul civil. Astfel, pentru părțile litigante controlul judiciar realizat prin intermediul căilor de atac reprezintă garanția că drepturile şi interesele lor, deduse judecății, vor fi valorificate. În caz contrar, ele au posibilitatea de a se plânge împotriva hotărârilor pronunțate, solicitând reformarea lor.

Căile de atac își relevă rolul şi prin raportarea la instanțele judecătoreşti, atât a celor ale căror hotărâri urmează a fi controlate, cât şi a celor care urmează să efectueze controlul. Concret, pentru judecătorii ale căror hotărâri urmează să fie controlate, căile de atac reprezintă un stimulent în muncă, dar şi o armă de luptă împotriva neglijenței şi arbitrarului în activitatea de înfăptuire a justiției în pricinile civile. Pentru judecătorii care urmează să judece căile de atac importanța acestora se relevă prin necesitatea de a asigura buna şi raționala funcționalitate a acestora.

În concordanță cu două principii fundamentale – cel al legalității şi cel al aflării adevărului – judecătorii chemați să judece căile de atac trebuie să confirme hotărârile legale şi temeinice şi să le infirme pe cele care nu corespund acestor principii.

Secțiunea a 3-a. Clasificarea căilor de atac şi regulile comune în folosirea lor

§1. Preliminarii

În primul rând, trebuie menționat faptul că prin exercitarea căilor de atac se declanşează o nouă fază a judecății.

În al doilea rând, este de reținut că fiecare cale de atac folosită are un obiect și o justificare proprie. Drept urmare, în condițiile stabilite de lege căile de atac funcționează în mod autonom una față de alta. Autonomia căilor de atac nu exclude, însă, împărțirea sau clasificarea lor în categorii diferite. Astfel, căile de atac pot fi grupate în următoarele categorii: ordinare și extraordinare; de reformare și de retractare.

§2. Căi de atac ordinare și căi de atac extraordinare

Această clasificare are la bază principiul dublului grad de jurisdicție și respectiv stadiul în care se află hotărârea atacată.

a) Căile ordinare – de atac fac parte din desfășurarea obișnuită sau normală a procesului civil. Ele au ca obiect hotărâri judecătorești pronunțate în primă instanță, deci hotărâri judecătorești nedefinitive. Este de menționat că în momentul de față în țara noastră în materie civilă există reglementată o singură cale ordinară de atac, apelul.

b) Căile de atac extraordinare nu aparțin desfășurării normale a procesului civil. În consecință, ele pot fi folosite numai după ce hotărârile rămân definitive. Este de observat că rămânerea definitivă a hotărârii poate să fie rezultatul neexercitării unei căi ordinare sau poate să întrunească această trăsătură prin însăși existența ei, cum sunt, de exemplu, hotărârile pronunțate în urma judecării unei căi ordinare de atac. Căile extraordinare de atac pot fi exercitate de oricare dintre părțile litigante sau de către procuror. În această categorie intră recursul, revizuirea și contestația în anulare. Căile extraordinare de atac se caracterizează prin următoarele trăsături:

a. exercitarea lor este limitată la motive expres prevăzute de lege;

b. având în vedere caracterul hotărârii, de a fi definitivă sau executorie, de regulă, exercitarea lor nu împiedică executarea acestora. Astfel, apelul este suspensiv de executare, dar contestația în anulare și revizuirea nu suspendă de drept executarea [o poate face instanța, la cerere); la fel în cazul recursului în ipotezele prevăzute de art. 484 alin. (2)-(6) C. proc. civ.], excepția constituind-o ipoteza prevăzută de art. 484 alin. (1) C. proc. civ., când se suspendă de drept executarea hotărârii supusă controlului judiciar.

§3. Căile de atac de reformare și de retractare

Această clasificare are în vedere poziția în care se găsește instanța care judecă respectiva cale de atac în raport cu instanța care a pronunțat hotărârea atacată. Astfel, dacă instanța este superioară celei a cărei hotărâre

se atacă, calea de atac este de reformare. Sunt căi de atac de reformare apelul şi recursul. În cazul în care prin lege este îndrituită însăşi instanţa care a pronunţat hotărârea să decidă asupra legalităţii şi temeiniciei ei, căile de atac sunt de retractare. Sunt căi de atac de retractare contestaţia în anulare şi revizuirea.

§4. Reguli comune în exercitarea căilor de atac[1]

Este de observat că în exercitarea căilor de atac, pe lângă condiţiile specifice fiecărei căi de atac, se impune şi respectarea unor reguli comune cum sunt:

a) *Existenţa unei hotărâri pe care legea să o declare susceptibilă de a fi verificată printr-o anumită cale de atac.* Calea de atac ce urmează a fi folosită trebuie să fie determinată în funcţie de criteriile care se cer a fi îndeplinite de hotărârea supusă controlului pentru acea calea de atac. De exemplu, hotărârea să fie nedefinitivă când se exercită o cale de atac ordinară (a apelului) şi respectiv definitivă când urmează a se excita calea de atac a recursului.

b) *Respectarea ierarhiei căilor de atac.* Nu se poate recurge la o cale de atac extraordinară atât timp cât este deschisă o cale ordinară de atac. În legătură cu această regulă se mai poate face şi o altă precizare şi anume, nu se poate cumula o cale de atac ordinară cu o cale de atac extraordinară. Ca argumentare de text pot fi invocate dispoziţiile art. 459 alin. (1) C. proc. civ., potrivit căruia căile extraordinare de atac nu pot fi exercitate atât timp cât este deschisă calea de atac a apelului. În cazul hotărârilor susceptibile de apel, dacă acesta nu a fost exercitat, recursul este inadmisibil. Cu toate acestea, o hotărâre susceptibilă de apel şi de recurs poate fi atacată, înăuntrul termenului de apel, direct cu recurs, la instanţa care ar fi fost competentă să judece recursul împotriva hotărârii date în apel, dacă părţile consimt expres, prin înscris autentic sau prin declaraţie verbală, dată în faţa instanţei a cărei hotărâre se atacă şi consemnată într-un proces-verbal. În acest caz, recursul poate fi exercitat numai pentru încălcarea sau aplicarea greşită a normelor de drept material.

Ca excepţie, căile extraordinare de atac pot fi exercitate şi concomitent, în condiţiile legii. Recursul se judecă cu prioritate [art. 459 alin. (3) C. proc. civ.].

c) *Unicitatea dreptului de a folosi o cale de atac.* În legătură cu căile de atac trebuie să fie subliniată şi regula potrivit căreia o cale de atac poate

---

[1] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituţii*, vol. II, p. 315-320; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 280-281; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 366-367.

fi folosită numai o singură dată, dacă legea prevede același termen de exercitare pentru toate motivele existente la data declarării acelei căi de atac. Aceasta înseamnă că o cale de atac, din moment ce a fost exercitată, se epuizează și nu mai poate fi reiterată.

Potrivit art. 460 alin. (2) C. proc. civ., dacă prin aceeași hotărâre au fost soluționate și cereri accesorii, hotărârea este supusă în întregul ei căii de atac prevăzute de lege pentru cererea principală. În cazul în care prin aceeași hotărâre au fost soluționate mai multe cereri principale sau incidentale, dintre care unele sunt supuse apelului, iar altele recursului, hotărârea în întregul ei este supusă apelului. Hotărârea dată în apel este supusă recursului.

Dacă hotărârea cu privire la o cerere principală sau incidentală nu este supusă nici apelului și nici recursului, soluția cu privire la celelalte cereri este supusă căilor de atac în condițiile legii.

În toate aceste cazuri, termenul de apel sau, după caz, de recurs este cel de drept comun, chiar dacă prin legi speciale se prevede altfel.

d) *Legalitatea căilor de atac.* Respectarea dispozițiilor legii în desfășurarea procesului civil este considerată a fi un principiu cu caracter general.

Precizăm de asemenea, că pot fi exercitate numai acele căi de atac și numai în condițiile pe care le prevede legea; eventualele mențiuni greșite în hotărâre cu privire la posibilitatea exercitării unei căi de atac nu produc niciun efect; se vor exercita căile de atac prevăzute de lege [art. 457 alin. (2) C. proc. civ.].

Ca o garanție, pentru evitarea consecințelor păgubitoare pentru părți, cauzate de eroarea judecătorului, dacă instanța respinge ca inadmisibilă calea de atac neprevăzută de lege, exercitată de partea interesată în considerarea mențiunii inexacte din cuprinsul hotărârii cu privire la calea de atac, hotărârea pronunțată de instanța de control judiciar va fi comunicată, din oficiu, tuturor părților care au luat parte la judecata în care s-a pronunțat hotărârea atacată. De la data comunicării începe să curgă, dacă este cazul, termenul pentru exercitarea căii de atac prevăzute de lege [art. 457 alin. (3) C. proc. civ.].

e) *Partea din hotărâre supusă căii de atac.* Potrivit art. 461 C. proc. civ., calea de atac se îndreaptă împotriva soluției cuprinse în dispozitivul hotărârii. Cu toate acestea, în cazul în care calea de atac vizează numai considerentele hotărârii prin care s-au dat dezlegări unor probleme de drept ce nu au legătură cu judecata acelui proces sau care sunt greșite ori cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea, instanța, admițând calea de atac, va înlătura acele considerente și le va înlocui cu propriile considerente, menținând soluția cuprinsă în dispozitivul hotărârii atacate.

Capitolul al V-lea. Apelul

Secțiunea 1. Noțiuni generale

§1. Definiție

Principalele modificări aduse Codului de procedură civilă prin Legea nr. 59/1993 se referă la reorganizarea căilor de atac, printre altele, fiind reintrodusă calea de atac a apelului. În reglementarea actuală apelul își are sediul în art. 466-482 din Titlul II, Capitolul II din Codul de procedură civilă.

Apelul este mijlocul procedural prin care partea nemulțumită de hotărârea primei instanțe, sau procurorul, solicită instanței ierarhic superioare, în condițiile prevăzute de lege, reformarea hotărârii atacate[1].

Apelul, așa cum este reglementat în prezent, reprezintă calea de atac care permite realizarea unei reexaminări a cauzei, a unui control integral asupra modului în care aceasta a fost soluționată de către prima instanță, rejudecarea fondului, schimbarea hotărârii primei instanțe[2].

Această cale de atac are ca obiect hotărârile pronunțate în prima instanță. Prin apel este împiedicat faptul ca hotărârea unei instanțe să devină definitivă în termenul în care ea poate fi atacată. Pe de altă parte, această cale de atac are menirea să determine rejudecarea cauzei în fapt și în drept urmând a se decide printr-o nouă hotărâre asupra modului de soluționare a cauzei. Având în vedere această finalitate a apelului, se poate afirma că prin această cale de atac se realizează o garanție legală și eficientă a soluționării cauzelor într-un mod conform cu realitatea faptelor și cu prevederile legii.

§2. Caractere juridice

Apelul este o cale de atac ordinară, devolutivă, suspensivă și restrictivă.

---

[1] A se vedea și I. Leș, *Principii și instituții*, vol. II, p. 323; V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 327-328; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 287.

[2] A se vedea S. Spinei, *Apelul (I) – Fundamente ale apelului și caracterele sale în noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 4/2012.

2.1. Caracterul devolutiv

Caracterul devolutiv al apelului constă în repunerea cauzei civile în situația de a fi din nou judecată în fapt și în drept, urmând ca instanța de apel să dea o nouă hotărâre asupra fondului. Caracterul devolutiv este integral în sensul că întreaga cauză cu tot complexul ei de chestiuni de fapt și de drept este trecută spre a fi rejudecată în competența unei instanțe superioare în grad. Rezultă că părțile au posibilitatea de a supune judecării în apel litigiul dintre ele în ansamblul său, cu toate problemele de fapt și de drept ce au fost ridicate în prima instanță[1].

Potrivit art. 476 alin. (2) C. proc. civ., în cazul în care apelul nu se motivează ori motivarea apelului sau întâmpinarea nu cuprinde motive, mijloace de apărare sau dovezi noi, instanța de apel se va pronunța, în fond, numai pe baza celor invocate la prima instanță.

Prin apel este posibil să nu se solicite judecata în fond sau rejudecarea, ci anularea hotărârii de primă instanță și respingerea ori anularea cererii de chemare în judecată ca urmare a invocării unei excepții sau trimiterea dosarului la instanța competentă [art. 476 alin. (3) C. proc. civ.].

Caracterul devolutiv al apelului este limitat sub aspectul unor efecte determinate de conținutul cererii formulate de apelant sau de ceea ce s-a judecat în primă instanță. În acest sens, art. 477 C. proc. civ. dispune că instanța de apel va proceda la rejudecarea fondului în limitele stabilite, expres sau implicit, de către apelant, precum și cu privire la soluțiile care sunt dependente de partea din hotărâre care a fost atacată. Devoluțiunea va opera cu privire la întreaga cauză atunci când apelul nu este limitat la anumite soluții din dispozitiv ori atunci când se tinde la anularea hotărârii sau dacă obiectul litigiului este indivizibil.

De asemenea, potrivit art. 478 C. proc. civ., prin apel nu se poate schimba cadrul procesual stabilit în fața primei instanțe. În acest sens, părțile nu se vor putea folosi înaintea instanței de apel de alte motive, mijloace de apărare și dovezi decât cele invocate la prima instanță sau arătate în motivarea apelului ori în întâmpinare. Instanța de apel poate încuviința și administrarea probelor a căror necesitate rezultă din dezbateri.

Totodată, în apel nu se poate schimba: calitatea părților, cauza sau obiectul cererii de chemare în judecată și nici nu se pot formula pretenții noi. Părțile pot însă să explicitеze pretențiile care au fost cuprinse implicit în cererile sau apărările adresate primei instanțe. Se vor putea cere, de asemenea, dobânzi, rate, venituri ajunse la termen și orice alte despăgubiri

[1] A se vedea C.A. București, s. a III-a civ., dec. nr. 2153/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 198-199.

ivite după darea hotărârii primei instanțe și va putea fi invocată compensația legală.

2.2. Caracterul suspensiv

Caracterul suspensiv constă în aceea că, în situația în care calea de atac a apelului a fost exercitată legal, hotărârea atacată nu poate deveni definitivă și nu poate fi pusă în executare atâta timp cât apelul se află în curs de desfășurare.

Caracterul suspensiv al apelului este general și absolut deoarece apelul împiedică, prin declanșarea sa, ca hotărârea atacată să devină definitivă și executorie.

Prin excepție, se pot pune în executare unele hotărâri de fond nedefinitive dacă se bucură de executare provizorie, de drept sau judecătorească[1].

2.3. Caracterul restrictiv

Caracterul restrictiv al apelului se explică prin aceea că instanța de apel este limitată la interesele părții care a exercitat calea de atac a apelului. Aceasta, în ceea ce privește soluția pe care urmează să o pronunțe, căci, având în vedere faptul că devoluțiunea este integrală, instanța de apel este în situația legală de a reexamina în fapt și drept cauza civilă în întregul ei. Acest caracter constituie aplicarea principiului înscris în art. 481 C. proc. civ., potrivit căruia „apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată, în afară de cazul în care el consimte expres la aceasta sau în cazurile anume prevăzute de lege".

Secțiunea a 2-a. Felurile apelului

Partea care este nemulțumită de hotărârea pronunțată în primă instanță o poate ataca cu apel, pe cale principală sau incidentală, dacă legea nu prevede în mod expres altfel. Așa cum este reglementat în prezent, în Codul de procedură civilă, apelul poate îmbrăca mai multe forme: apelul principal, apelul incident și apelul provocat[2].

---

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 2013, vol. II*, p. 170.

[2] Există autori care consideră că apelul poate îmbrăca două forme: apelul principal și apelul incidental, acesta din urmă fiind, la rândul său, de două feluri, apel incident (propriu-zis) și apelul provocat (I. DELEANU, *Tratat, 2013, vol. II*, p. 174).

Apelul principal este apelul exercitat, în termenul prevăzut de lege, de oricare dintre părțile judecății în primă instanță, care nu a obținut o hotărâre favorabilă și în legătură cu care solicită să se efectueze control judiciar de către instanța superioară celei care a dat hotărârea atacată. Apelul principal se caracterizează prin următoarele[1]:

— poate avea ca subiecte pe oricare dintre părțile care s-au judecat în primă instanță, cu condiția ca hotărârea să nu le fie favorabilă;

— se exercită numai în termenul de apel prevăzut de lege;

— poate fi exercitat împotriva oricăreia dintre părțile de la judecata în primă instanță;

— se exercită independent de atitudinea adoptată de celelalte părți, care pot sau nu să recurgă la aceeași cale de atac;

— se depune, sub sancțiunea nulității, la instanța a cărei hotărâre se atacă [art. 471 alin. (1) C. proc. civ.].

Apelul incident este formulat de intimat împotriva părții potrivnice care a exercitat apel pe cale principală, solicitând schimbarea soluției stabilite în urma judecății în primă instanță. Comparativ cu apelul principal, apelul incident are ca subiect pe intimat, se exercită după împlinirea termenului de apel prevăzut de lege, se formulează în contradictoriu cu apelantul principal, se poate formula numai ca răspuns, ca o contraofensivă la acțiunea apelantului principal și depinde de soarta cererii de apel principal. Pentru argumentarea ultimei trăsături menționate, invocăm art. 472 alin. (2) C. proc. civ., potrivit căruia dacă apelantul principal își retrage apelul sau dacă acesta este respins ca tardiv, ca inadmisibil ori pentru alte motive care nu implică cercetarea fondului, apelul incident rămâne fără efect.

Apelul provocat se exercită în caz de coparticipare procesuală, precum și atunci când la prima instanță au intervenit terțe persoane în proces, ipoteze în care intimatul este în drept, după împlinirea termenului de apel, să declare în scris apel împotriva altui intimat sau a unei persoane care a figurat în primă instanță și care nu este parte în apelul principal, dacă acesta din urmă ar fi de natură să producă consecințe asupra situației sale juridice în proces. Ca trăsături caracteristice, apelul provocat are ca subiect pe intimat, se exercită după împlinirea termenului de apel prevăzut de lege, se formulează în contradictoriu cu alt intimat sau cu alte persoane care au figurat în primă instanță și care nu sunt părți în apelul principal și depinde de soarta cererii de apel principal.

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat, 2013, vol. II*, p. 174-176.

Atât apelul incident cât şi apelul provocat, potrivit art. 474 C. proc. civ., se depun de către intimat odată cu întâmpinarea la apelul principal, fiind aplicabile prevederile art. 471 alin. (6) C. proc. civ.[1]

Apelul provocat se comunică şi intimatului din acest apel, prevăzut la art. 473 C. proc. civ., acesta fiind dator să depună întâmpinare în termenul prevăzut la art. 471 alin. (6) C. proc. civ., care se aplică în mod corespunzător. Cel care a exercitat apelul provocat va lua cunoştinţă de întâmpinare de la dosarul cauzei.

Secţiunea a 3-a. Subiectele apelului

Elementele apelului se identifică cu cele ale judecăţii în primă instanţă, deoarece prin apel cauza civilă este supusă unei noi judecăţi în fapt şi drept. Aceasta înseamnă că în cazul judecării căii de atac a apelului vor fi identificate aceleaşi părţi[2], acelaşi obiect şi aceeaşi cauză. În acest sens dispune şi art. 478 alin. (3) C. proc. civ.: „În apel nu se poate schimba calitatea părţilor, cauza sau obiectul[3] cererii de chemare în judecată şi nici nu se pot formula pretenţii noi".

Elementele apelului trebuie să fie determinate şi adaptate noii etape a controlului judiciar care îi urmează judecăţii în primă instanţă. Astfel, părţile sau subiectele apelului sunt aceleaşi – reclamantul şi pârâtul – între care cauza s-a judecat în prima instanţă[4]. Partea litigantă care nu a obţinut câştig de cauză în fond şi este interesată în promovarea căii de atac a apelului va deveni apelantă, iar cealaltă parte, împotriva căreia se promovează apelul, va deveni partea intimată.

Trebuie precizat că partea nemulţumită după judecarea în primă instanţă va putea să promoveze calea de atac a apelului numai dacă în termenul legal nu a renunţat în mod expres la exercitarea sa ori a executat parţial hotărârea de primă instanţă, deşi aceasta nu era susceptibilă de executare provizorie (art. 467 C. proc. civ.).

O primă situaţie este aceea când una din părţi devine apelant, ca urmare a nemulţumirii sale faţă de hotărârea primei instanţe, iar cealaltă parte devine intimat, acesteia fiindu-i favorabilă hotărârea primei instanţe.

---

[1] Potrivit art. XIII şi art. XVI din Legea nr. 2/2013, aceste prevederi se aplică, tranzitoriu, până la data de 31 decembrie 2015.

[2] A se vedea Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 663/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 294.

[3] A se vedea Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 854/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 293.

[4] I. STOENESCU, S. ZILBERSTEIN, *op. cit.*, p. 22-24.

A doua situație este aceea când părțile dobândesc o calitate dublă de apelant și intimat. Este cazul în care pretențiile reclamantului au fost admise numai în parte sau în care cererea reconvențională a pârâtului a fost respinsă ori admisă numai în parte. În asemenea cazuri, ambele părți au posibilitatea exercitării, pe cale principală, a căii de atac a apelului, iar în cadrul judecării acesteia, ele dobândesc o dublă calitate de apelant (principal) și de intimat.

Există și unele situații speciale în legătură cu calitatea de apelant. Astfel, este posibil ca alte persoane (inclusiv terții introduși în proces[1]) sau organe care nu au participat la judecata în primă instanță să declare apel și anume:

– creditorii chirografari, potrivit art. 1560 alin. (1) și (2) C. civ., pot exercita dreptul de apel al debitorului lor, cu excepția cazului în care litigiul se poartă asupra unei cereri strict personale;

– moștenitorii legali ai părților litigante decedate, potrivit art. 469 C. proc. civ.;

– orice persoană interesată, în materie necontencioasă [art. 534 alin. (4) C. proc. civ.];

– procurorul poate să declare apel împotriva oricăror hotărâri judecătorești pronunțate în cauze în care se urmărește apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege, chiar dacă nu el a pornit acțiunea civilă, precum și atunci când a participat la judecată, în condițiile legii [art. 92 alin. (4) C. proc. civ.];

– dobânditorul cu titlu particular al unui drept care formează obiectul litigiului, în ipoteza în care dobândirea a intervenit după pronunțarea hotărârii apelabile și înainte de împlinirea termenului de apel[2].

În ceea ce privește atragerea terților în proces direct în fața instanței de apel, articolul 478 alin. (3) C. proc. civ. interzice cererile noi în apel. Totuși, există două excepții.

Prima vizează cererea de intervenție voluntară accesorie care, conform art. 63 alin. (2) C. proc. civ. poate fi făcută în tot cursul judecății, chiar și în căile extraordinare de atac, deci, cu atât mai mult, poate fi făcută înaintea instanței de apel. Această situație este permisă deoarece intervenția accesorie are natura juridică a unei simple apărări.

---

[1] Apelul declarat de cel care intervine în interesul uneia dintre părți se consideră neavenit, dacă partea pentru care a intervenit nu a făcut ea însăși apel (Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 94/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 291-292).

[2] V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 371.

O a doua excepție este prevăzută în art. 62 alin. (3) C. proc. civ. potrivit căruia, cu acordul expres al părților, intervenția voluntară principală se poate face și în instanța de apel.

Din cele de mai sus rezultă că intervenienții voluntari principali (și accesorii dacă partea pentru care au intervenit a făcut ea însăși apel) sunt în drept să exercite calea de atac a apelului, cu aceștia realizându-se o întregire a cadrului procesual al subiectelor apelului.

Secțiunea a 4-a. Obiectul apelului

Calea de atac a apelului (principal) se exercită împotriva hotărârilor judecătorești pronunțate în primă instanță, dacă legea nu prevede în mod expres altfel [art. 466 alin. (1) C. proc. civ.]. Pretenția părților dedusă judecății nu mai constituie obiectul judecății, deși ea interesează totuși la judecata în instanța de apel.

În principiu, toate hotărârile pronunțate în prima instanță sunt susceptibile de a fi atacate în fața instanței de apel, care reprezintă cel de al doilea grad de jurisdicție, atât cele pronunțate de judecătorie, cât și cele date de tribunale.

Analizând dispozițiile art. 466 alin. (1) C. proc. civ. și ale altor texte din Codul de procedură civilă, apreciem că **pot fi apelate** următoarele hotărâri:

– hotărârile date în primă instanță de judecătorii sau de tribunale, cu excepția celor exceptate expres de lege;

– hotărârile date în urma judecării căii de atac extraordinare a revizuirii, în ipoteza în care controlul judiciar este îndreptat împotriva unei hotărâri de primă instanță. În acest sens, menționăm dispoziția cuprinsă în art. 513 alin. (5) C. proc. civ. prin care se precizează că hotărârea dată asupra revizuirii este supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită;

– hotărârile pronunțate cu privire la contestația la executare [art. 717 alin. (1) C. proc. civ.];

– hotărârile prin care se soluționează cererile de completare a hotărârilor pronunțate în primă instanță (art. 446 C. proc. civ.).

Pentru identificarea hotărârilor care nu pot fi atacate cu apel, facem și observația, de principiu, că nu pot fi atacate cu apel acele hotărâri care nu sunt date în primă instanță. Precizăm că unele hotărâri, deși pronunțate în prima instanță, nu pot fi atacate cu apel, legiuitorul suprimând dreptul de apel, prevăzând fie că hotărârea este definitivă, fie că hotărârea se dă fără drept de apel, fie că este supusă recursului.

Având în vedere aceste sublinieri, pot fi menționate următoarele hotărâri care **nu pot fi atacate cu apel:**

– hotărârile date în primă instanță de curțile de apel;

– deciziile date în soluționarea apelului;

– hotărârile pronunțate de judecătorii în exercitarea controlului judecătoresc, în baza art. 94 pct. 3 C. proc. civ.;

– hotărârile date în contestație în anulare, această cale de atac extraordinară având ca obiect doar hotărâri definitive [art. 508 alin. (4) C. proc. civ.];

– hotărârile pronunțate în revizuire, atunci când hotărârile atacate pe această cale nu sunt susceptibile de apel [art. 513 alin. (5) C. proc. civ.];

– hotărârile pe care instanța le ia ca urmare a existenței unui act de dispoziție care a intervenit între părți în cursul procesului, pentru care legea acordă direct calea de atac a recursului: hotărârile prin care se ia act de renunțarea reclamantului la judecată [art. 406 alin. (6) C. proc. civ.] sau la dreptul subiectiv dedus judecății (art. 410 C. proc. civ.); hotărârile care consfințesc învoiala părților (art. 440 C. proc. civ.); hotărârile date în baza recunoașterii pretențiilor [art. 437 alin. (1) C. proc. civ.];

– hotărârile definitive, pe care legiuitorul nu le supune controlului judiciar, așa cum sunt, de exemplu: hotărârile prin care se rezolvă conflictele de competență [art. 135 alin. (4) C. proc. civ.]; hotărârile date asupra strămutării judecății [art. 144 alin. (2) C. proc. civ.];

– alte hotărâri pentru care legea acordă direct calea de atac a recursului. De exemplu: hotărârile prin care se constată perimarea [art. 421 alin. (2) C. proc. civ.]; hotărârile pronunțate într-o cerere de revizuire pentru contrarietate de hotărâri [art. 513 alin. (6) C. proc. civ.].

În privința încheierilor premergătoare, atât cele preparatorii cât și cele interlocutorii, de regulă, nu pot fi atacate cu apel decât odată cu fondul, evident, în cauzele în care hotărârea de fond este susceptibilă de apel [art. 466 alin. (4) C. proc. civ.]. Întrucât încheierile premergătoare fac corp comun cu hotărârea finală se subînțelege că apelul exercitat împotriva hotărârii se consideră făcut și împotriva încheierilor premergătoare, ceea ce înseamnă că în cererea de apel nu este necesar să se facă mențiune specială despre o anumită încheiere. În consecință, prin apelul îndreptat împotriva unei sentințe, partea se poate plânge chiar numai cu privire la o încheiere premergătoare, justificând însă un interes[1].

Dintre încheierile care pot fi atacate numai odată cu fondul exemplificăm: încheierea de admitere în principiu a cererii de intervenție voluntară [art. 64 alin. (3) C. proc. civ.]; încheierea prin care s-a respins recuzarea [art. 53

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 333.

alin. (1) teza întâi C. proc. civ.]; încheierea de respingere a excepției de necompetență [art. 132 alin. (2) C. proc. civ.] etc.

Sunt reglementate și excepții de la această regulă, existând o serie de **încheieri care pot fi atacate cu apel, separat**, fie pentru că au un regim propriu, fie că nu au caracter premergător. În acest sens menționăm, cu titlu de exemplu: încheierea de respingere ca inadmisibilă a cererii de intervenție voluntară [art. 64 alin. (4) C. proc. civ.]; încheierea de respingere a cererii de asigurare a probelor pe cale principală (art. 361 C. proc. civ.); încheierile de îndreptare, lămurire sau înlăturare a dispozițiilor contradictorii din hotărârile date în primă instanță, susceptibile de apel (art. 446 C. proc. civ.); încheierea de încuviințare a unei cereri în cadrul procedurii necontencioase [art. 534 alin. (2) C. proc. civ.]; încheierea prin care se respinge cererea de încuviințare a executării silite [art. 665 alin. (6) C. proc. civ.]; încheierea de suspendare a executării [art. 718 alin. (6) C. proc. civ.]; încheierile prin care se soluționează cererile de măsuri asigurătorii [sechestrul asigurător – art. 953 alin. (3) C. proc. civ., poprirea asigurătorie – art. 970 C. proc. civ., sechestrul judiciar – art. 974 alin. (4) C. proc. civ.], încheierile (sau hotărârile, după caz) date în procedura privitoare la înscrierea drepturilor dobândite în temeiul uzucapiunii [art. 1051 alin. (8) C. proc. civ.].

Există o serie de **încheieri care nu sunt supuse controlului judiciar**, deci, nu sunt nici apelabile Astfel de încheieri sunt: încheierea prin care s-a încuviințat sau s-a respins abținerea, cea prin care s-a încuviințat recuzarea, precum și încheierea prin care s-a respins recuzarea în cazul prevăzut la art. 48 alin. (3) C. proc. civ. [art. 53 alin. (2) C. proc. civ.]; încheierea de numire a arbitrului de către instanța judecătorească [art. 561 alin. (2) C. proc. civ.]; încheierea prin care instanța admite cererea de încuviințare a executării silite [art. 665 alin. (6) C. proc. civ.] etc.

În practica judecătorească se pune problema de a ști ce parte a hotărârii poate fi atacată pe calea apelului. Cu alte cuvinte, constituie obiect al apelului numai dispozitivul hotărârii sau controlul judiciar se poate exercita și asupra considerentelor hotărârii? Așa cum prevede art. 461 C. proc. civ., calea de atac (a apelului în cazul nostru) se îndreaptă împotriva soluției cuprinse în dispozitivul hotărârii. Cu toate acestea, în cazul în care calea de atac vizează numai considerentele hotărârii prin care s-au dat dezlegări unor probleme de drept ce nu au legătură cu judecata acelui proces sau care sunt greșite ori cuprind constatări de fapt ce prejudiciază partea, instanța, admițând calea de atac, va înlătura acele considerente și le va înlocui cu propriile considerente, menținând soluția cuprinsă în dispozitivul hotărârii atacate.

Secțiunea a 5-a. Aspecte generale ale exercitării apelului

§1. Termenul de apel

1.1. Preliminarii

Termenul de apel reprezintă intervalul de timp înăuntrul căruia se poate exercita calea de atac a apelului. Este un termen imperativ (peremptoriu), legal și absolut[1].

Fiind un termen pe zile, termenul de apel se calculează după sistemul exclusiv, adică pe zile libere, înțelegând prin aceasta că nu se ia în calcul nici ziua în care el începe să curgă și nici ziua în care se împlinește [art. 181 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ.]. Dacă termenul se sfârșește într-o zi de sărbătoare legală sau când serviciul este suspendat, termenul se va prelungi până la sfârșitul primei zile lucrătoare următoare [art. 181 alin. (2) C. proc. civ.].

1.2. Termenul de drept comun

În conformitate cu art. 468 alin. (1) C. proc. civ., termenul de apel este de 30 zile de la comunicarea hotărârii dacă legea nu dispune altfel. Dovada comunicării hotărârii trebuie să rezulte din actul întocmit de agentul procedural (dovada sau procesul-verbal).

Comunicarea hotărârii poate fi echivalentă cu alte acte de procedură, astfel că termenul de apel începe să curgă din momentul îndeplinirii acestora. Aceste situații sunt expres prevăzute de lege și se referă la următoarele cazuri:

– când comunicarea hotărârii a fost făcută odată cu încheierea de încuviințare a executării silite [art. 468 alin. (2) C. proc. civ.];

– când una din părți depune cererea de apel înainte de comunicarea hotărârii [art. 468 alin. (3) C. proc. civ.].

În legătură cu momentul de la care curge termenul de apel, art. 184 alin. (2) C. proc. civ. face referire la situația în care una dintre părți a cerut comunicarea hotărârii către partea adversă. Textul menționat precizează că în această situație termenul de apel începe să curgă împotriva părții care face această cerere de la data când a formulat-o. Legea prezumă că partea care cere să se comunice hotărârea altei părți din proces a luat la cunoștință

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat 2013, vol. II, op. cit.*, p. 188-189.

de cuprinsul hotărârii, lucru care nu mai poate fi prezumat atunci când partea cere să i se comunice ei însăşi hotărârea[1]. În concluzie, cazurile în care comunicarea hotărârii este echivalentă cu alte acte de procedură, în vederea determinării momentului în care începe curgerea termenului de apel, sunt cazuri expres prevăzute de lege, de strictă interpretare şi nu pot fi extinse şi la alte împrejurări.

Întrucât actele de procedură se comunică din oficiu de către instanță, în cazul că s-ar invoca tardivitatea unui apel, intimatul nu are posibilitatea de a dovedi că el însuşi a făcut cunoscută apelantului hotărârea la o dată anterioară aceleia la care s-a făcut comunicarea de către instanță.

1.3. Termenele speciale

Legea consacră şi alte termene de apel – speciale, acestea constituind derogări de la dispozițiile cuprinse în art. 468 alin. (1) C. proc. civ. Aceste derogări au în vedere fie durata termenului, fie momentul de la care începe să curgă termenul de apel, fie ambele aspecte.

Sub aspectul momentului de la care termenul de apel începe să curgă există următoarele derogări:

– în materia procedurii necontencioase, termenul de apel curge de la pronunțare pentru cei care au fost prezenți la ultima şedință de judecată şi de la comunicare pentru cei care au lipsit [art. 534 alin. (3) C. proc. civ.];

– încheierea de îndreptare a erorilor materiale strecurate în cuprinsul unei hotărâri a primei instanțe este susceptibilă de apel în termen de 30 zile de la pronunțare dacă părțile au fost citate, iar dacă s-a dat fără citarea părților, de la comunicare;

– pentru procuror, termenul de apel curge de la pronunțarea hotărârii, cu excepția cazurilor în care procurorul a participat la judecata în prima instanță, ipoteză în care, fiindu-i comunicată hotărârea, termenul va curge de la comunicare.

1.4. Întreruperea termenului de apel şi repunerea în termen

De regulă, termenul de apel curge de la prima până la ultima zi în mod continuu, fără a fi întrerupt nici în cazul celor lipsiți de capacitate de exercițiu, deoarece aceştia sunt apărați prin reprezentanții lor legali.

În cazurile expres prevăzute de lege, termenul de apel poate fi totuşi întrerupt. Aceste cazuri sunt următoarele:

[1] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 423.

– prin moartea părții care are interes să facă apel [art. 469 alin. (1) C. proc. civ.]. În această situație, termenul de apel se întrerupe pentru a se face din nou comunicarea hotărârii către moștenitori. Aceasta se face o singură dată, la cel din urmă domiciliu al părții, pe numele moștenirii, fără să se arate numele și calitatea fiecărui moștenitor, urmând ca termenul de apel să înceapă să curgă din nou de la această comunicare[1]. Pentru moștenitorii incapabili, cei cu capacitate restrânsă sau dispăruți ori în caz de moștenire vacantă, termenul va curge din ziua în care se va numi tutorele, curatorul sau administratorul provizoriu, după caz [art. 469 alin. (2) C. proc. civ.].

– prin moartea mandatarului căruia i s-a făcut comunicarea hotărârii primei instanțe[2], urmând să se facă o nouă comunicare părții, la domiciliul ei, dată de la care va reîncepe să curgă termenul de apel [art. 469 alin. (4) C. proc. civ.].

La situațiile de întrerupere a termenului de apel menționate se adaugă și cazul general de întrerupere a termenelor procedurale, respectiv repunerea în termen, prevăzută de art. 186 C. proc. civ. Dispoziția cuprinsă în acest articol permite părții care nu a îndeplinit actul de procdură în termenul prevăzut de lege, fiind împiedicată de un motiv mai presus de voința sa, temeinic justificat, să îl îndeplinească într-un termen de 15 zile de la încetarea împiedicării, arătând și motivele ce au împiedicat efectuarea în termenul legal. În cazul căilor de atac, această durată este aceeași cu cea prevăzută pentru exercitarea căii de atac.

La fel ca în primele două situații în care legea stabilește începerea unui nou termen de apel, de aceeași durată cu cel întrerupt, și în ipoteza reglementată de articolul 186 C. proc. civ., legiuitorul stabilește un termen fix, egal cu termenul de apel (cel de drept comun de 30 de zile, sau, după caz, alt termen, dacă este vorba de termene speciale, expres prevăzute de lege). Astfel, partea interesată are obligația ca în termen de 30 zile de la încetarea împiedicării să facă atât cererea de repunere în termen cât și cererea de apel.

Competența de a rezolva cererea de repunere în termen aparține întotdeauna instanței de apel, chiar dacă cererea se depune la prima instanță. În acest sens, art. 186 alin. (3) C. proc. civ. prevede că cererea de repunere în termen va fi rezolvată de instanța competentă să soluționeze cererea privitoare la dreptul neexercitat în termen.

Termenul de apel fiind un termen legal și imperativ, nerespectarea lui conduce la respingerea apelului ca tardiv. Astfel, partea interesată decade

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 372.

[2] A se vedea V.M. Ciobanu, *Modificările aduse Codului de procedură civilă în materia căilor de atac prin Legea nr. 59/1993 (I)*, în Dreptul nr. 2/1994, p. 9.

din dreptul de a putea folosi calea de atac a apelului. Decăderea se înfățișează ca o sancțiune mult mai severă decât nulitatea sau prescripția, deoarece are ca efect stingerea efectivă a dreptului procedural fără a mai exista nicio posibilitatea de remediere[1].

Excepția de tardivitate a apelului poate fi invocată de partea interesată, de procuror sau de către instanță, din oficiu.

§2. Cererea de apel

Potrivit art. 470 C. proc. civ., cererea de apel trebuie să cuprindă[2]:

– numele și prenumele, codul numeric personal, domiciliul sau reședința părților ori, pentru persoanele juridice, denumirea și sediul lor, precum și, după caz, codul unic de înregistrare sau codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului ori de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar. Dacă apelantul locuiește în străinătate, va arăta și domiciliul ales în România, unde urmează să i se facă toate comunicările privind procesul;

– indicarea hotărârii atacate;

– motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază apelul;

– probele invocate în susținerea apelului;

– semnătura.

O primă cerință este aceea ca apelantul să indice numele, domiciliul sau reședința ambelor părți, apelant și intimat, mai ales în situația în care la judecata în prima instanță au fost mai multe părți. Indicarea domiciliului este necesară pentru a putea fi comunicate actele de procedură. Neindicarea domiciliului sau reședinței intimatului nu duce la nulitatea cererii, deoarece acest element de identificare se găsește la dosar.

În ceea ce privește cerința de a se indica hotărârea care se atacă, aceasta vizează însuși obiectul cererii de apel. Hotărârea primei instanțe supusă căii de atac a apelului trebuie individualizată prin menționarea instanței ce a pronunțat-o, numărul sentinței, data pronunțării acesteia, numărul dosarului ce a format obiectul judecății. Lipsa acestui element esențial este sancționată cu nulitatea cererii de apel [art. 470 alin. (3) C. proc. civ.]. În cazul în care nu se arată numărul sentinței sau data pronunțării acesteia, dacă există în cerere suficiente elemente care să permită identificarea cu certitudine a hotărârii, apelul nu va fi anulat[3].

---

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 481.

[2] A se vedea S. FLOREA, *Considerații privind regimul juridic aplicabil cererii de apel potrivit noului Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 4/2013.

[3] A se vedea I. LEȘ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013*, p. 632.

Motivarea în fapt şi în drept a cererii de apel constituie unul dintre elementele importante ale acesteia, a cărui lipsă atrage sancţiunea decăderii, contribuind la stabilirea cadrului legal al procesului în această etapă a sa. În acest sens, apelantul trebuie să relateze succint pretenţiile sale în legătură cu soluţia care îl nemulţumeşte, indicând totodată temeiul juridic pe care îşi întemeiază pretenţiile respective. Potrivit art. 470 alin. (5) C. proc. civ., în cazul în care termenul pentru exercitarea apelului curge de la un alt moment decât comunicarea hotărârii, motivarea apelului se va face într-un termen de aceeaşi durată, care curge, însă, de la data comunicării hotărârii.

În privinţa mijloacelor de dovadă, trebuie indicate, de asemenea, sub sancţiunea decăderii, cu precizarea că în apel pot fi folosite şi reiterate atât probele din prima instanţă (care sunt câştigate cauzei), cât şi alte mijloace de dovadă. Când dovezile propuse sunt martori sau înscrisuri nearătate la prima instanţă, art. 470 alin. (4) C. proc. civ. face trimitere la dispoziţiile art. 194 lit. e) C. proc. civ.

Semnătura cererii de apel este una din cerinţele prevăzute sub sancţiunea decăderii, permiţându-se însă ca apelantul să semneze cererea de apel în aceleaşi condiţii ca şi cererea de chemare în judecată, prevăzute de art. 196 alin. (2) C. proc. civ.

În cazul în care intimatul invocă neîndeplinirea cerinţei privind semnătura, aceasta se poate complini până la prima zi de înfăţişare următoare sau chiar în şedinţa în care a fost invocată această neregularitate procedurală, presupunând că apelantul este prezent în instanţă[1].

Pe lângă condiţiile pe care trebuie să le întrunească cererea de apel, se cer a fi îndeplinite şi o serie de condiţii extrinseci acesteia, cum ar fi: introducerea cererii în termenul de exercitare a apelului, respectarea condiţiilor privind depunerea cererii de apel, îndeplinirea cerinţelor privind taxele de timbru etc. În acest sens, art. 470 alin. (2) C. proc. civ. dispune că la cererea de apel se va ataşa dovada achitării taxelor de timbru. Lipsa dovezii achitării taxei de timbru poate fi complinită până la primul termen de judecată la care partea a fost legal citată în apel.

Potrivit art. 471 alin. (1) C. proc. civ., cererea de apel şi, când este cazul, motivele de apel se depun la instanţa a cărei hotărâre se atacă (sub sancţiunea nulităţii[2]). În cazul în care cererea de apel nu îndeplineşte condiţiile prevăzute de lege, preşedintele instanţei sau persoana desemnată

---

[1] A se vedea, Trib. mun. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1444/1994, *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 289-290.

[2] Potrivit Deciziei Curţii Constituţionale nr. 303/2009, dispoziţiile art. 288 alin. (2) teza finală C. proc. civ. 1865 [corespondente art. 471 alin. (1) C. proc. civ. actual], *sub sancţiunea nulităţii*, sunt neconstituţionale.

de acesta care primeşte cererea de apel va stabili lipsurile şi îi va cere apelantului să completeze sau să modifice cererea de îndată, dacă este prezent şi este posibil, ori în scris, dacă apelul a fost trimis prin poştă, fax, poştă electronică sau curier. Completarea sau modificarea cererii se va face înăuntrul termenului de apel. Dacă preşedintele sau persoana desemnată de acesta apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de apel nu este suficient, va acorda un termen scurt, de cel mult 5 zile de la expirarea termenului de apel, în care să se depună completarea sau modificarea cererii. Aceeaşi procedură se aplică în mod corespunzător şi în cazul în care motivele de apel se depun separat de cerere.

După primirea cererii de apel, respectiv a motivelor de apel, preşedintele instanței care a pronunțat hotărârea atacată va dispune comunicarea lor intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate şi care nu au fost înfățişate la prima instanță, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării. Cu privire la obligativitatea depunerii întâmpinării în fața instanței de apel, în literatura juridică relativ recentă s-au exprimat şi argumentat puncte de vedere care susțin efectuarea acestui act procedural[1]. Obligativitatea depunerii întâmpinării rezultă clar din textul de lege comentat. Astfel, în art. 471 alin. (5) C. proc. civ. se stipulează expres că preşedintele instanței va dispune să se comunice intimatului o copie de pe cererea de apel, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar întâmpinare, în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării.

Instanța la care s-a depus întâmpinarea o comunică de îndată apelantului, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării. Intimatul va lua cunoştință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

Preşedintele sau persoana desemnată de acesta, după împlinirea termenului de apel pentru toate părțile, precum şi a celorlalte termene, va înainta instanței de apel dosarul, împreună cu apelurile făcute, întâmpinarea, răspunsul la întâmpinare şi dovezile de comunicare a acestor acte.

Dacă s-au formulat atât apel, cât şi cereri pentru îndreptarea, lămurirea sau completarea hotărârii, potrivit art. 442-444 C. proc. civ., dosarul nu va fi trimis instanței de apel decât după împlinirea termenului de apel privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri.

Introducerea şi primirea cererii de apel produce următoarele efecte[2]:

---

[1] A se vedea V.M. CIOBANU, *Modificările aduse Codului de procedură civilă în materia căilor de atac prin Legea nr. 59/1993* (I), în Dreptul nr. 1/1994, p. 13.

[2] A se vedea G. BOROI, D. RĂDESCU, *op. cit.*, p. 428.

– *sesizează instanța* de apel cu judecarea apelului. Dacă la prima instanță, în mod excepțional, instanța se poate sesiza și din oficiu (cum ar fi, în materia divorțului, cu privire la încredințarea copiilor minori și a pensiei de întreținere pentru aceștia), în cazul apelului este întotdeauna nevoie de o cerere care să îndreptățească instanța de apel să exercite controlul judiciar.

– *prelungește efectul suspensiv* și după expirarea termenului în care poate fi exercitat apelul, iar în cazul hotărârilor cu executare provizorie, oferă instanței de apel posibilitatea de a dispune suspendarea executării. Efectul suspensiv al apelului rezultă din interpretarea unor dispoziții legale din alte materii, în special din materia executării silite. De asemenea, efectul suspensiv de executare silită a apelului mai rezultă și din art. 448-449 C. proc. civ., care arată în ce cazuri hotărârile date de prima instanță se bucură de executare provizorie, fie de drept, fie judecătorească. Astfel, dacă hotărârea primei instanțe a fost dată cu executare vremelnică, apelul nu mai prezintă efect suspensiv. Dar, dacă s-a cerut primei instanțe să încuviințeze executarea provizorie, însă cererea a fost respinsă, ea poate fi reiterată în apel, astfel că înainte de judecarea în fond a apelului, instanța de apel poate să dispună executarea vremelnică. Dacă primei instanțe nu i-a fost solicitată o asemenea cerere, ea nu mai poate fi făcută în apel deoarece are caracterul unei cereri noi, care, potrivit art. 478 alin. (3) C. proc. civ., nu mai poate fi primită în apel.

– introducerea cererii de apel *permite stabilirea cadrului procesual al apelului cu privire la părți și cu privire la pretențiile* ce vor fi judecate în fond.

– ca urmare a cererii de apel, prima instanță *nu va mai avea posibilitatea de a îndrepta eventualele erori materiale* strecurate în cuprinsul hotărârii apelate sau de a interpreta dispozitivul acesteia, deoarece apelul este o cale devolutivă de atac, iar hotărârea primei instanțe va fi înlocuită cu hotărârea instanței de apel.

În ceea ce privește determinarea competenței în materia apelului, dispozițiile cuprinse Codul de procedură civilă instituie că această cale de atac este de competența instanței ierarhic superioare celei care a dat hotărârea atacă, adică tribunalelor și curților de apel, după caz, instanța de drept comun în materia apelului fiind curtea de apel.

În procedura necontencioasă, art. 537 alin. (3) C. proc. civ. precizează că apelul împotriva încheierii date de președintele judecătoriei se judecă la tribunal, iar apelul împotriva încheierii date de președintele tribunalului sau curții al curții de apel se judecă de un complet al instanței respective.

§3. Judecarea apelului și soluțiile pe care le poate pronunța instanța de apel

3.1. Procedura prealabilă în cadrul instanței de apel

Această fază premergătoare are drept scop fixarea termenului de judecată și asigurarea contradictorialității și a dreptului de apărare în respectiva etapă a procesului. Astfel, potrivit cu prevederile art. 475 C. proc. civ., președintele instanței de apel sau persoana desemnată de acesta, de îndată ce primește dosarul de la prima instanță, este obligat să ia o serie de măsuri în acest scop.

În acest sens, se va lua, prin rezoluție, măsuri în vederea repartizării aleatorii la un complet de judecată.

Președintele completului de judecată stabilește primul termen de judecată, care va fi de cel mult 60 de zile de la data rezoluției președintelui instanței de apel, dispunând citarea părților. Dispozițiile art. 201 alin. (5) și (6) C. proc. civ. se aplică în mod corespunzător.

Apelurile principale, incidente și provocate făcute împotriva aceleiași hotărâri vor fi repartizate la același complet de judecată. Când apelurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea apelului la completul cel dintâi învestit.

3.2. Judecarea apelului

În instanța de apel, judecata are loc după regulile prevăzute de lege pentru judecata în primă instanță, la care se adaugă dispozițiile speciale din materia apelului (art. 482 C. proc. civ.).

La termenul fixat se începe cu strigarea pricinilor în ordinea stabilită prin lista afișată cu cel puțin o oră înainte de începerea ședinței. Se verifică dacă procedura de citare a fost îndeplinită pentru toate părțile. În situația îndeplinirii acesteia, se continuă cu judecarea cauzei; în caz contrar, se amână judecata și se dispune refacerea procedurii de citare.

Judecata în fața instanței de apel se supune și unor dispoziții speciale. Astfel, fiind o cale de atac devolutivă, calea de atac a apelului oferă părților posibilitatea de a supune judecății litigiul dintre ele în ansamblul lui, cu toate problemele de fapt și de drept care au fost ridicate în prima instanță[1].

Cu toate acestea, caracterul total al devoluțiunii este limitat de două reguli, prevăzute de art. 477 și art. 478 C. proc. civ., pe care le-am supus atenției când am analizat caracterul devolutiv la apelului. Una dintre ele se

[1] A se vedea G. BOROI, D. RĂDESCU, *op. cit.*, p. 424.

referă la faptul că efectul devolutiv al apelului vizează numai acele aspecte de fapt şi de drept care sunt criticate expres sau implicit de apelant sau de către intimat în întâmpinare.

A doua regulă se referă la faptul că în apel nu se poate schimba calitatea părților, cauza şi obiectul cererii de chemare în judecată şi nici nu se pot face alte cereri noi. Aceste reguli, exprimate succint în adagiile: *„tantum devolutum quantum apellatum"* şi, respectiv, *„tantum devolutum quantum iudicatum"*, au menirea, pe de o parte, de a determina instanța de apel să surprindă voința apelantului pentru a stabili cât mai corect limitele efectului devolutiv, iar pe de altă parte, de a stopa abuzul în exercitarea drepturilor procesuale sub forma şicanei şi a relei credințe[1].

Obiectul apelului îl constituie hotărârea primei instanțe pe care apelantul o poate critica prin cererea de apel în întregime sau numai cu privire la unele aspecte. De exemplu, reclamantul care a introdus o cerere de chemare în judecată împotriva mai multor pârâți poate ca prin apelul declarat împotriva hotărârii ce i-a respins cererea respectivă, să reafirme pretențiile sale numai față de unii dintre pârâții de la prima instanță. Dacă au fost formulate mai multe capete de cerere, hotărârea de respingere a tuturor capetelor din cererea de chemare în judecată poate fi apelată şi numai împotriva unora din ele, reclamantul considerând că unele dintre ele nu ar fi întemeiate şi pot fi abandonate.

În condițiile în care prima instanță a admis unele capete de cerere şi le-a respins pe celelalte, reclamantul are interes să le apeleze numai pe cele respinse, iar pârâtul numai pe cele admise, aşa încât devoluțiunea va opera numai în privința unora dintre pretențiile deduse judecății primei instanțe.

În cazul în care apelantul nu precizează aspectele criticate în legătură cu hotărârea primei instanțe, neputându-se stabili astfel limitele efectului devolutiv, urmează ca devoluțiunea să opereze pentru toate problemele de fapt şi de drept deduse judecății.

Articolul 478 alin. (3) C. proc. civ. interzice schimbarea obiectului cererii de chemare în judecată, precum şi introducerea de cereri noi în apel. Referirea la cererea de chemare în judecată nu vizează numai actul de procedură prin care s-a declanşat acțiunea, ci este extinsă la toate actele de procedură care au natura juridică a unei cereri de chemare în judecată: cererea reconvențională, cererea de intervenție voluntară principală, cererea de chemare în judecată a altei persoane care ar putea pretinde aceleaşi drepturi ca şi reclamantul, cererea de chemare în garanție şi cererea de

[1] A se vedea D. Radu, R. Sanilevici, *Exercitarea drepturilor civile şi procesual civile...*. Extras, în Analele Ştiințifice ale Univ. Al.I. Cuza Iaşi, 1967, p. 18.

arătare a titularului dreptului real. Cu privire la oricare dintre acestea este necesar să se păstreze tripla identitate de părți, de obiect şi de cauză[1].

Excepțiile de procedură şi alte asemenea mijloace de apărare nu sunt considerate cereri noi. Trebuie făcută distincție între două categorii de motive, mijloace de apărare şi dovezi la care partea poate apela în mod alternativ: acelea invocate la prima instanță şi acelea arătate în cererea de apel şi întâmpinare, deci, care nu au fost invocate la prima instanță.

În legătură cu excepțiile procesuale, trebuie precizat că numai excepțiile absolute (de procedură sau de fond) pot fi ridicate direct în apel, în timp ce excepțiile relative pot fi invocate de către partea interesată, sub sancțiunea decăderii, în termenul prevăzut de lege înaintea primei instanțe[2]. Dacă excepția este respinsă sau instanța a omis să se pronunțe asupra ei, o va putea reitera în apel.

Legiuitorul nu a prevăzut expres nicio derogare de la dispozițiile cuprinse în art. 478 C. proc. civ. Tragem concluzia că aceste dispoziții sunt de ordine publică, iar părțile nu pot conveni – invocând principiul disponibilității – ca în apel să se primească şi să se judece cereri noi în contra prescripțiilor legale.

În privința probelor, art. 479 alin. (2) C. proc. civ. dispune că instanța de apel va putea încuviința refacerea sau completarea probelor administrate la prima instanță, precum şi administrarea altor probe, dacă le consideră necesare pentru soluționarea cauzei. Rezultă că instanța de apel poate să soluționeze apelul în baza probelor administrate de prima instanță, ori să refacă o parte din aceste mijloace de probă sau să completeze probatoriul cauzei prin administrarea de noi probe. Fiind o problemă de fapt, legiuitorul lasă la libera apreciere a instanței de apel modul concret în care aceasta va proceda.

Cuprinsul textului art. 479 alin. (2) C. proc. civ. trebuie coroborat cu cel al art. 478 alin. (2) C. proc. civ., din care rezultă condiția ca probele noi ce se vor administra în apel să fie propuse de părți prin motivarea apelului sau prin întâmpinare. Pentru nerespectarea acestor reguli şi termene este prevăzută sancțiunea decăderii din dreptul de a mai putea administra proba respectivă, afară de cazurile în care sunt aplicabile dispozițiile art. 254 alin. (2) C. proc. civ.

În apel, între cele două momente marcate de învestirea instanței prin cererea de apel şi dezînvestirea acesteia prin pronunțarea hotărârii, pot să apară unele împrejurări dorite de părți sau independente de voința lor,

---

[1] A se vedea G. Boroi, D. Rădescu, *op. cit.*, p. 417.

[2] A se vedea C. Negrilă, *Noul Cod de procedură civilă, 2013*, coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 907.

care să abată desfăşurarea judecăţii de la cursul său normal[1]. Aceste împrejurări corespund acelor acte de dispoziţie comune şi judecăţii în primă instanţă: renunţarea la judecată, renunţarea la dreptul subiectiv, tranzacţia şi achiesarea, cu deosebirea că în faza judecăţii în apel acestea prezintă o serie de particularităţi[2].

Astfel, cu privire la renunţarea la judecată, art. 406 alin. (1) C. proc. civ. precizează că în faţa primei instanţe se poate renunţa la judecată oricând, fie verbal în şedinţă, fie prin cerere scrisă, lucru care poate avea loc şi în faţa instanţei de apel. Deosebirea este aceea că instanţa de apel va lua act de renunţarea reclamantului apelant, numai dacă pârâtul intimat va fi de acord, aşa cum rezultă din prevederile art. 406 alin. (4) C. proc. civ.

Renunţarea la dreptul subiectiv dedus judecăţii poate avea loc direct în faţa instanţei de apel şi fără învoirea celeilalte părţi, aşa cum prevede art. 408 alin. (1) C. proc. civ.

Potrivit art. 438 alin. (1) C. proc. civ., părţile se pot prezenta oricând în cursul judecăţii pentru a cere pronunţarea unei hotărâri care să consfinţească tranzacţia lor. Această posibilitatea există şi dacă procesul se află în apel, cu condiţia ca cererea părţilor să fie înfăţişată în scris, ea alcătuind dispozitivul hotărârii. Pe baza învoielii prezentate, instanţa va putea admite apelul şi va modifica hotărârea primei instanţe în sensul că va lua act de tranzacţie. În cazul în care instanţa constată neîndeplinirea cerinţelor legale cu privire la capacitatea de a tranzacţiona, la consimţământ, sau constată eludarea unor prevederi legale, ea va respinge cererea şi va continua judecata[3].

Achiesarea este acel act de dispoziţie prin care partea împotriva căreia s-a pronunţat de către prima instanţă o hotărâre nefavorabilă o acceptă – tacit sau expres – renunţând la dreptul de apel sau retrăgând apelul deja declarat. Fiind un act unilateral de voinţă, achiesarea îşi produce efectele fără să fie necesar acordul părţii potrivnice şi nu mai poate fi revocată, ci, eventual, anulată pentru vicii de consimţământ[4].

Pentru toate actele la care ne-am referit anterior, fiind acte de dispoziţie, este necesar ca partea să aibă capacitatea juridică de a dispune.

3.3. Soluţiile pe care le poate pronunţa instanţa de apel

Hotărârea pronunţată de către instanţa de apel poartă denumirea de decizie. Prin ea se păstrează sau se schimbă în tot sau în parte hotărârea

---

[1] A se vedea V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 322.
[2] A se vedea G. Durac, *Actele de dispoziţie, op. cit.*, p. 85.
[3] C.S.J., s. civ., dec. nr. 55/1990, în Dreptul nr. 1/1991, p. 70.
[4] A se vedea V. Negru, D. Radu, *op. cit.*, p. 275.

atacată, potrivit art. 480 alin. (1) şi (2) C. proc. civ. Din textul menționat rezultă că soluțiile pe care le poate pronunța instanța de apel sunt, în principal, de două feluri: de confirmare a hotărârii; de reformare a hotărârii atacate prin apel.

a) Respingerea apelului. Dacă apelul a fost respins, a fost anulat sau s-a constatat perimarea lui, se înțelege de la sine faptul că sentința apelată a fost confirmată şi efectele ei menținute. Dacă la controlul efectuat asupra hotărârii atacate prin prisma motivelor de fapt şi de drept pe care se întemeiază cererea de apel se ajunge la concluzia că hotărârea primei instanțe este legală şi temeinică, atunci instanța de apel va dispune respingerea apelului şi păstrarea sentinței.

Soluția respingerii apelului este posibilă chiar dacă hotărârea atacată apare, în raport cu probele administrate pe care s-a sprijinit prima instanță, ca nelegală sau netemeinică; aceasta, cu condiția ca, reapreciind probele şi pe baza probelor administrate de instanța de apel, în condițiile art. 479 alin. (2) C. proc. civ., soluția apelată să fie apreciată ca legală şi temeinică.

b) Admiterea apelului. În caz de admitere a apelului, instanța poate anula ori, după caz, schimba în tot sau în parte hotărârea apelată. Această soluție pe care o poate da instanța de apel constă în aceea că admite apelul şi, în consecință, reformează hotărârea atacată[1]. Reformarea constă în aceea că instanța de apel, admițând apelul, schimbă total sau numai în parte hotărârea primei instanțe. Drept urmare, ea va pronunța o nouă hotărâre care o va înlocui pe cea atacată cu apel.

Prin admiterea apelului nu se poate crea părții, al cărei apel a fost admis, o situație mai rea decât aceea creată prin hotărârea primei instanțe, care nu a fost atacată cu apel de către partea adversă[2]. În acest sens există dispoziții în art. 481 C. proc. civ.: „Apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată, în afară de cazul în care el consimte expres la aceasta sau în cazurile anume prevăzute de lege".

Instanța de apel poate schimba total sau numai în parte hotărârea primei instanțe. Schimbarea hotărârii este totală atunci când se referă la toate chestiunile de fapt şi de drept care au format obiectul primei judecăți şi se face cu privire la toate părțile care au participat la judecata în primă instanță.

Schimbarea parțială a hotărârii are loc atunci când se schimbă numai o parte din hotărârea atacată, iar cealaltă parte este menținută. Cu alte cuvinte, schimbarea parțială poate viza numai anumite chestiuni de fapt şi de drept ale cauzei sau numai în favoarea unora dintre părțile litigante.

[1] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 861/2012, în Dreptul nr. 9/2013, p. 234.
[2] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 381.

O primă situație de schimbare a hotărârii atacate este aceea când, deși faptele au fost bine stabilite, s-a făcut o aplicare greșită a legii. Astfel, instanța de apel constată cu prilejul verificării probelor administrate în prima instanță și, eventual, pe baza noilor dovezi că starea de fapt a fost corect stabilită, dar s-a făcut o greșită încadrare juridică, aplicându-se un text de lege străin cauzei. În consecință, instanța de apel va dispune schimbarea hotărârii, înlăturând încadrarea juridică necorespunzătoare făcută de prima instanță și înlocuind-o cu o încadrare corectă, realizată prin aplicarea corespunzătoare a legii.

O altă situație în care se aplică soluția schimbării hotărârii primei instanțe este aceea când hotărârea atacată cuprinde o soluționare în contradicție cu faptele stabilite. Instanța de apel poate ajunge la această concluzie verificând probele administrate și reapreciindu-le în raport cu eventualele noi dovezi atunci când probele administrate în prima instanță nu au fost suficiente și din conținutul lor nu s-a desprins care sunt adevăratele raporturi între părțile litigante. În consecință, instanța de apel va schimba hotărârea apelată, fie total fie în parte, pronunțând o hotărâre proprie prin care să remedieze deficiențele constatate.

Există și cazuri în care instanța de apel nu poate pronunța o soluție care să privească fondul cauzei judecate, ci o soluție care implică rezolvarea anumitor neregularități procedurale.

Astfel, potrivit art. 480 alin. (3) C. proc. civ., în cazul în care se constată că, în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului ori judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată, instanța de apel va anula hotărârea atacată și va judeca procesul, evocând fondul. Cu toate acestea, instanța de apel va anula hotărârea atacată și va trimite cauza spre rejudecare primei instanțe sau altei instanțe egale în grad cu aceasta din aceeași circumscripție, în cazul în care părțile au solicitat în mod expres luarea acestei măsuri prin cererea de apel ori prin întâmpinare; trimiterea spre rejudecare poate fi dispusă o singură dată în cursul procesului. Dezlegarea dată problemelor de drept de către instanța de apel, precum și necesitatea administrării unor probe sunt obligatorii pentru judecătorii fondului.

Dacă instanța de apel stabilește că prima instanță a fost necompetentă, iar necompetența a fost invocată în condițiile legii, va anula hotărârea atacată și va trimite cauza spre judecare instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent ori, după caz, va respinge cererea ca inadmisibilă [art. 480 alin. (4) C. proc. civ.].

În cazul în care instanța de apel constată că ea are competența să judece în primă instanță, va anula hotărârea atacată și va judeca în fond,

pronunțând o hotărâre susceptibilă, după caz, de apel sau recurs [art. 480 alin. (5) C. proc. civ.]. Când se constată că există un alt motiv de nulitate decât cel din ipoteza anterioară, iar prima instanță a judecat în fond, instanța de apel, anulând în tot sau în parte procedura urmată în fața primei instanțe şi hotărârea atacată, va reține procesul spre judecare, pronunțând o hotărâre susceptibilă de recurs, dacă este cazul.

În baza unor principii generale sau a unor texte de lege, altele decât cele menționate anterior, instanța de apel poate adopta şi alte soluții[1], cum ar fi:

– anularea apelului ca netimbrat sau neregulat introdus, potrivit art. 471 alin. (1) C. proc. civ.;

– respingerea apelului introdus de o persoană fără calitate procesuală, neparticipantă la judecata în prima instanță [art. 478 alin. (3) C. proc. civ.];

– respingerea apelului ca inadmisibil deoarece hotărârea pe care o atacă nu poate fi apelată;

– constatarea perimării apelului, conform art. 416 C. proc. civ.

Hotărârile date de către instanța de apel pot fi supuse, în primul rând, căii de atac a recursului, potrivit art. 483 alin. (1) C. proc. civ., indiferent de soluția la care s-a oprit instanța de apel.

Împotriva hotărârilor date de instanța de apel mai poate fi exercitată revizuirea, potrivit art. 509 C. proc. civ. De asemenea, ele pot face obiectul unei cereri de îndreptare, lămurire sau completare[2].

[1] A se vedea G. Boroi, *op. cit.*, p. 41.

[2] *Idem*, p. 42.

Capitolul al VI-lea. Recursul

Secțiunea 1. Noțiuni introductive

Recursul este o cale de atac extraordinară, de reformare și, în principiu, nesuspensivă de executare, care poate fi exercitată împotriva hotărârilor date în apel, celor date, potrivit legii, fără drept de apel, precum și împotriva altor hotărâri în cazurile expres prevăzute de lege[1].

Recursul este o cale de atac extraordinară limitată numai la efectuarea controlului judiciar în drept asupra judecății efectuată de instanța sau organul de jurisdicție a cărei hotărâre se atacă.

În sistemul nostru de drept recursul ocupă un loc aparte, în sensul că se situează în categoria căilor extraordinare de atac, fără a implica, în esența sa, o reluare a judecății. Este de reținut că, în principiu, calea de atac a recursului se exercită împotriva hotărârilor susceptibile de a fi supuse executării silite; drept urmare, în cazul exercitării sale, executarea silită a hotărârii atacate, prin efectul legii sau la cererea părții interesate, este sau poate fi suspendată (art. 484 C. proc. civ.).

Potrivit textului de lege menționat, recursul suspendă de drept executarea hotărârii în cauzele privitoare la strămutarea de hotare, desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege.

La cererea recurentului formulată în condițiile art. 83 alin. (2) și (3) C. proc. civ., instanța sesizată cu judecarea recursului poate dispune, motivat, suspendarea hotărârii atacate cu recurs în alte cazuri decât cele la care se referă alin. (1) al art. 484 C. proc. civ.

Cererea se depune direct la instanța de recurs, alăturându-se o copie certificată de pe cererea de recurs și dovada depunerii cauțiunii prevăzute la art. 718 C. proc. civ. În cazul în care cererea se face înainte de a ajunge dosarul la instanța de recurs, se va alătura și o copie legalizată de pe dispozitivul hotărârii atacate cu recurs.

Cererea de suspendare a executării se judecă în camera de consiliu, cu citarea părților printr-un agent procedural al instanței sau prin alt salariat al acesteia ori prin modalitățile prevăzute la art. 154 alin. (4) și (5) C. proc. civ., după cum urmează:

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 382; M. Lohănel, *Recursul în procesul civil*, Ed. Hamangiu, București, 2011.

– de un complet anume constituit, format din 3 judecători, în condițiile legii, în cazul în care cererea s-a depus înainte de ajungerea dosarului la instanța de recurs;

– de completul de filtru, după ce acesta a fost desemnat, în cazurile prevăzute la art. 493 C. proc. civ.;

– de completul care judecă recursul pe fond, în cazul în care s-a fixat termen în ședință publică.

Termenul de judecată, pentru care se face citarea, se stabileşte astfel încât să nu treacă mai mult de 10 zile de la primirea cererii de suspendare. Completul se pronunță, în cel mult 48 de ore de la judecată, printr-o încheiere motivată, care este definitivă.

La judecata cererii de suspendare părțile trebuie să fie reprezentate de avocat sau, când este cazul, de consilierul juridic. Pentru motive temeinice, instanța de recurs poate reveni asupra suspendării acordate.

Cât priveşte controlul judiciar propriu-zis care urmează a fi efectuat în urma exercitării căii de atac a recursului, reținem că este limitat numai la chestiuni de drept. Aceasta pe motiv că judecarea în fapt a cauzei a parcurs deja două grade de jurisdicție: judecata în primă instanță şi judecata în apel.

Recursul este o cale de atac ce implică o desfăşurare normală a procesului civil, în sensul că se efectuează într-un termen fix şi scurt şi împiedică totodată ca hotărârea atacată să fie pusă în executare. Este de reținut totodată că recursul nu provoacă un control integral din partea instanței de recurs, ci numai un control parțial, adică numai în drept.

Având în vedere faptul că recursul constituie o cale de atac pentru nulități de drept, justificarea sa apare ca fiind necesară şi indispensabilă. Aşa fiind, recursul apare ca o garanție menită să asigure o interpretare şi aplicare corectă a legilor. Aceasta se justifică şi se impune atât în interesul părților litigante, cât şi ale societății în general.

Secțiunea a 2-a. Elementele recursului

§1. Obiectul și felurile recursului

Obiectul recursului este constituit din hotărârile susceptibil de a fi supuse controlului judiciar în ceea ce priveşte legalitatea lor prin intermediul acestei căi de atac. În acest sens, trebuie să avem în vedere şi să reținem care sunt hotărârile ce pot fi atacate şi, respectiv, pe cele care nu sunt susceptibile de a fi atacate prin intermediul recursului.

În art. 483 alin. (1) C. proc. civ. se prevede că hotărârile date în apel, cele date, potrivit legii, fără drept de apel, precum şi alte hotărâri în cazurile expres prevăzute de lege sunt supuse recursului.

Având în vedere definiţia recursului putem preciza că, dintre **hotărârile judecătoreşti care pot forma obiectul recursului**, trebuie menţionate în primul rând hotărârile pronunţate în apel, indiferent de soluţia la care s-a oprit instanţa de apel (fie că a admis, fie că a respins apelul) şi indiferent dacă prin hotărârea supusă controlului judiciar s-a rezolvat sau nu fondul cauzei ori doar un incident procedural. În ipoteza în care apelul a fost anulat ca netimbrat ori a fost respins ca tardiv sau ca nemotivat, recursul poate fi exercitat numai în legătură cu viciile procedurale la care am făcut referire şi nu cu privire la fondul hotărârii atacate[1].

Trebuie adăugat că hotărârile pronunţate în contestaţie în anulare şi revizuire pot face obiectul recursului în măsura în care hotărârile supuse controlului judiciar pe aceste căi sunt susceptibile de a fi atacate cu recurs, aşa cum rezultă din prevederile art. 508 alin. (4) şi art. 513 alin. (5) C. proc. civ. Pot face obiectul recursului şi hotărârile pronunţate asupra contestaţiei la titlu în ipoteza reglementată de art. 717 alin. (2) C. proc. civ.

În al doilea rând, în anumite cazuri, legea suprimă dreptul de apel, stabilind ca hotărârile ce urmează a fi pronunţate să fie susceptibile numai de recurs. De exemplu: hotărârea prin care se ia act de renunţarea la pretenţii (art. 410 C. proc. civ.); hotărârea dată în baza recunoaşterii pretenţiilor [art. 437 alin. (1) C. proc. civ.]; hotărârea de perimare (art. 421 C. proc. civ.); hotărârea de expedient (art. 440 C. proc. civ.)[2].

În al treilea rând, pot fi atacate cu recurs hotărârile pronunţate fie de instanţe, fie de organe cu activitate jurisdicţională din afara sistemului instanţelor judecătoreşti, în cazurile expres prevăzute de lege. De exemplu, hotărârile secţiilor CSM în materie disciplinară (art. 51 din Legea nr. 317/2004) sau hotărârile pronunţate de Curtea de Apel Bucureşti asupra contestaţiilor formulate în condiţiile Legii nr. 503/2004 privind redresarea financiară şi falimentul societăţilor de asigurare[3].

Nu pot face obiectul recursului, potrivit dispoziţiilor art. 483 alin. (2) C. proc. civ., în primul rând, hotărârile pronunţate în primă instanţă de judecătorii în cererile prevăzute la art. 94 pct. 1 lit. a)-i) C. proc. civ. Totodată, nu pot fi atacate cu recurs hotărârile pronunţate în cererile privind navigaţia

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 666.

[2] A se vedea Jud. Mediaş, sent. civ. nr. 886/1996, cu notă aprobativă de O. Haneş, Gh. Stoica şi notă critică B. Diamant, V. Lunceanu, în Dreptul nr. 6/1996, p. 100-103.

[3] A se vedea V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 382; I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 667.

civilă şi activitatea în porturi, conflictele de muncă[1] şi de asigurări sociale, în materie de expropriere, în cererile privind repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare, precum şi în alte cereri evaluabile în bani în valoare de până la 500.000 lei inclusiv[2].

De asemenea, nu sunt supuse recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului. De exemplu, hotărârea pronunțată asupra validării popririi executorii (art. 790 C. proc. civ.); hotărârea de partaj în situațiile reglementate de art. 994 C. proc. civ.; hotărârea dată în soluționarea unei cereri de ordonanță președințială (art. 999 C. proc. civ.); hotărârea pronunțată în rezolvarea cererilor posesorii [art. 1003 alin. (3) C. proc. civ.] hotărârile pronunțate în soluționarea cererilor de evacuare [art. 1041 alin. (5) C. proc. civ.]. La acestea putem adăuga şi exemple reglementate de alte acte normative: hotărârile date în materie de adopție [art. 74 alin. (5) din Legea nr. 273/2004]; hotărârile pronunțate în materia brevetelor de invenție [art. 49 alin. (2) şi art. 57 alin. (2) din Legea nr. 64/1991]; hotărârile date în baza Legii nr. 62/2011 a dialogului social [art. 16 alin. (1)] etc.

Trebuie să menționăm şi hotărârile care nu sunt supuse niciunei căi de atac, aşa numitele hotărâri *infailibile*[3]. De exemplu, hotărârea prin care instanța se declară necompetentă [art. 132 alin. (3) C. proc. civ.]. Sau, hotărârile definitive, care, de asemenea, nu sunt supuse nici apelului, nici recursului: hotărârile prin care se rezolvă conflictele de competență [art. 135 alin. (4) C. proc. civ.]; hotărârile date asupra strămutării judecății [art. 144 alin. (2) C. proc. civ.] etc.

În ceea ce priveşte **încheierile premergătoare** pronunțate de instanța a cărei hotărâre poate fi atacată cu recurs, acestea sunt, în principiu, atacabile cu recurs odată cu fondul, cum este încheierea prin care se constată că perimarea nu a intervenit, într-o cauză care va fi finalizată printr-o hotărâre supusă recursului [art. 421 alin. (1) C. proc. civ.].

Există şi încheieri care pot fi atacate separat cu recurs. De exemplu, încheierea prin care s-a dispus suspendarea procesului [art. 414 alin. (1) C. proc. civ.].

În fine, există încheieri care nu sunt supuse niciunei căi de atac, deci, nici recursului: încheierea prin care s-a încuviințat sau s-a respins abținerea,

---

[1] A se vedea C. Negruțiu, C. Roşu, *Efectele exercitării apelului drept singura cale de atac în cazul conflictelor individuale de muncă*, în Dreptul nr. 10/2013, p. 143-152.

[2] Potrivit art. XVIII din Legea nr. 2/2013, în perioada 15 februarie 2013-31 decembrie 2015 nu pot face obiectul recursului hotărârile pronunțate în soluționarea cererilor evaluabile în bani în valoare de până la 1.000.000 lei inclusiv.

[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, 2013*, vol. II, *op. cit.*, p. 247.

cea prin care s-a încuviințat recuzarea, precum și încheierea prin care s-a respins recuzarea în cazul prevăzut la art. 48 alin. (3) C. proc. civ. [art. 53 alin. (2) C. proc. civ.]; încheierea de numire a arbitrului de către instanța judecătorească [art. 561 alin. (2) C. proc. civ.]; încheierea prin care instanța admite cererea de încuviințare a executării silite [art. 665 alin. (6) C. proc. civ.] etc.

Recursul incident și recursul provocat se pot exercita la fel ca în cazurile prevăzute pentru apel la art. 472 și art. 473 C. proc. civ., care se aplică în mod corespunzător[1].

§2. Subiectele recursului

Hotărârile judecătorești își produc efectele numai între părțile care au luat parte la judecata pricinii. Așadar, în faza judecății în recurs cadrul procesului cu privire la părți, odată fixat nu poate fi mărit, dar nici micșorat. Niciuneia din părți nu i se poate răpi dreptul de a recura hotărârea pronunțată în defavoarea sa, după cum niciunei persoane din afara procesului nu i se poate permite să se judece direct în fața instanței de recurs, fără a se judeca mai întâi în fața instanțelor de fond.

Dreptul de a exercita calea de atac a recursului îl au numai părțile de la judecata în fond, care poartă denumirea de recurent și intimat.

Poate avea calitatea de recurent oricare dintre părțile de la judecata în fond, indiferent de poziția procesuală pe care au avut-o. O poziție aparte o ocupă intervenientul accesoriu, al cărui recurs va fi considerat neavenit dacă partea în favoarea căreia a intervenit nu a declarat și ea recurs[2].

În cazul în care reclamantul, căruia i s-a admis cererea, nu a declarat apel împotriva sentinței, nu poate să exercite recurs împotriva deciziei prin care s-a respins apelul declarat de cealaltă parte[3].

Atunci când, în urma rejudecării fondului în apel, au fost admise atât cererea principală, cât și cererea de chemare în garanție formulată de pârâtul de la prima instanță, recursul chematului în garanție, dacă nu privește exclusiv raportul de garanție, va repune în discuție și cererea principală, astfel încât efectele admiterii lui se vor extinde și față de cel ce a formulat cererea de chemare în garanție, chiar dacă acesta nu a declarat

---

[1] Pentru detalii, a se vedea C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Recursul incident și recursul provocat reglementate de Noul Cod de procedură civilă prin preluarea instituțiilor omonime din procedura căii ordinare a apelului*, în Dreptul nr. 11/2011, p. 43-48.

[2] A se vedea C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 429/1998, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1997*, p. 295-296.

[3] C.A. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 826/1996, în *idem*, p. 296-297.

recurs. Dacă, însă, instanța de apel a respins cererea principală și pe cale de consecință, cererea de chemare în garanție a pârâtului de la prima instanță a fost respinsă ca lipsită de interes, iar recursul reclamantului de la prima instanță se admite, cu ocazia rejudecării fondului după casare, instanța trebuie să pună în discuție și cererea de chemare în garanție.

Cererea de recurs poate fi introdusă și de unele persoane care nu au participat la judecata în fond.

De exemplu, dobânditorul cu titlu particular al unui drept sau bun ce formează obiectul litigiului poate uza de calea recursului, dacă transmiterea a avut loc după pronunțarea hotărârii; creditorii chirografari pot declara recurs dacă debitorul lor nu a exercitat calea de atac, cu excepția hotărârii pronunțate în pricini cu caracter strict personal; în materie necontencioasă, calea de atac poate fi exercitată de orice persoană interesată, chiar dacă nu a participat la dezlegarea pricinii; succesorii universali sau cu titlu universal, dacă transmisiunea a avut loc după pronunțarea hotărârii, pot și ei introduce recurs[1].

Potrivit art. 92 alin. (4) C. proc. civ., procurorul poate, în cauzele în care se urmărește apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege, să exercite căi de atac, deci inclusiv recursul. Având în vedere dispoziția menționată, procurorul poate introduce recurs chiar dacă nu a pornit acțiunea civilă, precum și atunci când a participat la judecată, în condițiile legii.

§3. Cauza recursului (motivele de casare)

Pentru a putea fi exercitată această cale de atac, este necesar ca recurentul să-și sprijine cererea pe cel puțin unul din motivele expres și limitativ prevăzute de lege.

Casarea unor hotărâri se poate cere numai pentru următoarele motive de nelegalitate, motive care nu pot fi primite decât dacă ele nu au putut fi invocate pe calea apelului sau în cursul judecării apelului ori, deși au fost invocate în termen, au fost respinse sau instanța a omis să se pronunțe asupra lor:

a) când instanța nu a fost alcătuită potrivit dispozițiilor legale

Motivul acesta vizează situațiile în care instanța a fost alcătuită cu încălcarea dispozițiilor legale privind compunerea și constituirea acesteia.

[1] A se vedea G. Boroi, *op. cit.*, p. 47.

Instanța este greșit alcătuită atunci când numărul de judecători este necorespunzător, fie că au participat mai mulți sau mai puțini judecători decât prevedea legea. Modul în care a fost alcătuită instanța se poate stabili prin verificarea primei părți a hotărârii, care cuprinde și numele judecătorilor ce au participat la soluționarea pricinii, precum și semnăturile acestora aflate la sfârșitul hotărârii.

Instanța este greșit alcătuită și atunci când la judecată a participat un judecător incompatibil sau unul recuzat[1].

Hotărârea este lovită de nulitate și în situația în care s-a pronunțat fără concluziile procurorului, deși, pentru pricina respectivă, legea prevedea obligativitatea participării procurorului.

b) dacă hotărârea a fost pronunțată de alt judecător decât cel care a luat parte la dezbaterea pe fond a procesului sau de un alt complet de judecată decât cel stabilit aleatoriu pentru soluționarea cauzei ori a cărui compunere a fost schimbată, cu încălcarea legii

Motivul constituie manifestarea principiului continuității, așa cum este el reglementat în sistemul nostru de drept. Legea cere numai ca hotărârea să fie pronunțată de către judecătorii în fața cărora au avut loc dezbaterile pe fond.

Acest caz de nulitate este aplicabil atât dispozitivului întocmit cu ocazia pronunțării minutei, cât și hotărârii redactate ulterior, deoarece nu este permis ca un complet să pronunțe hotărârea, iar altul să o redacteze și să o semneze[2].

Verificarea acestui mod de casare se face astfel: dacă pronunțarea hotărârii a avut loc la termenul la care s-a dezbătut pricina pe fond, se confruntă preambulul hotărârii cu semnăturile judecătorilor de pe minută și de pe hotărârea redactată ulterior; când pronunțarea a fost amânată se confruntă încheierea de ședință cu minuta și hotărârea redactată ulterior, cu mențiunea că lipsa încheierii de dezbateri, atrage nulitatea hotărârii.

c) când hotărârea a fost dată cu încălcarea competenței de ordine publică a altei instanțe, invocată în condițiile legii

Textul are în vedere nu numai competența jurisdicțională, ci și competența generală. Competența generală, competența materială și competența teritorială exclusivă au caracter absolut, de ordine publică. Însă nu toate cele trei forme de competență absolută se supun aceluiași regim juridic în

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 385.
[2] A se vedea I. Leș, *Principii și instituții*, vol. II, p. 392.

privința condițiilor de invocare a excepțiilor în caz de încălcare a normelor care le reglementează.

Astfel, necompetența generală poate fi invocată de orice parte interesată sau de instanță din oficiu, în orice fază a procesului, chiar în recurs. Necompetența materială și teritorială de ordine publică trebuie invocată de părți ori de către judecător la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate în fața primei instanțe[1]. Aceasta din urmă poate constitui motiv de casare numai dacă a fost invocată în condițiile prevăzute de art. 130 alin. (2) C. proc. civ.

d) când instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești

Motivul de casare se referă la situația în care, prin hotărârea recurată, instanța a depășit atribuțiile autorității judecătorești, intrând în cele ale autorității legislative sau executive.

Acest motiv de casare, care este de ordine publică, nu trebuie interpretat extensiv. El nu poate fi invocat dacă instanța a cărei hotărâre este atacată, fără a impieta asupra atribuțiilor autorității legislative sau executive, și-a atribuit o serie de prerogative procedurale pe care legea nu i le recunoaște sau a încălcat principiile generale ori alte norme juridice.

e) când, prin hotărârea dată, instanța a încălcat regulile de procedură a căror nerespectare atrage sancțiunea nulității

Casarea hotărârii pentru acest motiv se poate obține în mod diferit, după cum s-a încălcat o normă procedurală cu caracter imperativ, când sancțiunea este nulitatea absolută, ori o normă procedurală cu caracter dispozitiv, când sancțiunea este nulitatea relativă.

Nulitatea absolută poate fi invocată de orice persoană interesată în orice stadiu al procesului, pe când nulitățile relative nu vor putea fi invocate direct prin intermediul recursului. În mod excepțional și unele nulități relative pot fi invocate direct prin cererea de recurs; e vorba de acele situații în care partea interesată nu a avut posibilitatea să le invoce înaintea instanței a cărei hotărâre o atacă sau în cazurile în care, deși au fost invocate în fața instanței de fond, aceasta le-a respins ori a omis să se pronunțe asupra lor.

f) când hotărârea nu cuprinde motivele pe care se întemeiază sau când cuprinde motive contradictorii ori numai motive străine de natura cauzei

Instanța de judecată are obligația de a arăta motivele de fapt și de drept care au format convingerea instanței, precum și motivele pentru care au fost

[1] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 113/2013, www.juridice.ro.

înlăturate cererile părților. Dacă nu se respectă aceste condiții, hotărârea poate fi casată[1].

Viciile motivării unei hotărâri se împart în două mari categorii: lipsa motivării şi motivarea insuficientă.

Motivarea unei hotărâri trebuie să fie clară, precisă, să se refere la probele administrate şi să răspundă în fapt şi în drept la toate pretențiile formulate de către părți.

Când lipseşte motivarea soluției din dispozitiv sau când aceasta este superficială, ori cuprinde considerente străine de pricina respectivă constituie motiv de casare a hotărârii.

g) când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat

Acest motiv de casare este de ordine publică şi apare ca noutate comparativ cu vechea reglementare. Fiind motiv de casare de ordine publică (la fel ca şi excepția autorității lucrului judecat), poate fi invocat de oricare dintre părți, de procuror sau de instanță din oficiu.

h) când hotărârea a fost dată cu încălcarea sau aplicarea greşită a normelor de drept material

Prin acest motiv de casare este avută în vedere încălcarea oricărui gen de norme de drept material, atât cele cu caracter imperativ, cât şi cele cu caracter dispozitiv[2].

Sunt vizate diverse ipoteze. De pildă, când se aplică o normă juridică străină situației de fapt; aplicarea unei norme generale în locul unei norme cu caracter special; interpretarea greşită a unui text de lege etc.[3]

Pentru a face posibilă admiterea recursului în baza art. 488 alin. (1) pct. 8 C. proc. civ., încălcarea sau aplicarea greşită a normei de drept material trebuie să se reflecte în dispozitivul hotărârii atacate[4].

---

[1] A se vedea C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 465/1998, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 299-300.

[2] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 687.

[3] *Ibidem.*

[4] A se vedea C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 1363/1997, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 290-291.

Secțiunea a 3-a. Sesizarea instanței de recurs

§1. Instanța competentă

În conformitate cu art. 483 alin. (3) C. proc. civ., recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, care urmărește examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Se instituie, astfel, o plenitudine de jurisdicție a instanței supreme în materia recursului, menită, totodată, să permită realizarea unei practici judiciare unitare la nivelul întregii țări.

Legiuitorul permite ca recursul să fie soluționat și de alte categorii de instanțe, în speță tribunalele și curțile de apel, așa cum se desprinde din analiza art. 95 pct. 3 și art. 96 pct. 3 C. proc. civ. coroborate cu art. 483 alin. (4) C. proc. civ., potrivit căruia, în cazurile anume prevăzute de lege, recursul se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată.

§2. Termenul de recurs

Potrivit art. 485 alin. (1) C. proc. civ., termenul de recurs este de 30 de zile de la comunicarea hotărârii, dacă legea nu dispune altfel. Termenul de recurs curge de la comunicarea hotărârii, chiar atunci când aceasta a fost făcută odată cu încheierea de încuviințare a executării silite.

Dacă o parte face recurs înainte de comunicarea hotărârii, aceasta se socotește comunicată la data depunerii cererii de apel. Pentru procuror, termenul de recurs curge de la pronunțarea hotărârii, în afară de cazurile în care procurorul a participat la judecarea cauzei, când termenul de apel curge de la comunicarea hotărârii.

Calculul termenului de recurs se face pe zile libere [art. 181 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ.]. Termenul de recurs este un termen de procedură legal, imperativ și absolut. Fiind un termen legal, în principiu, este un termen fix, însă art. 490 alin. (2) C. proc. civ. coroborat cu art. 471 alin. (5) C. proc. civ. surprinde ipoteza în care, dacă cererea de recurs nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, pentru modificarea sau completarea acesteia, președintele instanței la care se depune cererea poate prelungi termenul de recurs sau, eventual, de motivare a recursului cu cel mult 5 zile.

Termenul de 30 zile este un termen de drept comun și începe să curgă de la comunicarea hotărârii, chiar dacă părțile iau cunoștință de conținutul dispozitivului înainte de comunicare, putând totuși să declare recurs din acel

moment. Prin urmare partea care declară recursul mai înainte ca hotărârea să-i fie comunicată este prezumată că îi cunoaşte conținutul şi a renunțat la această formă procedurală.

În principiu, termenul de recurs curge continuu de la prima până la ultima zi, fără a putea fi însă întrerupt. Însă, la fel ca în cazul apelului, termenul de recurs se întrerupe prin moartea părții care are interes să facă recurs. În acest caz se face din nou o singură comunicare a hotărârii, la cel din urmă domiciliu al părții, pe numele moştenirii, fără să se arate numele şi calitatea fiecărui moştenitor. Termenul de recurs va începe să curgă din nou de la data comunicării.

Pentru moştenitorii incapabili, cei cu capacitate restrânsă sau dispăruți ori în caz de moştenire vacantă, termenul va curge din ziua în care se va numi tutorele, curatorul sau administratorul provizoriu, după caz. Recursul nu constituie prin el însuşi un act de acceptare a moştenirii.

Termenul de recurs se întrerupe şi prin moartea mandatarului căruia i s-a făcut comunicarea. În acest caz se va face o nouă comunicare părții, la domiciliul ei, iar termenul de recurs va începe să curgă din nou de la această dată.

Pentru procuror termenul de recurs începe să curgă de la comunicarea hotărârii sau de la pronunțarea ei, după cum a participat sau nu la judecată.

Termenul de recurs este un termen legal peremptoriu, astfel încât nerespectarea lui atrage sancțiunea decăderii părții din dreptul de a mai exercita recursul, hotărârea devenind definitivă pe data expirării termenului de recurs.

Partea decăzută din dreptul de a exercita recursul poate solicita instanței repunerea în termen, dovedind că a fost împiedicată dintr-un motiv mai presus de voința ei, temeinic justificat[1]. În termen de 30 zile de la încetarea împiedicării partea va solicita repunerea în termen, formulând şi cererea de recurs. Chiar dacă cererea se depune la instanța a cărei hotărâre se atacă, rezolvarea cererii de repunere în termen este de competența instanței de recurs, deoarece această cerere are caracterul unui incident procedural.

§3. Cererea de recurs şi depunerea recursului

În conformitate cu art. 486 alin. (1) C. proc. civ., cererea de recurs va cuprinde următoarele elemente:

---

[1] A se vedea C.A. Bucureşti, s. a IV-a civ., dec. nr. 70/1995, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 308.

a) numele şi prenumele, domiciliul sau reşedinţa părţii în favoarea căreia se exercită recursul, numele, prenumele şi domiciliul profesional al avocatului care formulează cererea ori, pentru persoanele juridice, denumirea şi sediul lor, precum şi numele şi prenumele consilierului juridic care întocmeşte cererea. Prezentele dispoziţii se aplică şi în cazul în care recurentul locuieşte în străinătate. Este admis să se indice numai numele recurentului, dar dacă şi-a schimbat între timp domiciliul urmează a se indica şi noul domiciliu, precum şi persoana obligată să primească acte de procedură[1]. În cazul când a existat o coparticipare procesuală, este recomandabil să se indice şi numele intimatului, mai ales atunci când recursul este introdus numai împotriva unora din părţile adverse.

Atunci când cererea de recurs este făcută personal de către parte sau de soţ ori o rudă până la gradul al doilea inclusiv [în conformitate cu art. 13 alin. (2) C. proc. civ.] se va menţiona că partea sau mandatarul este licenţiat în drept, alăturându-se dovada calităţii de reprezentant şi cea referitoare la studii.

b) numele şi prenumele, domiciliul sau reşedinţa ori, după caz, denumirea şi sediul intimatului;

c) indicarea hotărârii care se atacă. Hotărârea care se atacă sau obiectul cererii de recurs trebuie să fie individualizată prin arătarea instanţei care a pronunţat-o, numărul ei şi data pronunţării.

d) motivele de nelegalitate pe care se întemeiază recursul şi dezvoltarea lor sau, după caz, menţiunea că motivele vor fi depuse printr-un memoriu separat. Motivarea se poate face în chiar cererea de recurs, dar şi printr-un memoriu făcut separat, caz în care se va face această menţiune în cererea de recurs. Cererea de recurs va cuprinde arătarea motivelor de recurs şi dezvoltarea lor. Legea nu prevede o anumită ordine a motivelor sau o anumită formă de prezentare.

Termenul pentru depunerea motivelor se calculează de la comunicarea hotărârii, chiar dacă recursul s-a făcut mai înainte. Deci, există un singur termen atât pentru introducerea recursului cât şi pentru motivarea acestuia, atunci când termenul de recurs curge de la comunicarea hotărârii. Recursul este nul dacă nu a fost motivat în termenul legal, cu excepţia cazului în care instanţa de recurs ar putea reţine din oficiu motivele de ordine publică. Indicarea greşită a motivelor de recurs nu atrage nulitatea recursului, dacă dezvoltarea acestora face posibilă încadrarea lor într-unul din motivele prevăzute de art. 488 C. proc. civ.

---

[1] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 395; G. Boroi, *op. cit.*, p. 56.

e) semnătura părții sau a mandatarului părții în cazul prevăzut la art. 13 alin. (2) C. proc. civ., a avocatului sau, după caz, a consilierului juridic. Se impune și este justificată nulitatea unei cereri de recurs pentru lipsa semnăturii, după ce anterior s-a acordat recurentului un termen pentru a îndeplini această cerință legală, iar acesta, deși a confirmat primirea citației pentru termenul acordat, nu s-a conformat dispozițiilor privind îndeplinirea cerinței legale a semnării recursului[1].

La cererea de recurs se vor atașa dovada achitării taxei de timbru, conform legii, precum și împuternicirea avocațială sau, după caz, delegația consilierului juridic.

Mențiunile prevăzute la alin. (1) lit. a) și c)-e) ale art. 486 C. proc. civ., precum și cerințele menționate la alin. (2) ale aceluiași articol sunt prevăzute sub sancțiunea nulității. Dispozițiile art. 82 alin. (1), art. 83 alin. (3) și ale art. 87 alin. (2) C. proc. civ. rămân aplicabile.

Potrivit art. 490 alin. (1) C. proc. civ., cererea de recurs și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, sub sancțiunea nulității[2]. Dispozițiile art. 471 C. proc. civ. se aplică în mod corespunzător. Termenul prevăzut la art. 471 alin. (5) C. proc. civ. se dublează în cazul recursului. Întâmpinarea trebuie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul sau consilierul juridic al recurentului. Prin aceste acte de procedură se va menționa dacă recurentul, respectiv intimatul este de acord ca recursul, atunci când este admisibil în principiu, să fie soluționat de către completul de filtru prevăzut la art. 493 C. proc. civ.

La cererea de recurs se atașează un număr de copii de pe aceasta, egal cu numărul intimaților.

Cererea de recurs, sub sancțiunea nulității, se timbrează în condițiile legii și trebuie să i se anexeze, dacă este cazul, înscrisurile noi.

Principalul efect al introducerii cererii de recurs constă în învestirea instanței de recurs cu soluționarea acestei căi de atac.

---

[1] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 6146/2012, www.juridice.ro.

[2] Referitor la sancțiunea nulității prevăzută de art. 302 C. proc. civ. 1865 (corespondentul art. 490 alin. (1) noul C. proc. civ.), Curtea Constituțională (prin decizia nr. 737/2008) a admis excepția de neconstituționalitate cu care a fost sesizată și a statuat că dispozițiile articolului menționat sunt neconstituționale în ceea ce privește prevederea *sub sancțiunea nulității*. A se vedea și C. Roșu, A. Fanu-Moca, *Câteva considerații în legătură cu depunerea recursului în procesul civil în contextul creat prin decizia nr. 737/2008 a Curții Constituționale*, în Dreptul nr. 1/2009, p. 131-137.

Secțiunea a 4-a. Judecarea recursului

§1. Procedura de filtrare a recursurilor la Înalta Curte de Casație și Justiție

Când recursul este de competența Înaltei Curți de Casație şi Justiție, potrivit art. 493 C. proc. civ., se recurge la procedura de filtrare a recursurilor. În acest sens, preşedintele instanței sau preşedintele de secție ori, după caz, persoana desemnată de aceştia, primind dosarul de la instanța a cărei hotărâre se atacă, va lua, prin rezoluție, măsuri pentru stabilirea aleatorie a unui complet format din 3 judecători, care va decide asupra admisibilității în principiu a recursului. Dispozițiile art. 475 alin. (3) C. proc. civ. sunt aplicabile, în sensul că recursurile principale, incidente şi provocate făcute împotriva aceleiaşi hotărâri vor fi repartizate la acelaşi complet de judecată. Când recursurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea recursului la completul cel dintâi învestit.

Pe baza recursului, întâmpinării, a răspunsului la întâmpinare şi a înscrisurilor noi, preşedintele completului va întocmi un raport asupra admisibilității în principiu a recursului sau va desemna un alt membru al completului ori magistratul-asistent în acest scop. Raportul trebuie întocmit în cel mult 30 de zile de la repartizarea dosarului. Raportorul nu devine incompatibil.

Se poate observa că procedura de filtrare a recursurilor este obligatorie doar în cazul recursurilor care sunt de competența Înaltei Curți de Casație şi Justiție. Este o procedură complexă în urma căreia se va decide admiterea în principiu a recursului, dacă sunt întrunite condițiile de regularitate a recursului sau respingerea recursurilor care nu îndeplinesc condițiile de regularitate.

Raportorul va verifica dacă recursul îndeplineşte cerințele de formă prevăzute sub sancțiunea nulității, dacă motivele invocate se încadrează în cele prevăzute la art. 488 C. proc. civ., dacă există motive de ordine publică ce pot fi invocate în condițiile art. 489 alin. (3) C. proc. civ. ori dacă este vădit nefondat. De asemenea, va arăta, dacă este cazul, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație şi Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului şi a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum şi poziția doctrinei în problemele de drept vizând dezlegarea dată prin hotărârea atacată.

Raportul trebuie să conțină elemente care vizează cerințele de formă ale recursului, încadrarea motivelor invocate în motivele de casare prevăzute

de art. 488 C. proc. civ., inclusiv motivele de ordine publică ce pot fi invocate în condițiile art. 489 alin. (3) C. proc. civ. De asemenea, raportul trebuie să facă referire și la caracterul vădit fondat sau vădit nefondat al recursului, caracter care trebuie fundamentat, în ultimă analiză, tot la motivele de casare invocate în cauza respectivă[1].

După analiza raportului în completul de filtru, acesta se comunică de îndată părților, care pot formula în scris un punct de vedere asupra raportului, în termen de 10 zile de la comunicare. În lipsa dovezii de comunicare a raportului și înainte de expirarea unui termen de 30 de zile de la comunicare, completul nu va putea trece la examinarea recursului, potrivit alin. (5) și (6) C. proc. civ.

Pentru soluționarea recursului prin procedura de filtrare, în cazul în care completul este în unanimitate de acord că recursul nu îndeplinește cerințele de formă, că motivele de casare invocate și dezvoltarea lor nu se încadrează în cele prevăzute la art. 488 C. proc. civ. sau că recursul este vădit nefondat, anulează sau, după caz, respinge recursul printr-o decizie motivată, pronunțată, fără citarea părților, care nu este supusă niciunei căi de atac. Decizia se comunică părților.

Dacă raportul apreciază că recursul este admisibil și toți membrii sunt de acord, iar problema de drept care se pune în recurs nu este controversată sau face obiectul unei jurisprudențe constante a Înaltei Curți de Casare și Justiție, completul se poate pronunța asupra fondului recursului, fără citarea părților, printr-o decizie definitivă, care se comunică părților. În soluționarea recursului instanța va ține seama de punctele de vedere ale părților formulate ca punct de vedere asupra raportului.

În cazul în care recursul nu poate fi soluționat potrivit alin. (5) sau (6) ale art. 493 C. proc. civ., completul va pronunța, fără citarea părților, o încheiere de admitere în principiu a recursului și va fixa termenul de judecată pe fond a recursului, de către același complet, cu citarea părților.

§2. Judecarea pe fond a recursului

Dispozițiile de procedură privind judecata în primă instanță și în apel se aplică și în instanța de recurs, în măsura în care nu sunt potrivnice celor care reglementează recursul.

[1] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. 2013, op. cit.*, p. 700.

Pentru judecarea recursului se vor îndeplini o serie de operațiuni, dintre care menționăm: verificarea depunerii în termen a cererii de recurs[1]; soluționarea excepțiilor care, dacă sunt admise, face inutilă cercetarea motivelor de casare (necompetența instanței de recurs, lipsa calității procesuale etc.); acordarea cuvântului părților. Legat de ultimul aspect, potrivit art. 495 C. proc. civ., președintele va da mai întâi cuvântul recurentului, iar apoi intimatului. Procurorul vorbește cel din urmă, în afară de cazul când este recurent. Dacă procurorul a pornit acțiunea civilă în care s-a pronunțat hotărârea atacată cu recurs, procurorului i se va da cuvântul după recurent.

Fiind o cale de atac nedevolutivă, prin care se efectuează un control judiciar al hotărârii atacate, în recurs nu se pot produce noi probe, cu excepția înscrisurilor noi, care pot fi depuse, sub sancțiunea decăderii, odată cu cererea de recurs, respectiv odată cu întâmpinarea. În ipoteza în care recursul urmează să fie soluționat în ședință publică, pot fi depuse și alte înscrisuri noi până la primul termen de judecată.

În legătură cu probele noi în recurs trebuie făcute câteva precizări. În primul rând, trebuie enunțată regula inadmisibilității probelor noi în recurs. De la această regulă este admisă o excepție, care stabilește înscrisurile noi, ca singurul mijloc de dovadă în soluționarea acestei căi de atac.

În al doilea rând, trebuie să se facă distincție între probele noi care pot fi administrate pentru soluționarea căii de atac a recursului, în sensul respingerii sau admiterii în principiu, când sunt admise doar înscrisuri noi și soluționarea procesului în ipoteza admiterii recursului și judecării sau rejudecării fondului după casarea cu reținere ori cu trimitere, ipoteză în care, potrivit art. 501 alin. (4) C. proc. civ., sunt admisibile orice probe prevăzute de lege[2].

La judecarea recursului, precum și la rejudecarea procesului după casarea hotărârii de către instanța de recurs, dispozițiile art. 481 C. proc. civ. sunt aplicabile în mod corespunzător, în sensul că recurentului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai rea decât aceea din hotărârea atacată, în afară de cazul în care el consimte expres la aceasta sau în cazurile anume prevăzute de lege.

---

[1] În legătură cu depunerea peste termen a recursului, aceasta poate să nu fie sancționată, art. 485 alin. (2) C. proc. civ. dispunând că „dacă intimatul nu a invocat prin întâmpinare sau din dosar nu reiese că recursul a fost depus peste termen, el se va socoti în termen", prin aceasta intervenind decăderea intimatului din dreptul de a invoca tardivitatea recursului (I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 281).

[2] A se vedea I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 284; D. ATASIEI, H. ȚIȚ, *Mica reformă în justiție*, Ed. Hamangiu, București, 2010, p. 92-94.

§3. Soluțiile instanței de recurs

Ca rezultat al judecării recursului instanța competentă poate da o hotărâre de confirmare sau una de infirmare, de casare a hotărârii atacate. În cazurile de respingere a recursului, de anulare sau dacă se constată perimarea sa, hotărârea devine definitivă în mod absolut.

Potrivit art. 496 alin. (1) C. proc. civ., în cazul în care recursul a fost declarat admisibil în principiu, instanța, verificând toate motivele invocate și judecând recursul, îl poate admite, îl poate respinge sau anula ori poate constata perimarea lui. Deși numai instanța supremă declară recursul admisibil în principiu, se consideră că aceste prevederi sunt aplicabile în privința tuturor categoriilor de instanțe care au competența de a soluționa această cale de atac.

În ipoteza în care recursul este admis, hotărârea atacată poate fi casată, în întregime sau parțial, după caz [art. 496 alin. (2) C. proc. civ.].

În ipoteza casării hotărârii atacate, în funcție de instanța competentă să soluționeze calea de atac, vor funcționa două reguli distincte. Astfel, dacă Înalta Curte de Casație și Justiție este competentă să soluționeze recursul (ca instanță de drept comun în materie), aceasta, potrivit art. 497 C. proc. civ., va trimite cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480 alin. (3) C. proc. civ., primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii. În cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă.

În schimb, în conformitate cu prevederile art. 498 C. proc. civ., în cazul în care competența de soluționare a recursului aparține tribunalului sau curții de apel și s-a casat hotărârea atacată, rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța de recurs, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, situație în care se pronunță o singură decizie, fie la un alt termen stabilit în acest scop.

Tribunalele și curțile de apel vor casa cu trimitere, o singură dată în cursul procesului, în cazul în care instanța a cărei hotărâre este atacată cu recurs a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului sau judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât și la dezbaterea fondului. În vederea rejudecării, cauza se trimite la instanța care

a pronunțat hotărârea casată ori la altă instanță de același grad cu aceasta, din aceeași circumscripție. Dispozițiile art. 497 C. proc. civ. se aplică în mod corespunzător, în caz de necompetență, de depășire a atribuțiilor puterii judecătorești și de încălcare a autorității de lucru judecat.

La soluțiile pe care le-am analizat trebuie să o adăugăm și pe cea a respingerii cererii de recurs ca inadmisibilă, care poate interveni în ipoteza în care instanța de recurs (indiferent de gradul ei) constată necompetența instanței care a pronunțat hotărârea atacată, competente fiind alte autorități ale statului (fără atribuțiuni jurisdicționale) sau instanțe străine[1].

În ceea ce privește cuprinsul hotărârii instanței de recurs, în special motivarea acesteia, art. 499 C. proc. civ. dispune că va cuprinde în considerente numai motivele de casare invocate (atât cele invocate de părți, cât și cele invocate de instanță din oficiu) și analiza acestora, arătându-se de ce s-au admis ori, după caz, s-au respins. În cazul în care recursul se respinge fără a fi cercetat în fond ori se anulează sau se constată perimarea lui, hotărârea de recurs va cuprinde numai motivarea soluției, fără a se evoca și analiza motivelor de casare.

§4. Efectele pe care le produc hotărârile pronunțate de instanța de recurs

Hotărârea casată nu are nicio putere. Actele de executare sau de asigurare făcute în temeiul unei asemenea hotărâri sunt desființate de drept, dacă instanța de recurs nu dispune altfel. Instanța va constata aceasta, din oficiu, prin dispozitivul hotărârii de casare.

Hotărârea instanței de recurs produce o serie de efecte și cu privire la judecata în fond după casare. Astfel, în caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru instanța care judecă fondul. În jurisprudență s-a statuat că în caz de casare cu trimitere, instanța care urmează să rejudece trebuie să procedeze numai în sensul și în limitele stabilite prin hotărârea instanței superioare, pentru rest cauza intrând în puterea lucrului judecat[2].

Când hotărârea a fost casată pentru încălcarea regulilor de procedură, judecata va reîncepe de la actul anulat.

După casare, instanța de fond va judeca din nou, în limitele casării și ținând seama de toate motivele invocate înaintea instanței a cărei hotărâre a fost casată.

---

[1] V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 393.

[2] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 1268/2012, www.juridice.ro.

Reamintim că potrivit art. 501 alin. (4) C. proc. civ., în cazul rejudecării după casare, cu reținere sau cu trimitere, sunt admisibile orice probe prevăzute de lege.

a) Efectele în cazurile de respingere a recursului. În cazurile de respingere a recursului, de anulare sau dacă se constată perimarea sa, hotărârea devine definitivă în mod absolut, urmând a fi pusă în executare.

b) Efectele în cazurile în care s-a dispus casarea cu trimitere. Este posibil ca în unele cazuri instanța de recurs să constate că motivele de recurs sunt întemeiate şi că se impune rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost atacată ori de către o altă instanță. După cum am precizat deja, în cazul instanței supreme, în caz admitere a recursului se dispune casarea cu trimitere; în schimb, dacă tribunalul sau curtea de apel admite recursul, se dispune, ca regulă, casarea cu reținere şi numai ca excepție şi doar o dată se poate dispune casarea cu trimitere.

Există trei cazuri în care instanța de recurs (tribunal sau curte de apel) urmează a face casarea cu trimitere, o singură dată, la instanța a cărei hotărâre a fost atacată sau la o altă instanță competentă, aşa cum rezultă din analiza dispozițiilor art. 498 alin. (2) C. proc. civ.

Când instanța a cărei hotărâre a fost recurată a soluționat cauza fără a intra în judecata fondului. Este posibil ca în urma invocării anumitor excepții instanța de fond sau instanța de apel să ajungă la concluzia admiterii lor şi pe cale de consecință, să dispună respingerea sau anularea acțiunii civile fără a judeca fondul. Astfel, este posibil să se ajungă la o asemenea soluție în situații ca: dacă s-a invocat lipsa de calitate procesuală a reclamantului, prescripția dreptului la acțiune, anularea cererii ca netimbrată, respingerea apelului ca tardiv introdus ş.a.

În asemenea situații, datorită faptului că instanța de recurs a ajuns la concluzia că excepțiile invocate au fost greşit soluționate sau că anumite lipsuri nu puteau fi completate în cadrul judecării recursului şi pentru a se respecta principiul celor două grade de jurisdicție, casarea se va face cu trimitere la instanța a cărei hotărâre a fost atacată[1].

Este de reținut că prima instanță sau instanța de apel, după caz, sunt obligate să judece din nou cauza, aceasta ca urmare a dispoziției potrivit căreia în caz de casare, hotărârile instanței de recurs asupra problemelor de drept dezlegate sunt obligatorii pentru instanța care judecă fondul [art. 501 alin. (1) C. proc. civ.].

Când judecata s-a făcut în lipsa părții care a fost nelegal citată, atât la administrarea probelor, cât şi la dezbaterea fondului. Este de reținut că

[1] A se vedea C.A. Braşov, dec. civ. nr. 666/R/1994, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1994-1998*, M. Popescu ş.a., Ed. All Beck, Bucureşti, 1999, p. 44.

potrivit art. 153 alin. (1) C. proc. civ., „instanța poate hotărî asupra unei cereri numai dacă părțile au fost citate ori s-au prezentat, personal sau prin reprezentant, în afară de cazurile în care prin lege se dispune altfel".

Această dispoziție are drept scop să asigure realizarea principiului contradictorialității și a dreptului la apărare a părților litigante în orice cauză civilă. Așa fiind, dacă una din părțile litigante – de regulă pârâtul sau intimatul – nu a fost legal citată la administrarea probelor și dezbaterea fondului cauzei, se prezumă că nu și-a putut susține poziția sa procesuală.

Drept urmare, dacă instanța de recurs va casa hotărârea atacată – cu precizarea clară a motivației menționate – și va trimite din nou cauza la prima instanță sau la cea de apel pentru a efectua o nouă judecată, se impune respectarea strictă a citării părții litigante pentru a fi pusă în situația de a-și susține poziția sa procesuală cu ocazia rejudecării fondului cauzei.

Când casarea s-a făcut pentru necompetență. Casarea pentru necompetență se face atât în cazul în care nu s-a respectat competența materială sau teritorială exclusivă a instanțelor judecătorești, cât și în cazul în care nu s-a respectat competența jurisdicțională a altor organe de jurisdicție din afara sistemului instanțelor judecătorești.

În această privință este de reținut că, în primul caz, ne aflăm în prezența unei adevărate casări cu trimitere pentru necompetență, iar în cel de al doilea caz de casare a hotărârii judecătorești pronunțată de o instanță necompetentă, urmează a fi avută în vedere și o declinare de competență în favoarea organului jurisdicțional din afara sistemului judiciar al instanțelor judecătorești.

Casarea cu trimitere în cazurile menționate este reglementată, în mod expres, prin dispozițiile art. 498 alin. (2) partea finală, care fac trimitere la prevederile art. 497 C. proc. civ., în care se menționează că în caz de casare a hotărârii atacate pentru lipsă de competență, instanța va trimite dosarul spre judecare instanței judecătorești competente sau organului cu activitate jurisdicțională competent, potrivit legii.

Capitolul al VII-lea. Contestația în anulare

Secțiunea 1. Preliminarii

Prin intermediul contestației în anulare se cere anularea unui act jurisdicțional despre care se pretinde că a fost întocmit sau îndeplinit cu încălcarea sau nerespectarea dispozițiilor legii.

Contestația în anulare este o cale extraordinară de atac, de retractare, prin care se cere însăşi instanței care a pronunțat hotărârea atacată, în cazurile şi în condițiile prevăzute de lege, să își desființeze propria hotărâre şi să procedeze la o nouă judecată[1]. Contestația în anulare a fost reglementată pentru prima dată cu ocazia modificării Codului de procedură civilă, prin Legea nr. 18 din 12 februarie 1948, până atunci constituind o creație a practicii judiciare, prin aplicarea fostului art. 735 privitor la nulitatea actelor de procedură civilă ce încalcă legea[2].

Rolul contestației în anulare constă în faptul că nu lasă să treacă în puterea absolută a lucrului judecat o hotărâre rămasă definitivă, care a fost dată cu încălcarea dispozițiilor legii, prejudiciind astfel partea în defavoarea căreia a fost dată[3].

Contestația în anulare este reglementată în cuprinsul Codului de procedură civilă în art. 503-508 şi este admisibilă numai în cazurile limitativ arătate de art. 503 C. proc. civ. Admiterea contestației în anulare este posibilă doar în cazurile limitativ arătate de art. 503 C. proc. civ. În acest sens, scopul contestației în anulare este acela de a repara neregularitățile evidente privind actele de procedură, în afara probatoriilor legate de probele administrate şi a stării de fapt la care se referă litigiul, astfel că pe calea contestației în anulare nu pot fi invocate greşeli de judecată sau de apreciere a probelor, ori de interpretare a dispozițiilor legale[4].

---

[1] A se vedea şi B. Ionescu, *Sinteză tematică, teoretică şi de practică judiciară privind instituția contestației în anulare în procesul civil*, în Dreptul nr. 5/2004, p. 209-244; M.V. Duca, *Reglementarea contestației în anulare şi revizuirii în noul Cod de procedură civilă, în lumina dreptului la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil*, în Dreptul nr. 8/2013, p. 83-98.

[2] A se vedea I. Rosetti-Bălănescu, Al. Velescu, S. Zilberstein, *Contestația în anulare*, în vol. *Studii juridice*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1960, p. 351.

[3] A se vedea I. Leş, *Contestația în anulare în Noul Cod de procedură civilă*, în C.J. nr. 4/2012, p. 219-224.

[4] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 3818/2012, www.juridice.ro.

Contestația în anulare poate îmbrăca două forme şi anume:

a) Contestația în anulare **obişnuită**, sau comună, care poate fi exercitată împotriva hotărârilor judecătoreşti definitive [art. 503 alin. (1) C. proc. civ.];

b) Contestația în anulare **specială**, care poate fi exercitată împotriva hotărârilor pronunțate de către instanțele de recurs [art. 503 alin. (2) C. proc. civ.]. Totodată, contestația în anulare specială mai poate fi exercitată, pentru motivele prevăzute de art. 503 alin. (2) pct. 1, 2 şi 4, şi împotriva hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs.

Contestația în anulare, sub ambele sale forme, a fost creată în vederea atingerii următoarelor scopuri: anularea hotărârii atacate, repunerea părții în drepturile sale anterioare, rejudecarea cauzei şi obținerea unei noi soluții.

Secțiunea a 2-a. Contestația în anulare generală (obișnuită)

§1. Noțiunea și motivele contestației în anulare generală (obișnuită)

Contestația în anulare obişnuită este calea extraordinară de atac prin care partea interesată poate cere retractarea unei hotărâri judecătoreşti definitive, pentru motivul expres prevăzut în art. 503 alin. (1) C. proc. civ., dacă acest motiv nu a putut fi invocat pe calea apelului şi recursului[1]. Textul de lege invocat prevede că hotărârile definitive pot fi atacate cu contestație în anulare atunci când contestatorul nu a fost legal citat şi nici nu a fost prezent la termenul când a avut loc judecata şi, potrivit art. 504 alin. (1) C. proc. civ., dacă motivul precizat nu putea fi invocat pe calea apelului sau a recursului.

Aşadar, acest motiv se referă la situația când procedura de chemare a părții pentru ziua când s-a judecat pricina n-a fost îndeplinită potrivit cu cerințele legii.

Trebuie făcută precizarea că prin acest motiv nu s-a vizat neregularitatea citării în general, ci numai neregularitatea săvârşită pentru termenul când s-a judecat pricina[2], aceasta însemnând că prin lege s-a făcut distincția între neregulata citare (eventuala) la termenele anterioare judecării cauzei în fond şi nelegala citare pentru ziua când pricina a fost judecată în fond. În consecință, partea care a fost necorespunzător citată pentru oricare din

[1] A se vedea I. LEŞ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013*, *op. cit.*, p. 717.

[2] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 3655/2007, în Dreptul nr. 2/2009, p. 251.

termenele anterioare judecării în fond a cauzei nu va putea introduce contestația în anulare împotriva hotărârii pe motiv de nelegală citare.

În astfel de situații partea interesată are posibilitatea de a se plânge instanței care judecă pricina pe cale de excepție. Neinvocarea oricărei neregularități privitoare la întocmirea sau aducerea la îndeplinire a actelor procesuale la primul termen care a urmat după constatarea neregularității, se acoperă, prezumându-se că partea a renunțat la beneficiul de a o mai invoca [art. 178 alin. (3) lit. b) C. proc. civ.].

Partea care n-a semnalat la timp o neregularitate săvârșită în dauna sa nu-și poate rezerva dreptul de a o mai putea invoca, mai târziu, în funcție de faptul dacă i se va da sau nu câștig de cauză la sfârșitul judecății.

Dacă partea, deși nelegal citată pentru termenul când pricina a fost judecată, s-a prezentat totuși în instanță, nu se mai află în situația de a se plânge pe calea contestației în anulare deoarece înfățișarea părții în persoană sau prin mandatar acoperă orice viciu de procedură [art. 160 alin. (2) C. proc. civ.]. În același sens dispune și art. 503 alin. (1) partea finală C. proc. civ., care surprinde ipoteza în care partea nici nu a fost legal citată și nici nu a fost prezentă la termenul când a avut loc judecata.

Referitor la nelegala citare, se ridică și problema necitării totale, nici la termenele anterioare judecării cauzei și nici pentru acest termen. Deși legea nu prevede nimic în această privință, trebuie să ajungem la concluzia că este vorba de o nelegală citare și în cazul în care partea n-a fost citată deloc în tot cursul judecății sau, deși citată, la dosar nu se află dovada înmânării citației.

Reținând nerespectarea regulilor privind procedura citării, este necesar ca dispozițiile art. 503 alin. (1) C. proc. civ. să fie coroborate cu cele ale art. 153-173 C. proc. civ. privitoare la procedura citării. Într-adevăr, pentru a ne putea da seama că ne aflăm în fața unei nelegale citări pentru termenul când s-a judecat pricina, trebuie avute în vedere cerințele legii privitoare la procedura citării.

Dacă pentru termenul când au avut loc dezbaterile în fond partea a fost legal citată, este lipsită de relevanță împrejurarea că la data când s-a amânat pronunțarea, aceasta nu a mai fost citată[1].

§2. Condițiile de admisibilitate a contestației în anulare obișnuită

Contestația în anulare obișnuită se poate exercita numai dacă sunt îndeplinite următoarele două condiții:

[1] A se vedea Trib. Constanța, dec. civ. nr. 144/E/1988, în R.R.D. nr. 3/1989, p. 62.

– să fie vorba de o hotărâre definitivă;

– dacă motivul pentru care se poate exercita nu a putut fi invocat pe calea apelului sau recursului.

Prima condiție vizează hotărârile care sunt susceptibile de a fi atacate cu contestație în anulare reglementată de art. 503 alin. (1) C. proc. civ., problemă asupra căreia vom reveni.

A doua condiție impune ca hotărârile definitive să poată fi atacate cu contestație în anulare obișnuită numai dacă motivul pentru care se cere anularea hotărârii nu a putut fi invocat pe calea apelului sau a recursului.

Având în vedere că motivul pentru care se poate introduce contestația în anulare este, în același timp, și motiv de recurs, este evident că atâta timp cât partea interesată va avea deschisă calea de atac a recursului, nu va putea exercita calea extraordinară de atac a contestației în anulare[1].

Totuși, conform art. 504 alin. (2) C. proc. civ., contestația în anulare poate fi exercitată dacă motivul a fost invocat prin cererea de recurs, dar instanța l-a respins pentru că avea nevoie de verificări de fapt incompatibile cu recursul sau dacă recursul, fără vina părții, a fost respins fără a fi cercetat în fond.

Prima ipoteză are o aplicare practică redusă deoarece instanța de recurs poate să facă o nouă apreciere asupra situației de fapt pe baza probelor existente sau a înscrisurilor noi, cu care ocazie vor putea fi examinate și eventualele probleme legate de nelegala citare a părții pentru ziua când s-a dezbătut cauza în fond[2].

A doua ipoteză vizează acele situații în care recursul a fost anulat fără a i se cerceta fondul. Aceasta se poate întâmpla, de pildă, când recursul a fost anulat ca netimbrat sau neregulat introdus.

În aceste condiții, datorită faptului că motivul privitor la nelegala citare nu a putut fi rezolvat în fond pe calea recursului, partea interesată își păstrează dreptul de a-l invoca ulterior pe calea contestației în anulare.

§3. Obiectul contestației în anulare obișnuită

Obiectul contestației în anulare obișnuită îl formează hotărârile definitive, după cum prevede art. 503 alin. (1) C. proc. civ. Articolul 634 alin. (1) C. proc. civ. dispune că sunt hotărâri definitive: hotărârile care nu sunt supuse apelului și nici recursului; hotărârile date în primă instanță, fără drept de apel, neatacate cu recurs; hotărârile date în primă instanță, care nu au

[1] A se vedea, Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 943/1982, în R.R.D. nr. 7/1983, p. 56.

[2] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 720.

fost atacate cu apel; hotărârile date în apel, fără drept de recurs, precum şi cele neatacate cu recurs; hotărârile date în recurs, chiar dacă prin acestea s-a soluționat fondul pricinii; orice alte hotărâri care, potrivit legii, nu mai pot fi atacate cu recurs.

Aşadar, în principiu, pot forma obiect al contestației în anulare obişnuite[1]:

– hotărârile instanțelor de recurs (deciziile de casare, cele prin care se constată perimarea recursului, precum şi cele prin care se respinge sau se anulează recursul în temeiul unei excepții procesuale, fără a mai fi cercetat în fond etc.);

– hotărârile instanțelor de apel (decizii ale instanțelor de apel care nu ar fi susceptibile, potrivit legii, de recurs, hotărâri date în apel, atacate cu recurs care însă a fost respins deoarece era nevoie de verificări în fapt, sau recursul a fost anulat sau respins în temeiul unei excepții procesuale sau a fost perimat);

– hotărârile date în primă instanță (sentințe nesusceptibile de apel, atacate cu recurs, dar care a fost respins pentru că era nevoie de verificări de fapt, sau recursul a fost anulat sau respins în temeiul unei excepții procesuale sau perimat);

– hotărârile date asupra strămutării [art. 144 alin. (2) C. proc. civ.];

– hotărârile pronunțate în cererile de revizuire, în contestațiile în anulare şi în contestațiile la executare, dacă sunt definitive.

Trebuie însă menționat faptul că hotărârile pronunțate în apel sau cele pronunțate de prima instanță şi nesusceptibile de apel, nerecurate, precum şi hotărârile date în primă instanță neapelate, nu pot forma obiectivul contestației în anulare obişnuită, deoarece legea cere ca partea respectivă să nu fi avut posibilitatea invocării motivului de contestație în apel sau în recurs[2]. De asemenea, împotriva hotărârilor pronunțate în apel sau în prima instanță şi nesusceptibile de apel, atacate de recurs, dar care a fost respins pentru că era nevoie de verificări de fapt incompatibile cu structura recursului, ori care a fost anulat sau respins fără a fi cercetat în fond, se poate exercita contestația în anulare numai dacă motivul de contestație a fost invocat prin cererea de recurs[3].

Deşi art. 504 alin. (2) C. proc. civ. prevede faptul că o contestație în anulare poate fi primită în cazul în care motivele au fost invocate prin cererea de recurs, dar instanța le-a respins pentru că erau necesare verificări de fapt incompatibile cu recursul sau dacă recursul a fost respins, fără culpa

---

[1] A se vedea G. Boroi, *op. cit.*, vol. II, p. 75-76; Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 360-361.

[2] A se vedea S. Spinei, *Reglementarea contestației în anulare în Noul Cod de procedură civilă*, în Dreptul nr. 1/2013, p. 54.

[3] A se vedea G. Boroi, *op. cit.*, vol. II, p. 76.

părții, fără ca el să fi fost cercetat în fond (aceasta în temeiul unei excepții procesuale), articolul nu poate fi extins şi la calea apelului, adică hotărârile primei instanțe atacate cu apel, dar care s-a perimat sau a fost anulat ori respins, nu pot forma obiect al contestației în anulare.

Se poate spune că nu pot fi atacate cu contestație în anulare obişnuită acele hotărâri sau încheieri pentru care legea prevede că nu sunt supuse niciunei căi de atac. De exemplu: încheierile de admitere a cererii de asigurare a probelor [art. 361 alin. (1) C. proc. civ.]; încheierile prin care se constată administrarea unei probe asigurate [art. 362 alin. (2) C. proc. civ.].

De asemenea, nu sunt susceptibile de a fi atacate cu contestație în anulare obişnuită toate acele hotărâri pentru care legea prevede că pot fi date şi fără citarea părților, ca de exemplu: ordonanța preşedințială [art. 998 alin. (2) C. proc. civ.], încheierile date asupra îndreptării hotărârilor [art. 442 alin. (2) C. proc. civ.] etc.

§4. Subiectele contestației în anulare generală (obişnuită)

Oricare dintre părțile procesului poate exercita contestația în anulare obişnuită. În niciun caz părțile nu vor putea exercita concomitent această cale de atac, deoarece neregularitățile pentru care se cere anularea hotărârii privesc numai pe una din părți.

În mod obişnuit, contestația în anulare generală este exercitată de către pârâtul din acțiunea principală. Declararea contestației în anulare de către terții care au formulat o cerere de intervenție nelegal introdusă, neavând calitate de părți, este inadmisibilă (pe motivul necitării lor)[1]. De asemenea, contestatorii nu au legitimitate procesuală să formuleze contestație în anulare pentru neîndeplinirea legală a citării altor părți din proces[2].

Procurorul poate, de asemenea, să promoveze contestația în anulare obişnuită, acesta, potrivit art. 92 alin. (4) C. proc. civ., putând să exercite orice cale de atac în cauzele în care se urmăreşte apărarea drepturilor şi intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție şi ale dispăruților, precum şi în alte cazuri expres prevăzute de lege. Procurorul este în drept să exercite contestație în anulare atât în cazul în care el a figurat ca parte în proces şi nu a fost citat, cât şi în situația în care cu ocazia verificărilor pe care le face asupra activității judiciare constată că s-au încălcat dispozițiile legii cu privire la citarea uneia dintre părți.

---

[1] A se vedea Trib. Bihor, dec. civ. nr. 342/1992, cu notă critică de I.A. MAN şi notă aprobativă de V.M. CIOBANU, în Dreptul nr. 12/1992, p. 55-61.

[2] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1789/1989, în Dreptul nr. 6/1990, p. 73.

Secțiunea a 3-a. Contestația în anulare specială

§1. Noțiunea și motivele contestației în anulare specială

Această formă a contestației în anulare se poate exercita numai împotriva deciziilor date de instanțele de recurs pentru motivele expres prevăzute de art. 503 alin. (2) C. proc. civ. Totodată, potrivit art. 503 alin. (3) C. proc. civ., contestația în anulare specială se poate exercita și împotriva hotărârilor instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs, dar numai pentru motivele de la pct. 1, 2 și 4 ale art. 503 alin. (2) C. proc. civ.

Contestația în anulare specială nu o exclude pe cea obișnuită, împotriva deciziilor instanțelor de recurs putându-se exercita atât contestația în anulare obișnuită, cât și cea specială.

Așa cum am precizat anterior, motivele pentru care se poate exercita contestația în anulare specială sunt reglementate de art. 503 alin. (2) C. proc. civ., care prevede că hotărârile instanțelor de recurs mai pot fi atacate cu contestație în anulare atunci când:

– hotărârea dată în recurs a fost pronunțată de o instanță necompetentă absolut sau cu încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței și, deși se invocase excepția corespunzătoare, instanța de recurs a omis să se pronunțe asupra acesteia;

– dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale;

– instanța de recurs, respingând recursul sau admițându-l în parte, a omis să cerceteze vreunul dintre motivele de casare invocate de recurent în termen;

– instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unuia dintre recursurile declarate în cauză.

Primul motiv are în vedere o primă ipoteză, în care hotărârea din recurs a fost dată de instanță cu încălcarea dispozițiilor de ordine publică privitoare la competență.

Conform art. 129 alin. (2) C. proc. civ., necompetența este de ordine publică (absolută):

a) în cazul încălcării competenței generale, când procesul nu este de competența instanțelor judecătorești;

b) în cazul încălcării competenței materiale, când procesul este de competența unei instanțe de alt grad;

c) în cazul încălcării competenței teritoriale exclusive, când procesul este de competența unei alte instanțe de același grad și părțile nu o pot înlătura.

Prevederile art. 503 alin. (2) pct. 1 C. proc. civ. se aplică la toate cele trei cazuri de necompetență absolută amintite mai sus: generală, materială şi teritorială în cazurile expres prevăzute de lege.

Exercitarea contestației în anulare pe motiv de necompetență este condiționată de invocarea acestei neregularități, pe cale de excepție, în fața instanței a cărei hotărâre se atacă iar aceasta a omis să se pronunțe asupra ei. În ipoteza în care excepția a fost ridicată şi respinsă, considerăm că partea nu mai are deschisă calea contestației în anulare, deoarece nu se poate concepe ca aceeaşi instanță să revină asupra propriei hotărâri cu privire la o problemă asupra căreia s-a mai pronunțat[1].

În cadrul aceluiaşi motiv este avută în vedere o a doua ipoteză, care vizează încălcarea normelor referitoare la alcătuirea instanței. Textul are aplicabilitate în diverse situații în care s-au încălcat normele legale cu privire la: numărul de judecători care trebuie să alcătuiască completul; componența completului de divergență; modul de constituire a completului de judecată competent să soluționeze în primă instanță conflicte de muncă şi asigurări sociale; participarea obligatorie a procurorului la anumite cauze civile; cazurile de incompatibilitate[2].

Al doilea motiv are în vedere situația în care dezlegarea dată recursului este rezultatul unei erori materiale[3].

Articolul 503 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ. vizează noțiunea de eroare materială cu un conținut diferit de cea prevăzută de art. 442 C. proc. civ. După cum am văzut, noțiunea de greşeală materială, prevăzută de art. 442 C. proc. civ., se referă la erorile strecurate în cuprinsul unei hotărâri judecătoreşti, care nu afectează cu nimic soluția pronunțată în cauză[4].

Contestația în anulare este o cale de atac extraordinară de retractare creată de lege doar pentru remedierea unor erori materiale, iar nu şi pentru reformarea unor greşeli de fond, neputând fi exercitată pentru remedierea unor greşeli de judecată, respectiv de apreciere a probelor, de interpretare a unor dispoziții legale de drept substanțial sau procedural[5].

Potrivit art. 503 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ., prin eroare materială trebuie înțeleasă orice greşeală materială evidentă săvârşită de instanța de recurs prin confundarea unor date esențiale din dosarul cauzei. Constituie eroare materială în sensul celor de mai sus: anularea unui recurs ca netimbrat deşi

---

[1] A se vedea I. Leş, *Principii şi instituții, 1999*, vol. II, p. 449.
[2] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 721.
[3] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 58/E/1988, R.R.D. nr. 9/1988, p. 69.
[4] A se vedea Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 74/1983, R.R.D. nr. 4/1983, p. 58.
[5] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 3467/2012, www.juridice.ro.

la dosar există chitanța de plată a taxei de timbru[1]; respingerea recursului ca tardiv introdus, deși la dosar se găseau acte din care să reiasă că acesta a fost depus în termen[2]; s-a considerat recursul ca nemotivat, deși motivele au fost depuse în termen; instanța de recurs s-a pronunțat asupra legalității unei alte hotărâri decât cea atacată cu recurs.

Este evident că noțiunea de eroare materială, în sensul art. 503 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ., se referă numai la omisiuni esențiale involuntare în raport cu situația existentă la dosar la data pronunțării hotărârii atacate și nu la greșeli de apreciere sau de interpretare[3]. Dispoziția art. 503 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ. cu privire la noțiunea de eroare materială are câmp limitat de acțiune și de aceea ea trebuie interpretată întotdeauna în mod restrictiv. Orice încercare de a se lărgi conținutul acestei noțiuni ar transforma calea extraordinară de atac a contestației în anulare specială, întemeiată pe acest motiv, într-o „sursă nesecată de tergiversare a judecăților"[4].

Motivul al treilea are în vedere situația în care, instanța respingând recursul sau admițându-l în parte a omis, din greșeală, să cerceteze vreunul din motivele de casare invocate de recurent în termen[5].

Pentru omiterea cercetării vreunui motiv de casare se poate face contestație în anulare numai în cazul în care recursul a fost respins sau s-a făcut casare parțială. În ipoteza în care s-a făcut o casare totală și s-a omis a se cerceta vreunul din motivele de casare, nu se va putea introduce contestație în anulare deoarece, cu ocazia judecării recursului, se vor putea pune în discuție toate motivele invocate.

Pentru a se justifica introducerea unei contestații în anulare pe motiv de omitere a cercetării vreunui motiv de casare se impune ca motivul omis să fi fost depus în termen. Depunerea peste termen a motivelor de recurs nu obligă instanța de casare a lua în cercetare și a le admite sau respinge, motivat, așa cum se întâmplă cu cele depuse în termen. Se impune, de asemenea, a fi făcută precizarea că omisiunea cercetării vreunui motiv de

---

[1] Este întemeiată contestația în anulare în cazul în care recursul a fost anulat ca netimbrat, deși recurentul achitase taxa judiciară de timbru și depusese dovada la registratura instanței, însă această dovadă nu s-a aflat la dosar în ziua judecării pricinii, din motive neimputabile recurentului (I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 4988/2012, *www.juridice.ro*).

[2] A se vedea Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 901/1991, în *Culegere de practică judiciară pe anul 1991*, p. 182; C.A. București, s. a III-a civ., dec. nr. 610/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 222-223.

[3] A se vedea C.A. București, s. a IV-a, dec. nr. 1309/1996, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998*, p. 220-221.

[4] A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 426.

[5] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1271/1987, R.R.D. nr. 6/1988, p. 56.

casare trebuie să se refere la motivele invocate de recurent. În consecință, nu se va putea face o contestație în anulare întemeiată pe faptul omiterii vreunui motiv de casare de a fi cercetat, din oficiu, de către instanța de recurs, în virtutea rolului său activ[1].

Al patrulea motiv pentru care poate fi exercitată contestația în anulare specială este o completare a motivului anterior, omisiunea instanței de a se pronunța având ca obiect, de data aceasta, unul din recursurile declarate în cauză.

Şi în acest caz, pentru a se justifica introducerea unei contestații în anulare pe motiv de omitere a cercetării vreunui motiv de casare se impune ca motivul omis să fi fost depus în termen.

Se impune să precizăm că este lipsit de relevanță, sub aspectul care ne interesează, faptul că recursul uneia dintre părți a fost cercetat, a fost pus în discuția contradictorie a părților. Condiția pentru ca să poată fi reținut acest motiv pentru exercitarea contestației în anulare este ca instanța să nu se fi *pronunțat* asupra unuia dintre recursurile declarate în cauza respectivă[2].

§2. Obiectul contestației în anulare specială

Contestația în anulare specială, reglementată de art. 503 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ., poate fi exercitată numai împotriva hotărârilor instanțelor de recurs[3].

Aşadar, obiectul contestației în anulare specială este mult mai restrâns, cuprinzând, după cum prevede art. 503 alin. (2) pct. 2 C. proc. civ., hotărârile pronunțate de instanțele de recurs, numai în ce privește soluționarea recursului, nu şi deciziile date în fond după casare. La acestea se adaugă, aşa cum am văzut deja, hotărârile instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs, dar numai pentru motivele de la pct. 1, 2 şi 4 ale art. 503 alin. (2) C. proc. civ.

După cum s-a arătat în literatura de specialitate[4], noțiunea de hotărâre trebuie luată într-un sens larg, adică, uneori se includ în ea şi unele încheieri judecătoreşti. Nu este vorba de încheierile premergătoare, care fac parte din hotărârea însăşi şi pot fi atacate numai odată cu fondul, ci de încheierile pronunțate de instanță după darea hotărârii sau independent de o hotărâre de fond. De exemplu, încheierile de rectificare a erorilor materiale strecurate

---

[1] A se vedea Trib. mun. Bucureşti, s. a II-a civ., dec. nr. 1340/1990, în *Culegere de practică judiciară pe anul 1990*, p. 138-139.

[2] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 725.

[3] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 782/2009, în Dreptul nr. 12/2009, p. 241.

[4] A se vedea I. Stoenescu, *Contestațiile în anulare*, în J.N. nr. 1/1960, p. 266.

în hotărâre ale instanțelor de recurs sau ale instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs (art. 442 C. proc. civ.).

Se consideră[1] că în sfera hotărârilor care pot fi atacate cu contestație în anulare specială trebuie să fie incluse și ordonanțele președințiale, deși art. 999 alin. (4) C. proc. civ. vorbește expres numai de calea de atac a contestației la executare. Însă, instanța care a dat ordonanța președințială poate fi necompetentă absolut sau, în apelul la ordonanță președințială, instanța de apel poate săvârși o eroare materială, toate acestea fiind argumente pentru acceptarea contestației în anulare speciale în materia ordonanțelor președințiale.

S-a pus problema dacă hotărârile pronunțate în materia divorțului pot fi atacate pe calea contestației în anulare. Având în vedere dispozițiile art. 927 alin. (3) C. proc. civ. considerăm că, în principiu, acestea pot fi atacate cu contestație în anulare, textul de lege invocat reglementând expres o excepție, respectiv aceea în care unul dintre soți s-a recăsătorit, numai în această ipoteză hotărârea definitivă prin care s-a desfăcut căsătoria nefiind supusă contestației în anulare și revizuirii în ce privește divorțul.

§3. Condițiile de admisibilitate a contestației în anulare specială

Contestația în anulare specială se poate exercita numai dacă sunt îndeplinite următoarele trei condiții:

– hotărârile să fie pronunțate de instanțele de recurs, numai în ce privește soluționarea recursului, nu și deciziile date în fond după casare. La acestea se adaugă, așa cum am văzut deja, hotărârile instanțelor de apel care, potrivit legii, nu pot fi atacate cu recurs, dar numai pentru motivele de la pct. 1, 2 și 4 ale art. 503 alin. (2) C. proc. civ.;

– contestația să se întemeieze pe unul din motivele expres prevăzute de art. 503 alin. (2) C. proc. civ.;

– motivele pentru care poate fi invocată contestația în anulare specială trebuie să fie invocate deodată și numai o dată, nefiind posibilă exercitarea repetată a contestației în anulare, chiar dacă la prima exercitare nu au fost invocate toate motivele[2].

---

[1] A se vedea I. Stoenescu, S. Zilberstein, *op. cit.*, p. 71; I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 718.

[2] A se vedea T.C. Briciu, în *Noul Cod de procedură civilă, 2013, vol. I*, coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae, *op. cit.*, p. 1156-1157; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, 2013, vol. II, op. cit.*, p. 329.

Secțiunea a 4-a. Procedura de judecată a contestației în anulare

Contestația în anulare, în ambele sale forme, se soluționează după aceeași procedură, prevăzută în art. 505-508 C. proc. civ. Dispozițiile cuprinse în textele menționate vor fi completate, bineînțeles, cu dispozițiile de drept comun privitoare la judecarea în fond a oricărei pricini civile.

Pentru cuprinsul cererii prin care se exercită contestația în anulare, se vor aplica dispozițiile de drept comun privitoare la orice cerere ce se adresează instanțelor judecătorești. Cererea pentru exercitarea contestației în anulare va trebui să cuprindă: hotărârea care se atacă și instanța care a pronunțat-o; motivul sau motivele pentru care se cere anularea; dovezile sau referirea la faptele ori situațiile din care reiese existența motivului invocat.

Contestația în anulare poate fi introdusă în termen de 15 zile de la data comunicării hotărârii, dar nu mai târziu de un an de la data când hotărârea a rămas definitivă. Contestația se motivează, de asemenea, în termenul de 15 zile de la data comunicării hotărârii, dar nu mai târziu de un an de la data când hotărârea a rămas definitivă, sub sancțiunea nulității acesteia.

Din cuprinsul textului citat rezultă că s-a adoptat un dublu termen: a) un termen subiectiv de 15 zile, calculat pe zile libere, de la data comunicării hotărârii[1]; b) un termen obiectiv de un an, calculat de la data când hotărârea a rămas definitivă.

Fiind vorba de o cale de atac de retractare, cererea pentru exercitarea contestației în anulare se introduce la instanța a cărei hotărâre se atacă. În cazul în care se invocă motive care atrag competențe diferite, nu operează prorogarea competenței [art. 505 alin. (2) C. proc. civ.].

În conformitate cu prevederile art. 507 C. proc. civ., instanța poate suspenda executarea hotărârii a cărei anulare se cere, sub condiția dării unei cauțiuni. Dispozițiile art. 484 C. proc. civ. se aplică în mod corespunzător.

Contestația în anulare se soluționează, în general, după dispozițiile dreptului comun. Datorită caracterului său urgent, contestația în anulare se soluționează de urgență și cu precădere, potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecății finalizate cu hotărârea atacată [art. 508 alin. (1) C. proc. civ.].

Întâmpinarea este obligatorie și se depune la dosar cu cel puțin 5 zile înaintea primului termen de judecată. Contestatorul va lua cunoștință de conținutul acesteia de la dosarul cauzei.

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 279/2008, în Dreptul nr. 4/2009, p. 275.

În urma analizării cererii, instanța va putea dispune admiterea sau respingerea ei. În ipoteza admiterii cererii, aceasta produce, după caz, următoarele efecte: dacă motivul de contestație este întemeiat, instanța va pronunța o singură hotărâre prin care va anula hotărârea atacată și va soluționa cauza. Dacă soluționarea cauzei la același termen nu este posibilă, instanța va pronunța o hotărâre de anulare a hotărârii atacate și va fixa termen în vederea soluționării cauzei printr-o nouă hotărâre. În acest ultim caz, hotărârea de anulare nu poate fi atacată separat[1].

Instanța va dispune respingerea contestației dacă se constată că motivele invocate pentru exercitarea acestei căi de atac sunt neîntemeiate.

Respingerea unei cereri de contestație în anulare împiedică partea să facă o nouă contestație deoarece, potrivit art. 504 alin. (3) C. proc. civ., o hotărâre împotriva căreia s-a exercitat contestația în anulare nu mai poate fi atacată de aceeași parte cu o nouă contestație în anulare, chiar dacă se invocă alte motive.

Prin art. 508 alin. (4) C. proc. civ. a fost stabilit principiul potrivit căruia hotărârea dată în contestație este supusă aceloraşi căi de atac ca și hotărârea atacată.

---

[1] A se vedea M.C. Mocanu, *Contestația în anulare în viziunea noului Cod de procedură civilă*, în R.R.J. nr. 2/2012.

Capitolul al VIII-lea. Revizuirea

Secțiunea 1. Noțiune și caracterizare

§1. Definiție

Prin intermediul revizuirii se realizează două deziderate: desființarea unei hotărâri judecătoreşti definitive când starea de fapt stabilită este contrazisă de ivirea unor noi împrejurări şi de a da o nouă soluție conformă cu adevărul obiectiv[1].

Revizuirea este calea extraordinară de atac prin care, în cazurile expres prevăzute de lege, se poate ataca orice hotărâre judecătorească (chiar definitivă) dată asupra fondului sau care evocă fondul de către orice instanță, pentru anumite motive şi hotărâri care nu evocă fondul, cerându-se, de regulă, chiar instanței care a pronunțat-o retractarea ei şi darea unei noi soluții conforme cu adevărul[2].

§2. Caracteristicile revizuirii

Revizuirea are rolul de a repara erorile de fapt sau, cu alte cuvinte, prin intermediul ei se urmărește retractarea hotărârii atacate, deoarece starea de fapt reținută de către instanța care a dat hotărârea, văzută prin prisma elementelor noi, nu mai corespunde adevărului. Erorile de drept nu pot fi îndreptate pe calea revizuirii.

Prin intermediul revizuirii hotărârea atacată este criticată pe baza unor împrejurări noi, necunoscute de instanță la data pronunțării hotărârii. În cadrul revizuirii, de regulă, nu se pune problema efectuării unui control judiciar propriu-zis, ci a unei noi judecăți pe baza unor elemente noi, care n-au format obiectul judecății în fața instanței la data pronunțării hotărârii, deoarece ele s-au ivit ulterior.

Deoarece se adresează aceleiași instanțe care a soluționat cauza în fond, cerându-i să revină asupra hotărârii atacate, în baza unor împrejurări

---

[1] A se vedea M.C. Mocanu, *Revizuirea în viziunea noului Cod de procedură civilă*, în R.R.J. nr. 4/2012.

[2] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 732; V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, *op. cit.*, p. 396.

noi ce s-au ivit ulterior pronunțării hotărârii, revizuirea este o cale de atac de retractare. Nu se va putea cere revizuirea unei hotărâri invocându-se, de pildă, o greșită stabilire a situației de fapt săvârșită printr-o omisiune a instanței de a aprecia anumite probe aflate la dosarul cauzei, sau pentru o greșită interpretare dată acestor probe.

Revizuirea, fiind o cale extraordinară de atac, nu se poate exercita decât în cazurile expres prevăzute de lege (art. 509 C. proc. civ.).

Secțiunea a 2-a. Elementele revizuirii

§1. Obiectul revizuirii

Codul de procedură civilă, în art. 509, reglementează obiectul revizuirii. Prin dispozițiile textului menționat, se prevede că pot fi revizuite **hotărâri pronunțate asupra fondului sau care evocă fondul**. De asemenea, pentru motivele de revizuire prevăzute de art. 509 la alin. (1) pct. 3, dar numai în ipoteza judecătorului, pct. 4 și pct. 7-10 sunt supuse revizuirii **și hotărârile care nu evocă fondul**.

Prin urmare, pot fi atacate pe calea revizuirii, în primul rând, *hotărârile de fond ale primei instanțe, care nu sunt susceptibile de apel, hotărârile apelabile împotriva cărora nu s-a exercitat apelul precum și cele date în primă și ultimă instanță.* Pot forma obiectul revizuirii atât hotărârile pronunțate cu ocazia primei judecăți, cât și cele pronunțate ca urmare a rejudecării fondului după casarea cu trimitere, care au rămas definitive prin anularea sau respingerea apelului în temeiul unei excepții procesuale sau prin perimarea acestuia.

Rejudecarea fondului după casarea cu trimitere privește cazul în care instanța de apel a desființat hotărârea atacată și a trimis cauza spre rejudecare primei instanțe [a se vedea art. 480 alin. (3) C. proc. civ.] sau când este vorba de o materie în care dreptul de apel este suprimat de legiuitor.

În cazul hotărârii rămasă definitivă în instanța de apel sau prin neapelare, textul art. 509 alin. (1) C. proc. civ. impune în mod expres condiția de a fi hotărâri pronunțate asupra fondului pentru că revizuirea nu poate fi exercitată decât pentru motivele expres prevăzute de lege, iar aceste motive sunt legate, de regulă, de situația de fapt. Astfel, se poate spune că, în principiu, numai hotărârile pronunțate asupra fondului pot fi atacate cu revizuire, în măsura în care sunt întrunite condițiile de exercitare a acestei căi de atac. În acest context trebuie privită și soluția, care se dă în mod constant, în sensul

că ordonanța președințială nu poate fi atacată pe calea revizuirii, deoarece nu prejudecă fondul, ci prin ea se iau doar măsuri vremelnice și urgente[1].

În privința hotărârilor ce au rămas definitive prin neapelare, deși legiuitorul nu mai impune caracterul definitiv al hotărârii, se consideră că trebuie avute în vedere atât hotărârile care au dobândit acest caracter prin exercitarea apelului (revizuirea este admisibilă chiar dacă partea interesată a renunțat la exercitarea apelului), cât și cele care au fost pronunțate în primă și ultimă instanță, deci fără drept de apel, fiind definitive potrivit legii.

În al doilea rând, sunt supuse revizuirii **hotărârile instanței de recurs prin care se evocă fondul.** Este vorba de deciziile instanței de recurs date ca urmare a rejudecării fondului după casarea cu reținere[2], deoarece pot fi administrate înscrisuri noi și pot fi reapreciate probele administrate de instanța de fond.

De asemenea, intră în această categorie hotărârile prin care tribunalele și curțile de apel rejudecă fondul cauzei după casare precum și hotărârile pronunțate de instanțele de apel în ipoteza în care judecă în fond sau evocă fondul ori când se reține cauza spre rejudecare în condițiile art. 480 alin. (6) C. proc. civ.[3]

Nu pot forma obiect al revizuirii, în primul rând, *hotărârile primei instanțe* prin care nu s-a rezolvat ori nu s-a evocat fondul, cum ar fi hotărârile de declinare a competenței, hotărârile prin care s-a constatat perimarea cererii, hotărârile prin care se ia act de actele de dispoziție ale părților etc.

Unii autori[4] consideră că pot fi atacate pe calea revizuirii hotărârile de expedient, pronunțate ca urmare a tranzacției părților. Alți autori[5] nu împărtășesc această opinie. Ei consideră că revizuirea nu este admisibilă deoarece învoiala părților, chiar consemnată într-o hotărâre judecătorească, nu este rezultatul unor dezbateri și nu stabilește o stare de fapt care să fie controlată în raport cu probele administrate sau cu dispozițiile legale în care această stare de fapt a fost încadrată. Pe de altă parte, practica judiciară a stabilit că învoiala părților nu constituie o judecată din partea instanței, ci își păstrează caracterul de convenție. Dar, prin efectul convenției cu caracter tranzacțional consemnată în hotărârea de expedient, s-a stins obligația veche din trei părți și a luat ființă una nouă, expresie a voinței

---

[1] A se vedea, pentru nuanțări, I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, 2013, vol. II, op. cit.*, p. 341-342.

[2] A se vedea T.C. BRICIU, în *Noul Cod de procedură civilă, 2013*, coord. V.M. CIOBANU, M. NICOLAE, *op. cit.*, p. 1164.

[3] A se vedea I. LEȘ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 736.

[4] A se vedea V.M. CIOBANU, *Tratat, 1997*, vol. II, p. 435.

[5] A se vedea I. STOENESCU, *op. cit.*, p. 43-44.

lor comune. Prin urmare, dacă s-ar înlătura convenția pe cale de revizuire a hotărârii de expedient, s-ar nesocoti de către instanță voința părților și caracterul obligatoriu al convenției recunoscute prin lege[1].

În al doilea rând, nu pot fi supuse revizuirii *hotărârile instanțelor de apel* prin care apelul este respins, se anulează ori se constată perimarea cererii și nici hotărârile de admitere a apelului cu trimiterea cauzei spre rejudecare[2].

De asemenea, nu pot face obiectul revizuirii *hotărârile date de instanța de recurs* prin care recursul se anulează ori se respinge ca tardiv sau ca nefondat. De asemenea, nu pot face obiectul revizuirii hotărârile prin care se admite recursul și se casează hotărârea cu trimitere spre rejudecare[3]. Nici hotărârile pronunțate de instanța de recurs, prin care recursul a fost respins fără a se evoca fondul, menținându-se situația de fapt stabilită de instanța a cărei hotărâre a fost recurată, nu pot fi atacate cu revizuire.

După cum prevede art. 927 alin. (3) C. proc. civ., hotărârea pronunțată în materie de divorț este supusă revizuirii, cu excepția ipotezei în care unul dintre foștii soți s-a recăsătorit, când revizuirea este inadmisibilă.

La fel cum s-a susținut în literatura de specialitate[4], chiar în baza vechii reglementări, cererea de revizuire este admisibilă dacă nu vizează capătul principal de cerere privind desfacerea căsătoriei, ci unele cereri accesorii soluționate prin hotărârea de divorț.

§2. Subiectele și motivele revizuirii

2.1. Subiectele revizuirii

Revizuirea poate fi exercitată de oricare dintre părțile interesate ale procesului. Prin partea interesată vom înțelege partea prejudiciată prin hotărârea a cărei revizuire se cere și care pretinde existența unei alte stări de fapt, de natură a schimba soluția procesului pronunțată în defavoarea sa.

Și procurorul are dreptul de a exercita calea de atac a revizuirii în cauzele în care se impune apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor, ale persoanelor puse sub interdicție și ale dispăruților, precum și în alte cazuri expres prevăzute de lege [art. 92 alin. (4) C. proc. civ.].

---

[1] Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 750/1981, în C.D. 1981, p. 238.

[2] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, 2013, vol. II, op. cit.*, p. 340-341.

[3] A se vedea T.C. Briciu, în *Noul Cod de procedură civilă, 2013*, coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae, *op. cit.*, p. 1164-1165.

[4] A se vedea A. Ionescu, I. T. Rotaru, *Admisibilitatea cererii de revizuire în materia divorțului*, în R.R.D. nr. 6/1983, p. 29-32.

Articolul 509 alin. (1) C. proc. civ. prevede motivele pentru care poate fi exercitată revizuirea, care sunt în număr de unsprezece.

2.2. Motivele de revizuire

a) Primul motiv este dacă instanța *s-a pronunțat asupra unor lucruri care nu s-au cerut sau nu s-a pronunțat asupra unui lucru cerut ori s-a dat mai mult decât s-a cerut.* Ca regulă generală, potrivit art. 22 alin. (6) C. proc. civ., judecătorul trebuie să se pronunțe asupra a tot ceea ce s-a cerut, fără însă a depăși limitele învestirii, în afară de cazurile în care legea ar dispune altfel.

Prin acest text sunt fixate limitele rolului activ al judecătorului. Încălcarea lor, atât într-un sens cât și în celălalt, înseamnă o nesocotite a principiului disponibilității și deschide părții interesate calea extraordinară de atac a revizuirii, în baza art. 509 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ. Corelând cele două texte menționate mai sus, am putea spune că primul conține ipoteza [art. 22 alin. (6) C. proc. civ.], iar al doilea sancțiunea [art. 509 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ.].

Încălcarea limitelor împuternicirii sale de către instanța de judecată de a rezolva o anumită pricină este cunoscută în literatura juridică[1] sub denumirea de *ultra petita* sau de *minus petita*.

Instanța și-a depășit limitele împuternicirii sale acordând *ultra petita* ori de câte ori se pronunță „asupra unor lucruri care nu s-au cerut" sau „dă mai mult decât s-a cerut"[2]. În primul caz, instanța lărgește cadrul pretențiilor formulate, pronunțându-se și asupra unor capete de cerere pe care reclamantul nu le-a pretins, ca de exemplu, s-a cerut numai restituirea sumei împrumutate și instanța acordă și dobânzi, iar în al doilea caz, instanța se pronunță asupra unui capăt de cerere pretins, însă îi acordă reclamantului mai mult decât a cerut. Când instanța omite a se pronunța „asupra unui lucru cerut" și dovedit[3], spunem că a acordat părții câștigătoare *minus petita*, ca de exemplu, s-a cerut obligarea unui locatar rău-platnic la plata chiriei și evacuare, iar instanța nu rezolvă decât capătul de cerere privitor la plata chiriei.

---

[1] A se vedea M.C. MOCANU, *Revizuire. Pronunțare „extra petita"*, notă la C.A. Constanța, s. I civ., dec. civ. nr. 402/C/2012, în R.R.J. nr. 4/2013.

[2] A se vedea, Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1833/1989, în Dreptul nr. 7/1990, p. 68.

[3] Dacă instanța respinge un capăt de cerere ca nedovedit, nu se va putea cere revizuirea hotărârii pe acest motiv întrucât nu este vorba de o omisiune.

b) Al doilea motiv este dacă *obiectul pricinii nu se află în ființă.*

Acest motiv presupune faptul că instanța, prin hotărârea ce se cere a fi revizuită, l-a obligat pe debitorul-pârât să predea creditorului-reclamant un bun cert determinat, care după pronunțarea hotărârii a dispărut[1]. Dacă debitorul a fost obligat să restituie o sumă de bani, nu sunt aplicabile dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., deoarece revizuirea pentru acest motiv se poate cere dacă debitorul a fost obligat, așa cum am spus anterior, să predea un lucru cert și determinat, care a pierit după darea hotărârii[2].

În ipoteza în care hotărârea s-a dat cu condamnare alternativă, ca de exemplu restituirea lucrului sau contravaloarea lui, creditorul, în caz de dispariție a lucrului, nu are deschisă calea de atac a revizuirii, ci calea executării hotărârii prin obligarea debitorului de a plăti contravaloarea lucrului.

c) Motivul al treilea de revizuire poate fi invocat în ipoteza în care *un judecător, martor sau expert, care a luat parte la judecată, a fost condamnat definitiv pentru o infracțiune privitoare la pricină sau dacă hotărârea s-a dat în temeiul unui înscris declarat fals în cursul ori în urma judecății, când aceste împrejurări au influențat soluția pronunțată în cauză. În cazul în care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, instanța de revizuire se va pronunța mai întâi, pe cale incidentală, asupra existenței sau inexistenței infracțiunii invocate. În acest ultim caz, la judecarea cererii va fi citat și cel învinuit de săvârșirea infracțiunii.*

Prin acest motiv sunt vizate două ipoteze. Prima se referă la lipsa de obiectivitate a unui judecător ce a făcut parte din completul de judecată, dedusă din faptul condamnării sale definitive pentru săvârșirea unei infracțiuni în legătură cu pricina, luarea de mită, fals, sustragerea sau distrugerea unor acte depuse la dosarul cauzei etc. A doua ipoteză vizează probele în baza cărora a fost dată hotărârea s-au dovedit a fi false[3]. Astfel, s-a dovedit că martorul a făcut declarații mincinoase, că expertul a fost nesincer în constatările sale sau în verificările pe care le-a făcut ori s-a stabilit că un înscris este fals etc.

În ceea ce privește dovada împrejurărilor de mai sus, subliniem faptul că se poate face numai pe baza unei hotărâri penale de condamnare, după

---

[1] Pentru a se evita asemenea situații și mai ales când se presupune că debitorul este de rea-credință, pe timpul judecății, la cererea reclamantului, se va putea dispune înființarea unui sechestru.

[2] C.S.J., s. com., dec. nr. 3477/2003, în Dreptul nr. 10/2004, p. 57.

[3] A se vedea C.S.J., s. civ., dec. nr. 89/1990, în Dreptul nr. 9-12/1990, p. 235.

caz, a judecătorului, martorului, expertului sau a autorului falsului, rămasă definitivă[1].

d) Al patrulea motiv este când *un judecător a fost sancționat disciplinar definitiv pentru exercitarea funcției cu rea-credință sau gravă neglijență, dacă aceste împrejurări au influențat soluția pronunțată în cauză.*

Acest motiv, care este reglementat distinct comparativ cu vechiul cod, poate fi invocat în următoarele condiții[2]:

– un judecător (nu trebuie să fie neapărat cel care a dat hotărârea supusă revizuirii) să fi săvârșit în exercitarea funcției o abatere, *cu rea-credință* sau din *gravă neglijență;*

– abaterea să fie una care se încadrează printre faptele prevăzute de Legea nr. 303/2004 (art. 100) ca fiind de natură să atragă o sancțiune disciplinară;

– abaterea disciplinară să aibă legătură, ba mai mult, să fi fost săvârșită în cauza care a fost soluționată prin hotărârea a cărei revizuire se solicită;

– în urma cercetării disciplinare judecătorul să fi fost sancționat disciplinar iar hotărârea de condamnare să fi rămas definitivă;

– fapta pentru care judecătorul a fost sancționat disciplinar să fi avut o influență esențială, să fi avut un rol determinant în stabilirea soluției în cauza respectivă.

e) Motivul al cincilea se poate invoca în situația în care, *după darea hotărârii, s-au descoperit înscrisuri doveditoare, reținute de partea potrivnică sau care nu au putut fi înfățișate dintr-o împrejurare mai presus de voința părților.*

Este vizată ipoteza descoperirii de înscrisuri noi doveditoare care n-au putut fi înfățișate instanței în timpul judecății cauzei. În această ipoteză, pentru admiterea unei cereri de revizuire pe motiv că s-au descoperit acte noi, doveditoare, după darea hotărâri se cer a fi îndeplinite următoarele condiții[3]:

– actele descoperite să fi existat în momentul judecării fondului cauzei[4];

– partea care solicită revizuirea să nu fi avut cunoștință de ele;

---

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1406/1981, C.D. 1981, p. 235.

[2] A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 741-742; T.C. Briciu, în *Noul Cod de procedură civilă, 2013,* coord. V.M. Ciobanu, M. Nicolae, *op. cit.*, p. 1170.

[3] A se vedea C.S.J., s. civ., dec. nr. 470/1990, în Dreptul nr. 1/1991, p. 67.

[4] A se vedea Trib. mun. București, s. a IV-a civ., dec. nr. 289/1991, în *Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998,* p. 186.

– actele să fi fost deținute în faza judecății de către partea adversă sau partea interesată să fi fost împiedicată a le înfățișa dintr-o împrejurare mai presus de voința sa[1];

– actele descoperite să fie doveditoare în cauză, adică să fie de natură a schimba soluția procesului[2].

Trebuie reținut că legiuitorul se referă strict la noțiunea de înscrisuri[3], ceea ce înseamnă că descoperirea, după darea hotărârii, și a altor probe decât înscrisurile nu deschide părții interesate calea revizuirii hotărârii în baza art. 509 alin. (1) pct. 5 C. proc. civ.

Un înscris înfățișat cu ocazia revizuirii este apt să conducă la admiterea acestei căi de atac, numai în măsura în care este vorba de un înscris doveditor, reținut de partea potrivnică sau care nu a putut fi înfățișat dintr-o împrejurare mai presus de voința părții. Prin urmare, este necesar ca înscrisul în cauză să fi existat la data judecății, dar nevalorificarea sa în proces să se fi datorat conduitei culpabile a părții adverse care l-a reținut sau să fi existat împrejurării mai presus de voința părții care, de asemenea, a împiedicat prezentarea acestuia în proces. Nu au fost îndeplinite condițiile legale menționate anterior și nu este permisă revizuirea atunci când înscrisul este procurat de parte ulterior finalizării procesului, pentru că, într-o asemenea situație, s-ar ajunge la repunerea în discuție a unei hotărâri definitive, intrată în puterea lucrului judecat[4].

f) Al șaselea motiv este când *s-a casat, s-a anulat ori s-a schimbat hotărârea unei instanțe pe care s-a întemeiat hotărârea a cărei revizuire se cere.*

Este avută în vedere ipoteza în care a intervenit desființarea sau revizuirea unei hotărâri civile, penale sau de contencios administrativ, care a stat la baza hotărârii a cărei revizuire se cere. În acest caz, împrejurarea că hotărârea civilă ce se cere a fi revizuită s-a bazat pe o altă hotărâre, care a fost și ea la rândul ei desființată sau revizuită, denotă faptul că instanța și-a întemeiat soluția pe o stare de fapt eronată.

g) Motivul al șaptelea poate fi invocat când *statul ori alte persoane juridice de drept public, minorii și cei puși sub interdicție judecătorească ori cei puși sub curatelă nu au fost apărați deloc sau au fost apărați cu viclenie de cei însărcinați să îi apere.*

---

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 99/1981, în C.D. 1981, p. 237.
[2] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 295/2012, în Dreptul nr. 2/2013, p. 263.
[3] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 1057/2008, în Dreptul nr. 3/2009, p. 238.
[4] I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 2167/2012, www.juridice.ro.

Legiuitorul a creat un drept special de a cere revizuirea unei hotărâri judecătoreşti, în favoarea statului, a persoanelor juridice de drept public, precum şi în favoarea unor persoane fizice (minorii şi cei puşi sub interdicție judecătorească ori cei puşi sub curatelă), în situația în care fiind părți într-un proces nu au fost apărați deloc ori au fost apărați cu viclenie de cei însărcinați să-i apere.

Prin intermediul acestui motiv se asigură respectarea dreptului la apărare a persoanelor (juridice şi fizice) menționate expres de legiuitor, ipotezele surprinse de textul de lege în discuție fiind condiționate de lipsa totală de apărare sau de realizarea unei apărări cu viclenie, care să fi condus, să fi determinat pierderea procesului de către persoanele care nu au fost apărate.

h) Al optulea motiv poate fi invocat în situația în care *există hotărâri definitive potrivnice, date de instanțe de același grad sau de grade diferite, care încalcă autoritatea de lucru judecat a primei hotărâri.*

După cum cunoaştem, conform art. 431 C. proc. civ., nu se poate porni o nouă judecată într-o cauză care a fost deja soluționată printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă, în caz contrar, partea interesată putând opune celeilalte părți excepția autorității lucrului judecat. Tocmai neinvocarea acestei excepții sau omiterea soluționării ei poate crea condițiile care permit exercitarea revizuirii, care înseamnă de fapt, punerea tardivă în discuție a autorității lucrului judecat.

Revizuirea pe motiv de contrarietate de hotărâri poate fi promovată cu succes dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

– să existe două hotărâri judecătoreşti definitive pronunțate în aceeaşi cauză, dar ca rezultat a două procese diferite[1];

– în ambele hotărâri să existe elementele cerute pentru existența lucrului judecat[2];

– în fața celei de a doua instanțe sesizate să nu se fi discutat faptul existenței primei hotărâri pronunțate în cauză (excepția lucrului judecat), iar în cazul în care a fost discutat, instanța să fi omis a-l soluționa[3].

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. com., dec. nr. 3116/2007, în Dreptul nr. 2/2009, p. 251. Totodată, subliniem că elementele de contrarietate trebuie să existe între două hotărâri judecătoreşti, nu între o hotărâre judecătorească şi o hotărâre a unui alt organ cu activitate jurisdicțională.

[2] Cererea de revizuire pentru contrarietate de hotărâri este admisibilă şi în cazul în care, în al doilea proces, reclamantul care a pierdut primul proces a chemat în judecată, în afară de pârâtul inițial, şi un alt pârât.

[3] I.C.C.J., s. I civ., dec. nr. 2880/2013, www.juridice.ro.

În cazul contrarietății de hotărâri, judecata se face de către instanța ierarhic superioară în grad instanței sau instanțelor care au pronunțat hotărârile potrivnice, şi nu de către instanța care a pronunțat hotărârea atacată, ca în celelalte cazuri.

Dacă partea a solicitat soluționarea unei cereri întemeiată pe contrarietate de hotărâri[1], instanța de revizuire nu are a aprecia care dintre cele două hotărâri este justă, ci va proceda la anularea ultimei hotărâri, adică a aceleia care s-a dat cu încălcarea autorității lucrului judecat[2].

i) Motivul al nouălea este dacă *partea a fost împiedicată să se înfățişeze la judecată şi să înştiințeze instanța despre aceasta, dintr-o împrejurare mai presus de voința sa.*

Sunt vizate acele situații în care partea, deşi legal citată, nu s-a putut prezenta la judecată şi nici nu a putut să încunoştințeze instanța despre acest lucru, dintr-o împrejurare mai presus de voința sa[3].

Pentru a putea fi admisă o cerere de revizuire pe acest motiv, cele două condiții, neprezentarea şi imposibilitatea încunoştințării instanței, trebuie îndeplinite cumulativ.

j) Al zecelea motiv poate fi invocat în ipoteza în care *Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale datorată unei hotărâri judecătoreşti, iar consecințele grave ale acestei încălcări continuă să se producă.*

Pentru a se putea exercita revizuirea pe acest motiv, este necesară sesizarea Curții Europene a Drepturilor omului de existența unei hotărâri judecătoreşti pronunțată de o instanță română, prin care s-a produs o încălcare a drepturilor sau libertăților fundamentale ale părții litigante, iar acest lucru trebuie să fie constatat de către instanța europeană.

De asemenea, tot ca o condiție pentru exercitarea revizuirii pe acest motiv, se impune a se constata de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului că, în continuare, consecințele grave ale încălcării se produc. În fine, numai după ce forul european pronunță o hotărâre în acest sens, care este ulterior publicată în Monitorul Oficial al României, partea interesată poate promova calea de atac a revizuirii pe acest motiv.

---

[1] A se vedea Trib. Cluj, dec. civ. nr. 693/1989, în Dreptul nr. 1-2/1990, p. 139.

[2] A se vedea I.C.C.J., s. a II-a civ., dec. nr. 1011/2013, *www.juridice.ro*; Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 264/E/1989, în Dreptul nr. 3/1990, p. 71; *idem*, dec. nr. 2190/1989, în Dreptul nr. 8/1990, p. 84.

[3] A se vedea Trib. Hunedoara, dec. civ. nr. 291/1984, în R.R.D. nr. 7/1984, p. 58.

k) Ultimul motiv, al unsprezecelea, poate fi invocat în situația în care, *după ce hotărârea a devenit definitivă, Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra excepției invocate în acea cauză, declarând neconstituțională prevederea care a făcut obiectul acelei excepții.*

Acest motiv apare ca o necesitate în condițiile în care, în actuala reglementare, instanța în fața căreia se invocă o excepție de neconstituționalitate nu mai este obligată să suspende procesul pentru soluționarea excepției invocate de către Curtea Constituțională.

Pentru invocarea cu succes a acestui motiv se impune ca instanța constituțională să admită excepția de neconstituționalitate, să declare neconstituțional textul de lege care a făcut obiectul excepției invocate şi, totodată, decizia de neconstituționalitate să se fi pronunțat după momentul rămânerii definitive a hotărârii a cărei revizuire se solicită[1].

Secțiunea a 3-a. Procedura de judecată

Codul de procedură civilă, în art. 510-513, prevede regulile după care se desfăşoară procedura de judecare a revizuirii.

Cererea de revizuire se face potrivit dispozițiilor de drept comun privitoare la orice cerere ce se adresează instanțelor judecătoreşti, care, pe lângă elementele comune oricăror cereri, trebuie să mai cuprindă:

– hotărârea ce se atacă şi instanța care a pronunțat-o;

– motivul pentru care se cere revizuirea, dându-se indicii în legătură cu ivirea lui;

– dovezile necesare pentru probarea motivului invocat.

Revizuirea se motivează prin însăşi cererea de declarare a căii de atac sau înăuntrul termenului de exercitare a acesteia, sub sancțiunea nulității. Dacă prin aceeaşi cerere se invocă motive diferite de revizuire, prevederile art. 511 alin. (4) C. proc. civ. se aplică în mod corespunzător pentru fiecare motiv în parte.

Termenul general (de drept comun) în care se poate cere revizuirea unei hotărâri în materie civilă este de o lună [art. 511 alin. (1) C. proc. civ.] şi se aplică în cazurile în care se invocă unul din motivele prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 1-8 C. proc. civ., cu excepția de la pct. 7 teza a doua, în care este reglementat un termen special, pe care îl prezentăm mai jos.

Există şi termene speciale în care se poate solicita revizuirea unei hotărâri, în următoarele cazuri:

---

[1] A se vedea T.C. BRICIU, *Aspecte ale revizuirii în procesul civil, determinate de noul Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 1/2012, p. 68-69.

– cele prevăzute de art. 509 alin. (1) pct. 10 şi 11 C. proc. civ., în care termenul este de 3 luni de la data publicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv a deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I.

– cel prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 9 C. proc. civ. (împiedicarea părții de a se prezenta la judecată), în care termenul de revizuire este de 15 zile şi se socoteşte de la încetarea împiedicării;

– cel prevăzut de art. 509 alin. (1) pct. 7 C. proc. civ., în situația minorilor, persoanelor puse sub interdicție judecătorească sau sub curatelă termenul de revizuire este de 6 luni de la data la care cel interesat a luat cunoştință de hotărâre, dar nu mai târziu de un an de la dobândirea capacității depline de exercițiu sau, după caz, de la înlocuirea tutorelui persoanei puse sub interdicție, de la încetarea curatelei ori înlocuirea curatorului.

Termenul în care se poate cere revizuirea, are diferite momente de la care începe să curgă, care variază în raport cu motivul invocat, astfel:

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 1 C. proc. civ., de la comunicarea hotărârii;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 2 C. proc. civ., de la cel din urmă act de executare;

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 3 C. proc. civ., din ziua în care partea a luat cunoştință de hotărârea instanței penale de condamnare a judecătorului, martorului sau expertului ori de hotărârea care a declarat fals înscrisul, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii penale. În lipsa unei astfel de hotărâri, termenul curge de la data când partea a luat cunoştință de împrejurările pentru care constatarea infracțiunii nu se mai poate face printr-o hotărâre penală, dar nu mai târziu de 3 ani de la data producerii acestora;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 4 C. proc. civ., din ziua în care partea a luat cunoştință de hotărârea prin care a fost sancționat disciplinar definitiv judecătorul, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de sancționare disciplinară;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 5 C. proc. civ., din ziua în care s-au descoperit înscrisurile ce se invocă;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 6 C. proc. civ., din ziua în care partea a luat cunoştință de casarea, anularea sau schimbarea hotărârii pe care s-a întemeiat hotărârea a cărei revizuire se cere, dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a hotărârii de casare, anulare sau schimbare;

– în cazurile prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 7 C. proc. civ., din ziua în care statul ori altă persoană de drept public a luat cunoştință de hotărâre,

dar nu mai târziu de un an de la data rămânerii definitive a acesteia; în cazul minorilor, persoanelor puse sub interdicție judecătorească sau sub curatelă termenul de revizuire este de 6 luni de la data la care cel interesat a luat cunoştință de hotărâre, dar nu mai târziu de un an de la dobândirea capacității depline de exercițiu sau, după caz, de la înlocuirea tutorelui persoanei puse sub interdicție, de la încetarea curatelei ori înlocuirea curatorului;

– în cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 8 C. proc. civ., de la data rămânerii definitive a ultimei hotărâri.

În cazul prevăzut la art. 509 alin. (1) pct. 9 C. proc. civ., termenul de revizuire (de 15 zile) curge de la încetarea împiedicării.

Pentru motivele prevăzute la art. 509 alin. (1) pct. 10 şi 11 C. proc. civ., termenul (de 3 luni) se calculează de la data publicării hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv a deciziei Curții Constituționale în Monitorul Oficial al României, Partea I.

În conformitate cu prevederile art. 510 alin. (1) C. proc. civ., cererea de revizuire se îndreaptă la instanța care a pronunțat hotărârea a cărei revizuire se cere[1].

Prin dispozițiile alin. (2) al art. 510 C. proc. civ., se derogă de la regula stabilită prin alin. (1) al aceluiaşi articol. Astfel, în cazul în care revizuirea a fost cerută pentru contrarietate de hotărâri, cererea de revizuire se va îndrepta la instanța mai mare în grad față de instanța care a dat prima hotărâre[2]. Dacă una dintre instanțele de recurs la care se referă aceste dispoziții este Înalta Curte de Casație şi Justiție, cererea de revizuire se va judeca de această instanță.

În cazul în care se invocă motive care atrag competențe diferite, nu va opera prorogarea competenței.

Când cele două instanțe care au dat hotărârile potrivnice sunt egale în grad, dar fac parte din circumscripții teritoriale diferite, instanța ierarhic superioară la care se va îndrepta cererea de revizuire este instanța superioară celei care a dat prima hotărârea.

Dacă prin aceeaşi cerere s-au invocat cumulativ şi alte motive de revizuire, alături de cel al contrarietății de hotărâri, cererea va trebui să fie disjunsă, în caz contrar, s-ar îngădui eludarea competenței prin invocarea unor motive de formă.

Ca regulă generală, cererea de revizuire nu suspendă executarea. La cererea părții, instanțele vor putea dispune suspendarea executării cu condiția depunerii unei cauțiuni (art. 512 C. proc. civ.).

---

[1] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1737/1989, în Dreptul nr. 6/1990, p. 77.
[2] A se vedea C.S.J., s. civ., dec. nr. 2134/1992, în Dreptul nr. 8/1993, p. 87.

Procedura de judecată a cererii de revizuire este potrivit dispozițiilor procedurale aplicabile judecății finalizate cu hotărârea atacată.

În compunerea completului de judecată care urmează a judeca cererea de revizuire pot intra chiar aceiași judecători care au judecat fondul pricinii și au pronunțat hotărârea atacată. În consecință, dispozițiile privitoare la recuzare sau abținere nu sunt aplicabile, deoarece instanța privind judecata în revizuire se bazează pe fapte și probe noi, necunoscute în momentul pronunțării hotărârii atacate.

Întâmpinarea este obligatorie și se depune la dosar cu cel puțin 5 zile înaintea primului termen de judecată. Revizuentul va lua cunoștință de conținutul întâmpinării de la dosarul cauzei.

Dezbaterile sunt limitate la admisibilitatea revizuirii și la faptele pe care se întemeiază.

Dacă instanța încuviințează cererea de revizuire, ea va schimba, în tot sau în parte, hotărârea atacată, iar în cazul hotărârilor definitive potrivnice, ea va anula cea din urmă hotărâre[1]. Se va face arătare despre hotărârea dată în revizuire în josul originalului hotărârii revizuite.

Prin art. 513 alin. (5) C. proc. civ. se stabilește principiul potrivit căruia hotărârea asupra revizuirii este supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită.

Dacă revizuirea s-a cerut pentru hotărâri potrivnice, calea de atac este recursul. În cazul în care revizuirea a fost soluționată de una dintre secțiile Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul este de competența Completului de 5 judecători.

Astfel, dacă hotărârea atacată este supusă controlului judiciar pe calea recursului și hotărârea dată în urma judecării cererii de revizuire va fi susceptibilă de a fi atacată cu recurs, în cazul în care hotărârea atacată era o hotărâre nerecurabilă, nici hotărârea dată în urma judecării cererii de revizuire nu va fi recurabilă[2].

---

[1] În cazul dovedirii contrarietății de hotărâri nu este necesară trimiterea dosarului la instanța a cărei hotărâre urmează a fi anulată, pentru ca aceasta să-și retracteze propria hotărâre.

[2] A se vedea Trib. Suprem, s. civ., dec. nr. 1407/1989, în Dreptul nr. 4/1990, p. 75.

Capitolul al IX-lea. Asigurarea unei practici judiciare unitare[1]

Secțiunea 1. Recursul în interesul legii

§1. Definire și caracterizare

Prin intermediul recursului în interesul legii se solicită Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au primit o soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești.

Această procedură, menită să asigure realizarea unei practici judiciare unitare, este reglementată în art. 514-518 C. proc. civ., într-un capitol distinct al titlului al treilea din cartea a doua a Codului, nemaifiind, pe bună dreptate, inclusă în categoria căilor de atac.

Prin intermediul recursului în interesul legii, care este de ordine și interes public, pentru părțile procesului civil, care nu intervin în desfășurarea activității judiciare pe care o presupune această activitate jurisdicțională, se pronunță o decizie care nu este menită să prejudicieze drepturile conferite prin hotărârea supusă controlului.

Menirea recursului în interesul legii este de a asigura formarea și menținerea pe întreg teritoriul țării a unei jurisprudențe unitare, fără ca prin aceasta să fie afectate raporturile juridice care au fost deja soluționate prin pronunțarea unor hotărâri judecătorești, care se bucură de autoritate de lucru judecat.

Recursul în interesul legii se deosebește, în special prin efectele pe care le produce, esențial de căile de atac; practic acesta nu duce la desființarea sau modificarea hotărârilor pronunțate de instanțele inferioare.

Având numeroase particularități, recursul în interesul legii se caracterizează printr-o serie de trăsături specifice.

Astfel, putem spune, în primul rând, că această procedură legitimează numai pe procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, din oficiu sau la solicitarea ministrului justiției, colegiile

---

[1] A se vedea P. Pop, D. Grosu, *Mijloace procedurale prevăzute pentru unificarea practicii instanțelor judecătorești în lumina prevederilor Noului Cod de procedură civilă*, în R.R.D.P. nr. 3/2011.

de conducere ale curților de apel, și pe Avocatul Poporului să o promoveze (art. 514 C. proc. civ.).

În al doilea rând, precizăm că scopul recursului în interesul legii este de a asigura interpretarea și aplicarea unitară a legii de către toate instanțele judecătorești.

De asemenea, reținem că instanța supremă, sesizată pe această cale, se pronunță numai asupra chestiunilor de drept care au fost soluționate în mod diferit de către instanțele judecătorești, fiind necesar să se fi pronunțat mai multe hotărâri judecătorești, care au creat o jurisprudență neunitară în legătură cu o anumită chestiune de drept.

Subliniem și faptul că decizia pronunțată în urma soluționării recursului în interesul legii nu va produce niciun efect asupra părților între care s-au purtat procesele finalizate prin hotărârile puse în discuție.

În fine, tot ca o caracteristică, semnalăm că dezlegarea dată problemelor de drept judecate pe calea recursului în interesul legii este obligatorie pentru instanțele judecătorești, care, pe viitor, vor fi învestite să soluționeze litigii care ridică asemenea probleme[1].

§2. Subiectele și obiectul recursului în interesul legii

Ca subiecte ale recursului în interesul legii figurează numai procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, care poate exercita recursul în interesul legii din oficiu sau la solicitarea ministrului justiției, colegiile de conducere ale curților de apel și Avocatul Poporului.

Se poate observa că procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție poate exercita recursul în interesul legii fie din proprie inițiativă, fie la cererea ministrului justiției.

Legat de solicitarea pe care ministrul justiției o adresează procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, considerăm că ea nu are caracter de ordin, de obligativitate pentru cel care are legitimitate procesuală pentru a promova recursul în interesul legii. Aceasta pentru că, pe de o parte, prin lege, cel căruia i-a fost conferită legitimitate procesuală este procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, iar, pe de altă parte, nu există nicăieri o reglementare care să prevadă posibilitatea formulării unor dispoziții obligatorii în acest sens de către ministrul justiției[2].

---

[1] A se vedea I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 5101/2008, în Dreptul nr. 9/2009, p. 256.

[2] A se vedea, cu opinie nuanțată, I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 758-759.

Exercitarea recursului în interesul legii are la bază existența mai multor hotărâri judecătorești date de instanțe diferite, în care aceeași problemă de drept a primit soluții diferite. În actuala reglementare se impune ca hotărârile respective să fie definitive. Recursul în interesul legii poate avea ca obiect numai părțile din hotărârile atacate care se referă la probleme de drept, scopul acestei proceduri fiind interpretarea și aplicarea unitară a legii pe întreg teritoriul țării.

Având în vedere că legiuitorul nu face nicio distincție, nicio precizare în legătură cu felul hotărârilor care pot face obiectul recursului în interesul legii, suntem și noi, ca alți autori, de părere că pot sta la baza declanșării acestei proceduri hotărâri pronunțate de instanțe de grad diferit, din circumscripția mai multor curți de apel, numărul hotărârilor nefiind relevant[1].

Cercetarea efectuată prin recursul în interesul legii vizează numai partea din hotărâri care se referă la probleme de drept care au fost interpretate în mod diferit de instanțele judecătorești. Sub nicio formă nu vor putea fi puse în discuție aspecte sau elemente de fapt ale cauzelor respective.

§3. Judecarea și soluționarea recursului în interesul legii

Recursul în interesul legii se soluționează de către Înalta Curte de Casație și Justiție, mai exact de Secțiile Unite ale instanței supreme. Este necesară participarea, după caz, a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție sau a procurorului desemnat de acesta, a judecătorului desemnat de Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv al Curții de apel ori a Avocatului Poporului sau a unui reprezentant al acestuia.

Procedura de soluționare a recursului în interesul legii este necontradictorie, avându-se în vedere că nu se face în prezența părților cu interese contrare, care de altfel nici nu trebuie să fie citate.

În privința termenului de exercitare a recursului în interesul legii legea nu prevede nimic, așa că putem spune că acesta poate fi promovat oricând. S-a propus însă *de lege ferenda*[2] introducerea unui termen, fireşte mai mare, comparativ cu cele prevăzute în cazul căilor de atac, deoarece prin trecerea unui timp îndelungat necesitatea rezolvării unor probleme de drept controversate s-ar diminua sau chiar ar dispărea.

Recursul în interesul legii se judecă de un complet format din președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreşedinții Înaltei Curți de Casație și

[1] A se vedea I. DELEANU, *Tratat de procedură civilă, 2013, vol. II, op. cit.*, p. 397-398.
[2] A se vedea I. LEȘ, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 765-766.

Justiție, președinții de secții din cadrul acesteia, precum și 20 de judecători, din care 14 judecători din secția/secțiile în a cărei/căror competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești și câte 2 judecători din cadrul celorlalte secții. Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, respectiv unul dintre vicepreședinții acesteia este președinte al completului.

În cazul în care problema de drept prezintă interes pentru două sau mai multe secții, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va stabili numărul judecătorilor din secțiile interesate care vor intra în compunerea completului prevăzut la alin. (1) al art. 516 C. proc. civ., celelalte secții urmând a fi reprezentate potrivit dispozițiilor aceluiași alineat.

În ipoteza în care problema de drept nu intră în competența niciunei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va desemna câte 5 judecători din cadrul fiecărei secții. Pentru întocmirea raportului, președintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secții.

După sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, după caz, unul dintre vicepreședinții acesteia va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor din cadrul secției în a cărei competență intră problema de drept care a fost soluționată diferit de instanțele judecătorești, precum și a judecătorilor din celelalte secții ce intră în alcătuirea completului prevăzut la art. 516 alin. (1) C. proc. civ.

După alcătuirea completului, președintele acestuia va desemna dintre membrii completului 3 judecători pentru a întocmi un raport asupra recursului în interesul legii. Raportorii nu sunt incompatibili. În vederea întocmirii raportului, președintele completului va putea solicita unor specialiști recunoscuți opinia scrisă asupra problemelor de drept soluționate diferit.

Raportul va cuprinde soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează, jurisprudența relevantă a Curții Constituționale, a Curții Europene a Drepturilor Omului sau a Curții de Justiție a Uniunii Europene, dacă este cazul, doctrina în materie, precum și opinia specialiștilor consultați. Totodată, judecătorii raportori vor întocmi și vor motiva proiectul soluției ce se propune a fi dată recursului în interesul legii.

Ședința completului se convoacă de președintele acestuia, cu cel puțin 20 de zile înainte de desfășurarea acesteia. Odată cu convocarea, fiecare judecător va primi o copie a raportului și a soluției propuse.

La ședință participă toți judecătorii completului. Dacă există motive obiective, aceștia vor fi înlocuiți cu respectarea regulilor prevăzute de art. 516 alin. (4) C. proc. civ.

Recursul în interesul legii se judecă în cel mult 3 luni de la data sesizării instanței, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului, instituind, astfel, regula majorității calificate pentru adoptarea unei decizii[1]. Nu se admit abțineri de la vot.

Asupra cererii, completul Înaltei Curți de Casație și Justiție se pronunță prin decizie. Decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare și se publică în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Decizia în interesul legii își încetează aplicabilitatea la data modificării, abrogării sau constatării neconstituționalității dispoziției legale care a făcut obiectul interpretării.

Asupra părților din procesele în care s-au dat hotărâri care au format obiectul recursului în interesul legii decizia dată de instanța supremă nu produce niciun efect. Hotărârile care au format obiectul recursului în interesul legii rămân valabile, deci vor fi opozabile părților, putându-se solicita punerea în executare silită[2].

Dezlegarea dată problemelor de drept prin recursul în interesul legii, așa cum am mai spus, este obligatorie pentru instanțe în soluționarea unor cauze de genul respectiv. Considerăm că instanțele inferioare trebuie să țină seama de deciziile date de instanța supremă, urmând ca în soluționarea unor cauze în care se pun în discuție probleme de drept de genul celor pentru care Curtea s-a pronunțat, să facă o interpretare în sensul celor statuate prin decizia dată în recursul în interesul legii.

Pe de altă parte, considerăm că dacă instanțele judecătorești inferioare nu ar ține seama de cele dispuse prin deciziile instanței supreme în urma soluționării recursului în interesul legii, această procedură nu ar mai avea nicio rațiune de a exista și de a fi exercitată[3].

---

[1] A se vedea I. Leș, *Recursul în interesul legii în reglementarea noului Cod de procedură civilă*, în P.R. nr. 8/2012.

[2] A se vedea Fl. Măgureanu, *op. cit.*, p. 385.

[3] A se vedea I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. nr. 5101/2008, în Dreptul nr. 9/2009, p. 256; I.C.C.J., s. civ. și de propr. int., dec. civ. nr. 4714/2008, în Dreptul nr. 6/2009, p. 253.

Secțiunea a 2-a. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept

§1. Obiectul și condițiile sesizării instanței supreme

Această procedură particulară, prin care instanța supremă este sesizată în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, are menirea de a asigura preventiv o practică judiciară unitară, deoarece se solicită opinia curții supreme înainte de a se soluționa o cauză civilă, evitându-se tocmai a se pronunța hotărâri diferite ca urmare a interpretării diferențiate a unor texte de lege care ridică probleme juridice noi.

Deşi, cel puțin la prima vedere, această procedură pare a fi extrem de utilă, s-a exprimat şi opinia că *nu este posibilă pronunțarea unei soluții (la un atare moment), mai presus de orice îndoială şi discuție ori nuanțări – dacă nu chiar în sens diferit, prin ipoteza „nouă" –, împiedică pe orice judecător să pronunțe rezolvarea perfectă, care să nu poată fi modificată în viitor*[1].

În legătură cu obiectul acestei proceduri, trebuie să subliniem că acesta nu este reprezentat de hotărâri pronunțate în diverse cauze civile, ci de o „chestiune de drept" cu caracter de noutate, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei în care a apărut respectiva chestiune juridică.

Sesizarea Înaltei Curți de Casație şi Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se poate face în măsura în care sunt întrunite câteva condiții.

În primul rând, trebuie să se fi declanşat un litigiu cu care să fi fost învestită o instanță judecătorească, iar cauza respectivă să fie în curs de soluționare pe rolul unui tribunal, al unei curți de apel ori al instanței supreme, nu şi al unei judecătorii.

În al doilea rând, se impune ca în cauza aflată în curs de soluționare, instanța competentă să fi semnalat o chestiune de drept nouă, care ridică dificultăți de interpretare şi aplicare şi, pentru evitarea soluționării în mod diferit a problemei respective, comparativ cu alte instanțe care ar avea ulterior de analizat aceeaşi chestiune de drept, solicită lămurirea ei de

---

[1] A se vedea Ş. BELIGRĂDEANU, *Reflecții critice cu privire la caracterul vădit dăunător bunului mers al justiției al reglementării în noul Cod de procedură civilă a posibilității sesizării de către anumite instanțe judecătoreşti a Înaltei Curți de Casație şi Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept*, în Dreptul nr. 3/2013, p. 111.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAŞI

către Înalta Curte de Casație și Justiție. Se impune, așadar, ca respectiva chestiune de drept să nu fi fost anterior analizată de Înalta Curte de Casație și Justiție și nici nu face, la momentul respectiv, obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare.

O a treia condiție care trebuie întrunită constă în aceea că chestiunea de drept care se impune a fi lămurită să aibă un rol determinant și să influențeze modul de soluționare pe fond a cauzei în care s-a ivit problema respectivă.

§2. Procedura de judecată

Instanța competentă să soluționeze o sesizare în legătură cu chestiuni de drept care trebuie lămurite este Înalta Curte de Casație și Justiție, care este învestită, de către completul de judecată pe rolul căruia se află cauza în care s-a ivit problema de drept respectivă, prin încheierea întocmită în acest sens, încheiere care nu este supusă niciunei căi de atac. Încheierea va cuprinde motivele care susțin admisibilitatea sesizării potrivit dispozițiilor art. 519 C. proc. civ., punctul de vedere al completului de judecată și al părților.

Prin aceeași încheiere, cauza va fi suspendată până la pronunțarea hotărârii prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept. După înregistrarea cauzei la Înalta Curte de Casație și Justiție, încheierea de sesizare se publică pe pagina de internet a acestei instanțe. Drept urmare, cauzele similare, aflate pe rolul instanțelor judecătorești, pot fi suspendate până la soluționarea sesizării.

După înregistrarea cauzei la instanța supremă sesizarea este repartizată de președintele sau, în lipsa acestuia, de unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție ori de persoana desemnată de aceștia.

În procesele pornite începând cu data de 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015, sesizarea se judecă de un complet format din președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție sau de un judecător desemnat de acesta și 8 judecători din cadrul secției respective. Președintele secției sau, în caz de imposibilitate, judecătorul desemnat de acesta este președintele de complet și va lua măsurile necesare pentru desemnarea aleatorie a judecătorilor. După data de 31 decembrie 2015, completul va fi format din președintele secției corespunzătoare a Înaltei Curți de Casație și Justiție sau de un judecător desemnat de acesta și 12 judecători din cadrul secției respective.

După alcătuirea completului, președintele acestuia va desemna un judecător pentru a întocmi un raport asupra chestiunii de drept supuse judecății. Judecătorul desemnat raportor nu devine incompatibil.

În ipoteza în care chestiunea de drept privește activitatea mai multor secții ale Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele sau, în lipsa acestuia, unul dintre vicepreședinții Înaltei Curți de Casație și Justiție va transmite sesizarea președinților secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept. În acest caz, completul va fi alcătuit din președintele sau, în lipsa acestuia, din vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, care va prezida completul, din președinții secțiilor interesate în soluționarea chestiunii de drept, precum și câte 5 judecători din cadrul secțiilor respective desemnați aleatoriu de președintele completului. După alcătuirea completului, pentru întocmirea raportului președintele completului va desemna câte un judecător din cadrul fiecărei secții. Raportorii nu sunt incompatibili.

Raportul întocmit va fi comunicat părților, care, în termen de cel mult 15 zile de la comunicare, pot depune, în scris, prin avocat sau, după caz, prin consilier juridic, punctele lor de vedere privind chestiunea de drept supusă judecății.

Sesizarea se judecă fără citarea părților, în cel mult 3 luni de la data învestirii, iar soluția se adoptă cu cel puțin două treimi din numărul judecătorilor completului. Nu se admit abțineri de la vot.

Procedura de soluționare a sesizării cu o chestiune de drept prealabilă este scutită de taxă judiciară de timbru și de timbru judiciar.

Asupra sesizării, completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept se pronunță prin decizie, numai cu privire la chestiunea de drept supusă dezlegării. Decizia se motivează în termen de cel mult 30 de zile de la pronunțare și se publică în cel mult 15 zile de la motivare în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Dezlegarea dată chestiunilor de drept este obligatorie pentru instanța care a solicitat dezlegarea de la data pronunțării deciziei, iar pentru celelalte instanțe, de la data publicării deciziei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Decizia dată pentru soluționarea unei chestiuni de drept își încetează aplicabilitatea la data modificării, abrogării sau constatării neconstituționalității dispoziției legale care a făcut obiectul interpretării, evident, dacă între timp nu a fost soluționată definitiv cauza în care s-a ivit problema respectivă.

Capitolul al X-lea. Contestația privind tergiversarea procesului

§1. Noțiune

Contestația privind tergiversarea procesului este reglementată de Codul de procedură civilă într-un titlu distinct (al IV-lea) al Cărții a II-a (Procedura contencioasă), neputând fi încadrată în grupa măsurilor menite să asigure realizarea unei practici judiciare unitare şi nici în categoria căilor de atac îndreptate împotriva hotărârilor judecătoreşti considerate a fi nelegale şi netemeinice.

Contestația privind tergiversarea procesului poate fi considerată un mijloc procedural menit să garanteze realizarea unor principii fundamentale ale dreptului procesual civil, principiul accesului liber la justiție şi, în special, principiul soluționării litigiului într-un termen optim şi previzibil. De asemenea, are rolul de a sancționa orice tendință de încălcare, de depăşire a termenelor în care trebuie îndeplinite anumite acte de procedură, finalizate anumite proceduri ori dispuse unele măsuri de către instanța de judecată, pentru a se evita tergiversarea judecății.

Textele art. 522-526 C. proc. civ., care reglementează această instituție, trebuie coroborate şi cu prevederile art. 6 şi art. 238 C. proc. civ.[1], care consfințesc dreptul constituțional la un proces echitabil[2], în termen optim şi previzibil şi, respectiv, obligația pentru instanța de judecată ca la primul termen de judecată la care părțile sunt legal citate, după ascultarea părților, să estimeze durata necesară pentru cercetarea procesului, ținând cont de împrejurările cauzei, astfel încât procesul să fie soluționat într-un termen optim şi previzibil.

Această procedură specială, care este reglementată pentru a asigura celeritatea procesului[3], este declanşată ca o acțiune îndreptată împotriva instanței de judecată, cu scopul de a fi determinată să dispună luarea unor măsuri, care să urgenteze propria activitate sau acțiunile părților litigante, ale altor participanți la proces ori chiar ale unor autorități sau instituții, cărora

---

[1] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. II, 2013, op. cit.*, p. 414.

[2] A se vedea, pentru detalii, N. Pavel, *Reflecții în legătură cu dreptul la un proces echitabil în materie civilă*, în Dreptul nr. 5/2013, p. 136-157.

[3] A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. II, 2013, op. cit.*, p. 413.

le revin obligații legale în sensul de a facilita derularea judecății în mod operativ.

§2. Subiectele și obiectul contestației

Contestația privind tergiversarea procesului poate fi formulată, în primul rând, de către părțile procesului, incluzând aici nu numai reclamantul și pârâtul, ci terțele persoane, devenite părți în urma introducerii lor în proces. De asemenea, procurorul poate declanșa această procedură în cauzele în care judecata se face cu participarea lui.

În ceea ce privește obiectul contestației privind tergiversarea procesului, art. 522 alin. (2) C. proc. civ. enumeră cazurile în care se poate contesta, din modul de redactare a acestora putându-se sesiza lesne și măsurile care se impun a fi luate pentru a se înlătura întârzierea în derularea judecății:

– când legea stabilește un termen de finalizare a unei proceduri, de pronunțare ori de motivare a unei hotărâri, însă acest termen s-a împlinit fără rezultat;

– când instanța a stabilit un termen în care un participant la proces trebuia să îndeplinească un act de procedură, iar acest termen s-a împlinit, însă instanța nu a luat, față de cel care nu și-a îndeplinit obligația, măsurile prevăzute de lege;

– când o persoană ori o autoritate care nu are calitatea de parte a fost obligată să comunice instanței, într-un anumit termen, un înscris sau date ori alte informații rezultate din evidențele ei și care erau necesare soluționării procesului, iar acest termen s-a împlinit, însă instanța nu a luat, față de cel care nu și-a îndeplinit obligația, măsurile prevăzute de lege;

– când instanța și-a nesocotit obligația de a soluționa cauza într-un termen optim și previzibil prin neluarea măsurilor stabilite de lege sau prin neîndeplinirea din oficiu, atunci când legea o impune, a unui act de procedură necesar soluționării cauzei, deși timpul scurs de la ultimul său act de procedură ar fi fost suficient pentru luarea măsurii sau îndeplinirea actului.

După cum se poate observa, motivele pentru care se poate exercita contestația privind tergiversarea procesului sunt legate de anumite termene în care trebuiau îndeplinite anumite acte sau proceduri a căror nerespectare determină prelungirea duratei judecății[1]. Însă, credem că ar fi trebuit reglementată și o ipoteză care să vizeze exercitarea abuzivă și cu rea-credință de către judecător a unor drepturi sau proceduri, prin care

[1] A se vedea C.F. COSTAȘ, *Contestația privind tergiversarea procesului*, în P.R. nr. 9/2012.

se întârzie fără justificare derularea procesului. De exemplu, invocarea eronată a excepției de necompetență teritorială alternativă (care poate fi invocată doar de către pârât, nicidecum de către instanță din oficiu) urmată de declinarea competenței către altă instanță, care la rândul său își va declina competența, fapt care determină întârzierea cu încă un termen la care se va rezolva conflictul negativ de competență, pentru ca în cele din urmă cauza să ajungă tot pe rolul instanței care a fost învestită inițial.

§3. Procedura de soluționare a contestației

Competentă să soluționeze contestația privind tergiversarea procesului este instanța învestită cu soluționarea procesului în legătură cu care se invocă tergiversarea judecății, după regulile de procedură stabilite de art. 524 C. proc. civ. Ca şi alți autori[1], considerăm că stabilirea competenței în favoarea instanței învestită cu soluționarea procesului nu este benefică, fiindcă intervin puternic factori de natură subiectivă, judecătorul în culpă neavând interesul şi disponibilitatea să ia măsuri care să afecteze negativ imaginea propriei sale activități. Mai mult, există ipoteze în care nici nu se poate remedia situația creată, cum este cazul depăşirii termenului în care trebuia îndeplinit un act sau o anumită procedură, finalitatea unei contestații într-un astfel de caz fiind doar evitarea tergiversării şi mai mult a procesului[2].

Contestația se formulează în scris, dar se poate face şi verbal în şedință, caz în care va fi consemnată, împreună cu motivele arătate de parte, în încheierea de şedință. Contestația nu suspendă soluționarea cauzei.

Contestația se soluționează de către completul învestit cu judecarea cauzei de îndată sau în termen de cel mult 5 zile, fără citarea părților.

În urma cercetării contestației instanța poate să o admită sau o poate respinge. Dacă o apreciază ca fiind întemeiată, completul de judecată pronunță o încheiere nesupusă niciunei căi de atac, prin care ia de îndată măsurile necesare înlăturării situației care a provocat tergiversarea judecății. În acest caz, contestatorului îi va fi comunicată, pentru informare, o copie a încheierii.

În ipoteza în care instanța consideră contestația ca neîntemeiată, completul de judecată o va respinge prin încheiere.

---

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 780; I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă, vol. II, 2013, op. cit.*, p. 417.

[2] A se vedea O. Spineanu-Matei, în *Noul Cod de procedură civilă, vol. I, 2013,* coord. G. Boroi, *op. cit.*, p. 1020-1021.

Atât încheierea de admitere, cât şi cea de respingere a contestaţiei se motivează în termen de 5 zile de la pronunţare [art. 524 alin. (6) C. proc. civ.].

În cazul în care se consideră că soluţia instanţei nu este întemeiată se poate formula plângere împotriva încheierii de respingere a contestaţiei, în termen de 3 zile de la comunicare. Plângerea se depune la instanţa care a pronunţat încheierea, care o va înainta de îndată pentru soluţionare, împreună cu o copie certificată de pe dosarul cauzei, instanţei ierarhic superioare. Când procesul se judecă la Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie, plângerea se soluţionează de un alt complet al aceleiaşi secţii. Formularea plângerii nu suspendă judecata.

Plângerea se va soluţiona, potrivit prevederilor art. 525 C. proc. civ., în termen de 10 zile de la primirea dosarului, de un complet al instanţei ierarhic superioare, format din 3 judecători. Judecata se face fără citarea părţilor, pronunţându-se o hotărâre, care nu este supusă niciunei căi de atac, ce trebuie motivată în termen de 5 zile de la pronunţare.

Dacă instanţa găseşte plângerea întemeiată, va dispune ca instanţa care judecă procesul să îndeplinească actul de procedură sau să ia măsurile legale necesare, arătând care sunt acestea şi stabilind, când este cazul, un termen pentru îndeplinirea lor.

În toate cazurile, instanţa care soluţionează plângerea nu va putea da îndrumări şi nici nu va putea oferi dezlegări asupra unor probleme de fapt sau de drept care să anticipeze modul de soluţionare a pricinii ori care să aducă atingere libertăţii judecătorului cauzei de a hotărî, conform legii, cu privire la soluţia ce trebuie dată procesului.

Aşa cum prevede art. 523 C. proc. civ., ca manifestare a principiului disponibilităţii procesuale, contestaţia privind tergiversarea procesului poate fi retrasă oricând până la soluţionarea ei. Odată retrasă, contestaţia nu poate fi reiterată, însă, pentru alte motive ulterioare, având un alt obiect, considerăm, ca şi alţi autori[1], că poate fi formulată o nouă contestaţie.

Pentru a nu se exercita în mod abuziv, tocmai pentru a se prelungi durata judecăţii, art. 526 C. proc. civ. reglementează sancţionarea contestatorului de rea-credinţă. În acest sens, atunci când contestaţia sau plângerea a fost făcută cu rea-credinţă, autorul acesteia poate fi obligat la plata unei amenzi judiciare de la 500 lei la 2.000 lei, precum şi, la cererea părţii interesate, la plata de despăgubiri pentru repararea prejudiciului cauzat prin introducerea contestaţiei sau plângerii. În acest context, reaua-credinţă rezultă din caracterul vădit nefondat al contestaţiei ori al plângerii, precum şi din orice alte

[1] A se vedea I. Leş, *Noul Cod de procedură civilă, 2013, op. cit.*, p. 779.

împrejurări care îndreptățesc constatarea că exercitarea acesteia s-a făcut în alt scop decât acela pentru care legea o recunoaşte.

Se poate observa că, în acest caz, cuantumul amenzii care se poate aplica este în limitele a 100 şi 2000 lei, dublu față de cel prevăzut pentru exercitarea cu rea-credință a unor cereri sau căi de atac de art. 187 alin. (1) pct. 1 lit. a) C. proc. civ., tocmai pentru a descuraja o astfel de exercitare abuzivă a unui drept procesual.

În ceea ce priveşte obligarea la plata unor despăgubiri, aceasta se va putea impune atât pentru formularea abuzivă a unei contestații, cât şi pentru introducerea, de asemenea abuzivă, a unei plângeri împotriva încheierii de respingere a contestației, prin aceasta cauzându-se un prejudiciu.

Obligarea la plata unor despăgubiri pentru repararea prejudiciului cauzat prin formularea abuzivă a unei contestații sau a unei plângeri se realizează după procedura prevăzută de art. 189-191 C. proc. civ., care reglementează amenzile judiciare şi despăgubirile.

De asemenea, trebuie precizat că obligarea la plata unor despăgubiri pentru repararea prejudiciului cauzat prin formularea abuzivă a unei contestații sau a unei plângeri nu exclude aplicarea unor sancțiuni pentru amânarea procesului, în baza art. 189 C. proc. civ.[1]

[1] A se vedea V. BELEGANTE, în *Noul Cod de procedură civilă comentat şi adnotat, vol. I, 2013*, coord. V.M. CIOBANU, M. NICOLAE, *op. cit.*, p. 1235.

Bibliografie selectivă

A. Bibliografie română

I. Tratate, cursuri, monografii

D. Atasiei, H. Țiț, Mica reformă în justiție, Ed. Hamangiu, București, 2010

Al. Bacaci, Excepțiile de procedură în procesul civil, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1983

Gh. Beleiu, Drept civil român, Casa de editură și Presă Șansa, București, 1993

G. Boroi, D. Rădescu, Codul de procedură civilă – comentat și adnotat, Ed. All, București, 1994

G. Boroi, Drept civil. Teoria generală, Ed. All, București, 1997

G. Boroi (coord.), Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Art. 1-526, Ed. Hamangiu, București, 2013

T.C. Briciu, Măsurile asigurătorii în procesul civil, Ed. C.H. Beck, București, 2008

V. Cădere, Tratat de procedură civilă, ed. a 2-a, București, 1935

V. Cădere, Curs de procedură civilă, Universitatea Cluj, 1946

V.M. Ciobanu, Tratat teoretic și practic de procedură civilă, vol. I, Ed. Național, București, 1996

V.M. Ciobanu, T.C. Briciu, C.C. Dinu, Drept procesual civil. Drept execuțional civil. Arbitraj. Drept notarial, Ed. Național, București, 2013

P. Cosmovici și colab., Tratat de drept civil. Partea generală, vol. I, Ed. Academiei, București, 1989

C. Crișu, Ordonanța președințială, Ed. Academiei, București, 1976

C. Crișu, Ordonanța președințială în materie locativă, Ed. Scrisul românesc, Craiova, 1978

M.G. Constantinescu, Contractele judiciare, Tipografia ziarului „Universul", București, 1939

M.N. Costin, I. Leș, M. Minea, D. Radu, Dicționar de drept procesual civil, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983

M.N. Costin, M.C. Costin, Dicționar de drept civil, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 2004

BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY LIBRARY

Culegere de practică judiciară a Tribunalului Bucureşti pe anii 1993-1997, Ed. All Beck, Bucureşti, 1998

I. Deleanu, V. Deleanu, Hotărârea judecătorească, Ed. „Servo-Sat", Arad, 1998

I. Deleanu, Tratat de procedură civilă, vol. I, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005

I. Deleanu, Tratat de procedură civilă, vol. I, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2007

I. Deleanu, Tratat de procedură civilă, vol. I, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013

I. Deleanu, Tratat de procedură civilă, Vol. II, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013

I. Deleanu, V. Mitea, S. Deleanu, Tratat de procedură civilă, vol. III, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013

G. Durac, Drept procesual civil. Actele de dispoziție ale părților în procesul civil, Ed. Polirom, Iaşi, 1999

M. Eliescu, Curs de drept civil. Teoria generală a probelor, Bucureşti, 1947

M. Fodor, Probele în procesul civil, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2006

C. Hamangiu, I. Rosetti-Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, vol. II, Bucureşti, 1929

C. Hamangiu, I.R. Bălănescu, Al. Băicoianu, Tratat de drept civil român, vol. I, Ed. All, Bucureşti, 1996

E. Herovanu, Principiile procedurii judiciare, Bucureşti, 1932, vol. I

A. Lesviodax, Contestația la executare în materie civilă, Ed. Științifică, Bucureşti, 1967

I. Leş, Participarea părților în procesul civil, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1982

I. Leş, Sancțiunile procedurale în materie civilă, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1997

I. Leş, Principii şi instituții de drept procesual civil, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1998

I. Leş, Tratat de drept procesual civil, Ed. All Beck, Bucureşti, 2005

I. Leş, Tratat de drept procesual civil, ed. a 5-a, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2010

I. Leş, Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Art. 1-1133, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, 2013

I. Leş, Tratat de drept procesual civil, vol. I, Principii şi instituții generale. Judecata în fața primei instanțe, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2014

M. Lohănel, Recursul în procesul civil, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011

D. Lupaşcu ş.a., Culegere de practică judiciară pe anii 1993-1998, Ed. All Beck, Bucureşti, 1999

C. Macovei, Contracte civile, Ed. Universităţii Al.I. Cuza, Iaşi, 2005

D. Macovei, Drept civil. Succesiuni, Ed. Ankarom, Iaşi, 1998

I.G. Mihuţă, Culegere de practică judiciară civilă pe anul 1990, Ed. Şansa, Bucureşti, 1992

T. Mrejeru, Excepţii privind instanţa şi procedura de judecată, ed. a 2-a, Ed. R.A.I. – Imprimeria Coresi, Bucureşti, 1998

V. Negru, D. Radu, Drept procesual civil, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1972

Practică judiciară civilă 2001-2002, Ed. Lex Expert, Piatra Neamţ, 2003

E. Poenaru, Drept civil, vol. I, Ed. Europa-Nova, Bucureşti, 1994

T. Pop, Drept civil român, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 1993

G. Porumb, Codul de procedură civilă comentat şi adnotat, vol. I, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1960

D. Radu, Acţiunea în procesul civil, Ed. Junimea, Iaşi, 1974

D. Radu, D.C. Tudurache, Probele în procesul civil, Ed. Ankarom, Iaşi, 1996

Ş. *Răuschi*, Dreptul civil. Partea generală. Persoana fizică. Persoana juridică, Ed. Fundaţiei „Chemarea", Iaşi, 1992

Ş. *Răuschi, Gh. Popa, Ş. Răuschi*, Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică, Ed. Junimea, Iaşi, 2000

Al. Suciu, Excepţiile procesuale în noul Cod de procedură civilă, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2012

I. Stoenescu, A. Hilsenrad, Procesul civil în R.P.R., Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1957

I. Stoenescu, G. Porumb, Drept procesual civil român, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1966,

I. Stoenescu, S. Zilberstein, Drept procesual civil. Teoria generală, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1983

A. Tabacu, Drept procesual civil, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2009

M. Tăbârcă, Gh. Buta, Codul de procedură civilă comentat şi adnotat, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2008

M. Tăbârcă, Drept procesual civil, vol. I, Teoria generală, Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2013

D.C. Tudurache, Contestaţia la executare, ed. a 3-a revizuită, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2011

O. Ungureanu, Nulităţile procedurale civile, Ed. All Beck, Bucureşti, 1998

O. Ungureanu, Actele de procedură în procesul civil, Ed. Lumina Lex, Bucureşti, 2000

P. Vasilescu, Tratat teoretic şi practic de procedură civilă, vol. III, Bucureşti, 1943.

II. Articole, studii, publicaţii

Gh. Beleiu, Sfera de aplicare a regulilor de la mandat în raporturile dintre persoana juridică şi cei care alcătuiesc organele sale, în R.R.D. nr. 12/1971

T.C. Briciu, Aspecte de noutate în materia măsurilor asigurătorii şi provizorii în noul Cod de procedură civilă, în R.R.D.P. nr.6/2012

M. Dinu, Incompatibilitatea în lumina dispoziţiilor Noului Cod de procedură civilă, în C.J. nr. 5/2013

G.C. Frenţiu, Câteva aspecte de procedură privind judecata, conform noului Cod de procedură civilă, în Dreptul nr. 11/2013

I. Leş, Propuneri *„de lege ferenda"* privitoare la consecinţa lipsei de calitate procesuală a uneia din părţi, în R.R.D. nr. 4/1980

I. Leş, Medierea şi împăcarea părţilor în concepţia Noului Cod de procedură civilă, în C.J. nr. 12/2010

I. Leş, Medierea şi împăcarea părţilor în concepţia Noului Cod de procedură civilă, în C.J. nr. 11/2011

I. Popa, Discuţii în legătură cu unele aspecte specifice privitoare la abţinerea şi recuzarea judecătorilor, în Dreptul nr. 3/2011

D. Radu, Examen teoretic al practicii judiciare privind exercitarea abuzivă a drepturilor procesual civile, în Analele Univ. Al. I. Cuza. Ştiinţe juridice, Iaşi, 1983

M. Tăbârcă, Principiul dreptului la un proces echitabil, în termen optim şi previzibil, în lumina noului Cod de procedură civilă, în Dreptul nr. 12/2010

Gr. Theodoru, Principiul adevărului obiectiv în procesul penal, în J.N. nr. 1/1962

Al. Velescu, Contradictorialitatea, principiu fundamental al dreptului procesual civil, în R.R.D. nr. 7/1970

Al. Velescu, Semnificaţia şi rolul principiului procedural al nemijlocirii în soluţionarea cauzelor civile, în R.R.D. nr. 10/1976.

B. Bibliografie străină

E.J. Cohn, Civil Procédure, Partier, Chapter 5, 1975, Tubingen

G. Couchez, Procédure civile, 7e éd., Sirey, Paris, 1992

P. Estoup, La conciliation judiciaire: avantages, obstacles et perspectives, Gaz. Pal. No. 1/1989

B. Foucher, La conciliation judiciaire, Thèse, Paris, 1980

E. Garçonnet, César Bru, Traité théorique et pratique de procédure civile et commerciale, vol. I, Paris, 1921

E. Glasson, E. Tissier, Traité théorique et pratique d'organisation judiciaire et compétence et procédure civile, vol. I, Paris, 1926

M. Michelet, La conciliation dans la procédure sénégalaise, Rec. Penant, 1980

R. Perrot, Rapport présenté aux IIe Journées franco-japonaises de Tokio, en 1988, „Journ. Soc. Leg. Comp.", 1988

P. Rouard, Traité élémentaire de droit privé, Introduction générale, Bruxelles, Ed. Bruylant, 1979

H. Solus, R. Perrot, Droit judiciaire privé. Procédure de première instance, tome 3, Sirey, Paris, 1991

I. Vincent, S. Guinchard, Procédure civile, 21e éd., Dalloz, Paris, 1987.

BCUJASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Teste grilă pentru concursuri și examene

licență, admitere în magistratură, promovare în funcții de execuție, admitere și definitivat în avocatură

Ediția a 5-a, revizuită și adăugită

Gabriela Răducan
Marius Voineag
Carolina Maria Niță
Mădălina Dinu
Răzvan Cristian Ilie

978-606-27-0008-9
69 lei, ~432 p.

Deja celebre în toate facultățile de drept, testele grilă au devenit în ultimul deceniu un element *sine qua non* al profesiilor juridice: examen de licență, admitere INM, admitere în magistratură, admitere în profesia de avocat, definitivat sau promovare în profesie, niciunul dintre aceste concursuri nu poate fi trecut fără testul grilă, cea mai răspândită modalitate de examinare și, totodată, calea cea mai sigură de fixare a cunoștintelor juridice, bazată pe gandirea logică.

Această carte, aflată la a cincea ediție, reprezintă deja un reper printre candidații care învață pentru magistratură și avocatură. Am reunit sub o singură copertă toate materiile (civil, procedură civilă, penal, procedură penală), fiind, și de data aceasta, cea mai cuprinzătoare lucrare de grile.

Având în vedere ampla reformă legislativă, ce se încheie odată cu intrarea în vigoare a noilor coduri penale, noutatea acestei ediții o reprezintă faptul că toate grilele, inclusiv cele de penal și procedură penală, sunt alcătuite după noile coduri, conform bibliografiei și programei stabilite de Institutul Național al Magistraturii, respectiv, Institutul Național de Pregătire și Perfecționare a Avocaților, pentru examenele din 2014.

BCU UNIVERSITY LIBRARY

Fișe de procedură civilă

pentru admiterea în magistratură și avocatură. Spețe și grile

Gabriela Răducan
Mădălina Dinu

978-606-27-0006-5
65 lei, ~500 p.

Fișele de procedură civilă se prezintă sub forma unui instrument util, destinat asimilării cunoștințelor teoretice și practice, necesare pentru promovarea examenelor. La elaborarea lucrării, autorii au urmărit, cu precădere, tematica propusă pentru admiterea la INM și pentru examenul de primire în profesia de avocat, astfel încât, instituțiile prezentate au în vedere, în primul rând, materia necesară promovării acestor examene.

Noțiunile teoretice sunt prezentate schematic, concis, rezumativ, fiind evidențiate elementele specifice fiecărei instituții sub forma unei fișe, însoțite de teste grilă și spețe, în vederea verificării cunoștințelor.

Fiecare temă este structurată în trei părți, în prima parte este analizată din punct de vedere teoretic instituția dreptului procesual civil, fiind evidențiate inclusiv răspunsurile venite în întâmpinarea celor mai des întâlnite întrebari și probleme din practică. Fiecare fișă este urmată apoi de teste grilă, al căror scop este verificarea însușirii cunoștințelor (partea a doua), iar partea a treia este alocată spețelor, a căror rezolvare corectă asigură garanția asimilării informațiilor specifice dreptului procesual civil.

Lucrarea este adresată în primul rând celor care se pregătesc pentru susținerea examenelor de primire în profesiile juridice (avocatură, magistratură), dar și acelora care urmăresc doar verificarea asimilării materiei prin intermediul testelor grile și al spețelor ce însoțesc fiecare fișă.

Excepțiile procesuale în noul Cod de procedură civilă

Andreea Vasile

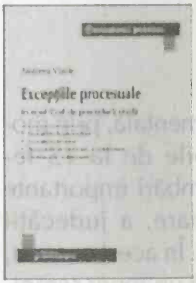

978-606-522-463-6
49 lei, 480 p.

Lucrarea cuprinde o analiză generală cu privire la excepțiile procesuale, detaliind apoi aspecte concrete, teoretice și practice, referitoare la principalele categorii de excepții, de fond sau de procedură, ce ar putea fi invocate în cadrul procesului civil (excepția de necompetență, netimbrare, tardivitate, lipsa calității de reprezentant, nulitățile procedurale, nelegala compunere sau constituire a instanței, perimarea, conexitatea și litispendența, lipsa procedurii prealabile, prematuritatea, lipsa capacității procesuale, lipsa interesului, lipsa calității procesuale active și pasive, autoritatea de lucru judecat și prescripția dreptului material la acțiune), precum și cu privire la incidente procesuale asupra cărora planează încă dubiul calificării ca excepții.

Inițial concepută ca un compendiu al celor mai importante teorii și soluții din jurisprudență emise sub imperiul vechiului Cod de procedură civilă, cartea a asimilat, într-o prezentare comparativă, atât noua codificare, cât și opiniile recent exprimate în doctrină, fiind urmărite, deopotrivă, un scop sintetic și unul analitic, de identificare a eventualelor disensiuni de interpretare și aplicare a prevederilor noului Cod și de încercare de unificare a acestora.

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

Noul Cod de procedură civilă

Comentat și adnotat

Gabriela Cristina Frențiu
Denisa-Livia Băldean

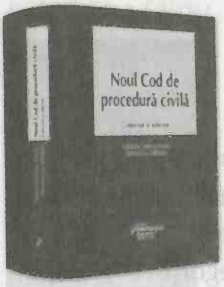

mai 2013
978-606-522-459-9
230 lei, 1576 p.

Legea procesuală civilă fundamentală, prin modificările legislative aplicabile de la 15 februarie 2013, va genera schimbări importante în materia organizării judiciare, a judecății propriu-zise, a executării silite. În acest context, prezenta lucrare se dorește a fi un reper semnificativ, printre altele care există deja în peisajul juridic românesc, întrucât autorii propun o analiză pe articole a noii reglementări, realizată din perspectiva celui chemat să aplice dreptul, în măsură să anticipeze semnificațiile și consecințele jurisprudențiale ale acesteia. Sunt evidențiate, cu precădere, modificările aduse în materia competenței instanțelor judecătorești, a rolului pe care judecătorul îl are în procesul civil, prin extinderea drepturilor acestuia și a puterii de apreciere, cu bună-credință, în echitate și conform principiilor dreptului, conjugate cu o sporire a responsabilității pe tărâmul celerității, prin introducerea contestației privind tergiversarea procesului. S-au adus modificări etapei pregătitoare a judecății, procedurii de administrare a probelor și procedurilor speciale, au fost reconfigurate căile de atac, a fost fluidizată procedura executării silite.

Toate acestea se regăsesc în cuprinsul comentariilor pe articole, care au în vedere și normele Codului civil incidente, fiind completate cu jurisprudența națională recentă, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, precum și aceea a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, relevante și pentru noua reglementare.

BCUIAS/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

2014/3495
59.98

DREPT PROCESUAL CIVIL

Principii și instituții fundamentale. Procedura contencioasă

În contextul intrării în vigoare a unei noi reglementări în materie, autorul și-a propus în cadrul acestui volum să prezinte conceptele de bază și instituțiile fundamentale ale dreptului procesual civil, urmărind să evidențieze particularitățile pe care le comportă judecata în cauzele civile.

Au fost analizate instituțiile procedurale în ordinea firească, logică a derulării activității judiciare, care să permită însușirea temeinică și riguroasă a regulilor juridice specifice procesului civil, totodată făcându-se numeroase trimiteri la soluțiile din practica judiciară, de natură a facilita înțelegerea, aprofundarea și consolidarea complexelor probleme de drept generate de raporturile litigioase în această vastă materie. Astfel, sunt tratate principiile fundamentale ale procedurii civile, acțiunea civilă și participanții la procesul civil, competența instanțelor judecătorești, procedura în fața primei instanțe și în căile de atac, precum și aspecte privind actele de procedură, incidentele în desfășurarea procesului și hotărârile judecătorești.

Lucrarea se constituie într-un instrument util, în special pentru studenții de la facultățile de Drept, dar și pentru teoreticieni, practicienii din diverse domenii de activitate și, de asemenea, pentru toți acei cititori interesați de cunoașterea instituțiilor de procedură civilă.

Preț: 59 lei

ISBN 978-606-27-0017-1

reduceri de până la 30%
pentru comenzi on line
www.hamangiu.ro